Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

QUÆ

LIPSIÆ PUBLICANTUR,

SUPPLEMENTA.

TOMUS X.

Cum S. Cæſareæ Majeſtatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud JO. GROSSII HÆREDES,
JO. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
JO. CHRISTIANUM MARTINI.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.
A. MDCCXXXIV.

* 31. K. 30
133

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. I.

HISTOIRE DE LA PROVINCE D'ALSACE.

i. e.

HISTORIA PROVINCIÆ ALSATIÆ, AB Imperio Julii Cæſaris usque ad Ludovicum XV; per R. P. LUDOVICUM LAGUILLIUM, e Soc. Jeſu.

Argentorati, apud Jo. Reinaldum Dulſeckerum, 1727, fol. Alph. II pl. 9, Tabb. æn. 7.

PAndit hoc Opus, Regi Chriſtianiſſimo, Ludovico XV, dicatum, Hiſtoriam Alſatiæ, non tam ſpatio terrarum, in longum vix ultra 50, in latum vero vix 12 milliaria porrecto, quam rerum geſtarum copia conſpicuæ, quam plurium fabellis obfuſcatam ſuo nunc nitori reſtituere conatus eſt Rev. Autor, conſultis Autoribus optimæ notæ ac Diplomatibus, allegatis ubique fontibus, immixtis ſuo loco animadverſionibus, junctis etiam vicinarum Helvetiæ, Brisgoviæ Palatinatusque, rebus, quæ momenti quicquam allaturæ videbantur. *Notitia Alſatiæ antiquæ* Opus orditur. Clauditur Alſatia ab Oriente Rheno, monte Vogeſo ab Occidente, nomen nacta vel ab *Edelſas*, ſede nobili, vel fluvio *El*, & *Sas*, habitator; vel ab urbe *Elcebus*; quæ de- p. 1.

p. 10. nominatio Seculo VII jam innotuerat. A Vogeſo, poſtea *Vaſago*, appellatum fuit *Wasgau*, territorium quaſi Vogeſi, &
15. *Suntgau*, quaſi pars Alſatiæ meridionalis, a *Sud*, meridie. Argentariæ antiquæ nomen magis convenit Horburgo, ex Inſcriptionibus adhuc ibi viſendis, quam Colmariæ : Argentoratum primo quidem Seculo fundatum, Strasburgi nomine Seculo VI
15. demum celebratur. *Notitiam* iſtam excipit *Hiſtoria in tres Partes* diviſa, quarum prior orditur a temporibus Julii Cæſaris, & circa res anni 1477 finit; altera usque ad fauſtiſſimum Ludovici XV connubium extenditur, ex quibus potiora dediſſe ſufficiet. Diviſis in ſuas partes Auguſto imperante provinciis ſuperior
5. Alſatia Galliæ Lugdunenſi, inferior Germaniæ ſuperiori annu-
24. merabatur. A. 357 ſeptem Reges Alemannorum a Romanis victi, & Alſatia ſunt depulſi ; prælium prope Mundolsheimium & Suvelwiershemium, pagos Argentorato vicinos, commiſſum eſ-
39. ſe videtur. Ægidius, Comes Romanorum, a Francis Rex electus, quod contra *Idacium* ex *Gregorio Turonenſi* oſtenditur, primus Alſatiam dominio Francorum ſubjecit. Alemanni a
42. Clodovæo devicti ſunt non prope Tolbiacum, uti plures autu-
44. mant, ſed prope Argentoratum. Alſatia priſca Gallorum partim, partim Germanorum ritus gentiles adoptavit, unde Mercurii, Dianæ, Apollinis, ſtatuæ diu fuerunt reſiduæ ; Herculis autem ſtatuam, *Kruzmanna* dictam, cujus ectypon hic exhibetur, & Argentorato A. 1525 Lutetiam translatam, potius viri bellicoſi effigiem fuiſſe, Autor ſtatuit. Fidei Chriſtianæ veritas jam Seculo II in Alſatiam penetravit, docente inprimis S.
47. Materno, ut & SS. Euchario & Valerio ; primus Argentorati
49 ſq. Eccleſiam circa annum 346 rexit Ep. S. Amandus, cujus qui-
53. dem notitia ad nos pervenit. Hac occaſione errores *Wimphelingii* & *Guillimanni*, Amandum Trajectenſem Epiſcopum cum Amando Argentoratenſi confundentium, rejicit, & circa reliquos Argentorati Præſules parem induſtriam Noſter exhi-
56. bet. Alemannis devictis, ſumma tranquillitate fruebatur Alſatia, & ſub Imperio Clodovæi lege Salica utebatur, nec ſub The-
59. odorico, quod *Obrechtus* ſibi perſuaſerat, leges Alemannicas
63. recepit. Childebertus II Alſatiam A. 539 Regno Burgundico

Digitized by Google

dico junxit. Theodebertus fratrem Theodoricum bello petiit, quod terras prope Campodunum, flumen Turum, & Suntgoviam injuſte Alſatiæ a fratre annumerari crederet. Dagobertus II Argentoratenſem Eccleſiam donavit *mundato* i. e. immunitate Ruffaci, ut terræ iſtæ jurisdictioni Præſulis tantum eſſent ſubjectæ. Athicus, ſive Ethico, Dux Alſatiæ, non Alemanniæ, nec Leideſii vel Lieutherici filius, ut alii falſo tradunt, Alſatiam Ducatus axiomate inſignitam, hæreditario jure primus rexit, licet ante ipſum Duces ibi fuiſſe negari nequeat. Canoniſſas medio jam Seculo octavo innotuiſſe, ex inſtitutis S. Odiliæ conſtat. Carolus M. non *Selzæ* in Alſatia, ut quidam errant, ſed *Salzæ* prope Salam fluvium, legatos Byzantinos audivit. Lotharius I duxit Irmingardim, filiam Hugonis Comitis Alſatiæ, Ducis Athici abneptem; ex poſteris enim Athici Adelbertus I & Luitfridus I quidem Duces nominantur, ſed Hugo I, Luitfridus II, Hugo II & Luitfridus III, Comitum titulo a ſcriptoribus tantum ornantur. In diviſione filiorum Ludovici Pii Alſatia Lothario eſt relicta. Ludovicus Germanicus Alſatiam, a parente quondam ſibi promiſſam, contra Lotharium II ſibi vindicabat, teſte charta, quam A. 856 ſcriptam contra *Schilterum* Noſter aſſerit. Lotharius II Alſatiam, mox recuperatam, Hugoni filio naturali tradidit; ipſo tamen mortuo Alſatia Ludovici Germ. ditioni per pacta cum Carolo Calvo acceſſit, quam Germaniæ Rex Ludovico II Imperatori mox reddiderat, ſed hoc defuncto Alſatiam Ludovico juniori ceſſerunt Ludovico Balbo prognati. *Sirmondi* chartæ Carolum Simplicem jam A. 912 Regem Lotharingiæ nominant, ſed tabulæ *Broweriane* ipſum A. 916 demum hoc regno eſſe potitum probant, additis verbis: *largiore hæreditate inepta;* verum res tota eo redit, ut Carolum jus in Regnum Lotharingicum, A. 912 jam in ſe devolutum, contra Conradum I, Regem Germaniæ, A. 916 demum armis ſibi vindicaſſe ſcias. Ceterum, quando Concilio Atheimenſi nullos ex Saxoniæ Epiſcopos affuiſſe Noſter tradit, in eo fallitur. Argentoratum vero ob perfidiam ab Ottone M. mœnibus eſſe nudatum, & hinc demum *Strasburg* eſſe dictum, recte refellitur. Fridericus, Dux Lotharingiæ

p. 75. 79. 84. 106. 109. 116. 119. 123. 124. 131. 138. 138.

Digitized by Google

p. 144. Moſellanæ, a pluribus falſo vocatur Dux Alſatiæ cum Alſatia ex iſto tempore Ducibus Alemanniæ ſubeſſe cœperit, ex quibus Conradus I A. 982 *Ducis Alemanniæ & Alſatiæ* axiomate primus inſignitur. Ottoni II Lotharingiam a Gallis clientelæ nexu fuiſſe collatam, Autor Germanis haud perſuadebit.

159. Henricus II Imp. non Palatium Kirkheimi, ſeu Troniæ, ſed Trojæ in terris Neapolitanis, deſtruxit. Rapolſteinii Dynaſtæ

164. non a Dominis Spoleti, Italia profugis, quorum alter *Roccus* dictus, origines nomenque trahunt, quaſi *Rocci Spoletani petra*, nec a *Robert de Spolete*, ſed a *Reginbaldo* ſive *Ribardo*, viro fortiſſimo, ſub imperio Conradi II, unde quaſi *Ribaldi petra*

177. vocabantur. Rudolpho Anti-Cæſare occiſo, Fridericum Hohenſtauffium Ducatu Sueviæ & Alſatiæ Comitatu donavit Henricus IV, &, Comitatu hoc in Ducatum evecto, ob merita Friderici ſingularia eidem filiam Agnetem junxit. Ab Hermanno, Bertholdi Zeringenſis fratre, ejusque conjuge, Juditha Badenſi, cujus filius Hermannus Marchionis Badenſis titulo uſus eſt, na-

185. tales domus Badenſis deducuntur. Alſatia tunc Galliæ adhuc

212 ſq. fuit accenſita, Germanorum licet dominio ſubjecta. Landgravios Alſatiæ quidam ſub Ottone III Imp. alii A. 1186 jam reperiſſe ſibi viſi ſunt; majorem vero fidem merentur, qui Rudolphum, avum Rudolphi I Imperatoris, primum Landgravii Alſatiæ titulo inclaruiſſe A. 1210 perhibent. Otto IV Imp. in Italiam abiturus hac dignitate ipſum ornaverat, Vicarium Imperii in Germania Superiori & Advocatum Provincialem eundem ſimul conſtituens, cum poteſtate regalia exercendi, reditus quosvis colligendi, & ſervitiis Nobilium equeſtribus contra quosvis adverſantes fruendi; quam dignitatem denuo

218. firmavit Fridericus II. Idem Hagenojæ Præfectum Wolfelinum primus conſtituit, ut, ipſo in Italia abſente, res Alſatiæ moderaretur. Rudolphus Landgravius etiam Dux Alſatiæ nuncupatur; unde apparet, Landgravios minime in Ducum locum

219. ſucceſſiſſe, cum Landgraviorum nomen cum officio fuerit conjunctum, Ducum vero titulus vel dignitatem tantum, vel ſuperius quoddam axioma indigitaverit, quod officialibus ſubordinatis, uti Præfectis & Comitibus, adminiſtrationem Provinciæ

reli-

Digitized by Google

relinqueret. Præfectorum jurisdictio Provinciam totam complectebatur. Comitum autem Alsatiæ Provincialium, qui Landgravii postea dicti, jurisdictio particularis erat. Illud vero majoribus dubiis est obvolutum, qua ratione titulus Landgraviorum Alsatiæ ab Egisheimiis ad Habsburgicos, Werdanos, Oetingenses, & Episcopos Argentoratenses, fuerit translatus. Comitum Alsaticorum Dagsburgi & Egisheimensium, eodem satore prognatorum, prosapia in Gertrude A. 1225 defecerat. Horum agnatos fuisse Habspurgicos, Hohenbergenses & Oetinganos, nusquam probari poterit, qui nullam plane tam opimæ hæreditatis partem sibi dari postulaverant. Marchiones vero Badenses, Hermannum & Henricum, illis proxime fuisse junctos, exinde apparet, quod Comites Werdani, judices dirimendæ huic controversiæ destinati, terras Egisheimenses & Dagsburgicas Badensibus addixerint. Sigebertus, ejusque filius, Henricus, Werdani fuere tunc temporis Comites, Judices Provinciales, & Landgravii Alsatiæ. Hosce Comites Werdanos ex Egisheimensium gente haud fuisse ortos, illud ostendit, quod Judices istius hæreditatis delegarentur. Interea Marchiones Badenses jure suo cesserunt A. 1226 Bertholdo, Præsuli Argentinensi, eundemque Bertholdum Landgravius Henricus Comes Werdanus A. 1238, absque liberis defunctus, terris suis donavit; licet ex Werdanis agnati adhuc essent superstites. Hæc omnia evidentissime monstrant, Alsatiam sub duobus Comitibus illo tempore in duos Landgraviatus fuisse divisam, superioris nempe Alsatiæ, quæ Habspurgicorum, & inferioris, quæ Werdanorum jurisdictioni subjecta, & horum beneficio ad Argentoratensem Præsulem fuerat translata. Ceterum Henricus Werdanus filium posthumum reliquisse, & hic ab Episcopo Argentoratensi de feudis vacantibus fuisse investitus, dicitur, a quo progenies Landgraviorum Alsatiæ ex Werdanis aliquandiu fuit continuata, donec in Johanne Landgravio A. 1370 plane deficeret. Ab hoc Joanne Landgraviatus Alsatiæ per pactum, cum Comitibus Oetingæ affinibus suis initum, ad Oetinganos est devolutus, cum consensu Imperatoris & Episcopi Argentinensis: ex quibus tabulis dijudicari potest, Oe-

p. 221.

222, 298 sq.

225.

tinganos affines ſaltem, non agnatos, Werdanorum fuiſſe, feuda Landgraviatus ab Imperatore partim, partim ab Epiſcopo dependiſſe, Landgravios quoque Judices Provinciales non ſemper egiſſe, cum honoris potius nomen indigitaverit, & majores ipſorum munere judicum fuerint defuncti, denique feuda Landgraviatus partim domanio ipſorum fuiſſe annumerata, alia intra fines Provinciæ ſita, jurisdictioni ipſorum, utpote Vicariorum Imperatoris, fuiſſe ſubjecta. Oetingenſes poſtea præcipuam Landgraviatus partem A. 1359 vendiderunt Epiſcopo Argentoratenſi, alteram partem Carolo IV reſignarunt, qui
p. 301 ſq. Lichtenbergicis eandem contulit; unde feuda ipſorum a Landgraviatu exemta, immediata Imperii feuda eſſe cœperunt. Denique Dynaſtas Fleckenſteini de feudis, ab Oetingenſibus Landgraviis Alſatiæ A. 1255 conceſſis, horum jure Landgraviatus nunc ceſſante, Carolus IV A. 1373 inveſtivit. Hinc Præſules Argentinenſes ab A. 1359 titulo Landgraviorum inferioris Alſatiæ ſunt gaviſi. Certe Richardus Rex adminiſtrationem plerarumque civitatum Imperii in Alſatia Præſuli Argentinenſi
232. commiſit, a quo tempore jura Vicarii Imperialis & Landgravii
233. Epiſcopus ſibi vindicavit, licet titulo nondum uteretur, ſed Argentoratenſes & reliquæ civitates haud ita multo poſt judices & Advocatos a Præſule conſtitutos armis ejecerunt, quæ
234. res graviſſimis turbis anſam præbuit. Hinc binorum Diplomatum fide monſtratur, Suntgoviam partem Alſatiæ conſtituere. Rudolphus I Imperator Advocatiæ Alſatiæ præfecit Wernherum de Hatſtat, &, hoc defuncto, Ottonem de Ochſenſtein, quorum ſtirpes nunc plane exaruerunt, & Hatſtatienſis
244. quidem ſingulari caſu. Etenim, Ferdinando III imperante, ultimus ex Hatſtatinis, Nicolaus, Equitatui Hiſpanorum præfectus, ſolutione ſtipendiorum denegata, miſſionem impetraverat, ac redux in Germaniam, ſtructis inſidiis, legatum Hiſpanicum Francofurto captivum abduxerat, quam rem indignatus Imperator, carceri eundem Enſishemii incluſit, in quo ad mor-
247. tem usque contabuit. Rudolphum Imp. filios eodem tempore de Auſtria, Suevia & Alſatia, inveſtiiſſe, falſo tradit Autor.
260. Ex pactis dotalibus inter Rudolphum Auſtriacum & Blancam Gal-

Digitized by Google

allicam certiſſime liquet, Auſtriam Alſatiamque hæreditas fuiſſe redditas. Turbidæ mutationes Regiminis in civite Argentoratenſi, quæ Democraticum pæne ſtatum induxerint, fuſe deſcribuntur. Præfecturam Alſatiæ, a Friderico arbaroſſa inſtitutam, Palatinis oppignoravit Carolus IV, quam oſtea A. 1558 reluerunt Auſtriaci; Burggravius quidem Magdeburgi illo fere tempore uſus eſt Præfecti titulo, ſed is inferiorem Præfecturam (*Unter-Landvogtey*) ſaltem obtinuiſſe videtur. Gaudebant vero Præfecti poteſtate juris dicundi, reditus percipiendi, & militem legendi, ad quietem Provinciæ ſervandam. Argentoratum quidem Præfecto Alſatiæ non ſubtiſſe oſtenditur; Mühlhuſium vero Helvetiorum ope ab iſta præfectura ſe liberavit. Capto Joanne, Galliæ Rege, Angli Alſatiam miſere ſunt depopulati, quos Carolus IV, cum exercitu adventans, pedem referre cito coegit. Plura Alſatiæ loca Electori Palatino ceſſerat Carolus IV, ut votum ipſius in Electione Wenceslai compararet, quibus Palatinus A. 1390 Præfectum Dynaſtiarum ſuarum in Alſatia impoſuit. Argentoratum a Wenceslao privilegio nundinarum ſolennium fuit deoratum. Artem typographicam Argentoratenſibus deberi, civitatibus Imperii liberis Argentoratum annumerandum, ec Præſuli ullo modo ſubjectum, & a jurejurando Imperatoribus præſtari ſolito exemtum, pluribus probatur. Jus exillum Civitatenſe geſtandi Argentoratenſes ſibi vindicarunt . 1474; illud tamen cum vexillo majori Imperii confundit utor, idemque Electorem Saxoniæ, Noribergenſibus voluiſſe adere falſo aſſerit.

p. 276, 367. 291. 244 ſq. T. II p. 10, 41, 208. T. I p. 296. 303. 310, 314. 312. 332. 346, 368. 359.

In Præfatione Tomi II gratiam Ducis Aurelianenſis, Tutoris & Vicarii Galliæ, Cardinalis Rohanæi, & Capituli Argentinenſis, ut & benevolentiam *Labouveurii*, *Ricci* & *Klinglini*, in adornando hoc Opere ſibi abunde exhibitam, devota grataque mente Autor prædicat, & feliciſſimum Alſatiæ, Nobilium & Argentinenſium, ſtatum ſub Gallorum dominio extollit. In bello Bavarico Præfectura Alſatiæ, Palatinis ademta, ad Auſtriacos tranſiit. *B. Rhenani* Germania eximie commentatur, quod ſtatum Alſatiæ ſub Romanis præſertim delineet.

T. II p. 2. 30.

Auſtria-

p. 158. Auſtriaci in bello tricennali Germersheimii præfecturam velut partem Præfecturæ Alſaticæ aſſerere ſibi voluerunt; unde Galli poſtea ſæpius idem tentarunt. Hinc fata illuſtris gentis
178 ſq. *Roſeniæ* illuſtrata reperies. Ceterum, quamvis contemptu digna exiſtimemus, quæ paſſim, omni veritatis ſpecie poſthabita, contra Evangelicos affert Autor, quos atrocibus injuriis proſcindere non veretur, non poſſumus tamen, quin unicum ſal-
190. tem frivolæ cavillationis exemplum proferamus. Dum enim de binis præbendis in Epiſcopatu Argentinenſi per pacem Osnabrugenſem *Art. 13 §. 13* domui Brunſuicenſi adſcriptis verba facit; has nunquam ex hoc Præſulatu poſtulari potuiſſe putat, quod *præbendæ* ſaltem *Epiſcopatus*, vaga quadam dicendi ratione, non *Cathedralis Argentinenſis* dicantur; cum vel tyronibus Logices innotuerit, ex antecedentibus & conſequentibus explicationem verborum eſſe deſumendam, imo ipſa ver-
194. ba evidentiſſime ſint concepta. Erlaco, Briſaci Gubernatore, mortuo, Charlovojus cohorti primariæ præfectus, imperium præſidii ad ſe traxit, & Tilladetum, ab aula immiſſum, excedere brevi coegit. Hinc Cæſar, Lotharingus, Condæus, Charlovojum tentabant, donec Guebriantia vidua, aulam ſibi demerendi animo, ipſum inviſendæ puellæ gratia arce exeuntem in inſidias præcipitaret, ut Philippoburgum captivus deduceretur; ſed res paullo poſt quiete compoſita, & Guebriantia exoſa, tæ-
211, 270. dio contabuit. Mazarino Præfecto Alſatiæ conſtituto, civitates, libertati ſuæ timentes, jurare Regi recuſarunt, ſed paullo poſt acquieverunt. Quæ dum refert Autor, animum in Gallos ni-
266. mium propenſum ubique prodit; unde & *Gunzerum* ob Argentinam Gallis deditam ab omni perfidia abſolvit.

Pars III documenta, maximam partem inedita, continet, quibus rerum geſtarum veritas firmatur, additis in margine locis, vel Autoribus, ex quibus Chartæ fuerant depromtæ; Diplomata denique, lingua Germanica exarata, Gallico idiomate ſunt donata, licet melius iisdem conſultum putemus, ſi Germanicis Diplomatibus ex altero latere verſio fuiſſet juncta. Inferuntur hiſce docu-
74 ſqq. mentis Statuta de regimine Argentoratenſi, tum antiqua, tum recentiora.

Cete-

Ceterum haud diffitemur, Opus hoc, quantumvis ſplendidum, xſpectationi noſtræ haud ſatisfeciſſe, cum ſtudium partium utoris fidei multum deroget, cauſæ ſingularium eventuum ecentioribus temporibus ubique reticeantur, & graviſſima hiſtoriæ Alſaticæ dubia, ſi ex *Obrechto* deſumta demas, ab utore hæſitante relinquantur haud ſatis expedita.

Moſaiſches Licht und Recht ꝛc.

h. e.

ENUINA ET AD AEDIFICATIONEM irecta Explicatio Pentateuchi : una cum prolixa in niverſam Scripturam S. Introductione. Autore D. JOACHIMO LANGIO, S. Theol. Prof. P. Ord. in Academia Fridericiana.

lalæ & Lipſiæ, apud Samuelem Benjam. Waltherum, 1732, fol. Alph. 16 pl. 8.

)Rimus hic Tomus eſt Operis exegetici, quod Summe Rev. . Autor, ſi ipſi Deus vitam viresque conceſſerit, in integrum .T. Codicem conficere, quodque juſtis quatuor Voluminibus ɔſolvere meditatur. Primum igitur hocce Volumen comectitur explicationem Pentateuchi, ſeu quinque librorum ſoſis, cui luculenta Introductio in integrum Codicem Biblium præmiſſa eſt ; in qua de divina Scripturæ S. origine, armento & fine, deque ſumma ejus ad fidem & vitam homium dirigendam autoritate, ex profeſſo agitur. Prius ergo, iam de ipſa methodo in interpretatione textus Moſaici, de. ie potioribus argumentis, hac occaſione a Ven. Autore pertractis, verba faciamus, præmiſſæ Introductionis ſumma capita eviter recenſebimus. Cum igitur Noſter duos præpue ſaltus devios circa religionem revelatam obſervave-, alterum ad latus dextrum, eorum nimirum, qui quidem ndamentum religionis revelatæ pro firmo ſatis & ſolido, ſaamque Scripturam pro infallibili Dei verbo habent, genuium tamen religionis ſyſtema, prout non ſolum fundamentum

 ſalu-

ſalutis, ſed & ordinem, commonſtrat, non agnoſcunt, adeoque veri univerſæ religionis revelatæ finis, ipſius nempe animæ ſuæ ſalutis, expertes manent: alterum ad ſiniſtrum latus, eorum, qui impulſu occulti Atheiſmi vel Naturaliſmi Deum ipſum, & quicquid divinum eſt, aut plane abnegant, aut ſaltim in Theologia vel religione naturali ſubſiſtunt, in revelata tanta tamque varia offendicula prætexentes, quæ ipſis impedimento ſint, quo minus eam amplecti aut exercere valeant. Noſter, utrisque viam regiam ex miſeria ſua emergendi commonſtraturus, initium facit a tractatione argumentorum, quæ ad convincendos eos, qui a ſiniſtro ſtant latere, facere poſſunt. Eum ergo in finem aggreditur demonſtrationem Articuli Theologiæ naturalis primarii, de immortalitate animæ rationalis, in
p. 9. quantum nimirum illa ex lumine naturæ demonſtrari poteſt, cujus immortalitatis agnitio cum hominem adverſus Atheiſmum muniat, eum vero ad Theologiam naturalem manu quaſi ducat, potiora Theologiæ naturalis capita S. Rev. Autor hoc ordine pertractat, ut Sectione *prima* exiſtentiam Dei, *altera* ejus attributa, *tertia* opera, *quarta* denique cultum Deo debitum, edoceat. In Sectione de *exiſtentia* Dei in ſpecie docet, originem univerſalis de Deo & religione opinionis non
13. poſſe cauſis ſpuriis & falſis adſcribi, atque in ipſa natura & conſtitutione hominum dari argumenta irrefragabilia exiſtentiæ
16. Dei, ex quibus quatuor præcipue recenſentur; quatuor etiam ar-
19. gumenta exiſtentiæ Dei ex conſideratione Macrocosmi conſpicua producuntur, oſtenditurque, argumenta exiſtentiæ Dei
21. ex ipſa hiſtoria deſumi poſſe & debere. *Secunda* Sectio *attributa* Dei, mediante lumine naturæ cognoſcenda, ſiſtit, ni-
23. mirum independentiam & ſpiritualitatem. Sectio *tertia opera* Dei, in & ex natura conſpicienda, luſtrat; opus nimirum
26. creationis, providentiæ & gubernationis, atque futuri
28. aliquando univerſalis judicii. *Quarta* tandem Sectio argumen-
30. tum de cultu Deo, ex agnitione ejus exiſtentiæ, attributorum
31. & operum, debito, paucis abſolvit. Has primarias hujus tractationis Sectiones duæ adhuc excipiunt, altera de mali-
32. tia, ſtultitia & noxa Atheiſmi, altera de inſufficientia Theologiæ

ogiæ & religionis naturalis ; ex qua ipſa inſufficientia cum non ſolum poſſibilitas, ſed & neceſſitas revelationis ſupernaturalis vel ipſa ratione duce inferri poſſit, de revelatione ſupernaturali Summe Rev. Autor integra *Parte ſecunda* ex proceſſo agit, ita quidem, ut *Sectione prima* de antiquitate, veritate, atque ἀξιοπιστίᾳ hiſtoriæ Patriarchalis & Judaicæ, librorumque hiſtoricorum V. T. *Sectione ſecunda* de veritate atque præſtantia religionis Meſſianæ, quatenus hæc hiſtoriæ Judaicæ librisque hiſtoricis apud Judæos ſacris quoad ſubſtantiam involuta, *Sectione tertia* de imperfectione Theologiæ Meſſianæ, durante œconomia Levitica, nos edoceat. *Parte* autem *tertia* veritas religionis Chriſtianæ, ad quam religio Meſſianæ, ejusque Levitica œconomia, nos manu ducit, oſtenditur, hoc quidem ordine, ut *Sectione prima* veritas atque ἀξιοπιστίᾳ hiſtoriæ de Chriſto ejusque Apoſtolis, librorumque de ea agentium, *Sectione ſecunda* autem veritas atque præſtantia œconomiæ Evangelicæ, libris hiſtoricis N. T. eſſentialiter infixæ, ex ſeorſim inſtituta conſideratione ſequentium ſeptem characterum ob oculos ponatur, quorum primus eſt, quod œconomia Evangelica omnes defectus religionis Meſſianæ, durante œconomia Levitica, promiſſionibus & typis involutæ, harmonice implendo ſuppleat ; ſecundus, quod œconomia Evangelica myſteria fidei & officia vitæ uberiori luce perfundat ; tertius, quod religio Chriſtiana tam notabiliter propagata & conſervata ſit ; quartus ex ſcopo atque virtute religionis Chriſtianæ deſumitur, quod nempe ad ſpiritualem & æternam, imo ad ipſam temporalem vitam, atque adeo ad ſalutem integrarum Rerumpublicarum, omniumque ſocietatum humanarum, conducat ; quintus, quod religio Chriſtiana confeſſoribus ſuis libertatem conſcientiæ relinquat, eos autem ipſa ſua ſimplicitate ad decentiſſimam diſciplinam deducat ; ſextus, quod vaticinia, libris Novi Teſt. propria, impleta ſint, & præterea in omnibus religionis Chriſtianæ partibus admirabilis plane ſymmetria conſpicua ſit ; ſeptimus, quod tot & tantis miraculis, ab ipſo Chriſto & ejus Apoſtolis factis, corroborata ſit. In fine trium harum priorum Iſagoges hujus partium ſubjungitur

p. 34.
37.
45.
70.
77.
91.
96.
100.
102.
104
107.
111.

p. 112. triplex Appendix; prima, de veritate & ἀξιοπιστίᾳ Scripturæ S.
altera, de discrimine inter convictionem naturalem & super-
115. naturalem de divina verbi divini autoritate; tertia quæstionem
practicam enodat, quid nimirum de dubiis apud eos, qui de
veritate religionis Christianæ naturaliter & supernaturaliter
117. convicti sunt, remanentibus vel renascentibus judicandum
sit.

119. *Pars* autem *quarta*, præmissa hermenevtica evolutione
emphaseos nominis soli Deo proprii Jehovah, mysterium sa-
crosanctæ Trinitatis, atque Deitatis, τῦ λόγυ, pertractat. Illud
122. quidem primo ex libris V. T. (adjectis in appendice testimo-
niis quibusdam ex ipsis etiam apocryphis libris, tandemque ex
ipso *Philone Judæo*,) deinde ex scriptis N. T. hoc autem itidem
132. primo ex scriptis V. T. deinde ex libris N. T. Quatuor his
136. partibus iis præcipue oppositis, qui ultra naturam & rationem
152. in divinis nil sapere volunt, *quinta* tandem ad convincendos
eos præcipue, qui ad dextrum latus declinarunt, directa est, ita
quidem, ut Summe Rev. Autor data opera nexum insolubilem,
qui est inter fundamentum & ordinem salutis, demonstret,
prout nimirum ille nexus ex ipsis parte quarta pertractatis
duobus primariis religionis Christianæ mysteriis, & quidem se-
cundum principium amoris & justitiæ, tanquam attributorum
159. Deo essentialium, deduci & potest & debet: quam deductio-
nem Autor ex universo Codice Biblico, & primo quidem ex
159. consideratione veteris, seu Patriarchalis & Leviticæ, deinde ex
175. consideratione novæ, seu Evangelicæ, œconomiæ instituit, to-
207. tamque hanc Isagogen observationibus quibusdam de singula-
ribus Mosis concludit.

Quod vero ipsum Exegeticum Opus attinet, in eo Ven. Au-
tor ita procedit, ut, præmissa cuilibet libro speciali introductio-
ne & distributione, ut & uniuscujusque Capitis brevi partitio-
ne, singuli versiculi per interjectas parentheses explicentur, de-
inde per subjectas notas uberius illustrentur, & ad praxin
in fide & vita applicentur, atque adeo duo extrema
perpetuo evitata deprehendas, ab altera quidem parte tracta-
tionem mere criticam, quippe linguæ vernaculæ & scopo Au-

toris

Digitized by Google

toris minime congruentem, ab altera autem congeſtionem obſervationum mere moralium & cuilibet in rebus ſacris vel mediocriter exercitato facile obviarum. Ut autem conſtet, quæ S. R. Autor in hoc Opere copioſius perſecutus ſit argumenta, non gravabimur elenchum eorundem ex ipſa Autoris Præfatione Lectoribus noſtris hic legendum exhibere, paginis, ubi quamlibet materiam reperire poſſint, in margine notatis. Loci ergo, in exegetico hoc Opere occaſione textuum Moſaicorum præcipue tractati, ſunt ſequentes: de creatione, de conjugio, p. 8, 47. & quidem in ſpecie contra Polygamiam, de ἀνομίαις divortiorum & concubinatus, de lapſu protoplaſtorum, de Protevangelio, de divina inſtitutione ſacrificiorum, de comparatione Adami & Chriſti, de Arca Noæ & diluvio Noachico, de lingua primæva, Hebræa nimirum, de confuſione linguarum, de origine & progreſſu Idololatriæ, de benedictione Abrahamo promiſſa, de Melchiſedeco, Chriſti typo, de circumciſione, de ſenſu myſtico hiſtoriæ Agaris & Saræ, de immolatione Iſaaci, de benedictione Jacobi Judæ data, de induratione Pharaonis, de miraculis a Magis Ægyptiorum patratis, de agno Paſchali, de columna nubis & ignis, de Manna typico & antitypico, de genuino & emphatico ſenſu legis Moralis, de prima conſecratione œconomiæ veteris, de Tabernaculo, de Cherubinis in operculo propitiarii effigiatis, de veſtitu ſacerdotali, de tabulis legis, de facie Moſis radiante, de lege cerimoniali ejusque parte principali, ſacrificiis, de benedictione ſacerdotali, de diſcrimine mundorum & immundorum animalium, de lepra in typo & antitypo conſideranda, de Feſto Expiationis in typo & antitypo, de virtute ſanguinis ſacrificiorum expiatoria, de gradibus conſanguinitatis & affinitatis prohibitis, ubi Ven. Autor duas hypotheſes aſſumit & defendit, nimirum prohibitionem illam graduum eſſe Juris Naturæ, inque illo non ſolum ad perſonas, ſed & ad ipſos gradus reſpici debere, de correptione fraterna, de amore erga proximum, de Feſtis Judæorum in typo & antitypo, de anno Sabbathico & Jubilæo. Sub finem libri *tertii* inſeruntur conſilia & reſponſa quædam, matrimonium cum defunctæ uxoris ſorore ſpectantia. Quæ deinde ſequuntur, de caſtrameta-

p. 49. 55. 57. 65, 72. 80, 83. 111, 133. 137, 141, 146. 160. 183. 211. 220, 348. 390. 407. 424. 435. 459. 472. 506. 510. 531, 53. 571, 591. 613. 647, 654. 660, 676. 691, 693. 717, 721. 739, 748. 752.

p. 833. 853. 865. 917. 930. 977,1017. 1121. 1022. 1031. 1047. 1055. 1066. 1069. 1074,1078. 1083,1090. 1098,1100. 1138,1141.

metatione Iſraelitarum agunt, de benedictione ſacerdotali atque inſigni emphaſi formulæ benedictionis, de miniſterio Levitarum, de creatione vaccæ rufæ, & uſu cinerum ejus in aqua luſtrali, de ſerpente æneo, de votis, de expectanda adhuc converſione gentis Judaicæ, de locis in ſcriptis Moſaicis occurrentibus de fide & amore erga Deum, de non obſoletis vel detritis veſtimentis Iſraelitarum, de propoſita hominibus ad liberam eorum electionem benedictione & maledictione, de pœna mortis in Pſeudoprophetas lata, de Levitico ſacerdotio ad publica judicia admiſſo, de electione & officiis Regis, de re genethliaca & præſagiis Chiromanticis, de Meſſia tanquam magno Propheta & mediatore inter Deum & populum, de aſylis in terra Iſraelitica conſtitutis, de pœna ſuſpenſionis ejusque ſingularibus circumſtantiis, de fœnore pecuniario, de permiſſis apud Judæos divortiis, de extraordinaria plane morte & ſepultura Moſis, deque comparatione Moſis & Chriſti.

Duplicem præterea Autor Operi ſubjunxit appendicem, alteram ſermone vernaculo, alteram ſtylo Romano conſcriptam. In illa famigeratiſſimi Angli, *Joannis Spenceri*, libros de legibus Ebræorum ſub examen vocat, de quibus lubentiſſime concedit, magno eos procul dubio Autori ſuo labore & ſudore conſtitiſſe, cum neceſſum habuerit gentilium ſcripta, quotquot fere extant, compilare, eosque non perfunctorie, ſed exquiſita induſtria & indefeſſa ſolertia, perluſtrare, ut inde, quod in rem ſuam convertere poſſit, conquireret; de argumento autem ipſo & ſcopo totius libri pronunciat, Autorem tam abjecte de œconomia Levitica ſenſiſſe & ſcripſiſſe, ut dubitari vix poſſit, ſcopum ipſum Autoris fuiſſe, Theologiam Meſſianam, adeoque & ipſam Chriſtianam, hoc ſuo Opere ſubvertere, atque ima & prima religionis revelatæ fundamenta concutere. Vanos autem atque irritos fuiſſe conatus, quantumcunque Autor in illis deſudaverit, Noſter luculento ſatis paradigmate oſtendere laborat, dum duas Diſſertationes, I nempe & II Libri III, quæ de ſacrificiis Judæorum ex profeſſo agunt, ſub incudem epiciticam vocat, totusque in eo eſt, ut, quam infirmo

&

Digitized by Google

& lubrico nitantur fundamento, demonſtret. Altera appendix quinque conſtat Diſſertationibus Academicis, a Ven. Autore diverſo tempore de diverſis materiis habitis. p.1145–1189. 1190–fin.

RECENSIO DISPUTATIONUM JURIdicarum GOTTLIEB. GERHARDI TITII, JCti, continuata.

Conf. Menſ. Mart. A. 1730 p. 112.

NE dati olim promiſſi noſtri parum videamur memores, jam de iis, quæ ſuperſunt, ſummi *Titii* Diſputationibus commemorabimus. Diſputatio VI *de Officio Sermocinantium* agit, quod argumentum Autor plene, perſpicue & accurate perſequitur duobus Capitibus, quorum primo *de natura Sermonis*, altero *de officio circa Sermonem* diſſerit. *Cap. I* de ſignis in genere, illorum diviſione, ſpeciatim de ſignis naturalibus & arbitrariis, mentem hominis indicantibus, ad quæ ſermo pertinet, nonnulla præfatus, ſermonis definitionem tradit, quod ſit vox articulata, ex impoſitione animi ſenſa ſignificans, eamque deinceps plenius exponit. Vim ſermonis ſignificativam eſſe ab impoſitione ſimplici, non a conventione, neceſſitatem quandam moralem vocabulis hoc, non alio, modo utendi hominibus afferente, duplici argumento, primo, quod homines impoſitionis faciendæ cauſa nunquam convenerint, ſed potius ſucceſſive impoſitio facta ſit, reliqui vero eam ultro admiſerint, deinde quod, ſi conventione facta foret impoſitio, innoxia etiam mutatio in vitio eſſet, rejecta *Grotii* & *Pufendorffii* ſententia, §. 9, 10, 11, probat. Poſtea docet, ſermonis finem eſſe vim ſignificativam, originem ejus a primordio generis humani repetendam, incrementa vero & varietatem ab ulteriori gentium cultura, variisque migrationibus. Memorat etiam ſcripti ſermonis neceſſitatem, naturam & diverſitatem, §. 16, 17. Amplius vero ſilentium, ſermoni oppoſitum, nec non ſermonis affectionem duplicem, veritatem & falſiloquium, diſtincte exponit §. 18, 19, 20, 21; fidem non eſſe ſpeciem verilo-

riloquii, nec perfidiam falſiloquii, idemque dicendum de jurejurando & perjurio, oſtendit §. 22, 23, denique veritatis & falſitatis diviſionem, itemque diſſimulationis, ſinceritatis & ſimulationis, naturam explicat §. 24, 25. *Cap. II* oſtendit, obligationem circa ſermonem a *Grotio* & *Pufendorffio* non, quantum ſatis eſt, traditam eſſe; hinc plenius illam exhibet, atque, ut eo rectius applicetur obligatio, præjudicia hic occurrere ſolita, v. g. quando falſiloquium putatur illicitum, adeo, ut eadem ſint falſiloquium & mendacium, aliaque, removet §. 30, ac, iis ſepoſitis, intuitu ſermonis conſiderat (1) *præceptum de Deo colendo*, quod dirigit ſermonem, ut, ſive cum Deo loquamur, ſemper veritatem dicamus, ſive de Deo ſermonem faciamus, circumſpecte & cum reverentia hoc fiat, ubi etiam de jurejurando & cultu externo quædam adduntur obſervationes; (2) *præceptum de exercenda philautia*, quod obligat homines, ne ſe ipſos ſermone lædant, ſed ut malum imminens depellant, ac bonum ſibi procurent, ubi ſpeciatim de moralitate retorſionis agit, quæ ipſi videtur illicita, quod exiſtimatio non dependeat ab hominis nequam arbitrio, adeoque nec amittatur, ut opus ſit eam recuperare, neque ad excuſandam retorſionem ſufficiat inſulſa vulgi perſuaſio, qua putant, malum exiſtimationi imminens ita depelli, cum oſtendendo innocentiam efficacius retundi queat ſiniſtra opinio, neque tam pœna ſit hoc remedium, quam manifeſtum exacerbati animi indicium. Nihil tamen præfracte definit; quin potius in Jure privato Lib. III Cap. 4 §. 19, eam, ſi pravos affectus ſeponas, licitam cenſeri poſſe, exiſtimat. (3) *Præceptum Socialitatis*, quod aliis ſermone bene facere, ab iis malum depellere jubet, lædere vero prohibet, ratione probitatis, prudentiæ, exiſtimationis, bonorum & vitæ, quæ omnia egregie explicat, ac ulterius præcepta hypothetica declarat intuitu legis humanæ & conventionis; aliquando in neutram partem eſſe obligationem, quo ipſo licentiam oriri, & ſermonem eſſe moraliter indifferentem, oſtendit §. 45, uſum quoque ſermonis quoad hoſtes tradit §. 46. (4) *Sanctionem pœnalem*, quo pertinent arduæ quæſtiones in

qua-

quarum decisione viri summi vel judicium suspendunt, vel ea docent, in quibus tuto acquiescere non possis. Quare Autor explicat, quid in casu delinquentis nondum deprehensi vel ipse reus, vel tertius, facere debeat, & quod, reo deprehenso, judicis, rei, advocati, tertii, sit officium. Disquirit etiam, quid sanctioni isti naturali adjecerit lex positiva *Genes. IX, 6, Lev. V, 1, Num. XXXV, 31 seqq.* Tandem generalia quædam, quæ ad universam tractationem præcedentem pertinent, v. g. de moralitate sermonis ambigui, itemque reservationum mentalium, exhibet, &, postquam sermo, ejusque omissio, velut actiones per se indifferentes, juxta legem naturalem satis sunt examinata, deinde demum, quando *veritas*, *falsiloquium*, & *silentium*, pro *virtutibus* aut *vitiis* haberi debeant, accurate definit.

Disputatio VII, *de Dominio in rebus occupatis ultra possessionem durante*, opposita est Viro Illustri, *Cornelio van Bynckershoek*, JCto Belgæ. Hic in peculiari Dissertatione, de Dominio Maris, quam libro singulari ad Legem 9 de L. Rhodia de jactu adjecit, generatim contendit, *dominium, amissa possessione, naturaliter desinere, cum ex naturali possessione cæperit; quod igitur ultra possessionem hodie dominium nonnunquam duret, id non quidem effectum esse* universali aliquo generis humani pacto, *quod absurde asseratur, sed unice a lege civili, vel* fœderibus Gentium specialibus, *dependere*; porro *legem civilem in subditos tantum valere, exteros vero non obstringere; hinc, si res mea extra civitatem reperiatur, me absente & ei non incumbente, cedere eam rursus primo occupanti*; denique *fœdera Gentium esse, quibus vel* amicitia vel hospitium *contrahatur: aliud, si tantum placuerit*, ut bello abstineatur, de reliquis autem nihil pactum sit; *tum enim etiam cum populis liberis & fœderatis postliminium esse.* Ex quibus principiis laudatus JCtus deinde speciatim § 15 infert, *dominium maris, cessante ejus possessione, exspirare.* Quam sententiam B. *Titius* falsitatis arguit, quod 1) per eam jura, & in specie dominium, penitus expungantur, ac inane jus sit, quod cum facto oritur & perit; præterea 2) nulla idonea ratione

oſtendi poſſit, unde poſſeſſionis ea ſit efficacia, ut ab ejus duratione dominium accurate dependere debeat; denique 3) conditio perpetuæ poſſeſſionis, quod ad jura humana, ſit impoſſibilis, hinc fruſtra ad horum durationem illa requiratur. Iſtum errorem probabiliter ex *Hobbeſii*, vel ſimilis rerum moralium corruptoris, ante pacta & civitates nullum jus agnoſcentis, principiis originem ſpiritumque duxiſſe, exiſtimat §. 16. Ex veriori ſententia *dominium naturaliter durare, amiſſa poſſeſſione*, ea ratione probat, quod lex naturalis inter homines læſionem prohibeat, nec, ſalvis ſocialitatis regulis, alius in res, nobis legitime quæſitas, involare poſſit, ideo ſaltem, quod eas actu non teneamus, utut legitimam earum acquiſitionem probemus, animumque eas habendi doceamus. Rationes oppoſitas, pacto univerſali dominii durationem non eſſe definitam, lege civili autem & pactis Gentium ſpecialibus omnes homines non obligari, Noſter concedit, verum, quod amiſſa poſſeſſione naturaliter pereat dominium, inde non ſequi monſtrat, cum merum jus naturale dominium ſemel legitime acquiſitum ſatis tueatur etiam contra eos, quos nulla legis civilis autoritas vel ſpecialis conventionis religio obſtringit; ea vero, quæ de dominio ferarum, quod illud, amiſſa poſſeſſione, naturaliter definat, afferri ſolent, nullius eſſe ponderis, ſed potius id, de quo quæritur, ſupponere, aut etiam propriam cauſam evertere, oſtendit §. 22 ſeqq. Poſtea dominio quarumvis rerum ultra poſſeſſionem duranti adjicit limitationem, niſi *domini conſenſus*, vel *lex civilis*, aliud decernat, *Jure Romano aliud conſtitutum eſſe*, licet multis, minimum quod ad quasdam res, ita videatur, imo id, quod eo jure obtinere credunt, naturale eſſe arbitrentur. Quod diſcuſſis objectionibus amplius demonſtrat §. 29 ſqq. Quod ad *fera animalia*, plerisque res confecta videtur, quod ſcilicet, ex ſententia juris Romani, amiſſa poſſeſſione, eorum dominium pereat, ob ſanctionem, ut videri poteſt, expreſſam in l. 3 §. 2, l. 5 pr. de A. R. D. & §. 12 I. de R. D. Sed Noſter oſtendit, Romanos non ideo dominium amiſſum dicere, *quod poſſeſſio ſit amiſſa*, ſed quod ob *recuperandi difficultatem & deſperatam probatio-*

tionem dominus animum habendi dimittat; hinc, ſi probatio & ſpes recuperandi ſuperſit, dominum, etiam juxta Jus Romanum, feram elapſam denuo occupare poſſe, vel ab aliis occupatam vindicare. Ex quibus principiis quæſtiones ſpeciales, quibusque dominium maris & animalium ferorum vel manſuefactorum duret, §. 45 ſqq. decidit, &, quid circa apes obtineat Jure Civili & Saxonico, adducit §. 52 ſqq.

Diſputatio VIII, *de Habitu Territoriorum Germanicorum & inde veniente totius Reipublicæ forma*, plane illuſtris & egregia eſt. Rem enim arduam, non usque adeo expeditam, multis difficultatibus impeditam, dubiis falſisque ſcriptorum Juris publici hypotheſibus involutam, perſpicue tandem explicavit, ſolideque definivit, h. e. habitum territoriorum Germanicorum & formam toti Reip. inde amplius deſignandam tam ex generalibus rerum politicarum regulis, quam legibus publicis Germanicis, libere oſtendit. In Germania territorium ipſi eſt *ditio aliqua, jure Status poſſeſſa, ſive ſecularis illa ſit, ſive Eccleſiaſtica, major minorve.* Haud itaque habitus *phyſicus*, ſed *moralis*, ex juribus, territorio inhærentibus, ut vulgo loquimur, reſultans, ab eo hic conſideratur. Ex communi ſententia Status eſt, qui *jure ſeſſionis & voti comitialis* gaudet, qua rejecta, B. Autor prænotandum cenſet, quod nomen *Status* in genere *communionem imperii civilis* notet, ac in Proceribus Germaniæ, ſi non omnibus, certe plerisque, tria occurrant, *Superioritas territorialis*, *jus ſuffragii comitialis*, ac *obligatio, quæ toti Reipublicæ connectuntur*, cujus ſententiæ fundamentum adducit *publicum Reipublicæ ſtatum*, ubi ſinguli Proceres domi ſuæ imperium civile exercent, communi vero patriæ communibus conſiliis & auxiliis ſuccurrunt; deinde quod *jus ſuffragii juris territorialis pars vel effectus* ſit, quin & a jure territoriali ſeorſim ſpectato ſplendidiores operationes quotidie profluant. Rationes contrariæ ſunt *varii Receſſus Imperii*, in quibus a jure ſuffragii eſſentia Status repetatur, *communio imperii civilis*, *definitio civis Ariſtocratici aut Democratici Ariſtotelica:* quibus Noſter reponit, *textus allegari ſolitos accuratam Status definitionem nullibi exhibe-*

re, aut *definitionem illam esse particularem, neque deesse textus, in quibus & immedietas & jus suffragii simul asseratur*, imo *in Instrumento Pacis Westphalicæ Art. 5 & 8 ad immedietatem, non jus suffragii, respici, in æstimanda communione imperii civilis necessario Juris territorialis habendam esse rationem, definitionem* denique *civis Aristocratici vel Democratici, domi suæ privatam vitam agentis, maligne ad Proceres applicari.* Hinc ad definitionem Status ex sententia Nostri requiritur *superioritas territorialis*, quia domi sui juris esse debet, qui vult adspirare ad Comitia, *jus suffragii*, quia hoc ex illo, non illud ex hoc, ut vulgo putant, profluit, ut habent R. I. A. 1654 §. 197, Capit. Ferd. IV Art. 45, Leop. Art. 44, & *obligatio, qua is toti imperio obstringitur*, cum fine hoc præcedentia jura nemini regulariter concedantur. Utut vero jus suffragii territoriale regulariter sequatur, posse tamen & solere aliquando deficere quoque obligationem, quatenus onerosa est, fatetur, sed, hoc facto, imperfecte quem Statum esse, nec, si memorata obligatio in aliquo deficiat, de dignatione Status aliquid decedere, affirmat. Comparata deinde sententia communi cum sua, hujus utilitatem his argumentis probat, quod Procerum jura recte æstimet, titulum imperiorum inde convenienter formet, ac explendis legibus publicis sit aptissima, ab his omnibus vero sententia communis abeat. Postea, vulgaribus de Statu imperii sententiis indicatis, illam inprimis, quæ *ex relatione in Matriculam* Statum repetit, falsam esse, Noster inde probat, quod Matriculæ Imperii eo fine non sint confectæ, ut Status Imperii Germanici definite exhibeant, sed in iis tantummodo supponatur, aliquem esse Statum Imperii, vel saltem immediatum, non vero, talem esse, definiatur, quod ex accurata circumstantiarum consideratione deinde amplius explicat. Ut vero habitus territoriorum moralis penitius intelligatur, specialius tria illa, quæ in possessoribus antea laudavit, persequitur. Sic ostendit, jus territoriale non ex privilegio Cæsaris, sed legibus fundamentalibus dependere, Status illud suo, non Cæsaris aut Imperii, nomine exercere, in ejus exercitio a

nemi-

Digitized by Google

nemine velut ſuperiore dependere, Inveſtituram hoc jus non conferre, ſed competens agnoſcere & confirmare. Dein illuſtrando juri territoriali præcipuas partes ſuperioritatis territorialis recenſet, ubique obſervationes non vulgares contra vulgares doctrinas libere profert, ac ſpeciatim circa Jus ſacrorum communem *Carpzovii*, *Linckii*, aliorumque, ſententiam, qua in Proceribus Imperii duplicem perſonam, *Principis* & *Epiſcopi*, aſſerunt, aut a Jure Epiſcopali Jus ſacrorum ſeparant, ideo notat, quod, multis etiam adhibitis limitationibus, Jus Principum Proteſtantium iſta applicatione ſuſpectum reddatur, eoque docendi genere innuatur, Jus ſacrorum requirere peculiare ſubjectum, ac ab Epiſcopo Pontificio repeti debere, nec, vulgari doctrina ſuppoſita, legitimo juris titulo illius acquiſitionem poſſe demonſtrari. Ad Jus ſuffragii obſervat, quod ob inconſtantem, qui fuit, Reipublicæ ſtatum, aliasque rationes, non omnes, qui Principum ordini jam antiquis temporibus adſcribuntur, jure ſuffragii gaudeant. Nexum, quo territoriorum poſſeſſores toti Reip. obſtringuntur, Noſter ſpecialius evolvit, idque tanto magis neceſſarium exiſtimat, quo minus apud Scriptores Juris Publici hac de re aliquid reperias. Tria vero Vir Celeberrimus expendit, (1) *in quo nexus ille conſiſtat?* (α) in communi amicitia, (β) conjunctione, quod ad Reſervata Cæſarea, (γ) conſociatione, quod ad expedienda negotia, totius Reip. utilitatem ſpectantia, (δ) neceſſitate ferendorum onerum publicorum, (ε) appellationibus, ad ſumma tribunalia nonnunquam dirigendis, (ζ) proceſſu, ob neglectum officium contra Status in tribunalibus Imperii inſtituendo; (2) *quale ſit vinculum?* quod ad quatuor partes priores modo relatas, eſt nexus ſocialis, quod ad duas poſteriores, eſt ſubjectio, ſed particularis tantum, parumque validæ; (3) *quodnam ejus principium?* non fœdus expreſſum, ſed ex Imperatoris electione, eamque ſecutis Statuum homagiis, vel fidelitatis juramentis, reſultans, ſalva tamen territoriorum libertate. Poſtremo de eo quoque diſpicit Autor, *quo loco Jura Statuum haberi debeant?* cumque vulgo jus territoriale dicatur eſſe dependens, ſed Majeſtatis æmulum, Noſter illud habet

bet pro *independente*, quia Status id proprio nomine exercent, ac in ejus exercitio a nemine velut ſuperiore dependent. Illud tamen adjicit, non involvere ſuperioritatem territorialem *independens aliquod jus, omnibus numeris abſolutum*, quod deinceps plenius explicat, atque doctrinam ſuam de jure independente contra diſſentientes confirmat, ac inprimis, imperantem in caſu neglecti officii, ſalva Majeſtate, judicem habere poſſe, Statusque imperii pro ſubditis male haberi, oſtendit. Atque ex his omnibus concludit, *Territoria Germanica* eſſe *corpora libera, imperio proprio ac independente velut animata, toti tamen Reip. nexu ſociali, ac, in caſibus nonnullis, vinculo ſubjectionis conjuncta.* Quæ omnia breviter tantum referre, eſſet dignitati & præſtantiæ doctrinæ aliquid detrahere; ex hactenus dictis vero de reliquis facile judicari poterit. Idem dicendum de *Capite II*, ubi, monſtrato diſquiſitionis de forma Imperii uſu, Autor, in Germania *plurium corporum ſociorum Syſtema* occurrere, in quibusdam illud cum aliis convenire, in ceteris ab iis differre, & Syſtema extraordinarium eſſe, eamque ſententiam *Conringio*, inprimis *Monzambano*, placuiſſe, *Bæclero*, *Kulpiſio*, aliisque, diſplicuiſſe, docet §. 73 ſeqq. Ceteras civitatum formas hic applicari non poſſe, oſtendit *Lynckeri* & *Kulpiſii*, qui pro unitate Reipublicæ pugnant, aliorumque, qui vel Monarchiam limitatam, vel abſolutam, aut Ariſtocratiam, vel Monarchiæ & Ariſtocratiæ mixturam, ſtatuunt, doctrinas refellit §. 81 ſqq.

Diſputatio IX, *de Succeſſione in Germaniæ territoria*, doctrinis itidem novis & exquiſitis eſt referta, utut alii jam thema illud antea ſint executi. Speciminis loco obſervationes quasdam ſingulares, ab Autore paſſim inſperſas, tantummodo delibabimus. Præmittit Noſter nonnulla de translatione Imperii in genere, & quid in Germania in caſu *delicti* juris ſit. Ordinarius transferendi imperii caſus exiſtit ob mortem poſſeſſoris, quo eveniente, per electionem & ſucceſſionem imperium in alios tranſit; illa in Eccleſiaſticis, hæc in ſecularibus territoriis obtinet. Noſter, natura territoriorum electitiorum & ſucceſſivorum erudite explicata, hic ad ſola territoria ſucceſſi-

ceſſiva reſpicit. Uti vero in iis ſucceſſio *lege*, *teſtamento*, & *conventione*, fit, ac in iis declarandis tam Juris Germanici, quam Feudalis Longobardici, ratio habenda; ita hujus rei rationem addit Autor, quod jus Longobardicum ad Feuda illuſtria applicari queat, præterea illorum conditio non tam ſplendida fuerit, atque hodie illa deprehendatur: hinc in genere jus illud receptum videatur; cavendum tamen eſſe dicit, ne nomotheſia illa Longobardica abutamur, ac inprimis, ne eas leges applicemus, quas præſens Germaniæ ſtatus a ſe velut repellit. Quando ſucceſſio *legalis* ad *latera* ire cœpit, Jus Longobardicum ſolam ſanguinis communionem attendit; at Jure Germanico ſimultaneæ inveſtituræ præcipue ratio habetur, idemque obtinere cenſet, exemplis etiam probat *Schilterus* in Diſſert. de Simult. Inveſt. Principum. Verum Noſter exiſtimat, ſi ex conditione territoriorum, quam hodie habent, de ſucceſſione ſtatuendum, magis ex ſanguine, quam ſimultanea inveſtitura, illam eſſe repetendam. Requiritur ad ſucceſſorem, ut a primo acquirente per legitimum matrimonium deſcendat, 2 f. 26 §. naturales, & 8 Cap. 7 n. 2; naturales ergo & ſpurii a ſucceſſione excluduntur. De legitimatis per ſubſequens matrimonium & Reſcriptum Principis quæritur. Autor docet, liberos, per ſubſequens matrimonium legitimatos, virtute legum fundamentalium ſuccedere, legitimatos per Reſcriptum Principis non item, ob jus ſuccedendi agnatis valide quæſitum, imo ne quidem eo caſu legitimationem Imperatoriam naturali filio prodeſſe, quo nulli alii ſucceſſores adſunt, cum Feuda aperta vel Imperator ſibi reſervare, vel cum Statuum conſenſu aliis conferre debeat; exceptionem eſſe illo caſu, quo collatio eſt ſolius arbitrii Imperatorii; nec obeſſe, quod excipiat *Itterus* de Feud. Imp. Cap. 14 §. 7, legem ad omnem ſucceſſionis Feudalis effectum legitimatos efficere poſſe idoneos, multo magis hoc mandare poſſe Principem, qui lex viva & fons juris; nam illa, inquit Noſter, procedunt quidem in legibus poſitivis, imperantis arbitrio unice ſubjectis, ſed leges ſucceſſoriæ illuſtres Germanicæ nec poſitivis recte comparantur, nec ſolius Imperatoris arbitrio ſubſunt. Si legitimatio per ſubſequens matrimonium facta, antequam

quam filius legitimus fuerit natus, tum legitimatus fratri poſtea genito legitimo etiam in Jure Primogenituræ præfertur: antequam enim legitimus in rerum natura eſſe inciperet, ille omnia legitimi ſucceſſoris requiſita atque adeo jus ſuccedendi obtinuit. Liberi, ex inæquali matrimonio nati, ad ſucceſſionem habiles ſunt, niſi aliter conventum. Aliquando feminæ admittuntur in ſubſidium: an vero Imperator filiam Vaſalli, in præjudicium agnatorum, ad Feudi ſucceſſionem habilem reddere queat, acriter quondam in cauſa Juliacenſi diſputatum fuit. B. Autor quæſtionem ſimpliciter negat, quoniam in Feudo antiquo agnatis non tantum jus quæſitum eſt, ſi actu ad ſucceſſionem vocentur, ſed &, ſi eos ordo ſuccedendi nondum tangat; nam ipſe ordo, legibus ſucceſſoriis definitus, ab Imperatore feminarum inſertione turbari non debet. Poſtea conſideratur *ſucceſſionis diverſitas*, ac in genere circa Territoria Germaniæ obtinere dicitur vel *ſucceſſio pluralis*, vel *ſingularis*, ſeu *Jus Primogenituræ*, quod ſecundum doctrinam Autoris *lege imperii publica*, *pactis familiarum illuſtrium*, & *teſtamentis*, introducitur. Denique circa ſucceſſionem legalem *ordo ſuccedendi*, ac in illo *genus*, *gradus* & *linea*, expenduntur. Poſtremo Diſſertatio ſucceſſionem quoque *teſtamentariam* & *conventionalem* explicat. Quæ ſingula ab Autore doctrinis iterum novis, ſingularibus & excellentiſſimis, ubique ornantur.

Diſputatio X *de Jure Nobilitatis Lutheranæ ad immediata Germaniæ Capitula & Canonicatus* inſcripta eſt. Nobile rarumque Thema. Evolvitur hic ex Jurisprudentiæ Publicæ placitis, quousque inclytæ noſtræ Nobilitatis jura ad immediata Germaniæ Capitula & Canonicatus pertingant, laudatoque ordini curatius illa aſſeruntur. Initio B. Autor exponit Nobilitatis originem, habitum & varietatem, apud veteres Germanos, itemque hodiernæ Nobilitatis in Germania conditionem, diviſionem, aliaque eo pertinentia; porro explicat, quid ſit Canonicatus, nempe Jus habendi ſedem in choro ad cantandum & legendum, ac vocem in Capitulo, h. e. in Collegio Canonicorum, vel loco, ubi congregantur Canonici aut Capitulares. Cumque uſu invaluerit, ut nul-

Digitized by Google

nullus Canonicus ſine præbenda ſit, aut eſſe debeat, vetuſtaque hujus ordinis inſtituta magnam partem fere in deſuetudinem abierint, ſtilo hodierno accipit Canonicatum pro *jure percipiendi fructus, reditus, & obventiones, rei Eccleſiaſtica, ex electione Capituli, vel collatione Patronorum, acquiſito.* Tale beneficium, uti Noſter porro docet, propter divinum beneficium olim fuit conceſſum; poſthæc tamen inolevit, ut, ſi modo quis inſtitutionem Canonicam obtinuiſſet, qualiscunque demum fuerit, ad Canonicatus eveheretur; hinc, cum multi ordine temporis a præſcriptis regulis abirent, alii Canonici regulares, alii non regulares, ſeu ſeculares, h. e. votis regularium non obſtricti, nuncuparentur. Scilicet optima majorum intentione Monachorum ordo fundatus ad educandos viros doctos & caſtas ac modeſtas feminas. Epiſcopi cum fortunas ſuas in excelſo collocaſſent, etiam Canonici, illis adjuncti, non poterant non ulterius tendere, quo ipſo effectum, ut tædere illos cœperit ſuperſtitioſorum canonum adeo ſtricte obſervandorum, ut potius ſpartam ſuam alios erudiendi, & in templo cantationibus ac prælectionibus vacandi, aliis demandaverint, nomenque regularis in appellationem ſecularis propere transformaverint. Quæ mutatio ab Autore adverſus malevolos defenditur ac excuſatur. Nimirum viderant Canonici, omne illud, quicquid habebant ſolidioris doctrinæ, a diſcentibus ſperni, ſaltem non intelligi, proinde, ſecretiora ſua ingrato ſtupidoque ſeculo propalare, nefandum facinus ducebant: inſuper, cum moleſtum iſthoc munus optimas eis ſuffuraretur horas, quibus ſemet ipſos profundiore doctrina imbuere ſatius credebant, quam jejunis prælectionibus vacare, non injuria ad Academias & ſcholas, e trivio natas, inque ipſorum præjudicium erectas, cupidam diſcendi juventutem remiſerunt. Multo minus vitio verti ipſis poterat, quod ſpartam ſuam, Eccleſiam præcentibus opplendi, aliis demandaſſent; noverant enim, non in hoc ſummam ſalutis æternæ verti, licet id remiſſius tractarent. Imo gratias referre debemus Canonicis, quod exemplo ſuo demonſtraverint, vanos & a ſuperſtitioſis hominibus excogitatos ritus, quos Noſter itidem refert, dediſcendos eſſe.

Hæc aliaque argumenta plenius deducuntur §. 18 seqq. Jus nobilitatis ad Capitula in genere adstruitur ex eo, quod obscuro & imprudenti seculo bona Nobilium, imo Principum & Imperatorum, ex munificentia superstitiosa accesserint Ecclesiæ; deinde, ob tutelam Ecclesiæ præstandam, & favorem nobilitatis, Nobilium prærogativam præ plebejis in beneficiis Ecclesiasticis fuisse, eosque solos in nonnullis Collegiis admissos, demonstratur §. 26 seq. Postea specialis quoque adducitur ratio istius juris, nempe ut hoc pacto familiarum illustrium splendori ipsisque Nobilibus prospiceretur, quod orthodoxorum Theologorum testimonio & literis Comitum atque Baronum Evangelicorum publicis Noster amplius probat, ad argumenta etiam *Monzambani*, beneficia Ecclesiastica Nobilibus percipienda negantis, respondet §. 24 usque ad 30. Sequitur historia mutationis religionis Pontificiæ, bellum exinde natum & pace religiosa sopitum, ejusque effectus in Nobilibus; quibus breviter tactis, ostenditur, quod Nobiles urserint cum Statibus liberam religionis mutationem salvis juribus & beneficiis Ecclesiasticis, quod Pontificii illud respuerint contraria propositione, quod illi, non attentis Protestantium exceptionibus, tandem procuderint Reservatum Ecclesiasticum, Paci religiosæ insertum, vi cujus beneficia Ecclesiastica amittere debet, quicunque ab avitis sacris discedit, & quod hujus rei suus extiterit effectus & neglectus. Doctrina, quæ deinceps propius ad rem accedit, ita se habet: Ferdinandus II restitutionem omnium bonorum, post Transactionem Passavienſem occupatorum, detentoribus injunxit, quod unico fere fundamento nitebatur Reservato Ecclesiastico. Illud certum, non inter ultimas rationes fuisse, cur Sueci ad Germaniam appulerint, Edictum Ferdinandeum. Quam causam nec successus destituit, qui A. 1648 Pacem Westphalicam peperit, quæ quoad Reservatum Ecclesiasticum Pacis religiosæ sanctionem non immutavit, sed tamen, ut idem ad Protestantium beneficia Ecclesiastica extenderetur, insuper disposuit. Nunquam vero, religionis diversitate coorta, Nobilitas Lutherana jure ad Canonicatus & Capitula excludi potest. Et principio quidem illud liquet,

Digitized by Google

liquet, beneficia Eccleſiaſtica non facile concedenda eſſe, niſi iis, qui ex Germanico ſanguine nati ac indigenæ ſunt. Hoc enim tanquam legitimam obſervantiam ſancte obſervant plurimæ nationes. Hinc quoque jam ante Reformationem de Pontificis, exteris illa conferentis, auſu graviter queſti ſunt Status Imperii in Gravam. ad Pontif. A. 1522 §. 16. Præter generales rationes, quæ hic adduci poſſunt & ſolent, conſideranda eſt origo bonorum Eccleſiaſticorum, ſupra jam memorata; improbum deinde foret, ſi Reſpublica eos negligere vellet, quorum virtute ipſius decus ac ſplendor magnam partem acquiſitus eſt. Pontificii variis argumentis evincere conantur, non licere Proteſtantium religioni addictis, ſe ſuosve collegiis aut Capitulis Catholicorum ingerere, quæ ſingula ac ſpeciatim ea, quæ a Reſervato Eccleſiaſtico deſumta ſunt, ab Autore confutantur §. 49 usque ad 71. Poſtremo circa decantatum illud Reſervatum & Inſtrumentum Pacis Weſtphalicæ Noſter ſingularia quædam annotat. Reſervatum ante Pacem Weſtphalicam a parte Proteſtantium nunquam in vim juris tranſiit. Hac vero A. 1648 ſancita, negotium hoc ad æqualitatem redactum fuiſſe, omnemque controverſiam ſopitam, *Kulpiſius*, aliique, exiſtimant. Sed tantum abeſſe, dicit Noſter, ut illud Pace Weſtphalica ſit confirmatum, aut res ad æqualitatem redacta, ut potius ſit, quod ad Pontificios, mera impietas & injuſtitia, quod ad Proteſtantes autem, ſanctio laudatæ Pacis, vi cujus idem apud Proteſtantes contra Pontificios obſervatur, quod Pontificii ſibi arrogant, ſit prudens defenſio, juſtaque talio. Imo, uti Noſter amplius docet, nobilitatis Lutheranæ conditio per illum Pacis articulum eo deterior reddita cenſeri poteſt, quod jam ſolenniter, ante autem clam & injuſte, excluſa ſit, inter quæ illud diſcriminis eſſe poteſt, quod hoc minus, illud magis, colorem apud incautos præbeat, ac, quaſi confirmatio acceſſerit, exiſtimari queat. Denique Autor concludit, uti valor Reſervati nullo jure evinci, nec ejus labem vel prolixiſſima excuſatio abſtergere poſſit, ſed ipſum improbatum ſemper futurum ſit impium & injuſtum, ita non minus illuſtris Nobilium ordinis jura ad Capitula & Canonicatus Pontificiorum intacta perſtare & illibata,

quæ licet jam efficaciam ſuam exſerere nequeant, nunquam tamen intermoritura eſſe. Ceterum ex Præſidis ad Reſpondentem Epiſtola nos cognoviſſe meminimus, quod ille thema rudi penicillo adumbratum huic obtulerit, hic vero illud deinceps, quod ad collectionem & elaborationem, excoluerit. Id quod ſtilus etiam & modus proponendi paſſim indicare videntur.

Diſputatio XI *de Servitute faciendi* refutat Romanorum & vulgarem Interpretum ſententiam, qua ſtatuunt, ſervitutum non eam eſſe naturam, ut aliquid faciat quis, ſed ut aliquid patiatur aut non faciat, l. 15 §. 1 ff. de Servit. excepta oneris ferendi ſervitute. Autor oſtendit, fluere illam doctrinam ex principio, quod res rei ſerviat, ex quo uti diverſa deduxerunt Romani conſectaria, ita ſpeciatim eam, quæ jam memorata eſt, de ſervitute in faciendo non conſiſtente doctrinam. Verum, lubricum eſſe illud principium, luculentiſſime probat Noſter §. 8. *Accurate*, inquit, *loquendo non ad prædia, ſed homines, prædia poſſidentes, ſervitutes pertinent, adeoque ſervitus debetur non a prædio, ſed ab ejus domino, non rei, ſed domino ipſi. Interim verum eſt, quod hominibus hæc jura non aliter competant, nec onera ipſis inhæreant, quam ob prædia, quæ poſſident, ob quam cauſam ad res vulgo relatum fuit, quod ad earum poſſeſſores pertinet. Non operoſe id, quod diximus, probandum erit: ſervitutes ſunt jura & obligationes, ſed harum rerum moralium bruta non ſunt capacia, multo minus illæ cadunt in res inanimatas. Servitutum natura vulgo conſiſtere cenſetur in patiendo, i. e. non impediendo alterum, quo minus ille in re noſtra agat, & non faciendo, i. e. omittendo actionem, aliis incommodum allaturam. An, prædium pati, & non facere poſſe, putabimus? hominum hæc ſunt, non prædiorum.* Hinc, *realem faciendi ſervitutem* arbitrio hominum *effici poſſe*, probat 1) *exemplo ſervitutis oneris ferendi*; in hac enim onus reficiendi ad omnes prædii ſervientis poſſeſſores tranſit; 2) *prima doctrinæ diſſentientis origine*, quia ſententia, quæ ſervitutem faciendi negat, orta eſt ex falſa hypotheſi, quod res ſervitutem debeat, factum autem ab homi-

homine proficiſcatur, res nihil facere poſſit. *Titius* diſſentienti *Huberо* aliisque hoc concedit, quod res nihil facere poſſit, ſed vel inde liquere dicit, quod etiam non poſſit factum omittere, hinc nihil certius eſſe, quam quod rei poſſeſſor obligetur. Deinde planiorem facit ſuam de ſervitute faciendi doctrinam, dum ordinaria conſtituendæ ſervitutis modos expendit, & deinceps ad ſervitutem faciendi applicat. Ultimo loco varia ſervitutum faciendi exempla, in praxi & foro occurrentia, adducit, ſervitutem altius tollendi, jus coquendi & vendendi cereviſiam, cum jure cogendi conjunctum, itemque alia in molendinis & furnis bannalibus, in operis ruſticis, in jure lignandi, ſimilibusque.

Diſputatio XII *de Polygamia, Inceſtu & Divortio, Jure Naturali prohibitis*, inſcripta eſt. Autor hic demonſtrare conatur, quod alii vix audent. In Proœmio fundamentum doctrinæ eſt natura, a Deo ad eum quoque finem creata, ut homines genus ſuum propagent eo modo, qui & naturæ propagantium ſociali convenit, & homines natos ad religioſitatem, philavtiam temperatam, & ſocialitatem, quam optime diſponit, ex quo principio Noſter, libidinem vagam prohibitam eſſe, probat, B. *Thomaſii* inſtantias refellit, omnem uſum Veneris, qui præter & contra finem a Deo intentum adhibetur, non ſolum honeſtati & decoro naturali, ſed etiam regulis juſtitiæ, adverſari, contendit, prolis procreationem pactis circumſcribendam, rejecta *Grotii* atque *Thomaſii*, diſſentientium, doctrina, oſtendit, atque prohibitionem polygamiæ, inceſtus & divortii, velut concluſiones in ſequentibus Capitibus deducit. *Cap. I* igitur rationes, quibus in *Obſerv. Puſend.* 488 *prohibitionem polygamiæ virilis* probare tentavit, magis exponit. *Prima* eſt, quod nullus legitimus polygyniæ ſcopus allegari poſſit. *ſecunda*, quod plurium feminarum conſortium repugnet indoli tam arctæ conjunctionis, qualis eſt conjugalis, *tertia*, quod unius viri cum pluribus feminis conjugium ob ſolam libidinem ſuſcipiatur, *quarta*, quod polygamia iſta a gentilibus voluptati & pravis moribus deditis habeat originem.

Ad exemplum Patriarcharum aliorumque ſanctorum, qui fuerint polygami, virorum, Noſter reſpondet, dubium illud commodiſſime removeri poſſe, ſi legem naturalem ab initio ſtatim ita formatam dicamus, ut caſus illi ob graviſſimas rationes fuerint excepti, quemadmodum hoc exemplo juris neceſſitatis intelligi poſſit. *Quinta* ratio eſt, quod polygynia contraria ſit æquitati ſexus. *Sexta*, quod per polygyniam æque ac per polyandriam, de qua antea quædam dixerat, turbetur ſocialitas, ceterique fines, a Deo intenti. *Grotii* quoque, *Struvii*, *Thomaſii*, *Theophili Alethei*, & *Daphnæi Arcuarii*, diſſentientium, aſſerta excutiuntur. *Cap. II* itidem argumenta, quibus in *Obſerv. Pufend.* 496 prohibitionem inceſtus evincere conatus eſt Autor, paulo latius deducuntur. *Primum* deſumitur ab *unitate* carnis, ſeu ab eo, quod in perſonis, nimis propinqua conſanguinitate vel affinitate conjunctis, ſit una eademque caro; hinc Noſter exiſtimat, ab impoſſibilitate phyſica, quæ circa unum hominem ratione concubitus deprehenditur, ad impoſſibilitatem moralem, quæ carne diviſa locum habeat, non male inferri, eamque ratiocinationem perinde in natura fundatam videri, ac ſi a ſocialitate ad prohibitam proximi læſionem inferas. *Alterum* eſt, quod abhorreat a natura ſociali, ut cognatio vix incepta in ſua ſtatim redeat initia, cum indoli vitæ ſocialis magis conveniat, ut illa latius ſpargatur; *tertium*, quod admiſſa concumbendi licentia cum iſtis perſonis adulteriis & ſtupris anſam ſit præbitura; *quartum*, quod nullus legitimus finis nominari poſſe videatur, ob quem matrimonia cognatorum ſint appetenda. Ad objectionem de concubitu liberorum Adami reſpondet, non eſſe, cur cum aliis hic diſpenſationem contra legem naturalem fingamus, cum caſus hic ſit *exceptus* a regula, quæ filios Adami non obligaverat, ſed genere humano multiplicato demum vim ſuam exſeruit. *Thomaſii*, aliorumque, contraria dogmata paſſim removet. *Cap. III* tribus rationibus probat, etiam Jure Naturali conjugium eſſe indiſſolubile. *Prima* ejus ratio eſt, quod *levitas*, qua, ob nullas vel vanas cauſas, conjugium dirimitur, naturæ hominum ſociali haud conveniat.

Cui

Cui addit *alteram*, quod ejusmodi divertendi licentia adulteriis & ſtupris locum faciat, præterea iſti licentiæ bonus aliquis finis aſſignari nequeat, quæ *tertia* eſt ratio. His aſſertis, exempla divortiorum arbitrariorum, in S. Codice occurrentium, neutiquam obeſſe dicit, ſiquidem a tolerantia, quæ in illis occurrit, ad legem vel legis diſpenſationem non recte inferatur. Ceterum *Arcuarii* tradita iterum refellit §. 11 ſeqq. In fine Diſſertationis monet, ſe non polliceri demonſtrationes exactas, interim tamen non dubitare, quin ſi ii, qui has literas tractant, ſerio magis naturam humanam expendant, eandem officiorum conjugalium certitudinem deprehenſuri ſint, quam quoad officia ſocialia, ad hominum converſationem ſpectantia, magno conſenſu admiſerunt.

Diſputatio XIII agit *de Contractibus patris & liberorum, in poteſtate ejus exiſtentium.* Conſtat inter omnes, qui foro litant, quam frequens ſit, quam controverſa quæſtio, an & quousque liberi cum patre, in cujus poteſtate exiſtunt, valide contrahere queant? Conſtat non minus, quam ſæpe contractus illi, bona fide initi, ob rem non ſatis conſideratam facti ſint irriti. Novam Noſter de hoc argumento doctrinam, eamque in praxi utiliſſimam, hic inſtruxit, quæ ita ſe habet: Jure Naturali liberi ob patriam poteſtatem non fiunt inhabiles, quo minus res proprias habeant; hinc proles illo jure capax eſt dominii adverſus ipſum patrem valituri. Jure autem poſitivo patria poteſtas majorem formam accipit, quod inprimis exemplo Juris Romani intelligitur. In ſpecie eodem Jure liberi perinde ut ſervi olim nihil proprii habebant. Succeſſu vero temporis rigor iſte quodammodo temperatus eſt, &, quod ad nonnulla bona, patribus plenum dominium relictum, in aliis liberis idem tributum, in nonnullis denique jus inter patrem & liberos ſuo modo diviſum eſt, ex quo diverſa liberorum peculia innotuerunt. His præmiſſis laudata quæſtio ventilatur, *an & quousque liberi cum patre, in cujus poteſtate exiſtunt, valide contrahere queant?* Mero Jure Naturali ex patria poteſtate nullum oritur impedimentum. Omnis igitur quæſtio pertinet ad Jus poſitivum, quod illis contractibus valorem dene-

gat,

gat, uti patet ex l. 2. ff. d. C. E. V. l. 11 C. Donat. l. 17 eod. §. 6. I. de Inutil. Stipul. l. 4 de Jud. l. 7 d. O. & A. Ratio non dependet ab aliqua prohibitione, ſed ex eo, quod liberi olim nihil proprii habere potuerint, ſed omnia potius ad patrem pertinuerint, eidemque autoritate juris confeſtim acquiratur, quod ullo modo liberis obvenit, neque momento aliquo in eorum perſona ſubſiſtat l. 79 d. A. O. H. Cum enim hoc poſito pater ſecum ipſo contrahere cenſeatur, nullam validam obligationem inde oriri poſſe, manifeſtum eſt l. 71 de Fidejuſſ. Cujus quidem rationis efficacia, quod ad tempora, fuit diverſa. Olim, cum nihil proprii habere poſſent liberi, infirmitas contractuum inter patrem & liberos fuit *abſoluta*, ſecundum tempora vero recentiora, ubi diverſitas peculiorum eſt introducta, tantum *hypothetica*, ab intentione patris dependens. Vulgo rationem, ob quam contractus inter patrem & liberos non valet, ex fictione unitatis repetunt, l. f. C. d. Impub. & al. Subſt. quæ tamen cum priori concurrit, ſed obſcurior eſt. Cum vero ratio, ob quam contractus inter patrem & liberos non valet, particularis ſit, nec omni reſpectu occurrat, hinc liquet, nonnullas etiam occurrere limitationes & caſus, quibus inter patrem & liberos valida obligatio eſſe aut negotium celebratum ſuo modo valere poſſit. Valent illi contractus *ſimpliciter*, ſi *objectum* diſtinctionem creditoris & debitoris admittit. Quare contractus valent ratione peculii caſtrenſis & adventitii, tam irregularis, quam regularis. Hinc pater res liberorum adventitias emere poteſt, filius patri operas, ſi tales ſunt, quas antea patri non debuit, pro mercede locare poteſt. Idem dicendum de contractu mandati. Sic quoque valet donatio liberorum patri facta, ſi res proprias tenent. Quodſi vero pater cum liberis ita contrahat, *ut res ab eo haud abire, ſed in cauſam peculii profectitii* reverti debeant, tum habet quidem facultatem pœnitendi & contractum revocandi, attamen ille *ſecundum quid* valebit, nempe ratione *tertii*; nam, patre voluntatem non mutante, tertius nullitatem urgere nequit, imo nec pater voluntatem ſuam indiſtincte mutare poteſt, cum & æquitati &

Juri

Juri Civili ſit conſentaneum, ne quis in alterius injuriam conſilium mutet, v. g. ſi filius rem, ex donatione acceptam, alii iterum dederit, ac pater a tertio rem vindicare velit eo prætextu, quod contractum, inter ſe & filium celebratum, reſciderit. Denique ſi pater inita conventione moriatur, vel filium emancipaverit, nullumque mutatæ voluntatis ſignum ediderit, tum negotium ſimpliciter valet. Poſtquam igitur liberi dominii capaces ſunt redditi, & duplex in patre intentio & hinc orta contrahendi ratio occurrere poteſt, nempe ut res cedat peculio vel adventitio, vel profectitio, adeoque contractus vel valeat, vel inefficax ſit, quæritur, utra intentio in dubio ſit præferenda? Pronunciandum eſt pro priori: voluntas enim efficax & ſibi conſtans magis præſumenda eſt, quam inefficax, & quæ contradictionem involvit. Plane, ſi pater jurejurando contractum firmaverit, aut eum judicialiter approbari, vel a filio ad hunc actum curatorem conſtitui, curaverit, prior intentio certiſſime erit aſſerenda. Quis enim credat, patrem, voluntate ſibimet ipſi contradicente, Deo & Magiſtratui illudere, vel tanto conatu nihil agere voluiſſe. Ex quibus apparet, quod non ſolum Jure Saxonico, ut quidam Interpretes exiſtimant, ſed etiam Jure Civili, conventiones patris & liberorum plerumque validæ dicendæ ſint, quodque juris antiqui rigor per admiſſa varii generis peculia fere ſit expunctus. Haud igitur par erit, negotia, bona fide celebrata, fictæ cujusdam vel pictæ unitatis prætextu irrita dicere. Quod ad *uſum modernum*, Juris Romani autoritas hic non eſt in dubium vocanda, & tamen liberis contrahentibus ſatis proſpectum, modo illud recte explicetur & accipiatur, ſecundum ea, quæ jam dicta ſunt. Hæc eſt ſumma hypotheſium, ab Autore circa hoc argumentum traditarum. Poſtremo rem nonnullis exemplis, quæ in ſupremo Appellationum judicio etiam ventilata fuerunt, illuſtrat, atque tum ſententias ipſas, tum rationes decidendi, examinat.

JO. ANDR. SCHMIDII, THEOLOGIÆ quondam in Acad. Julia D. & Prof. Publ. Abbatis

Mariævallenſis, & Ordinis ſui Senioris, Hiſtoria Interimiſtica, Libellus poſthumus, editus ab Autoris filio,
C. A. SCHMIDT.

Helmſtadii, literis Pauli Dieter. Schnorrii, Acad. Typog. 1730, 8. Plag. 9.

OPtime egit Clar. Editor, quod pie defuncti parentis ſui, viri diligentiſſimi, & de antiquitatis eccleſiaſticæ ſtudio bene meriti, hiſtoriam Interimiſticam publicæ luci invidere amplius noluerit. Cum enim graviſſimis motibus & in civili & in Eccleſiaſtica Republica Interimiſticæ controverſiæ ſeculo ſexto & decimo occaſionem aperuerint; dubium non eſt, quin etiam hæc ipſa hiſtoria ad illius ſeculi motuum pleniorem cognitionem aliquid conferre poſſit. Ut de ejus ratione B. L. ipſi judicium ferre queant; ſummatim tantum commemorabimus, quæ Autor doctiſſimus de Interimiſticis controverſiis copioſius tradit.

p. 1–31. Omnis autem hæc hiſtoria tribus Partibus abſolvitur. Prima Parte a §. II ad V pie defunctus *Schmidius* ea commemorat, quæ libri *Interim* exhibitionem anteceſſerunt. Huc enim principe loco refert, quæ anno 1541 in conventu Ratisbonenſi, ab Imperatore Carolo V convocato, inter Theologos pontificios, *Jo. Eccium*, *Julium Pflugium*, & *Jo. Gropperum*, ab una, & inter doctores Lutheranos, *Philippum Melanchthonem*, *Martinum Bucerum*, & *Jo. Piſtorium*, ab altera parte, de libro quodam, de cujus Autore non conſtat, eo conſilio exarato, ut ſecundum ejus præſcripta in Imperio Germanico usque ad Generale Concilium cœleſtis doctrina doceretur, diſputata ſunt. Cum enim, finito bello Schmalcaldico, Carolus V Imperator & a Franciſco Rege Galliarum & a Turcis Germaniæ ſuæ metueret; de Germania ad unam religionem reducenda in conventu Ratisbonenſi conſilia agitabat, ut vi unita utique fortiori Germaniam contra Gallorum & Turcarum impetus defendere poſſet. De hoc autem conventu B. *Schmidius* commemorat, quod infelici ſucceſſu fuerit finitus. Librum enim, in illo propoſitum, neque Lutheranorum, neque Pontificiorum doctorum tuliſſe

tuliſſe plauſum. *Melanchthonem* in Epiſtola quadam ad *Joach. Camerarium* ſcripſiſſe: *has conciliationes fallaces, plenas turpitudinis & periculi, inſtitui nollem.* *Eckium* de hoc libro in Concilium Principum Catholicorum ſequens miſiſſe elogium: *Neque placuit, neque placet, liber iſte inſulſus, neque placebit, in quo tot errores & vitia deprehendi; unde judico, ſicut ſemper judicavi, cum a Catholicis non recipiendum, qui, relicto modo loquendi Eccleſiæ & patrum, Melanchthonizat.* Quod de Conventu Ratisbonenſi judicat, idem etiam de conſiliis Joachimi, Electoris Brandenburg. unionem Eccleſiæ promoturis, annotat. Hic enim die decimo Junii anni 1541 Conciliationis ſchema proponebat, quod die quinto atque vigeſimo Junii communi conſenſu rejiciebatur, quoniam vagas tantum, neque ſatis explicatas, propoſitiones continebat. Non feliciori ſucceſſu Imperatorem ſuum de Germania ad unam religionem reducenda conſilium urſiſſe, contendit, in colloquio, Ratisbonæ inter Theologos Pontificios & Lutheranos A. 1545 inſtituto. Eodem circiter tempore, ut Doctiſſ. Autor obſervat, nempe A. 1544 & A. 1545, Mauritius, Saxoniæ Dux, Theologis ſuis id dedit negotii, ut de conformitate cerimoniarum introducenda eſſent ſoliciti. Quod quidem conſilium poſt collatum ſibi A. 1547 a Cæſare Electoratum, forſan Cæſari ut placeret, majori cum cura urſit. Graviſſimis controverſiis hoc ipſum conſilium occaſionem aperuiſſe, p. 29 Doctiſſ. Autor tuetur. Cum enim ab Electore uſus ornatus, in *Officiis Eccleſiaſticis* adhiberi ſoliti, & præcipue veſtis ſacerdotalis albæ, commendaretur, quidam tenuere, præſtare, omnis generis vexationes tolerare, & ipſam mortem ſubire, quam ejusmodi veſtem induere. Licet autem de conformitate cerimoniarum Lipſiæ tum temporis ex inſtituto fuerit diſputatum; Autor tamen noſter obſervat, nihil in ritibus publica autoritate tum temporis fuiſſe mutatum.

p. 19. 20. 21–23. 23–27. 28 ſeq. 31.

Ad alteram Hiſtoriæ Interimiſticæ Partem Autor §. 6 progreditur, atque exponit, quæ ipſo evulgationis libri *Interim* tempore fuere agitata. Commemorat e. g. menſe Septembri anni 1547 Comitia Auguſtana cœpiſſe. In quibus

32.

quidem Carolus V, cum intelligeret, Pontificem Romanum in celebrando Concilio Oecumenico moras nectere nimium diuturnas, id egerit ipſe, ut ſtatueret, quid interim per Imperium Germanicum in religionis negotio ſit obſervandum. *Julium* enim *Pflugium*, *Michaelem Sidonium*, & *Joannem Agricolam*, Islebium, juſſu Cæſaris elaboraſſe librum, 26 Capitibus conſtantem, eo conſilio, ut omnes Imperii ordines eum reciperent.

p. 39 ſeq. De ipſo hoc libro Doctiſſ. Autor tradit, quod in illo de concupiſcentia, de juſtificatione, Lutheranorum in modum ſermo inſtituatur; licet non deſint, quæ *Melanchthon* etiam ratione horum Articulorum in *Interim Auguſtano* merito reprehenderit. In Capite de operibus, ut *Schmidius* noſter commemorat, meriti de condigno ne verbo quidem fit mentio; diſtinctio inter Eccleſiam viſibilem & inviſibilem ibidem admittitur. Notæ veræ Eccleſiæ pura doctrina & legitimus ſacramentorum uſus ſtatuuntur, omiſſa tanquam nota indubitata erga Pontificem Romanum obedientia. Miſſa ſacrificium expiatorium pro vivis & mortuis non nominatur. Sacerdotibus etiam permittitur uxores ducere, & laicis, cœnam ſub utraque ſpecie ſumere. Non reticet etiam Autor noſter numero multos Pontificios errores, in hoc ipſo libro una propoſitos. Atque inde eveniſſe tenet, quod hic liber neque Pontificiis, neque Lutheranis doctoribus placuerit. Quibus tamen non obſtantibus, Carolus V Imperator die quinto & decimo Maji A. 1548 contenta libri *Interim* ſolenni ritu publicari curarit, atque ab o-

51 ſeq. mnibus ordinibus obſervari voluerit. Quæ ubi Doctiſſ. Autor copioſius expoſuit; ad ea progreditur, quæ poſt evulgationem libri *Interim* in Eccleſia Lutherana evenere. Præcipuum controverſiarum Interimiſticarum theatrum erat Saxonia. Igitur

61–98. primo exponit motus, ob evulgationem libri *Interim* in Saxonia ſecutos, tum, quid in Electoratu Brandenburgenſi hanc ob cauſam uſu venit, commemorat. Ubi de Saxonia verba faeit, non ſolum recenſet ſcriptum, a Theologis Vitenbergenſibus & præcipue *Melanchthone* libro *Interim* oppoſitum, verum etiam de variis conventibus, auſpicio Mauritii, Saxoniæ Electoris, Miſniæ, Pegaviæ, Torgaviæ, Juterboci, & alibi, ob contro-

Digitized by Google

roverſias Interimiſticas habitis, obſervationes notatu dignas
rofert. Singulari etiam induſtria tradit, quid in conventu, p. 98 ſeq.
Cellæ menſe Novembr. 1548 habito, de adiaphoris ſine læſione
onſcientiæ uſurpandis fuerit ſtatutum? Juſſu enim Electoris
Mauritii ibidem ordines politici, & ex Theologis *Georgius*, An-
ıaltinus Princeps, *Jo. Fœrſterus*, *Jo. Pfeffinger*, *Georgius*, *Ma-
or*, *Philippus Melanchthon*, *Daniel Greſſerus*, *Jo. Bugenha-
ius*, *Joach. Camerarius*, & alii, librum Agendorum ſub Duce
Henrico compoſitum examinarunt, neque ſolum oſtenderunt,
quidnam in cerimoniis Pontificiis doctoribus poſſit concedi;
erum etiam quandam rituum deſignationem elaborarunt, in
onventu provinciali ad ordines referendam. Quam quidem
Flaciani Interim Lipſiacum majus deinceps appellarunt. Men-
e Decembri, ut B. Autor noſter refert, Lipſiæ in conventu ſo- 109 ſeq.
enni iterum de adiaphoris diſputatum eſt, & rata non ſolum
unt habita haud ita pridem Cellæ ſtatuta, verum etiam ſcri-
to, publica autoritate edito, promulgata. Quod ſcriptum
Flaciani Interim Lipſiacum minus appellarunt, Lipſienſem con- 114.
entum excepiſſe Merſeburgenſem, B. *Schmidius* noſter tradit.
n quo quidem nonnulli Theologi, Mauritii auſpicio apud
Principem Georgium Anhaltinum congregati, Librum Agen-
lorum, temporibus Principis Henrici compoſitum, recognove-
unt; neque ſolum, quæ de adiaphoris haud ita pridem ſtatu-
a erant, adjecerunt, verum etiam expoſitionem doctrinæ Chri-
tianæ libro illi inſeruere. Quod dum fecere, *Flaciani* illos
dololatriæ & deſertæ veritatis accuſarunt, controverſiæque a-
liaphoriſticæ occaſionem aperuere. Quæ quidem adiapho-
riſticæ controverſiæ adhuc durarunt; cum in Transactione Paſ-
avienſi jam omnes controverſiæ interimiſticæ eſſent finitæ, &
Evangelicis liberum religionis ſuæ exercitium eſſet conceſſum.
Longe alia erant, quæ in Electoratu Brandenburgenſi libri *In-* 118–121.
erim publicationem ſequebantur. Cum enim Joachimus, E-
ector Brandenburg. receptionem libri *Interim* urgeret, nume-
ro multi verbi divini miniſtri, qui impii illis placitis calculum
ıdjicere nolebant, ſolum vertere & munera ſua aliis relinquere
coacti ſunt. Quæ quidem Doct. Autor noſter ex relatione MSC.

Andreæ Hugelii, Paſtoris initio Brandenburgenſis, dein Jenenſis, qui ipſe ob interimiſticas controverſias multa toleravit, exponit. Idem etiam Doctiſſ. Autor noſter ſub finem hiſtoriæ ſuæ interimiſticæ attexuit indicem ſcriptorum, qui partim occaſione controverſiarum Interimiſticarum, partim occaſione controverſiarum Adiaphoriſticarum, publici juris ſunt facta. Non uno etiam in loco *Hiſtoriam Adiaphoriſticam* ſe elaboraturum promittit. Quam quidem ſi ante obitum ſuum pie defunctus *Schmidius* elaboravit, & inter manu ſua exarata ſcripta reliquit, Clariſſ. Editor utique hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudioſos ſibi devinciret, ſi hanc quoque *Adiaphoriſticam Hiſtoriam* publici juris faceret.

HISTORIAE CATECHETICAE, SEU Apparatus ad hiſtoriam Catecheticam collecti, Pars Prima, in qua catecheſis inde ab Eccleſiæ primordiis, usque ad Reformationis Lutheri ævum, juxta ſeculorum ſeriem proponitur a D. GREGORIO LANGEMACK, Sunderſium Eccleſ. Præſule.

Sundæ, impenſis Sam. Gottl. Lochmanni, 1729, 8.
Alph. 1 pl. 6.

UTiliſſimum ſacræ & literariæ Hiſtoriæ opus S. R. Autor aggreditur, quod tentatum quidem hinc inde ab aliquibus meminimus, ſed, ſi cum præſenti apparatu eorum labores contendamus, longe imperfectum huc usque relictum eſt. Inſcripſit illud peritiſſimo harum rerum arbitro, *Jo. Alb. Fabricio*, Hamburg. Polyhiſtori celeberrimo, quocum ſe ante hos triginta, & quod excurrit, annos, in communi *Mayeriano* conviclu, amicitiam contraxiſſe, cum grati animi recordatione teſtatum facit. Quod laborem hunc ſuum non hiſtoriæ ipſius, ſed ejus duntaxat apparatus, titulo inſignire voluerit Autor, id modeſtiæ ejus documentum interpretari licet. Idiomate noſtro Germanico hoc Opus concinnavit, ac primam ejus tantum Partem huc usque exhibuit, ad Reformationis B. *Lutheri* tempus, ut vel e titulo patet, prolatam. *Capitibus XXII* hoc penſum abſol-

olvitur, e quibus argumenta quædam præcipua Lectoribus no-
lris decerpta dabimus, ut, quem ex hoc apparatu fructum
ercipere liceat, inde queant colligere.

Cap. I in onomatologiam Græcam vocis Catechismi & cate-
heſeos inquiritur, atque, uti illa ex uſu ſcriptorum Eccleſiaſti-
orum pro inſtitutione rudiorum de primis doctrinæ elemen-
is cumprimis accipi conſuevit, ita hunc uſum voci *κατηχεῖν*,
nte a profanis item atque ſacris ſcriptoribus adhibitæ, vix ac
e vix quidem hæſiſſe, evolutis plurimis locis, conficitur. *Ca-
ite II* formam catecheſeos, qualis illa in V. T. in uſu fuerit,
eſcribendam ſibi ſumit Autor; ubi, rejectis monumentis apo-
ryphis & pſeudepigraphis, res potiſſimum ad inſigniorum hujus
rgumenti S. Scripturæ locorum explicationem redit, idque *de
cquiſitione animarum*, ab Abrahamo in Haran juxta *Gen. XII*,
, facta, præeuntibus interpretibus aliquot, erudite obſervat, de
pirituali potiſſimum per fidem generatione, quæ non alia,
uam catechetica, vel ei gemina, in vera doctrina inſtitutione
eragi poſſit, intelligi deberi; cujus generis obſervationes ede-
umatæ & de reliquis porro afferuntur. *Cap. III* ad Cateche-
in N. T. explicandam accedit, facto hic initio a Sec. I, ubi,
uicquid de Chriſti ipſius & Apoſtolorum catechiſandi metho-
lo, forma ac ritibus, in ſacris hinc inde paginis traditur, eo-
lem modo illuſtrare pergit. De his habemus jam, quod hic ad-
lere licet, Diſſertationem, circa finem anni 1728 Jenæ ſub præ-
idio Cel. *Jo. Georg. Walchii* ventilatam, de Apoſtolorum inſti-
utione catechetica, quam cum allatis ab Autore noſtro non ſi-
ne fructu conferre juvabit. Cum vero inter Apoſtolorum &
orum ſucceſſorum ſcripta circumferantur Pſeudepigrapha,
nentientia titulum catecheſeon; occaſio inde ſubnaſcitur No-
tro, *Cap. IV* tradendi de catecheſibus ſuppoſititiis, aut falſo
ic nominatis; qua in re uti de hoc ſeculo Apoſtolico
probat, nullam ab Apoſtolis aut Apoſtolicis viris ſcripto con-
ceptam atque ad noſtra tempora transmiſſam eſſe genuinam
catecheſeos formulam, ita non tantum in hujus, ſed & ſequio-
is, ævi ſcriptis dijudicandis ita verſatur, ut tum potiores ſup-
poſitionis notas indicet, tum etiam, ſi qua genuina etiam hujus

gene-

generis monumenta ſuperſint, rationes idoneas afferat, quare pro catecheſibus proprie ſic dictis haud ſint habendæ; atque hinc ex. gr. *Enchiridion D. Auguſtini* e catecheſeon numero eximit, quoniam ſublimioris doctrinæ capita Laurentio, non catechumeno, ſed primis inſtituto pridem Chriſtianæ fidei elementis viro, proponat, inque iis contra hæreticorum & infidelium aberrationes defendendis vindicandisque veram catecheſeos formam egrediatur. *Cap. V* illuſtrandis argumentis catecheticis, ad II poſt C. N. Sec. pertinentibus, deſtinatur, in quibus porro *Cap. VI* ad tertium, & *Cap. VII* ad quartum Seculum pergit. Præcipuum hic caput de celebri inter Chriſtianos primævos ſchola catechetica Alexandrina attingitur, & omnia, quæ de illa tradunt, monumenta diligentius excutiuntur; cumque de ſucceſſione catechetarum in ſchola hac Alexandrina peculiare aliquod fragmentum *Philippi Sidetis Henricus Dodwellus* in ſuis ad *Irenæum* Diſſertat. Oxon. 1689 in 8 editis, produxerit, quod nec *Jo. Mich. Wanslebio*, nec B. *Jo. Andr. Schmidio*, in ſuis de hoc argumento Commentationibus uſurpatum eſt, illud ad partes vocat Noſter, idque inde efficit, ut, cum *Euſebius* 8 tantum, *Philip. Sidetes* autem 13 catechetas numeret, ipſe ex utroque inter ſe collato 15 juxta ſeriem & ordinem ſuum relatos catechetas Alexandrinos nobis exhibeat, de quo ſubductas ab eo rationes videre licet p. 152. Ex reliquis, quæ in his tribus Capitibus afferuntur, ea, quæ de forma catecheſeos horum maxime afflictorum erudite diſputat, notari merentur; de qua id, quod cauſæ fuit, ut doctores hoc ævo catechetici non tam ſcriptis, quam ore, illa catecheſeos capita, tanquam myſteriorum divinorum initiamenta, catechumenis ſus tradiderint, recte omnino in diſciplina arcani, quæ iſto tempore invaluit, Autorem noſtrum deprehendiſſe, credimus. Porro *Cap. VIII* de *Cyrillo*, Hieroſolymitano Sec. IV Epiſcopo, cujus catecheſes etiamnum habemus ſuperſtites, ex inſtituto ſibi tractandum ſumit, ubi, præeunte *Toutteo*, noviſſimo *Cyrilli* editore, paulo prolixius in vitam *Cyrilli* deſcribendam excurrit, ipſasque catecheſes, quas contra ſententiam *Riveti* (a qua tamen *Dorſchæum* atque *Hülſemannum*, aliosque

ex

Digitized by Google

ex Reformatis haud abhorruiſſe novimus,) e ſuppoſititiarum numero eximit, indicatque, easdem Procatecheſi una, Catechesibus undeviginti, ac quinque myſtagogicis, abſolvi, ac ſingulas fere curatius percenſet. Quod etiam *Cap. IX*, ad catecheſin Sec. V devolutus, in libro B. *Auguſtini*, qui de catechiſandis rudibus inſcribitur, eadem ratione præſtat, ut aliquam iſtorum temporum catechiſandi formam & methodum, (hanc enim potius, quam ipſa catecheſeos capita, hæc Patrum ſcripta exhibent,) ex illis ob oculos ponat; in quem finem & *Cap. X* peculiarem de Catechumenis tractationem ſubjungit, quos apud Chriſtianos antiquos a ſic dictis *illuminatis* & *fidelibus* diſtinctos, in ſuas etiam *profitentium, audientium, initiatorum, competentium* & *lectorum*, claſſes relatos fuiſſe, poſt alios docet; de qua tamen diviſione, aliisque huc ſpectantibus capitibus nuper etiam in *Joſeph. Binghami*, Angli, Orig. ſ. Antiquitat. Eccleſ. Lib. X & XIV Vol. IV & VI verſionis & editionis Halenſ. luculenter tradi-um meminimus, quo uſum Cl. Autorem noſtrum haud legi-mus. In *Cap. XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI*, totidem, quæ ſe excipiunt, ſecula, VI namque usque ad XI, expedit Autor, catecheſeosque, depravatæ per Anti-Chriſti Occidentis Orientisque dominatum, commonſtratis ubique veſtigiis, id tamen haud præterit, ſi quidem ſervatas quasdam ſalutaris hujus inſtitutionis reliquias deprehendere licuit, quas inter eminent, quæ circa convertendos ad fidem Chriſtianam populos Germanos ſeptentrionalesque in uſu eſſe cœperunt, ſolenniores catecheſeos formulæ, de cujus generis venerandæ antiquitatis monumentis quæ vel a *Jo. Georg. Eccardo* & in *Theſauro Schilteriano* Tom. I noviter in lucem protracta, vel etiam renovata ſunt, tum ex iis etiam hic ab Autore noſtro denuo ad Sec. IX & ſequentia ex integro refertur, nihil hic jam repetemus, quoniam de iis tum alibi, tum etiam in his Actis non ita pridem, quod latis, dictum eſt.

Poſtrema denique ſuæ tractationis periodo nova quaſi dicendi materia Autori ſufficitur a veritatis contra Papatum teſtibus. Ita enim, ubi *Cap. XVII* usque ad *XXI* ſecula XII, XIII, XIV, XV, & XVIti etiam initia, usque dum cœptum eſt illuſtrius

ſtrius illud a B. *Luthero* ſacra repurgandi negotium, ſic bene diſpoſito narrationis ſuæ ordine, percurrit, mox Sec. XII in Waldenſes, Albigenſesque incidit, qui catecheſibus ſuis peculiaribus non caruerunt: quæ ut Sec. etiam XIII cum nonnullis aliis catecheticæ doctrinæ velut naufragis tabulis fuere attendendæ. Ita Seculo XIV *Jo. Wicleſus* præter ceteros apud Anglos ex ſuſceptis etiam catechetæ partibus clarior extitit: quem Sec. XV excepit *Jo. Huſſus*, ex cujus martyrio atque ſchola prodierunt fratres ſic dicti Bohemorum, qui aliquem adhuc catecheſeos uſum in maximis quidem ſæpe rerum diſcriminibus integrum ſervarunt, ut ex eo etiam *Luthero* fidei quandam profeſſionem, ipſius ſuffragio probatam, exhibere potuerint. Hæc fere præcipua ſunt argumenta, in quibus explicandis per dicta Capita occupatum Autorem oſtendimus, haud tamen neglectis aliis, quæ ex ævo iſthoc in cenſum venire poterant. Ultimo tandem *Cap. XXII* de Symbolo Apoſtolico, tanquam præcipuo catecheſeos antiquæ monumento, tractationem peculiarem ſubjungit, eaque per compendium exhibet, quæ fuſius ab aliis de vera ejus ætate, autoribus, ac reliquis, diſputata ſunt.

Plura ſane in recenſito hactenus Autoris Apparatu catechetico habentur, quæ a recentioribus aliis induſtriisque antiquitatis ſcrutatoribus, ipſo Autore fatente, & eos in partes vocante, in ſcenam jam producta ſunt; juvabit tamen de argumento tam locuplete, & quotidiano ſuo uſu multis commendatiſſimo, rationes ſic bene ſubductas omnes in numerato habere, quas alioquin paſſim diſperſas, & in voluminoſis aliorum Commentariis obvias, non cuivis inveſtigare datum eſt. Quare Autorem S. R. haud parvam multorum gratiam initurum confidimus, ſi, edita Parte II de Catecheſibus Evangelico-Lutheranorum, ac Parte III de Catecheſibus alienæ fidei addictorum, quarum proximam adeo nobis ſpem in Præfatione Partis primæ fecit, datam hanc ſuam fidem propediem liberaverit.

CARPOPHOROPHILI NOVUM INVENIENdæ Scripturæ Oecumenicæ Conſilium.

§. 1. Si

§. 1. SI qua lingua ſucceſſu temporis *Oecumenicæ Linguæ & Scripturæ* locum obtinere, & in toto terrarum orbe recipi debeat, id ſane præcipuum ejus ſummeque neceſſarium eſſe videtur proprium, ut ipſa omnibus fere difficultatibus ſoluta, a quovis homine facillime & expedite addiſci, intelligi, legique, poſſit. Nullam vero linguarum, quæ vel hodie, vel quondam fuerunt in uſu, huic rei accommodatam eſſe, exinde conſtat, quod pleræque omnes tot Declinationum & Conjugationum varietate, totque Anomaliis atque Exceptionibus gaudeant, ut ad illas ediſcendas, præter Vocabularia, Grammatica ſat ſpiſſæ magnitudinis ſit opus. Qua de cauſa neceſſario nova aliqua excogitanda erit lingua, in qua omnes Anomaliæ exulent, omnes exceptiones proſcriptæ ſint, & ad quam comprehendendam nihil fere niſi nuda vocabulorum & literarum notitia requiratur. Ecce autem ejusmodi linguam in præſenti proponimus, & ſciendi cupiditate tenemur, num bonum publicum vel hac ratione aliquo modo promoveri queat?

§. 2. Fundamentum hujus linguæ ex Latina deſumtum eſt, ſed ita ordinata omnia, ut, ſublatis omnibus difficultatibus, perpetua ubique fine ulla exceptione obſervetur Analogia.

§. 3. Complectitur igitur hæc nova lingua non niſi ſedecim literas, quæ quoad ſonum & pronunciationem conveniunt cum literis Latinæ linguæ, ſcilicet:

a, b, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, r, s, u.

Ceſſant ergo innumeræ difficultates, quas differentia inter *d & t, b, p, f, v, ph, e, æ, œ*, &c. contrahere ſolent. Nec alia ratione, quam hic loci factum eſt, literæ iſtæ pingendæ, ſcribendæ, aut imprimendæ, literæ autem initiales ſaltem duplo majores formandæ erunt, e. g. *Aro, Bono.*

§. 4. Polyſyllaba omnia producantur, atque adeo dicatur: *animus, makula, konſulo* &c.

§. 5. Adjectiva manent immobilia, nec ab Adverbiis quicquam differunt. Comparatio fit hoc modo: *bonus, gut, magis bonus, beſſer, ſumme bonus, der allerbeſte.*

§. 6. Subſtantivis annectatur terminatio *im*, quoties Numerus Pluralis indicari debet, e. g. *Domus, das Hauſs, domuſim,*

muſim, *die Häuſer*, *menſa*, *der Tiſch*, *menſaim*, *die Tiſche*.

§. 7. Ad dignoſcendos Caſus Subſtantivis præponatur Articulus: *ha*, *he*, *hi*, *ho*, atque ſequenti ratione declinetur:

Singul.	Plural.
N. *Ha domus*, *das Hauſs.*	N. *Ha domuſim*, *die Häuſer.*
G. *He domus*, *des Hauſes.*	G. *He domuſim*, *derer Häuſer.*
D. *Hi domus*, *dem Hauſe.*	D. *Hi domuſim*, *denen Häuſern.*
A. *Ho domus*, *das Hauſs.*	A. *Ho domuſim*, *die Häuſer.*
V. *O domus*, *O du Hauſs.*	V. *O domuſim*, *O ihr Häuſer.*

Eodemque modo quævis alia Subſtantiva, ne uno quidem excepto. Nec tamen opus eſt, ut ubivis omnes Caſus ſuis deſignentur Articulis. Articuli plerumque abeſſe poterunt, dummodo Nominativus, ſive quis aliquid fecerit, diſtincte ex contextu appareat.

§. 8. Pronomina ſunt: *Ego*, *ich*, *mihi*, *mir*, *me*, *mich*, *nos*, *wir*, *nobis*, *uns*, *du*, *du*, *dibi*, *dir*, *de*, *dich*, *fos*, *ihr*, *fobis*, *euch*, *hik*, *dieſer*, *hok*, *dieſes*, &c.

§. 9. Omnia Verba uno eodemque modo conjugari debent, nec plures niſi quatuor admittantur terminationes:

1) *O.* 3) *Ade*, in Imperativo.
2) *Abam.* in Imperfecto. 4) *Adus*, in Paſſivo.

§. 10. Præmiſſæ voces, ut: 1) *habo*, 2) *hababam*, 3) *fio*, 4) *fakdo*, 5) *fakdabam*, 6) *eſſo fakdo*, 7) *eſſabam fakdo*, 8) *fio fakdo*, reliqua indicabunt Tempora. Differentia Perſonarum autem patet ex Pronominibus: *ego*, *du*, *is*, *nos*, *fos*, *iſim*.

Sic ergo conjugare poteris, ſi libet:

Præſ. *Ego amo*, *ich liebe.* *Nos amo*, *wir lieben.*
Du amo, *du liebeſt.* *Fos amo*, *ihr liebet.*
Is amo, *er liebet.* *Iſim amo*, *ſie lieben.*
Imperf. *Ego amabam*, *ich liebete.* *Du amabam*, *du liebeteſt* &c.
Perf. *Ego habo amo*, *ich habe geliebet.*
Du habo amo, *du haſt geliebet* &c.
Plusqu. *Ego hababam amo*, *ich hatte geliebet* &c.
Fut. *Ego fio amo*, *ich werde lieben* &c.
Imperat. *Amade du*, *liebe du.* *Amade is*, *er liebe.*
Amade fos, *liebet ihr.*

Paſſ.

Digitized by

Paſſ. Præſ. *Ego fakdo amadus, ich werde geliebet.*
Imperf. *Ego fakdabam amadus, ich wurde geliebet.*
Perf. *Ego eſſo fakdo amadus, ich bin geliebet worden.*
Plusqu. *Ego eſſabam fakdo amadus, ich war geliebet worden.*
Fut. *Ego fio fakdo amadus, ich werde geliebet werden.*
Imperat. *Fakdade du amadus, werde du geliebet.*
Fakdade is amadus, er werde geliebet.
Fakdade fos amadus, werdet ihr geliebet.

Sic etiam:

Præſ. *Ego eſſo, ich bin.*
Imperf. *Ego eſſabam, ich war.*
Perf. *Ego habo eſſo, ich bin geweſen.*
Plusqu. *Ego hababam eſſo, ich war geweſen.*
Fut. *Ego fio eſſo, ich werde ſeyn.*
Imperat. *Eſſade du, ſey du.*
Eſſade is, er ſey. *Eſſade fos, ſeyd ihr.*

§. 11. Conjunctivus & Infinitivus ab Indicativo nil quicquam differunt, e. g. *ego non boſſo de amo, ich kan dich nicht lieben, du non boſſo fakdo amadus, du kanſt nicht geliebet werden.*

Id, es, on, man, inſerviunt locutionibus Imperſonalibus, e. g. *id obordo, es muſs, id fio dieſſa, es wird Tag, on diko, man ſagt.*

§. 12. Quæſtionibus præmittatur Particula Interrogativa *an*, e. g. *an habo du eſſo in hordus? biſt du im Garten geweſt?*

§. 13. En igitur totum ambitum artis Grammaticæ, qua in addiſcenda hac lingua opus eſt, nec quicquam reſtat, niſi noſſe vocabula. Numerus autem vocabulorum in hac lingua ea de cauſa longe minor erit, quam in reliquis linguis, quia nulla omnino Synonyma admittuntur. Deinde vocabula ipſa eo facilius notari poterunt, quia una eademque ratio in formandis derivatis obſervatur, e. g.

Kondendo, ergötzen.	*Fallo, Betrüger.*
Kondendanda, Ergötzung.	*Fallanda, der Betrug.*
Kondendadus, ergötzet.	*Fallans, ein Betrüger.*
Kondendalis, ergötzlich.	*Falladus, betrogen.*
Kondendalanda, Ergötzlichkeit.	*Fallalis, betrüglich.*

Orno, zieren. *Ornalis, zierlich.*
Ornanda, die Zierde. *Ornalanda, Zierlichkeit.*
Ornadus, gezieret.

Sic ſæpe quinque, decem & plura vocabula nullo negotio & uno fere momento memoriæ mandari poterunt.

§. 14. Claves autem conficiendæ erunt, & quidem duplices pro quavis ratione, quæ peculiari lingua utitur, prout etiam a *Solbrigio* in ſua Scriptura Oecumenica oſtenſum fuit. Jam, quod linguam Germanicam attinet, Claves in promtu ſunt, eædemque poſtmodum in alias linguas facillime converti poterunt. An non vero hoc noſtrum propoſitum *Solbrigianæ Scripturæ Oecumenicæ per numeros*, quorum ſignificationem non niſi operoſa & fere tædioſa exercitatione aſſequi poſſumus, anteferendum ſit, & annon intra tempus, quo quis juxta *Solbrigianam* methodum tres quatuorve lineas ex memoria elaborare, aut ſepoſita Clave interpretari didicerit, idem ille noſtrum inſtitutum ſecutus, plus decies majores progreſſus in nova hac facere queat lingua, prudentibus dijudicandum relinquimus.

Specimen Verſionis Orationis Dominicæ.

O baderus noderus, ki du eſſo in ſeluma. Fakdade ſankadus ha nominanda duus. Adſenade ha rennanda duus. Ha ſolanda duus fiaſſade ſelud in ſeluma, ſik koke in derra. Ho baniſa noderus dieſſalis dade du nobis in hik dieſſa. Ed remiddade du nobis ho debandaim noderus, ſelud nos remiddo hi debanſaim noderus. Ed non indukade du nobis in dendaſſanda. Sed liberade nobis a malanda. Nam duus eſſo ha rennanda, ed ha bodeſſa, ed ha gloranda a edernanda ad edernanda. Amen.

ELOGIUM NICOLAI HIERONYMI GUNDLINGII.

NOn mediocrem jacturam ante aliquod tempus paſſa eſt Academia Fridericiana morte Viri ſummi & ſcriptis celeberrimi, *Gundlingii*, de cujus vita quædam exponere operæ pretium fuerit. Natus is eſt A. 1671 die 25 Febr. in pago diœceſeos Noribergenſis, *Kirchen-Sittenbach*, patre *Wolffgango*, Ec-

Eccleſiæ, quæ illic congregatur, ac poſtea Noribergæ verbi divini Miniſtro. Majores e ſtirpe materna habuit Patritios Noribergenſes, e paterna vero Nobiles de Bergen, quorum unus religionis cauſa e Brabantia, ubi diu iſta domus claruit, in Germaniam ſe recepit, & poſtea Maximiliano I Imp. pergratus exſtitit, qui eum vulgo Germanico vocabulo *Günſtling* vocavit, ex quo genti nomen *Gundling* natum eſſe perhibent. Puer alacris ac fervidi ingenii, annum agens quartum, cum negligentiores haberet cuſtodes, ſingulare fatum expertus eſt. Nam cum montem ſatis altum, non procul ab ædibus paternis ſitum, adſcendiſſet, nec tamen reditum facilem inveniret, triduo integro ſub dio delituit impranſus, donec demum, ſuperatis difficultatibus, ad ſuos rediit, qui jam de vita ejus deſperaverant. Filii hujus, ad magna omnia nati, educandi liberaliter ac bonis inſtituendi præceptis omnem pater ſuſcepit curam, qui ei ſtudia humanitatis & Theologiam, cui conſecratus erat, diligenter inſtillavit, mox tamen A. 1681, cum filius vix natus eſſet annos duodeviginti, rebus mortalibus ereptus. Poſtquam in Gymnaſio Ægidiano Noribergæ aliquamdiu profeciſſet, mox A. 1690 a Curatoribus, *Zeltnero* & *Hagedornio*, Theologis Norib. Altorfium in Academiam miſſus, & Celeb. *Dan. Omeiſio* commendatus eſt, ex cujus ore ſtyli elegantioris, Oratoriæ item & Poeſeos, tam Latinæ, quam vernaculæ, præcepta hauſit. Nec minus Theologiæ ſub *Jo. Fabricio*, & aliis, ut & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ operam navavit diligentem. Hinc in Academiam Jenenſem A. 1692 delatus, ibique *Jo. Wilh. Bayeri* in Theologicis, *Jo. Andr. Dantzii* in Linguis Orient. ac *Ge. Schubarti* in Hiſtoricis & Oratoria, inſtitutione aliquamdiu uſus, poſtquam Altorfium rediiſſet, ibique *Fabricium* & *Wagenſeilium*, cujus in Jure Canonico & Publico doctrinas explorabat, audiviſſet, reverſus eſt Jenam, indeque Lipſiam A. 1695 ſe contulit; qua tamen mox relicta, tertium rediit Altdorfium, cumque ibidem Præſide *Fabricio* Tractatum, a Patre antea editum, de Gangrenſi Concilio, adverſus Euſtathianorum errores Seculo IV convocato, ſtrenue e cathedra defendiſſet, Noribergam obtinendi ſacri muneris cauſa contendit. Sed aliter in fatis erat: amicorum enim conſilio permotus, ut Ephori nomine duos juvenes nobiles Halam in Academiam duceret, cum ibi Celeb. *Thomaſio* innotuiſſet,

tuiſſet, mox ſuaſu ejus Jurisprudentiæ ſtudium amplexus eſt, & Philoſophiæ præterea ac Hiſtoriæ ſingularem operam dedit, ipſum potiſſimum *Thomaſium* ducem ſecutus. Poſtquam deinde, habita Diſputatione *de Tranſactione non inſpectis tabulis*, gradum Doctoris U.I. A.1703 d. 12 Jul. ſumma cum laude fuerat adeptus, & jam multos invenerat, non in Jure modo, verum & Philoſophia, Hiſtoria & Eloquentia, diſcipulos, Profeſſionem Philoſophiæ A. 1705 extraordinariam, & ſequenti anno, cum jam Altorfium vocaretur *Wagenſeilio* ſucceſſurus, ordinariam nactus eſt, ac ſpeciatim Celeb. *Cellario*, A. 1707 mortuo, in Profeſſione Eloquentiæ & Antiquitatum ſucceſſit; quod in eo ſingulare fuit, quia jura Magiſterii nunquam petiit nec obtinuit. Demandata illi poſtea etiam Juris Naturæ & Gentium Profeſſione, in Collegium Jureconſultorum receptus, &, cum aliquoties a Rege conſultus, ſapienter admodum reſpondiſſet, neque tamen ullis honoribus ſe divelli ab Academia pateretur, factus eſt primus Conſiſtorii Magdeburgenſis, quod Halæ tum erat, Conſiliarius, deinde etiam Regi ipſi a Conſiliis intimis dici meruit. Laboribus plurimis tum in gratiam juventutis, literis deditæ, tum in commodum Reipubl. literariæ, legendo vel ſcribendo exantlatis, jamque Magiſtratu Academico Halæ altera vice ſuſcepto, A. 1729 cœpit laborare hæmoptyſi, quam ſecuta febris, quæ tandem eum d. 9 Dec. ejusdem anni rebus humanis eripuit, memorem ſymboli ſui, quo diu uſus eſt: *non eſt mortale, quod opto;* relictis ex uxore, nata Cravtia, filiis tribus, & filia unica. Primus ergo exemplo ſuo docuit, Rectores Academiæ Halenſis eſſe mortales, & elatus fuit publica pompa d. 29 Jan. A. 1730. Dederat ei natura magnam copiam ſanguinis, cholera tamen & melancholia temperati; unde de ingenio ejus prudens quisque facile poterit exiſtimare. Statura erat mediocri, facie tamen ac toto corpore pingui, fronte exporrecta, vultu hilari, & convictu varia eruditione condito ac peramœno. Bibliothecam reliquit omnis generis libris inſtructiſſimam, ſed, prout ipſe ultimis tabulis juſſit, ſuperiore anno haſtæ publicæ ſubjectam. Quantum in Hiſtoriis, Jure, tam publico, quam privato, Philoſophia & Eloquentia, præſtiterit, ſcripta ejus docent lectu jucundiſſima, quæ, cum nemineni lateant, hic repetere opus non eſt.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. II.

JOANNIS JACOBI MANGETI, MED. DOCT. & Ser. Potentiſſ. Pruſſiæ Regis Archiatri, Bibliotheca Scriptorum Medicorum veterum & recentiorum.

Tomi II.

Genevæ, ſumtibus Perachon & Cramer, 1731, fol.

Tom. I Pars I Alph. 2 plag. 3, Pars II Alph. 2 pl. 22, Tom. II Pars I Alph. 2 pl. 2, Pars II Alph. 2 pl. 12, ſingulis plagulis duplicatis.

NOn heri demum aut nudius tertius clariſſimum *Mangeti* nomen in hæc Acta relatum, & de literis bene merendi ſtudia commendata, probe meminerint, putamus, qui hæc noſtra legunt ſedulo, & cognitione literaria impenſius aliis delectantur. Poſtremum hoc induſtriæ ſuæ ſpecimen publice offert Autor doctiſſimus, jam ultra nonum atque ſeptuageſimum ætatis annum provectus; de cujus tum conſtitutione, tum pretio, breviter pro more, atque candide commentabimur.

Ipſe Operis, in duos Tomos majores, quorum uterque iterum in totidem Partes minores diſpeſcitur, diſtributi Index magno hiatu promittit Medicorum omnium, qui a mundi primordiis ad annum usque 1731 vixerunt, vitas compendio deſcriptas, opiniones & ſcripta, adhibita ſubinde modeſta ἐπιπλή-

ces, recenſita, non intermiſſa ſectarum ſingularium, quales nonnulli condidiſſe deprehenduntur, expoſitione; qua opera *Hiſtoriam medicam vere univerſalem* abs ſe exhibitum iri confidit Autor. Subſidiorum ad hanc rem perficiendam neceſſariorum nullum temere abs ſe prætermiſſum, ait, aut non conſultum diligenter; quæ, qualia ſint, ipſi facile haud ignorant intelligentes, ut adeo ab illis hic referendis merito calamum queamus abſtinere. Fundamentum Operis conſtituit *Georgii Abrahami Mercklini Lindenium renovatum*, librum, *Mangeti* judicio, ſatis locupletem, nec parum ornatum. Optimo tamen conſilio a duumviris iſtis doctiſſimis diſceſſit, dum illi Autores quosque ſecundum prænomina diſponentes, v. c. pro *Galeno*, *Claudium*, pro *Sylvatico*, *Benedictum*, pro *Malpighio*, *Marcellum*, difficilem admodum ac tædioſam, imo impoſſibilem fere, inquiſitionem lectoribus reddiderunt; quem ordinem invertit Noſter, atque prænominibus nomina propria ſubſtituit. Hoc interim dolet ſenex optimus, ſchedulam ſuam, jam ante aliquot annos emiſſam, qua eruditos medicæ artis cultores, per Europam univerſam diſtributos, ad ſymbolas conferendas humaniſſime invitavit, quam & pluribus Ephemeridibus literariis inſeri juſſit, haud effeciſſe apud Hiſpanos, Gallos, Anglos, Belgas, uti acceſſiones, Bibliothecæ huic augmento atque ornamento certiſſimo futuras, ad ipſum certatim transmitterent; qua in re & ipſos Germanos admodum parcos ſe expertum queritur. Uni Itali omnes alios inſerviendi hac in parte ſtudio atque induſtria ſuperarunt; atque inter hos inprimis *Antonius Vallisnerius*, Patavinus, *Franciſcus Maria Nigriſoli* & *Joſephus Lanzzonus*, Ferrarienſes, nec non *Joannes Fantonus*, & *Joan. Baptiſta Bianchi*, Taurinenſes Profeſſores Medici celebratiſſimi. Non potuit non inde fieri, ut illarum gentium tenuior, horum contra amplior ac locupletior exſtaret in hoc Opere commemoratio; quod ipſæ ſibi ſuisque civibus imputabunt. Illud porro indictum plane prætermittere non debemus, in priori Tomo, inſtituto parum admodum, ſi quid intelligimus, conſulto, aut lectoribus commodo ac fructuoſo, integras atque prolixas Medicorum præſtantiſſimorum obſervationes,

per

Digitized by Google

per naturæ curioſorum Acta, hæc ipſa noſtra *Acta Eruditorum*, Miſcellanea Berolinenſia, & id genus alia Syntagmata literaria recentiora, & ubivis obvia, Diaria item, diſperſas, recenſiones etiam de ſcriptis medicis hinc inde inſtitutas, vitarumque Medicorum celebriorum deſcriptiones, verbotenus de charta in papyrum, præter ſphalmata craſſiora nulla prorſus acceſſione auctas, huc transſcriptas exhiberi; qua quidem ex re libri moles facillimo negotio mirifice excrevit, Autore parum curante, ne

Occidat miſeros crambe repetita Magiſtros,

& hoc etiam ſuum *μέγα βίβλιον*, ex veteri verbo, lectorum emtorumque plurimis *μέγα* evaderet *κακὸν*; qui non poſſunt non cum ſummo tædio ac ſumtuum factorum pœnitentia iterum iterumque ære redimere, quod redemerunt alio ſub habitu & forma pridem. Melius de literis promeritus fuiſſet Cl. *Mangetus*, ſi laboris, qua pollet, patientiam, cujus laude defraudandus utique non eſt, ad hoc impendiſſet, ut proprio ſtudio ac ſtilo judicioſe ipſemet ſtrictimque conſignaret, quæ de Medicorum vitis ſcriptisque diligenter congeſta ex infinitis libris poſſedit; qua re quidem Bibliothecæ molem ultra tres partes diminuiſſet, conſuluiſſet autem ſtudioſorum loculis. Horum rationem & ipſi plane nullam habere voluiſſe videntur Bibliopolæ, qui ſedecim tabulis æneis, totidem Medicorum illuſtrium imagines repræſentantibus, ſed quæ ipſæ jam ante illorum libros vulgatæ conſpiciuntur, & hic non niſi denuo ex iisdem tabulis, hinc inde corraſis, impreſſæ ſunt, pretium libri præter cauſam adauxerunt.

Ceterum tantum adhuc a perfectioris Operis laude, nedum *Hiſtoriæ Medicæ vere univerſalis*, quod venditatur, abeſt hæc Bibliotheca, ut cum indignatione nobiliſſimorum quamplurium Medicorum notitiam deſiderare oporteat lectorem curioſum; quorum facile eſſet Catalogum deſignare. Sed nos hæc jam non agimus.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΙ &c.

h. e.

ISOCRATIS ORATIONES VII ET EPIſtolæ. Codicibus MSS. nonnullis, & impreſſis melioris notæ exemplaribus collatis varias lectiones ſubjecit, verſionem novam Notasque, ex HIERONYMO WOLFIO potiſſimum deſumtas, adjunxit, GUIL. BATTIE, Coll. Regal. Cantabr. Socius.

Cantabrigiæ, typis Academicis, 1729, 8.
Alph. 1 pl. 6, ch. maj.

HAbentur hic tres *Iſocratis* (modo prima illa ad *Dæmonicum* ſit *Iſocratis*,) paræneticæ orationes, tum panegyrica, itemque ad *Philippum* habita, Areopagitica, & ultima de pace: epiſtolæ autem novem h. e. univerſæ, impreſſæ præſertim ad editionem H. *Stephani* A. 1593. Adjectæ variantes quinque Codicum lectiones ad primas duas Orationes in fine paginarum: & ſeparatim, quod ſerius miſſæ eſſent, duorum Codicum *Harlejanorum* ad tres paræneticas. "Pro verſione "*Wolfii*, inquit Cl. Editor, quæ *Ciceronianam* potius dictio- "nem affectaret, quam Autoris noſtri interpretationem, alte- "ram, ad verbum magis factam, ſubſtitui. Quare ſicubi inter "cetera errata *Hellenismi* occurrerint, quos aut incuria, aut "interpretationis hujusmodi neceſſitas fuderit, facile, uti ſpe- "ro, condonabitur." Sed adjiciendum eſt ſpecimen unum itemque alterum, unde appareat, an præter nitorem id genus editionibus ſolennem aliquid ab ſtudio Cl. Editoris ſperari poſſit. Sumamus tertiam paræneticam, quæ *Nicocles* vocatur, tanto minus indignam noſtro ſtudio, etſi, quæ eſt felicitas ſeculi, ſua ſi bona norit, pueris etiam innoteſcere poſſit, (propter quam rem vulgo præſtantiſſima quæque antiquitatis monumenta contemnuntur,) quod *Cicero* bonam exordii partem, quæ eſt in laude orationis & eloquentiæ *de N. D. II, 59*, retulit. In hoc igitur, quem συμβουλευτικὸν alii Codices, alii συμ-
p. 64 pr. μαχικὸν λόγον appellant, mox ab initio vulgo legitur τὸς μὲν

μὲν εὖ λέγειν ἐπθυμοῦντας φεύγουσι, τοὺς δ' ὀρθῶς πράττειν βουλομένους ἐπαινοῦσι. Hic pro φεύγουσι duo Codd. ψέγουσι legunt, quod omnino præferendum videtur, cum multo opponantur commodius ψέγουσιν & ἐπαινοῦσι, quam φεύγουσι. Deinde, ubi propter uſum pravum rem ipſam non eſſe damnandam oſtendit, hæc adhuc exſtant, οὔτε διὰ τοὺς ἀποκτιννύντας τὴν ἀνδρείαν λοιδορεῖν. Sed bene atque ordine factum videtur, quod in altero ita dedit librarius, διὰ τοὺς ἀπκτείνοντας ὃς ἃ δεῖ. *Paulo* poſt iſta legas de eloquentiæ præſtantia, ὃ πάντων τῶν ὄντων ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων Φύσει πλείστων ἀγαθῶν αἴτιόν ἐστι. Auctius aliquanto MS. ὁ πάντων τῶν ἐνόντων ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων ζωῇ καὶ Φύσει κ. τ. λ. Illud ζωῇ tanto minus temere poſitum videtur, quia ſtatim ſequitur, τῷ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, quæ quidem ipſa verba nos admonuerunt, ut recordaremur, inde expreſſum eſſe illud *Ciceronis l. c. hæc* (eloquentia) nos *a vita immani & fera ſegregavit*. Magis confideremus huic Codici, niſi etiam interpolationis veſtigium deprehendiſſe nobis videremur. In tranſitione ab exordio ad propoſitionem τὸν μὲν ἕν, dicitur, ἕτερον λόγον, ὡς χρὴ τυραννεῖν, Ἰσοκράτης ἠκέσατε, τὸν δ' ἐχόμενον, ἃ δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, ἐγὼ πειράσομαι διελθεῖν. Hic ἐχόμενον nota Græcis ſignificatione deſignat *proximum, ſequentem*. Sed librarius imperitus hujus intellectus conſtruxit cum verbis ἃ δεῖ, & ſupplevit proinde ita, h. e. interpolavit, τὸν δ' ἐχόμενον ἐκεῖνα ἃ δεῖ ποιεῖν κ τ. λ. Quod his quidem placere præ altero non poteſt, qui vel mediocriter Græce ſciunt. Contra omiſſa videas verba, quæ explendæ certe orationi ab *Iſocrate* videntur adjecta, quæque repetitionis vitandæ cauſa uncinis incluſa cum ceteris exhibemus. Τούτων δὲ προαποδειχθέντων, τίς [ἐστιν, ὅστις] ἐκ αὐτὸς αὑτῷ καταγνώσεται τὴν μεγίστην ζημίαν. Majoris momenti eſt, quod ſubjicimus. In comparatione Democratiæ cum Monarchia dicit *Iſocrates*, δεινότατον μὲν εἶναι τὸ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς πονηρούς· δικαιότατον δὲ τὸ διορθώσασθαι περὶ τούτων, καὶ μὴ τοὺς ἀνομοίους τῶν ὁμοίων τυγχάνειν. Vix dubitandum, quin præferenda ſit lectio, quæ hic ex MS. affertur, διωρίσθαι, *diſcerni*, *diſtin-*

p. 65 pr.

68.

69.

ibid.

distingui. Ita enim ἀντίθεσις justa, ita genus verbi melius convenit, quod passivum hic requirit subacta auris, respondens
p. 70. phrasi τὸ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι. Felix etiam emendatio contigit loco adhuc difficili in eadem tyrannidis cum democratia comparatione, qui vulgo ita legitur: Καὶ μὴν εἰ δεῖ διορᾶν καὶ τὰς φύσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς πράξεις ἅπαντες ἂν τὰς τυραννίδας μᾶλλον ἐμολογήσαιεν. Deficere hic aliquid *Wolfius* putabat: & sane, si legas locum integrum, reperies, non hic demum hanc poni conditionem. Blandissima mutatione MSS. καὶ μὴν δὴ διορᾶν κ. τ. λ. Ita nihil scabrum, hiulcum, asperum, nihil a facilitate *Isocratis* alienum. Hæc speciminis causa sufficiant. Suspicatur ipse Cl. Editor, futuros, qui malint omnia opera simul edita, quibus & ipsis se non defuturum promittit, si hic quasi gustus non displicuerit. Etiam nos, cum in manus nostras primum veniret liber, cupide quærebamus Panathenaicum, in cujus loco quodam adhæsisse nos pariter & amicos aliquot viros Græce doctissimos, memineramus. Cum vero spes nostra nos frustraretur, nova cogitatione illum prosequi ista admonebat occasio. Quid in mentem venerit, cum Lectoribus hic nostris communicare, haud abs re forte fuerit. Est locus, uti diximus, in Panathenaico post dodrantem circiter totius orationis, eo loco, ubi de Lacedæmoniorum ratione Reip. diversa ab aliorum Græcorum institutis agit, in edit. Basil. *Oporin.* A. 1558, 8 maj p. 578, in altera Basileensi *Oporini* & ipsa A. 1567, 8 min. p. 790. Posteriorem qui curavit, pessimo consilio omisit varias lectiones, quas prior adscriptas habet, quarum ope obscurissimum ante locum nunc videbamur nobis intelligere, & structuram illius h. e. σύνταξιν inspicere, si ita eum constituamus: τὸ δὲ τρίτον μέρος αὐτῶν (Dorienſium, qui Peloponnesum occupavere,) ἓς καλοῦμεν νῦν λακεδαιμονίους, τρισὶ μέν φασιν αὐτοὺς οἱ τὰ ἐκείνων ἀκριβοῦντες, οὐς οὐδένας ἄλλους τῶν ἑλλήνων [a]) περιγενομένους δὲ τοὺς μεῖζον τοῦ πλήθους φρονοῦντας, οὐδὲν [b]) τῶν αὐτῶν βελτίους εἶναι περὶ

[a]) Hic defectus signum habet editio *Wolf.* Basil. 1594 p. 643.
[b]) περὶ inserit *Wolf.* Basil. 1667.

Digitized by Google

περὶ τῶν συμβεβηκότων τοῖς τοιαῦτα διαπεπραγμένοις· τὸς μὲν γὰρ ἄλλος συνοίκους ἔχειν τῇ πόλει τὸς σασιάσαντας, καὶ κοινωνὸς, [c]) ὥσθ' ἁπάντων, πλὴν τῶν ἀρχῶν [d]) τε καὶ τῶν τιμῶν μετέχειν αὐτούς. [e]) τούτους δὴ οὐκ ἂν φρονεῖν, ἡγεῖσθαι [f]) σπαρτιατῶν τὸς νῦν ἔχοντας, εἰ νομίζουσιν κ. τ. λ. Sententiam Autoris, cum ſit minime difficilis, aſſecutum eſſe *H. Wolfium*, ſtatim videbimus. De Græcis verbis conſtituendis & conſtruendis ambiguum fuiſſe, ſatis apparet, cum poſteriores editiones mendoſiores ſint prioribus. Putamus autem, & ſententiam *Iſocratis* poſſe indicari, & Græcæ conſtructionis rationem, ſi ita vertatur: quod ad *tertiam partem illorum* attinet, *quos vocamus nunc Lacedæmonios, diſſediſſe quidem illos ajunt, qui res ipſorum perquirunt, ut nullos alios Græcorum, victores autem hos, qui ultra vulgus ſaperent* (verbo, *optimates*) *nihil earundem rerum* (vel *ſimile iis*) *decreviſſe de his, quæ ſibi acciderant*, (ſ. *de rebus ſuis*) atque iſti, *quibus ſimilia uſu venerant. Reliquos enim eadem urbe ſecum habitare pati, &* rerum ſuarum eſſe *participes, ita quidem, ut in omnium* rerum, *præterquam magiſtratuum & honorum, communionem veniant: hos vero ſapere non arbitrari, qui Spartanorum aliquid ſapiant, ſi quidem putarent*, &c. Eleganter ſane *Wolfius*, & haud paullo melius, ſed ita, ut, quomodo Græca legenda putarit, non ſatis appareat, certe, quomodo ad lectionem, quam in contextu orationis propoſuit, ea verſio fuerit accommodata. Ita autem ille: *Tertiam autem eorum partem, quos nunc Lacedæmonios dicimus, ita ſeditioſos fuiſſe ab iis, qui res illorum perquirunt, eſt proditum, ut nullos alios Græcorum. Optimates autem, cum elati ſuperbia plebem oppreſſiſſent, longe aliam rationem, & ab aliorum omnium, qui ſimiles turbas experti eſſent, conſuetudine abhorrentem, pacandorum tumultuum, conſtituendæque Reip. iniiſſe. Nam ceteros, qui adverſam factionem in eadem civitate vivere,*

[c]) ὥσθ' tantum in margine edit. 1558.

[d]) Ita marg. cit. In contextu ubique ἀρχόντων.

[e]) Ita marg. cit. [f]) εἰ μὴ ἐυρίθη inſerit ed. Baſ. 1567.

vere, & omnium commodorum ſocietate (magiſtratibus duntaxat & honoribus exceptis,) frui patiantur, dementes haberi a prudentioribus Spartanorum, ſi exiſtiment &c.

Teutſche Reichs-Hiſtorie ꝛc.

hoc eſt,

BURCH. GOTTH. STRUVII HISTORIA Imperii Germanici abſoluta, a prima Germanorum origine ad noſtrum usque ævum continuata, & e Scriptoribus melioribus & fide dignis collecta.

Jenæ, apud Joannem Felicem Bielckium, 1732, 4 maj. Alph. 6 pl. 4, Tabb. æn. 8.

PRæter egregium illud ac fere conſummatum Hiſtoriæ patriæ Opus, quod Latino nuper ſermone publicavit Cel. *Struvius*, nunc etiam vernacula lingua ejusdem editionem adornavit. Eſt autem hæc ipſa, quam curavit olim Cl. *Zſchakwitzius*, verſio Teutonica, iis tamen, tam in ipſo textu, quam in adjectis notulis, adaucta locis, quæ ad Opus illud Latinum acceſſere ſupplementa. Non erit enim facile quidquam, in quo non noviſſimam hanc editionem ſimilem deprehendas priori Latinæ, ſolam ſi excipias Cel. *Buderi* Bibliothecam Scriptorum rerum Germanicarum, quam fruſtra in hac recentiori quæſiveris. Notæ præterea, ſi vel in hoc etiam ſitum aliquid momenti putas, quæ in Opere Latino univerſa Autorum loca continent expreſſa, ſolas in hoc Scriptorum allegationes exhibent. Nec illud ſilentio videtur prætereundum, editioni huic continuationem acceſſiſſe eorum, quæ præclara & memoria digna fuere geſta ab A. 1729 ad auſpicatum usque ex peregrinationibus reditum Celſiſſimi Principis, Ducis Lotharingiæ, cujus auguſtum nomen uti libro magnificam imponit coronidem, ita in ipſa Operis, a Bibliopola ipſi conſecrati, fronte ſplendidiſſime refulget.

INSTITUTIONES THEOLOGICAE de Credendis atque Agendis; Autore D. JOACH. JUSTO

JUSTO BREITHAUPTO, Abbate Berg. Magd. Conſiſt. & Theol. Fac. Hall. Sen. & Gen. Sup. Sem. Theol. & Sacrorum Hillerl. Dir.

Tomus I, II, III.

Halæ Magdeburgicæ, Tom. I impenſis Jo. Frid. Zeitleri, 1716, Alph. 2 pl. 15, T. II impenſis ejusdem, 1723, Alph. 2 pl. 15, T. III impenſis Jo. Ern. Fritſchii, 1732, Alph. 3 pl. 13.

Eſt hæc altera harum Inſtitutionum editio, quam ſecundum priorem, A. 1694 evulgatam, emendatam auctioremque dictis annis prodire juſſit venerabilis Abbas, qui nunc inter cœlites verſatur. Tomus *primus*, qui *Dogmaticus* eſt, Deum, ejusque opera, & hominem, qualis ante lapſum fuit, nec non, qualis jam poſt eundem evaſit, conſiderat. *Alter*, quæ ad ſalutis fundamentum & ordinem pertinent, exhibet. Ac denique *tertius*, idemque ultimus, renovationis Evangelicæ naturam excellentiamque exponit, eamque ob cauſam *Theologia moralis* inſcribitur. Methodus, qua omnia tractantur, practica quidem eſt, verum ſcholaſticis etiam terminis interdum accommodata. Accedit duplex Appendix: *prior* de virtute, quatenus una exiſtit, commentatur, *altera* inſtitutionem Hermenevticam & Homileticam Auguſtinianam continet. His explanatis, ex B. *Speneri* Præfatione Tabulis Hodoſophicis præmiſſa de impedimentis ſtudii Theologici quædam adduntur: tum vero B. *Jo. Arndii* Diſſertatio de ſtudio Theologiæ Practico, una cum Indicibus neceſſariis, ipſum claudit librum, ex cujus evolutione iis, qui judicium Theologicum politius limaturi ſunt, haud ſane parum utilitatis pollicemur.

JACOBI GOTHOFREDI OPUSCULA varia, Juridica, Politica, Hiſtorica, Critica; accedit Præfatio FRANC. CAROLI CONRADI, P. P. Helmſt.

Helmeſtadii, typis Pauli Dieterici Schnorrii, 1732, 4. Alph. 2 pl. 8.

QUod illorum, qui alienos libros ſibi percenſendos ſumunt, plerique datum ſibi eſſe negotium exiſtimant, ut vel ipſos Autores, quibus pote, laudibus onerent, vel ipſos libros, eorumque argumentum, ſeriem, virtutes, atque nævos perſequantur, illud omnino utrumque a nobis alienum eſſe, facile intelligimus, dum hæc JCti, ſine exemplo maximi, Opuſcula novæ luci expoſita in manibus habemus. Quodſi enim nunc id ageremus, ut Virum de omni literarum genere bene vehementerque meritum, quibus fas eſt, encomiis celebremus; verendum omnino nobis foret, ne quis antiquum illud occineret: quis unquam vituperavit? Et quis eſt, qui non præclaras excellentesque animi dotes, multiplicem ac pæne incredibilem doctrinam, acrem judicandi vim, ſuſpiciat ac admiretur? Quis eſt, qui non intelligat, hujus tantum non ſolius beneficio effectum eſſe, ut, quam alii ex lateritia marmoream fecerant, Jurisprudentiam nunc habeamus omnino auream. Et, ſi non aliud quidquam extaret Viri magni in artem noſtram meritum, præter immortale illud & aurum contra earum *Codicis Theodoſiani* Opus, non tamen cuiquam arbitramur dubium fore, de Jure noſtro eum tantopere meritum eſſe, quam non temere quisquam alius, eumque omnes omnino ſuæ ſcholæ homines longo intervallo anteire, *Cujacio*, & ſi præter *Cujacium* unus eſt aut alter alius, ei parem omnino eſſe. Sed ſunt etiam alia ejus, quibus Juris ſtudioſos egregie juvit, Opuſcula, quæ nunc pleraque denuo typis exſcripta ſunt, quorum vero ſigillatim argumenta perſequi jure ſuperſedemus, propterea quod & nemini non viſa lectaque & penitus nota eſſe debent hæc Opuſcula, & quod hanc provinciam adminiſtravit jam doctus Editor, qui in ea, quam addidit, Præfatione ſingulorum hiſtoriam quaſi & argumentum indicavit, tum &, quæ ex iisdem ſequioris ævis JCtis diſplicuerint, annotavit. Videtur ex illis, qui hodie divæ Themidos ſacris operantur, id ſibi negotium dediſſe *Bynkershœckius*, (& quis eſt, qui magis fuerit idoneus?) ut, quæ *Gothofredo* olim in mentem

Digitized by Google

tem venerant, illa accuratius sub examen vocaret pæne omnia, ac sive integro libro, sive Observationum singulari Capite, alia ulterius firmaret latiusque deduceret, alia confutaret & a veritate aliena ostenderet. Vix ergo quidquam nobis reliquum esse intelligimus, nisi ut, quæ hac Sylloge continentur, Opuscula, ea, qua continentur, serie, indicemus. I) *Discursus historicus ad Legem* quisquis C. ad L. Jul. Majest. II) *De Imperio maris, deque Jure naufragii colligendi* Ὑπόμνημα ad L. Ἀξίωσις D. de L. Rhodia de Jactu. III) *De mutatione & augmento monetæ aureæ* ad L. 2 C. de Vet. Numism. potest. *De functione & æqualitate in Mutuo* ad L. 2 D. de Reb. Cred. si cert. pet. IV) *De electione Magistratus incapacis seu inhabilis per errorem facta*, ad L. Barbarius Philippus, D. de Offic. Procons. V) *De velandis mulieribus, deque Exuvia capitis*, ad *D. Pauli locum*, 1 ad *Corinth. XI.* VI) *De interdicta Christianorum cum Gentilibus communione, deque Pontificatu Maximo, num Christiani Imperatores eum aliquando gesserint.* VII) *De famosis latronibus investigandis, Dissertatio* ad L. si Barsatoram C. de Fidejussor. VIII) *De Cenotaphio, deque diversis, super ejus religione, Ulpiani & Marciani sententiis.* Quæ quo magis se universo orbi approbarunt, eo majorem initurum esse gratiam auguramur, si quis ea, quæ supersunt, Viri magni Opuscula minora, eademque non nisi admodum raro obvia, uno fasce collecta novæ luci exponeret. Quod non solum, ut fiat, nos serio & ex animi sententia optamus, sed in eo jam esse, ut perficiat, vehementer etiam gaudemus, *Langerakium*, Lugdunensem Typographum; quippe quem nuper accepimus Operum *Jac. Gothofredi* omnium editionem nitidissimam parare, majori forma prodituram, & doctissima, quod ominamur, Jureconsulti Trajectini, *C. H. Trotzii* Præfatione exornandam.

ADOLPHI GOTTLOB RICHTERI, PHIL. & Med. D. Tractatus Medico-Chymicus de Corruptelis medicamentorum cognoscendis.

Digitized by Google

Dresdæ & Lipsiæ, in officina libraria Henkeliana, 1732, 8. Plag. 6.

QUomodo medicamenta corrupta ac male præparata morbos mortemque accelerare possint, ac dignosci debeant, hoc in Tractatu declarare, celeberrimorumque Medicorum autoritate confirmare satagit Clariss. Autor. In IX autem Capita eundem dispescit, in quorum I de corruptelis medicamentorum in genere, in II de Aquis destillatis, in III de Oleis, in IV de Spiritibus Chymicis, in V de Essentiis, Tincturis & Elixiriis, in VI de Syrupis, in VII de Pulveribus, in IIX de medicamentis Chymicis siccis, & in IX de quibusdam mediam consistentiam habentibus, agit. Quemadmodum autem sub medicamentorum corruptorum nomine illa veniunt, quæ viribus suis non integra, rebus alienis conspurcata, & ad formulam Medici, cujus nomine superbiunt, vel inscitiæ, vel iniquissimi quæstus faciendi causa, minus recte præparata sunt; ita huc spectant exoleta, adulterata, quæ per additionem defraudata seu expilata, quæ per subtractionem corrumpuntur, supposititia & tandem falsæ præparata. Ut specimen quoddam exhibeamus, quo L. B. constet, qua methodo utatur Clariss. *Richterus*, ex Cap. III de oleis essentialibus quædam breviter communicabimus.

Olea destillata essentialia, quæ rei, ex qua producta sunt, nativum præ se ferunt odorem ac saporem, & empyreumaticis, quæ adustionem redolent, contradistinguuntur, quo efficaciora sunt in medicina, & quo pretiosiora, eo frequentiori subjacent adulterationi. Vulgatissimus corrumpendi modus fit admixtione oleorum expressorum, e. g. amygdalarum dulcium, fructuum been, cannabini, albuminis ovorum &c. in oleis maximopere aromaticis, caryophyllorum, macedis, &c. Sed, si de eo guttas quasdam spiritu vini rectificatissimo instillaveris, qui subtiliores saltem dissolvit particulas, remanentibus in fundo crassioribus, fraudis manifestum erit oleum hocce. Alius modus est, si oleo, præsertim cinamomi, quadrantem vel dimidiam alcohol vini partem affundunt, &, quia sapor inde & odor neutiquam imminuitur, emptori

ptori difficulter fraus patet, nisi immittat huic oleo cuspidem cultri,& igni admoveat, qui si statim flammam concipit, oleo inest spiritus vini rectificatissimus; si ægrius,& saltem fumat, expers ejus est; aut infundat aliquot guttas in aquam simplicem, qua lacteſcente adulterium dignoscitur. Alii terebinthinam, oleum pini, &c. vegetabili cuipiam in oleum destillando, ut rutæ, origano, lavendulæ, addunt; tale, quamdiu recens est, specificum retinet plantæ saporem & odorem. Sicut vero ingratus hujus odor tractu temporis obolet, & manifestatur; ita explorandæ quoque fraudi non aptior datur via, ac per linteum, oleo ejusmodi probe imbutum, & prunis aut fornaci calefactæ impositum, ubi evanescente subtili & grato odore terebinthinaceus nares ferit. Porro olea terebinthina, vel oleo abietis adulterata, oleis puris limpidiora, minusque colorata sunt, eo quod terebinthinæ aut abietis oleum tenue admodum est ac albicans. Tandem a terebinthina deleri literas observatur, si quæ tegulæ chartaceæ inscriptæ fuerunt. Probaturus Noster, num genuinum oleum chamomillæ colorem suum cæruleum intra anni spatium in brunum mutet, nec ne, elicuit ipse ex magno florum acervo parum olei ex fusco cærulei. Adjecto autem alii portioni ante destillationem nonnihil terebinthinæ, plusculum olei sapphirini impetravit, & observavit, genuinum oleum per aliquot annos repositum in subnigrum abiisse, alterum vero cæruleum colorem servasse constantissime.

DIARIUM METEOROLOGICUM LIPSIENSE ad A. 1731, Observatore G. F. R.

Dies st. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*	*Tempestas.*
Jan. I	29. 47, 56, 73	18 — —	N W 1	subser. nub.
II	87, 77, 75	17 — —	NW. SW. 1	subser. nub.
III	57, 37, 20	15. 2, 16, —	S O, 1.2	serena, subnub.
IV	05, 00, 03	15. 2, 15. 3, 16	S W, 1	nub. c. nive, subser.
V	16, 22, 28	16. 1, 16, 3, 16. 1	S. 1	nubila, serenior.
VI	34, 49, 62	15. 3, — —	W. S W 1	nubila, serenior.
VII	73, 78, 81	15, — —	S S W 1	serena, subnub.

Digitized by Google

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
VIII	96, (05, 15	15. 2, 16. 2, 17. 1	N. N O	1	nubila c. nive.
IX	30. 19, — 21	17, 17. 2, 17	N O	1	nubila c. nive.
X	24, 22, 23	16. 1 — 15. 3	N O	1	nubila.
XI	22, 15, 14	15 — —	S	1	nebuloſa & nub.
XII	22 — 27	14. 2, — 14. 1	O	1	nubila.
XIII	27, 24, 27	11. 1, — —	N O	1	nubila c. nive.
* XIV	22, 13, 04	10. 3, 10, 2, 9. 1	W	1	nubila c. nive.
XV	29. 93, 99 (09	11, 12. 2, 13	S W	1	nub. & neb. c. nive.
XVI	30. 09, 04, 01	14, 14. 3, 15	S W	1	nub. & neb. c. nive.
XVII	29. 96 — 80	16. 2, 17. 3, 18	W S W	2. 3	nub. ſubſer. nub.
XVIII	72, 74, 76	18. 2, 19. 2 —	W	1. 2	nub. ſubpluv.
XIX	60, 42, 35	19 — —	W	2	nub. ſubſer. c. pluv. & nive.
XX	29, 26, 42	18. 3, — —	W N W	2. 3	ſubſer. nub. c. nive.
XXI	66, 61, 59	17. 3, 18, —	W	2. 3	ſubſer. nub. c. nive.
XXII	52, 67, 78	17. 2, 17, 16. 2	N W	2	ſubſer. nub. c. nive.
XXIII	85, 88, 90	15. 3, — —	N W	2	ſubnub. c. nive.
XXIV	80, —, 70	15. 2, — —	N W	1	nubila cum nive.
XXV	63 — 62	15. 2, — 13. 3	S O. O	1	nub. c. nive, ſerena.
XXVI	50, 40, 36	11. 2, — —	N O. W	1	nub. c. nive, ſubſer.
XXVII	27, 05, (96	11. 2, — —	W. N O	1. 2	pl. nubila, c. multa nive.
XXVIII	28. 95, — 78	11. 3, 12. 3, 13	W. S W	1	ſer. ſubnub.
XXIX	60, 77, 99	13, 14. 3, 13. 1	W	1. 3	nub. ſubſer.
XXX	29. 14, 01, (93)	11. 2, 13, 14	S. N O	1. 3	pl. nub. c. multa nive.
XXXI	29. 09, 29, 49	14. 2, — 13. 2	S W. W	1. 3	ſer. ſubnub.
Febr. I	58, 60, 69	13, 15. 2, 15. 1	S. S W	2. 3	ſerena, nubila.
II	58, 99, (19	15. 2, — 13. 3	N W	2. 3	pl. nub. c. multa nive.
III	30. 35, 39, 41	14. 1, 15. 2, 13	W. S W	1	ſerena.
IV	37 — 27	11. 2, — 14	S W	1. 2	pl. ſerena, nub.
V	27, 32, 37	15, 16. 2, 14. 3	W	1	nub. ſerena.
VI	40 — 36	12. 3, 17. 2, 15. 3	S W	1	ſerena.
VII	28, 22, 20	14. 1, — 17	S W	1. 2	ſerena.
VIII	15, 08, 00	15, — 16	S W	1	ſerena.
IX	29. 88, 80, 75	14. 2, — 17	S	1	ſerena.
X	67, 63 —	15. 3, 20, 18	S	1	ſerena.
XI	60, 51, 45	15. 3, — 17. 1	S	1	ſerena.
XII	37, 30, 28	16. 1, 22, 19. 2	S	1	ſerena.

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
XIII	32, 35, 36	19. 2, 23, 21	S	1	ſubſer. pl. nub.
XIV	34 — 33	20, 23. 2, 20. 2	S W	1	nub. ſubſer.
XV	31, 25, 27	20, 23. 2, 21. 2	S S W	1	pl. ſer. ſubnub.
XVI	26, 40, 43	20. 3, 24. 2, 22. 1	S S O	1	ſubnub. pl. ſer.
XVII	42. 39, 40	21. 2, — —	S	1	nub. ſubſer.
XVIII	47, 48, 54	21. 1, 22, 21. 2	S S W	1	pl. nubila.
XIX	65, 77, 87	20.3, 21. 2, 20.3	S W. W	1.2	ſer. neb. & nub.
XX	97, (02, 06	20, 20.3, 19. 3	N O	2	pl. nubila.
XXI	30. 10, — —	18 1, — 18	N O	2	nub. ſerena.
XXII	29. 99, 85, 77	16, — 17. 3	N O	2	pler. nub. c. nive.
XXIII	61, 52, 48	17. 2, 18, 17. 3	N O. N	2	nub. c. nive.
XXIV	46, — 56	17. 1, — 17. 2	N	1.2	nubila c. nive.
XXV	49 — 42	15.2, 17. 1, —	S W.W	1.3	neb. ſubſer.
XXVI	53, — 46	17 — — 18,	W	1	pler. ſerena.
XXVII	42, 64, 78	18. 2, — — 18	W	2. 3	nub. pler. ſerena.
XXIIX	77, 81. 87	17, 19, — —	W	2	pl. nub. c. nive.
Mart. I	96, 97, (03,	18. 3, 19. 2, 19. 2	W	2	pl. nub. c. nive.
II	30. 00, — 13.	19. 2, 20. 3, 21. 1	W	2. 3	nub. pluv. ſqual.
III	24, — 22	20. 3, 22. 2, 21. 2	W	2	pler. nubila.
IV	13, 00, 02,	21, [illegible] 22. 2	S W.W	2	ſerena, ſubnub.
V	05, 12, 21,	22. 1 [illegible] 22. 2	W	2. 3	pl. ſerena, nub.
VI	20, 16, 18,	22. 1, 23. 2, 23	W	1.2	nub. & pluvia.
VII	20, 15, 08	23, 23. 3, 23. 2	W	2	nubila.
VIII	29. 96, 87, 97	23. 1, 24, 23. 2	W	2. 3	nubila.
IX	30. 13, 09, 04	22, — — 23. 1,	W	2	ſubſer. ſubnub.
X	29. 95, — —	23. 1 — — 23. 3	W	2	nub. & neb. ſubſer.
XI	95, 99 —	23, — — 24. 2	W	2	nub. ſubneb. ſubſer.
XII	99 — 91	23. 3 — — 25. 3	W. W S W	1	nub. ſerena.
XIII	95, 99 —	24. 1, 26, 24. 3	W	2	ſubnub. & neb. ſubſer.
XIV	95, 97, (03)	24, — — 24. 1	W	2. 3	nub. varia.
XV	94, 72, 49	24, 24. 1 — —	W. N	2. 4	nub. & pluv. c. nive.
XVI	32, 90, (10	22, 20. 3, 19	N	4. 1	nub. c. nive, ſubſer.
XVII	30. 20, 15, 04	17. 2, — — 18	W N W	2 4	pl. ſerena.
XVIII	29. 65, 63, 69	17. 2, 18. 3, —	W N W	4. 3	pl. nub. c. nive, ſubſer.
XIX	88 — (05	18, 19. 1, 19	N N W	3.1	ſubnub. ſerena.
XX	30. 08, — (79	18. 2, — 19. 3	W	1. 2	ſer. nub. c. nive & pluv.

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometr.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
XXI	29. 82, 95, 99	20,20.3, 20,1	N W	2	nub. ſubpluv.
XXII	30. 11, 08, 01	20 — 21. 1	O N O. S S W	1	nub. ſer. ſubnub.
XXIII	29. 80, 64, 57	20.2, 21,2, 21.1	S W	1	nub. pl. pluvia.
XXIV	59 — 67	21.1, 22, 21.3	N O	1	nub. ſubpluv.
XXV	72, 68, 71	21.1, 22.3, 22,1	N O	1	pl. nub. ſubſer.
XXVI	76, 80, 86	21.1, 24 2, 22,1	N O	2	ſubnub. pl. ſer.
XXVII	93 — 95	20.2, 21.2, 21.1	N O	1. 2	nubila.
XXVIII	97, 93 —	21. 1, 23, —	N O	1.2	pl. nubila.
XXIX	95, 88, 87	21. 3, 24. 2, 24	N O	1.2	ſer. nubila.
XXX	86, — 78,	22, — 24. 3	N O. W. N.	1.2	ſer nubila.
XXXI	81, 78, —	24.1, 27, 25. 3	N O	2	nub. pl. ſerena.
Apr. I	70, 71, 77,	24.2, 25.3, 25.1	SW. NNW.	0.1	pl. nubila.
II	87, 85, 86	24.1, 25. 1, 24.2	N O.	1	pl. nub. ſubſer.
III	81, 78, 83	23.3, 24, —	W N W	2	pl. nub. c. niv. & pluv.
IV	90, — 97	23, — —	N O	2	pl. nub. c. niv. & pluv.
V	99, 95, 99	21.1, 24, 22. 3	N O	2	ſubnub. ſerena.
VI	30.02, (94, 96	21. 2, 25, 23. 2	N O	2	ſerena.
VII	29. 93, 91, —	22, 24, 23	N O	2	ſerena.
VIII	87, 69, 59	21. 1, 25, —	N. N W. W.	2	pl. ſerena.
IX	51, — 66	23, 23. 2, 22. 2	W. N W.	2	varia c. nive.
X	59, 57, 61	20. 3, 23. 1, —	W. S	1	ſerena.
XI	76, 62, 64	22.1, 23.3, 23.2	NW. W. NO	1	pl. ſerena.
XII	— 52, 47	22.2, 24.2, 24.1	w. N O	2	pl. ſerena.
XIII	40, 37, 39	23.1, 24.3, 24.2	W. S	1	ſubpluv. pl. nub.
XIV	44, 49, 55	24.1, 26.2, 25,1	WSW. WNW	1	pl. ſerena.
XV	57, 40, 39	24.1, 28. 3, 27	S. NO	2. 3	ſer. ſubnub.
XVI	32, 28, —	26.1, 30.1, 28.2	S S O. W S W	2.1	ſerena.
XVII	28, 29, —	26. 1, 31, 28	S W. W	2	ſubnub. pl. ſer.
XVIII	20, 13, 12	26.1, 30, 28. 2	S W	1. 2	ſubſer. nub. & pluv.
XIX	08, 11, 13	28, 30, 28. 2	SW. N W	2. 3	nub. & pluv.
XX	18, 34, 45	27, 28, 27. 1	N W	3. 2	pluv. & nub.
XXI	54, 58, 63	25.2, 27.1, 26,1	N W	2.1	pl. nub. ſubſer.
XXII	68, 66, 69	24.2, 27.2, 26,2	N W	2. 1	pl. ſerena.
XXIII	72, 67, 69	25, 27.1, 25. 2	N W.	2	pl. nubila.
XXIV	70, 71, 74	25.1, 27.2, 26.1	N O	2	nub. pl. ſer.
XXV	67, — 52	25, 28, 28. 2	O. S O	3. 2	ſer. nub.

Digitized by Google

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*	*Tempeſtas.*
XXVI	48, 40, 41	28, 29, 29. 2	SO. O 1	nub. & pluv. ſubſer.
XXVII	45, 42, 33	28. 3, 33, 31. 1	SW. SO. NO 1. 2	ſubnub. c. pluv. fulg. ton.
XXVIII	26 — 19	30. 3, 32, 30. 3	SW 2	ſubnub. & pluvia.
XXIX	15, — 31	30. 2, — 27. 2	SW. N 2	nub. & pluv.
XXX	34, 42, 54	24. 3, 27. 1, 25. 2	N. NO 2	nub. & pluv.
Maj. I	67, 78, 84	22. 3, 24, 23. 2	NO 1	ſer. nubila.
II	88, 90, 97	22. 3, 25, 24. 1	SW 1	ſer. nubila.
III	30. 04, 07, 11	23. 3, 26. 3, 26	NW. NO 1	ſubſerena.
IV	13, 06, 03	24. 1, 30, 27. 2	S. O 1. 2	ſerena.
V	29. 95, — 78	26, 29. 2, 29. 1	O. NO 3	pl. ſerena.
VI	75, 70, 82	28. 3, 32. 2, 31. 2	SO 3	pl. ſerena.
VII	88, 79, 82	30. 1, 35, 33. 1	SSW. O NO 1	ſer. nub. pluv. c. ton.
VIII	90, — 95	32, 34, 33. 2	W. N 1	ſubnub. & pluv.
IX	98, 93, —	32. 1, 34. 2, 34	NW 1. 2 0	pl. ſerena.
X	91, 87, 90	31. 2, 35. 2, 34. 1	W. NO 1	ſerena.
XI	91, 92, 96	31. 2, 36, 34. 3	SW. NO 1	ſerena.
XII	99, (01, 03	32. 3, 35. 3, 34. 3	W. NW 2. 1	pl. ſerena.
XIII	30. 06, 00, 01	32. 2, 35. 3, —	NW. N 1	ſerena.
XIV	29. 97, 86, 83	32. 1, 37, 35. 3	S. SW 1	ſerena.
XV	78, 63, 59	34. 2, 38, 34. 3	SW 1. 3. 2	varia c. pluv. & ton.
XVI	49, 52, 62	34, 36, 34. 2	SW. W 3. 4	nub. & pluv.
XVII	63, 64, 67	33, 36. 3, 35	W 3	pl. ſerena.
XVIII	63, 67, 77	33. 1, 37. 3, 35. 2	S 1	ſubſer. pluv. c. ton.
XIX	81, — 73	33. 1, 35. 3, 34. 3	NO 1	pl. nub. pluv. c. ton.
XX	94, (11, 17	32, 35, 32. 1	NW 1	nub. ſerena.
XXI	30. 23, 22, 23	30. 2, 34. 3, 34	W 1	ſerena.
XXII	23, 13, 09	32. 1, 36, 35. 1	SW. NO 1	ſerena.
XXIII	08, 02, 00	33. 2, 37. 2, 36. 1	NO 1	ſerena.
XXIV	29. 98, 94, —	34. 2, 38. 3, 37	O. NO 1	ſerena.
XXV	95, 88, 84	35. 2, 39, 38	SW. NO 1	pl. ſer. c. fulg.
XXVI	84, 81, 83	36. 1, 38. 2, 37	SW. NW 2	ſubſerena.
XXVII	80, 77, 80	33. 2, 36. 2, 33	SW 3. 4	ſubnub. ſerena.
XXVIII	80, 91, —	29. 2, 33. 3, 32. 2	WSW. NW 3	ſubnubila.
XXIX	30. 02, 07, 11	29. 2, 33. 2, 32	N. 2	pl. nubila.
XXX	15, 13, 16	29. 2, 33, 32. 1	W 2	pl. nub. ſubſer.
XXXI	24, 26, 28	30. 2, 34. 33	W. N. 2	pl. ſerena.

Digitized by Google

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
Jun. I	31, 28, 29	31, 35. 1, 34	W. NO	1	pl. ſerena.
II	30, 25, 20	31. 1, 36. 1, 35. 1	SW. SO	1	ſerena.
III	17, 05, 01	33. 1, 37. 3, 36 2	SW.	1. 2	ſerena.
IV	29. 95, 78, 90	34, 3, 37. 3, 36	SW. W	3	ſer. nubila.
V	88, 79, 82	31. 2, 33. 3, 30. 1	W. NW	2. 3	pl. nubila.
VI	87, 80, —	27, 31, 28. 2	W. NW	2. 3	pl. nub. ſubpluv.
VII	73, 79, 83	27. 1, 30. 2, 28. 3	NW	2. 3	ſubnub. pluv.
VIII	85, — 81	26. 3, 29. 2, 27. 2	W. NW	3	pl. nub. & pluv.
IX	75 — 73	26. 3, 29. 3, 28. 2	NW. N	2	ſubnub. pluv.
X	63 — —	27. 2, 30. 1, 29. 2	SW. NW	1. 2	pl. nub. & pluv.
XI	60, 65, 68	28. 3, 30. 2, 29. 2	NW. N	2	pl. pluvia, ſer.
XII	70, 60, 54	28, 32. 2, 31	S. SW	1. 2	ſubnub. pluv.
XIII	55, 62, 63	30. 2, 33. 2, 32. 1	NW. N	2. 3	ſerena.
XIV	66, 64, 71	30. 3, 34, 32. 3	N.	1. 2	pl. ſerena.
XV	84, 90, 93	31, 34, 33. 1	N. NW	1	ſerena.
XVI	96, 91 —	31. 2, 35. 1, 34. 1	NW	1	ſerena.
XVII	94, 84, 85	32. 1, 36. 1, 34. 2	S. O	1	ſerena.
XVIII	81 — 79	33. 2, 37. 1, 35. 3	ONO	2	ſerena.
XIX	76 — 59	33. 2, — 36. 1	S	2. 3	ſerena, ſubnub.
XX	43, 36, 37	35. 2, 37. 2, 36. 1	SO. S	3. 1	pl. nub. ſer.
XXI	33 — 40	35. 1, — 36. 1	SW	3. 1	pluv. c. ton. ſubſer.
XXII	57 — 76	33, — 33. 2	W	2. 3	pluv. ſubſer.
XXIII	85, 89. 88	31. 1, 34. 1, 33	W	3. 2	ſer. nubila.
XXIV	87, 82 —	31. 3, 36. 1, 35. 2	SW	2	ſubpluv. ſubſer.
XXV	82, 74, —	33. 2, 39. 1, 37. 2	S	2	ſerena.
XXVI	78 — 82	36, 40, 38. 1	SW	2	pl. ſer. pluv. c. ton.
XXVII	81, 79, 81	36. 3, 41, 39. 2	SW. W	2. 1	ſubnub pl. ſer.
XXVIII	83, 80 —	37. 3, 42, 39. 2	SW. NW	2	ſer. ſubnub.
XXIX	86, 83, 91	37. 2, 40. 1, 37	NW	3	pl. ſer. ſubnub.
XXX	93, 90, 87	34, 37. 3, 36. 2	W. NW	3. 2	pl. nub. ſubſer.
Jul. I	80, 74. 85	35. 3, 38. 2, 36	SW. NW	2 3	nub. ſubſer.
II	92, 89, 94	31. 2, 36. 1, 34	NW.	2	pl. ſerena.
III	30. 03 — —	30. 2, 34. 3 —	NW	3. 2	ſer. pl. nub.
IV	03, (95) 02	30, 34. 1, 33. 1	NW	2. 4. 1	pl. nub ſerena.
V	29. 93, 75, 67	31. 1, 35, 34. 1	W. NW	2. 3	pl. nubila.
VI	62, 67, 72	33 1, 35. 1, 33. 2	NW	4	ſer. pl. nub.

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
VII	78, 80, 83	30.3, 34.1, 33.1	N W. N	1	nub. pluv. ſer.
VIII	83, 75, 77	29.2, 36, 34.2	S W. W. N.	1.2	ſerena.
IX	80, 74, 72	31.2, 37, 35.3	N W. S W. N	1	ſerena.
X	77, 88, 93	32.1, 33.2, 32.2	N. N W. W	1	nub. & pluv.
XI	30.02, — 04	31.1, 34, 32.2	N. N W	2.0	pl. nub. ſer.
XII	05 (97, 95	30.3, 35.2, 35	S W. N W	1	ſerena.
XIII	29.86, 55, 48	33.2, 38, 37	S	2.3	ſer. ſubnub.
XIV	46, 50, 64	36.1, 37.2, 36	S W. W	2.3	pl. nub. pluv. c. ton.
XV	79, 84, 85	33, 35.2, 33.2	N W. W	3.2	ſubſerena.
XVI	77, 67, 64	31.1, 34.2, 33	S. W	2	pl. nub. pluv.
XVII	61 — 68	32, — 32.3	S W. W	2.3	pl. nub. pluv.
XVIII	67, 62, 63	31.1, 33.2, 32.3	S W	1.2	ſubſer. pl. nub.
XIX	65, 69, 72	31.1, 33, 31.1	S W. W	2	pl. nub. pluvia.
XX	73, 79, 88	30.1, 33.1, 32	W	1	nub. pluv. ſer.
XXI	90, 83, 82	30.3, 34.2, 33.1	W. S	1	nub. ſer.
XXII	80 — 83	32.1, 34.3, 33.2	S S O. W	2	pl. nub. ſer.
XXIII	85, 78, 82	32.1, 35, 34.2	W S W. N N O	1	pl. nubila.
XXIV	82, 81, 82	33, 35, 34.1	S W. N N O	1	pl. nub. pluv. c. ton.
XXV	90, 87, 88	32.3, 36.1, 34.2	S W. W	1	ſerena.
XXVI	87, 84. 89	32.2, 36.1, 35	S W	2.3	ſubnubila.
XXVII	30. 01, 02, 03	33, 36.2, 34.1	W N W	2	pl. ſerena.
XXVIII	05, 03 —	32, 37, 35.3	S	1	pler. ſerena.
XXIX	04, 00, 03	34, 39, 37	S W. N W	1	ſer. pulchra.
XXX	04, 00, (98	34.1, 39, 36.3	N O.	1	ſer. pulchra.
Aug. I	29.88, 83, 80	35.1, 40.1, 37.1	S O	2	ſer. pulchra.
II	80, 74. 75	35.3, 40.3, 38.2	S O	1	ſerena.
III	74, 72 —	36.3, 41.2, 38.3	S W. S O	1.4.1	ſer. ſubnub.
IV	77, 74. 78	36.3, 40.3, 37.3	W	1.2	pl. nub. c. ton.
V	76, 71, 75	36, 40.3, 37	N W. S. N O	2	ſubſer. pluv. c. ton.
VI	74, 72 —	34.2, 37.1, 36	S W. N W.	1.2	ſubſer. pluv. c. ton.
VII	77, 80, 85	34.3, 37.2, 36.1	N W	1 2	ſubnubila.
VIII	87, 82, 80	33.1, 36.1, 35	N W	1.2	ſubnubila.
IX	75, 67, 57	33.1, 35.2, 33.2	N W. W	1, 2	nub. pluv. ſerena.
X	43, 48, 52	32, 34.3, 32.1	S W. W	3.1	pler. ſerena.
XI	57, 68, 78	29.3, 33.1, 32.1	S W. W	3.2	pl. nubila. ſer.
XII	83, 85, 90	30.2, 33.2, 32.3	N	2.3	ſer. nub. pluv.

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
XIII	91, 88, 91	31. 1, 34, 32. 2	NNO	2.3	pluv. ſubſer.
XIV	93, 88, 90	30, 34. 2, 32. 3	N. NO	2	ſerena.
XV	91, 84 —	30, 35. 1, 33. 3	NW. NO.	1	neb. & nub. ſer.
XVI	86, 84 —	31. 2, 35, 32. 1	ONO	2	ſubſerena.
XVII	85, 80, 83	29, 34. 2, 32. 1	ONO	2	pl. ſerena.
XVIII	86 — 91	29. 1, 35, 31. 2	NO	2.3	pl. ſerena.
XIX	96, 98, (02	28. 1, 34. 2, 32	NO	1	ſerena.
XX	30. 05, 00, 01	28. 2, 34. 3, 32. 2	N	1, 2	ſer. pulchra.
XXI	04, 00 —	28. 3, 34. 3, 31. 2	NO	1	ſerena.
XXII	29. 94, 84, 80	28. 3, 35. 1, 32. 3	OSO	2	ſerena.
XXIII	75, 67, 69	31, 37, 34. 3	S. SW	2	ſubſer. fulg.
XXIV	72, 69, 68	33. 2, 37, 34	SW. W	2.3	pl. nub. pluv. ſer.
XXV	72 — —	32, 37, 34. 3	SW. W	2. 1	ſerena.
XXVII	61, 57 —	33. 2, 38, 36. 1	SO	2	ſubnub. pluv.
XXVIII	55, 51, 57	33. 2, 37. 2, 36	SW.	2	ſerena, pl. nub.
XXIX	60, 58, 61	34, 37. 2, 36	SW	2	nub. ſerena.
XXX	60, 57, 58	32. 2, 38, 35. 1	O	2	ſerena.
XXXI	62, 68, 73	33, 37. 1, 35. 2	SW. WNW	2	ſubnubila.
Sept. I	76, 74, 75	33, 36. 3, 34. 3	SW	2.3	ſer. nub. pluv.
IV	58, 64, 58	33. 2, 35. 3, 33. 1	NW. SW	3.4	nub. ſubſer.
V	50, 63, 78	33. 1, 35, —	SW. W	4	nub. ſubſer.
VI	82, 74, 65	32, 34. 2, 33. 1	SW. W	3	ſubnubila.
VII	43, 41, 43	33, 33. 1, 31. 1	SW. W	3. 2	pluv. ſubſer.
VIII	40, — 47	30 — 30. 1	WSW	3	ſer. pluv. nub.
IX	55 — 92	29 — 28. 3	W	2	pluv. nub. ſubſer.
X	39. 12, — 16	25. 3, — 28. 1	NW	2	ſer. ſubnub.
XII	17, 12, 07	28, 29. 3, 27	W. SW	1	nubila, ſer.
XIII	29. 97, 95 (03	26, 29. 2 —	SW. W	2.3	ſer. pler. nub.
XIV	30. 17, 23, 30	28. 3, 30. 1, 30	NW	2	pler. nubila.
XV	28, 25 —	29. 3, 33, 30. 3	NW	1	pler. ſerena.
XVI	24, 15. 13	26. 2, 33. 2 —	NO	1, 2	ſerena.
XXIV	29. 85, — 83	30, 32, 31	SW	1	ſerena.
XXV	53, 85 —	31, 33, 31. 3	SW	1	pl. ſerena.
XXVI	88 — —	31, 36, 30	NO	1. 2	ſer. aurora bor.
XXVII	90, 83 —	29, 30, —	NO	1. 2	ſer. aurora bor.
XXVIII	86, 85, 83	30, 32. 1, 33	NO	2	ſer. nubila.

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
XXIX	93, 90, 96	32, 31, 30. 2	S W	2	ſer. nubila.
Octob. III	30. 19, — 17	29, — 31. 2	W. S W	2	ſerena.
IV	11, 00, (92	29, 32. 3, 30	S W	2.3	nub. ſerena.
V	29. 81, 91. 96	29. 1, 32. 2, 29. 1	W	2.3	ſubnub. pluv.
VI	88, 83, 86	26. 1, 30. 2, 29. 1	S W	2.3	pler. nubila.
VII	87, 86, 78	27. 3, 29 —	W	2.3	pler. nubila.
VIII	66, 60, 68	28. 2, 30, 28	S W. W	3.4	pl. nub. ſubſer.
IX	82, 99, (05	26. 1, 29. 2, 25. 3	N W	2	nub. pluv. ſer.
X	30. 03, (93, 85	25. 2, 27. 2, 26, 1	W	1.2	neb. & nub. ſubſer.
XI	29. 58, 64, 77	25. 3, 27. 3, 25. 3	W	3.4	pl. nub. ſubſer.
XII	30. 02, 18, 23	23. 3, 27, 23. 1	N W	1	ſerena.
XIII	26, 19, 13	19, 25. 2, 22	S O. O	1	ſubneb. ſerena.
XIV	03, (95, 90	19. 24. 3, 23. 3	S O	1	ſerena, nub.
XV	29. 87 — 89	24. 1, 27. 1, 26. 3	S W. W	1	pl. nub. pluv. ſer.
XVI	83 — 73	24. 3, 30. 2, —	S W. S	2	neb. ſer. nub. pluv.
XVII	93, (03, 09	27. 1, 28. 1, 27	N W	1	nub. neb. pluv.
XVIII	30. 12, 09 —	26, 27, 25. 2	N O	1	pler. nubila.
XIX	03, 02 —	24. 1, 26. 1, 25. 2	N O	1	nubila.
XXI	29. 87, 80, 75	24. 2, 26. 3, 24. 3	O	2	ſubſer. pluv.
XXII	77, 89, 97	24. 2, 26. 2, —	W S W	1	pl. nubila & pluv.
XXX	87, 77 —	21. 2, 24. 3, 24	O	1.2	ſer. ſubnubila.
XXXI	72. 62, 53	22. 3, 23. 3, 23	S O	1	pl. nub. pluv. ſer.
Nov. II	53, 48, —	23. 2, 28, 26. 2	S. S W	2	ſerena, ſubnub.
III	55 — 42	25. 1, 26. 3, 25. 2	S W	2.3	ſer. nub. pluvia.
IV	35 — 39	25. 1, 26. 1, 26	S W	1. 2	pluvia contin.
V	52, 50, 15	25, 26, 24. 3	S W. N W	2.4	varia c. pluv. nive, tón.
VI	20, 18, 08	22. 1, 24, 23. 2	N W. W	2.3	pluv. ſubſerena.
VII	28. 94, (02, 89	22. 2, 22. 3, 22	N O. N W	1.2	neb. nub. pluv.
VIII	29. 50, 57 —	21. 2, 23, 21. 1	W. S W	1	pler. ſerena.
XVI	30. 07, 13, 18	24, 25, 24. 2	W	2	neb. pluv. ſubſer.
XVII	14, 10, 04	21. 3, 24. 3, 22	S	1	ſerena.
XVIII	04, 00, 02	20. 3, 22, 23	S W	1	ſubſer. nub. pluv.
XIX	29. 98, 82, 75	23. 1, 24, 23. 2	S W	3. 4	nubila, ſubſer.
XX	41, 47, 65	23, 24 —	W	2. 4	varia c. pluv. & nive.
XXII	95, 83, 81	21. 1, 22. 3, —	S W	2. 3	pler. nubila.
XXIII	75, 65, 60	23, 23. 2, 23. 1	S W	2	nub. pluvia.

Digitized by Google

Dies ſt. v.	*Barometrum.*	*Thermometrum.*	*Ventus.*		*Tempeſtas.*
XXV	47, 51, 60	21. 1, 21, 20	NW	1	neb. nub. ſubſer.
XXVI	62, 63, 28	18. 2, — —	N. NO	1. 2	nebul. & nubila.
XXVII	94, (05, 07	17. 2, — 16. 2	NO	2	pler. ſerena.
XXVIII	30. 04 — (50	16. 1, — —	NO	1	ſubnub. ſerena.
XXIX	29. 87, 83, 80	16. 1, 17. 3, 17. 2	O. SO	1	pler. ſerena.
XXX	72, 65 —	17. 1, 19. 18	SO	1	pl. ſerena.
Dec. I	64, — 83	16. 3, — 17. 1	S	1	ſerena.
II	99 — (03)	16. 3, 17, 16. 3	W	1	neb. & nubila.
III	88, 77, 67	16. 3, 18. 1. —	SW	2. 3	ſubnubila.
IV	56, 37, 40	18. 3, 19. 1, 19	SW	2. 3	pl. nub. & pluv.
V	53, 50, 42	19, 19. 2, 20. 2	W. SW	2. 3	ſubſer. pluv.
VI	48, 47, 58	21, 23, 22. 1	SW	2. 3	ſubſer. nub. pluv.
VII	47, 32, 12	22. 2, 23. 1, 23	SW	2. 3	pl. nub. & pluv.
VIII	28. 91, 99, (39	23, 22. 1, 20	SW. W	2. 3	pl. nub. pluv. c. nive.
IX	29. 83, 99 —	18, 19, 18	W	1	ſerena.
X	66, 60, 58	18, 19, 19. 3	SW. S	3	nub. c. nive.
XI	66. 76, 93	20, 20. 3, 21	SW	1	ſubnubila.
XXII	60, — 56	19, 18. 1 —	W	1	ſubnub. c. nive.
XXIII	56, 62, 67	18 — —	W	1	nub. c. nive, ſer.
XXIV	75, 77, 60	16 — —	SO	1	pler. ſerena.
XXV	49, 36 —	13. 3 — —	SW	1	ſubnub. c. nive.
XXVI	40, 42, 46	13. 1, — —	SO	1	ſer. ſubnub. c. nive.
XXVII	46, 40, 44	13, — —	SW	1	ſubſerena.
XXVIII	39, 49, 60	13. 3, 14. 3, 16	SW	2	pler. nubila.
XXIX	79, 87, 90	18, 18. 2, 19	SW	1	nub. c. pluv.
XXX	94, (01, 07)	19. 2 — —	W	1	nub. pluv. ſubſer.

EXCERPTA EX JO. ADAMI KULMI, Med. Doct. ejusdemque & Phyſ. Prof. Publ. Ord. atque Acad. Imp. Nat. Cur. Sodalis, Diſſertatione Academica de Literis in ligno fagi repertis, A. 1730 Gedani edita.

FAgus quædam haud procul a civitate Elbingenſi A. 1727 cæſa, & ad uſus domeſticos Prænobiliſſ. Conſultiſſ. doctiſſimique

que Domini Jo. Mauritii Mœlleri, *curſorum publicorum Præfecti, nunc ſimul a ſecretis patriæ civitatis, optime meriti, deſtinata, eodem anno, Menſe Junii, ſequentem exhibuit rari phænomeni obſervationem. Pars quædam trunci recenter a prædicta fago fere inſtar prysmatis triangularis reſecta, 3 pedes & 6 pollices longa, ſervo diffindenda committebatur, quæ transverſim per longitudinis medium, 4 circiter digitos & ſemiſſem a cortice, totidemque fere a trunci centro, unico, eoque levi ſaltem, ictu penitus diffiſſa, varias occultas hactenus exhibuit literas, in utraque ligni ſuperficie ubique ſatis evidenter conſpiciendas. Qua inſolita re viſa, lignator ſecuri innixus, mente ac oculis defixis attonitus & fere immotus obſtupuit, faſcinationem ſubeſſe ſibi perſuadens, atque ſuperſtitioſæ ſuæ perculſionis cauſam advenienti domino anxius expoſuit. Hic autem, ſanæ Philoſophiæ peritus, ex attenta ligni diffiſſi ejusque corticis exploratione facile hujus phænomeni cauſas naturales eruit, harumque rationes una cum ligno ipſo eodem anno ad Prænobiliſſ. Conſultiſſ. Doctiſſimumque Dominum* Jac. Theod. Kleinium, *Secretarium noſtræ civitatis, & Societ. Reg. Scient. Angl. Membrum digniſſimum, noſtrumque Fautorem optimum, transmiſit, in cujus Gazophylaceo, omni naturalium genere refertiſſimo, adhuc aſſervatur.*

Extrorſum in cortice ligni (*quem* Fig. I *delineatum ſiſtit*) *obſervantur varia literarum, dudum inſcriptarum, nunc jam latius diſtenſarum, & magna ex parte obliteratarum, veſtigia, quæ corticis ſuperficiem admodum inæqualem reddiderunt. His characteribus apprime reſpondent aliæ literæ, majuſculæ Romanæ, intus in caudice fagi repertæ, cujus diviſæ utramque faciem exhibet* Fig. II. TAB. I. Fig. 1.

In altero diffiſſi ligni latere, quod medullam reſpicit, (Fig. II A) *rectæ & pronæ literæ, in ſibi ſuppoſitis lineis ſatis evidentes & admodum proportionate depictæ, vix ultra ſuperficiem elevatæ, atque ſub iis numeri 672 fiſſione quadantenus mutilati apparent; in altero vero latere, cui cortex adhæret,* (Fig. II B) *eædem literæ & numeri, aſt inverſo ſitu ſupini, conſpiciuntur.* TAB. I. Fig. 2. *Harum in utraque pagina literarum aliæ exiſtunt coloris fuſci, aliæ nigricantis, quæ ad-*

uſtio

uſtionis notam præ ſe ferre videntur: reliqua vero inter characteres area illæſa genuino fagi colore & nexu diſtinguitur. Quædam, præſertim literæ HH, arctis quidem, attamen profundis, lineolis transverſim fiſſæ; aliæ iterum ſtriis hinc inde lateraliter excurrentibus ſtipatæ obſervantur. Potiſſimum autem notari meretur, quod duabus iſtis literis DB (Fig. II, 1 & 2,) *antiquus ſuus cortex adhæreat glaber, ſanus, eadem, ac externus, craſſitie eminens, quem literæ e regione in oppoſito pariete inverſæ ꝺ ꝺ* (Fig. II, 3 & 4,) *excavatæ foveolis ſuis apprime excipiunt, ſi latera ſeparata ſibi invicem apponuntur. Etiam in foveola literæ R inverſæ* (Fig. II, 5,) *firmiter inhæret alius cortex, margine non altius elevatus, quem ab areola reſpondentis pronæ literæ R* (Fig. II, 6,) *avulſum feſtucæ ibidem relictæ manifeſto produnt. Reliqua inſuper ligni craſſities, tam quæ cortici & characteribus, quam quæ his & medullæ interjacet, continuo, firmo ac ſolidiſſimo nexu conjuncta ne minima quidem literarum veſtigia oſtendit.*

* * *

Quæ ad explicandam hanc ſcripturam, notabilem omnino & inſolitam, diſputata hic ſunt a Cl. *Kulmo*, ea, cum afferri huc, niſi integra transſcribatur Diſſertatio, haud poſſint, intacta hic relinquimus, digna ceteroquin hæc judicantes omnia, quæ curioſis earum rerum lectoribus diligentius perveſtigentur.

HENRICI JACOBI SIVERS, LUBECENSIS, Philoſophiæ Magiſtri, & Regiæ Boruſſicæ Scientiarum Societatis Collegæ, Curioſorum Niendorpienſium Specimen ſecundum, ſiſtens Lapidum ſtellarium deſcriptionem, cum Viro vere Magnifico, Domino JOANNE JACOBO BAIERO, D. Archiatro & Comite Palatino Cæſareo, S. R. I. Nob. Univerſ. Altorf. Seniore & Medic. Prof. Primario, Acad. Nat. Curioſ. Leopold. Carolinæ Præſide illuſtri celebratiſſimoque, communicatum.

Lubecæ,

'AB. I.
Fig. 3.

AB. I.
ig. 4.

AB. I.
ig. 5.

lis primario, ac unus Episcopo sive Superintendenti Ec-

clesia-

cleſiarum Reformatarum per Poloniam majorem, demandatum fuiſſet a Synodo, ut novam adornaret editionem *Conſenſus Sendomirienſis*; ſtatim in animum induxit adjungere ejus hiſtoriam, idque eo libentius, quod MSS. literarum monumenta, e quibus depromi debet iſta hiſtoria, in poteſtate habebat ſua. Tribus igitur eam exhibet in libellis, in primo acta ante Synodum Sendomirienſem, in ſecundo ipſius Synodi actum, in tertio ea, quæ geſta ſunt poſt Synodum, exponens. E *Sectione prima* ut excerpamus potiora, docet initio, anno demum 1549 rite conſtitutas eſſe in Polonia Eccleſias Evangelicas, & A. 1550 habitam fuiſſe primam Evangelicam Synodum Pinczowiæ in regione Cracovienſi. Cum autem delata eſſet in Poloniam purior religio partim ab exulibus Bohemis, partim ab advenis ex Helvetia & Saxonia, hæque partes non idem ſentirent de omnibus, primum Bohemi & Helvetii poſt plures deliberationes coaluerunt in unum corpus, deinde & Auguſtani, id eſt, Auguſtanæ Confeſſioni addicti, ut adjungerentur, opera data fuit. Verum turbavit *Flacius* iſta pacis conſilia per emiſſarios ſuos, *Morgenſternium* & *Gericium*. Ac A. 1567 Auguſtani in Synodo Posnanienſi Bohemicos Fratres, Auguſtanam Confeſſionem abjecta ſua accipere recuſantes, publico ſcripto ſunt aggreſſi: quod hic una cum Bohemorum reſponſionibus recenſetur. Quæ reſponſiones cum nonnullis ſatisfacerent, *Morgenſternio* tamen (cujus viri malos turbulentosque mores Noſter ex *Hartknochio*, teſte minime ſuſpecto, deſcribit,) urgente decretum fuit, ut Wittebergenſium Theologorum cenſuræ utrumque ſcriptum ſubjiceretur. Tandem ſtatutum fuit, ut A. 1570 menſe Apr. Sendomiriæ Synodus haberetur, eo potiſſimum fine, ut trium tunc in Polonia florentium Confeſſionum, Auguſtanæ, Bohemicæ, & Helveticæ, ſocii in unam coirent Eccleſiam. Paulo ante, ſcilicet ejusdem anni Februario, Auguſtani habuerunt Synodum Posnaniæ, ipſorumque Superintendens, *Erasmus Gliznerus*, ibi colloquium irenicum habuit cum quodam e Fratribus Bohemis. Utriusque enim Eccleſiæ tum Theologi, tum Magnates, agnoſcebant & utilitatem & poſſibilitatem unionis, perſua-

ſum

ſum habentes, utrinque ſalvum manere fidei fundamentum, ac poſſe ſe cum aliquo circa Sacramenta errore eſſe Chriſti diſcipulos. *Sectione ſecunda* S. R. Autor ipſius Synodi Sendomirienſis hiſtoriam perſequitur, eamque ſe hauſiſſe profitetur ex Actis Synodalibus & ex Itinerario MS. *Sim. Theoph. Turnovii*, qui, cum ipſe pars eſſet Synodi, ſingula curioſe obſervavit ac literis mandavit. Compoſita erat hæc Synodus e trium Confeſſionum, quas diximus, ſociis, qui tandem in id conſenſerunt, ut nova eaque communis Confeſſio conſcriberetur, eique ab omnibus ſubſcriberetur. Non licet nobis ſingula deſcribere colloquia. Illud tantum obſervamus, eveniſſe d. 14 Aprilis, ut Formula Concordiæ, quam *Conſenſum* vocant, approbaretur ab omnibus. Quam feliciter hæc res ſecuto tempore ſucceſſerit, quotquot concordiæ documenta fuerint edita, *Sectione tertia* exponitur. S. R. Autor mentionem quoque facit Confeſſionis communis in Bohemia A. 1575 factæ ab Ordinibus ſub utraque, approbatæque a Theologis Wittebergenſibus: qua ſibi oblata Rudolphus II Imp. *literas Majeſtatis*, quas vocant, eam profitentibus impertiit, liberumque religionis exercitium indulſit. Laudat Noſter Confeſſionem hanc Bohemicam, ita videlicet comparatam, ut neceſſaria ad ſalutem complectatur, quæſtiones vero præterfundamentales relinquens intactas, concedat in iis diſſentiendi libertatem. Hinc docet, A. 1576 in Cracovienſi, & A. 1578 in Petricovienſi Synodo rurſus approbatum fuiſſe confirmatumque Conſenſum Sendomirienſem. Quam commemorat *Leonh. Hutterus* Synodum, eodem anno Vilnæ habitam, in qua alia concordiæ ratio, a Sendomirienſi plane diverſa, ſit inita, eam Noſter fabulis fictis annumerat, hujusque ſuæ ſententiæ rationem reddit aliquot argumentis. Illud non negat, in Lithuania fuiſſe nonnullos Conſenſus adverſarios. Eaque res erupit in Synodo Posnanienſi A. 1582, in qua, *Gliznero*, Theologo Auguſtanorum primario, ſe Conſenſum Sendomirienſem ad mortem usque defenſurum, profeſſo, *Paulus Gericius*, Paſtor item Eccleſiæ Auguſtanæ, Conſenſum illum impugnavit tanquam in doctrina de S. Cœna ſacris literis adverſum: qui & in Syno-

do Thorunienſi A. 1595 hac via perrexit, urgens judicia Theologorum aliquot Germaniæ, ac tandem munere exutus eſt. Nec vero ſublata cum iſto *Gericio* (de quo falſa multa narrantem *Hartknochium* Noſter hic refellit, tanquam ſecutum rumores vulgi, cum ipſe omnia hauſerit e monumentis authenticis,) diſcordia eſt, fateturque Celeb. Autor, poſt id tempus Auguſtanos vix ulli Reformatorum Synodo interfuiſſe, nec *Duræo* ſucceſſiſſe conatum conciliandi cum Auguſtanis Reformatos. Meminit etiam *Colloquii charitativi*, a Rege Poloniæ Uladislao IV inſtituti Thorunii A. 1645 eo conſilio, ſed callide diſſimulato, ut Auguſtani & Reformati inter ſe committerentur, inque mutuam armarentur perniciem. Id ſentientes utrique unioni favebant, videturque res ea ſucceſſura fuiſſe, ſi non exteri Theologi fuiſſent adhibiti in conſilium. Wittebergenſes enim ſcriptis duabus epiſtolis, quarum poſterior præcipue Noſtro diſplicet, fuere diſſuaſores. Illud vero cum voluptate narrat, quod hodie *Corpus Evangelicorum* Ratisbonæ aliter ſe gerat, communesque adverſarios communibus & conſiliis & viribus reprimere ſtudeat; itemque, quod A. 1712 Evangelici Poloni utriusque partis communes rurſus Synodos celebrare cœperunt. Ac primæ eo anno habitæ Synodi hiſtoriam vel ideo dignam judicavit, quam exponeret hic pluribus, quod ipſe ei interfuit, & quidem tanquam Præſes Eccleſiaſticus. Quanquam tantum de politica unione tum laboratum fuit, in quam & conſenſum fuit in quatuor Synodis Gedani habitis A. 1718, 1719, 1726 & 1728.

Finita jam hiſtoria S.R. Autor *p. 183 ſq.* exhibet *Conſenſum Sendomirienſem* ex edit Thorunienſi anni 1596, &, quæ ea in editione adjecta ſunt, *conſignationem obſervationum neceſſariarum ad confirmandum Conſenſum illum, Posnaniæ eodem anno factam, & a Miniſtris utriusque cœtus approbatam; Cracovienſis Synodi A. 1573, Petricovienſis A. 1578, Wlodislavienſis A. 1583, & Thorunienſis A. 1595 habitæ, acta & canones.* Præterea ad lucem ſuæ Hiſtoriæ fœnerandam *p. 241 ſqq.* adjecta voluit *Excerpta ex Confeſſione Bohemorum communi anni 1575; p. 250 Formulam Concordiæ* inter *Erasmum Gliznerum* & *S. T. Turnovium*, illum

illum Lutheranorum, hunc Fratrum Bohemorum, Superintendentem; *p. 252* Privilegium Raphaelis, Comitis de Lezno, Palatini Belſenſis, Auguſtanæ Confeſſionis civibus datum; *p. 257* Reſponſum Theologorum Wittebergenſium ad illum Raphaelem; denique *p. 260* Ducis Boguslai Radziwilii Privilegium Auguſtanæ Confeſſionis ſociis impertitum.

PETRI ZORNII, HAMBURGENSIS, IN illuſtri Gymnaſio Carolino Hiſtoriæ, Eloquentiæ, & Græcæ Linguæ Prof. Regii, Opuſcula ſacra, hoc eſt, Programmatum, Diſſertationum, Orationum, Epiſtolarum & Schediasmatum, in quibus præter Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ & literariæ capita plus quam ſexcenta S. Scripturæ loca ex Antiquitatibus Ebraicis, Græcis & Romanis, illuſtrantur,

Tomus I.

Altonaviæ, apud Jonam Korte, 1731, 8.

Alph. 2 pl. 6.

PRiusquam, quæ his Opuſculis ſacris continentur, argumenta breviſſimis indicemus, opus omnino eſſe videtur, ut Lectores moneamus, veram hujus Tomi primi Opuſculorum ſacrorum editionem prodiiſſe A. 1723 ſumtibus Autoris. Cur autem Autor primam Operis plagulam iterum excudi curaverit, reliquis ex prima editione etiam cum erratis operarum penitus retentis, definire non poſſumus, niſi forte tituli, qui hic tantum conſpicitur, amplitudo, &, quæ nunc demum præmiſſa eſt, imago Autoris æri inciſa, hujus conſilii cauſas conſtituerunt. Sed, utcunque ſint iſta, id Lectores ignorare nolumus, non eſſe novam aut repetitam hanc primi Tomi editionem. Interim varia tamen eum eruditione & multijuga lectione refertum eſſe, vel argumenta ſcriptionum ſatis, ut credimus, indicabunt, quæ quidem hæc ſunt. *Progr.* de Meſſiæ Θεανθρώπου egreſſibus, ex *Mich. V, 1.* p. 1—12. *Progr.* de Chriſto nos ab inferorum poteſtate redimente & a morte vindicante ex *Hoſe. XIII, 14.* 12—20. *Progr.* de altero Zionis doctore, ex *Zachar. IX, 12.* 20-29.

p. 29–35. *Progr.* de Chriſto gentium deſiderio, ex *Haggæ. II, 7. Diſſ.* de
35–41. Nummo Apamenſi, Deucalionei Diluvii typum exhibente. *Diſſ.*
41–51. de Nummis quibusdam antiquis, ex quibus *Baronius, Peireſcius*, aliique, antiquitatem Miſſæ & veritatem probare voluerunt.
52–71. *Diſſ.* de hymnorum Latinæ Eccleſiæ collectionibus, qua ſimul in hymno: *veni redemtor gentium*, vitioſa lectio nunc primum ex MSC. *Friderici Lindenbrogii* emendatur. *Diſſ.* de
71–111. varia fortuna vocis ὁμοούσιος, adjectis vindiciis adverſus *Petavium, Curcellæum, Cudworthum* & *Clericum*, qui Patres Nicænos
111–163. Tritheismi reos agunt. *Comment.* de uſu æneorum tripodum & cymbalorum in ſacris gentium, ad *1 Corinth. XIII, 1.* Nova
164–215. *Collectio* plus quam LX ſymbolorum ſive confeſſionum fidei, quas in veteri Eccleſia inde a primis ſeculis usque ad XII hæ-
215–226. retici vel viri alii Patribus ſuſpecti ediderunt. *Diſſ.* de decre-
226–244. to ſanctorum Vigilum, ad *Daniel. IV, 14. Diſſ.* de ritibus ſacrarum concionum in ſacris gentium, ad *2 Petr. I, 16.* Magni myſterii pietatis & myſteriorum apud paganos analogia &
244–297. comparatio ex *1 Tim. III, 16*, quatuor conſtans Programmatibus.
297–317. *Vindiciæ* collationis inter magnum myſterium pietatis & my-
317–334. ſteria gentium inſtitutæ. *Oratio* de holocauſto Davidis a Deo
335–340. in cinerem vertendo, ex *Pſalm. XX, 4. Epiſtola*, qua disquiritur, Medici olim ſervi fuerint, nec ne? ad varia S. S. loca. *Diſſ.*
340–348. de Apoſtoli *Pauli* eloquentia exteriori ad varia S. S. loca. *Epi-*
349–351. *ſtola*, quæ alterius nomine conſcripta Diſſertationis alicujus De-
351–356. dicationem complectitur. *Epiſt.* qua Autor Patrono de ſecundis
356–369. nuptiis gratulatus, lucem affundit *1 Tim. V, 12. Progr.* ex *Pſalm.*
369–383. *LVI, 9*, de Davidis lacrymis a Deo in utre ponendis. *Diſſ.* de Spirituum dijudicatione, h. e. miniſtrorum Eccleſiæ divina extra
384–397. ordinem electione ad *1 Corinth. XIII, 10. Progr.* quo myſterium nati Chriſti in V. T. per columnam nubis & ignis adumbratum
398–410. exponitur. *Progr.* ubi myſterium Chriſti a mortis revocati, quod
410–424. in V. T. *Jonas* adumbravit, exponitur. *Progr.* ubi myſterium Pentecoſtes, quod in V. T. ignis ad conſumenda ſacrificia immiſ-
425–434. ſus adumbraverat, exponitur. *Progr.* quod myſterium Michaelis, Eccleſiam ſuam e graviſſimis vexationibus eripientis, ſicut illud in V. T. arca Noæ mirabili ratione conſervata adumbraverat,

Digitized by Google

verat, exponit. *Diff.* de myſterio παλιγγενεσίας, quod ſecundum *Clementem Romanum* Noachus prædicaſſe dicitur ad varia S. S. loca. p. 434–444.
Progr. de varia fortuna S. *Thomæ Aquinatis* in ſcholis Pontificiorum, præſertim Gallorum. 445–465.
Vindiciæ pro perpetua veteris Eccleſiæ traditione de Chriſto pane ἐπιουσίῳ, contra *Gottlieb Wernsdorfium*, editæ ſub ficto nomine *R.P. Juſti Pezron*, novisque in præſens vindiciis auctæ *Cenſura* Eclogarum *J.F. Meyeri* de fide *Baronii* & *Bellarmini* ipſis Pontificiis ambigua ſelectis ex hiſtoria literaria obſervationibus referta, auctaque plus quam LX Pontificiorum ſcriptorum ſacragine e Muſeo Nicetæ Critopuli. 465–503.
In *Thomæ Ittigii* Diſſertationem de hæreſiarchis ævi Apoſtolici & Apoſtolico proximi catalecta Autore *F. Lothario Maria a Cruce*. 503–605.
Vindiciæ S. S. Patrum per omnes fidei Chriſtianæ articulos *Jo. Dallæo* oppoſitæ; accedunt ſelectæ obſervationes contra recentiores Patrum cenſores, Anglos, Belgas & Gallos. 605–659.
Analecta varia ad Tomum I, Opuſculorum ſacrorum ſpectantia. 659–774.
His denique omnibus duplex ſubjungitur Index, quorum alter loca S. Scripturæ explicata exhibet, alter vero rerum eſt & Autorum. 774–791.
Nos ſpeciminis loco Lectoribus ea, quæ Autor Epiſtola illa, Medici olim ſervi fuerint, nec ne? habet, exhibebimus, ut de reliquis inde & longioribus hujus Tomi Commentationibus ipſi judicare poſſint.
Initio fatetur, anſam ſibi ad hanc quæſtionem excutiendam dediſſe locum Apoſtoli *Coloſſ. IV*, 14, ubi *Lucam* quendam Medicum collaudat, quem quia cum *Euſebio*, *Hieronymo*, aliisque, pro *Luca* Evangeliſta habet, contra *Grotium* & *Caveum* negat cum aliis, ſolos Romæ ſervos fuiſſe Medicos. 335.
Sed potius affirmat, quotquot Romæ medicinam olim profeſſi fuerint, ingenuos, ſaltem libertos, fuiſſe, in magna apud viros principes conſtitutos gratia, id quod ex *Plutarcho* & *Suetonio* confirmat. 336.
Præter *Lucam* autem *Jacobum* quoque Apoſtolum Medici nomine inter *Judæos* innotuiſſe, probat ex *Raymundo*, aliisque. 337.
Hinc locum Epiſtolæ *Jacobi V*, 14, de unctione, quæ medentium eſt, & Judæis pridem uſitata erat, interpretatur, nec infrequentes fuiſſe in primitiva Eccleſia unctiones ægrorum, a presbyteris quandoque adminiſtratas, contendit, licet 338.
cum

p. 339. cum *Casaubono* & *Lemonio* non plane videatur facere, qui Presbyteros etiam aliptas, hoc est, medicos fuisse statuerunt.

JO. FRID. BERTRAMI, SERENISS. FRIsiæ Orient. Principi a Consiliis sacris & concionibus aulicis, Meletemata literaria.

Brunsvigæ, ex officina Rengeriana, 1731, 8.
Plag. 22.

COntinentur hoc Volumine Dissertationes varii generis, doctissime luculenterque elaboratæ: quarum in *prima*, quæ *Musa Christiana* est inscripta, de Poesi sacra deque Christianis Poetis nec injucunde nec inutiliter disseritur. Suadet hic Summe Rev. Autor pubi literatæ, ut sacris potissimum argumentis dicet exercitia poetica, nec omittat, quod quidem vulgo fit, lectionem veterum Christianæ Ecclesiæ Poetarum. Horum editiones, observat, adhuc multis locis esse corruptas, eamque culpam tribuit Criticis, plus temporis tribuentibus emendationi ethnicorum, quam Christianorum, Poetarum. Ostendit quoque fusius, canticorum poeticorum usum semper viguisse in Ecclesia cum veteris, tum novi, Testamenti. *Secundo* loco sistitur *p. 69 sqq. Specimen elementorum philosophicorum, puerili institutioni accommodatorum*, consistens in Meletemate *de recta philosophandi ratione*, & in *Elementis Ethicis* in Tabulas redactis. Hinc *p. 117 sqq.* exhibetur Oratio *de scholæ Christianæ finibus*, pietate, eruditione, & morum concinnitate, lectu dignissima. Sequitur *p. 145 sqq.* Prolusio *de eloquentia non scholæ, sed vitæ, discenda.* Hic inter alia recte præcipitur, in scholis non Latine tantum, sed Germanice quoque, stylum esse exercendum. *P. 151 sqq.* disseritur *de Poesi Latinitatis conservatrice & custode.* Perstringens hic Autor historiam & ætates Romanæ poeseos, bene ac distincte demonstrat, quantum adjumenti poeseos cultura afferat ad conservandam & puritatem linguæ Latinæ & elegantiam. Quæ *p. 179 sqq.* occurrit Dissertatio *de vera medii ævi barbarie*, Cl. *Polycarpo Lyscro*, Acad. Helm. nuper Professori, opposita est, cujus contrariæ sententiæ fun-

fundamenta hic & proferuntur & dejiciuntur. Hac occaſione & ſubjungitur *p. 231 ſqq.* per brevis Diſſertatio *de vero barbariei ſenſu ac diſcrimine. P. 237 ſqq.* Diſſertatio prodit *de nummis Philoſophiæ interpretibus*, quæ docet, nummos non ſolum notos facere vultus præſtantiſſimorum Philoſophorum, ſed etiam illuſtrandæ Phyſicæ, Hiſtoriæ naturali, Aſtronomiæ, & Philoſophiæ practicæ, inſervire. *P. 251 ſqq.* formatur *ſapiens ad placita ſchola Peripateticæ*: ubi tamen doctiſſimus Autor ingenue fatetur, ſe hic ſequi veſtigia *Jo. Henrici Alſtedii*, cujus eodem de argumento exſtat Diſſertatio. *P. 271 ſqq.* exhibet *Lutheri* Theſes *de ratione humana*, ex ipſius ſcriptis depromtas atque illuſtratas. Has excipit *p. 303 ſqq.* Inſcriptio arguta *de varia, quam Pſeudophiloſophi rei Chriſtianæ intulerunt, clade, horumque malorum medicina.* Denique *p. 317 ſqq.* hiſtoria *Wolfgangi Ruſii*, renovatur, qui Oettingæ in Bavaria A. 1523 Papatum impugnavit, & hinc exul Ulmæ edidit ea de re narrationem. Ex hac Autor exhibet potiora, retentis plerumque ipſius *Ruſii* verbis.

Jacob Bruckers kurtze Fragen ꝛc.
hoc eſt,
HISTORIA PHILOSOPHICA EROTEmatice tradita, Autore JACOBO BRUCKERO.
Pars II.

Ulmæ, apud Dan. Bartholomæi, 1731, 12.
Alph. 2 pl. 3.

DE methodo & virtutibus hujus Operis ſatis diximus, cum primam ejus Partem recenſeremus anni ſuperioris menſe ultimo *p. 559 ſq.* Nunc ex altera hac Parte, in qua Cl. Autor reliquam hiſtoriam Philoſophiæ ante natum Chriſtum in Græcia florentis perſequitur, nonnulla ſumus excerpturi. Habes hic, Lector, hiſtoriam ſectæ Italicæ ſive Pythagoricæ, ſectæ Eleaticæ, ſectæ Heraclitææ, ſectæ Epicureæ, ſectæ denique Sceptice ſive Pyrrhoniæ. Hiſtoriam Pythagoricæ Philoſophiæ ait magnis tenebris involutam multisque fabellis corruptam

esse: ac *Laertium*, *Porphyrium*, & *Jamblichum*, qui soli supersunt ejus historiæ conditores, cum longe remoti sint ab ævo *Pythagoræ*, vix potuisse verum literis mandare: posteriores vero duos ne voluisse quidem, sed ad opprimendam religionem Christianam augusta quæque mentitos esse de suo *Pythagora*. Ceterum, quæcunque reperire Noster potuit de stirpe, patria, & ætate *Pythagoræ*, de ejus præceptoribus & itineribus literariis, de ejus schola Italica & cœnobio, de miraculis ejus, morte, ac libris, accurate recenset, ita tamen, ut ostendat, incerta, imo falsa, referri plurima. De ætate ejus commemorat disputationem illam, quæ *Bentlejo* intercessit cum *Loydio* & *Dodwello*, neminemque horum judicat rem illam perduxisse ad liquidum. Quæ de peregrinatione *Pythagoræ* philosophica traduntur, eorum vel nihil vel perparum esse verum, rationibus haud male subductis censet. Cetera quoque pleraque, quæ de illo Sopho referuntur a *Jamblicho*, vel conficta esse existimat, vel, si vera, efficere, *Pythagoram* fuisse pessimum nebulonem, exemplo sacerdotum ethnicorum illudentem pronam ad magna credenda generis humani plebem. Addit, jam a veteribus nonnullis, *Timone*, *Hermippo*, *Luciano*, habitum eum fuisse pro impostore. Hinc ejus dogmata philosophica, præfatus, & hic parum certi esse, persequitur secundum omnes disciplinas magna industria. Recenset item Symbola *Pythagorica*, sed sensum eorum investigari posse negat. Tandem, quæ de præcipuis *Pythagoræ* assectis & successoribus traduntur, copiose commemorat, de *Empedocle*, *Epicharmo*, *Ocello*, *Archyta*, *Alcmæone*, *Hippaso*, *Philolao*, & *Eudoxo*. Pari industria scholæ *Eleaticæ* Professores eorumque doctrinas philosophicas describit inde a *Xenophane* usque ad *Anaxarchum*, & inprimis, an rei sint Atheismi, diligenter inquirit. In *Heraclitea* Philosophiæ historia etiam *Hippocratis* vitam describit una cum ejus dogmatibus philosophicis. De secta quoque *Epicurea* satis fuse agit a *p.* 459 usque ad *p.* 704. Disputans de Atheismo ejus *p.* 622 *sqq.* putat, *Epicurum* haud fuisse Atheum proprie dictum: concedens tamen, doctrinam ipsius de Deo fenestram aperire Atheismo.

Digitized by Google

mo. Nobis quidem hæc videtur juſta eſſe ratiocinatio: *Qui Philoſophus tollit omnes cauſas credendi Deum, is eſt atheus. Atqui Epicurus. Ergo.* Poſtquam denique ſectam Scepticam & copioſe & adjecta ubique ἐπικρίσεις deſcripſit, atque ita finivit hiſtoriam Philoſophiæ Ante-Chriſtianæ, annectit *p. 821* & ſequentibus usque ad *p. 1086* plurimas & illuſtrationes & correctiones Tomi primi: quas noſtri inſtituti memores indicaſſe ſatis habemus, non dubitantes, fore, ut ipſum hunc fontem adire libeat noſtris Lectoribus.

LITURGIÆ SYRIACÆ SEPTIMANÆ Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti Excerptum e Codice MSto Bibliothecæ Senatoriæ Lipſienſis, editum ac Notis illuſtratum a JOANNE CHRISTIANO CLODIO.

Lipſiæ, 1720, 4.

Plag. 6.

INter plura alia, quæ anno præterito recenſuimus, Autoris noſtri ſcripta, præſens quoque iis inſerere libet, ne, cum ante plures jam annos, cum Profeſſoris munere nondum fungeretur, emiſſum ſit, ejus memoriam tempus rerum edax penitus deleat, quia multi hodienum ſe illud vidiſſe negant, at videre tamen cupiunt. Occaſionem ei ſcribendo dedit MStus Syriacus Codex, qui in Bibliotheca Ampliſſimi Senatus Lipſienſis aſſervatur, & a Barone *Sinzendorfio*, Cæſaris Rudolphi II Legato, Conſtantinopolin miſſo, allatus olim fuit, ac in Præfatione fuſius deſcribitur. Agit vero de ritu Eccleſiæ Syriacæ, quo Septimanam ſanctam ſeu Paſſionis noſtri Servatoris celebrare ſolent, ex quo Autor feriam ſecundam & ſextam tranſtulit. Ex notis, quibus preces illas & cantiones Syriacas hoc tempore uſitatas, illuſtravit, ſumma capita hic annotare juvat. P. 14 de voce Syriaca in Ritualibus frequente, *Techſo*, ordine Græce, officio Latine dicto, de nominibus ſeptimanæ hujus Syriacis, de metris ac tonis Hymnorum Eccleſiæ Syriacæ, de compendiis dictionum Syriacarum abbreviatarum, p. 15 de agno Paſchali in Ægy-

pto typo Jesu Christi, de voce *Cathisma*, seu sessione inter precandum, de typo Isaaci, de aquæ & sanguinis ex Christi latere effluxu, ceu Baptismi & S. Cœnæ typo, p. 16 de voce Syriaca *Knumo*, in articulo de persona Christi, Eutychianis & Nestorianis controverso, de S. Jacobo & S. Ephremo, de processione Spiritus sancti a Patre & Filio, p. 40 de voce Syriaca *Erubbto*, qua Feria sexta notatur, de vocabulis Syriacis, quibus crucem appellant, de lotione pedum in Ecclesia Syriaca & Græca, p. 41 de adoratione crucis, & duobus latronibus cum Christo suspensis, de lapsu Adami, & tempore expulsionis e paradiso, p. 42 de Christi sepultura ac descensione ad inferos, disseritur. Versionem ejus Latinam Vir quidam in literis orientalibus haud mediocriter versatus, in nonnullis alicubi censuræ subjecit, sed ea, quæ monuit, exigui momenti esse, decora eruditis modestia, ipse fatetur.

FRANC. ERN. BRUCKMANNI, MED. Doct. &c. Epistolæ itinerariæ XII.

Wolffenbuttelæ, 1728 & 1729, 4. pl. 13, Tabb. æn. 12.

QUæ in itinere suo per Germaniam & Hungariam A. 1723, 1724, 1725 suscepto, nobilissimus Autor observavit, singularibus quibusdam Epistolis itinerariis, ad varios viros doctos directis, tradere consultum duxit. Et adhuc quidem duodecim ejusmodi Epistolæ prodierunt, in quibus non deesse videntur, quæ diversis lectoribus placere queant. Nos summam paucis dicemus. In prima disseritur de Bibliothecis Vindobonensibus præcipuis, utraque *Cæsarea*, *Eugeniana*, *Windhagina* & *Garelliana*. In altera id agit Autor, ut præstantissimo nostro *Linckio* modum exponat, quo *Bistricii*, in Hungaria, sic dicta Chrysocolla, seu viride montanum, conficitur. Est autem Chrysocolla, judice *Bruckmanno*, nihil aliud, quam minera æris dives, vel metallum æris, quod ad summam maturitatem pervenit, putrefactum & ab aqua subterranea salsa atque acida in pulverem viridem corrosum. Qui modus generationis Chrysocollæ parum differre videtur a modo, quo in Hispania ex cupro stra-

ſtratificato cum vinaceis viride æris per artem paratur. His & de hoc genere paucis aliis præmiſſis, ita pergit Noſter: *In valle Dominorum* (*germanice* Herrengrund) *oppidulo montano, unico ſaltim milliari Neoſolio diſtante, eſt cuniculus*, ein Stollen, *ex quo Chryſocolla nativa, cum aquis claris & pellucidis, quæ eandem, in fodina quadam æris ditiſſima, ex venis ærariis, ab acido humore corruptis, eluunt ſecumque abripiunt, profluit. Simul ac hæc aqua loca dereliquit ſubterranea, per canales excavatos, ad ingentes ex ligneis aſſeribus conſtructas ciſtas, de ciſta prima in ſecundam, ex ſecunda in tertiam, poſitis ſemper de ciſta ad ciſtam in plano inclinato canalibus parvis ligneis, deducitur. In his ciſtis aquæ transeuntes viridem Chryſocollam ſenſim deponunt; in prima ciſta craſſiorem, interdum arenulis aliisque impuritatibus commixtam; in ſecunda meliorem purioremque; in tertia optimam & puriſſimam. Hæc Chryſocolla, quæ ſenſim in pulveris forma ſubſedit, partim ad fundum, partim ad latera, inſtar cruſtæ firmæ & quaſi agglutinatæ, ciſtis adhæret; decantatur poſtea aqua; cruſtæ virides, ex canalibus & ciſtis effractæ, in ſole ſereno, æſtivali tempore ſiccantur, & ad uſum ſervantur.* Hactenus de Epiſtola ſecunda. Progredimur ad tertiam, quæ inſcripta eſt de bellariis lapideis Liptovienſibus Hungaricis. Sunt ea nihil aliud, quam varia genera ſtalactitum, quæ confectionum ſaccharatarum aliorumque bellariorum formam præ ſe ferunt. Firmiſſime autem credit doctiſſimus *Bruckmannus*, lac montis, quod idem Nihilum album vocari ſolet, hoc eſt, lapidem quendam calcarium, intra terram ab accedentibus continuis aquis in pollinem levem terramque albiſſimam ſolutum & quaſi præparatum, eſſe materiam, ex qua ſtalactites originem ducat. Epiſtola quarta eſt de figuratis curioſis rupibus ad fauces Hercyniæ ſylvæ prope Ilfeldam: quinta de templo cathedrali Viennenſi D. Stephano dicato: ſexta de ovo gallinaceo figurato, & de terra Ulricana: ſeptima de figuratis & aliis quibusdam curioſis lapidibus in Electoratu Hannoverano obviis: octava de memorabilibus Bambergenſibus: nona de animalibus rarioribus viridarii Viennenſis Eugenii Franciſci, Sereniſſimi Principis Sabaudienſis: decima de terreſtri cole, ſeu fungo, qui Botani-

cis dicitur Phalloides, penis imaginem referens : undecima de quibusdam figuratis Hungariæ lapidibus. Ubi inprimis notatu dignum videtur, quod de oppidulo & monaſterio Servitarum, Loretto dicto, in monte non admodum alto ſito, & Vienna ſeptem milliaria diſtante, Nobiliſſ. Autor commemorat. Lapides nempe mœnium, quibus monaſterium illud cingitur, hinc inde referti ſunt variis cochlearum, concharum, coralliorum, aliorumque marinorum corporum petrifactorum, innumeris ſpeciebus: imo totus mons, per quem ex dicto loco Eyſenſtadium mille paſſ. via pervenitur, ex hoc albo lapide, infinitis marinis corporibus petrifactis referto, conſtat. Reliqua eſt Epiſtola duodecima, in qua de gigantum dentibus agitur, quales Viennæ A. 1723 ſunt effoſſi : quos nihil aliud eſſe oſtendit Cl. *Bruckmannus*, quam oſſa, ex corpore elephantino vel cetorum marinorum genere deſumta.

ELOGIUM GERARDI NOODTII, Jureconſulti Batavi.

Gerardus Noodtius patriam habuit Neomagum, urbem, ſi non aliunde, certe optimo hoc cive, nobiliſſimam. Pater ei *Petrus Noodtius*, mater fuit *Gisberta Biesmannia* ; quibus parentibus in hanc lucem editus eſt pridie nonas Septembris ſtili veteris A. 1647. Antiqua eſt & ab aliquot ſeculis meritorum gloria Neomagi inclaruit domus hæc *Noodtiorum*. Ejusdem nominis alios hinc atque illinc alit Belgium, quibus commune cum hac gente, præter nomen, prorſus eſt nihil. Ad eandem dignitatem generis illa *Biesmanniorum* accedit, deditque patriæ cives clariſſimos, & munerum in republica ſplendore illuſtriſſimos. Quantum potuit, *Petrus*, Noſtri pater, tribunus civitatis, (quod genus honorum in his terris dici *Gemeensman* ſolet, nec multum diſcrepat ab illo veterum, quos Romani habuere, Tribunorum munere,) dedit operam, ut educatione liberali in animo filioli antiquæ virtutis fundamenta poneret, hancque, natura prorſus ei inſitam, magis magisque inſtitutione & diſciplina confirmaret quotidiana. Annorum ſex aut ſeptem

ſeptem puer urbis patriæ ſcholam, quam regebat tum temporis *Petrus Werichius*, *Latinam* intravit, deditque hic ingenii tam felicis ſtudiique tam pertinacis ſpecimina, ut laudatiſſimo condiſcipulis ſuis exemplo præiret, ac præceptores, *Werichium* & *Iſaacum Gruterum*, ſui haberet amantiſſimos. Poſitis hic primis adoleſcentiæ tirociniis, jamque annos natus decem & ſex, cum a teneris animo volveret magna omnia, recitata in conſeſſu ſcholaſtico, cui nec lima aliena acceſſerat, *in vituperium peregrinationis* Oratione eleganti, A. 1663 ſcholaſticis ſe tenebris exſolvit, & Academiam Neomagenſem, recens inſtitutam, poſtea Harderovicum translatam, novellus civis ſalutavit. Suorum hic ſtudiorum optimum moderatorem nactus *Joannem Schultingium*, Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſorem, cognatione junctum *Noodtiorum* genti, cujus filio, *Antonio*, poſtea Lugduni uſus eſt Collega doctique laboris ſocio, hiſtoriæ cumprimis artibusque iis, quibus ad humanitatem informatur juvenile ingenium, operam navavit. Adjecit huc Philoſophiæ atque Mathematicæ ſublimiora ſtudia, & *Euclidis* præcepta enarrantem *Theodorum Cranium* audivit. Quin abdere ſe totum in has literas, qua erat ingenii vi ac præſtantia, & ætatem in iis omnem conſumere ſtatuerat, cum, interveniente conſilio *Arnoldi Cœrmanni*, Ducibus Geldriæ & Comitibus Zutphaniæ a Conſiliis, cui cum parente *Petri* arctior interceſſerat familiaritas, ſubito mutavit ſententiam, &, ne ſibi magis, quam ſocietati, videretur natus, ſepoſitis iis ſtudiis, unde parum in rempublicam commodi redundat, ad Jurisprudentiam, futuræ laudis feliciſſimo præſagio, animum applicuit. Itaque a principio laboris ſui id agendum ſibi cumprimis ratus, ut a profano vulgo Themidos ſegregaret ſe longiſſime, artemque hanc omnium nobiliſſimam videretur, quam ſolent rabulæ, tractaſſe liberalius, in diſciplinam ſe dedit viri hoc literarum genere excellentis, *Petri de Greve*; ſub cujus ductu, intra trium annorum ſpatium, bis tam Inſtitutionum, quam Pandectarum, libros integros diligentiſſime perveſtigavit, ſtudiique ſui ſucceſſus habuit tam auſpicatos, ut, abſoluto nondum vi-

tæ

vitæ Academicæ curriculo, ſemel atque iterum, moderante certamen eodem *Grevio*, in cathedra publica virium faceret periculum, & Diſſertationes binas, *de Tranſactionibus* alteram, quæ autorem habuit *Grevium*, alteram *de Acquirenda, & retinenda, & amittenda poſſeſſione*, a ſe ipſo conſcriptam docte atque eleganter, hancque ſolus, nec verbum certamini intermiſcente *Grevio*, ab adverſariorum telis animoſe fortiterque vindicaret. Inde, ut majores ingenio ſuo divitias acquireret, partamque in Academia patria doctrinam magis locupletaret, in vicinam Lugdunenſem ſe contulit A. 1668, & virorum doctiſſimorum, *Colenii*, *van Tienen*, *Cruſii*, *Marchandi*, & præ ceteris *Joannis Friderici Gronovii*, ſcholas frequentavit publicas. Lugduno anno ſubſequenti recepit ſe Trajectum ad Rhenum, ubi menſes non niſi duos commoratus, & brevi *Cypriani Reynerii van Goſterga*, *Antonii Matthæi*, nepotis, *Lucæ van de Poll*, & *Jo. Georgii Grævii*, uſus inſtitutione, iter ſuum proſecutus eſt Franeckeram, & in illuſtri hac Muſarum ſede ſupremos eodem anno in utroque Jure honores cepit, lauream diſtribuente *Tacone Glinſio*, ſolennesque literas ſubſignante *Ulrico Hubero*, quem, Leovardiæ tunc abſentem, ipſe honoris ergo hac in urbe ſalutavit; unde Gröningam, Harderovicum & Daventriam, contendit, confectisque laudabiliter his omnibus, ſoſpes in patriam reverſus eſt. Eo ex tempore totus in legum civilium cognitionem incubuit, & privata, nec diuturna nimis, exercitatione id aſſecutus eſt, ut cauſis in foro perorandis, ſi quisquam alius, ipſe judicaretur aptiſſimus. Brevi poſtea illuſtre ei, in quo virtus ejus excurreret, fortuna theatrum aperuit. In cuſtodia tenebantur A. 1671 nebulones duo, atrociſſimorum criminum condemnati, jamque morti addicti; quibus ut, more judiciorum uſitato, vitæ defenſor daretur, hoc quicquid erat negotii Senatus Neomagenſis *Noodtio* demandavit juveni. Is, peropportunam acquirendæ laudis occaſionem nactus, rem prorſus deſperatam magno animo aggreſſus eſt, nec in quemquam conferri eam ſpartam potuiſſe digniorem, re ipſa oſtendit. Confecit enim hanc cauſam, præter expectatio-

ctationem omnium, tam dextre, tamque ex reorum voto, ut, qui antea mortis ſupplicio putabantur proximi, eorum alter, noxa omni liberatus, cuſtodia dimitteretur, alter, mitigata valde pœna, biennium exulare urbe juberetur. Quæ res tantam Noſtro exiſtimationem peperit, ut jam omnium in ſe oculos convertere, & in luce verſari publica inciperet. Nec, quod ab eo tempore communis patriæ civiumque ſuorum amor eſſet, id fructu ſuo caruit. Eodem anno Jura Romana docendi in Academia patria datum ei munus publicum, quemque in diſcipulorum olim viderat ſubſelliis, hunc peramanter Collegam excepit *Grevius*. Rarum profecto & illuſtre Jurium Profeſſoris, ætatis annum vix quartum & vigeſimum egreſſi, exemplum dixeris, ſi, quam late pateant civilis doctrinæ fines, diligenter cogites. Jamque ad inſigne nominis decus Noſtro unum id deeſſe videbatur, ut, quam inter cives ſuos eſſe noverat præclaram, ad exterorum ora exire famam doctrinæ pateretur ſcriptis publicis. Quæ cum nemini non intelligeret expectari cupidiſſime, explere hanc ſitim cœpit A. 1674, quo ſumtibus *Felicis Lopez* Lugduni in forma octupla prodiit *Liber primus Probabilium Juris*, modeſte ita inſcriptus, elegantesque multas nec e trivio petitas obſervationes Juris continens. A. 1677, cum de pace imperiorum publica Neomagi tractaretur, in tantam *Werneri Guilielmi Blaſpiel*, magni in toga herois, quem legatum in hanc urbem miſerat Fridericus Wilhelmus, Elector Brandeburgicus, gratiam venit *Noodtius*, ut in Academiam Duisburgenſem eum invitaret Jurium docendorum cauſa, &, cum lauto ſtipendio, illuſtres Conſiliarii Regiminis Clivenſis honores ei offerret liberaliter. Sed, pro incredibili erga patriam amore, etſi in dies magis inclinari hujus Academiæ fortunam intelligeret, noluit ex ea urbe emigrare, quam inde a teneris admodum munificam fuerat ſuique amantiſſimam expertus. Anno 1678 ex hac vita migraverat Collega Noſtri, *Grevius*, cujus memoriam, ut, quam coleret religioſe, faceret teſtatum, publicum ejus funus proſecutus eſt Oratione maxime ſolenni, recitata coram univerſo Senatu Neomagenſi & illuſtriſſimorum viro-

rum conſeſſu, in quibus præcipuum tenebat locum *Beverningius*, Batavorum in Congreſſu Neomagenſi legatus primarius. Is, magni ingenii & in rebus agendis prudentiæ vir plane ſummæ, e Noſtro, quem de doctrina & moribus jam aliunde ſibi habebat quam commendatiſſimum, facile impetravit autoritate ſua, ut inchoatam nuper omnium cum plauſu telam pertexeret, & *Probabilium Juris Librum alterum* ac *tertium* in eadem, qua *Librum primum*, officina juris faceret publici. Eodem tempore, ferente ita fortuna, Noſter innotuit *Guilielmo de Haren*, magnæ dignitatis in Friſia Judici, Ordinum Friſicorum tum Neomagi legato; cui tantopere ſe probavit eruditio ingeniumque *Noodtii*, ut felicem exiſtimaret Academiam, quæ hunc doctorem haberet, deferretque ei A. 1679, Friſicorum Principum ſuffragio, nobilem lautamque explicandorum Jurium in Academia Franeckerana provinciam, quam geſſerat olim *Ulricus Huberus*, tum in aula Friſica gerendis rebus publicis admotus. Secutus eſt nutum fatorum *Noodtius*, &, relicta tandem patria, de qua ſatis jam videbatur præclare meritus, inter votivas civium acclamationes urbem ſalutavit Franeckeranam. Paulo poſt celebrati ſunt inaugurandi ritus, audientium ſpectantiumque ſplendore illuſtriſſimi. Quippe *de Civili prudentia & Naturalis Juris cum Civili cognatione* verba facientem publice, non univerſus tantum Senatus Academicus, & vir quisque in re publica primarius, ſed ipſe etiam Henricus Caſimirus Naſſovius, Princeps maximus, Academiæ ſupremus Rector, audivit, & Academiæ novum ex tanto viro decus gratulatus eſt. Nec digniorem *Hubero*, Jureconſulto excellenti, inveniri ſucceſſorem potuiſſe *Noodtio*, haud ita multo poſt apparuit. Eam enim interpretandi Juris viam ingreſſus eſt, quam & ratione & exemplo ſuo eſſe optimam cognoverat, plumbeumque Juris civilis interpretem arbitratus, a quo longius abeſſet naturalis Juris cognitio, hujus cumprimis doctrinæ præceptis ſuorum animos auditorum innutrivit, &, ut ejus in legibus Romanis uſum intelligerent, aureos *Hugonis Grotii de Jure belli & pacis* libros diligenter ex cathedra prælegit. Jamque, latius in dies longiusque diffuſa laude *Noodtii*, factum eſt,

Digitized by Google

eſt, ut Academia per univerſum Belgium vix ulla eſſet, quæ non fovere eum in ſinu optaret, huncque præ ceteris præceptorem expeteret. Trajectina A. 1683 bis ab eo repulſam accepit, hanc a Franeckeranis ejus rei gratiam ferente, ut auctiore longe ipſi proſpicerent ſtipendio; at ſubſequenti anno tertium roganti, & cum ſplendidiſſimis conditionibus in Jureconſultorum ſubſelliis locum offerenti, ne ſortis ipſe ſuæ videretur negligentior, magis facilem ſe tandem præbuit, & cathedram Franeckeranam cum Trajectina commutavit. Novum hoc munus ritu ſolenni auſpicaturus, *de cauſis corruptæ Jurisprudentiæ* elegantem dignamque doctiſſimorum virorum auribus orationem recitavit. Biennium hic commoratus, jamque in ea ætate conſtitutus, quam ſatis maturam nuptiis putabat, jucundam tori vitæque ſociam Hagæ Comitum invenit *Saram Mariam van der Marck van Leur*, genere ortam haud ignobili, & virtutibus ſexus ſui condecoratiſſimam. Fauſtum ea res omen habuit, nuptiisque velut largiſſima dos acceſſit Jurium doctoris in Academia Belgii principe, Lugdunenſi, munus publicum, eodem anno Hagæ oblatum ipſi literis Comitum perquam honorificis, quas attulerant *Beverningius* Conſulesque civitatis graviſſimi. Haud ſatis conſtat, quo die inauguratus ſit Lugduni, nec, de quo verba fecit, compertum nobis eſt argumentum; propterea quod, incertum qua de cauſa, nunquam in lucem exiit hæc Oratio.

Fixit hunc ſibi terminum fortuna *Noodtii*, jamque eo in loco collocatus, quo vix optare in Academiis ſublimiorem poterat, reliquam vitæ ſuæ partem ita transegit hac in urbe, ut viros decet bonos & ad rerum bene geſtarum laudem adſpirantes. Ad eam doctrina ingeniumque *Noodtii* maturitatem pervenerat, ut, quicquid ſcriberet, ſcriptum excellenter eſſet, & magna Jurisprudentiæ Romanæ afferre incrementa videretur. A. 1691 & iterum A. 1715 Lugduni in novam formam redacta, & *Libro quarto* pulchrisque multis acceſſionibus locupletata, *Probabilia Juris* in 4 edidit; ad quorum calcem adjecit *de Juriſdictione & Imperio*, nec non *ad Legem Aquiliam*, libros ſingulares, compoſitiſſimum utrumque, & ex legum

Romanarum ipſis hauſtum fontibus, nec non breves *Vindicias* adverſus doctiſſimum in Germanis Virum, *Chriſtfriedum Wæchtlerum*, nuper demum ex hac vita egreſſum, cujus, quæ haud ita multo ante in lucem exierant, *Notæ ad Librum primum Probabilium Juris Gerardi Noodtii, JCti Batavi*, non momenti eſſe nullius putabantur earum rerum intelligentibus. Septem annis ab eo tempore exactis, in conſpectum eruditorum venere *Noodtii de Fœnore & Uſuris libri tres; quibus multa Juris civilis, aliorumque veterum Scriptorum, loca aut illuſtrantur, aut emendantur*, Opus eorum, quæ debentur *Noodtio*, omnium præſtantiſſimum. Laborem hunc A. 1698 excepit *de Jure ſummi Imperii, & lege Regia*, Oratio, publice, cum magiſtratu Academico abiret, habita, quam, Gallice converſam, proxime expectare nos jubet *Barbeyracius*, Jurisperitus in Batavis egregius. Eodem anno rem *Noodtii* domeſticam gravis quidam caſus percuſſit. Quam enim amplexus fuerat tenerrime, & quæ filiam ipſi tulerat *Saram Adrianam*, nuptam, *Joanni Ham van den Ende*, cauſarum patrono in urbe Amſtelodamenſi non incelebri, mors ei repentina uxorem abſtulit. A quo dolore acerbiſſimo ut avocaret pauliſper animum, junctius vivere cum Muſis cœpit, & fortunæ ludibrium magno animo deſpiciens, omnes curas & cogitationes ſuas in reſtituendum antiquæ Jurisprudentiæ decus convertit. Cujus otii multos in orbem literatum redire fructus juſſit. Dedit enim eodem tempore in manus eruditorum *Julium Paulum, ſive de Partus expoſitione & nece apud veteres librum ſingularem;* in cujus fronte literas legas ad *Nicolaum Thomam van der Marck van Leur*, affinem *Noodtii*, ejus luctus, quo profecutus eſt funus uxoris ſuæ, teſtes certiſſimas. Hunc A. 1704 ſubſecutus eſt *Diocletianus & Maximianus, ſive de Tranſactione & pactione criminum liber ſingularis*, & A. 1705 *de Religione ab Imperio Jure Gentium libera*, cum regendæ Academiæ munus iterum poneret, recitata, & a *Barbeyracio* ſermone Gallico donata, Oratio, nec non doctiſſimi *Obſervationum Libri duo: in quibus complura Juris Civilis aliorumque veterum ſcriptorum loca aut illuſtrantur, aut*

aut emendantur. Poſt A. 1709 ejus *de Forma emendandi doli mali, in contrahendis negotiis admiſſi, apud veteres*, liber, & ſubſequenti anno novo indutus habitu *Julius Paulus* prodiit. Quæ cum nemini non legi percupide & æſtimari maximi intelligeret ſingula, laudabile A. 1713 cepit conſilium, quicquid ab ipſo ſcriptum unquam editumve eſſet, in unum corpus redigendi, & cum his Opuſcula jungendi nova duo, *de Uſufructu* alterum, alterum *de pactis & Tranſactionibus, ad Edictum Prætoris.* Præſtitum id ab eo gaudentibus eruditis omnibus, & Lugduni in officina *van der Linden* uno Volumine in 4 prodiere univerſa *Noodtii* Opera. His feliciter confectis, & ætati & muneri ſuo jam feciſſe ſatis videbatur, quippe annorum vir ſex & ſexaginta, & laudem conſecutus eam, qua vix unquam ipſi expectari major poterat. Sed, quo fuit ille ingenio, noluit honeſtum de civibus & patria præclare merendi ſtudium niſi cum vita ipſa deponere, nec ſibi ſeni a laboribus quotidianis remiſſionem indulſit. Itaque novum, idque magnum & multorum antehac expetitum votis, aggreſſus eſt Opus, cui ultimam non acceſſiſſe manum, ad hunc usque diem multi ſunt, qui doleant. Etenim *in D. Juſtiniani, ſacratiſſimi Principis, Digeſta, ſive Pandectas*, integrum meditatus eſt *Commentarium*, ejusque *Partem primam* A. 1716 Lugduni in 4 edidit, in quarto *Pandectarum* libro ſubſiſtentem. In eum laborem poſtea viribus nervisque omnibus incubuit; ſed ſpatioſum nimis in hac ætate campum ingreſſus, cum ad librum *Digeſtorum* XXVII perveniſſet, & in dies magis deficere robur corporis ſentiret, tandem ſibi ab hoc negotio, utpote finiendo nunquam, animum duxit abſtrahendum. Neque tamen ab eo tempore omnibus ſe penitus curis abdicavit; nec inter medias ſenectutis moleſtias prodeſſe eruditis deſiit. Quæ in eleganti *de Expoſitione infantum* libello olim ſcripſerat, male habuerant Jurisperitorum nonnullos, & in his maxime *Bynkershœckium*, magni nominis virum, qui opiniones *Noodtianis* contrarias defendit in Diſſertatione ſingulari, A. 1719 edita. Cujus viri etſi magna eſſet nec cuiquam incognita eruditio, argumenta

etiam,

etiám, quibus in hac cauſa uteretur, ſpecioſa ſatis, nihil tamen dimovere ex ſede ſua potuere mentem *Noodtii*, qui, ne famæ ſuæ rationem habere nullam videretur, continuo libelli ſui *Vindicias* paravit, quas, diu in ſcriniis ſervatas, conſultiſſimum duxerat, prodituræ aliquando ſuorum *Operum* editioni novæ adjicere, ſed poſtea, mutata ſententia, A. 1722 ſigillatim edidit, inſcripſitque: *Amica Reſponſio ad difficultates Julio Paulo, ſive Libro de partus expoſitione & nece apud Veteres, nuper motas a Viro Ampliſſimo, Cornelio van Bynkershœk, Juriſconſulto, & in ſuprema Hollandiæ, Zelandiæ, & Weſt-Friſiæ Curia Senatore, in Opuſculo, de Jure occidendi, vendendi, & exponendi liberos, apud Romanos.* Sed, inclinante nondum ad pacem *Bynkershœkii* ingenio, hujus ad *Reſponſionem Noodtii* anno poſt prodiere *Notæ*, aculeorum multum habentes, & vehementiſſimam diuturnamque pugnam minitantes, niſi jam ſatis dictum pro cauſa ſua, & receptui canere conſultum duxiſſet *Noodtius*. Illud auſpicato accidit, quod eleganti illi, duobus in folio, ut vocant, Voluminibus conſtanti, quæ A. 1724 prelo exiit Lugduni, *Operum* ſuorum editioni novæ ſupereſſe ipſi licuit; quo factum, ut, quas in ſuperiori editione magno numero deprehendas, Typographorum mendæ multæ emendatæ ſint feliciter, & ad majorem omnia nitorem melioremque revocata ſint ordinem. Fatalis *Noodtio* fuit annus 1725, quo ruſticantem forte in prædio generi ſui, *van den Ende*, ſubita invaſit apoplexis, familiaris ſenectuti morbus, cujus violentiores impetus jam inde ab aliquo tempore portenderat ipſi hærens in oſſibus nervisque torpor viriumque inuſitata proſtratio. Intellexit ſtatim, ſupremum vitæ diem imminere, &, ne ſtatione ſua egreſſum mors offenderet, æger Lugdunum reverſus eſt, ubi altero die poſt, poſita rerum humanarum cura omni, erecto ad Deum animo, die 15 Auguſti, annum agens octavum & ſeptuageſimum, pie placideque exſpiravit. Defuncti oſſa Neomagum translata, & in tumulo paterno, quod ipſe moriens juſſerat, ritu ſolenni ſunt condita. Is vitæ finis fuit Viri magni, &, dum artibus ſtabit honos ſuus, verſaturi in ore hominum. Corpus ei natura firmum ac robuſtum dederat, nec ullo, dum vixit, morborum impetu vexa-

Digitized by Google

vexatum. Forma elegans, procera, & qualis virum decet; animi index vultus fuit, hominem urbanum & amantem ſocietatis ſpondens. In congreſſibus hominum nihil eo tractabilius, nihil jucundius fuit, nihil apertius & a diſſimulandi arte alienum magis. Deum per omnem vitam reverenter coluit, nec jejunis eorum, qui Theologos ſe venditabant, immiſcuit ſe litibus, pacis cumprimis ſtudioſus, & a ſuperſtitione abhorrens longiſſime. Fidei vir & integritatis ſummæ; officioſus erga quemlibet; in aliorum magis, quam ſua, intentus commoda. Nulli in eo invidiæ iræve ſtimuli; nulla honorum appetitio; nulla nocendi aliis aut rem familiarem injuſtis modis augendi libido. Quæ cauſa eſt, cur ad tuenda amicitiæ jura nemo eo inventus ſit aptior, nec quisquam ei hoſtem ſe præbere aut apertis armis in dignitatem ejus auſus ſit invadere. Et a controverſiis literariis, quantum potuit, abſtinuit, nec niſi invitus in arenam deſcendit, ipſi forte *Bynckershækio* ceſſurus, niſi ab ejus inter eruditos autoritate famæ ſuæ multum imminere periculi intellexiſſet. Omne illud perire tempus judicavit, quod pugnis inutilibus digladiationibusque conſumatur. Alios etiam, rixæ cupidos, ad pacem potius, quam certamen, hortatus eſt, deditque operam, ut parti tam victrici, quam victæ, carus eſſet. Sui non nimius amator fuit, & æquo tulit animo, ſi quis diverſas a ſuis ſententias circumferret. Haud raro factum eſt, ut ipſi offerrentur Diſſertationes Academicæ, non tales certe, quales ſcripſiſſet *Noodtius*; quas, tantum abeſt, ut cum contemtu legerit, ut ſæpius, unde plura haurirent in rem ſuam, fontes indicaverit Autoribus. Nulla in ejus ſcriptis animadvertas dictatorii illius faſtus, quo inflatos noſtratium permultos videas, veſtigia. Non is fuit *Noodtius*, qui turpe putaret, in re perplexa & explicatu difficili ſuam fateri ignorantiam. In *Commentario ad Digeſta* integrum *de Condictione Triticiaria* Caput intactum reliquit, quod de ejus ratione ex antiquitatum monumentis certi nihil conſtaret. In explicandis legibus interpretem, non ſervum, Juſtiniani egit. Si quas adverſantes æquitati cognoſceret, aut pugnantes cum aliis, earum conditores in jus vocavit, haud ſuarum id arbitratus partium, vitia *Triboniani* defen-

ſendere. Temporis ſui rationem per omnem vitam prudenter habuit; nec nimia librorum lectione perturbare ingenium, ſed meditatione diligenti comprehendere res difficillimas ſolebat. Græcorum veterum Romanorumque ſcriptorum amantiſſimus ſemper fuit, hisque fontibus ſuos velut hortulos irrigavit, & ſine fructu eſſe, quod Jurisprudentiæ Romanæ impendatur, ſtudium, recte ſapienterque judicavit, niſi his in tempore uti præceptoribus didiceris. Quo factum eſt, ut, quæ ſcriberet, barbarie ſeculi eſſent purgatiſſima, & trivialis doctrinæ lectoribus, quibus cum priſco Latio parum commercii, haud raro faceſſerent negotium, hocque nomine obſcura & jejunis involuta trieis dicerentur. Cumque bona dicere, quam multa, mallet, & in vitio poneret loquacitatem; ad *Taciti* potius aut *Senecæ*, quam *Ciceronis*, aut quorumcunque aliorum, ingenium orationem & ſcribendi genus accommodavit. Si quas forte ſuarum in Jure Civili emendationum aut conjecturarum novas venditavit, quæ novæ re vera non fuerunt, noli eam culpam putare *Noodtii*, quippe qui recentiorum Juris interpretum curioſus parum, rem eandem facile, quæ dudum aliis in mentem venerat, ingenio aſſequi & cogitatione potuit. Poſthumorum *Noodtii*, ſpes nulla eſt, quidquam proditurum unquam eſſe; cumque pauca ſint & momenti admodum exigui, quæ conſignata literis reliquit, ea ipſa moriens ſevera lege publicari vetuit. Scriptis *Noodtii*, quæ vivente eo prodierunt, & quorum mentionem ſupra fecimus, leve quoddam addimus, nunquam, quod miramur, ipſius *Operibus* adjunctum. Quærentibus nonnullis, utrum liceat Principi diſpenſare nuptiis cum avunculi vidua contractis, licere omnino, reſpondet hic, nec legibus ullis, ſive divinis, ſive humanis, principi hoc jure eſſe interdictum. Scriptum hoc, ſolennioris *Reſponſi* formam præ ſe ferens, & ſermone compoſitum vernaculo, primum *Conſultationum Trajectinarum* Volumini tertio acceſſit, poſtea ab *Alexandro Arnoldo Pagenſtechero*, Jureconſulto Grœningenſi, Latine converſum, in hujus *Irnerio injuria vapulante* haud immerito ſibi locum vindicavit.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. III.

VIRI QUONDAM ILLUSTRIS, HERMANNI CONRINGII, Polyhiſtoris celeberrimi, Medicinæ ac Politices in Academia Julia, quæ Helmſtadii eſt, Profeſſoris meritiſſimi, multorum Regum ac Principum Conſiliarii, Opera; curante, Commentariisque ſuis hæc Opera paſſim augente & illuſtrante, JOANNE WILHELMO GOEBELIO, in Acad. Jul. JCto, Regiæ Scientiarum Societatis Berolinenſis Membro.

Tomi III, IV, V, VI.

Brunſuigæ, ſumtibus Frider. Wilhelmi Meyeri, 1730. fol.
T. III 12 Alph. T. IV 11 Alph. T. V 12 Alph. T. VI Alph. 9 pl. 12.

REPERTORIUM CONRINGIANUM;
h. e.
INDEX UNIVERSALIS, RES ET VERBA, quæ VI Tomis Operum continentur, in Nucleo quaſi ad ordinem Alphabeticum exhibens.

Brunſuigæ, ſumtibus Frider. Wilhelmi Meyeri, 1730. fol.
Alph. 4 pl. 12.

Pag. 1. IN *Tomum III* Operum *Conringianorum* relata ſunt; 1) *Diſputatio* ejus *de Natura ac optimis Autoribus Civilis Prudentiæ.* 2) *Diſſert. de Autoribus Politicis*, quam, hactenus ob nominis *Conringiani* famam deſideratam, primus edidit Conſ. *Gœbelius*, a S. Rev. *Reimmanno* ſecum communicatam. 3) *Diſſert. de Civili Philoſophia, ejusque optimis ac præcipuis ſcriptoribus.* 4) *Caſp. Scioppii Pædia Politices. Gabr. Naudæi Bibliographia Politica. Hugonis Grotii ad Benjam. Auberium Maurerium Epiſtola, & Chriſtoph. Coleri de Studio Politico ordinando Epiſtola, curante Conringio.* Dignum judicavit *Conringius* noſter hunc *Scioppii* Tractatum apologeticum pro *Machiavello*, quem, una cum reliquis, quorum omnium & virtutes & vitia Præfatione expoſuit, denuo ederet, ſuisque notis & animadverſionibus augeret. 5) *Scipionis Claramontii Cæſenatis de Conjectandis cujusque moribus & latitantibus animi affectibus Libri decem, cura Herm. Conringii*; cujus libelli uſum, JCtis, maxime tum, cum crimina eruunt, commendat *Strykius* in ſua *de Phyſiognomia* Diſſertatione. *Conringius* vero de ſuo, præter Præfationem, in qua vitam Autoris & indolem Tractatus deſcripſit, præterque Dedicationem ejusdem argumenti ad *Matth. Biörenklov*, S. Reg. Majeſt. Sveciæ Senatorem, nihil adjecit. 6) *Theſes Miſcellaneæ de Civili Prudentia H. Conringii*, breviſſimæ & indigeſtæ. 7) *De Civili Prudentia Liber unus*, cumque *Propolitica Conringii* idem in compendio tradere videantur, quod hoc libro fuſius explanatum fuit, eadem plane hic omiſſa ſunt. 8) *Ariſtotelis Politicorum Paratitla.* 9) *Introductio in Politica Ariſtotelis.* 10) Ἀριστοτέλους πολιτικῶν τὰ σωζόμενα, *Ariſtotelis Politicorum Libri ſuperſtites, editio nova cura Hermanni Conringii cum ejusdem emendationibus.* Sequuntur Diſſertationes Academicæ *Conringii*; 11) *de Cive & Civitate in genere conſiderata*; 12) *de Civitate nova*; 13) *de Neceſſariis Civitatis partibus*; 14) *de Republica in communi*; 15) *de Politia, ſive Republica in ſpecie ſic dicta*; 16) *de Oligarchia*; 17) *de Democratia*; 18) *de Senatu liberarum Rerumpublicarum*; 19) *de Rebuspublicis in genere*; 20) *de*

17. 33. 47. 68. 87. 89. 97. 277. 280. 422. 457. 491. 723. 739. 748. 763. 774. 778. 788. 797. 816.

20) *de optima Republica*; 21) *de Republica Ebræorum*; 22) *de Regno & Tyrannide*; 23) *de Regno*; 24) *de Differentiis Regnorum*; 25) *de Majestate Imperantium*; 26) *Naaman. Benſenii Exerc. Polit. de Summæ poteſtatis ſubjecto, vindicata a Jo. Figlovii aliorumque ineptiis & calumniis, quas parturit liber de Imperio abſolute & relate conſiderato, oppoſitus Viro Cl. H. Conringio; præmiſſa eſt ejusdem Conringii Epiſtola de hoc ipſo negotio*; quam excipit ipſa Commentatio, contra quam has Vindicias conſcripſit *Benſenius*, cui titulus eſt 27) *Jo. Fichlau, Boruſſi, Conſideratio Juridico-Politica de Imperio abſolute & relate conſiderato, ejusque jure, Diſſertationi de Summæ poteſtatis ſubjecto ab H. Conringio in lucem proditæ oppoſita.* Omnis hæc controverſia, de jure principis & populi circa Imperium, parum aut certe nihil ad *Conringium* attinet, niſi quod is Præſidium ſuum *Benſenio*, de ſummæ poteſtatis ſubjecto Helmſtadii publice pro principe diſputanti, commodavit, *Fichlavius* vero eundem ſibi adverſarium evocavit, ac paſſim injurioſe dictis laceſſivit. Contendit enim ſerio in Epiſtola, quæ in fronte Vindiciarum exhibetur, omnia ibi ex penu *Benſenii* profluxiſſe. Ceterum in hac Epiſtola *Hülſemannum*, *Carpzoviumque*, JCtum, Lipſienſes, conſilii *Fichlaviani* participes fuiſſe ſuſpicatur, eo quod ab illo, literis ad eundem menſe Maji A. 1650 datis, quibus Programma publicum, quo *Fichlavium* ex Academia Julia per duodecim annos relegaverant, cum eodem communicavit, fruſtra petierit, ut ſe eidem opponeret; fine hujus vero autoritate Lipſiæ, ubi editus iſte Tractatus, nihil typis deſcribi poſſe conſtaret. Ipſæ literæ ad *Hülſemannum*, nec non Programma proſcriptionis, inſerta ſunt Epiſtolæ ejus ad *Benſenium*. 28) *Literæ Herm. Conringii ad ſenatum Brunſuicenſem, quibus ſe falſa ſuſpicione, ac ſi quædam Juribus Brunſvicenſium noxia, Diſſertationi de ſummæ poteſtatis ſubjecto immiscuiſſet, liberare annititur*, vernacula lingua conſcriptæ. Redimus ad Diſſertationes; 29) *de Dominio eminente ſummæ poteſtatis civilis*; 30) *de Subjectione & imperio*; 31) *de Mutationibus Rerumpublicarum*; 32) *de Morbis ac mutationibus*

p. 825. 839. 862. 873. 884. 898. 909. 955. 911. 998. 1000. 1027. 1034. 1046.

p. 1057. *bus Rerumpublicarum*; 33) *de Morbis ac mutationibus Oli-*
1066. *garchiarum earumque remediis*; 34) *de Ortu & mutationi-*
1082. *bus Regnorum*; 35) *de Recta in optima Republica educatione*;
1099. 36) *de Prudentia peregrinandi*; 37) *de Boni Conſiliarii in*
1111. *Republica munere*.

1. *Tomus IV* exhibet ex Operibus *Conringianis* 1) *Exer-*
47. *citationem Hiſtorico-Politicam de Notitia ſingularis alicujus Reipublicæ*, quantum ſcimus, hactenus ineditam. 2) *Examen Rerumpublicarum potiorum totius orbis.* Edidit illud primus, inſcio & invito *Conringio, Phil. Andr. Oldenburgerus*, paſſumque corrupit, unde, ut nunc eo curatius ederetur, quinque Codices MStos conſuluit Conſ. *Gœbelius*. Propoſitum eidem fuerat, ob mutatas plerarumque Rerumpublicarum poſt *Conringii* tempora facies, eas mutationes indicare, quæque in hoc Opere deſiderari poſſunt, ſupplere, ſed tempore ſe excluſum conqueritur in Præfatione hujus Voluminis. Reliquam partem hujus Tomi Diſſer-
549. tationes Academicæ *Conringianæ* conſtituunt; 3) *de Ratione*
580.605. *ſtatus*; 4) *de Majeſtate civili*; 5) *de Majeſtate, ejusque Ju-*
615. *ribus circa ſacra & profana potiſſimis*; 6) *de Majeſtatis ci-*
644. *vilis autoritate & officio circa ſacra*; 7) *de Conſiliis & cir-*
660. *ca ea ſummæ poteſtatis autoritate*; 8) *de Majeſtatis civilis*
670.677. *autoritate & officio circa leges*; 9) & 10) *de Legibus*; 11) *de*
684. *Privilegiis recte conferendis & revocandis*; 12) *de Judiciis*
698.707. *in Republica recte inſtituendis*; 13) *de Forma Judiciorum in*
731. *Republica recte inſtituenda*; 14) *de Re nummaria in Repu-*
744. *blica quavis recte conſtituenda*; 15) *de Contributionibus*; 16)
756. *de Ærario boni Principis recte conſtituendo, augendo & con-*
783. *ſervando*; 17) *Joan. Bodini Reſponſio ad Paradoxa Maleſtretti de caritate rerum ejusque remediis; ejusdem Diſſertationes de ærario & re nummaria, ex Opere de Rep. excerptæ, ut & quæ Joach. Hopperus libro de vera Jurisprudentia VII & VIII docuit de Bonorum Cæſareorum ſecundum leges Juſtinianeas curatione; H. Conringius omnia recenſuit; atque*
851. *uſui reddidit commodatiora*; 18) *Diſſ. de Commerciis &*
857. 933. *mercatura*; 19) *de Maritimis commerciis*; 20) *de Vectigalibus*,

Digitized by Google

libus; 21) *de Dominio maris*; 22) *de Importandis & exportandis*; 23) *de Fœderibus*; 24) *de Bello & pace*; 25) *de Jure Belli*; 26) *de Legatione*; 27) *de Legatis*. Hactenus Dissertationes Academicas retulimus, ubi in animum revocanda, quæ *Conringius* in *Epistolæ ad Benſenium Tom. III pag. 911* scribit: *Iniquè profectò meum comparatum esset, ſi omnia, quæ in isthac arena* (disputatoriam putat) *aliquando ſum tutatus Præsidio meo, præsertim ſi me Autore non sint propoſita, ut sunt pleraque, inter meas ſententias velis numerare, egoque tenear illa seria adverſus omnes omni tempore defendere.* p. 946. 959. 966. 973. 980. 990. 1000.

Tomo V sequuntur: 1) *Hugo Grotius de Veritate Religionis Christianæ, cum Annotationibus H. Conringii.* De Historia fatisque hujus libri *Grotiani* varia collegit Conſ. *Gœbelius* in Præfatione ad hunc Tomum. Notas vero *Conringii*, eundem non utique, ſed uno tantum alterove libro illuſtrantes, ex duobus MStis a *Chriſt. & Godofr. Thomaſiis* nec non *Jo. Laur. a Jemgumer Cloſter* impetratis, primum publici juris feciſſe Virum Cl. *Jo. Chriſtoph. Kœcherum*, ex ejusdem ipſius verbis, a Conſ. *Gœbelio* ibidem deſcriptis, liquet. 1.

2) *H. Conringii de Aſiæ & Ægypti antiquiſſimis Dynaſtiis Adverſaria Chronologica*, ex iis, quæ adoleſcens adhuc in adverſaria retulerat, A. 1648 erudito orbi exhibita, *Meibomio*que dicata. 106.

3) & 4) *In Juſtini, Hiſtorici, Præfationem & Libri I Cap. 1 Exercitationes II, & in ejusdem Lib. I Cap. 2 & ſequentia usque ad finem Exercitationes IX. ſub Præſidio H. Conringii, Reſp. Caſp. Sagittario, ventilatæ.* 139. 153.

5) *Agricola Dux, ſeu illuſtre exemplum pace belloque imitandum ducì.* Illuſtrat hæc Diſſertatio *Tacitum Vit. Agric. Cap. 41 §. 3.* 199.

6) *de Habitu corporum Germanorum antiqui ac novi cauſis Liber ſingularis.* Ter hunc librum, ſemperque auctum, ipſe *Conringius*, nuper vero A. 1727 Experient. Vir, *Jo. Philipp Burggravius*, Medicus Francof. ſuis notis illuſtratum edi curavit. 222.

7) *C. Corn. Tacitus de Moribus Germanorum, cum notis Criticis. Collectio Monumentorum veterum de antiquo ſtatu Germaniæ, de notitia Germaniæ antiquæ ejusque uſu,* 253.

Digitized by Google

Epiſtolæ quatuor; omnia H. Conringii cura. Duplex *Conringii* Commentarius in *Tacitum* exhibetur, alter Criticus, quem ipſe publicavit, alter Hiſtorico-Politicus, quem a Cl. *Treuero* communicatum, nunc primum ex MSto una cum ſuis meditationibus textui junxit Cl. *Gœbelius.* Inter Epiſtolas vero una eſt, qua ſe adverſus. *Jo. Ott. Taborem* in quæſtione: an Jus publicum Germaniæ ex Romanorum legibus petendum ſit, quod negaverat, defendit, & negativam ſuam ulterius tuetur. 8) *De Antiquiſſimo ſtatu Helmeſtadii & viciniæ Conjecturæ*; quibus tamen Cl. *Eccardum*, olim Conſil. intimum Epiſc. Herbipol. ſingulari Programmate multa oppoſuiſſe, Cl. *Gœbelius* monet, aliosque, qui antiquitates Helmſtadienſes inveſtigarunt, allegat. 9) *De Antiquitatibus Academicis Diſſertationes; acceſſit Supplementorum ejusdem argumenti Liber unus.* Sunt nempe ſex Orationes, quas *Conringius* ab A. 1637 ad 1640 recitavit, & paſſim illuſtravit in Supplementis, quibus ſubjuncta *Joach. Jo. Maderi* Epiſtola ad eundem ejusdem thematis. 10) *De Bibliotheca Auguſta, quæ eſt in arce Wolffenbüttelenſi, Epiſtola.* 11) *Leonis III Papæ Epiſtolæ ad Carolum M. Imperatorem; Capitulare Caroli M. de villis ſuis. Edidit & illuſtravit Conringius.* 12) *Hiſtoria electionis Alexandri VII Papæ; adjuncta ſunt Opuſcula varia ejusdem Argumenti, opera H. Conringii.* nempe *Enumeratio Cardinalium, quibus jus ſuffragii in Comitiis illis fuit: H. Conringii Epiſtola de Electione Alex. VII Papæ, oppoſita Appendici Examinis Erbermanniani; Examinis Conringiani Appendix* ipſa *Erbermanni: H. Conringii Caſtigatio Appendicis alterius Examinis Erbermanni de Elect. Alex. VII, cui illa ipſa Appendix eſt inſerta; Curſor volans, qui ex Conclavi Eccleſiaſtico ad P. P. Chriſtianos ob creationem novi Pontificis Romani abiit 20 Febr. A. 1655; de vera cauſa prorogati Conclavis & prætextu factionis volantis.* 13) *De Electione Urbani VIII & Innocentii X Pontif. Commentarii Hiſtorici duo; adjecta ſunt nonnulla alia ejusdem argumenti cum H. Conringii Proœmio.* Latent nempe ſub appellatione adjectorum: *Bulla Gregorii XV de Conclavi, de ſacris*

P. 273.
356.
398.
545.
549.
587.
614.
664.

ſacris Cardinalium Comitiis, ſive de Conclavi, Diſſertatio Jo. Fr. Lotini; Diſſertatio Anonymi de Creatione Pontificum, excerpta ex *Onuphr. Panvinii notis ad Platinæ, Gregor. X. Pii IV & Gregor. XV Bullæ de Conclavi ejusque Ceremoniis.* 14) *Ariſtotelis laudatio, Orationes duæ,* 15) *de Scriptoribus* p. 726.
XVI poſt Chriſtum natum ſeculorum Commentarius, cum 762.
Prolegomenis, antiquiorem eruditionis Hiſtoriam ſiſtentibus, notis perpetuis, & additionibus Gottl. Krantzii. 16) *De Familia Lotharingiæ Ducum*, quæ Commentatio hactenus manu tantum ſcripta in Bibliotheca Caſſellana fuit recondita, ſed jam a Cl. *Schminckio*, ut in hoc Opus referri poſſet, exhibita. 871.
17) *De Bello contra Turcas prudenter gerendo libri* 913.
varii ſelecti & uno Volumine editi cura H. Conringii. 18) 1053.
Diſcurſus politicus de militia lecta, mercenaria & ſocia. 19) *De Controverſiis Sveco-Polonicis, ſive de Jure, quod in* 1060.
Sveciam Regi, ad Livoniam Regno Poloniæ, nullum competit, Hectoris Jo. Mithobii Diſſertatio. Recudi eandem curavit, literasque nominis initiales, priori editioni tantum ſubſcriptas, in hac altera toto nomine auxit *Conringius*; putant tamen eruditi viri, a *Gœbelio* citati, eundem ipſum ſub nomine *Mithobii* latere voluiſſe. 20) *Cyriaci Thraſymmachi de Juſtitia* 1084.
armorum Suecicorum in Polonos perque ea liberata a magnis periculis Germania, ad Andr. Nicanorem Epiſtola, quod itidem Cl. *Gœbelius* doctorum virorum ſuffragio aſſerit *Conringio.*

Tomo denique *VI* multa præſtantiſſima recondita ſunt Opuſcula; 1) *Diſſertatio ad L. 1. C. Theod. de Studiis liberalibus urbis Romæ & Conſtantinopolis, recenſita, aucta & correcta*, cui, cum altera vice prodiret, junxit 2) *Diſſert. de* 27.
iis quæ in ſtudioſo quovis requirantur, habitam in publica Panegyri A. 1654, cum Prorectoratum Academicum quarta vice ſuſcepiſſet. 3) *Excerpta ex Joach. Hopperi de vera Juris-* 37.
prudentia Libris. 4) *Diſſ. Philoſ. de Jure.* 5) *Diſſ. Epi-* 54.
ſtolica de Varia & maxime vera Jurisprudentia, præmiſſa 64.
Joach. Hopperi de vera Jurisprudentia Operi, Brunſuigæ recuſo, poſteaque Volumini Epiſtolarum ab ipſo *Conringio* inſerta, a Doctiſſ. *Gœbelio* vero ob affinitatem thematis huc transpoſita.

p. 77. posita. 6) *De Origine Juris Germanici Liber unus; adjecta sunt opuscula ejus argumenti varia*, scilicet: *Excerpta ex Conr. Responsione ad Bartholdi Nihusii novas objectiones; Præfatio Apologetica contra Jo. Ott. Taborem, præmissa Dissertationi de Juris Publici Justinianei in Germania autoritate, ex Prolegomenis ad Germaniam Taciti excerpta; Epistola ad Lectorem, Operi de Finibus Imperii Germ. annexa, contra Jo. Ott. Taboris nequissimas calumnias; Georg. Calixti Senarii ad Luningium; Quæstiones de Irnerio historicæ, a Juris Pontificii & Cæsarei Collegiis Bononiensibus excussæ; Caroli M. Capitularia duo de Rebus Saxoniæ; Indiculus superstitionum & paganiarum*, quem Conf. 213. *Gœbelius* præter spem *Conringii* feliciter explicavit. 7) *De* 265. *Nummis Ebræorum paradoxa.* 8) *De Initio anni Sabbatici &* 271. *tempore messis Ebræorum Commentariolus.* 9) *Epistola gratulatoria Natalis 88 ad D. Augustum Ducem Brunsu.* qua probat ejusdem de curanda nova Codicis sacri versione, & dissentientibus respondet, *Matth. Wasmuthum* vero adversarium sibi conciliat. 298. Hinc sequitur 10) *Vindicatio suorum in Epistola Gratulatoria de S. Ebræo Codice dictorum ab* 323. *iniquissimis calumniis Matth. Wasmuth.* 11) *Actio injuriarum instituta coram illustri tribunali Gottorfiensi in Matth.* 330. *Wasmuth*, D. 12) *Oratio divæ memoriæ Georgii Ducis* 335. *Brunsuic. & Luneb.* 13) *Theses variæ de morali prudentia*, 337. quas respondendo defendit, 1629. 14) *Disp. de Unitate &* 344. *distinctione scientiarum.* 15) *Consilium in casu conjugii cum* 346. *sororis filia.* 16) *Epistolæ sparsim olim editæ, A. 1666 vero uno Volumine comprehensæ*, numero 55, quibus & Præfationes 430. accensentur. 17) *Ad Ferdinandum, Episcopum Monaster. & Paderborn. & hujus ad Conringium Epistolæ, a Casp. Cœrbero* 459. *junctim editæ A. 1694.* 18) *Ad Steph. Balazium & hujus ad il-* 493. *lum Epistolæ*, ab eodem editæ A. 1694. 19) *Epistolæ ad nobilem Boineburgium*, tres tantum, quarum una, a S. Rev. *Tapsio*, Past. Hildesh. Prim. *Gœbelio* exhibita, ad tres sibi de una & vera Ecclesia Christiana propositas quæstiones respondet, reliquis vero duabus de edendo a *Pufendorfio Jure*

Nat.

Digitized by Google

Nat. & Gent. judicat Conringius. 20) *Epiſtolæ ad Jo. Schilterum*, ex Bibliotheca Cl. *Simonis*, Reip. Campidunenſis Syndici. 21) *Epiſtolæ aliquot ad J. H. Bæclerum*, ex Bibliotheca *Uffenbachiana.* 22) *Ad Jo. Andr. Boſium Epiſtolæ*, ex penu B. *Polycarpi Leyſeri.* 23) *Simonis Starovolſci Polonia recognita & aucta, cum Præfat. H. Conringii.* 24) *Conringiana Epiſtola, ſ. Animadverſiones variæ eruditionis, ex B. H. Conringii, Polyhiſt. Celeb. Epiſtolis nondum editis libatæ, cura Chriſtoph. Henr. Ritmeieri, D. & P. P.* 25) *Muſæ errantes; diſperſas collegit ediditque Juſt. Chriſtoph. Bæhmer, Polit. & Eloqu. Prof.* olim liberi & immediati Imperialis Cœnobii Loccumenſis Reverendiſſ. Abbas, nuper beate defunctus; quibus Epigrammata Carminaque gratulatoria & funebria ſiſtuntur. Agmen claudit 26) Opus *Conringii: de Statu Europæ ac inprimis Germanici Imperii tempore concluſæ ac confectæ Pacificationis Oſnabrugenſis & Monaſterienſis*, quod hactenus inedítum in Caſſellana Bibliotheca delituit, nunc vero Cel. *Schminckio*, qui illud *Gœbelio* exhibuit, orbis literatus debet. Nominandum denique *Spicilegium Epiſtolarum Conringii*, a Conſ. *Gœbelio* collectarum, quod poſt Præfationem hujus Tomi venit. Additus eſt univerſæ Operum Collectioni Index copioſiſſimus diligentiſſimeque confectus, integri Tomi molem habens, & ad uſum Lectorum eleganter accommodatus.

p. 503. 508. 514. 523. 639. 658.

ECCLESIÆ PRIMITIVÆ NOTITIA: OR A Summary of Chriſtian Antiquities &c.

h. e.

ANTIQUITATUM CHRISTIANARUM Compendium. Præfixus eſt Index Hæreticus, exhibens brevem recenſum præcipuarum hæreſium omnium ab origine inde Chriſtianiſmi. Additur in fine octo primorum Conciliorum generalium notitia.

Tomi II.

Londini, apud E. Bell, J. Darby, &c. 1722, 8.

Vol. I Alph. 1 pl. 7. Vol. II Alph. 1 pl. 12.

EPitome hæc eſt celebratiſſimi merito ſuo tum apud Anglos, tum exteros, & noſtris etiam *Actis*, Operis *Joſephi Binghami de Antiquitatibus Eccleſiaſticis.* Quod in plura illius moles Volumina excurreret ob argumentorum amplitudinem atque copiam, adeoque non niſi ingenti, hoc eſt, quinquaginta Schillingorum Anglicorum, impendio redimi ab amatoribus poſſet, viſum eſt Cl. *Blackamore*, qui juventutis ſe ſcholaſticæ moderatorem prodit, adſcito in laboris ſocietatem *M. Ley*, concinnum quoddam inde Compendium adornare, leviori pretio parabile futurum tum Lectori ſtudioſo cuilibet, tum præcipue tenuioris fortunæ inferiorisque ex Clero loci hominibus, quos præter alios de *primitivæ Eccleſiæ facie ac ſtatu* rite erudiri, ex re atque uſu ſacræ civitatis exiſtit omnino. Propoſitum hoc ita executi ſunt *Epitomatores*, ut præcipuum quodlibet argumentum perſpicua ac jucunda brevitate deſcriberent, nullo temere, quod ponderis alicujus eſſe videbatur, omiſſo; prolixas autem atque infinitas fere Autorum allegationes, in *Binghamiano* Opere ſingulis fere paginis occurrentes, duobus ſaltim verbis ad marginem annotarent. Præmiſſus Volumini primo *Index Hæreticus* pariter atque ſecundo in fine addita *Conciliorum octo priorum generalium notitia*, quæ noviter acceſſerunt, quamvis procul admodum a perfectione abſint, veniam tamen magis, ſi Autoris juvenis & in ſcribendo tironis inſtitutum ſpectetur ac finis, quam cenſuram, promerentur.

HENRICI THEODORI, A. A. F. PAGENSTECHERI, J. U. D. & in Ill. Hammonenſi Athenæo P. P. Commentariorum ad Pandectas Juris Civilis Pars Altera, continens Librum ſecundum Pomponii ad Sabinum, e Pandectarum fragmentis collectum, ſecundum argumenti ordinem diſpoſitum, & Notis perpetuis illuſtratum.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1725, 4. Plag. 10.

EJUSD.

EJUSDEM COMMENTARIORUM AD PANdectas Juris Civilis Pars tertia, continens Librum tertium Pomponii ad Sabinum.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1725, 4.
Pl. 12.

NOn infeliciter ſpem, quam de ſe excitavit, ampliſſimam explevit Cl. *Pagenſtecherus*, & novo elegantique hoc Opere, quam curæ cordique ipſi ſit ſolidior Jurisprudentia, ex ipſis fontibus hauſta, ſatis egregie demonſtravit. Et jam olim in his *Actis* A. 1724 *M. Sept.* p. *399* priorem hujus libri Partem, quam poſtea A. 1725 Lemgoviæ recudendam curavit, honorifica mentione proſecuti fuimus, & ad pertexendam, quam cœperat Vir Conſ. telam, illum haud obſcure monuimus. Nec deſeruit *Pomponium* ſuum; ſed non minori doctrinæ, qua in priore Tomo uſus fuerat, apparatu ad hanc ſpartam ulterius exornandam acceſſit. En ſpecimina quædam. *L. 80 de Judiciis* pertinet ad veterum illud inſtitu- p. 11.
tum, quo magiſtratus ipſi non ſolebant judicare, ſed potius judices a litigantibus petebantur, & petiti, ubi de jure agendi conſtabat, cum formula a Prætore dabantur, modo, ut talis poſtulatus eſſet, qui ſecundum leges judex dari poſſet, tum & utraque pars in eum conſenſiſſet, ex qua litigantium conventione & ipſe judex inter partes convenire dicebatur. Poſtea magiſtratus ipſi judicare juſſi ſunt, exceptis, tum pro- 12.
pter occupationes publicas, tum propter cauſarum multitudinem, cauſis humilioribus, *l. 2. C. de Pedan. Jud.* usque dum in hiſce promiſcue judicis dandi facultas permiſſa eſt, *l. ult. C. eod.* Acute reprehendit Noſter forenſium JCtorum, 11.
Gailii, *Brunnemanni*, *Rhetii*, aliorumque, craſſum & inficetum errorem, qui *all. l. 80 de Judiciis* ad hodiernas citationes, & ad errorem quidem in nomine citantis judicis commiſſum, nimis jejune referunt. Non continetur in *l. 9. de U. O.* 13.
ſtipulatio perplexa, etſi omnes fere JCti in ea verſati opinione ſunt. Ad *l. 162 de U. S.* obſervat Cl. Autor, illam 18.
vulgarem ſubſtituendi formulam: *Si quid filio, ſi*

quid hæredi instituto acciderit, Damas servus meus hæres & liber esto, omissam esse a diligentissimo alioquin harum collectore, *Brissonio, L. VII de form.* Falsoque ab ipso relatam esse ad simplicem libertatis dationem sub conditione, si quid filio acciderit. Supplendum præterea monet in eadem lege', *hæres & liber esto*, cum in plerisque editionibus
p. 29. legeretur saltem *liber esto.* In *l. 8 §. 1 de Leg. I* manum *Tribonianí* invenies, cum demum ex *Justiniani* Constitutione, non electione & conventione, ut olim, *l. 2. de duob. reis l. 116 de U. O. l. ult. de reb. creditis*, sed solutione, alter liberetur *l. pen. C. de Fidejuss.* Solutio vero hic intelligitur, non tantum, quæ naturali præstatione rei fit, sed & quæ acceptilatione, novatione, jurejurando, & nonnunquam paciscendo, fieri solet. In *§. 2 all. l. 8. de Leg. I Haloandri*
31. lectionem, qua lecticarios pro lecticiariis substituit, præfert Noster. Erant autem illi lecticarii servi, qui lecticam, suppositis cervicibus, gestabant, qua Romani divites, etiam honestiores matronæ, valetudinis vel voluptatis ergo, vehebantur. Sed, ne offendant quemquam verba hujus §. *lecticarios octo*,
32. ex antiquitatibus Romanis repetendum, quod modestiores & frugi homines quatuor servis, beatiores & delicatiores sex & octo, ad lecticas gestandas usi fuerint. Unde lectica hexaphoros & octophoros apud *Mart. IV Epigr. 51 & VI Epigr. 84* & lux *Juvenali Sat. I v. 64 sexta cervice feratur.* Finem huic Parti imponit Dissertatio *de Falcidia in legatis ad pias causas cessante*, in qua communem paternamque sententiam fortiter ac strenue defendit.

Transimus ad tertiam hujus libri Partem. Similitudo, quam in
15. *l. 98 de Leg. I* habet *Julianus, ut, quemadmodum hæredem instituere possumus servum, qui in hostium potestate est, ita legare quoque eum possemus*, valde claudicare videtur, quæ hac ratione melius procederet, *ut, quemadmodum &c. ita legare quoque* El *possemus*, pro eum *possemus.* Nam, quemadmodum per institutionem servi ipse dominus videtur institutus, sic quoque
22. legatum, servo datum, ipsi domino datum videtur. Sui hæredes aliquando quidem populari loquendi usu & ipsi *adire*,

pro-

Digitized by Google

proprie tamen *immiscere se* bonis hæreditatis, §. 5. *I. de Her. qual. & diff.* immo *retinere* hæreditatem, dicuntur, in *l. 12 §. 7 de bon. libert.* Rationem assignat *Paulus* in *l. 11 de Lib. & Post.* quod *jam vivis parentibus quodam modo rerum paternarum domini sunt; ita, ut in his non tam hæreditas sit, quam dominii continuatio.* De hoc dominio *Ausonius*:

Justa quidem series, patri succedere; verum
Esse simul dominos, gratior ordo piis,

Plerique, qui ad Pandectas Juris civilis explicandas illustrandasque accesserunt, in *l. 6. pr. de Cond. & Dem.* legatum *pœnæ nomine* relictum occurrere crediderunt. Sed, si legatum pœnæ nomine est, non solum, quod coercendi hæredis causa relinquitur, uti *Justinianus* definit §. *ult. I. de Leg.* sed quod ita, ut nec testatoris, nec cujuspiam alterius, interfit, non esse hanc illus legati speciem, apparet. Non placet *Pagenstechero Fabri, Godofredi*, aliorumque, sententia, *τὸ naturaliter* in *l. 7 de R. J.* ex regula Logicorum, *contrariorum non posse dari concursum*, contraria autem esse ajentia & negantia, explicandum esse. Ipse ita censet: *Naturaliter*, id est, secundum naturam, sive *regulam* Juris Civilis. Ea Regula duplex est. Prima: *Hæres semel hæres semper.* Altera: *Hæreditas* est successio in *universum* jus, quod defunctus *habuit.* Utraque in eo juris fundamento innititur, quo hæres una cum defuncto persona esse intelligitur. Prima ergo efficit, ne quis pro parte *temporis*, secunda, ne pro parte *rei*, testatus & intestatus moriatur testator. Hoc sensu *Quintilianus Decl. 308: Si confitemini, esse testamentum, non potest videri intestatus decessisse.*

p. 33.

38.

Adjecit Cl. Autor Orationem, quam *de Pegaso*, JCto Romano, solenniter recitavit. Is, si veteri Scholiasti *Juvenalis* credimus, Trierarchum, sive Navarchum aliquem, patrem habuit, in cujus liburna sculptus aut pictus fuerat *Pegasus*, a quo insigni tota liburna non tantum, sed ipse Trierarchi filius nomen accepit. Non adeo illustres *Pegasi* natales fuisse, ex *Juvenalis* verbis conjecerunt viri docti, qui *Pegasum rapta ab olla* prosiluisse *Sat. IV v. 76 seq.* scribit. Quasi scilicet rem ollarem vel singularem, & no-

bilitate indignam, tractaverit vel ipſe, vel parens ejus. Sed veremur, ne magnopere fallantur ii, qui ex *Juvenalis* verbis humiles Noſtri natales eruere conantur. Non Poeta de *olla*, ſed de *Abolla*, loquitur. Erat hæc pallii genus, quo non quidem Præſides aut Præfecti Urbis, cum muneribus publicis fungerentur, quem errorem in *Salmaſio* notat *Pitiſcus*, ſed quo Philoſophi aut milites extra urbem utebantur. Sic *Juvenalis Pegaſo* abollam tribuit, ſed non jura reddenti, ſed iter in Albanum facturo, ſed JCto, & propterea fortaſſe philoſophico habitu incedenti. Certe in Juris arte ampliſſimos ipſum feciſſe progreſſus, vel id argumento eſſe poteſt, quod integræ JCtorum Sectæ *Pegaſianorum*, quæ & alias *Proculejanorum* audit, inditum nomen fuerit. An libros in vulgus emiſerit, definire non audemus; interim de controverſiis, tum publicis, tum privatis, conſultum fuiſſe, fragmenta illa, quæ, tanquam e naufragio tabulas, nobis conſervarunt *Valens*, *Cajus*, *Paulus*, *Pomponius*, *Papinianus*, *Ulpianus*, abunde confirmant. Conſul cum *Puſione* ſuffectus fuit, *Veſpaſiani* Imp. temporibus, & *Senatusconſulti Pegaſiani* autor extitit. Ejusdem Imperatoris & *Domitiani* temporibus urbi præfuit. Vitam ſancte, integre, illibateque tranſegit; quam in rem audiamus *Juvenalem*:

> *Pegaſus, attonitæ poſitus modo, villicus urbi,*
> *Anne aliud tunc Præfecti? quorum optumus atque*
> *Interpres legum ſanctiſſimus, omnia quanquam*
> *Temporibus diris tractanda putabat inermi*
> *Juſtitia.*

Excipit *Pegaſum* perdocta ac elegans *de Pactis tacitis* Diſſertatio. Et lætabimur ex animo, ſi & in poſterum tam præclaris fructuoſisque lucubrationibus artis tam illuſtris pomœria proferre perrexerit Conſ. *Pagenſtecherus*, cui & otium, & vitam, & valetudinem commodam, precamur.

D. MARTINI SCHURIGII, PHYſici Dresdenſis, Syllepſilogia; hoc eſt, Conceptionis

nis Muliebris Conſideratio Phyſico - Medico-Forenſis.

Dresdæ & Lipſiæ, ſumptibus B. Chriſtoph. Hekelii, Fil. 1731, 4. Alph. 4 pl. 16½.

COntinuat ſtrenue Gynæcologiam ſuam, quam A. 1730, a nobis in his *Actis Menſe Aprili ejusdem Anni pag. 171* commendatam, Clar. *Schurigius* inchoavit, &, quemadmodum in illa Parte de Coitu locutus fuerat, ita nunc naturæ ductum ſecutus, in communicandis ad Muliebria pertinentibus ad abſtruſiſſimum Conceptionis negotium progreditur. In quinque autem Sectiones diſpeſcit Opus, ſingulas ſuis Capitibus circumſcriptas. In Sectione igitur I de Conceptione in genere agit, & Cap. 1 in Conceptionis modum, 2 in ſeminis virilis ad ovarium vias, 3 in conceptionis locum, 4 in ovuli ex ovario ſeceſſum, 5 in ovuli per tubas Fallopianas deſcenſum inquirens, &, quoniam quandoque contingit, ut ovula in abdominis cavitatem prolabantur, Cap. 6 fœtum in abdominis cavitate hærentem delineat; unde Cap. 7 ad ovula integra & ſubventanea, 8 ad conceptionis ætatem & voluptatem, 9 ad conceptionem marium & feminarum, & 10 ad conceptionis impedimentum & ſterilitatem pergit. Sectio II didymotociæ, ſeu gemellationi, dicata eſt, & Cap. 1 de gemellorum ortu, 2 ſignis, 3 de tunicis atque placentis, & 4 de accidentibus, diſſerit. Hanc excipit Sectio III de Superfœtatione, ubi Cap. 1 non ſolum ejus poſſibilitas adſtruitur, ſed & exempla allegantur, & ſigna tam diagnoſtica, quam prognoſtica, eruuntur. Sed datur adhuc rarior conceptionis ſpecies, quando nimirum in recens natæ puellæ utero ſtatim vel paulo poſt partum alius fœtus latitans vel motu deprehenditur, vel novo partu excluditur, de qua Sectio IV loquitur, & Cap. 1 embryotocia, ſeu fœtus prægnans & pariens, deſcribitur; ſed reperiuntur in brutis etiam & in regno vegetabili tales fœtus & fructus prægnantes; hinc Cap. 2 fœtus in brutis, 3 in vegetabilibus fructus prægnantes fiſtuntur; immo nec in minerali deficere, lapidum prægnantium exemplo. Cap. 4 docetur.

Sectio

Sectio ultima de feminarum graviditate tractat, & Cap. 1, 2, 3, in signa tam in genere, quam in specie sexus inquiritur, ac 4 de gravidate falsa, 5 occulta & dissimulata, 6 de diuturna ob fœtum mortuum sermonem continet. Hinc Cap. 7 gravidarum privilegia designat Autor Clariss. 8 Symptomata enumerat, & 9 animi pathemata & imaginationem exaggerat. Quas Observationes ex propria penu communicet Cl. *Schurigius*, paucis nunc videbimus. Abortus quandoque involucris suis adhuc inclusos rejici, p. 105 sequenti exemplo confirmat. Femina scilicet aliquot septimanas gravida post magnos satis dolores ovulum seu vesiculam ad digiti magnitudinem & ultra pollicis crassitiem, tenuissimis atque pellucidis membranulis, limpidissima aqua, cui subtilis digitique articulum magnitudine æquans embryo innatabat, penitus repletis inclusum, exclusit. P. 176 feminam allegat, quæ nunquam menstruata neque unquam a marito, qui in priori matrimonio novem liberos progeneraverat, imprægnata fuit. P. 231, dum de fœtuum similitudine differit, duas se vidisse dicit sorores geminas, annum tum agentes decimum quartum, tantæ faciei & loquelæ similitudinis, ut difficillime vel plane non distingui a se invicem potuerint; siquidem unus aderat oculorum color, idem nasus, idemque os, idem in gena sinistra nævus fuscus, idem vocis sonus, & accentus, idem dentium nitor, eadem statura, tam ratione longitudinis, quam crassitiei. P. 412 narrat, caniculam Italicam, adhuc virginem, felem parvam lactasse, unde pili felis, antea tenues & molles, post aliquot septimanas spissi & crassi instarque pilorum caninorum evasissent. P. 417 bina allegat exempla feminarum, quibus neque lactis præsentia, neque defectus, certum ingravidationis signum constituit. Ad gravidarum symptomata sequens referenda est historia, quam refert p. 517. Femina appropinquante partu, ex casu in pede sinistro utrumque os tibiæ & fibulæ diffregit, ita, ut circa talum os tibiæ ultra digiti longitudinem promineret. Bene curato licet vulnere, relictum tamen est circa malleolum foramen immedicabile apertum, ex quo tanta lactis copia diu effluxit, ut infantem amplius

Digitized by Google

plius lactare non ſufficeret mater. De pinguedinis urſinæ efficacia ſequens addimus: p. 564 mulier, quæ tineæ capitis mundificatione victum quæritabat, manus pinguedine urſina madidas capillis capitis ſui componendis admovet, unde non ſolum ſibi, ſed & filio in utero adhuc latitanti canitiem contrahit. Imo duo quoque filii poſtero tempore ex ipſa nati primis ſtatim annis canos pariter alere incipiebant pilos. P. 595 grummitum ſuillum in infante ſex menſium, cujus mater gravida ſaginandis porcis operam dederat, obſervavit. Mittimus alias Obſervationes nævorum ac deformitatum, a gravidarum imaginatione ortarum.

TRAITE' DU JAUGEAGE &c.

h. e.

TRACTATUS DE PITHOMETRIA, IN quo ejusdem principia generalia & Geometrica exhibentur, cum praxi ejus brevi atque facili.

Pariſiis, apud Claudium Jombet, 1728, 12 maj. Plag. 10 ½, cum Tabb. æn. 2.

QUæ Autor in titulo promittit de principiis Pithometriæ generalibus & Geometricis explicandis, ab aliis fuſius jam & accuratius tradita extant. Conſiderat enim ſolummodo dolium, tanquam ex rotatione *parabolæ*, circa axem primarium, ſed ſuperius truncatæ, genitum, & duplicis quidem, ſed in medio circulo ventris dolii utrinque cohærentis: generatum porro ex revolutione *ellipſeos* circa axem primarium, ſed utrinque truncatæ: itemque ut compoſitum ex *duobus conis truncatis*. Horum doliorum ſoliditates formulis Algebraicis exhibet. Quæ vero ipſi peculiaria exiſtunt, hæc fere ſunt. Cum aliis, non ſine ratione forſan, videatur principale & palmarium Pithometriæ problema eſſe: datis dimenſionibus linearum in dolio, v. g. diametrorum fundi, & ventris, ac altitudine, invenire ejus dimenſionem corpoream;

ream; ipſe ex *dimenſione dolii corporea aliunde* (nempe per depletionem vel impletionem actualem) *cognita* determinare ſatagit *formam vel ſpeciem dolii*, ſive quantitatem diametri circuli alicujus intermedii inter fundi & ventris circulos, qui pro baſi haberi poſſit cylindri, cui dolium æquiparatur. Et conſtituit duo genera ſerierum inter ſoliditatem dolii elliptici & parabolici (ſcil. talis parabolici, quale ipſum conſiderare diximus.) itemque inter ſoliditatem dolii parabolici & ex conis duobus truncatis conſtantis, quarum ſerierum numeri ſoliditates intermedias formarum doliorum inter illas ſpecies interjectarum exprimant.

Hæc in Theoretica Parte. In Practica commendat *primo* virgulam Pithometricam, quadraticam aliis dictam, & vulgatam. In qua primi lateris diviſiones non, ut apud alios, baſes vaſculorum cylindricorum menſuræ notæ exhibent, ſed circulos, aream 12 pollicum quadratorum habentes. Jubetque adeo hoc latere circulum fundi & ventris metiri, eorumque medium Arithmeticum pro baſi cylindri, cui dolium æquiparatur, habere, & per altitudinem, altero virgæ latere menſuratam, multiplicare. Quæ praxis cum ſupponat figuram dolii parabolicam, de qua mox; oſtendere conatur, quomodo eadem etiam ad dolia elliptica aliaque accommodari poſſit. Credit autem, per experientiam conſtare, dolia pleraque eſſe tertiæ ſpeciei, quæ ipſi vocatur, eſtque talis, in qua, differentia areæ ventris & fundi inventa, ejusdem duodecima pars ſemiſummæ illarum arearum additur, hæcque nova reſultans area pro baſi media, per altitudinem deinceps multiplicanda, habetur.

Quia capacitates doliorum hac virga & methodo Autoris inveniuntur in menſuris univerſalibus pollicum cubicorum &c. ut reductio earum fieri poſſit ad menſuras Pithometricas Pintarum &c. commendat *ſecundo* compaſſum vel inſtrumentum proportionum. In quo aureæ regulæ praxis perficitur ope trium crurum; cum eadem vulgo adminiſtretur facilius inſtrumento duorum ſaltem crurum.

Porro *tertio* exhibet Tariffam vel Canonem capacita-

tis

tis doliorum ad quasvis baſes *medias* & longitudines. Baſis media infima & omnium minima eſt ipſi 12 pollicum quadratorum. Baſes ipſæ inveniuntur ope virgæ, primo loco memoratæ: quibus cognitis, pro qualibet longitudine dolii adſcripta reperitur ejus capacitas.

Tandem & *quarto* proponit binas virgas: utramque ſeptem hedrarum vel facierum aut laterum. In quarum una exhibentur ſeptem diverſæ longitudines vel altitudines doliorum: in altera reſpondet cuilibet lateri prioris peculiare ſuum latus, in quo extant diviſiones, quibus exprimuntur diametri circulorum, determinatum numerum Pintarum vel menſurarum Pithometricarum dantes; ita, ut, ſi virgæ prioris ope ſpecies altitudinis dolii inventa ſit, alterius virgæ latus, eidem altitudinis ſpeciei reſpondens, applicari ſaltem debeat diametro ventris & fundi, ac numeri menſuratum, qui hac applicatione invenitur, dimidium Arithmeticum ſumi oporteat, ut ſtatim atque absque ulteriori calculo ipſa capacitas habeatur. Ceterum de altera Pithometriæ parte, quæ de doliis ſemiplenis præcipit, nulla in hoc Opuſculo extat mentio.

NICOLAI GÜRTLERI, S. S. THEOLOG. D. & in Franequerana Academia T. P. O. Inſtitutiones Theologicæ, ordine naturali diſpoſitæ, ac variis Acceſſionibus auctæ. Adjecta eſt in fine MATTHIÆ MARTINII, S. Liter. quondam apud Bremenſes P. P. Epitome S. Theologiæ methodice diſpoſitæ.

Marburgi Cattorum, ſumtibus Philippi Caſimiri Müller, 1732, 4. Alph. 5 plag. 14.

CUm A. 1694 Inſtitutiones celeberrimi *Gürtleri* Theologicæ primum in publicum prodirent, eas jure ſuo commendavimus in *Actis* illius *Anni p. 346 & ſeqq.* Eminent hodienum in hoc ſcriptorum genere, ut adeo bibliopola bene de

orbe erudito meritus ſit, quod, inſtitutum approbante Magnifico pro tempore Academiæ Marburgenſis Pro-Rectore, *Chriſt. Wolfio*, & commendante Viro Summe Reverendo, *Bernhardo Duyſingio*, Theologo Marburgenſi eximio, eas denuo prelo ſubjecerit. Nullis pepercit is ſumtibus, ut quam limatiſſimam libri præſtantiſſimi daret editionem. Dicta omnia, quæ magno numero allegantur, evolvi & cum textu conferri curavit, atque Indicem locupletiſſimum omnium Scripturæ ſacræ dictorum, quæ in hoc libro citantur, adjecit, quod verbi divini præconibus ac Scripturæ ſacræ interpretibus plurimum utilitatis afferre poſſit. Præmittitur *Joannis van der Waeyen* Oratio funebris in obitum Autoris, in templo Academico poſt deductum funus publice dicta. Prolixam libri recenſionem cum jam olim adornaverimus; actum agere hic nolumus. Pauca addimus de vita Theologi conſummatiſſimi. Patrem habuit *Nicolaum Giirtlerum*, mercatorem Baſileenſem, matrem vero *Annam Mariam Cocciam*, filiam *Martini Coccii*, verbi divini Miniſtri Denningenſis. Natus eſt A. 1654 d. 8 Dec. ſt. v. & in Academia patria in numerum ſtudioſorum relatus A. 1669. Annos tres integros linguis, Philoſophiæ, Matheſi ac inprimis Hiſtoriæ, impendit, & altero poſt impetratos Magiſterii honores die totum Theologiæ ſeſe dedit, uſus inſtitutione Theologorum inſignium, *Jo. Rudolphi Wetſtenii*, *Joannis Zwingeri*, & *Petri Werenfelſii*. In Elenchticis uſus opera *Lucæ Gernleri*, Theologiæ Profeſſoris & Antiſtitis eloquentiſſimi. Integrum quadriennium in ſtudio Theologico ſumma aſſiduitate ac diligentia conſumſit. A. 1676, cum ſub Præſidio *Werenfelſii* de ordine actuum decretorum Dei diſputaſſet, ad Miniſterium verbi divini admiſſus eſt. Dum vero opportunum expectabat tempus, quo ſpartam nanciſceretur, A. 1678 Genevam profectus, *Franciſcum Turretinum* audivit, ac poſt ſemeſtrem moram iter in Galliam promovit, ubi in Academia Salmurienſi docentem audivit *Henricum Philiponæum de Hautecour*. Peragratis aliis Galliæ regionibus, poſt ſesquī anni ſpatium Baſileam rediit, & privatis inſtitutionibus tam Theologi-

cis,

cis, quam Philologicis & Hiſtoricis, ſuam juventuti operam addixit. A. 1685 Herbornenſes eum ad Profeſſionem Philoſophiæ & Eloquentiæ Ordinariam atque Pædagogiarchiam invitarunt: quod munus Oratione de fato philoſophico in Eccleſia Chriſtiana auſpicatus eſt. A. 1686, cum Academia Heidelbergenſis tertium Jubilæum celebraret, defenſa Diſputatione de Munere Chriſti regio, promotore *Joanne Friderico Miegio*, Theologiæ Doctor creatus eſt. Biennio Herbornæ exacto, Hanoviam ad Profeſſionem Theologiæ extraordinariam, & Philoſophiæ, nec non Hiſtoriarum & Eloquentiæ, Ordinariam, vocatus, munus ſuum auſpicatus eſt Oratione de migratione Doctorum & Scientiarum & Religionis. Uxorem duxit *Annam Magdalenam Baron*, viduam *Joannis Davidis Philippi*, Medici Hanovienſis, A. 1693, & ex ea libros genuit quindecim, quorum non niſi pars tertia patri ſuperſtes fuit. A. 1696 ad Profeſſionem Theologiæ Ordinariam & Rectoratum ſcholarum tam trivialium, quam illuſtrioris, Bremam vocatus, muneris initium fecit Oratione de adventu & habitatione Jeſu Chriſti in plaga Bremenſi. In hac dignitate per ſeptem ſemeſtria verſatus, cathedram Bremenſem cum Daventrienſi commutavit, dicta Oratione de filio Dei doctore & diſcipulo ab æterno & in tempore. Cum annos fere octo Daventriæ exegiſſet, & A. 1705 *Samuel Werenfelſius*, Theologus Baſileenſis, ad Profeſſionem Theologicam a Friſiorum Ordinibus vocatus, ſeſe humaniter excuſaret, atque *Gürtlerum* mirifice commendaret; in hunc tandem munus Profeſſoris Theologiæ in Academia Franequerana collatum fuit, quod Oratione de vili contemtoque ſtatu Jeſu Chriſti poſt ipſius introitum in gloriam auſpicatus eſt. Atque in hac ſtatione vitam tandem finiit A. 1711 d. 28 Septembr. impletis annis 57, menſibus 9, diebus 10. Edidit, cum adhuc Baſileæ eſſet, Lexicon quatuor linguarum, Latinæ, Germanicæ, Græcæ & Gallicæ. In hiſtoricis quantus eſſet, abunde comprobavit Hiſtoria Templariorum, de qua diximus in *Actis A. 1691 p. 376*, & quæ A. 1702 auctior prodiit, & Opere multiplicis diffuſæque lectionis, quod

ſub titulo Originum mundi lucem publicam adſpexit, & de quo mentionem fecimus in *Actis A.1709 p.257*. Dolendum vero, quod ab mortem præmaturam ultimam manum imponere eidem non potuerit. Inſignem prorſus & exquiſitiſſimam rerum divinarum notitiam teſtantur, præter Inſtitutiones Theologicas, Opus 42 menſium, brevis vocum typico-propheticarum explicatio, in *Actis A. 1699 p. 106* laudata, Syſtema Theologiæ propheticæ, de quo diximus in *Actis A. 1703 p. 97*, Dialogi Euchariſtici, A. 1699 compoſiti, Diſſertationes variæ, in *Actis A. 1711 p. 445* commemoratæ, atque ſani ſermones, quos in uſum ſcholarum privatarum in ordinem concinnum digeſſit, ſoliditate cum brevitate de palma certante. Cum tot egregia Viri monumenta in his *Actis* extent, dignus quoque judicari debuit, cujus memoria in iisdem conſervetur.

Matthiæ Martinii Epitome Theologiæ, pauciſſimis nota, digna omnino fuit, quæ ab interitu vindicaretur non uno nomine. Etenim Theologus & Philologus ſummus in libello utiliſſimo oſtendit methodum tractandi Theologiam maxime naturalem. Incipit a Deo, progreditur ad decreta ipſius, providentiam & prædeſtinationem, ac deinde agit de executione providentiæ in creatione & gubernatione rerum omnium, atque tandem de executione prædeſtinationis in ſalute & damnatione angelorum ac hominum. Specialem diſpoſitionem uno conſpectu exhibet in Tabulis quatuor, quibus univerſam Theologiam uno conſpectu exhibet, antequam ad ipſam tractationem deſcendit. Convenientiſſima eſt hæc methodus, ubi Theologiam theticam in Syſtema veri nominis redigere volueris, ut alia ex aliis deducantur, ac omnia inter ſe connectantur. Deinde, quicquid hic affirmatur, verbi divini teſtimoniis plene exſcriptis luculenter demonſtratur, ut adeo loca probantia ex univerſa Scriptura ſacra accurata induſtria hic conquiſita reperias: id quod demum uſui erit illis, qui Theologiam theticam ad notiones diſtinctas reducere voluerint, ut earum a ſe invicem dependentia pateat. Utilis quoque eſt libellus ſacrarum literarum ſtudioſis, ut omnia dicta probantia ſibi quam facillime familia-

ria

ria reddere poſſint. Quantus vero ſit iſtorum numerus, & quomodo omnes omnino ſacri Codicis libri ad probanda dogmata fidei Chriſtianæ concurrant, docet Index locorum Scripturæ ſacræ allegatorum locupletiſſimus, ſedem dogmatum indicans. Denique lectu quoque digniſſima eſt Præfatio, quam Autor ad methodi & Theologicæ veritatis ſtudioſos præmiſit. Initio ejusdem fatetur, ſe in conformanda methodo Theologiæ annos bene multos conſumſiſſe, remque multo operoſiorem vocat, quam multi intelligant. Mentem ſuam de methodo Theologiæ tradendæ exponit, &, quibus quis ſubſidiis inſtructus eſſe debeat ad Theologiæ ſtudium accedens, exponit. Commendat hic quoque Philoſophiæ ſtudium, Metaphyſicæ præſertim, ad quam etiam Theologiam naturalem refert, Phyſicæ atque Ethicæ. Varias commemorat notiones, quæ ex Philoſophia petendæ, ac inde concludit, qui de iſtis eruditius diſſerere voluerit, eum ad Theologiam oportere accedere, ſi non epotis, at mediocriter libatis Philoſophiæ fontibus. Neque id indignum eſſe ait Deo redemtore, cum Philoſophia vera ſit Dei ut Creatoris ſchola, e qua in Liberatoris Academiam adſcenditur.

CHRISTOPHORI AUGUSTI FABRETI

Ἀνάκρισις ad locum Plinii Hiſt. Nat. L. VIII Cap. 42 p. 166. Tom. I edit. Harduin. fol.

INcomparabile illud *Plinii* Opus, quo rerum naturalium hiſtoriam perſequi, ac ipſius naturæ, alias ſatis imperviæ, adyta perrumpere tentavit, tantis olim mendis atque flagitiis laborabat, ut illud ſenticeto & lemuribus infami domicilio ſimile judicaret *Hermolaus Barbarus*. Multi varie illius ſuſceperunt emendationes, inter quos unus jam nominatus *Barbarus* quinque millia locorum caſtigaſſe dicitur; quamvis nonnullorum judicio plurima pro arbitrio mutaverit,

rit, & nimium ſecando multa cicatricoſa reddiderit & exanguia. Noſtris præcipue temporibus doctiſſimus omnique ſcientiarum genere perpolitus *Harduinus* id quidem præſtitit, quod ante eum nemo, ut vaſtiſſimum hunc campum literarium totum percucurrerit, & in tantis errorum nebulis lumen ubivis fere nobis prætulerit. Cuivis certe ejus *Plinium* inſpicienti facile eſt intellectu, quantos labores ſuſtinuerit, dum accuratiſſime ſingula & infinitos ſimul Autores recognovit, annotationibus, ſolertia & cura collectis, illuſtravit, ac innumeris emendatis locis bis mille amplius ſuſtulit flagitia. At mihi tamen, quod Vir Celeberrimus in edendo *Plinio* præfatur, vix omnino perſuaſum eſt: ſe monſtra errorum omnia profligaſſe, cunctaque eſſe explanata, quæ tetris adhuc obducta tenebris credebantur. Nolo equidem nunc curioſe inquirere, quid forte vitioſum, quid tenebris circumvolutum reſtet in *Plinio*. Liceat vero ſummum quendam nævum, qui in loco *Plinii L. VIII Cap. 42* hæret, quemque plerique interpretes ſilentio prætermiſerunt, *Harduinus* autem nec dum debito modo caſtigavit, in medium proferre, ac meam qualemcunque emendationem proponere. In omnibus priſcis editionibus, optimis alias exemplaribus, nec non Codicibus manu ſcriptis, *Harduino* teſte, relatum legimus: *Equum adamatum a Semiramide usque ad coitum.* Ego tamen, cum integra cuilibet ſit judicandi poteſtas, hunc locum mirum in modum eſſe corruptum, affirmare non dubito. Nec ejusmodi Criticorum judicia reformido, qui nil niſi Codices manu exaratos premunt, & ad illos tanquam ad ſaxum adhæreſcunt, ut, iisdem tacentibus, ſileant, quorum ſcilicet autoritatem, etiam maxime dubiam, pugnaciſſime defendunt, & interea de ingenio ſuo peſſime merentur. Veterum ſane Codicum uſum minime improbo, qui accuratius ſæpe & exquiſitius explicandi genus afferunt. Cum vero non ſemper ſint genuini, ſed deſcribentium in quæſtum librariorum negligentia aut inſcitia miſere depravati, ut vel in mendis conſpirent, vel mirifice diſſentiant, atque adeo errores erroribus cumulent; ſatis eſt argumenti, nec unicum nec præcipuum

Digitized by Google

ptuum a Codicibus illis præſidium eſſe petendum. Ingenio potius aliquid dandum videtur, vocatis in ſubſidium regulis veræ interpretationis genioque linguarum, quorum beneficio viri eruditi perplures difficillima Autorum loca felicius integritati reſtituerunt, quam qui ſcripturæ nimia religione incumbentes, obſcuram oſtentant diligentiam, dumque de literis tantum & verbis in conſilium veniunt, mentem Autoris veram attenuant, deperdunt.

Hoc conſtituto, cum in verbis *Plinii* manifeſta ſe offerat rerum repugnantia, cum ſenſus reclamet, & coitus mulieris cum equo conditionis pariter & cognitionis humanæ modum excedat; quid enim eſt hoc ipſo evidentius? non *coitum*, ſed *cultum*, legendum eſſe, cenſeo. Utrumque verbum facile potuiſſe depravari, aut aliud pro alio ſcribi, æque certum eſt, ac neminem fugit, ejusmodi literarum commutationes adulterinas Autorum ſententias perverſaque multorum ſæpius excitaſſe judicia. Mendum in Gelaſii Pontificis verbis: (a) *Sedulii Paſchale Opus, quod heroicis verſibus deſcripſit, inſigni laude præferimus*, Poetas olim hæreſeos reos fecit. Nimirum in vulgatis exemplaribus *hæreticis* pro *heroicis* legebatur. Suſpicabantur ergo perplures Juris Canonici Profeſſores, Poemata omnia eſſe hæretica, Poetasque, etſi ſacra tractent, in piorum ordine neutiquam eſſe numerandos. (b) Quam acerbe olim *Eraſmus* propter non ſoluta Typographo xenia pœnas dederit, ex Epiſtolis ejus (c) patet. Cum enim in libro *Vidua Chriſtiana*, quem A. 1529 Reginæ Hungariæ, Mariæ, Belgii Gubernatrici, quæ Latinos in deliciis habebat Codices, dedicaverat, ſanctiſſimæ cujusdam feminæ laudes referret, his additis verbis: *atque mente illa uſam ſemper fuiſſe, quæ talem feminam deceret*; nequiſſimus ille pro *mente illa* perverſe, ſed conſulto & improbe, *mentu-*

a) *Prim. Part. Decret. Diſt. XV Cap. 3.*

b) *Phil. Carolus* Diſſ. *de Criticis*, editioni *A. Gell. Norimb. 1663* præmiſſa.

c) *Epiſt. 68 L. XXX.*

la repoſuit, quam ignominiam *Eraſmus* aureis nummis trecentis redimere maluiſſet.

Quæ cum ita ſint, hic ſaltem venit in diſceptationem, ſitne probabilius, *Plinium cultum* maluiſſe ſcribere, quam *coitum*. Prius probabiliter aſſero, poſterius pernego. Aut enim neſcivit *Plinius*, natura fieri non potuiſſe Semiramidis cum equo coitum, aut fruſtra hac ſignificatione uſus eſt. At neutrum horum in *Plinium* cadit. Nam dubium non eſt, intellexiſſe eum, coitum minime fieri potuiſſe. Temere vero quidquam, cui nulla aſſentiendi nota ineſt, approbare, & tanquam non cognitum, cum tamen prima ſpecie cognoſci potuerit, ſine reprehenſione enarrare, non futile tantum, ſed & viro alias ſat ſagaci, qui, ut conſiliorum naturæ particeps fieret, in rerum naturalium comtemplatione ſtudia poſuit, indignum utique eſt. Ne quis autem objiciat, *Plinium* multa incredibilia tradidiſſe, ipſumque fateri: d) *Sibi contuenti ſe perſuaſiſſe rerum naturam, nihil incredibile exiſtimare de ea*; non ægre largior, credulitatis *Plinium* infimulari poſſe. Illud tamen nemo non quoque fateatur, neceſſe eſt, credulum eum præcipue reperiri in rebus phyſicis, quarum rationes non ſemper perſpicere vel indagare licuit, quippe quæ a natura involutæ intelligentiæ vim & notionem fugiunt plerumque; aut in iis rebus, quas fide aliorum memoriæ prodidit, nec affirmatas ſua opinione eſſe voluit, nec pro vanis prætermiſſas. Recepit præterea fabulas, fictas nonnunquam incondite, more illius ævi frequentiſſimo; ſed, eum, arbitror, quia multa inveniebat ſubtilia, dubitantem, quid eorum veriſſimum, & deſperantem veritatem, plurima ſcripſiſſe, ut prodigia quaſi & portenta tradat, de reliquo autem idem ſenſiſſe, ac *Q. Curtium*, qui e), incredibilium narratione finita, *equidem*, inquit, *plura tranſcribo, quam credo; nam nec affirmare ſuſtineo, de quibus dubito, nec ſubducere, quæ accepi*. At res, de qua hoc loco ambigitur, ita comparata eſt, ut tanquam incondita ſtatim ſenſus feriat, cum mens noſtra

d) *L. XI Cap. 3 Hiſt. Nat.* e) *L. IX.*

noſtra ejus ſimilitudinem vix videatur cogitatione poſſe depingere. Itaque tantum abeſt, ut *Plinius* eam rationi ac veritati conſentaneam habere potuerit, ut ne referre quidem illam ſine omni reprehenſione voluiſſe exiſtimandus ſit. Nec obſtat, quod autore Juba rem commemoret. Quamvis enim hujus autoritate ſæpenumero nitatur; tamen tanti eum non fecit, ut quidvis temere accipiat, quin potius eundem ſubinde corripiat, refellat. Mea ergo manet inconcuſſa ſententia, *Plinium*, animo acutum, ingenio & ſcientia potentem, de Semiramidis cum equo coitu nec cogitare potuiſſe, nec facere mentionem voluiſſe.

Objiciat adhuc aliquis, non adeo abſurdum neque inauditum eſſe, feminas cum jumentis aut hiſce ſimilibus monſtris rem habuiſſe; Carolum & Ludovicum Imperatores mulieres jumentis ſuccumbentes capitis damnaſſe f); Jovem ſpecie tauri Cererem ſubegiſſe g); Saturnum equi figura cum Philyra concubuiſſe h); Jovem Proſerpinam filiam draconis forma violaſſe i); Olympiam, Alexandri matrem, ex ſerpente ingentis magnitudinis, quem *Plutarchus* draconem compellat, concepiſſe. k) At enim vero lex Imperatoria non proprie de jumentis, ſed de beſtiis generatim, intelligenda, quod & verba: *cuilibet jumento*, indicant, quæ legi divinæ l) accuratiſſime reſpondent, quæ tamen ſimiliter de beſtiis generatim loquitur. Reliqua vero ſunt ſuperſtitioni deditorum ſomnia, & velandæ ignominiæ ſæpius repetita commenta. Deorum enim libidines & connubia promiſcua, nec non cum humano genere concubitus, mortalesque ex immortalibus procreatos, admittebant. Proinde mulieres, quo facilius adulteria tegerent, & Imperatorum perſuaſioni de ſtirpe filiorum divina fidem facerent, anguis immanis, aut neſcio

f) *Capitular. Car. & Lud. L. VI Cap. 206: Mulier, quæ ſuccubuerit cuilibet jumento, interficiatur cum eo.*

g) *Arnobius L. V p. 170.* h) *Pherecydes* apud *Scholiaſt. Apollon. L. II v. 1237.* i) *Arnob. l. c. p. 171.*

k) *Juſtinus L. IX Cap. 5.* l) *Lev. XX, 16.*

quibus ſimulationis integumentis involuti Dei concubitu ſe concepiſſe, ſuperſtitioſe & aniliter rebantur. Hæc autem erudita ætas, præſertim eludens omnia, quæ fieri non poſſunt, dudum reſpuit; ac hodie nulla anus tam excors invenitur, quæ illa credat portenta. Præſertim cum & ſagaciores antiquæ ſuperſtitionis ſectatores ejus generis fabulis jam olim illuſerint. *Juſtinus* m) Olympiæ cavillationem *nocturnam ſpeciem*; *Lucianus* n) τὸν περὶ τῆς Ολυμπιάδος μῦθον, vocarunt; ab ipſa vero Olympia hujus vulgatæ opinionis fides feſtive & lepide eluſa eſt in reſponſione ad literas Alexandri, quibus ſe Jovis Hammonis filium dixerat. o)

Nunc ordinis ratio requirit, ut paucis doceam, maxime probabile fieri, *coltum* vel *cultum* pro *coitu* legendum eſſe. 1) Ipſa vocabulorum comparatio noſtræ conjecturæ anſam præbet; quam facillime enim ſcribentis negligentia & ignorantia commutari potuerunt. 2) Cultus equi nil quidquam abſurdi, multo minus ἀδύνατον quid, inducit. Maximum quondam equis honorem fuiſſe habitum, extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt. Flamini ſacrorum equum tangere non licuiſſe, cum Romæ publicis ſacris immolaretur, ipſe docet *Plinius*. p) C. Caligulæ inſania tanta erat, ut, autore *Suetonio Tranquillo* q), præter equile marmoreum, præſepe eburneum, præterque purpurea tegumenta, ac monile e gemmis, familiam & ſupellectilem, Conſulatum ei deſtinaret. Addit *Dio* r), quod Sacerdotii honores equo contulerit. Denique 3) Perſarum olim & totius fere Orientis mos fuit, non immolare tantum Mithræ h. e. Soli equos, ſed ſummam quoque illis reverentiam & cultum præſtare. Alebantur in ſacrum uſum pulcherrimi totius Aſiæ albentes equi, quorum unum eximiæ magnitudinis Soli dicabant, Veſtæque h. e. igni ſacro ſimilem habebant. s) Non ergo mirum eſt, Semi-

m) *L. XII Cap. 16.* n) in *Alexandro ſ. Pſeudomanti.*
o) *Gell. L. XIII Cap. 4.* p) *L. XXVIII Cap. 9.* q) *Cap. 55.*
r) *Lib. LIX.* s) *Curtius L. III, Strabo,* & inprimis *Dio Chryſoſtomus* in *Oratione Boryſthenica 36.*

Digitized by Google

Semiramidi cultum equi potuiſſe adſcribi. At, inquis, cultus vocabulum ambiguæ eſt ſignificationis. Fateor; ipſe *Plinius* t) non uno modo hoc utitur verbo. Pro veſtimento, pro ornamento, pro cultura vitium & agrorum, pro veneratione demum religioſa, illud uſurpat. Sed facile eſt ad exiſtimandum, poſteriorem ſignificationem ih locum noſtrum quam maxime convenire, tametſi non neceſſe ſit veram adorationem ſub hac voce comprehendere.

Poſſem quidem hunc locum in alium mitiorem ſenſum interpretari, & verba: *equum adamatum usque ad coitum*, ita explanare: Semiramidis in equum ſuum amores adeo diſſolutos fuiſſe, ut vel ejus coitu gaudere deſideraverit. Verum, quamvis hæc explicatio ad minuendam verborum rerumque pugnam haud incondite compoſita videatur, cum Semiramis impudica & libidine inſaturabiliter furens femina, ab equina laſcivia parum aliena fuerit;

Illi enim *flagrans amor & libido*,
Quæ ſolet matres furiare equorum,
Sæviit circa jecur ulceroſum; u)

cum porro, quod utique miſerum eſt, negari non poſſe, dum turpiſſimum eſſe confiteri, aut reticere illud jubet pudor, inhumanas brutasque libidines admiſerit luxurioſa humanitas, & ipſæ ſtatuæ laſcivientes quosdam habuerint amatores w); quemadmodum equus æneus Jovi Olympio conſecratus, ob adfuſum æris mixturæ Hippomanen adductos equos in tantam rabiem coitus rapiebat, ut eum nil minus furenter invaderent, quam ſi cum vivente pulcherrima equa congredi adorirentur x); tamen hoc quidquid eſt explana-

t) Diverſas haſce ſignificationes in Indice *Harduini* longa ſerie reperies.

u) *Horat. Od. 25 L. I, Ariſtot. Hiſt. Anim. L. VI, 18*, ex feminis equas libidine incendi potiſſimum, aſſeverat.

w) *Balth. Bonif. Hiſt. ludicr. L. XIV, 13.*

x) *Plin. L. VIII Cap. 42*, ſed plenius & accuratius *Pauſanias L. V* ſub finem.

tionis regulis veræ interpretationis & linguæ Romanæ rationibus non plane respondet. Nam vocula *usque ad* inclusionem, non exceptionem, verborum rerumque sequentium, ni fallor, hic indicat, præsertim quia Codices MSti *usque in coitum* præ se ferre dicuntur. Præterea Autores, qui Semiramidis vitia longa alias commemorant serie, nullam monstrosæ ejusmodi cupiditatis aut veneris mentionem inferunt, sed hoc tantum confirmant, quod humanitatis amantissima ad toleranda viduitatis incommoda, ex exercitibus suis viros forma pulcherrimos corporisque habitu præstantes elegerit, quos pro meritorum gratia crudeliter, sed tacite, interficiendos curavit, quo magis a proditoribus secura, intemperantiæ caliginem offunderet, ac furtivum dedecus perpetua oblivione sepeliret. Quæ rationes quóque me de hac sententia deducunt.

Non multo clarior & certior esse videtur Cl. *Harduini* emendatio. *Quid*, inquit, y) *si legas : usque in rogum? Nam Hyginus Fab. 243, Semiramis, inquit, in Babylonia, equo amisso, in pyram se conjecit.* Nolo quidem opponere, integrum novum vocabulum in alterius locum præter necessitatem substitui, cui Codex nullus probatæ fidei favet; tamen duplici hæc semper correctio laborat ambiguitate. Aut enim loquendi formula *usque in rogum* idem significat ac usque in mortem; aut eo extendenda, Semiramidem amasse equum usque eo, ut, amisso illo, in rogum vivens se immiserit. Si prius alterutra promiscue poni potest; rogus æquiparatur morti: tum autem illa dictio nec mirum nec memorandum quid continet, quod tamen *Plinium* collineare, ex filo orationis nexuque haud difficulter perspicimus. Si posterius, *Plinio* tribuuntur cogitationes, in quas fortassis tum temporis ne per somnium quidem incidit, &, repugnante interpretationis ordine, fingitur, vagam illam locutionem de caritate equi singularem *Hygini* narrationem de voluntaria Semiramidis morte ob interitum equi comprehendere. Nam

y) *T. I p. 494 n. 124 Emendationum.*

Nam neque verbum *adamare*, neque vocabulum *rogus*, hanc extenſam ſignificationem recipiunt, multo minus quidquam præcedit aut conſequitur, quod huic explicationi faveat. Hactenus ergo mea qualiscunque emendatio ad veritatem quam proxime accedit. In explicandis certe Autorum corruptis & obſcuris ſententiis omnia aperte judicari non poſſunt, eamque ob cauſam, ſi quidquam accidit probabile, & nihil verisimilius probabilitatem evertit, eo utendum eſt utique.

Denique, ſi quærimus, cur hujus corruptiſſimi loci emendationem tot tantique interpretes intentatam hactenus reliquerint, cum & ipſe *Harduinus* quaſi in tranſcurſu tantum illum tetigerit, nilque minus, quod pace Viri Celeberrimi dictum ſit, fecerit, quam ut clariore locus luce refulgeat, cauſam hanc præ ceteris reperio. Tres inprimis Aſſyriorum inveniuntur Semiramides; *prima* uxor Nini, vitiorum fautrix, quam luxuriæ atque impudicitiæ dedecus reddidit deteſtabilem, *ſecunda* Belochi, XVIII Aſſyriorum Principis, filia, quamplurimis Semiramis, aliis Atoſſa dicta, a patre ob ingenii excellentiam ſingularemque prudentiam in imperii ſocietatem adſcita, multis victoriis bellicisque laudibus clarisſima; *tertia* uxor Nabuchodonoſaris, quam ob ſummos labores hortosque maxima admirabilitate inſignes, ejus hortatu confectos, veneratur antiquitas. Quamvis autem harum Reginarum hiſtoria craſſiſſimis olim circumvoluta obductaque jacuerit obſcuritatibus, adeo, ut errore *Cteſiæ*, Autoris minus accurati, tres in unam converterentur, & primæ Semiramidi, mulieri luxurioſæ & diſſolutæ, gloria etiam ſecundæ, & magnificentia tertiæ, præpoſtere & imprudenter tribuerentur; tamen nemo facile quidem Semiramidis cujusdam effuſas in omni intemperantia libidines ignorabat, cum non pauci ſcriptores ſumma illius, operienda omnino tenebris, flagitia in lucem proferrent, convitiis, probris maledictisque, nec injuria, onerarent. Quo factum eſt, ut, quicquid ad confirmandum ſcelus augendamque Semiramidis infamiam pertineat, apud omnes facile fidem invenerit, & una cum ſeculis ætatibusque hominum inveterare potuerit. Abſit autem, ut

crimina

crimina hominum nos a veritate aut ejus inquisitione deflectant. Quod reliquum est, miror, liberali atque elegantiori doctrina politissimum *Langletum du Frenoy* perversam *Plinii* lectionem comprobasse. In excellenti enim Opere, quo Historiam tractandi rationem mirifice docet, diligentiam nobis fidemque & libertatem suam plane probat, ac veritati inprimis servit, Semiramidum quoque res gestas subtiliter & particulatim persequitur, & ab omni alias ambiguitate liberat. Sed, posteaquam primæ Semiramidis perpetuam stupri consuetudinem, incestum, ceteraque nefanda flagitia, fusius enumeravit, hæc addit: z) *Elle n'en resta point dans les bornes de l'humanité, & l' Histoire a soin de nous avertir, qu' elle se precipita dans le feu, par l' extreme chagrin que lui causa la mort d'un cheval qu' elle cherissoit tendrement.* Semiramis in Babylonia, equo amisso, in pyram se conjecit. *Pline a soin d' en apporter la raison:* equum adamatum a Semiramide usque ad coitum. Quibus in verbis hoc inprimis observo, quod, diverso ab *Harduino* ordine, *Hyginum* ex *Plinio*, non *Plinium* ex *Hygino*, illustraverit, quod sane non improbandum, si modo *Plinii* verba eo sensu, quo afferuntur, cum ratione consentirent; quod quidem rectissime negamus. Quamobrem nostra hactenus proposita emendatio *Hygino* hoc magis videtur inservire, quo minus contradictionis involvit. a) Si enim mirum est, quod se ipsa Semiramis, amisso

---

z) *Methode pour étudier l' Histoire T. I p. 296, 297, edit. noviss. Paris. 1729, 4.*

a) Ceterum *Hygini* narratio duplici modo in dubium vocari potest. 1) Orientis accolis πυροδελεία seu civilis ignis cultus erat, & quidem adeo religiosus, ut non liceret ore aut follibus illum inflare, & Sacerdotes, ad prohibendos impuros halitus, ora tegerent. Inprimis mulieribus puerperis sub pœna prohibitum erat, ignes sacros saltem inspicere. Quis ergo credat, Semiramidi permissum fuisse, in ignem se conjicere, cum hoc modo ignis maxime

Digitized by Google

amiſſo equo, ſua ſponte in flammas dederit præcipitem; idcirco tamen non opus eſt coitus fictione, quoniam ob acerbiſſimum, quem ex equi cariſſimi religioſeque habiti jactura hauſit, dolorem ad eundem furioſum vitæ exitum impelli potuit. Cupidis certe & ſitientibus voluptatum, præcipue parum expertis, odioſum & moleſtum eſſe, illis privari, quippe qui avidius ex inſolentia in eas ſe immergunt, at ſatiatis & expletis jucundum ſæpius videtur carere, usque adeo, ut propter leviſſimas rerum mutationes immaturum haud raro quærant funus. Semiramis igitur, tanquam emeritis libidinum cupiditatumque omnium ſtipendiis, cum nil amplius potuerit deſiderare, cumque ſatietas ſit plena pœnitentiæ, repentino incitata dolore, voluntaria occumbere potuit morte. Objicis, vix eſſe probabile, hominem mentis compotem ob interitum quadrupedis, acquiſitionis facillimæ, mortem ſibi voluiſſe conſciſcere, niſi omnino ſingularis quædam ſubfuerit cauſa. At primum, mulierem libidine furentem ratione uti, nego; deinde contraria opinio omnes veriſimilitudinis limites excedit, majoresque ac inenodabiles complectitur difficultates. Aut enim potuit cum equo ſuo conſuescere, aut non; ſi potuit cum hoc, etiam licuit cum alio, ideoque hoc caſu non magis debuit illum deſiderare, quam in priore; ſin minus potuit, alia certe doloris fuit cauſa, quam coitus.

---

maxime pollueretur. *Herodotus* certe Cambyſem ob combuſtum Amaſis, Ægyptiorum Regis, cadaver reprehendit. *Th. Hyde Hiſt. relig. vet. Perſ.* paſſim, præcipue *Cap. 27 p. 344*, & in *Zoroaſtris præceptis ibid. p. 474.* 2) *Juſtinus L. I Cap. 3* Semiramidis mortem multo aliter deſcribit: *cum*, inquit, *concubitum filii petiiſſet, ab eodem interfecta.* Nolo hæc diſquirere aut urgere, cum ab inſtituto aliena ſint.

A NEW GRAMMAR &c.

h. e.

GRAMMATICA NOVA, COMPOSITA EX Scriptoribus Claſſicis, inſtituendis in Latina lingua pueris per præcepta plana Anglica, methodo facili & aper-

ta, cum Notis & Obſervationibus Criticis, in uſum Scholarum Magnæ Britanniæ & Hiberniæ, Autore S. SHAW, M. D.

Londini, apud Wilh. Innys, 1730, 8.

Pl. 13 dimid. ch. maj.

DEbet juventus jam plures in hoc genere libros diligentiſſimo Autori, qui ſcholæ Tamworthenſi Comitatuum Staffordiæ & Warwicenſis præeſt. Anno ſeculi præſentis 30 iterum prodiit *Syntaxis* illius *Anglice* ſcripta, in cujus ipſo titulo indicat, ſe putare, fieri non poſſe, ut ex Latina Grammatica Latine diſcat pueritia. Primam ejus editionem placuiſſe popularibus, vel inde apparet, quod recudenda fuit, & quod in titulo *Lexici Grammatici*, Anglica itidem lingua Londini A. 1726, 8, editi, nomini ſuo adſcripſit, ſe Autorem eſſe Syntaxeos in uſum ſcholæ Tamworthenſis ſcriptæ. Non ultima dos libellorum ipſius eſt, quod breves ſunt. Sed, cum ex ipſis Claſſicis Autoribus compoſitam ait hanc Grammaticam, in eo, neſcimus, an fidem ei usquequaque habituri ſint homines. Noſtrum non eſt, in talibus præſertim libellis catalogos errorum texere, quæ illiberalis admodum & ingloria opera eſt: ſed neque velimus promiſcuis laudibus vel adulatores publici, vel imperiti nimium ejus rei, quam agendam ſuſcepimus, videri. Ut igitur perſpicuitatis, diſtinctionis, ordinis, laudem, quæ in hoc genus libellis primaria eſt, non invidemus huic Grammaticæ, ut facile ferimus Syntaxin omiſſam, quam ſcilicet peculiari Opuſculo tractavit Autor, ut plura, quæ deeſſe hic videri poſſunt, ex ipſius Lexico Grammatico hauriri poſſe concedimus; Proſodiam autem ex *Alvaro* peti; ut idoneas cauſas habuiſſe putamus Autorem, de nominum genere & declinationibus copioſe agendi, de verbis autem præter paradigmata proponendi prope nihil; hæc igitur ut tranſeamus, apparet his, qui attendere & judicare poſſunt, non ex ipſis ſcriptoribus Latinis compoſitam eſſe hanc Grammaticam, (quod de Cl. *Schwartzii* noſtri Opere nupero jure prædicatur,) non eo tantum indicio, quia parce admodum laudantur nominibus ſuis, & rariſſime cum ipſorum locorum indicatione, ſed aliis etiam nonnullis, quorum unum alterumque bona-

na cum Viri optimi venia proponemus. Diſtributiva pro cardinalibus poſita, ait, ſingulari numero poſſe poni, e. g. *ſexta cervice feratur*. Putabamus, forte errorem interceſſiſſe, *ſexta* poſitum pro *ſena*. Sed deprehendimus paullo poſt, verba eſſe *Juvenalis I, 64*, neque quidquam ibi variare libros. Inter pluralia tantum cum referantur *Manes*; Noſter obſervat, *Mani* eſſe apud *Catonem R. R. 141*. Sed illum quidem vocandi caſum eſſe nominis proprii, per *ἀντωνυμίαν* poſiti, nemo temere negaverit. De Diis certe Manibus ibi cogitare quomodo potuerit quisquam, ambigimus. Mira diſtinctio eſt, cum *Aptota* ſeparat ab iis, quæ vocat *Invariabilia*, quorum illa omnes una terminatione caſus comprehendant, hæc paucioribus caſibus contineantur: quæ quidem *defectiva caſibus* dicunt reliqui. Ita Sectio VIII de *heteroclitis* adjectivis agere dicitur, neque tamen ibi videas exponi niſi de iis, quorum neutra terminatio in plurali numero deſideratur, v. g. *celer*, *artifex*, *compos* &c. Vocis *Rosmarinum* obliquos apud *Plinium* reperiri, negat. Sed poterat illi Index *Harduini* ter oſtendere genitivum *roris marini*, & ſemel ablativum *rore marino*.

p. 7.

8.

11.

14.

15.

EMANUELIS ALVARI REGULÆ DE SYLlabarum quantitate, cultiores multo & auctiores, quam antea, editæ. His accedit ars metrica, ita concinnata, ut, quæ de præcipuis Carminum generibus documenta traduntur, exemplorum loco eſſe poſſint. Quibus adjungere viſum eſt luſus aliquot poeticos, Carminaque, ex variis Poetis ſelecta, & ſecundum literarum ſeriem diſpoſita, cum Indice Poetarum &c.

Opera & ſtudio L. V.

Londini, ex Typographia Regia, proſtat apud Guil. Innys & Nic. Prevoſt, 1730, 8.

Pl. 13.

AUtor in Dedicatione ad *Guil. Cavendish*, Marchionem Hartingtonium, Guilielmi Ducis Devoniæ filium natu maximum, *Ludovicus Vaslet* vocatur, & Scholæ Fulhamenſi, regendisque Illuſtriſſimi, cui inſcriptus libellus eſt, pueri ſtudiis præfectus eſt. *Alvari* verſibus ſubjecta ſunt exempla

& Obſervationes aliæ. Genera deinde Carminum non ſuis tantum verſibus declaravit Vir Cl. ſed *Terentii* etiam nonnunquam, *Martialis*, ac *Terentiani Mauri*. In luſibus poeticis aliquot etiam ænigmata Sympoſiana, an Sympoſiaca? refert, & in his quartum nonageſimum, quod ante aliquot annos multorum exercuit ingenia, *octo tenes manibus &c.* illique ſolutionem adjecit plane ſimilem *Haſæanæ* in edit. Cel. *Heumanni* noſtri *p. 200*; nempe hanc, *de argenteis ſemiſolidis octo, ſeptem tolle, remanebit unus, qui ſex valet aſſes Anglicanos.*

p. 112.

ELOGIUM POLYCARPI LEYSERI, Polyhiſtoris Helmſtadienſis.

HAbet omnino, cur inflictum ſibi morte Viri excellentis ac vere Polyhiſtoris non Academia tantum Julia, ſed omnis etiam Germania ac univerſus orbis eruditus, vulnus doleat. Deceſſit enim de vita d. 7 menſis Aprilis A. 1728 *Polycarpus Leyſerus*, in Academia Helmſtadienſi Poeſeos & Hiſtoriarum Profeſſor, Philoſophus inſignis, excellens Medicus, gravis Jureconſultus, Vir omni politiorum literarum genere mirifice excultus. Occidit in optimo ætatis flore, quippe vix ſeptem & quod excurrit annos trigenario major, cui tam ob ingenium præſtantiſſimum, quam paternorum avitorumque præclare factorum memoriam, auſpicatiſſimum feliciſſimumque ad altiora ſummo cum ardore enitendi jam inde ab incunabulis paratum iter videbatur. Ortum duxit ex gente præclara & antiquiſſima, utpote jam ante hos quingentos annos in terris Auſtriacis nobilitatis laude florente, ubi nec hodie deſunt, qui, Pontificiorum ſacris addicti, illuſtrem Baronum de *Leyſer* dignitatem tuentur. Sed, cum parentes Noſtri adeo ab omni mentis elatione alieni fuerint, ut, ejurata Romanenſium ſuperſtitione, ultrò ſe hoc fortunæ ſplendore abdicaverint, non in natalium, ſed virtutis, nitore veram nobilitatem collocantes; ad literarum ſtudia animum applicare, quam externo faſtu atque luxu alios plus juſto antecedere, maluerunt. Præ ceteris vero ſtudiis nobilioribus Theologiam amplexi ſunt toto animo, & ſatis conſtat, non

patrem

patrem ſolum *Polycarpi* noſtri, ſed & avum paternum, maximi ſuis temporibus nominis, & de Eccleſia Evangelica meritiſſimos Theologos fuiſſe. Patrem quidem habuit *Polycarpum Leyſerum*, S. S. Theol. Doctorem, & id temporis Wunſtorpienſis Eccleſiæ ſupremum Antiſtitem, poſtea vero Auguſtiſſimo Magnæ Britanniæ Regi a Conſiliis ſacris, & Eccleſiarum Ducatus Cellenſis Superintendentem Generalem; avum vero *Fridericum Wilhelmum*, Cathedralis Eccleſiæ, quæ Magdeburgi eſt, primarium quondam Antiſtitem. Mater ei fuit *Margaretha Magdalena*, *Hermanni Barckhuſii*, Viri magnorum itidem in Theologiam meritorum, filia. His ornatiſſimis majoribus & fortunatis parentibus Wunſtorpii editus d. 4 Sept. A. 1690, tenera admodum ætate, cum fratre ſuo natu minore *Friderico Wilhelmo*, relicta urbe patria, quæ tum temporis ingenia formandæ juventuti apta non ferebat, in varia literarum Gymnaſia, Ilfeldenſe præcipue, Gœttingenſe & Magdeburgenſe, ſe contulit, in quibus una cum fratre ſibi conjunctiſſimo tam diligenter doctrinarum ſtudiis operatus eſt, ut non in primis tantum literarum elementis, ſed in ipſis etiam diſciplinis nobilioribus, brevi tempore inſignes faceret progreſſus. Cujus rei teſtis præter alios cumprimis eſſe poterat *Juſtus a Dransfeld*, id temporis Pædagogii Gœttingenſis Director, qui, quoties Noſter ſub ipſius ductu aut dicendo, aut diſputando, aut alio exercitationis genere, vires ingenii ſui periclitaretur, nunquam præclara hæc induſtriæ ſpecimina publico & typis exſcripto Elogio condecorare intermiſit. Poſitis ita ſtudiorum tirociniis, laudabiliterque jactis magnæ doctrinæ fundamentis, A. 1709 Gymnaſia cum Academiis commutavit. Haſſo-Schauenburgicam, quæ Rintelii floret, primam ſalutavit, cumque, non minus optimi ſuaſu parentis, quam glorioſo nonnullorum ex majoribus exemplo, concitatus, ſanctioris doctrinæ ac Scripturæ ſacræ, cognitioni totum ſe dederet, præeuntes hic celeberrimos Viros, *Kahlerum* & *Bierlingium*, Theologos tam pios, quam eruditos, impigre ſecutus eſt. Anno vix confecto, Rintelio Roſtochium diſceſſit, cœptam feliciter ſtudiorum telam hic pertexturus.

Audivit hic celeberrimos Theologos, & *Fechtii*, *Grunenbergii*, *Grapii*, *Krakewitzii* & *Kœpkenii*, ſcholis, ſtudio ſacro dicatis, examinatoriis præſertim & diſputatoriis, diligenter interfuit. Præſide *Grapio* partem Theologiæ Polemicæ *Raviana* reſpondendo ventilavit. Moderatoribus certaminis *Krakewitzio* & *Kœpkenio*, Theologiam cum aliis commilitonibus diſputando abſolvit, id quod bina typis exſcripta Programmata teſtantur. Biennio exacto, Helmſtadium delatus, ducente inprimis ſumme venerabili Abbate *Jo. Andr. Schmidio*, iter theologicum proſecutus eſt, privatim & publice cum ſocio *Jo. Andr. Duvio* Theologiam diſputando percurrens, teſte *Proluſionum Marianarum*, quas edidit *Schmidius*, *tertia*. Solennem his adjecit eodem conflictus moderatore *de Conciliis Moguntinenſibus*, *præſertim de eo, quod A. 1310 a Petro habitum eſt*, Diſſertationem. Neque intermiſit alios almæ Juliæ doctores adire, ex quorum omnium fideli inſtitutione tantum profecit, ut inſignem omnino largiſſimæ meſſis faceret expectationem. Deſiderium vero parentis ſui prompto obſequio impleturus, A. 1713 patrios ad tempus repetiit lares, & otium nactus, ea, quæ Rintelii, Roſtochii & Helmſtadii, audiverat, perinduſtrie feliciterque in uſus ſuos convertit, jamque lectioni librorum ſe totum dedidit, atque ex his optima quæque ad locupletandam doctrinam hauſit. At vero, in hoc receſſu ſolitario cum a frequentiori eruditorum conſuetudine, qualis in Academiis patet, nimis ſe-remotum cerneret, *Wunſtorpii* diutius hærere noluit, tenebrisque domeſticis lucem prætulit Academicam. Rationibus omnibus probe ſubductis, in almam *Leucorim*, celebratiſſimam ad Albim bonarum artium mercaturam, commigrandum ſibi duxit. Ingreſſus hanc A. 1714, pari ardore, quo antea, ad cœleſtis doctrinæ culturam animum appulit, ediditque nobilioris ſtudii documenta publica, *Diſcordiam rationis & fidei in controverſiis cum Antitrinitariis, inſertis Wiſſowarci*, *Leibnitii*, *& aliorum*, *ſcriptis hujus argumenti ineditis*, & Diſſertationes binas, tecto nomine publicatas, quarum altera: *Num bona opera in actu Juſtificationis ſint præſentia?* Præſide *Wernsdorfio*, altera *de Pro-*

mo-

movendis commodis Ecclesiæ Evangelicæ, Præside *Chlademio* ventilata est. Conscripsit præterea Epistolam *de Præsumtione contra Clerum*, & Dissertationem *de noviter adornanda N. Test. Græci editione*. Hactenus *Leyserum* nostrum strenuum Theologiæ cultorem vidimus; jam, mutata forma, spectandum se nobis præbeat Philosophum. Quantum sapientiæ studiis pretium statuerit, non solum exinde apparet, quod, cum scholastica adhuc subsellia premeret, Philosophiam cupidissime consectatus est, posteaque, cum Academiam salutasset, adeo in amoribus habuit, ut A. 1714 Wittebergæ in solenni Magistrorum renunciatione, Cel. Philologo, *Wichmanshusio*, tum temporis hujus prælnii distributore, Philosophiæ Doctoris titulo, quem vulgo Magistrum vocant, dignissimus judicaretur. Neque vero postmodum tanto se honore indignum præbuit, sed omnes potius eo intendit nervos, ut cuique se tam excellenti doctrina, quam probis moribus, maxime commendaret. Scholas aperuit Philosophicas, magno semper audientium numero frequentes. Præses plus simplici vice cathedram Philosophicam conscendit, *Societatem Colligentium* instituit, operamque dedit, ut Observationum de variis ex omni eruditionis genere selectis argumentis aliquot in lucem prodirent fascículi. Quo spectant potissimum nonnulla ejusdem Opuscula, temporibus diversis edita, eruditeque conscripta: *Cautiones circa Bibliothecas*; *Vindiciæ generales Scriptorum, qui vulgo supposititii habentur*; *Meditationes de genuina Historia literaria*; *de Vita & scriptis Jo. Bodini*; *Animadversiones criticæ in Ephemeridum literatarum, inprimis hodiernarum, methodum*; *Observationes de prætensis terminis technicis a Mose adhibitis, contra Andr. Rudigerum*; *Apparatus literarius, ex variis quibusdam & selectis observationibus constans*; *Discussio conviciorum, quibus Andr. Rudigerus Physicam suam tueri molitus est*; *Examen Philosophiæ Wolfianæ Philosophicum*; *Erinnerung gegen Idirpii Censur, so er von dem Examine Philosophiæ Wolfianæ gefället*; aliaque. Non immerito igitur Noster in numerum Assessorum Ordinis Philosophici receptus, locum in eodem occupavit

vit A. 1716, habita prius pereleganti, *de Origine eruditionis non ad Judæos, ſed ad Indos, referenda*, Diſſertatione. Neque vero, rebus ita conſtitutis, intermiſit ſimiliter tam Themidi, quam Æſculapio, ſacra facere. Roſtochii non tantum *Schœpfferi* ſcholas diligenter frequentare, ſed & in ejusdem conſuetudine verſari, pulchrum ſibi ac honorificum exiſtimabat. Adiit ibidem *Schaperum*, cui, omnes Medicinæ partes docendo percurrenti, ita adhæſit, ut eo duce nullam earum reliquerit intactam. Wittebergæ vero Celeb. Medici & Archiatri Regii *Bergeri* lectionibus privatiſſimis, frequentique alloquio & interiore admiſſione, magno ſuo cum fructu uſus eſt. Præparatus igitur Noſter ad quæcunque munera rite obeunda, diutius in obſcuro latere non potuit; quin Wittebergæ adhuc hærens, ad munus Philoſophiæ extra ordinem docendæ ſolenni vocatione Helmſtadium fuit excitus. Quam ſibi demandatam provinciam A. 1718 eleganti Oratione, *de Ficta medii ævi barbarie, inprimis circa Poeſin Latinam*, publicatoque *de Reformationis diſciplinarum neceſſitate* Programmate, auſpicatus eſt. Quam tamen Philoſophiæ Extraordinariam cum Ordinaria Poeſeos Profeſſione, anno vix exacto, ſuperiorum juſſu permutavit. Habuit & ſub hujus muneris initium perelegantem *de Poeſi diſciplinarum principe* Orationem. Neque vero, quod maxime quidem ſui eſſe putabat muneris, artem poeticam ore tantum docuit, ſed & variis pulcherrimisque ſcriptis illuſtravit. Habemus *Hiſtoriam Poetarum & Poematum medii ævi*; *Programmata de Vera Poeſeos indole*; *de Artis Poeticæ Horatianæ virtutibus & vitiis*; *Gualteri Mapes Rhythmos binos de Concordia rationis & fidei ex Codice MSto erutos*; *Auguſtini Calmet Diſſ. de Poeſi veterum Ebræorum in Latinam linguam translatam*; *de Fruſtra quæſita Poeſi in Codice ſacro Hebræo*; *Galfridi de Vinoſalvo Artem Poeticam ex MStis editam*; denique *de Acuminibus ſpuriis in arte poetica vitandis*. Quæ cum maxime ageret Noſter, miſſus fuit ab Academia Helmſtadienſi A. 1721 Rintelium, qui ſacris ejusdem ſecularibus publico nomine intereſſet,

ſet, quippe non magna ſolum eruditione ſua, ſed elegantiſſimis etiam & ad genium ætatis compoſitis moribus, eximiaque corporis forma, ad officium legati obeundum præ ceteris quam maxime commendatus. Qua favente adeo occaſione, in mentem veniebat Noſtro, a Sereniſſimo ſuo Principe, ut ſibi per menſes aliquot ab Academia Julia abeſſe liceret, exorare veniam. Qua facile impetrata, eam ſuperioris Germaniæ partem, quæ Rheno alluitur, hoc potiſſimum conſilio brevi peregrinatione perluſtrare inſtituit, ut exteris quoque innoteſceret eruditis, atque ab iis literarias quasdam merces colligeret, non tam in peculiarem rei ſuæ familiaris, quam in communem orbis, quaqua patet, eruditi uſum, convertendas. Primum autem omnium Rintelio diſcedens, perrexit Caſſellas, itineris comite perilluſtri Barone de *Danckelmann*, Sereniſſimo Haſſiæ Principi a Conſiliis regiminis. Quicquid Caſſellæ in aula, palatiis, muſeis, magnificum ſplendidumque habent, aut artis usquam ac elegantiæ oſtentant, totum hoc, quantumcunque eſt, vidit, perſpexit, cognovit, intenteque obſervavit, ut ipſe fuſius refert in Cogitatis *de Flore Academiarum promovendo*, A. 1723 publicatis. Marpurgum tranſeunti *Borellum*, magni nominis Medicum, ac *Schminckium*, hodie Haſſo-Caſſellani Principis Conſiliarium, Hiſtoriographum & Bibliothecarium, ſalutare licuit. In Academia Gieſſena per haud longum temporis ſpatium commoratus, *Schupartum*, Theologum, *Liebknechtium*, Mathematicum & Theologum, *Weberum*, Conſiliarium & JCtum, qui Hiſtoricos MStos & nummos antiquos inſpiciendos ei obtulit, *Kortholtum*, Eloquentiæ & Poeſeos Profeſſorem, *Maſſonium*, Moralium, & *Ayrmannum*, Hiſtoriarum Profeſſorem, adiit. Francofurti ad Mœnum cathedrale templum, in quo electionis & coronationis Invictiſſimorum Imperatorum ſacra celebrari ſolent, oſſaque Guntheri Schwartzburgici ſunt condita, conclavia Electorum, conventibus in Curia deſtinata, & Caroli IV de eligendo Imperatore decretum, aureo ſigillo Bullave munitum, vidit; at Moguntiam delatus ſpe videndi alius aureæ Bullæ exemplaris excidit. In-

terfuit tamen Diſputationibus Theologicis Patrum e Societate Jeſu, & horum non minus, quam aliorum, Monachorum Bibliothecas, ſcriptis præcipue Codicibus illuſtres, nec non muſea *Gedultiana* & *Schlechteriana*, diligenti oculo perluſtravit. Heidelbergæ auditoria publica ſplendidiſſima, *Olympiæ Fulviæ Moratæ* ſepulchrum, *Miegii*, Theologi, & *Nebelii*, Medici, exquiſitiores conſpexit Bibliothecas. Agentoratum poſtquam pervenit, ſingularis hujus urbis & Academiæ celebritas permovit eum, ut non ſolum in urbe aliquantiſper commorari, ſed & ab Academia honores Doctorales animum induxerit expetere. Neque facti adeo ipſum pœnituit. Tanta enim ubique gratia & humanitate exceptus fuit, ut, ſimul atque Academiæ Patribus innotuit, non ſolum ſolennioribus ſingulis actibus eum intereſſe, ſed etiam proximum ſemper a Rectore Magnifico locum occupare, voluerint. Itaque Academicorum numero adſcriptus, id ipſum, cujus rei gratia Argentorati per annum integrum ſubſtitit, ordine aggreſſurus, d. 8 Jan. A. 1722 a Decano *Scheidio*, Medico ſeniore, in Medicinæ Candidatorum numerum receptus eſt. Inſequebantur d. 28 ejusdem menſis prius examen Medicum, & d. 29 poſterius, in quibus Problemata, *de uſu lienis* theoreticum, & *de ſcorbuto* practicum, ſolvenda erant. Quibus tentaminibus exantlatis, dum conſcribendæ Diſſertationi, quam vocant, Inaugurali operam impendit, a ſcopo haud alienum duxit, Candidatorum Jurisprudentiæ numero inſeri. Quod proinde deſiderium cum locum inveniſſet, dedit nomen ordini JCtorum, Decano *Scherzio*. Sponte concedente Academia, ut Theſes Inaugurales in ſuperiori cathedra ventilarentur, & Reſpondens cooptaretur, pro Licentia, ut ajunt, Doctoris Medici honores & privilegia conſequendi, d. 3 menſis Martii *Primas novi Syſtematis medici lineas* publice propoſuit & defendit, reſpondente *Jo. Georg. Wegelino*. Præſentia ſua illuſtriorem fecerunt Panegyrin Sereniſſimus hæreditarius Saxo-Meinungenſis Princeps, & plurimi Proceres, aliique dignitate & genere illuſtriſſimi. Opponentium vero vices ſuſceperant nonnulli ex Profeſſorum ordine, *Scheidius*, Aca-

Digitized by Google

Academiæ Rector, & ordinis ſui Decanus, *Sachſius*, Phyſices Profeſſor, & ordinis Philoſophici Decanus, *Saltzmannus*, Medicinæ, inprimis artis Anatomicæ, doctor, *Bæclerus*, Botanicæ Profeſſor, denique *Hertenſteinius*, non incelebris Mathematicus. Inceſſurus porro, qua cœperat, via, d. 9 Mart. de profectibus in Jurisprudentia requiſitus eſt prima vice, mox d. 11 altera, ubi poſtremo examine pro recepto more utriusque Juris, Civilis & Canonici, leges erant reſolvendæ. Poſtquam Diſſertatio Inauguralis, *de eo, quod juſtum eſt circa Jurisprudentiam emendandam*, Anteceſſorum in Academia cenſuræ fuerat ſubjecta, iidemque Præſidium priori ſimile humaniſſime indulſerant, reſpondente *Jo. Henr. Greuhmio*, Quindecimviri filio, d. 9 April. inſpectantibus eodem Celſiſſimo Duce aliisque honoratioribus, ventilatio Diſputationis eſt peracta, impugnantium partes ſuſtinentibus *Bullingero*, Equite Colonienſi, *Friderico* S. R. I. Lib. Barone de *Geyder*, dicto *Rabenſteiner*, *Linckio*, Academiæ Rectore, *Scherzio*, Decano, *Felzio*, ordinis ſui Seniore, & *Bæclero*, Anteceſſore. Licentia impetrata, ſupererant ſolennia Doctoralia, quæ, quoniam quinque Candidatis illuſtriora reddebantur, in Auguſti menſis ſextum diem ſunt protracta. Quo demum illuceſcente, conſuetis cerimoniis, Decano & Promotore *Saltzmanno*, privilegia Medicinæ Doctoris impetravit, Problemate publice ante enodato: *Utrum Medicina reliquis diſciplinis quoad certitudinem cedat?* Denique colophonem ſcopo in Academia Argentoratenſi præfixo impoſuit, d. 5 Novembr. A. 1722 Doctoris in utroque Jure laurea, *Felzio* promotore, ornatus. Quæſtionem ea occaſione explicandam accepit: *An & quæ ratione Jurisprudentia quoad fictiones cum Poeſi conveniat?* Reliquo tempore, quod a laboribus & ſolennitatibus vacuum erat, non tantum publicis Diſputationibus, partim audiendo, partim argumentando, ſæpius interfuit, ſed Bibliothecas etiam illuſtres, & præcipua nummophylacia, aliaque id generis ornamenta publica, diligenter perveſtigavit. Itaque illi, animum re literaria maxime refecturo, nihil omnino deliciarum hujusmodi

modi defuiſſet, niſi malevoli quidam homunciones interea ejus famam & exiſtimationem omni niſu fuiſſent inſectati. Rumor enim in vulgus emanaverat, incertum, quo autore, *Leyſerum* ad alia ſacra tranſeundi cupidine tentari. Quam ob cauſam, cum nuntius adeo infauſtus Argentoratum perferretur, etiamſi nullius ſibi culpæ conſcius eſſet, neceſſitate tamen coactus, ne prorſus commodorum ſuorum negligens haberetur, non tantum publico ab Academia Argentoratenſi Teſtimonio calumnias iſtas retundere, ſed etiam reditum ſuum in patriam absque mora coactus eſt maturare. Redux inde, jamque ad priſtinos ſuos labores Academicos rediturus, omnem in eo poſuit operam atque laborem, ut paulo longiorem ſuam abſentiam tam publicis & privatis ſcholis, quam variis, iisque haud inconcinnis, circa hoc tempus in lucem emiſſis, ſcriptis compenſaret. Pertinent huc, præter Diſſertationes Juridicas, quas ſtatim poſt reditum ſuum in publico eruditorum examine ventilavit, utpote *de Fruſtranea cadaveris inſpectione in homicidio*, binasque *de Limitibus, qui JCtis a Theologis ponuntur*, & duo Programmata, alterum *de Primis Juris Germanici ſcripti incunabulis*, alterum *de Veterum JCtorum diviſionibus non juridicis*, Opuſcula nonnulla Hiſtorica, quibus hiſtoriæ Imperii Romano - Germanici qua media tempora egregiam affudit lucem; *Hiſtoria* nempe *Comitum Wunſtorpienſium; Hiſtoria Comitum Eberſteinenſium; Vertheidigung ſeiner Eberſteiniſchen Hiſtorie gegen Herrn D. Behrens Remonſtration*; *Genealogiæ Comitum Blanckenburgenſium, Reinſteinenſium, Eberſteinenſium, & Hojenſium*; *Commentatio de Contraſigillis medii ævi*; *Programmata de Lachis Loubæ*; *de Exiſtentia Joannæ Papiſſæ*; *de Profectione Principum & adventu felici in nummis veterum Romanorum*, & aliud: *Salus Auguſti ex nummis*; *Panegyricus in Magnæ Britanniæ Regem, Georgium I*; *Specimen Tabularum Progonologicarum, Auguſtiſſimi Regis Georgii I majores aliquos, Imperatores maxime & Reges, ſiſtentium*; *Conſilium & monita de Diplomatico Hiſtoriæ Germanicæ Corpore concinnando*; *Obſervata*

Di-

gitized by Google

Diplomatico-Hiſtorica: 1) de Jure Juſtinianeo a Lothario Imperatore in Germaniam minime introducto; 2) de Lanttinc, Jure Germanorum honorario; 3) de Servis ſervorum; 4) de Frilingis; 5) de Differentia Nobilium medii & hodierni ævi; 6) de Litonum abſolutione; 7) de Iniquitate teſtamentorum; 8) de Servis nobilibus; 9) de Patriæ poteſtate in Germania ignorata; 10) de Jure legitimæ; 11) de Adoptione per Andelungam; 12) de Origine Patriciorum Germaniæ; 13) de Advocatis Principum; 14) de Mundiburdio. Nec prætermittenda eſt Commentatio ejusdem *de Vera Geographiæ methodo.* Atque his & ſimilibus in ſtudium Hiſtoricum meritis non tantum id confecutus eſt, ut fama ejus quotidie creſceret, ſed etiam, qui Viro illuſtri, *Hahnio*, Hannoveram evocato, in Hiſtoriarum Profeſſione ſuccederet, præter eum dignior nemo inventus ſit. Injunctæ igitur ei primum ſunt Lectiones vicariæ, additis tamen promiſſis, fore, ut, ſi, qua cœpiſſet, via pergeret de ſtudiis Hiſtoricis præclare mereri, propediem ipſum Hiſtorici munus obtineret. Lectionibus hiſce vicariis Programmatis loco brevi quidem, ſed multa eruditione referta, *de Sigillo Principum Brunſuicenſium Majeſtatico*, præluſit Commentatione. In ipſa vero Hiſtoriæ tractatione ea ſemper uſus eſt methodo, ut, poſthabitis & valere juſſis recentiorum ſcriptorum Syſtematibus vel Compendiis hiſtoricis, aſſerta ſua ſcriptorum coævorum autoritate, & antiquorum Diplomatum, aliorumque fide dignorum documentorum, teſtimoniis adſtruere ſemper laboraret, unde etiam evenit, ut, cum circa idem tempus audiret, latere in Septentrione, & quidem in privatorum ſcriniis, multa egregia documenta hiſtorica, tempore bellorum, in Saxonia inferiori geſtorum, ex tabulariis & monaſteriis eo translata, A. 1726 menſe Martio, impetrata Superiorum conceſſione, iter novum per duos menſes in Daniam ſuſciperet, nullis parcens ſumtibus, quantumvis magnis, ad ea undique conquirenda, quæ ſibi aliquando videbantur profutura. Quo in itinere conſtituto non tantum exoptatiſſima affulſit

occasio, permultos viros eruditos, & inter eos maxime Reverendissimum literatissimumque Hafnienſium Epiſcopum, *Wormium*, qui ipſum rariſſimo MSto donavit, compellandi, ſed & varia hinc inde in publicis Bibliothecis, tabulariis, ſtatuis, marmoribus, antiquis inſcriptionibus, Diplomatibus, ſigillis & monetis, annotandi, unde obſcuriſſimæ Cimbricarum gentium antiquitates, & ipſorum Germanorum res geſtæ, non parum lucis fœnerantur. Cujus itineris fructum deinceps Noſter in uſum redundare orbis eruditi juſſit, cum Helmſtadium reverſus, inſignem illam doctoris Hiſtorici ſpartam circa finem A. 1726 obtineret; cujus graviſſimi muneris auſpicatiſſimum terſa ſane & eleganter elaborata Oratione, *quod nihil ſciatur, niſi quod hiſtorice ſcitur*, initium fecit. Atque hunc ardorem animi, in rebus ſuis ſtrenue fideliterque peragendis adhiberi ſolitum, non niſi cum vita depoſuit. Clarus ita fuit *Leyſerus* natalium ſplendore, a majoribus accepto, clarus magnitudine eruditionis, clarus etiam ampliſſimis dignitatibus. Id unum tantum ejus felicitatem aliquantiſper videbatur remorari, quod, moleſtiſſimis ſæpe domeſticarum rerum curis diſtrictus, impediretur, quo minus literarum ſtudia tanto ardore, quanto in eadem ferebatur, tractare poſſet, &, quanto lubentius alias vitam cœlibem conjugali multis de cauſis præferebat, tanto magis inde haberet, cur ſerio tandem vitæ ſociam, cum qua curas partiretur, expeteret. Fuit hæc maximarum dotium ac laudum matrona, *Louiſa*, Excell. & Conſult. Viri, *Schræteri*, J. U. in Acad. Salana Doctoris quondam celeberrimi, vidua, & S. Ven. Abbatis *Schmidii* filia, in ordine naſcendi tertia, ſponſo ſuo tam generis, quam dignitatis, claritate non impar; cum qua *Polycarpus* noſter A. 1726 d. 31 Octobr. fauſtum auſpicatus eſt connubium, nec prorſus infœcundum, cum ex eo optimæ ſpei filia, *Philippina Sibylla*, ſuperſtes adhuc, felici prodierit partu. Ceterum, ſi reliquam Noſtri vitam ſpectes, fuit hæc ita comparata, ut bonus atque pius magis eſſe, quam videri, voluerit.

Publi-

Digitized by Google

Publicorum quidem sacrorum contemtor haud fuit, neque tamen, his unis omnem absolvi Numinis divini cultum, unquam sibi persuaderi passus est. In obsequio superioribus præstando fuit promtus diligentissimusque. Collegas amore prosecutus est fideque integerrima. Nunquam cum eorum quopiam vel simultates aluit, vel ulli alii mortalium gravis fuit atque molestus. Apud illos, quorum curæ potissimum res tam publica, quam scholastica & literaria, commissa est, neminem Collegarum, nec quemquam alium, calumniis impetiit, aut crescenti alterius honori obicem posuit, malas quippe artes, viro bono indignas, vehementer detestatus. In senatu Academico singularem ostendit prudentiam; rogatus sententiam libere dixit, optimarum semper partium. Pro conservandis Academiæ juribus, & Ordinis Professorii honore, vel vitam ponere paratus erat, jurisjurandi, a se sanctissime quondam præstiti, haud immemor. Cum aliis de rebus ad eruditionem spectantibus conferens, aut more Academico disceptans, nunquam se præbuit morosum, aut cedere nolentem. Sententiam suam professus, aliis sentiendi libertatem non denegavit, sed facillimus in ferendis dissentientibus semper extitit. Ut rebus secundis elatum nunquam, ita in adversis nunquam se fractum & oppressum ostendit, & adversus quoscunque casus obfirmatum atque immotum animum servavit. In amicis deligendis adeo cautus & circumspectus fuit, ut neminem amicitia sua dignaretur, nisi quem penitus inspexisset. In communi vita & vulgari consuetudine singularem semper præ se tulit morum suavitatem, gravitate conjunctam. Ad se venientium nemini aditu interdixit, sed quemcunque summa cum humanitate excepit, omnibus quippe obvius addictissimusque. Horas subsecivas, veterum more Romanorum, honestissimis amicorum colloquiis concessit, ut animum studiis defatigatum aliquantum reficeret, & ad altiora rursus excitaret. Eo tamen se imprudentiæ haud passus est perduci, ut vel

inte-

integros dies, vel tempus diurnum, quippe quod ad ſtudia colenda aptiſſimum ſemper non tam judicavit, quam ipſe expertus eſt, intempeſtivis conviviis, aut aliis voluptatibus, more quidem non ita paucis hodie conſueto, perderet. Brevibus *Leyſerus* noſter talis fuit, qualem eſſe oportebat, qui multos alios tam nominis ſui fama atque celebritate, quam maximis eruditionis theſauris, morum gravitate, vitæ integritate, & reliquis viri boni atque honeſti virtutibus, anteiret. Ulterius ergo nihil reſtat, quam ut de ultima ejus valetudine & beato ex hac miſeriarum valle diſceſſu pauca adhuc adjiciamus. Viribus videbatur integris & corpore robuſto, cum nocte iſta, quæ primum & ſecundum menſis Aprilis diem intercedit, ex improviſo ferventiſſimus quidam eum invaderet æſtus, cum anxietatibus præcordialibus & præternaturali ſudore conjunctus. Quæ ſymptomata, quia ſigna videbantur eſſe latentis adhuc mali gravioris, eum permoverunt, ut, adhibito ſtatim in conſilium celeberrimo quodam Medico, variis atque optimis remediis morbo obviam iret. Quorum etiam uſu primis tribus diebus ſe non leviter corroboratum ſenſit, adeo, ut ſpe propediem convaleſcendi prorſus non deſtitueretur. Indiciis vero purpuræ rubræ, quæ ab initio hinc inde apparuerant, ſubito evaneſcentibus, & morbo ipſo in purpuram, quam vocant, albam degenerante, triſti ſuo exemplo ſatis ſuperque docuit, non ſemper eſſe Medici, depellere morbos, ſed horum vim atque renitentiam ſæpius ejus dexteritatem juvandique ſuperare conatum. Vix enim ſex integri præterierant dies, cum omnibus viribus deſtitutus, ingraveſcenti malo Noſter ſuccumberet, & inſecuta 7 Aprilis die circa horam veſpertinam nonam præmatura nimis morte, inter preces & lachrymas ſuorum, præſentibus Viro S. Rev. *Weiſio*, ſuo in Chriſto patre, & aliis quibusdam amicis, integra ratione, plenisque ſenſibus, atque in ipſo ætatis ſuæ flore, non ſine ſummo Academiæ & eorum, qui cognitam habebant eruditionem ejus incomparabilem, omnium dolore, placide ac leniter obdormiret, non niſi annos natus 37, menſes 7, & dies 7.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. IV.

STORIE DI GIOVANNI, MATTEO E FILIPPO Villani &c.

h. e.

HISTORIÆ JOANNIS, MATTHÆI ET PHILIPPI, VILLANORUM, in hac nova Editione comparatæ ad celebrem Codicem MStum Rever. Abbatis, JOANNIS BAPTISTÆ RECANATI, Patricii Veneti, & alios adhuc duos Florentinos, quorum beneficio plurimis locis adauctæ & inſigniter emendatæ ſunt. Edidit PHILIPPUS ARGELATUS.

Tomi II.

Mediolani, 1729, fol.

T. I Alph. 2 pl. 18, T. II Alph. 3

INter Italos, qui patriam Hiſtoriam per integrum Seculi XIV decurſum ſcriptis tradere inſtituerunt, vix ullum celebrius exſtitit *Joannis, Matthæi & Philippi, Villanorum*, civium Florentinorum, nomine; qui res Florentinas vernaculo ſermone conſignare aggreſſi ſunt. . Summa primarum editionum raritas, quas quidem de *Joannis* Opere princeps,

licet imperfecte, fecit *Jacobus Faſolus* Venetiis A. 1537 in fol. & poſt hunc bis repetierunt *Fratres Juntæ* Venet. A. 1559 & Florentiæ A. 1587 in quarto, quibus & *Matthæi* ac *Philippi* labores, Florentiæ annis 1562, 1577 & 1581 impreſſi, debentur, abunde demonſtrant pretium, quod de illis communi applauſu conſtituerunt Viri eruditi, tam exteri, quam indigenæ. Reliquit poſt ſe eximio intervallo ſcriptores duos alteros *Joannes*, tum amplitudine argumenti, ſiquidem cœptum ab ipſis conditæ urbis Florentinæ initiis narrationis filum perſequitur, & ad annum usque 1348, quo peſte conſumtus vivere deſiit, continuat, tum & ſtili elegantia linguæque Tuſcæ puritate; unde meruit ſubinde in *Vocabulario della Cruſca* tanquam emendatiſſimum ſcribendi bene exemplum allegari. Non equidem caret omnino fabulis; ſed commune hoc Hiſtoricorum iſtius ævi vitium tolerandum tantiſper etiam in Noſtro fuerit. Succeſſit in hanc provinciam defuncti frater *Matthæus*, & *Hiſtoriam Florentinam* ad annum usque 1363 deduxit, quo ipſo, ſimili cum germano mortalitatis peſtilentis fato uſus, obiit. Addidit tandem brevem unius anni mantiſſam *Matthæi* filius, *Philippus*.

Quid exiſtiment de hoc Opere univerſim rerum periti, apud *Gesnerum* & *Poſſevinum* in Bibliothecis, *Bellarminum* de Scriptoribus Eccleſiaſticis, pluresque alios, larga manu excitatos a *Julio Negri* in Hiſtoria Scriptorum Florentinorum, legi poteſt. Mirum interim fuit, cum tot alii rerum geſtarum conditores hac tempeſtate Italorum prela exerceant, levioris ſæpe pretii atque momenti, de *Villanis* recudendis neminem tamen unum cogitaſſe; quorum exempla non frequenter nimis obvia multo ære redimere ſubinde oportuit. Compenſavit igitur hunc defectum Vir Cl. *Ludovicus Antonius Muratorius*, & *Villanorum Hiſtoriam* inſigni iſti Operi, quod *Syllogen* præſtantiſſimorum *Italicæ Hiſtoriæ Autorum* continet, inſeruit, ubi Tomo XIII & ſequenti collocata, & hinc inde auctior & correctior exſcripta, apparet. Hoc de *Joannis* inprimis Commentariis factum eſt beneficio eximii cujusdam Codicis MSti, ad nobiliſſimum Virum *Joannem Baptiſtam*

ptiſtam Recanatum, Patritium Venetum, ſpectantis; quocum alius membranaceus *Bibliothecæ Ambroſianæ* Mediolanenſis, Autori fere σύγχρονος, amiciſſime conſpirat. *Matthæi* & *Philippi* vero textus emendare licuit Cl. *Muratorio* ex duobus aliis MStis probæ notæ, quorum unum Abbas *Corſo Ricci*, alterum *Marcus Covonius*, Patritius uterque Florentinus, poſſidet. Ceterum duæ potiſſimum cauſæ induxerunt præſtantiſſimum *Argelatum*, ut in animum induceret curare novam hanc *Villanorum* editionem nitidiſſimam. Una eſt, quod commodare ſic ſe poſſe exiſtimaret elegantiſſimis hujus ævi *Italorum* ingeniis, qui certatim in colendo vernaculo ſermone elaborant, dum ſeparatim ita ipſis exhiberet ſcriptorem, uti ſupra jam dictum eſt, ex ſtili venuſtate commendatiſſimum, frequentique lectione digniſſimum, quem magis difficulter compararent atque evolverent in voluminoſa *Collectione Muratoriana*, quæ cum jam tum XVII Tomis conſtaret, fortaſſis XXII numerum eſt exceſſura. Secunda cauſa fuit deſiderium videndi celebrium horum *Triumvirorum Opera* inſtructa *Indicibus*, veluti ad faciliorem uſum ſummo opere neceſſariis, ita, quam copioſiſſime fieri poſſet, adornandis. Suſcepit in ſe hanc provinciam Clariſſ. *Argelatus*, & improbo octo menſium labore feliciter tandem perfecit *Indices* locupletiſſimos, præter res maxime notatu dignas, omnium etiam urbium & locorum Italiæ, familiarumque nomina inibi commemorata exactiſſima induſtria recenſita exhibentes. Nos doctiſſimo Viro novum hoc ex novo Opere decus læti gratulamur.

Hailsbronniſcher Antiquitäten-Schatz ꝛc.

h. e.

THESAURUS ANTIQUITATUM HAILSbronnenſium, reſeratus a M. JOANNE LUDOVICO HOCKERO.

Norimbergæ, apud Petrum Conradum Monath, 1731, fol. Alph. 3, cum Fig. 17.

QUod Autor *Germaniæ Principis p. 660* de Hailsbronna, olim monachorum Ciſtercienſis Ordinis, hodie juvenum bonis literis operantium, ſede, judicavit: oppidum illud ob antiquiſſima Principum & procerum monumenta, quæ in templo, ab uſibus monaſterii ad ſacra puriora translato, ibidem conſervantur, erudito iter eo ſuſcepturo largam delectationis materiam poſſe præbere; id ut & ſine moleſtiis itinerum cuivis obtingere poſſit, & delectationi utilitatem adjunctam habeat, latiſſime patentem atque ad omnes pertinentem, effecit induſtria perquam Reverendi Autoris. Duabus Partibus hic Theſaurus abſolvitur, quarum primam nunc in medium producimus, antiquiſſimorum Burggrafiorum Norimbergenſium, atque ex illis oriundorum Marchionum atque Electorum Brandenburgicorum, quorundam etiam Comitum, & nobilium familiarum nonnullarum, monumenta, inſignia & inſcriptiones ſepulchrales, complexam: cui tanquam Appendix ſubnectitur Hiſtoria Abbatum Monaſterii, Presbyterorum, quibus poſt puriorem religionem receptam cura ſacrorum commiſſa fuit; & Rectorum ſcholæ, quæ ſub auſpiciis utriusque Sereniſſimorum Marchionum Brandenburgicorum, Onoldini ac Baruthini, hodieque ibidem floret. Integra hæc prima libri Pars ſex conſtat Sectionibus, quarum prima recenſet monumenta & ſepulchrales inſcriptiones Principum, ibidem ſepultorum, quæ quidem temporum injurias ſuperarunt, & ætatem tulerunt. Enumerantur hic ſepulchrorum inſcriptiones Principibus de ſtirpe Zollerana ſatis dicatæ, & ab Autore de monumentis ipſis deſcriptæ, numero XXIV, quarum X Burggrafiis Norimbergenſibus, VII Marggrafiis, III Electoribus Brandenburgicis, poſitæ; reliquæ Principum filiorum & filiarum atque conjugum memoriæ conſervandæ deſtinatæ ſunt. Quanquam in ſingulis horum Epitaphiorum præter nomen ſepulti, numerus anni, quo is obiit, atque dies etiam emortualis, traditus fuerit; antiquioribus præter memorata momenta pro temporum illorum ſimplicitate vix quidquam aliud continentibus; recentioribus contra, quo ab ætate noſtra propius abſunt,

ſunt, eo deinceps prolixioribus: tamen marmoris & metallorum durities impedire non potuit, quo minus in quibusdam deleti ſint annorum numeri; nominibus Principum ſolis ſuperſtitibus, quos ex variis aliis hiſtoriarum monumentis atque Autorum teſtimoniis reſtitutos hic deprehendere licet; in aliis contra, anno ætatis obitusque ſolo conſervato, nomen ſepulti plane exeſum fuerit, quod per calculum Chronologicum, in ſubſidium vocatum, quaſi poſtliminio reſtituit Autor. Nec minus ſolicite annotatum eſt, quæ illorum monumentorum, ne ſqualore obſita obliterarentur penitus atque interirent, recentiore cura renovata ſint, quæve fine inſtaurationis auxilio reſtiterint ævo edaci; id quod rerum harum amatoribus non poteſt non eſſe acceptum. Antiquiſſimum omnium ſepulchrorum, quorum memoria hoc Opere conſervatur, eſt Friderici inter Burggrafios Norimbergenſes hoc nomine inſignitos primi, qui anno Chriſti 1218 diem ſupremum obiit: recentiſſimum contra Marchionis *Joachimi Erneſti*, qui Joannis Georgii, ſeptimi in ordine Electorum Brandenburgicorum, filius, A. 1628 vita exceſſit: unde patet, quam temporis periodum liber hic potiſſimum illuſtret. Inſcriptiones IX primæ ſermone Latino, reliquæ vernaculo, exaratæ ſunt, illarumque poſtrema Friderico V, Conqueſtoris cognomine inter Burggrafios Noricos claro, A. 1399 defuncto, harum vero prima Joanni III Burggrafio, A. 1420 mortuo, conſecratæ cernuntur, ex quo æra linguæ vernaculæ monumentis publicis iſtis in terris primum adhibitæ perſpicitur. Huic primæ Sectioni velut coronidis loco ſubjungitur monumentum chartaceum, quod appellat Autor, Oratio Latina funebris, ab ipſo in obitum beati Principis Wilhelmi, Marggrafii Onoldini, in Gymnaſio Hailsbronnenſi recitata, qua & vita hujus Herois deſcribitur, & præterea pii illi ac Chriſtiano Principe dignissimi ſermones memoriæ poſterorum traduntur, quos is cum Autore noſtro aliquot dies ante beatum e vita diſceſſum miſcuit. Ceterum ne reliquorum quidem monumentorum, hac prima Sectione comprehenſorum, omnium eadem materia eſt, nonnullis ligno inſculptis, aliis in ligni, vitrique etiam,

ſuperficiem pictis, plurimis vero ſaxo ac marmore conſtantibus. Secunda Sectione recenſentur inſignia, quibus monumenta ante enarrata conſpicua ſunt, atque annotationibus quibusdam, ex arte Heraldica petitis, illuſtrantur. Inter decem Burggrafios, quorum monumenta ſuperſunt, octo priores ſolis inſignibus, genti Zolleranæ propriis, in monumentis ſuis uſi ſunt. Qui Burggrafialibus inſignibus in ſepulchrali pictura ſua primus condecoratur, Bertholdus eſt, filius Friderici, ut hodie numerantur, quarti, ut in monumento ſuo appellatur, junioris Burggrafii Norimbergenſis, qui Epiſcopatu Eichſtadienſi auctus, A. 1365 diem ultimum obiit. Pleraque inſignia una cum integris monumentis, in quibus deprehenſa ſunt, inter figuras æri nitide inciſas hic comparent. Tertia Sectio monumenta, quæ ſuperſunt, Comitum & Nobilium perſequitur. Ut intelligatur illorum varietas, lubet nomina familiarum illuſtrium apponere. Habent igitur monumenta ſua hic conſervata comites Oettingenſes, Naſſovici, Abenbergenſes, Hirſchbergenſes, Hohenlohenſes, Dornbergenſes, Truhendingenſes, Heideccenſes, Barones Grundlaccenſes & Brauneccenſes, Nobiles de Abenberg, Abſperg, Aurach, Bernheim, Bruckberg, Büchelberg, Buttendorf, Ehenheim, Eyb, Ellrichshauſen, Eſchenbach, Geiling, Grumbach, Helmſtædt, Hollbach, Hall, Kemmaten, Kolenberger, Knœrringen, Lentersheim, Leonrod, Liechtenſtein, Liederach, Mæhrer, Meimberg, Mur, Muffel, Onolzbach, Pfæfferbalcken, Rechberg, Richau, Rindsmaul, Rothhan, Seckendorf, Schencken, Sommersdorf, Thann, Vendebach, Veſtenberg, Uſickheim, Wirsberg, Wannbach, Wœrnizer, Wollmershauſſen, Zetwiz. Quarta Sectio Abbatum hujus monaſterii hiſtoriam pertexit, cujus fundatio incidit in annum 1100, ab Ottone, Bambergenſi Epiſcopo, ex genere Comitum Andeccenſium oriundo, cœpta magis, quam peracta, dein liberalitate Rapathonis & Conradi, fratrum Comitum de Abenberg, adjuta atque ſuffulta. Teſtantur id verſus, picturæ cuidam pervetuſtæ, quæ æri inſculpta ſiſtitur, ſubſcripti. Diploma, quo fundatio hæc firmatur, paullo recentius

centius est, quippe sub regimine Lotharii A. 1132 datum. Ortum traxit hæc Abbatia a Monasterio Eboracensi, cujus secunda filia in monumentis vocatur, & ab alio monasterio, *de Morimundo* dicto, in Gallia sito, & a Cisterzienſis Ordinis monachis frequentato, cujus neptis ibidem appellatur; quæ denominationes omnes quo modo locum habere possint, cum cura disquirit Autor. In libris membranaceis, quibus privilegia, huic monasterio concessa, inscripta sunt, ultra quinquaginta a duodecim diversis Imperatoribus impetrata, & major numerus a viginti itidem diversis Pontificibus concessorum, reperiuntur: inter quæ ultima illud inprimis singulare est, Romæ A. 1500 datum, quo cuivis, qui monacho cuipiam Hailsbronnensi peccata sua confessus fuerit, bis millium & octogintá dierum indulgentiæ conceduntur. Ab Imperatore Ludovico IV Bavaro monasterium hoc Burggrafiis Norimbergensibus custodibus ac defensoribus traditum fuit. Varia denique memoria digna alia hic proferuntur de jurisdictione civili ac criminali, quam monasterium exercuit, de frugalitate, quæ legibus monachis præfinita erat, de reliquiis Sanctorum, huic monasterio creditis, quarum quædam ad hanc usque diem præter superstitionem servantur, denique de studiorum generibus, quæ hic floruerunt. Quæ vero ad religionis cultum in hoc monasterio Deo oblatum propius spectant, ea tribus, quas vocat Autor, periodis distincta traduntur: quarum prima tenebras papatus ab A. 1132 ad A. 1518, secunda orientis Evangelii auroram seculo fere dimidio illucescentem, ad annum 1555, tertia plenam orti in rebus ad religionem pertinentibus, solis lucem ad A. 1611 persequitur, quo monasterium ab exercitu, Tyllii præfecti jussibus parente, exustum atque adeo desolatum est, ut Abbate post ea tempora plane caruerit. Tribus hisce Periodis XL Abbatum vitæ enarrantur, e quibus hæc pauca delibasse sufficerit, ut pateat, quibus modis veritas & hic invaluerit. *Joanni Wenckio*, Abbati hujus monasterii Casimirus Marchio XXIII, Articulos, capita mutandæ religionis complexos, A. 1524 obtulit, & ad eos ipsum respondere jussit; quod is ita sane præstitit, ut in-

de

de pateret, ipſum a ſanioribus conſiliis veræ religionis recipiendæ parum profecto abfuiſſe. Ipſi Articuli cum Abbatis reſponſionibus Appendici documentorum, huic Operi ſubjunctæ, inſerti leguntur. *Joannes Schopper*, *Wenckii* ſucceſſor, primus ordinarios concionatores in monaſterium recepit, monachalem cucullum aliquandiu depoſuit, &, monachorum numero minuto, in eorum locum duodecim pueros in ſchola, hac occaſione aperta, erudiendos aſſumſit: quod inſtitutum Gymnaſio hodie florenti prima dedit ſtamina. Hunc ſecuti *Sebaſtiani Wagneri* permiſſu quidam monachi, relicto monaſterio, matrimonia contraxerunt, quæ exempla & ipſe Abbas tandem A. 1543 ſecutus, ideo moliminibus Prioris & Conventus adverſus ipſum concitatorum, munere ſuo excidit. Tandem A. 1555 publica rituum papalium abolitio inſecuta, atque forma cultus publici, Abbate *Friderico Schornero* atque Conventu monachorum conſentientibus, immutata eſt: a quo tempore VII Abbates curam monaſterii puriori religioni addicti geſſerunt. Ad Sectionem quintam progreſſi, præmonemus, non omnium vitas hic enarrari, qui in oppido hocce veritates revelatas populo pro concione explicarunt, ſed ſolum Antiſtitum vel Paſtorum primariorum, inter quos cum perquam Reverendus Autor ſit vigeſimus ſecundus atque ultimus, paucis ea, quæ ipſum ſpectant, repetemus. Natus Lentershemii A. 1670, patre *Joanne Wilhelmo*, pagi illius ad monaſterium ſpectantis Paſtore, Rottenburgi primum, dein & Onoldi, literis operam dedit. Quam Academiam adierit, aſſerere non poſſumus, neque enim ipſe vel verbo memorat. Primum munus ipſi injunctum fuit erudiendi nobiles juvenes in aula Onoldina verſantes, ſimulque milites pro concione veritates divinas docendi. Poſtea A. 1696 cum exercitu in regiones Rhenum ſuperiorem adjacentes delatus, dein, qui Principem Juvenem, Wilhelmum Fridericum ſupra memoratum in itinere in Italiam ſuſcipiendo comitaretur, concionator deſignatus, denique, itinere iſto belli metu interrupto, cum copiis in Belgium abiit, quæ Seckendorfio, Jano & Schmettavio ducibus ſuberant. Redux inde, Crailsheimii

Digitized by Google

hemii Diaconi munere per viginti annos functus, ab utroque Marchione, ſcholæ Hailsbronnenſis nutritoribus, ad obeunda officia Antiſtitis ſacri, Profeſſoris S. Theologiæ in Gymnaſio, atque in oppido Paſtoris, evocatus eſt, quibus muneribus adhuc hodie cum laude præeſt. Sectio ultima ludi, ab Abbatibus, ut diximus, conſtituti, magiſtros & Gymnaſii, poſtea fundati, Rectores ſolos recenſet, quanquam plures omnino ſint doctores, qui juvenibus in Gymnaſio erudiendis operam impendunt ſuam. Subjungitur, quod ſupra præmonuimus, Appendix viginti documentorum, quibus partim Hiſtoria Eccleſiaſtica, partim civilis, ars quoque Heraldica, juvatur. Subdubitamus, an deſcriptio Bibliothecæ Hailsbronnenſis, quam perquam Reverendus Autor edidit, nosque in *Novis Actis Anni 1732 Menſe Februario p. 52 ſeq.* commendavimus, altera ſit Pars hujus Operis habenda, quam titulus innuit. Præter inſcriptionem hanc firmare iſtam ſuſpicionem poterat utriusque eadem forma, atque bibliopolarum utrumque conjunctim vendentium uſus. Obſtat tamen eidem idioma diverſum, quippe prima Pars hæc vernaculo, illa deſcriptio vero Latino ſermone contineatur. Latet igitur nos, an altera Pars hujus Operis, in fronte libri promiſſa, prodierit jam, an vero expectanda ſit. Ceterum præſens libri Pars & chartæ, utpote ſcriptoriæ, elegantia, & formis monumentorum æri nitidiſſime inciſis magnopere ſeſe commendat.

Caſpar Abels Teutſche und Sächſiſche Alterthümer ꝛc.

h. e.

CASPARIS ABELII ANTIQUITATES Germanicæ & Saxonicæ, quibus Germanorum & Saxonum res geſtæ, majores, nomina, origines, patria, migrationes, bella, populi, regna, Reges, Principes, familiæ illuſtres, pagi, circuli, regiones, religio, mores & conſuetudines, una cum reliquiis, quotquot ſuperſunt, veterum monumentorum, ex optimis quibusque ſcriptoribus

ribus & genuinis fontibus, multorum annorum vigiliis, quam accuratiſſime exponuntur, plurimisque novis Annotationibus illuſtrantur, inprimis vero celſiſſima ſtirps Regiæ, Electoralis & Ducalis domus Brunſuiga-Luneburgicæ usque ad noſtra tempora deducitur, una cum Chronico veteri Saxoniæ inferioris nondum edito.

Brunſuigæ, impenſis Ludolphi Schrœderi, 1729, 8. Alph. 1 pl. 10.

QUi Hiſtoria ſua Geographiaque Boruſſico-Brandenburgica, itemque libro, quo de Monarchiis ortus antiqui egit, tantam pridem ab eruditis gratiam iniit Plur. Rever. Autor, ut plura ingenii induſtriæque monumenta proferret in lucem, expectari jure potuit. Tametſi enim poſt miſſionem e ſchola impetratam ſacro muneri præeſſe juſſus, tanto majori jure his literis nuntium mittere poſſe videbatur, quod nihil illæ ad lautiorem ei ſpartam impetrandam profuiſſent, tantum nihilominus amor earum a teneris, quod ajunt, unguiculis conceptus potuit, ut, cum *Genſchius*, bibliopola Halberſtadienſis, ab eo peteret, uti Halberſtadienſem Hiſtoriam Topographiamque contexeret, originibus Germanicis ac Saxonicis præmiſſis, cum laborem non invitus demandari ſibi pateretur. Ab eo tempore promitti ſubinde liber is in Catalogo novorum librorum, qui ſub nundinas Lipſienſes prodire ſolet, cœpit, ſed nihilominus diutius paulo latuit, *Genſchenio* bibliopola e vivis erepto, alioque, qui impenſas imprimendi ejus ſe facturum receperat, poſt impreſſas aliquot plagulas operi ſuſcepto ſubducente ſe, cui cum *Ludolph. Schrœderus*, cujus tandem auſpiciis prodiit, ſuccederet, denuo aliquot anni elapſi ſunt, antequam lucem aſpiceret. De eo ſuum cuique judicium relinquit Autor; exiſtimat tamen, tempus chartamque a ſe perditam haud eſſe, ſed præſtitiſſe ſe, quantum id libraria ſupellex perniſerit, quæ in fronte libri promittat: in hiſtoricis rebus critico ſe acumine uti, & novas opinio-

Digitized by Google

opiniones proferre, ſed nemini obtrudendas: moram, antequam imprimeretur hic liber, & profuiſſe ſibi, ſæpius repetito ejus examine, & additionibus hic illic inſertis, & obfuiſſe pariter, ſerie contextus novis additamentis ſubinde diſturbata: commoda tamen moræ illius tanto eſſe majora, quod occaſio ſe interea obtulerit magnum Chronicum Saxoniæ inferioris, anno circiter 1486 ſcriptum, quod in Halberſtadienſi Bibliotheca quadam aſſervatur, & de quo *Reimannus* pridem plura tradidit, excerpendi, & huc ſpectantia libro huic ſubjungendi: is labor in hoc Chronico deſcribendo ſi lectorum ſuffragia tulerit, Magdeburgenſe & Halberſtadienſe Chronicon, *Tomo II* rerum Brunſuic. *Meibomii*, ſed cum vitiis deſcriptoris longe plurimis, inſertum, emendatius editurum ſe, animoque tranquillo expectaturum, dum obtulerit ſe, qui Halberſtadienſem itemque Monarchiæ Perſicæ Hiſtoriam, luci publicæ paratam, ſuo ſumtu edat. Ceterum conſtat liber hic duobus Capitibus. Altero agitur de nomine & origine Germanorum, antiquis ſedibus rebusque geſtis in Oriente, Aſia, Græcia, & Romano Imperio, altero de populis Germanorum, qui partim cum Romanis bella geſſerunt, partim Romanum Imperium vaſtavere, ac plura inde alia condiderunt. Poſteriori ſubjunctum eſt excerptum Chronici laudati, ſed quod vix unam paginam implet.

Caſpar Abels Sächſiſche Alterthümer ꝛc.

h. e.

CASPARIS ABELII SAXONICÆ ANTIquitates, quibus Saxonum res antiquitus geſtæ, majores, nomina, origines, patria, migrationes, bella, populi, regna, coloniæ, Reges ac Principes, illuſtres familiæ, monaſteria, pagi, circuli & regiones, mores & conſuetudines, una cum reliquiis veterum monumentorum, pari diligentia, ac Germanicæ Antiquitates, exponuntur, imprimisque celſa ſtirps Regiæ, Electoralis &

Ducalis domus Brunſuiga-Luneburgicæ usque ad noſtra tempora quam accuratiſſime deducitur, atque ab incognita adhuc origine derivatur.

Brunſuigæ, impenſis Ludolphi Schrœderi, 1730, 8.
Alph 2.

HÆc eſt poſterior Pars Antiquitatum patriarum Pl. Reverendi *Abelii*, ſi quid vota ejus potuiſſent, a priori non divellenda, titulo quippe priori eo præfixo, qui & poſteriorem hanc ambitu ſuo complectitur. Sed moram hanc, dum hæc etiam Pars ſequeretur, non ægre ferent æqui lectores, quibus, quoad ejus fieri potuit, ſatisfacere jam ſtuduit Vir diligentiſſimus, neque adeo dubitat, æqui eos bonique omnia conſulturos. Niſi hæc ſcripta lucubratio pridem poteſtate ejus exiiſſet, hic illic vel emendaſſet nonnulla, vel Supplementis ditaſſet. Veretur enim, ne feſtinatione factum ſit, ut de familiis illuſtribus monaſteriisque haud una prætermiſerit, quæ, quod impreſſas plagulas nanciſci, atque adeo, quid potiſſimum deſit, ſcire nequiverit, addi jam nullo modo poſſint. Quæ ceteroqui ſingularia in hac Parte poſteriori reperiuntur, ut de Agone, Duce Forojulienſi, progenitore Ducum Brunſuicenſium, de Saxoniæ Ducibus oriundis a Rege Suevorum Bodico vel Buzico, cui monumentum tribuit nuperrime prope Grimslebiam repertum, de Anhaltinis Principibus ab Odoacri fratre, Arnulpho, & antiquis Regibus Hartungicis Brandenburgenſium derivandis, atque alia, aliis curatius expendenda relinquit, &, cum editam pridem Hiſtoriam Geographiamque Boruſſico-Brandenburgicam denuo ſub incudem revocare, emendatioremque & auctiorem prelo committere, conſtituerit, oſtendit, ſi quis ſuppetias ferre, & Catalogum accuratiorem nobilium familiarum Boruſſiæ & bonorum, quæ poſſident, præfecturarumque, ſuppeditare voluerit, multum ei ſe debiturum. Conſtat vero hic liber tribus Capitibus, quorum primo agitur de nomine, origine, ſedibus, migrationibus, bellis, Regibus, Principibus, Heroibus, & rebus geſtis Saxonum, a prima inde origine usque ad Henrici Leonis exilium

um in Anglia, altero de Saxonum moribus, religione, antiquis monumentis, regimine, terris, pagis, populis, illustribus familiis & coloniis, tertio de celsissima stirpe gentis Regiæ, Electoralis & Ducalis Brunsuicensis usque ad annum 1730.

Sammlung etlicher noch nicht gedruckten alten Chronicken ꝛc.

h. e.

SYLLOGE ALIQUOT VETERUM CHRONICORUM, ut Saxoniæ inferioris, Halberstadiensis, Quedlinburgensis, Aschersiebiensis & Ermslebiensis, quæ singulari studio ex MStis Codicibus eduntur, atque hic illic necessariis Observationibus illustrantur, una cum Additamento ad Germanicas & Saxonicas Antiquitates, quo veteris Buzicæ gentis origo & patria curatius expenditur, ac varia ad veterem Germanicam & Saxonicam Historiam spectantia Supplementa & emendationes adjiciuntur, una cum Indice duplici; Autore CASPARE ABELIO.

Brunsuigæ, impensis Ludolphi Schrœderi, 1732, 8.

Alph. 2 pl. 8.

REceperat in Parte altera Antiquitatum patriarum, quas laudavimus, Pl. Rever. *Abelius*, tertia atque ultima Parte se Chronicon vetus, dialecto, quæ in Saxonia inferiori etiamnum obtinet, scriptum, una cum aliis Codicibus nondum prelo expressis, & Indicibus omnium trium Partium, in lucem prolaturum. Id jam serius quidem, quam spem fecit, sed nihilominus tamen præstat Vir doctissimus, cui tanto majores eo nomine gratiæ debentur, quanto diutius latuere adhuc, & quanto plus utilitatis pollicentur. Sperat is, gratum se instituto hoc suo facturum cum eruditis, tum ceteris, eosque pellecturum, ut plura hujus generis monumenta hic illic dispersa suppeditent, exemplum secuti Senatus Aschersiebiensis,

qui, quicquid rerum antiquarum in ſcriniis ſuis aſſervat, liberaliter cum Autore communicavit. Animus ei fuerat, *Meibomii* Chronicon Walbeccenſe, quod rarius invenitur, & Chronicon Halberſtadienſe Latinum, quod Ill. *Leibnitius*, ſed admodum vitioſe deſcriptum, edidit ex MStis, emendatius edere, adjicereque Annotationes, ſed, qui ſumtus in editionem erogat, bibliopola, veritus, ne liber in magnam nimis molem excreſceret, conſilium hoc, quod nemo non calculo ſuo comprobaturus erat, intervertit. Reperitur igitur in hoc libro 1) Vetus Chronicon Saxonicum, ex magno, quod Halberſtadii lingua Saxoniæ inferioris conſcriptum aſſervatur, contractum & Annotationibus illuſtratum. Id quinque Capitibus conſtat. Primum agit de rebus geſtis Saxonum & Thuringorum nondum Chriſtianorum usque ad annum 820; 2 de rebus geſtis bellisque Saxonum usque ad Henricum IV annumque 1056; 3 de iisdem usque ad interregnum annumque 1250; 4 de iisdem usque ad annum 1438; 5 de Archiepiſcopis atque Epiſcopis nonnullis inferioris Saxoniæ. Sequitur 2) Chronicon Halberſtadienſe *Joannis Winnigſtadii*, nunc primum, una cum continuatione, ex MStis Codicibus editum, notisque marginalibus & aliis Documentis, ex MStis Codicibus deſumtis, auctum, quo Epiſcopi Halberſtadienſes recenſentur. Huic 3) Chronicon Quedlinburgenſe ſuccedit, eodem *Winnigſtadio* Autore, usque ad annum 1600, quo de Abbatiſſarum Quedlinburgenſium vita exponitur. Id 4) excipit Chronicon Aſcanienſe ex MStis tum curiæ Waldmannianisque, tum aliis vetuſtis Diplomatibus ſchedisque, collectum. Inde 5) Chronicon Emlebienſe, A. 1580 circiter cœptum, adeoque perbreve, lectori ſe offert; cui 6) Fragmentum Chronici duarum paginarum ſubjunctum eſt. Coronidis loco Pl Rever. Autor, poſtquam Celeb. *Krauſio*, Profeſſori Wittebergenſi, qui Diſſertatione *de Theodor. Buzico*, ejusque genere & patria, ſententiam ejus oppugnaverat, reſpondit, variis Obſervationibus & Supplementis adjectis, libro huic finem imponit, quem Index duplex, alter librorum, Capitum, Paragraphorum & lemmatum

tum

tum adſcriptorum, alter rerum, lectori ſtudioſo non parum ſe commendabit.

DELINEATIO JURIS PUBLICI ECCLESIASTICI Proteſtantium, exhibens Jura & Beneficia Auguſtanæ Confeſſionis, eique addictorum; Autore JO. GEORGIO ESTOR.

Francofurti & Lipſiæ, literis Müllerianis, 1731, 4. Alph. 1 pl. 10.

LAtuit huc usque publici Juris Eccleſiaſtici, tum univerſalis, tum particularis, ſcientia, quæ uti momenti eſt graviſſimi, ita rite tractata, ſuis cultoribus ſummam omnino ſolet afferre exiſtimationem. Non enim eſt ulla humanæ eruditionis pars, ubi, præter exactam omnium doctrinarum notitiam, majori opus ſit circumſpectione; hac quippe neglecta, mala inde nata, quis eſt, qui verbis ſatis exprimere queat? Adhibuit eam, ſuoque officio rite defunctus eſt præſentis Opuſculi Cl. Autor. Sunt autem juſſa ſummi Mæcenatis, quæ illum ad ſcribendum impulerunt, prouti ipſe teſtatur in Præfatione, in qua eorum audaciam, aut, ſi mavis, proterviam, qui auſu nefando tabulas pacis religioſæ ac Oſnabrugenſis infringere conati ſunt, egregie caſtigat, libertatemque ſacrorum noſtrorum dicendi genere ſatis ad rem accommodato vindicat. Monuit inſuper quædam circa Auguſtanæ Confeſſionis Hiſtoriam generalem, quæ notatu præ ceteris digna videbantur. Nec ſummorum noſtri ævi virorum in eam meritas ſilentio prætermiſit. Caput, quod ſequitur, primum de Auguſtana Confeſſione in genere agit. Miſerum Eccleſiæ Chriſtianæ tempore repurgatorum ſacrorum ſtatum, reformationis initiis objecta impedimenta, quæ A. C. amovere ſtudet, ſingularem porro Summi Numinis in hoc negotio providentiam, maximum A. C. in univerſa Europa applauſum, præſtantiam, diviſionem, ubi *Philippi Melanchtonis* flexibilis animus notatur, editiones, ſcriptores, autoritatem denique, brevi & eleganti oratione perſequitur. Cap. II, quod de Ordi-

2. 3. 4. 5. 6. 10. 11. 14. 15.

nibus

[illegible]

peratorum imitationem, antiquæ eorum circa divinum cultum
poteſtatis memores; repurgatis autem ſacris, eodem potitos ad 41.
hunc usque diem, nullum ſupereſt dubium. Cap. IV de illis, quibus 49.
A. C. exhibita fuit, deque Jure Cæſaris & Imperii poſtulandi &
examinandi formulam fidei a Proteſtantibus conditam, agit, &
Imperatoris ordinumque in Comitiis dictis præſentium indolem, 53.
& Antonii Perenot de Granvella peſſima inprimis conſilia, ex-
ponit. Devenimus ad Caput V, quod Jus Cæſaris, quo A. C. ne-
gotium in Comitiis tractavit, nobis indicat. Competit hoc
jus in Germania Cæſari & ordinibus junctim ſumtis, quoni- 67, 69, 71, 72.
am apud hos ſola eſt majeſtas, cujus pars cura ſacrorum. Ca-
put VI A. C. effectus generatim conſideratos & Jura A. C. ad- 73.
dictorum in genere exhibet. Duplicis hæc ſunt generis, Theo- 75.
logica alia, quæ dogmatum rationem ſpectant, alia juridica,
quæ jura Principum & privatorum commonſtrant, ac unice
huc pertinent. Recenſet effectus hos juridicos Cl. Autor,
eundo per partes. Caput VII commodis Imperatorum ex
A. C. in ipſos redundantibus dicatum eſt. Deprimit Impe- 98.
ratoris majeſtatem Jus Canonicum, variisque injuriis afficit,
evehit contra A. C. anſamque inprimis præbet abrogandi
Concordata Germanicæ nationis, Imperio noſtro adeo fune- 99.
ſta atque gravia. Caput VIII agit de A. C. Electoribus, ſive
de commodis & juribus ex A. C. in eos redundantibus. Fru-
untur hi cum Pontificiis æqualibus prærogativis ac juribus, 102.
nec inter Coronationis ſolennia Pontificiorum ſacris intereſſe
tenentur. Caput IX, de effectibus A. C. intuitu Principum, ſive
de juribus & commodis, quibus gaudent Status Imperii Prote-
ſtantes, inſcriptum, indicem præcipuorum circa ſacra jurium,
quæ ſummæ majeſtatis ſunt partes, poſtliminii jure a Prin-
cipibus vindicatæ, ſuppeditat. Tribuit etiam ipſis §. 24 Cl. 130.
Autor jus primariarum precum in beneficiis ſuis Eccleſiaſti-
cis, exemplis quidem ab eo firmatum, non autem Juris præ- 131.
ſidiis munitum. Num Cæſari hoc jus in ejusmodi beneficiis 132.
competat, in dubio relinquit, nec Annatarum jus Principi
Evangelico tuto aſſerere audet. Peculiaris porro eſt quæſtio,
num Princeps Evangelicus ſubditos ſuos, qui Pontificiorum

Digitized by Google

sacris addicti sunt, Legenda, quam dicunt, Gregorii VII Pontificis jure interdicere, electionemque sacerdotis Pontificii instituere queat, & quæ sunt ejusmodi alia plura, quæ omnia Principi omnino licere docet §. 26. Caput X de Episcopis & Abbatissis A. C. addictis, iisque immediatis, inscriptum est. Gaudent illi jurisdictione Ecclesiastica, qua territoriorum domini. Hinc (ex mente Cl. Autoris) in rebus alienandis condendisque legibus Capituli consensu opus non habent, matrimoniaque rite ineunt. Sed, ad priora duo quod attinet momenta, Cl. Autori ut assensum præbeamus, adduci non possumus. Nec enim adest lex, aut scripta, aut usu introducta, quæ Evangelicis Episcopis ac Abbatissis hanc tribuat licentiam. Pactis potius & Capitulorum Statutis in momentis, quæ a fidei norma non abhorrent, æque ipsos, ac Pontificios, alligatos censemus. Nimirum electi vel postulati, æque ac illi, Capitulationem, quam dicunt, inire, juramentoque firmare, tenentur, quod ut servent, & divini & humani Juris regulæ præcipiunt. Nec ideo ipsis sua autoritate dotalitium in Episcopatu constituere absque Capituli consensu, ex nostra quidem sententia, licet, utut dissentiat Autor doctissimus. Non enim hic valet vis argumenti, petiti a Feudis regalibus, quibus ejusmodi Episcopatus annumerare conatur. Obstat pactum cum Capitulo initum, quod administrandi Episcopatus normam præscribit, quodque servari omnino debet. Nec denique Principem matrimonii libertatem in Abbatibus & Abbatissis ac Canonicis Evangelicis facile posse restringere, contra Cl. Autorem judicamus. Caput XI persequitur effectus A. C. intuitu augustorum Imperii tribunalium. Obtinet ubique ratione Præsidum ac Assessorum ac ceterarum personarum religionis paritas, vel obtinere potius debet. De judice enim nec lex, nec exemplum, testatur. Cap. XII, quod agit de effectibus A. C. intuitu Nobilium immediatorum, qui intra formulam Augustanam se tenent, jus sacrorum Nobilibus immediatis, vi religiosæ pacis, & reformandi jus, vi pacis Osnabrugensis monstrat, partesque hujus juris breviter persequitur. Cap. XIII effectus A. C. intuitu subditorum Ecclesiasticorum Protestantium, qui domino

133. 140, 141. 142. 144. 159. 162.

mino parent Pontificio, enumerat. Ita sunt Evangelici Canonicatuum, quos vocat, capaces, sed anni decretorii rationem ducimus habendam, licet Cl. Autor cum Cel. *Titio* hanc regulam admodum extendere videatur. Admittuntur etiam ad Ordinem Equestrem Teutonicum & Joanniticum ; ubi inprimis Cl. Autor Commendam Ordinis Teutonici Griffstadiensem, in Thuringia sitam, Balliviæ Hassorum, non Thuringorum, contra communem sententiam, vindicat. Attribuit etiam Clericis Protestantium jus rigori cambii sese subjicendi ; sed in Saxonia illis eodem est interdictum speciali Augustissimi Regis, piæ memoriæ, Mandato. Cap. XIV De A. C. effectibus intuitu Statuum mediatorum, h. e. de juribus civium Evangelicorum, qui potestati Statuum Catholicorum subsunt, est inscriptum. In rebus sacris ejusmodi subditi ab omni imperio dominorum suorum sunt exemti, & Episcopi Catholici, licet in anno decretorio jurisdictione in Evangelicos gavisi fuerint, conscientiæ ipsorum vim inferre nihilo secius prohibentur. Emigrandi jure etiam fruuntur ejusmodi subditi, sed recte monuit Cl. Autor, Principem Catholicum subjectis suis, religionem mutantibus, ut emigrent, jure imperare non posse, sed ex mente Instrumenti pacis, ut patienter eos toleret, requiri. Simultanei, baptismatis, matrimoniorum & sepulturarum, rationem fuse satis in hoc Capite describit Cl. Autor, &, quid juris sit circa festorum dierum diversitatem, abunde demonstrat. His omnibus exempla nonnulla subnectit, quibus ordines Provinciales A. C. a dominis territorii securum sacrorum exercitium sibi stipulati sunt, finemque Operi imponit, interpositis solenni confessione, se nemini injuriam facere voluisse, votisque pro Evangelicis atque Cæsare. Appendicis loco Juris, quod vocant, Responsum incluti JCtorum ordinis in Academia Giessensi adjungit, simultaneum, annum decretorium 1624, jurisdictionem Ecclesiasticam, & jus Reformandi Statuum Catholicorum, intuitu subditorum suorum Evangelicorum, egregie illustrans. Agmen claudunt locus e Celeb. *P. Baylii Dictionario Historico & Critico Art. François I p. 129*, politicas de rebus Protestantium considerationes exhibens, & Addenda denique

166, 167. 172. 178. 179. 182-201. 201. 205. 228.

nique nonnulla. Hæc ſunt potiora momenta, quibus judicium de libri hujus præſtantia innititur. Sed, ſicuti ipſe Cl. Autor, nobiliſſimi hujus argumenti indicem ſaltem a ſe dari in hoc Opuſculo, ingenue fatetur, ita & unusquisque facile, illo lecto, perſpiciet, non ad perfecti laboris adſcendere metam. Sint nihilominus Cl. Autori obſtricti omnes devinctique, neceſſe eſt, quotquot doctrinæ hujus præſtantiam curæ cordique habent, quod viam aperire ipſi placuerit ad cognoſcenda ea, quæ in Imperio Romano-Germanico multum omnino momenti habent. Et, licet ſummam tantummodo rerum attigerit, quædam etiam interdum attulerit, quæ non ſatis accurate dicta videntur, plurimis tamen iisque non ſpernendis obſervationibus plenum eſt Opuſculum.

MECHANICES MORBORUM, DESUMtæ a motu febrium; Autore JOANNE BAPTISTA MAZINO, Philoſopho & Medico Brixienſi.

Pars III.

Brixiæ, ex Typographia Joannis Mariæ Ricciardi, 1727, 4 maj. Pl. 13.

PErgit in propoſito Cl. Autor, atque morborum mechanicem, quam Parte prima ex motu ſolidorum, ſecunda ex motu fluidorum, explicaverat, (de quibus videatur *Supplem. T. IX Sect. VI p. 250 ſeq.*) nunc a motu febrium illuſtrare ſtudet. De forma Operis externa, ſtili indole, & ſimilibus, aliquid monere ſupervacuum ducimus, ſiquidem prioribus hæc per omnia reſpondent. Brevem itaque doctrinæ ejus de febribus ideam Lectoribus noſtris exhibebimus. Novam febris definitionem, quæ magis ad mechanicæ leges, quam hactenus receptæ accommodata Autori viſa eſt, effingit. Febris morbus univerſalior, illi dicitur, motus aſſymeter mixtionis elementorum maſſæ ſanguinis cum inæquali, aut diſſimili exceſſu, vel defectu proportionalis velocitatis fluidorum

rum & ſolidorum. Scilicet in maſſa ſanguinis duplicia agnoſcit elementa, elaſtica, ad quæ particulas ſulphureas, aereas, & globulos plano-ovales, quos *Löwenhokius* primus obſervavit, refert, atque inertia, inter quæ ſalia cujuscunque generis, particulas aqueas, ſeu ſeroſas, & terram damnatam, commemorat, hæc ad æquilibrium mixtionis maſſæ ſanguineæ in ſtatu ſanitatis conſervandum in ratione reciproca quam proxime ſe habere contendit; a qua ſi longius recedant, & elementa inertia elaſtica multum ſuperent, febres generari intermittentes, ſin vero elaſtica inertium proportionem excedant, continuas metuendas eſſe, contendit. Quæ, ut eo clarius pateant, priori Diſſertatione momenta corporum elaſticorum & non elaſticorum inter ſe expendit; deinde proportiones eorundem reſpectu ſeri, in quo innatant, oſtendit; denique proportiones ſeri reliquorumve elementorum reſpective ad vaſa continentia & nervos eadem cingentes explicat. In altera Diſſertatione, quæ de febribus intermittentibus agit, bina potiſſimum momenta ſibi diſcutienda ſumſit. Primo enim cauſam frigoris indeque ſubſequentis caloris indagat. Frigoris autem ſenſationem ab irritatione organorum ſenſoriorum, quæ ſalinis particulis, ad nitri indolem accedentibus, debetur, induci putat, quo ſtimulo fibræ membranarum vaſorumque contrahantur, particulæ vero elaſticæ a reliquis inertibus conſtrictæ atque in anguſtius ſpatium a ſero ad concreſcendum prono compreſſæ, motum ac velocitatem naturalem acquirere non poſſint; quantum vero motus a particulis elaſticis & inertibus ſe tangentibus ſubtrahitur, tantum etiam caloris in maſſa ſanguinis peribit, atque pro minore vel majore craſſitie, denſitate, & pondere corporum non elaſticorum, frigoris affectio augebitur aut minuetur. Cum vero corpora elaſtica in violento compreſſionis præternaturalis ſtatu diu manere nequeant; tandem validiſſime undiquaque ſe dilatare conabuntur, impetusque in corpora facient inertia, quæ pro ratione ſuarum ſoliditatum reagent in corpora elaſtica, qua mutua actione & reactione utrorumque ſingula movebunt movebunturque, urgebunt atque urge-

buntur; unde de vi caloris orituri judicium ferre licet, simulque patet, salia, fibrosum sanguinis crassamentum, & filamenta seri ad concrescendum prona, hoc motu atteri, & per organa secretoria sub urinæ sudorisque specie eliminari; quæ omnia tamdiu durabunt, donec justa elasticorum & inertium in sanguine elementorum proportio fuerit restituta. Alterum momentum, quod in explicatione febrium intermittentium attendi meretur, atque in quo multis aqua hæsit Autoribus, est ille febrilium paroxysmorum statuto tempore recursus, quem quomodo ex sua hypothesi declarare conatus sit, paucis declarabimus. Nimirum, etsi massa sanguinis post superatum paroxysmum ad statum naturalem quam proxime restituta videatur, aliquæ tamen impuritatum reliquiæ in variis visceribus hærere poterunt, quæ post determinatum circulationum numerum demuo sanguini immixtæ, easdem, quas sub initium febris excitaverant, turbas iterum creabunt. Pro diverso itaque numero, densitate, crassitie ac pondere corporum heterogeneorum, nunc intra unius, nunc duorum triumve dierum spatium, novam frigoris subsequentisve caloris invasionem esse metuendam, censet; quæ an ad explicandos omnium febrium paroxysmos sufficiant, Lectorum judicio relinquimus; nobis certe, ut unum solum commemoremus dubium, quartanæ duplicis paroxismos inde deducere, minus expeditum visum est. In variorum symptomatum, quæ has febres comitari solent, explanatione, inter alia enormis illius urinæ effusionis, quæ subinde naturalem seri quantitatem, potionesque ingestas, multum superat, hanc adducit rationem, quod aer, qui per pulmones, per ventriculum, inter cibos potusque receptus, atque sanguini admixtus, in sanguine nimis laxo, quam ut intimam aeris cum reliquis particulis mixtionem sustinere queat, sero natura frigidiori unitus, illud foras urgeat, simulque cum eodem in humorem densatus excernatur, quale quid etiam in diarrhæis modum excedentibus contingere statuit. In tertia Dissertatione ortum febrium continuarum ab excedente particularum activarum elatere deducit, quo fiat, ut sanguis majori impetu ex arteriis pellatur,

tur, quam ut tanta copia ac celeritate a venis reſorberi valeat; unde in poris partium ſtagnando lenteſcat, febresque inflammatorias accerſat, aut etiam humores nimis attenuentur, ſicque malignæ atque exanthematicæ febres generentur. Qua occaſione contra frigidæ uſum in his morbis ab ægris avide expetitum, & a quibusdam Medicis liberaliter nimis conceſſum, copioſe diſputat, atque quartam Partem, Mechanices remediorum titulo inſigniendam, pollicetur.

HENRICI LEONIS AUTORITAS CIRCA Sacra in conſtituendis atque confirmandis Epiſcopis, ex Hiſtoriæ monumentis expoſita ac commonſtrata a TOBIA ECKHARDO, Ill. Quedl. Rectore.

Guelferbyti, apud Jo. Chriſtoph. Meiſnerum, 1732, 4. Pl. 12 ½.

PLus præſtat, quam in titulo promittit, Clariſſimus & jam dudum bene de literis promeritus Autor. Non enim ſolum, quanta uſus ſit *Henricus Leo* poteſtate in rebus Eccleſiaſticis, exponit, ſed univerſam magni illius Principis Hiſtoriam perſequitur, adductis ubique autoritatibus ad ea, quæ dixit, confirmanda idoneis. Initio igitur nomen *Guelfi*, quod Henricus ille geſſit, conſiderans, non a *catulis*, quæ vulgi fabula eſt, id natum, ſed a majoribus, inter quos Wolfo I Caroli M. tempore vixit, acceptum eſſe, docet. Ad cognomen *Leonis* quod attinet, non ſolum fabellam de leone ex Oriente ipſum ſecuto explodit, ſed etiam *Schurzfleiſchii* aliorumque ſententias repudiat, quorum quidam putant, Henricum ex Anglia reducem imagine leonis ornaſſe inſignia ſua, nonnulli, eum a ſua fortitudine id nominis traxiſſe, credunt; oſtendens, eum jam ante geſſiſſe nomen Leonis, & adhuc puerum ita cognominatum fuiſſe a ſcriptore συγχρόνῳ, *Helmoldo*. Jam cum patri quoque Henrici noſtri tributum fuerit cognomen *Leonis*, id quod priſca monumenta loquun-

quuntur; non dubitat, quin cognomen id fuerit gentilitium, Ducumque Saxoniæ commune, quippe cum & antiquiores Saxones insignium loco leonem habuerint. Hinc describit, quo jure Bavariam Saxoniamque Henricus ipsiusque pater tenuerit, & eximiam illam Historiæ medii ævi partem præclare illustrat. Exponit deinde res maximas bello & pace gestas ab Henrico, utpote qui magnum se adjutorem præbuit Imperatori Friderico in Italia bellanti, Regem Daniæ expulsum restituit in regnum suum, Lubecam urbem instauravit & mirifice ornavit, Comitatum Stadensem sibi vindicavit, iter sacrum in Palæstinam suscepit, cum pluribus Germaniæ Principibus suæ potentiæ invidentibus glorioſe belligeravit, urbem Bardevicum rebellionis ream solo æquavit, Venedos seu Slavos armis coercuit, atque inter eos religionem Christianam propagare studuit. Sed veniamus age ad res Henrici Leonis Ecclesiasticas. Tres scilicet restauravit vel potius condidit Episcopatus, Aldenburgensem, Suerinensem, ac Razeburgensem, & quidem ita, ut Episcopos ibi constitueret ipsemet, &, quod Germanica appellatione vocant *investire*, (*beſeſtigen,*) confirmaret. Cum enim illius ævi Imperatores quorundam Pontificum injuria sibi ademtum jus investiendi Episcopos rursus usurparent subinde; Henricus quoque Leo suis in terris fortiter jus illud exercuit, Clero licet vehementer repugnante. Augebat hanc Henrici autoritatem Imp. Fridericus I, qui, quod antea Henricus Auceps Duci Bavariæ concesserat, idem concedebat Henrico Leoni, ut videlicet Episcopos suarum terrarum creare posset atque investire. Idem Leo sua solius autoritate Episcopatum Aldenburgensem transtulit Lubecam, mortuoque Episcopo substituit alium, indignantibus quidem Clericis, sed tanto Heroi obsistere haud sustinentibus. Pari modo Meklenburgensem Episcopatum in urbem Suerinum transtulit, & Bremensibus novum dedit Archiepiscopum, Halberstadiensemque Episcopum Ulricum munere suo exuit. Qualia facta cum invidiam ipsi conflassent non solum Cleri, sed etiam quorundam Germaniæ Principum, posteaque & Imperator Fridericus Ænobarbus ei succen-

cenſeret propterea, quod expeditionem Italicam cum ipſo ſuſcipere recuſaret, (quod enim dicitur Henricus Imperatorem ad ſuos pedes prolapſum contemſiſſe, fabuloſum Noſtro videtur,) factum eſt, ut iſte Imperator Principum de Henrico querelis locum relinqueret, eumque, cum coram cauſam dicere nollet, Ducatu ſuo exueret. Tum vero alius Principum in aliam Henrici regionem invaſit, qui, cum ſe videret hoſtibus ſuis imparem eſſe, A. 1182 in Angliam ſe contulit. Unde A. 1185 redux cum terras patrimonii ſui, (hoc eſt, Brunſuicenſes ac Luneburgenſes,) quas ſalvas fore promiſerat ipſi Imperator, deprehenderet imminutas, nec Imperator, niſi præduris conditionibus, eas ipſi reſtituendas curare vellet, arma cepit, urbesque immorigeras ad obſequium redire coegit. Tandem novus Imperator Henricus VI reliquique Principes ei reconciliantur: ex quo tempore quiete vixit ad annum usque 1195, quo deceſſit. Cl. Autor, qui omnes has hiſtorias veterum ſcriptorum teſtimoniis ſatis ſuperque ſtabilit, &, ubi aliqua ſuboritur dubitatio, nodum ſolvit ſolertiſſime, ad extremum fata Henrici ſui comparat cum fatis ipſius poſterorum. Ipſe ſcilicet Anglam uxorem habens exutus eſt terris ſuis: quod idem poſtea Friderico V, Electori Palatino, accidit, Regis Angliæ Jacobi I filiam habenti in matrimonio. Nunc utriusque poſteritas regnat in Britannia. Porro & Henricus Leo acriter ſibi vindicavit jus circa ſacra, & Palatinus ille Fridericus ad defendendam religionem creari ſe Regem paſſus eſt a Bohemis. Utriusque poſteritas ſolium obtinens nunc Britannicum, auguſto exſplendeſcit titulo *Defenſoris fidei*. Finito jam Operi Cl. Autor annexuit Diſſertationem, A. 1723 primum editam, in qua breviter, ſed tamen accurate, deſcribit Henrici Superbi, qui Leonis pater fuit, hiſtoriam.

Jacob Bruckers Kurtze Fragen ꝛc.

h. e.

JACOBI BRUCKERI HISTORIA PHILOſophica, erotematice propoſita.

Pars III.

Ulmæ, apud Dan. Bartholomæi, 1732, 12.
Alph. 2 pl. 14.

CUm ſuperiore in Tomo filum Hiſtoriæ Philoſophicæ perductum ſit ad id tempus, quo natus eſt Servator humani generis, in hoc & proxime ſecuturo Tomis Cl. Autor eorum Philoſophorum perſequitur hiſtoriam, qui inde a nativitate Chriſti usque ad nonum floruerunt ſeculum. Orſus vero a Philoſophia Romanorum, cum ea jam ante natum Chriſtum nonnullas egerit radices, omnem ejus hiſtoriam (*Gaudentianam* enim *Hiſtoriam Philoſophiæ Romanorum p. 10* valde contemnit,) ſimul hoc loco deſcribendam cenſuit. Diſces igitur ex *Cap. 1* fata, quibus uſa Romæ eſt Philoſophia inde a Numa, vel potius, quia falſo Numam Philoſophis adſcribi ſocium judicat, a fine ſeculi Romani ſexti usque ad humanam Chriſti ætatem. Hic recenſentur e Romanis non ſolum patroni, ſed etiam cultores Philoſophiæ, obſervaturque, eos ſectandam ſuſcepiſſe Philoſophiam Græcam, aliis *Pythagoreos*, aliis *Platonicos*, Academicos, Stoicos, Peripateticos, *Epicureos*, ſequentibus Philoſophos. Et *Pythagoreus* quidem erat *Nigidius Figulus*, isque ſolus; *Platonicus Varro*, Academicus *Cicero*; Stoicus *Cato Uticenſis*; *Epicureus Lucretius*. De ſingulis agitur copioſe ac ſimul accurate. Inprimis *p. 74 - 123* longam habes Diſſertationem de *Ciceronis* vita & eruditione Philoſophica, addito de progreſſibus ejus in Philoſophia deque ſcriptis ejus philoſophicis judicio. *Cap. II* agit Cl. Autor de fatis Philoſophiæ ſub Imperatoribus Romanis. Hic paucis perſtricta philoſophica eruditione *Virgilii*, ceterorumque Poetarum, *Livii* item, *Strabonis*, ac *Taciti*; ſingulas Philoſophiæ ſectas conſiderat. *Pythagoricis* igitur dogmatibus addicti hoc temporis ſpatio fuerunt *Anaxilaus Lariſſæus*, *Q. Sextius*, *Sotion*, *Moderatus Gaditanus*, *Euxenus*, *Apollonius Tyanenſis*, *Secundus*, & *Nicomachus Geraſenus*. Quæ *Sextio* tribui conſueverunt *Sententiæ morales*,

Digitized by Google

les, an jure vereque a *Rufino* tribuantur Episcopo Romano Sixto II, vehementer dubitat, pluresque affert in contrariam eundi sententiam causas. De *Apollonio*, famoso illo mago, agit *p. 214-339*, nec vitam solum ejus fuse persequitur, sed & rite expendit historiam ejus a *Philostrato* confectam vel verius conflictam. Eam enim habet pro fabula quadam Romanensi, ad detrahendam Christianæ religioni suam autoritatem composita, diligenterque producit mendaciorum indicia: quanquam, aliquid veri subesse narrationibus *Philostrateis*, facile concedit, putatque, *Apollonium* fuisse magum, nonnulla jactantem miracula, quæ re vera præstigiæ erant, cupientemque videri, exemplo *Simonis* magi, virum plane divinum. Hinc sistit *Platonicos* hujus ævi, de iisque eodem modo, hoc est, pari copia parique diligentia, disserit. Occurrunt hic *Thrasyllus*, *Theo Smyrnæus*, *Alcinous*, *Favorinus*, *Taurus*, *Apulejus*, *Atticus*, *Numenius*, & *Maximus Tyrius*. His subjungit *Plutarchum* & *Galenum*, fideles quidem illos *Platonis* assecias, ita tamen, ut & *Aristotelis* complura dogmata facerent sua. Tum sectam nobis exhibet eclecticam, cujus autor *Potamo*, propagator *Ammonius Saccas*. Etsi vero hoc Philosophorum genus ex omnium Philosophorum placitis deligere se profitebatur optima; Noster tamen a potiori eos appellat sectam *Pythagorico-Platonicam*. Ceterum, de *Potamonis* ævo cum orta sit controversia, Cl. Autor, Cl. *Heumannum* sequens ducem, credit, ipsum vixisse tempore Imp. Alexandri Severi. *Ammonii* illius discipulos commemorat clariores, *Dionysium Longinum*, *Herennium*, *Origenem*, (a Christiano *Origene Adamantio* diversum,) & *Plotinum*. Quos inter cum *Plotinus* doctrinæ virtutumque fama eminuerit, *p. 475-504* de eo disserit, ejusque historiam a *Porphyrio* relictam cum eodem *Heumanno* inter splendida rejicit mendacia, idque unum egisse contendit *Porphyrium*, ut Christo opponeret *Plotinum*, eoque pacto novas ferret suppetias labanti religioni ethnicæ; simulque contemnit scripta *Plotini*, quæ supersunt. Pulchre vero obser-

vat *p. 505 ſeq.* ſectæ hujus *Pythagorico - Platonicæ* Philoſophos omnes id ſibi propoſuiſſe, ut invaleſcenti tum religioni Chriſtianæ opponerent religionem philoſophicam, ideoque glorioſe jactaſſe *Pythagoræ* aliorumque miracula, ſua cum Diis vel dæmonibus commercia, ſuos ſingulares & plane divinos in virtute progreſſus: prætereaque ineptas illas ac prorſus abſurdas veterum de Diis narrationes interpretatos eſſe ſenſu myſtico: denique, ne ullum fraudis genus facerent reliquum, libros compoſuiſſe nomine *Zoroaſtris*, *Hermetis*, aliorumque magnorum priſci ævi virorum. Exhibet etiam ex *Jamblicho* tum ſyſtema Theologicum hujus ſectæ antichriſtianæ *p. 557 ſeq.* tum ſyſtema doctrinæ moralis *p. 574 ſeq.* Progreditur inde ad ſucceſſores *Plotini*, de iisque criticam expromit hiſtoriam, de *Amelio* videlicet, *Porphyrio*, *Jamblicho*, *Ædeſio*, *Euſtathio*, ejusque uxore, *Soſipatra*, *Antonino*, *Euſebio Mindio*, *Maximo*, *Chryſanthio*, *Eunapio*, (quem, ipſum huic ſectæ addictum, ſuperiorum vitas deſcriptas reliquiſſe docet, ſed fabulis mendaciisque refertas,) *Hierocle*, *Plutarcho*, *Syriano*, *Proclo*, *Marino*, *Iſidoro Gazæo*, *Hypatia*, Philoſopha, & *Damaſcio*. Præcipue de *Porphyrio* longus eſt & *Jamblicho* & *Maximo* & *Hierocle* & *Proclo* & *Iſidoro*, ejusque conjuge, *Hypatia*. Nec omittit Imp. *Julianum*, ſed juſtam exhibet de philoſophica ejus religione & hiſtoriam & epicriſin. Venit hinc ad Peripateticos hujus ævi, *Soſigenem*, *Boethum Sidonium*, *Nicolaum Damaſcenum*, *Xenarchum*, *Athenæum*, *Alexandros Ægeum* & *Aphrodiſæum*, (quorum hic novum caput ſectæ *Ariſtotelicæ*,) *Dexippum*, *Themiſtium*, *Olympiodorum*, & *Simplicium*: diſſerens ad ultimum de variis methodis, quibus tractata hoc temporis tractu fuerit Philoſophia *Ariſtotelis*, *p. 953 ſeq.* Sequuntur Cynici ſub Imperatoribus Romanis eminentiores, *Muſonius Babylonius*, (quem Cl. Autor docet perperam a quibusdam non diſcerni a *Muſonio* Stoico,) *Demetrius*, *Oenomaus*, (quem tamen non ſine omni dubitatione hanc in ſocietatem refert,) *Demonax*, *Creſcens*, *Peregrinus*, & *Salluſtius*. Stoicæ ſectæ cur his temporibus tam multi nomen ſuum dederint, præfatus, colle-

collectam e veteribus monumentis historiam recitat de *Athenodoro*, *Cornuto*, *Musonio*, *Chæremone*, *Epicteto*, *Seneca*, (de quo Philosophorum pari eximio longior est,) *Dione Chrysostomo*, *Euphrate*, *Sexto*, & Imp. *M. Aur. Antonino*, de quo a *p. 1186* differit usque ad *p. 1247*. Nec *Epicureis* caruit hoc temporis intervallum. Hic igitur videas *Celsum*, *Plinium*, *Lucianum*, & *Diogenem Laertium*: quem tamen summo jure inter Philosophos referri negat, adeoque aliorum potius, quam suum, secutus judicium, hic loci describit. Ultimum locum dedit Cl. Autor Scepticis ævi hujus, quorum secta suos habuit magistros usque ad tertium seculum Christianum: inter quos tamen unus tantummodo libros de hoc philosophandi genere conscripsit publicavitque *Sextus Empiricus*. Et hæc sunt hujus Tomi argumenta. Nondum vero, ut jam supra diximus, hoc pacto finita est hæc Historiæ Philosophicæ periodus omnis, sed proximo Tomo (quem quin cupide exspectent plurimi, non est, quod dubitemus,) eruditissimus Autor pertractabit Philosophiam Judæorum tum *Cabbalisticam*, tum *Aristotelicam*: Philosophiam item Christianorum ad nonum usque Seculum.

ARBORETI SACRI PERFECTIORIS SPECIMEN, sistens Laurum ex omni antiquitate erutam; Autore D. JO. GERARDO WAGNERO, Medico Lubecensi.

Helmstadii, apud Paul. Dieteric. Schnorrium, 1732, 8.

Pl. 13.

ETsi *Arboretum sacrum* jam edidit *Jo. Meursius* filius, itemque *Jo. Henricus Ursinus*, multaque de lauro *Paschalius* congessit in suo *de Coronis* Opere, ac *Jo. Bodæus* in *Commentar ad Theophrasti Historiam plantarum*; Noster tamen doctissimus Autor, Cl. *Wagneri*, Physici & Mathematici Helmstadiensis, filius, longum sibi ab his relictum esse spicilegium, sentiens, præsentem libellum concinnavit jure meritoque.

toque. Duos autem digeſſit in libros, quæ in vetuſtis reperit monumentis, priore agens *de uſu lauri ſacro*. Hic primo *Capite*, quis Apollo ille ſit, cui laurus ſacra, diſquirit, ac, rejectis fabulis, cenſet, hominem quendam, nomine Apollinem, inſigni lauri uſu inclaruiſſe, quo inter Deos relato, factum eſſe, ut ipſi arbor iſta ſacraretur. Hinc erudite oſtendit, non ſolum imaginem Apollinis lauro ornatam fuiſſe, ſed & templum ejus laureis corollis circumdatum, imo id everri ſolitum lauri frondibus. Nec vero ſolum Apollinem ſive Phœbum, ſed alios quoque Deos lauro fuiſſe ornatos, docet exemplo Jani, Veſtæ, & Æſculapii. *Cap. 2* diſſeritur de uſu lauri in Pythia vate aliisque ſacerdotibus; *Cap. 3* de uſu lauri cum in conſulendo Apolline, tum in ſacris aliorum Deorum; *Cap. 4* de uſu lauri in ſacrificiis; & *Cap. 5* de lauri uſu in feſtis Apollinis, Jani, Junonis, aliisque. *Altera* hujus libri *Sectio* eſt de vaticinatione per laurum; *tertia* de lauro faſcinationum & inſtrumento & remedio; *quarta* de lauri uſu apud Poetas; & *quinta* de lauro cum victorum, tum Poetarum, præmio. *Secundus Liber* civilem perſequitur lauri uſum per plures *Sectiones*: quarum *prima* ſiſtit Cl. Autor conſiderationem lauri phyſicam, duce *Plinio* aliisque facta; *altera* uſum lauri medicum, itemque effectus lauri ſympatheticos & antipatheticos. Utrobique Cl. Autor veteres tantum autoritates producit, non niſi antiquam ſcilicet exhibens lauri hiſtoriam. *Sectio III* continet uſum lauri militarem. Agitur itaque hic de laureis coronis militum, de lauro deditionis atque induciarum indicio, de literis laureatis victorum, de manibus laureatis. *Sectio IV* exhibet lauri uſum in triumphis, item in ſpectaculis & ludis. *Quinta* agit de Principibus lauro coronatis, de laureatis Imperatorum foribus, de faſcibus & lictoribus laureatis. Quæ ſequuntur, tres *Sectiones* e priſcis monumentis docent, quis lauri fuerit uſus in conviviis, in nuptiis, & in funeribus.

LAURENTII REINHARDI SYNOPSIS Philoſophiæ Moralis.

Vina-

Digitized by Google

Vinariæ, 1732, 8.

Pl. 13.

CUm Cl. Autoris *Philoſophia prima*, itemque *Logica*, egregium commodum adhuc juventuti in meliores incumbenti literas attulerit; ex clementiſſimo mandato Sereniſſimi Ducis Saxo-Vinarienſis hanc *Moralis Philoſophiæ Synopſin* confecit: in qua veritates præcipuas ſecundum principia *pti, honeſti, juſti, decori*, & *prudentiæ*, ita explicuit, ut nitor elegantioris latinitatis ubique appareat. Complectitur itaque hic libellus etiam primaria *Politices* capita: in qua doctrina *de prudentia imperandi* & *de prudentia militari* hiſtoricis exemplis perſpicue eſt illuſtrata. Præmiſit utili Opuſculo Commentationem *de fatis Moralis Philoſophiæ*, lectu utique dignam. Leges divinas poſitivas univerſales exſiſtere, negat & pernegat.

Der erläuterte Grund-Text vom Prediger Salomo.

h. e.

TEXTUS ORIGINALIS AD ECCLESIAſten Salomonis verſione ac notis M. CHRISTIANI FRIDERICI BAUERI illuſtratus.

Lipſiæ, impenſis Jo. Chriſtiani Martini, 1732, 4.

Alph. 2.

INprimis boni interpretis eſt propria veri inquiſitio atque inveſtigatio. Quare diu multumque S. Codicis amantiſſimi exoptarunt, ut Hebraicæ veritatis ratio tam accurata perveſtigatione philologica excoleretur, quam profani ſcriptores doctiſſimorum Criticorum notis illuſtrati ſuas eruditis delicias repræſentant. Omnino enim cum S. Reverend. *Læſchero* ex ejus Præfatione in cauſas linguæ Hebrææ dolendum & inter Satanæ ſtratagemata numerandum eſt: *Hebræum idioma longe minori cura, ingeniorum vi ac ſagacitate, tractari, quam*

quam Græcum & Latinum. Utinam unicus, qui nobis ſupereſt, liber vere Hebræus, quantum ad genium linguæ ſtilique rationem, & ea, quæ criſeos philologicæ ſunt, ea diligentia atque accuratione pertractatus eſſet, qua Theocritum, Laertium, & Perſium, Caſaubonus, Plinium Harduinus, Heſiodum Clericus, perveſtigarunt. Operam itaque ſatis laudabilem Rev. Autor ſuſcepit, illuſtrando Eccleſiaſten, penitiori linguæ & accentuationis Hebraicæ cura. Textus originalis, punctis inſtructus, & στιχηρῶς ſcriptus, ſeu ex accentuum diſtinctivorum obſervatione in portiunculas diviſus, in una columna legitur; in altera autem, qui ſenſus ex Hebraico idiomate ſit efferendus, per appoſitam verſionem Germanicam communicatur. Textui ſubjunctæ ſunt notæ Germanicæ, quæ juſtas ſibique conſtantes verſionis ſuæ rationes, ex linguarum natura, argumenti indole, & tenacibus contextus vinculis, petitas, continent. Totum etiam Eccleſiaſten, ut perpetuam Salomonis orationem, ad eam ſenſus & cohærentiæ conditionem perducit, ut Salomonem nihil niſi ſua ſapientia dignum optimeque cohærens peroraſſe, ex jugo antecedentium & conſequentium ſcrutinio conſtet. In præmiſſa enim introductione ad Eccleſiaſten probatur, hunc librum eſſe ſolennem Salomonis orationem, quam habuit poſt Jerobeami fugam in Ægytum, cujus ſcopus & argumentum eo abeat, ut in vaniſſimam hominum vitam animadvertat, & vanitatibus i. e. vaniſſimis hominum ſtudiis opponat officiorum præcepta, tanquam יתרון meliorem vivendi rationem, ſeu ſummum hominis officium. De quibus tamen omnibus ut non noſtrum, ſed eruditorum, ſit judicium, ſpecimen novæ Eccleſiaſtæ verſionis, ab Autore Latino etiam idiomate adornatæ, & benevole nobiſcum communicatæ, his *Actis* inſerere juvabit.

Eccleſiaſtæ Cap. I v. 1: Hæc eſt oratio Eccleſiaſtæ, filii Davidis, Regis Hieroſolymis. *v. 2* O vaniſſima hominum ſtudia! inquit Eccleſiaſtes, o vaniſſima hominum ſtudia! quam vana ſunt omnia iſta! *v. 3* Quid itaque factu melius eſſet homini? quis labor laborum ejus omnium eſt is, quo ſub hoc ſole ſe occuparet? *v. 4* Utpote ubi pereunte generatione

ratione una, ſuccedit & altera, ut terra ſic tempus ſuum nobis abſconditum perſiſtat. *v. 5* Oriente etiam aut occidente ſole, locus datur, cui id convenit, ſivè exæſtuet, ſive exoriatur mane, verſatur ibidem. *v. 6* Quod ſi a nobis annuo curſu recedit, eſt pro meridionalibus regionibus; quod ſi circumeundo revertitur, eſt pro ſeptentrionalibus. Prout autem ſol circumeundo revertitur, etiam ventus mutatur; & ſecundum ipſius viciſſitudines aer revertitur. *v. 7* Omnium fluviorum eſt, ut ad mare decurrant; & maris, ut non ſuperabundet. Ad quem locum fluviis fluendum eſt, in eundem etiam fluendo revertuntur. *v. 8.* O laſſa autem hominis negotia! o virum orationis facultate non uſurum! o oculum non ſatis viſurum! o aurem ex auditu non ſatis perficiendam! *v. 9* Et quid eſt, quod jam ſit? idem, quod erit amplius. Et quid actum eſt? idem, quod paragetur amplius; nec omnis erit renovatus ſub hoc ſole. *v. 10* Licet ſit ipſe λόγος, qui dicturus eſt, ecce qualis ſit novus homo, erit tamen, ut præſenti, ſic etiam ſubſequentibus ſeculis, idem, quod a nobis perpetratur. *v. 11* Nulla reſipiſcendi memoria fuit majoribus, & poſteris, qui jam ſunt, etiam eſt nulla, æque ac nulla erit iis, qui ultimis erunt temporibus. *v. 12* Ego Eccleſiaſtes fui Rex Iſraelis Hieroſolymis. *v. 13* Et converti animum meum ad diſquirendum & perveſtigandum ſapientiſſime, quod attinet omne, quod homines ſub cœlis factitant, cum prava ſit occupatio, utrum Deus ita conſtituerit hominibus, ut in ea ſeſe occupent. *v. 14* Conſideravi itaque omnia, ut peraguntur ſub hoc ſole, negotia, & ecce omnia iſta erant vanitas & ſpiritus infirmitas. *v. 15* Siquidem curvatum a me non haberi poterit pro recto, nec numerari, quod deficit. *v. 16* Quamvis egomet ipſe ex animo mihi hæc proponerem, dicens: quid mei eſt officii? ecce magni faciam & adaugebo ſapientiam præ omnibus, qui mecum degunt Hieroſolymis, Ideo enim cor tuum multum ſapientiæ & ſcientiæ perſpicit. *v. 17* Ergo omnem nunc applicabo animum meum ad efficiendum, ut tam ſapientiam pernoſcant, quam ſtultitiarum ac aſtutiarum cognitionem habeant. Sed animadverti tamen,

quid hic etiam defatigatum reddat ſpiritum. *v. 18* Quia quō plus eſt ſapientiæ, eo plura animus inveniet ægre ferenda, & ſcientiam auctурus, quia ſibi augebit dolores.

Cap. II v. 1: Ideo hæc animo agitabam meo: agedum principem me geram in lætitia, tu igitur bono ſis animo. Ecce autem etiam hoc erat vanitas. *v. 2* Riſui potius dicendum exiſtimo, reddis inſipientem; & lætitiæ, quid eſt, quod facis? *v. 3* Quotiescunque igitur animadverto in animo meo cupiditatem, quæ carnem meam ad vinum alliciet, o tunc cor meum ad ſapientiam ſum appulſurus, cum in ejusmodi ſtultitia invenero, donec cognoſcendum eſt mihi, quam bonum ſit iſtud hominibus, quod etiam facerent ſub cœlis, continuis omnis vitæ ſuæ diebus. *v. 4* Effeci, ut magnifica eſſent opera mea. Sic ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas. *v 5* Feci mihi hortos & paradiſos, in quos fructiferas omnis generis arbores plantabam. *v. 6* Effodiendas mihi curavi aquarum piſcinas ad irrigandum ex illis feracem ligni arborem. *v. 7* Acquiſivi mihi ſervos & ancillas, & ex illis in domo mea prognati, omnes erant mei. Boum ac ovium etiam major mihi eſt poſſeſſio, quam omnibus, qui degunt mecum Hieroſolymis. *v. 8* Collegi mihi etiam argentum & aurum, & quicquid Reges & provinciæ inſtar pretioſi habent peculii. Conſtitui mihi cantores & cantatrices, & quæ ſunt deliciæ hominum, chorearum peritam & peritas. *v. 9* Ad magnificentiam evectus & ampliatus ſum præ omnibus, qui mecum degunt Hieroſolymis, usque eo ſapientia mihi adſtitit adjumento. *v. 10* Nec quidquam, quod reviſere oculi mei deſiderant, ab iis retinui, nec animum meum ab ejusmodi lætitia præcluſi, quin potius animus meus lætaretur de omni labore meo, & hæc foret pars mea de omni labore meo. *v. 11* Sed cum circumſpicio ad omnia opera mea, quæ manus mea fecit, & ad laborem, quo in iis perficiendis defunctus ſum, ecce etiam hæc omnia ſunt vanitas & ſpiritus infirmitas, nec præcipuum meum ſub hoc ſole officium. *v. 12* Quod ſi etiam de futuris circumſpicio, prudentiam cogniturus, adſunt imprudentia & nequitia. O enim hominem ſucceſſurum poſt

huno

Digitized by Google

hunc Regem, utpote quem jam conſtituunt. *v. 13* Licet vero perſpiciam, eam eſſe præſtantiam ſapientiæ præ ſtultitia, quæ luci eſt præ tenebris. *v. 14* Licet ſapiens ut oculos in capite gerens, ſtultus vero in tenebris ambulent; nihilo minus tamen & iſta novi, unum idemque unicuique horum poſſe accidere. *v. 15* Exinde, licet hæc animo meo cogitare poſſem: cum idem, quod ſtulto accidit, mihi etiam accidere cognoſcam, cur ſapientiæ me dedi, cur continuandi eſt adhuc animus? tamen alta mente repono, id etiam fore vanitatem. *v. 16* Num ſapiens æque ac inſipiens non recordetur futuræ & abſconditæ æternitatis? num perinde ac præſentibus, ſic futuris etiam, diebus omne hoc oblivioni erit traditum? & quid quod? num iſte, qui ſapiens fuit, moriatur ut inſipiens? *v. 17* Ac hæc vita num ideo mihi habenda eſt odio, quia mihi contrariantur ſtudia & machinationes, quæ fiunt ſub hoc ſole, ubi omnia iſta ſunt vanitas & ſpiritus infirmitas? *v. 18* Et omnem laborem meum, cui ſub hoc ſole operam dedi, num ideo odio habeam, quod eum relinquam homini poſt me futuro? *v. 19* Quis ſcit autem, utrum ſapiens futurus ſit, an ſtolidus, & tamen dominaturus eſt in omnem laborem meum, quo operoſe & ſapienter ſub hoc ſole defunctus ſum? Sed hoc etiam foret vanitas. *v. 20* Quid enim me circumvenirem, animum meum denuo defatigando, circa laborem, quo jam ſub ſole defunctus ſum? *v. 21* Propterea quod ego fuiſſem homo, qui laborem ſuum in ſapientia, cognitione & dexteritate, perfeciſſet; homini autem, qui in illo non laboraſſet, in partem ejus relinqueret; hoc etiam vanitas magnaque malitia foret. *v. 22* Etenim quis talem in omni labore ſuo animique affectibus ſe gereret hominem, qualis ſequens eſt ſub hoc ſole operarius. *v. 23* Qui ita ſe habet, ut omnes dies ſui ſint dies dolorum, nec alia ejus occupatio, quam indignatio, ut ne nocte quidem quieſcat animus. Etiam hoc eſſet vanitas. *v. 24* Nonne ejusmodi homini magis conduceret, ſi cibo potuque fruens, bono eſſet animo in labore ſuo? O vero id etiam atque etiam a me conſiderandum, hoc venire e manu Dei! *v. 25* Alias quis libentior ede-

ret, & ſolertia uteretur, quam ego? *v. 26* Cum ipſe autem homini, in conſpectu ipſius bono, det ſapientiam & ſcientiam, imo & lætitiam, peccatori autem moleſtam det operam colligendi & augendi ea, quæ dein daturus eſt Deus alteri in conſpectu ipſius bono: ergo id etiam (nempe præſumptio bono utendi animo, Deo non largiente ſapientiam & gaudium,) erat vanitas & debilitas animi.

Caput III v. 1: Suum cuique rei neceſſe eſt tempus terminatum, & opportuna tempeſtate opus eſt, ad omnia, quæ ſub cœlis molimur. *v. 2* Ubi datur tempus gignendi, at datur etiam moriendi, datur tempus plantandi, at datur etiam plantatum evellendi. *v. 3* Datur tempus occidendi, at datur etiam curandi. Datur tempus diruendi, at datur etiam ædificandi. *v. 4* Datur tempus lachrymandi, at datur etiam ridendi. Datur tempus plangendi, at datur etiam ſaltandi. *v. 5* Datur tempus, quo lapides abjiciuntur, at datur etiam, quo colliguntur. Datur tempus amplexandi, at datur etiam ab amplexu recedendi. *v. 6* Datur tempus promovendi, at datur etiam perdendi. Datur tempus, quo quid aſſervatur, datur etiam, quo abjicitur. *v. 7* Datur tempus lacerandi, at datur etiam conſuendi, datur tempus ſilendi, at datur etiam loquendi. *v. 8* Datur tempus amandi, at datur etiam odio habendi; datur tempus belli, & datur etiam pacis. *v. 9* Quid nunc pro optimo eligat homo negotioſus, cujus eſt, ut ſit laborioſus ſub hoc ſole? *v. 10* Omnem occupationem, quam Deus hominibus ſubeundam dedit, eo abire cognoſco. *v. 11* Si modo quis omnia, quæ facienda ſunt, faciat decenter, & ſuo tempore; tunc etiam cum tempore ex ipſorum animis dabit, licet non ſit ſemper, ut homo directionis divinæ opus aſſequatur, quomodo ipſe Deus ſuum opus ab initio usque ad finem ſit perfecturus. *v. 12* Scio itaque, hac rerum facie nihil eſſe melius, quam læto eſſe animo, bonumque operari in hac vita. *v. 13* Siquidem omnem etiam hominem, qui cibo potuque frui, & videre poteſt, bonum quid omni ſuo ineſſe labori, hoc pro dono Dei habere oportet. *v. 14* Scio etiam omne, quod faciet Deus, futurum eſſe in æternum; ei nihil ad-

Digitized by Google

addendum esse, & ab eo etiam nihil demendum esse. Hoc autem facit Deus, ut ab ipso timeamus. *v. 15* O! quicquid est, quod fieri oportet, id jam etiam fit: & quidem, quomodo fieri oportet, sic jam accidit! dum Deus eum, quem alii persequuntur, servandum quæret. *v. 16* Si progredior autem, & video, sub sole hinc inde esse locum judicii, quo impietas, & locum justititiæ, quo iterum ea observatur. *v. 17* Tunc ego animo meo cogito, quod justum & impium judicaturus sit Deus. Licet enim hic tempus sit variam explendi libidinem, istic tamen de omni isto, quod factum est, judicaturus est Deus. *v. 18* Item tunc ego in animo meo cogito contra ejusmodi hominum conditionem, quod eos dignoscat Deus, imo quod perspiciat, qui sint illi, qui sibimet ipsis obbrutescent. *v. 19* Quoniam aliquid, quod hominibus accidit, etiam brutis accidit, ut ergo plane unum idemque ipsis accidere oporteat, ut, sicut hæc moriuntur, etiam istos mori oporteret, ut unus idemque spiritus esset ambobus, nec inter hominem & belluam magnum quid interesset, sed omne hoc esset vanitas. *v. 20* Quoniam hæc omnia pereunt, ergo in unum eundemque locum abirent, quoniam hæc omnia sunt facta ex pulvere, ergo hæc omnia ad pulverem redirent. (Sic sunt Syllogismi obbrutescentium sibi hominum.) *v. 21* Utinam vero talis cognosceret, spiritum hominis (ut immortalem) esse adscendentem ad superiora, & spiritum bruti (ut longe inferiorem) esse descendentem infra ad hanc terram. *v. 22* Deinde perspicio etiam, nihil boni expectandum esse ab ejusmodi homine, qui in operibus suis sic indulgebit lætitiæ, quasi nulla alia vitæ ipsius pars, quam hæc tantum. Nam quis ejusmodi hominem eo adigat, ut, quæ post se futura sint, animadvertat?

Cap. IV v. 1: Si progredior consideraturus omnes injuria oppressos, quo rediguntur sub hoc sole, ecce conspiciuntur lachrymæ oppressorum, qui nullum habent consolatorem. Nam cum sit potentia in manu opprimentium eos, nec eis ullus est consolator. *v. 2* Num autem hic celebrem mortuos, qui mortem ideo sibi statim accelerarunt, præ viventibus, qui

vitam duxerunt quam diutiſſime? *v.* 3 Aut utrisque præferam eum, qui nondum exſtitit, nec, quam malum facinus ſub hoc ſole perpetratur, vidit? *v.* 4 Aut id pro labore & dexteritate omnium maxima habeam, cum unus in alterum ira incitatus furit? Id etiam foret vanitas debilitasque ſpiritus. *v.* 5 Demens eſt, qui ſuis vacabit manibus, altero ejus carnem devoraturo. *v.* 6 Licet etiam melius ſit id, quod unam tantum volam replet, pacate autem tenetur, quam quod utramque manum replebit cum moleſtia & animi mœrore conjunctum. *v.* 7 Progredienti mihi ulterius, ulteriores etiam ſe conſpiciendas præbent vanitates. *v.* 8 Eſt cælebs quidam, ſocio privus, cui nec filius nec frater eſt, & tamen modum laborum ſuorum neſcit. Cujus vero in gratiam ſic laborarem, ut ab omni bono meum præcluderem animum. Etiam hoc foret vanitas malaque occupatio. *v.* 9 O quam meliori fruuntur conditione bini, quam ſinguli, ſi combinatorum labores ſic comparati, ut lucrum ex iis ſit faciendum. *v.* 10 Horum enim cadentem alterum alter eriget. Væ autem unico, ſi ceciderit, cui erigendo nullus eſt ſecundus. *v.* 11 Pari modo duo concumbentes concaleſcent invicem. Unico autem quantum calefiet? *v.* 12 Quantopere etiam unicus ſe corroboret, duo tamen prævalebunt ipſi. Triplicatus vero funis non tam facile diſrumpetur. *v.* 13 Interim etiam puer egenus, ſi modo ſit ſapiens, antiſtare poterit Regi veterano, ac tam ſtulto, ut amplius præmoneri nolit. *v.* 14 Quia non minus iſte ad regendum ex captivorum numero exire, quam hic in regno ſuo depauperari, & pueri loco haberi poteſt. *v.* 15 Licet autem conſpicerem, omnes tunc ſub ſole viventes iſti ſe aſſociare puero, hujus in locum ſucceſſuro; *v.* 16 Nec populi, qui hac in re omnibus præiret, ineundum eſſe numerum, poſtremo tamen poſteri ipſius non ſunt gaviſuri; ut ita hoc etiam ſit vanitas & afflictio ſpiritus. *v.* 17 O cuſtodi igitur pedem tuum, ac ſi frequentares templum, & auſcultandi ſis proclivior, quam ſacrificium ſtultorum offerendi; ſunt enim, qui neſciunt, ſe facere malum.

Sufficiant hæc iis, qui rationem concinnam atque accuratam

ratam interpretationis hujus noſſe cupiunt; ſunt enim reliqua ſimili ſtudio & induſtria compoſita, dignaque omnino, quæ loco opportuniore olim S. Rev. Autor in uſum juventutis, cui ad cognitionem Scripturæ ſacræ duce opus eſt, expromat.

ELOGIUM JOANNIS HÜBNERI, Lycei Hamburgenſis Rectoris.

PAtrium ſolum, quod *B. Hübnerus* primum naſcens attigit, *Tyrgavia* fuit, locus Zittaviæ vicinus, hoc cive dignus commemorari, licet alioqui non magis fortaſſe celebris, quam Stagira Macedoniæ fuiſſent, niſi *Ariſtotelem* Philoſophum protuliſſent. Ne igitur quærendi laborem hominibus præberet, Zittavia-Luſatum ſe Noſter ſcripſit, hanc quoque gratiam rependens ſuæ Zittaviæ, quæ pueritiam ejus & adoleſcentiam benigne enutrivit. Parentes, quibus editus fuit A. C. 1668 d. 16 Cal. Maji, honeſti, ſed non adeo lautæ conditionis, *Joannes Hübnerus* & *Chriſtina Staubia*; quandoquidem avus, *Elias Hübnerus*, propter religionis cauſam profugus e Bohemis, re familiari ſatis locuplete relicta ac valere juſſa, Tyrgaviam ſe contulerat A. 1654. Fratrem juniorem natu, *Chriſtianum Hübnerum*, Conrectorem Scholæ Martisburgenſis, Noſter dilexit unice, præmaturaque morte ereptum, atque eodem, quo conjux fratris, die 20 Jun. A. 1713 extinctum, acerbe luxit. Tirocinia ſtudiorum poſuit Zittaviæ, in ſcholam publicam datus a parentibus ab anno ætatis undecimo, in qua per claſſium gradus, probata magiſtris induſtria, ad annum vigeſimum primum usque perduravit, præceptoribus uſus fideliſſimis, tum aliis, tum *M. Curtio*, & *Adamo Erdmanno Miro*, præcipue autem celeberrimo illo ac de re ſcholaſtica longe præclariſſime promerito, *Chriſtiano Weiſio*, cui doctori ac hoſpiti ſuo ſemper plurima debere ſe per omnem vitam præ ſe tulit, & cujus etiam memoriam & elogium ipſe ante paucos annos in cathedra Joannei publice celebravit Oratione ſingulari. Non immatura igitur ſtudia in Academiam propulſurus, ſed probe paratus & idoneis inſtructus

ctus subsidiis, & commendatione *Weisii* sui ornatus, venit Lipsiam A. 1689, ubi, cum in Philosophicis disciplinis ab optimi *D. Valentini Alberti* ore pependisset, in Historicis auscultasset viros doctos, *Ottonem Menckenium* & *D. Christianum Gothofredum Franckensteinium*, deinde animum ad sacra applicans studia, frequentavit lectiones Theologorum meritissimorum, *Thomæ Ittigii*, *Gottlobii Friderici Seligmanni*, *Joannis Güntheri*, & *Joannis Schmidii*. Magistri auctus titulo & juribus, inter Candidatos XXXIV A. 1691 hoc egit inprimis, ut docendo disceret magisque proficeret. Itaque Collegia nec unius generis nec infrequentia habuit, quibus juvenes ingenuarum artium studiosos, ad Oratoriam, ad Poesin, ad Geographiam, ad Historiæ latifundia, & ad civilem disciplinam, monstrari sibi viam cupientes, non per ambages circumduceret, sed certa ac probata docendi ratione brevissimum tramitem præiret. Ex Disputationibus sive specciminibus, quæ circa idem tempus edidit, publicis, duo maxime memoratu digna sunt, unum *de Dilemmatibus Politicorum*, A. 1691, & alterum *de Prudentia ex historiarum lectione comparanda*, A. 1693, utraque Lipsiæ, edita, publiceque ventilata. Ad Recturam inde vocatus Lycei Martisburgensis A. 1694, post anni spatium connubio junxit se per triginta annos stabili cum virgine lectissima, *Anna Sibylla*, filia tertio genita Theologi Lipsiensis celebratissimi, *D. Joannis Olearii*, cumque illa ita vixit concordi felicitate, ut in Dedicatione Metaphraseos librorum *Kempisianorum*, quam memoriæ ejus sacram esse voluit, profiteatur, nunquam sibi ab illa datam esse ansam ullam mœroris, nisi semel & acerbissimi illius quidem, quem d. 6 Cal. Mart. A. 1726, ætatis quinquagesimo secundo, afflictus obitu ejusdem, persensit. Ex hoc conjugio quinque suscepit liberos: 1) *Joannam Sibyllam*, quam A. 1725 nuptiis locavit felicibus Viro S. Rev. *Philippo Friderico Hane*, S. S. Theol. Doctori, ejusdemque & Historiæ Ecclesiasticæ ac Civilis Professori in Academia Kilonienſi celeberrimo, duarum ex hoc conjugio neptium uniusque nepotis avus, *Joannæ Elisabethæ*, *Annæ Benedictæ*, sed quæ

post

poſt anni & dimidii brevem moram in cœlum evocata deſiderium Avo & Parentibus reliquit,) & *Stephani Gottlieb Hane*; 2) *Sophiam Eliſabetham*, A. 1719 nuptam nobiliſſimo Bibliopolæ Lipſienſi, *Joanni Gottlieb Gleditſchio*, filiæque ex eo matrem unicæ, adhuc ſuperſtitis, *Joannæ Sophiæ*, ſed in flore ætatis extinctam Lipſiæ A. 1721; 3) *Joannem Hübnerum*, J. U. Licentiatum, & variis jam ingenii felicis monumentis in lucem editis per veſtigia clariſſimi parentis ſtrenue incedentem, majoraque etiam promittentem & luculentiora; 4) *Chriſtianam Fridericam*, & 5), mox, poſtquam in lucem hanc ſuſceptus eſſet, iterum defunctum, *Benedictum*. Nunc ad illud tempus eſt deveniendum, quo, cum a Rectura Joannei S. Rev. *Fabricium*, ejus ipſius precibus permoti, Ampliſſimi Scholarchæ conſenſiſſent tandem dimittere, &, quod unice deſiderabat, ſoli Gymnaſio operam ſuam ut addiceret, benigniſſime concedere, de cooptando in locum ejus novo Rectore cogitarunt. Quo facto doctrinæ meritorumque fama præ ceteris commendatus illis *B. Hübnerus*, electus die 7 Jan. A. 1711, introductus autem ſolenniter eſt die 13 Junii, Venerando ſacri Miniſterii tunc Seniore, *D. Jo. Volcmaro*, verba faciente *de Sanctorum ſtudiis profanis*, cujus Orationem *Hübneriana de Scholis bene conſtitutis* proxime excepit. Huic præluſerat Programmate lepido, de pariter fugiendis vitiis duobus adverſis inter ſe & extremis utrinque, reique ſcholaſticæ peſtibus duplicibus pariter exititiosis, *Galantiſmo* & *Pædantiſmo*, quæ utraque certiſſime ad communem ſcopum ignorantiæ collineant, pariter ineptos homines reddunt & infelices. Si quis vero dexteritatem conſideret & merita *B. Hübneri*, quibus præcipue enituit, atque inter ſcholarum moderatores innumeros velut lumen eluxit, ingentemque ſibi comparavit famam, hæc duo inprimis in eo admirabitur, primo quidem loco aciem penetrandi rerum nexus, notandi ordinem, momenta & partes omnes obſervandi diſtinguendique, ut, quemadmodum Cel. Marpurgenſium Philoſophus, *Chriſtianus Wolfius*, a) *intellectum*

a) In Horis ſubſecivis A. 1729 Trimeſtri brumali p. 107 ſeq.

ctum ſyſtematicum in nonnullis viris magnis reperiri nuper obſervavit, ita *B. Hübnero* noſtro *intellectum methodicum* tribuere ſummo jure debeamus; qua in parte ſingularem fuiſſe ejus ſolertiam ac dexteritatem, omnia ejus ſcripta loquuntur. Alterum eſt, quod ea, quæ plana & ad diſcentium captum apta methodo digeſſit, lepide & vivide, & mira perſpicuitate, proponere conſueverit. In nullum ſtudiorum genus tanta exſtant *B. Hübneri* noſtri merita, quam in Geographicum, Hiſtoricum atque Genealogicum. Atque, ut de *Geographico* primum dicamus, quantum ille unus contulerit, ut, quam ille tanto faciliorem reddidit pulcherrimam utiliſſimamque diſciplinam, a longe pluribus intra & extra Germaniam libentius coleretur, atque adoleſcentibus colenda etiamnum commendetur, hinc licet conjecturam facere, quod Compendium ejus Geographicum, quod ſine nomine Autoris, præmiſſam habens Præfationem *Chriſtiani Weiſii*, prodiit primum Lipſiæ 1693, 12: *Kurtze Fragen aus der neuen und alten Geographie, zum guten Fundament der curieuſen und politiſchen Wiſſenſchafften bequem und deutlich eingerichtet*, & nomine *Hübneri* ſextæ demum editioni præfixo A. 1696, ab eo tempore Lipſiæ non modo toties prelo iterum ſit ſubjectum, emendatius etiam ac plenius, ut tricies & ſexies Germanice recuſum, & per centies miſſe exempla amplius diſtractum conſtet, ſed etiam in plures exſtet translatum linguas, *Belgicam* b) inprimis, *Gallicamque*, & ab *Antonio Chiuſole* c) in *Italicam*, & in *Suecicam* a M. *Canuto Nicolao Lenæo*, d) quin, ſi vera ad nos fama pervenit, a neſcio quo in *Ruſſicam*. Præterea quid non ad hoc ſtudium *Hübnerus* adjunxit commodi ac ſubſidii, excogitato mapparum Geographicarum genere, in quibus tirones nomina omiſſa locorum ex ſolo regionum mariumque ac fluminum ſitu notare jubentur; unde natus *Atlas methodicus*, explorandis juvenum profectibus in ſtudio Geographico ad

b) Boekſaal van Europe A. 1706 T. II p. 521.
c) Giornale de' letterati d' Italia T. XXVI p. 491.
d) Holmiæ 1727, 8.

ad methodum *Hübnerianam* accommodatus a *Jo. Baptiſta Homanno*, Noribergæ, 1719, fol. Neque omittendum ſtudium ſingulare magnæque utilitatis pariter & amœnitatis, quo docuit curavitque chartas Geographicas ita coloribus diverſis illuminari ac diſtingui, ut uno ſtatim obtutu ditiones diverſæ diverſarumque ditionum limites, etiam ubi ſunt, ut in Germania, mirum in modum permixtæ ac multifariæ, diſtingui facili negotio & accurate queant. Quod inſtitutum ſuum perſpicue expoſuit in libello, qui inſcribitur: *Jo. Hübners Nachricht von den Land-Charten, welche unter ſeiner Aufſicht in Hamburg illuminiret werden*, 1718, 12. Edidit etiam aliquot annis interjectis Deſcriptionem Muſei ſui Geographici, ſive ſelectus pulcherrimi & divitis copiæ meliorum chartarum Geographicarum, ex omni collectarum Europa, & digeſtarum in varios Atlantes, pro cujusque emtoris captu vel re familiari majores minoresque, mapparum XVIII, XXV, XXX, XL, L, LXXV, C, CLX, CC, atque ita ad mille usque: *Ausführliche Nachricht von dem Hamburgiſchen Muſeo Geographico, Hamburg, 1722, 12.* Denique ipſius laudabili curæ & inſtitutioni debemus, quod *Hübnerum* nobili & cognomine in filio videmus redivivum, a cujus induſtria & præclaro ingenio majora etiam & ampliora pollicetur ſibi ut Hiſtoricum & Genealogicum ſtudium, ſic res Geographica; cujus rei fidem certam fecit, ſpecimenque jam illuſtre edidit in Volumine triplici plenioris Geographiæ, in cujus Parte ſecunda profitetur, ſe ad eam adornandam uſum eſſe Collectione Chartarum Geographicarum ſelectarum 1300. Non minora B. Viri merita ſunt in omnem *Hiſtoriam*, ſive quatenus ejus primæ lineæ ducendæ memoriæque imprimendæ ſunt, ſive quatenus præcipuæ notandæ rerum converſiones, & veluti lapides ac termini limitesque in uniuscujusque gentis hiſtoria obſervandi, & hiſtoriæ ipſæ diverſarum periodorum, ætatum & gentium, diſcernendæ invicem diſtinctæque conſiderandæ. Quibus in rebus omnibus nemo reperitur, qui tam facili methodo & ordine tam perſpicuo & tam plene hæc tradiderit ante *Hübnerum* noſtrum, in Opere poſt primam

editionem ab A. 1697--1707 vulgato primum decem ſpiſſis in minori forma Voluminibus, toties exinde recuſo, quod inſcripſit: *Kurtze Fragen aus der Politiſchen Hiſtoria bis auf gegenwärtige Zeit continuiret.* Singulis Tomis Introductio ſive Epitome brevis præmiſſa eſt, commendanda inprimis tironibus, & memoriæ perquam utile ſubſidium, repetitum etiam luculentius Tomo decimo, qui compendium hiſtoriarum totius orbis exhibet ordine, delectu, disjunctione, copia, brevitate, ac perſpicuitate, incomparabile. Ut ſunt varia hominum ingenia, variæ animorum inclinationes, aliis methodus erotematica per quæſtiones & reſponſiones ſingula perſequendi diſplicuit, aliis tamen eadem mirifice probata, & ad perſpicuitatem & res ſingulas diſcernendas viſa eſt non parum momenti afferre. Fuerunt ſeveriores cenſores, qui in deſcribendis ſingulis non ſemper accuratum notarent, vel vitio verterent, quod fabulis interdum videretur potius oblectare lectorem, quam de vere geſtis inſtruere. Quibus reſpondere licet, ſi teſtes, quibus uſus fuit, conſulantur, pauciora fortaſſe eſſe B. Autoris peccata, quam Ariſtarchis illis viſum, deinde in illa varietate illoque diſſenſu ſcriptorum dandam eſſe veniam antiquitati, dandam fabulis quoque, ita narratis tamen, ut plura transſcribi ab Autore, quam credi, facile appareat, ut a maximis Hiſtoricis ſemper eſt factum, quibus, ut *T. Livio*, nec affirmare, nec refellere, vulgatas ejusmodi & ab hilaritate legentium admiſſas narrationes in animo fuit. Præterea non venditatur hoc corpus Hiſtoriæ omnibus numeris abſolutum, cui addi nihil, in quo perfici nihil poſſit, neque per Compendium hujuſcemodi tironum uſibus accommodatum aptiſſimumque prohibetur, qui cupit & poteſt, ipſos accedere fontes & haurire, uberioremque & ſolidiorem ſingulorum notitiam ſibi comparare. Magna interim laus utiliſſimo huic Operi ejusque Autori merito integra manet, quam magis etiam propriam ſibi aſſeruit editis ſubinde *Supplementis* ſedecim, quibus Quæſtiones ſuas Hiſtoricas, Genealogicas, & Geographicas, ab Anno 1708 in Annum 1723 continuavit. Quam multorum tulerit ſuffragia, præter iteratas edi-

editiones oſtendit, ne alia jam memoremus, verſio Belgica, e) cujus primus Tomus lucem vidit Lugduni Batavorum A. 1719, 8, & *Caſparis Diebolti* Opus, *Hiſtoriſche Welt*, editum Tiguri A. 1715, 4, ex *Hübneri* Quæſtionibus Hiſtoricis totum expreſſum, ut Autor ipſe non abnuit, profeſſus, ſe iisdem valide ac potenter uſum fuiſſe, *daſs er ſich derſelben kräfftig bedienet habe.* Non defuere, qui Autores ſuis quosque locis in Quæſtionibus Hiſtoricis laudatos deſiderarent, quod *Hübnerus* quidem inſtituto ſuo parum accommodatum exiſtimans, de induſtria facere omiſit. De tironum enim profectu ſolicitus ac memoria, gnarusque, quod, ex veteri proverbii fide, *diſcentes oportet credere*, minus neceſſarium eſſe exiſtimavit, Autorum nominibus, quod facile ipſi fuiſſet, Operis ſui margines onerare. Ut tamen lectoribus ſuis hac etiam in parte ſatisfaceret, præcipuosque oſtenderet fontes, in omni genere hiſtoriarum conſulendos ab iis, qui ad altiora progredi cuperent, aliud condidit Opus hiſtoricum literarium, ſimiliter, ut Quæſtiones hiſtoricæ, Voluminibus decem diſtinctum in forma duodecima, (niſi quod nonnulla etiam exempla latioribus marginibus in quarto ordine excuſa ſunt) ab A. 1715 ad A. 1729, conſtans *Centuriis decem*, ſive notitia ſcriptorum ſelectorum hiſtoricorum omnis ætatis & gentis mille, Indiceque accuratiſſimo Autorum & materiarum. Titulus Operis eſt: *Hamburgiſche Bibliotheca hiſtorica, der ſtudirenden Jugend zum beſten zuſammen getragen.* Quod, licet nomen *Hübneri* non præferat, tamen, præter paucas amicorum obſervationes, totum ejus induſtriæ debetur, & non minus ab amœnitate ſtili proprioque ipſi cultu ac nitore ſe commendat, quam obſervationum copia, delectu atque accuratione, ſtudioſis hiſtoriarum neutiquam videbitur negligendum eſſe. Debent etiam hoc loco memorari a nobis Præfationes, quibus plures editiones duplicis Lexici ornavit *Hübnerus*, unius quidem illius omnium excepti plauſu, & duodecies amplius repetiti typis, quod inſcribitur *Reales Staats-Zeitungs-und Converſations-*

e) Mændelyke Uittreckſels A. 1719 Jul.

Lexicon, Lipſ. A. 1704, 1706, 1708, 1708, 1709, 1711, 1713 &c. 8, & alterius, cui titulus: *Curieuſes und reales Natur Kunſt-Berg-Gewerck-und Handlungs-Lexicon*, Lipſ. 1712, 1714, 1717 &c. 8; quorum prioris Lexici ipſius cum Autorem *Hübnerum* præter rem feciſſet, & varia in illo & in *Hübneri* ſcriptis acerbius reprehendiſſet Autor libri: *Gründliche Anleitung zur Deutſchen Staats-Kunſt*, 1710, 8, operæ pretium eſt videre, quomodo hunc adverſarium repreſſerit, ab omni alioqui alios in ſcriptis ſuis laceſſendi libidine alieniſſimus, in ſcripto brevi, Lipſiæ A. 1710, 12, edito: *Abgenöthigte Vertheidigung ſeiner herausgegebenen Schrifften, wider die unbillige Cenſur, welche ſich Herr J.B. M. (Jo.Burch.Majus) angemaſſet hat.* In ſtudium *Genealogicum* præcipua *Hübneri* merita facile agnoſcas, ita, ut, cum primum modo Volumen Tabularum in lucem edidiſſet, jam eruditis viſus ſit ſe ipſum ſuperaſſe. Tribus autem Opus ejus Genealogicum Voluminibus conſtat & *Tabulis mille.* Primum Volumen excuſum jam quater, A. 1708, 1712, 1719 & 1725, familiis Regum dicatum Principumque, Tabulas 333 continet, alterum A. 1727 itidem 333, & tertium A. 1728 Tabulas 334, utraque Comitum gentes perſequuntur. Jungendus his Tabulis libellus, itidem ſæpius recuſus: *Kurtze Fragen aus der Genealogie, zur Erläuterung der politiſchen Hiſtorie.* In *Oratoria*, ſicut in carmine quoque, non diffitebatur *B. Hübnerus*, Præceptoris ſui deſideratiſſimi *Weiſii* legere ſe veſtigia, & nativam facilitatem leporemque illius imitari, quod & in Latinis Orationibus & in vernaculis ſcriptis perpetuo teſtatum fecit. Latinas ejus Orationes nullas typis exſcriptas meminimus, ſed, quas e cathedra ſcholaſtica in utroque Jubilæo A. 1717 & 1730, & quas præter inauguralem A. 1711 in anniverſariis examinibus viginti habuit, in multorum adhuc animis ac memoria verſantur. Germanicæ autem eloquentiæ ejus ſpecimina plura exſtant edita, una cum Inſtitutione ejus Oratoria vernacula, libello accommodatiſſimo non ſolum tironum uſibus, ſed etiam docentium, avideque emto, ut repetitæ editiones fidem faciunt. Titulus illius Inſtitutionis, quam amico ſuo *M. Godofredo Hofmanno*, meritiſſimo illi de rectis

Digitized by Google

rectis adoleſcentum ſtudiis Rectori Laubanenſi, dicavit, hic eſt: *Kurtze Fragen aus der Oratoria, zur Erleichterung der Information abgefaſſet.* Editioni tertiæ A. 1704, 12, primum acceſſit Appendix de uſu harum Quæſtionum. Excerpta vero Oratoria, ſacri etiam pleraque argumenti, comprehenduntur Parte ſecunda, quæ A. 1720, tertia, quæ A. 1726, & quarta, quæ A. 1729 typis Lipſienſibus exſcripta legitur. His ſuperiore A. 1730 etiam quinta acceſſit, in qua Reformationis Eccleſiæ Hiſtoria, per B. *Lutherum* feliciter inſtitutæ, pluribns brevibus ſermonibus enarrata traditur. *Latina* ejus *Carmina* pauca vidimus, eaque amœna facilitate, nec deſtituta ingenio; ſed *Germanica Poeſis* multum inprimis *Hübnero* debet, de cujus ſtudioſis præclariſſime promeritus videri poteſt triplici nomine. Nam & præceptorum libellum conſignavit brevem, perſpicuum, juſto ordine & exemplis inſtructum idoneis: & Lexicon compoſuit, pleniſſimum hactenus, & methodo opportuna in Poetarum futurorum uſus ita adornatum, ut alphabetico ordine digeſtæ ultimæ vocum Germanicarum ſyllabæ ad homœotelevta ſtatim invenienda exhibeantur. Titulus Operis utriusque eſt: *Poetiſches Hand-Buch, das iſt, ein vollſtändiges Reim-Regiſter, nebſt einem ausführlichen Unterricht von den Deutſchen Reimen, Leipzig, 1696, 8.* Tertio ſpecimina venæ ſuæ poeticæ lingua vernacula edidit bene multa & varii generis, characterisque non unius, nec junctim excuſa, ſed quæ produnt felicitatem ejus ingenii pluribus etiam apti, ſi ſtudium & induſtriam in illis parem ponere voluiſſet: quanquam præcipue admiranda ejus videtur poeſis in Metaphraſi *Thomæ Kempiſii*, vulgata Lipſiæ A. 1727, 8, in qua nativus & inaffectatus decor certat cum rerum pondere ac ſublimitate. Sed, quod ipſe ſolebat inter amicos dicere, ut ferebat tempus vel aliorum laborum moles, interdum alios patiebatur ſibi profeſtos ac quotidianos verſus excidere, alios, quoties ducebat pretium operæ, feſtos diligentiusque tornatos atque exaſciatos, in lucem dabat. Quod poſtremo loco jam commemoraturi ſumus Opus, hoc inprimis præclariſſime promeritum eſſe de Chriſtiana juventute *Hübnerum* noſtrum, non dubitamus. Eſt autem illud delectus ille 52 Hiſtoriarum

Bibli-

Biblicarum ex Veteri, & totidem ex Novo Teſtamento, ita verbis Biblicis excerptarum, ut hebdomadatim parvulorum non modo proponi memoriæ, ſed etiam per quæſtiones additas & poriſmata inculcari animis, & judicium eorundem atque attentio excitari poſſit. Singulis quoque Hexaſticha Germanica, & in recentioribus editionibus Latina etiam, addidit, mandanda memoriæ, & eximiam ſententiam, hiſtoriæque præmiſſæ uſum & applicationem continentia. Hic liber ſub titulo: *Zwey mahl zwey und funffzig auserleſene Bibliſche Hiſtorien*, poſt primam editionem, Hamb. A. 1714, privilegio Ampliſſimi Senatus & commendatione Venerandi Miniſterii Hamburgenſis ornatam, non modo frequenter variis locis formisque recuſus eſt, ſed etiam imitatores plures reperit, & alios ad ſimile ſtudium excitavit, Latine etiam ſtilo non inelegante expreſſus a V. C. *M. Abrahamo Krigel*, Lipſ. 1726, a *Petro* autem *Conrado Monath* centum & quatuor iconibus ære deſcriptis exornatus, Norimb. 1731, 8. Jam nihil nobis videmus ſupereſſe, quam ut ultima beati Viri, & quomodo rebus humanis valedixerit affecto jam corpore & exhauſto viribus, ut vel mutata inſigniter ejus facies ab aliquo tempore omnibus prodebat, paucis exponamus. Pridie Dominicæ *Rogate* poſt prandium adiit templum S. Petri, ubi ſacram confeſſionem editurus ad Venerandum *Bramayerum* acceſſit. Sed Dominica mane, tertio Cal. Maji, antequam templum repeteret, ſacræ Cœnæ futurus conviva, inſultu corripitur apoplectico, qui mox in vehementem narium hæmorrhagiam, atque inde in febrem continuam malignam, non ſine graviſſimis ſymptomatibus, deflexit, cui acceſſit, quod die Maji quarto iteratus apoplecticus inſultus tanto vehementius proſtravit vires, tanto magis morbi auxit vim, ut, quanquam alluceute ſubinde qualicunque ſpe recreationis, tamen ultima linea fuerit mors, qua placide extinctus obiit, anima optimo Servatori ſuo commendata, A. 1731 d. 21 Maji, hora ſeptima matutina, annos natus 63, menſem unum, & dies quinque. Qui rei ſcholaſticæ bene cupiunt, hi & jacturam *Hübneri* lugebunt graviſſime, &, ne deſint in poſterum, qui hujus præditi ingenio ſimilem in educanda erudiendaque juventute curam ac laborem ponant, ex animo vovebunt.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. V.

JOSEPHI SIMONII ASSEMANI BIBLIotheca Orientalis Clementino-Vaticana.

Tomi III Pars I & II.

Romæ, typis ſacræ Congregationis de propaganda fide, 1725 & 1728, fol.

Pars I Alph. 3 plag. 19, Pars II Alph. 5 plag. 4.

Quo obſcurior huc usque, nec ex Græcis Latinisque monumentis cognoſcenda fuit vera Eccleſiæ Neſtorianæ facies, eo majorem gratiam ab omnibus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudio deditis iniiſſe cenſendus eſt eruditiſſimus ac ſtupendi laboris Vir, quod, tradita jam præcedentibus duobus Tomis Syrorum Orthodoxorum ac Monophyſitarum hiſtoria, duobus aliis hanc quoque de Neſtorianis agentem complecti voluit. Ac in prima quidem Parte, edito denuo, poſt *Abrahamum Ecchellenſem*, quem multis in locis correxit, Syriaco *Hebedjeſu* Catalogo, ſcriptores Eccleſiaſticos prolixe & accurate recenſet, dum in ipſo Indice non genuinam ſolum lectionem ex MSto Vaticano reſtituit; ſed & nova verſione ac notis egregiis eum ubique illuſtravit. Præmiſſis igitur, Autoris Syriaci ductu, veteris & Novi Teſtamenti, & aliis quibusdam Hebræorum Veterum libris, Scriptores ipſos hoc ordine enumerat, ut Cap. III ſequatur, *Tatiani & Ammonii* Diateſſaron; IV *Dionyſius Areopagita*; V *Clemens Romanus*; VI *Africanus (Julius)*, Epiſcopus Em-

Pag. 4 - 12. 13. 14.

Pag. 15, 16. Emmaus; VII *Hippolytus*, Episcopus & Martyr; VIII *Da-*
17. *masus*, Papa; IX *Ignatius*, Antiochenus; X *Symmachus*;
18, 19. XI *Eusebius*, Cæsarienſis; XII *Athanasius*, Alexandrinus;
20,21,22. XIII *Basilius Magnus*; XIV *Gregorius Nyssenus*; XV *Gre-*
24, 27. *gorius Nazianzenus*; XVI *Joannes Chrysostomus*; XVII *Me-*
28, 30. *thodius*, Episcopus Olympi; XVIII *Diodorus*, Tarsenſis; XIX
35. *Theodorus*, Mopsuestenus; XX *Nestorius*, Patriarcha Con-
37. stantinopolitanus; XXI *Theodulus*, discipulus *Theodori*;
38. XXII *Aquilinus*; XXIII *Basilius Cilix*; XXIV *Cyrus*, Epi-
scopus Hierapolis; XXV *Irenæus*, Tyrius; XXVI *Philo-*
39. *theus*, liber *Theodoriti* sic inscriptus; XXVII *Theodoritus*
41. *Cyri*; XXVIII *Socrates*; XXIX *Titus*, Bostrenſis; XXX *E-*
42. *ranistes*, liber *Theodoriti* sic inscriptus; XXXI *Theophilus*,
Persa; XXXII *Eutherius*, Tyanenſis; XXXIII *Epiphanius*.
43. XXXIV *Zenobius*; XXXV *Isiodorus*, *Lucius*, *Abraham*, &
44. *Job*; XXXVI *Eusebius*, Emesſenus; XXXVII *Macarius*, Æ-
45. gyptius; XXXVIII *Marcus*; XXXIX *Joannes*, Monachus.
46, 47. XL *Evagrius*, Ponticus; XLI *Isaias*, Abbas; XLII *Ammo-*
nas, Monachus & Episcopus; XLIII *Macarius*, Alexandri-
48,49. nus; XLIV *Xystus*; XLV *Nilus*, Monachus; XLVI *Pallæ-*
50. *dius*, & *Hieronymus*; XLVII *Joannes*, Apameenſis; XLVIII
51. *Jacobus*; XLIX *Simeon* & *Acacius*; L *Milles*, Episcopus &
52. Martyr; LI *Jabachues*, Epistola Synodica Patrum occi-
61, 63. dentalium ad orientales missa; LII *Ephræm*, Syrus. LIII *Nar-*
66, 613. *ses*; LIV *Barsumas*, Nisibenus; LV *Abrahamus*, Beth-Ra-
631, 73. banenſis; LVI *Joannes*, Beth-Rabanenſis; LVII *Maruthas*,
75, 81. Episcopus; LVIII *Mar Abas*, Patriarcha; LIX *Hananus*,
85. Adjabenus; LX *Aphraates*, Persa; LXI *Hibas*, *Cumas*, &
86. *Probus*; LXII Discipuli *Mar Abæ*; LXIII *Thomas*, Edeſſe-
87. nus; LXIV *Sergius*, Rhesinenſis; LXV *Paulus*, Nisibenus;
88, 98. LVI *Babæus Magnus*, Archimandrita; LXVII *Baol Jesus*,
100, 103. Abbas; LXVIII *Joseph*, Huzita; LXIX *Joannes*, Daliathen-
104, 105. ſis; LXX *Isaac*, Ninivita; LXXI *Jesujabus*, Gadalenſis;
108, 111. LXXII *Jesujabus*, Arzunita; LXXIII *Cyprianus*, Episcopus
113, 114. Nisibis; LXXIV *Jesujabus*, Adjabenus; LXXV *Ananjesus*,
147. Monachus; LXXVI *Michael*, Episcopus Huzitarum; LXXVII

Theo-

Digitized by Google

Theodorus, Episcopus Maru; LXXVIII *Gabriel*, Episcopus Hormuzi; LXXIX *Elias*, Episcopus Maru; LXXX *Georgius*, Patriarcha; LXXXI *Gabriel*, Arius; LXXXII *Ananjesus* Haghira, Patriarcha; LXXXIII *Aba*, hoc est, *Abraham*, Cascarensis; LXXXIV *Ananjesus II*, Patriarcha; LXXXV *Mar Aba II*, Patriarcha; LXXXVI *Timotheus*, Patriarcha; LXXXVII *Ephræm*, Episcopus Elamitarum; LXXXVIII *Honanius*, Medicus, filius *Isaaci*; LXXXIX *Josue bar Nun*, Patriarcha; XC *Elisæus*, Commentator, Patriarcha; XCI *Simeon Carmæy*; XCII *Surinus*, Commentator, Patriarcha. XCIII *Barbudbescibiada Arabs*; XCIV *Michæas*; XCV *Cyry*; XCVI *Paulonas*; XCVII *Sergius*; XCVIII *Mares*, Persa; XCIX *Abraham*, Mahuzita; C *Paulus Anbaræ*, Episcopus; CI *Gabriel*, Catarensis; CII *Jacobus*, Calatensis; CIII *Barsumas*, Charchensis; CIV *Ebed Jesus*, Assyriæ Episcopus; CV *Daniel*, Episcopus Tahal; CVI *Abraham*, Episcopus Bassoræ; CVII *Job*, Catarensis; CVIII *Ibus*, aliis *Benha*; CIX *Scialita*, Episcopus Rhesinæ; CX *Babæus*, Persarum Episcopus; CXI *Sciaadostus*, Tirhanæ Episcopus; CXII *Abibus*, Monachus; CXIII *Babæus*, Nisibenus; CXIV *Simeon*, Taibutha; CXV *Joannes Azrak*, Hirtæ Episcopus; CXVI *Joannes*, Dilumita; CXVII *Marjabus*, & *Aphnimaranus*; CXVIII *Jesuphana*, Catarensis; CXIX *Babæus*, Maarensis; CXX *Sciubehalmaranus*, Seleucienſis; CXXI *Joannes Bar-Phincaje*; CXXII *Abraham*, Neptharenus; CXXIII *Gregorius*, Abbas; CXXIV *Ebedjesus*, Monachus, CXXV *Achudemes*, Metropolita; CXXVI *Abraham Bardascendad*; CXXVII *Jesubochtus*, Persarum Metropolita; CXXVIII *Jesudenba*, Episcopus Kosræ; CXXIX *Abraham Bar-Liphe*. CXXX *Alexander*, Episcopus Hierapolis. CXXXI *Proclus*, Patriarcha Constantinopolitanus; CXXXII *Ebedmessias*, Hirtensis; CXXXIII *Theodorus Bar-Choni*; CXXXIV *Ebedjesus I*, Patriarcha; CXXXV *Andreas*, Episcopus Samosatæ; CXXXVI *Gabriel*, Episcopus Bassoræ; CXXXVII *Joannes*, Garmachita; CXXXVIII *Abraham*, Beth-Halensis. CXXXIX *Salomon*, Episcopus Hadathæ; CXL *Jesudadus*,

Pag. 148, 149. 153, 154. 155, 157. 158. 163, 164. 165. 166, 168. 169, 170. 171, 172. 173. 174, 175. 176. 177. 181. 182. 186. 188. 189. 191. 192, 194. 198. 195, 196. 197. 198. 199. 202. 303. 205. 210.

Pag. 212, 213. Episcopus Hadathæ; CXLI *Abu Noe*; CXLII *Candidus*;
214. CXLIII *Joannes*, Ninivita; CXLIV *Dadjesus*, Patriarcha;
215. CXLV *Cyriacus*, Episcopus Nisibis; CXLVI *Simeon*, Casca-
216. rensis; CXLVII *Messias-Zacha*, seu *Jesus-Zacha*; CXLVIII
217, 219. *Mar Atkenus*, Monachus; CXLIX *Georgius*, Nestræus; CL
223. *Enos*, Episcopus Anbaræ; CLI *Bud Periodevtes*; CLII *Da-*
224. *niel Rhestinæ*; CLIII *Abraham Bar-Kadache*; CLIV *Na-*
225. *thanael*; CLV *Elisæus*, Bar-Saphanin; CLVI *Abraham*, Ka-
226. tina; CLVII *Simeon*, Abbas; CLVIII *Jazidades*, Abbas;
227. CLIX *Bar-Jacob*, seu *Bar-Sabak*; CLX *Domnius*; CLXI
228. *Susæus*, Susensis; CLXII *Abraham*, Saba; CLXIII *Grego-*
rius, Sustrensis; CLXIV *Barschedes*, Charchæus; CLXV
229, 230. *Jacobus*, Edessenus; CLXVI *Simeon*, Charchæus; CLXVII
Ara, & *Pacorus*; CLXVIII *Bar-Kosinus*, seu *Bar-Kosra*;
231. CLXIX *Daniel*, Mariæ filius; CLXX *Zachæus*, Surensis;
232, 238. CLXXI *Joannes Bar-Kainæus*; CLXXII *Joannes Bar-Ab-*
249. *gari*, Patriarcha; Ejusdem Canones de Altari & Eucharis-
254. stia; Quæstiones Ecclesiasticæ; CLXXIII *David*, Beth-Ra-
256. banensis Episcopus; CLXXIV *Joannes Stylita*; CLXXV
257. *Joannes*, Chamisii Episcopus; CLXXVI *Josue Bar-Bahlul*,
258. *Josue Bar-Ali*, *Josue Maruzæus*, & *Gabriel Bochtjesu*;
261. CLXXVII *Elias*, Episcopus Anbaræ; CLXXVIII *Ananjesus*
Bar-Sarusuæus, Episcopus Hirtæ; CLXXIX *Abzud*, Schola-
262. sticus; CLXXX *Elias*, Episcopus Cascarensis; CLXXXI
265. *Elias I*, Patriarcha; CLXXXII *Joannes Bar-Chaldon*;
266, 275. CLXXXIII *Elias*, Episcopus Nisibensis; CLXXXIV *Bedje-*
276. *sus*, Camulæus; CLXXXV *Moyses*, Charchensis Episcopus;
277. CLXXXVI *Joannes Hermes*; CLXXXVII *Emmanuel*, Do-
ctor; CLXXXVIII *Gabriel*, Episcopus Persarum; CLXXXIX
278, 279. *Synodi Occidentalium*; CXC *Statuta Imperatorum*; CXCI
280. *Synodi Orientalium*; CXCII *Collectores Canonum*; CXCIII
287, 295. *Libri Anonymi*; CXCIV *Elias III*, Patriarcha; CXCV *Je-*
307. *sujabus*, Episcopus Nisibis; CXCVI *Joannes*, Zughi Pres-
309. byter, & Monachus; CXCVII *Salomon*, Episcopus Bassoræ;
325. CXCVIII *Ebedjesus*, Metropolita Sobensis, Catalogi hujus
361. Autor; CXCIX *Epilogus*; Cum vero *Hebedjesu* non pau-

cos

Digitized by Google

eos Scriptores Neſtorianos prætermiſerit, ipſe, ut plenior eorum notitia habeatur, appendicis loco plures ordine ſequenti adjecit. Cap. I *Iſaac*, Seleuciæ & Cteſiphontis Archi-Epiſcopus; II *Achæus*, Seleuciæ & Cteſiphontis Archi-Epiſcopus; III *Jaballaha*, Seleuciæ & Cteſiphontis Archi-Epiſcopus; IV *Mianes*, Perſa; V *Acacius*, Seleuciæ & Cteſiphontis Archi-Epiſcopus; VI *Babæus*, Neſtorianorum Patriarcha; Chronologia Regum Perſarum ab *Iezdegerde I*, ad *Iezdegerdem* poſtremum ejus gentis Regem, hoc eſt, ab Anno Chriſti 399 ad Annum 651; VII *Job*, Monachus. VIII *Joſeph*, Patriarcha; IX *Ezechiel*, Patriarcha; X *Paulus*, Perſa; XI *Bautha*, Monachus; XII *Sergius*, Monachus; XIII *Sabarjeſus*, Patriarcha; XIV *Gregorius*, Patriarcha; XV *Schadunas*, Epiſcopus Garmæorum; XVI *Sabarjeſus*, Roſtamus Monachus; XVII *Georgius*, Epiſcopus Niſibis; XVIII *Gabriel Taurata*, Monachus; XIX *Barita*, Monachus; XX *Salomon Bar-Garaph*, Monachus; XXI *Gabriel Rakoda*, Epiſcopus Garmæorum; XXII *Saliba*, Presbyter Manſurenſis; XXIII *Thomas*, Epiſcopus Margenſis; Hiſtoria monaſtica *Thomæ*; XXIV *Joannes Meſue*; XXV *Sabarjeſus*, cognomento Damaſcenus, Patriarcha; XXVI *Abraham*, Patriarcha; XXVII *Abraham Auni*; XXVIII *Theodoſius*, Patriarcha; XXIX *Sapores Saheli*; XXX *Iſrael*, Epiſcopus Caſcaræ; XXXI *Elias*, Damaſci Metropolita; XXXII *Joſeph Saber*, Presbyter; XXXIII *Matthæus Jonæ*; XXXIV *Cyriacus*; XXXV *Georgius*, Arbelæ & Moſuli Metropolita; XXXVI *Jeuſſabus*, Arbelæ Metropolita; XXXVII *Abdjeſus Sciabari*; XXXVIII *Abuſahelus*, Medicus; XXXIX *Sabarjeſus*, filius *Pauli*; XL *Abulpharagius*, *Abdalla* Benattibus; XLI *Jabia*, *Giazalæ* filius; XLII *Machicha*, Patriarcha; XLIII *Sabarjeſus*, Epiſcopus Caſcaræ; XLIV *Mares*, *Salomonis* filius; XLV *Hebatolla Ebn-Talmid*; XLVI *Saidus Abulhaſanus*, & *Maras Abulchairus*, Archi-Diaconus; XLVII *Jabia*, *Saidi* filius; XLVIII *Joannes*, Zabarum & Nili Epiſcopus; XLIX *Michael*, Amidæ & Majapharchini Epiſcopus; L *Georgius Varda*; LI *Maſudus Kaſcia*; LII *Si-*

Pag. 363. 368. 370. 376, 378. 395. 396. 431, 432, 435. 439. 441, 449. 453, 454. 456. 458. 459, 460. 463. 464. 501. 504, 508, 509 512. 513. 517. 518. 540. 541. 544. 548, 549. 554. 555, 556. 557. 561, 562.

Pag. 564. *Simeon*, Presbyter & Monachus. LIII *Denha*, Patriarcha.
566. LIV *Gabriel*, Metropolita Mosulanus. LV *Chamisius Kardachi*.
567, 580. LVI *Thimotheus II*, Patriarcha. LVII *Amrus Matthæi*.
589. LVIII *Thomas*, *Jaballaha*, *Jacobus*, & *Denha*, Indiarum
599. Episcopi. LIX *Abraham*, Episcopus Seleuciæ. LX
600. *Elias*, Patriarcha. LXI *Simeon*, Episcopus Amidæ. *Gabriel*,
603. Episcopus Hesnæ. *Elias*, Patriarcha. LXII *Josephus II*,
608. Patriarcha. LXIII Scriptores incertæ ætatis. *Omarus*, Bassorensis. *Joannes*, Scholasticus, qui & *Philopanus*, Monophy-
609. sita. *Jabia*, seu *Joannes*, *Hariri*, Tagritensis, filius, cognomento *Abul-Nasry*, Jacobita. *Theodorus Abucara*, Episcopus Haran. *Andreas*, Edessenus. *Elias*, Edessenus, Epi-
610. scopus. *Abraham*, Bassorensis. *Abulezzus*, *Chedri* filius, Presbyter. Patriarchæ Chaldæorum seu Nestorianorum, a *S.*
611. *Thoma* Apostolo ad præsentem usque diem. Patriarchæ
624. Chaldæorum ordine Alphabetico. Index Syriacus Alphabe-
627. ticus Patriarcharum Chaldæorum. Addenda, & corrigenda.
635. Codices manuscripti Syriaci, Coptici, Arabici, & Armenici, typis impressi, ad sacram Congregationem de propaganda fide ex Oriente transmissi, ejusdem decreto in Bibliothecam Vaticanam illati.

Absoluto sic tum Canonicorum utriusque Fœderis Librorum, Patrumque e Græco & Latino in Syriacum conversorum, tum Syrorum maxime Nestorianorum, Indice, *Parte Secunda* historiam illorum inde a principio texere aggreditur; &
3. Cap. I eorum religionem a temporibus Apostolicis susce-
4 - 35. ptam exponit, fuse quoque de eorum Apostolis, *Petro*, *Thoma*, *Bartholomæo*, *Matthæo* & *Juda*, *Jacobi* seu *Thadda*, qui & *Lebisus* dicitur, ex duodecim, nec non *Thaddæo* altero ex septuaginta, & *Mare*, & *Aghæo*, differit. Cap. II sequitur eoruudem status post acceptam Christianam religionem us-
38. que ad initia Nestorianæ hæreseos. 1) Primum Christi Seculum: ubi de primæva Syrorum Ecclesia, deque Parthis, Edessenisque Regibus. 2) Secundum Christi Seculum: ubi
40. de persecutione *Trajani*. 3) Tertium Christi Seculum: ubi
43. de hæresi Manichæorum. 4) Quartum Christi Seculum: ubi de

Digitized by Google

de Monachatus origine, deque Perſica perſecutione. 5) Quintum Chriſti Seculum: ubi de perſecutione Vararanis, & de *Iezdegerde*, & reliquis Perſarum Regibus, & Archi-Epiſcopis Seleuciæ. III Neſtorianiſmi origines in Oriente. 1) Auctorum ſententiæ de origine *Neſtorianæ* hæreſeos. 2) Vera Neſtorianiſmi origo: ubi de Perſica Schola, & Edeſſenis Epiſcopis, *Rabula* & *Iba*. 3) *Neſtorii* nomen *Neſtorianis* exoſum. IV Ejusdem hæreſeos progreſſiones. 1) Progreſſiones Neſtorianiſini in Syria, Meſopotamia, Chaldæa, & Perſide: ubi de *Barſuma* Niſibeno, *Narſete*, ejusque ſociis: deque *Acacio*, *Babæo*, *Sila*, & reliquis Seleuciæ Archi Epiſcopis. 2) Ejusdem hæreſeos initia & incrementa in Arabia, Ægypto, India, Tartaria. V *Neſtorianorum* ſtatus ſub Regibus Romanorum, Perſarum, Arabum, Tartarorum, & Turcorum. 1) *Neſtorianorum* ſtatus ſub Imperatoribus Romanorum: ubi de *Paulicianis* hæreticis in Thracia. 2) *Neſtorianorum* ſtatus ſub Regibus Perſarum ab Anno Chriſti 485 ad Annum 640. 3) *Neſtorianorum* ſtatus ſub Caliphis Saracenorum, ſeu Regibus Arabum, ab Anno Chriſti 622 ad Annum 1257. 4) *Neſtorianorum* ſtatus ſub Tartaris, ſeu Mogulis, ab Anno Chriſti 1257, ad Annum 1404: ubi de Regibus Tartaris a *Cinchiz-Chano* usque ad *Timurchanum*: deque hujus Succeſſoribus in Tranſoxana & India. 5) *Neſtorianorum* ſtatus ſub Regibus Turcomanis Nigris & Albis: de Regibus Perſarum *Sofi Iſmaelis* Succeſſoribus: de Regibus Turcorum, qui *Othomanidæ* audiunt: de *Neſtorianis* in Cypro & India: deque tripartito hujus gentis Patriarchatu in *Elias*, *Simeones*, & *Joſephos*. VI *Neſtorianorum* ſchiſmata, & Synodi. 1) Schiſmata *Neſtorianorum*. 2) Synodi *Neſtorianorum*, 8 catholicorum, & 24 hæreticorum: & collectores Canonum. VII *Neſtorianorum* veterum & recentiorum errores; 1 *Diodori*, *Theodori*, ac *Neſtorii* hæreſis circa Incarnationem Verbi: ubi de duodecim ineditis *Neſtorii* Anathematiſmis; 2 errores *Theodori* Mopſueſteni; 3 errores *Neſtorii*; 4 errores *Neſtorianorum*: ac primum de Chriſto Domino, ejusque perſona, hypoſtaſi, naturis, voluntatibus; 5 de hæreticis, quos reci-

Pag. 47. 60. 67. 69-75. 77. 81. 83. 87. 94. 101. 138. 175. 190-203. 207. 210.

Pag. 224. recipiunt, & Synodis ac Patribus, quos repudiant; 6 erro-
232, 236. res eorum de Deo; 7 de Sacra Scriptura; 8 de Sacramen-
240. tis Ecclesiæ; 9 de Baptismo: ubi ordo & ritus describitur,
quo Baptismus ab eis confertur: deque oleo catechumeno-
241. rum, & peccato originali; 10 de Confirmatione & extrema
271, 285. unctione; 11 de pœnitentia. 12 de Eucharistia, & liturgia;
290. 13 de Matrimonio, & gradibus consanguinitatis & affinita-
tis: deque nuptiis Presbyterorum, Diaconorum, & Monacho-
317. rum; 14 de ordine: deque Clericorum ætate, & vestibus,
331, 337. & iteratis ordinationibus; 15 de horis Canonicis; 16 de
342. statu animarum corporibus exutarum; 17 de sacris Imagi-
349, 355. nibus; 18 de reliquiis Sanctorum; 19 de jejuniis; 20 de
358, 362. lumine sancti sepulchri; 21 de prærogativis, quas *Nestoriani* si-
369. bi vindicant; 22 Ritus & consuetudines peculiares *Nestoria-*
377. *norum*; 23 Responsio ad libellum *Crozii*, Gallice inscri-
391. ptum, *Histoire du Christianisme des Indes*. VIII Conver-
407. sio *Nestorianorum* ad fidem orthodoxam; 1) Armenorum
reconciliationes cum Ecclesia Catholica a *Morino* ad *Nesto-*
408. *rianos* referuntur, de *Maraba*, & *Aramo* Chaldæis; 2) Par-
410. ticulares & generales *Nestorianorum* conversiones. IX De
Christianis *Sancti Thomæ* in India; deque *Nestorianis* in
413. Tartaria, & vasto Sinarum Imperio; 1) Christiani in Adja-
bena, Elamitide, Persida, Parthia, Media, Hyrcania, & Ba-
414. ctriana; 2) *Nestoriani* in Mesopotamia, Armenia, Syria, Pa-
428, 435. læstina & Cypro; 3) Christiani *S. Thomæ* in India, *S. Tho-*
mas, Indorum Apostolus. An etiam Sinarum? Indiæ limites:
& an alii præter *Thomam* Apostoli ibi prædicaverint. Me-
436, 437. tropolitanus & Episcopi Indorum. Antiqua Indorum Chri-
stianorum monumenta usque ad Lusitanorum adventum.
441, 442. De *Thoma Cana*, deque *Epocha* Indorum. Res gestæ in Ma-
labaria ab adventu Lusitanorum usque in præsentem diem.
446, 449. Christianorum Malabarum numerus & Ecclesiæ. 4) Syri
451. Monoptysitæ in India. Indi septimo exeunte Christi Seculo
452. Episcopum ab *Alexandrino* Patriarcha postulant. Illos In-
diæ Gangeticæ populos esse, affirmat *Renaudotius*. Osten-
ditur, eos Indos fuisse Homeritas vel Æthiopas, non Indiæ Gan-
geti-

Digitized by Google

geticæ populos. De Phantaſiaſtarum in Indiam Arabicam vel Æthiopicam irruptione. Reſpondetur *Renaudotio. Kircheri* & *Müllеri* opinio confutatur, ajentium, ab *Alexandrino* Patriarcha Copto-Æthiopes Evangelii præcones in Indiam & Sinam miſſos fuiſſe exeunte Seculo octavo. De *Atallo*, Syro Epiſcopo. De *Stephano*, Armeno. Epiſcopi Syri Jacobitæ in Malabaria *Gregorius*, *Andreas*, *Baſilius*, *Joannes*, & *Thomas*. De *Thoma*, Syrorum Jacobitarum Epiſcopo. Ejusdem *Thomæ* Epiſtola Syriaca ad *Ignatium*, Antiochenum Jacobitarum Patriarcham. 5) Chriſtiani in Tartaria. Tartari, ſeu tartari, iidem ac Scythæ. Scythæ utriusque limites ac populi. Tartariæ proprie dictæ fines, & qui ſint Iguritæ ſeu Jaguritæ, a quibus Tartari literas acceperunt. Tartarorum imperium & mores. Eorundem idololatria, & Mahometica ſuperſtitio. Chriſtiana fides in Scythia utraque, ac primum in Hyrcania, Chorafana, Mavaralnahra ſeu Transoxana. Chriſtiani in Scythia ultra Imaum, ſeu apud Turcos & Tartaros proprie dictos. Regis Turcorum ſeu Tartarorum, quos *Cherith* vocant, ad Chriſti fidem converſio circa annum milleſimum. Quatuor Turcorum ſeu Tartarorum Cheritenſium Reges, qui *Unch-Chani* & *Joannis* Regis nomen geſſere: ab Anno ſcilicet Chriſti 1000 ad Annum 1200. Primus & alter *Unch-Chanus*, ſeu *Joannes* Rex. Tertius *Unch-Chanus*, ſeu *Joannes* Rex, vulgo *Joannes* Presbyter. De Presbyteri *Joannis* nomine. Quartus *Unch-Chanus*, ſeu *Joannes* Rex, quem *Ginghiz-Chanus*, primus Tartarorum Imperator, interfecit. De poſteris *Unch-Chani*, ſeu *Joannis* Regis, usque ad Annum Chriſti 1703. Chriſtianorum in Tartaria ſtatus ſub imperio Regum, qui *Unch-Chani* dicti ſunt, eorumque poſterior. 6) Chriſtiani in Chataja & Sina. Chatajæ ſeu Sinæ borealis nomina & fines. Chataja Tartaris ſubjecta. Chatajenſium religio & mores. Chatajæ & Sinæ ſtatus ſub Tartaris Imperatoribus. De Mangi ſeu Sina: de Cambalu ſeu Pekino: deque muro Sinenſi. Annalium Sinenſium cum aliis hiſtoriis comparatio. An *S. Thomas* fuerit Sinarum Apoſtolus. An Chriſtiana fides invecta in Si-

Pag. 453. 455. 459. 460-461. 463. 464. 468. 469. 471. 472. 476. 481. 483. 487. 488, 494. 495. 500. 502. 504. 505, 506. 508. 512. 515. 516.

Digitized by Google

Pag. 521. nas ante hæresin *Nestorianam*. Antiquitates Christianæ in Si-
522. nis ex testimonio Orientalium. Latinorum testimonium de
Nestorianis in Sinarum regno versantibus: deque prima
524. Fratrum Minorum in idem regnum missione. Christianæ
fidei progressiones in Sinarum regno opera *Joannis de Mon-
te Corvino*, sociorumque fratrum Minorum, ab Anno 1293 ad
527. Annum 1369. Christianæ religionis status in Sinarum regno
535. post Annum 1369. Quis primus Latinorum in Sinis Roma-
537. nam Catholicam fidem annunciaverit. 7) De monumen-
to Syro-Sinico. Monumenti Syro-Sinici reperti tempus,
538, 539. locus, versiones. Expositio Inscriptionis Sinicæ. Pars pri-
542. ma Inscriptionis Syriacæ. Pars secunda Inscriptionis Syria-
548. cæ. X De Christianis *S. Joannis* in Arabia, Persida & In-
552. dia; 1) Arabum fines, genus, populi, oppida. Arabia deser-
553. ta, petræa, & felix. Arabum indigenarum origo ex *Jecta-
ne*, & *Chus*, eorumque filiis. Arabum advenarum origo ex
554. filiis *Hagar*, & *Keturæ*: ex filiis *Loth*, & *Esau*, seu *Edom*,
Minæi, *Nabatæi*, *Huræi*, *Batanæi*, *Auranitæ*, *Gaulanitæ*, *Ar-
555. gobeni*, *Ammonitæ*, *Moabitæ*, *Madianitæ*, *Idumæi*. Arabum
nomina & oppida apud antiquos recentesque scriptores, tam
558. in felice, quam in petræa ac deserta, Arabia. Arabum no-
565. men in sacris Scripturis. Unde Arabes dicti. De Saraceno-
567. rum nomine. Homeritæ, Æthiopes, & Indi, Arabiæ felicis
568. incolæ appellati. Arabum Jamanitarum tribus ex propriis
570. ipsorum monumentis. Ismaelitarum tribus ex Mahometa-
573. nis scriptoribus. Septem Arabum Poetæ ante Mahometi tem-
579, 580. pora. 2) Arabum Religio ante Christum natum. Primi A-
rabes verum Deum coluerunt, etsi postea in Idololatriam pro-
581. lapsi sunt. Præcipuum eorum Numen *Sol*, qui Madianitis &
Moabitis *Chamos* & *Beelphegor*, Ammonitis *Moloch*, reliquis
582. *Vrotal*. Alterum Numen *Luna*, seu *Venus*, quæ *Allat Ozzæ*
583. & *Zohara*. Tertium Numen *Saba*, *Chusi* filius, qui & *Bac-
584. chus* & *Dusares*. Delubri Meccani Idola Bacchus, &
585. Allatæa. De Caaba & lapide nigro; Fabulæ Maho-
587. metanorum de fano Mecchæ. Cetera Idolorum Arabico-
590. rum nomina. Reliquæ Arabum sectæ. Arabum Instituta

ante

Digitized by Google

ante Mahometiſmum. 3) Chriſtianæ religionis initia & progreſſus in Arabia. Primi Arabum Apoſtoli Magni: deinde *Petrus*, Apoſtolorum princeps. Arabum Apoſtoli *Paulus, Andreas, Joannes, Matthæus, Thaddæus, Adæus, Philippus, Timon*, & *Mares*. Epiſcopales ſedes in Arabia, quarum primo una Metropolis fuit Boſtrorum, deinde altera *Petræ*. Saracenl Scenitæ ad fidem Chriſti traducti. Homeritæ ſacra Chriſtiana amplexi. Menenſes, Cataræi, & Raminitæ Arabes ad Chriſtum converſi. 4) Monophyſitæ & Neſtoriani in Arabia. Monophyſitæ in Arabia. Neſtoriani in Arabia. 5) De Sabæis in Arabia & Perſide, quos Chriſtianos *S. Joannis* vocant. Quæ *Ignatius* a Jeſu tradit de origine, loco, numero, & erroribus Chriſtianorum *S. Joannis*. An ii fuerint Chaldæo-Neſtoriani. Oſtenditur, illos fuiſſe Sabæos Haranitas, & Paganos. Sarigani & Ariani Sabæis conjuncti videntur. XI De Patriarcha Neſtorianorum; 1) Patriarchæ dignitas, quo primum tempore a Syris Neſtorianis uſurpata. Univerſus Oriens proprie dictus ſub unius Antiocheni Patriarchæ poteſtate olim fuit. Catholici ſeu Primates quatuor ſub eodem Antiocheno Patriarcha: nimirum Seleuciæ, Perſidis, Armeniæ, & Iberiæ. Apud Græcos bini Catholici in Patriarchatu Antiocheno perhibentur: Bagdadenſi ſcilicet, & Perſidis, ſeu Indiæ. In communione Neſtoriana Seleuciæ Catholicus Patriarchicam dignitatem uſurpavit A. C. 498. Idem Seleuciæ Catholicus Primatem Perſidis ſibi ſubjecit usque ad A. 1580, quo hic antiqua Eccleſiæ ſuæ jura reſtituit. 2) Patriarchæ Neſtorianorum tituli. Epiſcopus Seleuciæ & Cteſiphontis. Idem Archi-Epiſcopus & Metropolita dictus. Idem Catholicus. Idem Patriarcha. 3) Sedes Patriarchæ Neſtorianorum. Seleuciæ & Cteſiphon. Seleucia alias Coche. Cteſiphon alias Chalane & Spanira. Bagdadum & Babylon Seleuciæ ſucceſſore Moſulana urbs, & Amida, ſedes Patriarchæ Babylonici. Item dicta ſedes *S. Thaddæi*, ſedes *S. Mariæ*, ſedes Orientis, ſedes Chaldæorum, & ſedes Orientalium. Loca, ubi domicilium fixere Patriarchæ Neſtorianorum. 4) Provincia Patriarchalis. Patriar-

Pag. 591. 592. 593. 597. 599. 603. 605. 607. 609. 610. 611. 614, 615. 616. 617. 619. 620. 622. 625. 626. 627. 628.

Digitized by Google

Pag. 630. chæ autoritas in omnes ubique locorum Neſtorianos. Metropolitani Catholico Neſtoriano ſubjecti. Epiſcopalis Patriarchæ diœceſis. Provincia Patriarchæ & Archi-Epiſcopi. 5) Patriarchæ autoritas in ſubjectos Metropolitas & Epiſcopos. Patriarchæ Neſtoriani poteſtas quoad Metropolitanorum & Epiſcopalium Eccleſiarum inſtitutionem. Metropolitarum & Epiſcoporum ab una Eccleſia ad alteram translatio, eorum depoſitio. Metropolitæ & Epiſcopi a Patriarchis ordinati, profecti, translati, ac depoſiti. Eccleſiæ & cœnobia autoritate Patriarchæ ab ordinariorum poteſtate eximuntur. Nomen Patriarchæ in omnibus Eccleſiis prædicatur. Rituum Eccleſiaſticorum forma a Patriarchis præſcripta, ab omnibus obſervatur. 6) Patriarchæ electio. Ritus electionis Patriarchæ ex Conſtitutionibus *Marabæ*, *Joſephi*, *Timothæi*, *Jeſujabi*. Quot Metropolitæ & Epiſcopi ad electionem Patriarchæ requirantur. De ſedis Patriarchalis Cuſtode, deque primoribus laicis, qui in electione Patriarchæ dant ſuffragia. Exempla electionum. Electio per ſortem. Mutatio nominis. Diploma regium. Dona a Regibus electo conceſſa. Veſtis communis Patriarcharum. Cidaris Patriarchalis colores. 7) Ritus conſecrationis. Patriarchæ electio. Ante conſecrationem officium veſpertinum. Officium nocturnum, & matutinum. Patriarchæ conſecratio. Conſecrati Enthroniſmus. Poſt conſecrationem Liturgia. Poſt Liturgiam conſecratus adit cœnobium *Timothei*. Die ſequenti adit cœnobium Salibæ, & Eccleſiam Cochenſem: tum cœnobium *Mariæ* in Dor-Kena, & *Gabrielis* in Charſa. Poſtremo Bagdadum redit, ibique triduo excipitur. 8) Obſervationes in præcedentem ritum. Quæ ſint partes Clericorum primatumque laicorum Eccleſiæ Patriarchalis in electione Patriarchæ, & in adminiſtratione ſedis vocantis. Epiſcopus Caſcarenſis quamdiu ſedem Patriarchalem cuſtodiat. Numerus electorum Patriarchæ. Quæ fieri conſueverint apud *Caliphæm* ejusque adminiſtros ante conſecrationem Patriarchæ: deque ſolenni epulo. De horis canonicis, quæ conſecrationi præmittuntur. Electus Presbyterialibus paramentis

631.
632.
638.
640.
642.
643.
647.
650, 652.
662, 663.
664, 665.
666, 667.
668.
669.
675, 676.
678.
679.
680.

Digitized by Google

tis induitur, antequam conſecretur. Una eademque eſt conſecrationis forma, ſive electus Metropolita fuerit, ſive Epiſcopus, aut Presbyter. Caſcaræ Epiſcopus paramentis Diaconalibus utitur in conſecratione Patriarchæ. Eadem precatio in conſecratione Epiſcopi, ac Patriarchæ, mutato tantum dignitatis nomine. Ab Archi-Diacono perperam pro lamatur Patriarcha Orientis & Occidentis. Diſcrimen in acclamatione Patriarchæ, Metropolitæ, Epiſcopi. Paramenta ſacra Patriarchæ. XII De Metropolitanis & Epiſcopis; 1) Epiſcoporum & Metropolitanorum conſecratio. Ante conſecrationem officium veſpertinum, nocturnum & matutinum. Epiſcopi vel Metropolitæ conſecratio. De ritu conſecrationis Metropolitæ & Patriarchæ. 2) Obſervationes in præcedentem ritum. Dies Dominicus conſecrationi Epiſcodorum deſtinatus. Odæ, Seſſiones, Pſalmi, & Cantus, qui & Canones vocantur. *Morini* hallucinationes. Epiſcoporum ordinatio ad Patriarcham vel Metropolitanum ſpectat. Clerici per ſaltum promoti. Hæretici inter Sanctos commemorati. Evangelium electo Epiſcopo imponitur. Evangelii lectio peculiari ritu Neſtorianorum. Promulgatio decreti de electione facti. Precatio conſecratoria Epiſcopi. Privilegium a Patriarcha Antiocheno conceſſum Primati Seleucienſi, ut Epiſcopos ordinare poſſit. Conſignatio capitis ordinati. Archi-Diaconi proclamatio. Populi acclamatio. Epiſcopi officia. De unctione chriſmatis aut olei. Ordinandus utrumque genu flectit. Neſtorianorum diſſenſio in crucis deſcribendæ forma. Ordinati ad oſculum admiſſio. Enthronismus Epiſcopi recens conſecrati. Quo Liturgiæ loco fit Epiſcopi conſecratio. Ter ſanctus hymnus lectioni Epiſtolæ permiſſus. Antiqua conſuetudo a Patriarchis Neſtorianis abrogata. Ritus ordinationis Metropolitarum & Epiſcoporum. 3) Epiſcoporum, qui a Metropolitanis conſecrati ſunt, per Patriarcham perfectio. 4) Obſervationes in præcedentem ritum. 5) Notitia Eccleſiarum Metropolitanarum, & Epiſcopalium, quæ ſunt Patriarchæ Neſtoriano ſubjectæ, ordine Alphabetico, una cum recenſione Epiſcoporum vel Metropoli-

Pag. 681. 682. 683, 684. 685. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 699. 700. 701. 704.

Pag. 705. politanorum, qui ſingulis Eccleſiis profuere. XIII De Lectoribus, Hypo-Diaconis, Diaconis, Archi-Diaconis, Presbyteris, Chor-Epiſcopis, Periodevtis, Oeconomis, & Diaconiſſis.

788. Clericorum nomen, & ritus ſacrarum ordinationum apud Syros Neſtorianos. Eorundem Codices MSS. Pontificales, qui

789. exſtant in Bibliotheca Vaticana. Græcorum, Coptorum, & Syrorum Maronitarum atque Jacobitarum, ordinationes. *Morinus* imperfectas edidit Ordinationes Syrorum Maronitarum,

790. Jacobitarum, & Neſtorianorum. 1) Numerus ordinum apud

791, 793. Syros Neſtorianos. 2) De Lectoribus. Ritus ordinationis lectorum. Tonſura Lectoratui præmiſſa, aliique minores ordines a Neſtorianis & Græcis omiſſi. Ordinandus Lector

795. cingulo præcingitur. Lector extra Sanctuarium ordinatur.

796. Orarium Lectorum, & libri, qui eis traduntur. *Morini* hal-

798. lucinatio. Epiſcopus *Rabba*, & Presbyter *Rabban* apud Sy-

799. ros vocatur. De decreto electionis Lectoris, Sub-Diaconi, Diaconi, Presbyteri, & Epiſcopi, cujus initium, divina gratia, in quo nonnulli formam ordinationis conſiſtere arbitrantur.

800. De forma lectoratus, ejusque officiis. 3) De Hypo-Diaco-

801. nis. Ritus ordinationis Hypo-Diaconorum. Tres gradus ante portam Sanctuarii pro Lectoribus, Hypo-Diaconis, & Dia-

802. conis. De forma & officiis Hypo-Diaconatus. De oſculo

805. in capite ordinati Hypo-Diaconi, Diaconi, & Presbyteri. De

806. veſte, & orario Sub-Diaconi. 4) De Diaconis. Ritus or-

809. dinationis Diaconorum. Obſervationes in ritum præceden-

810. tem. Forma Diaconatus. Inſtrumenta, quæ Diacono tra-

811. duntur. Enunciatio ordinationis Diaconi, Presbyteri, & E-

812. piſcopi. Diaconi ordinationis tempus. Quæ ordinationes

813. in Miſſa, & quæ extra Miſſam peragi ſoleant. 5) De Presbyteris. Ritus ordinationis Presbyterorum. Obſervationes in ri-

815, 816. tum præcedentem. De tonſura Presbyterorum. Ritus genuflexionis in ordinationibus Diaconi, Presbyteri, & Epiſco-

817. pi. Decretum electionis apud Neſtorianos, & apud ceteros

818. Orientales. Forma Presbyteratus. Veſtis Presbyterorum

819. propria. Orarium & ſacræ veſtes Presbyterorum. Inſtrumenta, quæ Presbyteris traduntur. 6) De Presbyteris, quos

Neſto-

Digitized by Google

ſtoriani Sciaharas, hoc eſt, Vigiles ſeu Excubitores, vocant. Quinam ſint Sciaharæ, hoc eſt, Vigiles, ſeu excubitores. An Pag. 820.
licita ſit ordinatio Presbyteri cæci, & qualis debeat eſſe. Ri- 821.
tus ordinationis Sciaharæ. Obſervationes in ritum præceden- 823.
tem. 7) De Chor-Epiſcopis, Periodevtis, & Archi-Presby- 825.
teris. Chor-Epiſcoporum nomen, origo, officium, duratio. 826.
Ampla Chor-Epiſcoporum poteſtas quoad ordinationes, &
alia munera Pontificalia. Eorundem ordinatio in Eucho- 827.
logiis Arabicis, & Syriacis Patriarchatus Antiochenl, & du-
ratio usque in præſentem diem. Exarchi & Periodevtæ in 828.
locum Chor-Epiſcoporum ſucceſſere apud Græcos Melchi-
tas, & Neſtorianos: ſecus apud Maronitas & Jacobitas. Dis- 829.
crimen in ordinationibus Periodevtæ, Chor-Epiſcopi civitatis
ſive Archi-Presbyteri, & Chor-Epiſcopi vicorum, apud Sy-
ros Maronitas: item in uſu mitræ geminæque crucis, qui
Periodevtis negatur: par tamen eſt omnium poteſtas. Chor- 831.
Epiſcopi, & Periodevtæ ordinatio, poteſtas, & ornamentum
apud Græcos Melchitas, Jacobitas, & Neſtorianos. Ritus or- 832.
dinationis Chor-Epiſcopi & Periodevtæ juxta Syros Neſtoria-
nos. Tres poſt Epiſcopum dignitates apud Neſtorianos: 835.
Chor-Epiſcopi ſcilicet, Archi-Presbyteri, & Archi-Diaconi. 836.
8) De Archi-Diaconis. Archi-Diaconi nomen, inſtitutio, & 838
electio. Ejusdem poteſtas in Eccleſiis, Latina, Græca, & Sy- 839.
riaca, Maronitarum atque Jacobitarum. Archi-Diaconi privi- 840.
legia apud Neſtorianos. Ritus ordinationis Archi-Diaconi
juxta Neſtorianos, Græcos, Marionitas, & Jacobitas. 9) De 842.
Oeconomis. Oeconomi dignitas, officium, & promotio apud 845.
Syros Maronitas, Neſtorianas, & Jacobitas. Tres Oeconomorum 846.
ſpecies. 10) De Diaconiſſis. Diaconiſſarum ſpecies & inſtitu- 847.
tio. Earundem officia. An & quando mulieribus interdictus 848.
ſit acceſſus ad altare: & quamdiu officium Diaconiſſarum
duraverit in Oriente. Ritus benedictionis Diaconiſſæ. Obſer- 849, 852.
vationes in ritum præcedentem. XIV De Monachis. Mo- 853.
nachorum nomina & genera. De Monachis Cœnobitis & 857.
Anachoritis, ſeu Eremitis. 1) Monachorum origo, & pro-
greſſiones in Meſopotamia, Aſſyria, Arabia, Perſide, Scythia
&

Digitized by Google

Pag. 860. & India. *Antonius Magnus* fuit Pater Monachorum omnium, primusque inſtituti monaſtici in Ægypto autor. *Hilarion* in Palæſtinam & Syriam; *Aones*, ſive *Eugenius*, in Meſopotamiam & Aſſyriam, idem inſtitutum invexere: *Baſilius*
861. *Magnus* poſt utrumque in Pontum & Cappadociam. De *Aone*,
862. ſeu *Eugenio*, ejusque diſcipulis & imitatoribus. Cœno-
863 bia in Meſopotamia & Aſſyria. Cœnobia in Babylonia &
869, 871. Arabia. Cœnobia in Corduene & Garmæa. Cœnobia apud Bactros, Hunnos, Perſas, Pergamenos, Medos, Elamitas, Indos.
872. Monachorum & Clericorum mores, *Barſumæ Babæique* opera, corrupti. *Marabas* Clericos, *Abraham* vero Monachos ad priſtinam diſciplinam reduxit. 2) Monachatus apud Sy-
874. ros Neſtorianos reſtitutus & auctus. Cœnobium *Abrahæ* in monte Izlenſi apud Niſibin, ubi monaſtica diſciplina reſloruit. Ex monaſterio Izlenſi Coloniæ in diverſas regiones
875. deductæ. 3) De Monialibus. Qui Monachorum, iidem &
881. monialium parentes fuere in Ægypto, Palæſtina, Syria, Meſopotamia, Ponto & Cappadocia. De Cœnobio Monialium Niſibi in Meſopotamia, quod in Actis Febroniæ memoratur.
882. Neque Monachorum, neque Monialium, monaſteria in Syria fuiſſe, niſi poſt *Diocletiani* perſecutionem, & *Aonis* Ab-
884. batis ætatem. *Parergon* de Eccleſia Niſibena, deque Monachis nonnullis in Syria & Meſopotamia: ac præſertim de in-
886. ſtituto Aroemetarum. Monialium monaſteria in Meſopota-
887. mia ſeculo quarto exeunte. Poſt ſeculum quintum frequens
889. Monialium mentio apud Syros & Chaldæos. Canones Antiſtitum Neſtorianorum de Monialibus. Monialium Cœno-
892. bia in urbibus & pagis. Monialium Monachorumque diſciplina collapſa apud Neſtorianos. Veterum Monialium Mo-
894. nachorumque diſciplina. 4) De tonſura Monachorum. Tres
896. Monachorum gradus apud Græcos, & quinam ſit proprius uniuscujusque habitus. Gradus & habitus Monachorum
898. penes Ægyptios & Syros. Tonſuræ monaſticæ & clericalis multiplex forma. 5) Ritus Tonſuræ Monachorum. Du-
900. plex Tonſuræ Monachorum officium apud Neſtorianos. Notæ in præcedentem ritum, ejusque cum ritu Græcorum, Ægypti-

Digitized by Google

Ægyptiacorum, Syrorumque Maronitarum & Jacobitarum, comparatio. 6) Ritus tonſuræ monialium apud Græcos, Ægyptios & Syros. Idem apud Neſtorianos. Notæ in præcedentem ritum. 7) De Abbate, ſeu monaſterii præfecto. Abbatis, ſeu Hegumeni Monachorum, nomina apud Syros Orientales. Canones de Abbatibus. Abbatis benedictio apud Syros & Græcos. Ritus benedictionis Abbatis penes Neſtorianos. 8) De Abatiſſa, ſive monaſterii Præpoſita. Monialium Abbatiſſæ, ſeu Præpoſitæ, nomina. Ejus benedictio ab Epiſcopo facienda, & officia. XV De Scholis & literarum ſtudiis; 1) Scholarum inſtitutio & antiquitas in Oriente. Scholæ nomina, & variæ ſignificationes. Scholarum inſtitutio ab ipſis fidei Chriſtianæ primordiis: ubi de Doctoribus & Catechiſtis primorum Eccleſiæ ſeculorum. Divinarum humaniorumque literarum ſtudia in ſcholis exculta, & a Patribus commendata. 2) Antiquæ recentesque ſcholæ Syrorum, Chaldæorum & Perſarum. Schola Edeſſena. Schola Niſibena. Schola Seleuciæ, ſeu Modainæ. Schola Dorkenæ. Schola Mahuzæ, Ædium Romæorum, & *Calilje ſu* apud Bagdadum: & *S. Gabrielis* ad Tigrim. Scholæ in regione Garmæorum. Schola in regione Elamitarum. Schola Perſarum. Schola Arabum. Schola Coraſanæ. Scholæ Adjabenicæ, ac præſertim in regione Margenſi. 3) Scholæ apud Eccleſias & Monaſteria. Scholarum cura ab Epiſcopis commiſſa Chor-Epiſcopo & Monachis. Clerici & laici in ſcholis Monaſteriorum inſtituti. 4) De ſtudiorum methodo, librorumque examine. Methodus ſtudiorum apud Jacobitas. Quæ in ſcholis Neſtorianis ſtudia floruerint. Regulæ ſcholarum. Quæ ſtudiorum methodus fuerit in ſcholis Orientis & Occidentis. De librorum, qui in vulgus prodeunt, examine. 5) Privilegia ſcholis, Doctoribus, & Scholaribus conceſſa. Privilegia Magiſtrorum & Scholarium. Privilegia ſcholarum & Monaſteriorum. Inſcriptiones ſepulchrales Patriarcharum Neſtorianorum in Mosulana Eccleſia.

Pag. 903. 908. 910. 911. 913. 915. 916. 917. 919. 920. 922. 924. 927, 929. 930. 931. 932. 934. 935. 937. 939. 942. 943. 944. 946. 948.

Joh. Friedrich Pfeffingers Hiſtorie des Braunſchweig-Lüneburgiſchen Hauſes, und ſelbiger Landen, ꝛc.

h. e.

Digitized by Google

JO. FRID. PFEFFINGERI, CONSILIARII HANnoverani, & Inſpectoris Academiæ Luneburgi equeſtris, Hiſtoria Domus Brunſuicenſis ac Luneburgenſis Sereniſſimæ, Acceſſionibus hiſtoricis de familiis Comitum, Baronum & Dominorum, nec non de Capitulis, Cœnobiis, juribus urbium, ſpeciatim Luneburgi, aucta & edita a patruele, JO. FRID. PFEFFINGERO, JCto Argentino.

Tomi II.

Hamburgi, ſumtibus Kœnigii & Richteri, 1731 & 1732, 8. Tom. I Alph. 2 pl. 17, Tom. II Alph. 3 pl. 4.

Haud ignorant eruditi ſumma *Pfeffingeri*, Profeſſoris Luneburgenſis & Conſiliarii Britannici, merita in hiſtoriam Germaniæ, in Jus publicum, a *Vitriario* ſuccincte concinnatum, & nominatim in hiſtoriam Saxoniæ inferioris. Id tamen in eo omnes notant, quod haud ſatis explicate ea, quæ per maximam induſtriam hinc inde collegerat, edifferuerit. Dolendum eſt, eadem labe hoc Opus poſthumum laborare; quod quidem manibus defuncti condonandum, ſiquidem limam ultimam Compendio huic hiſtorico addere non potuit. Inſunt tractationi haud inexpectata; ſed hiſtoria Ducum e *Vitriario illuſtrato*, Ven. *Rehtmeieri Chronico Büntingo-Lezneriano*, & aliis recentiorum ſcriptis, excerpta & in compendium miſſa fuit, eo quidem fine, ut beatus *Pfeffingerus* adoleſcentes generoſos hac promulſide ad qualemcunque patriæ notitiam excitaret. *Pars prior* inſcripta eſt *Friderico Ludovico*, hæredi Magnæ Britanniæ Sereniſſimo, *Georgii*que *II*, Regis invictiſſimi, filio natu maximo. *Pars poſterior* præfert icona Sereniſſimi Principis, *Wilhelmi Auguſti*, Ducis Cumberlandiæ, & Principis Electoralis Brunſuico-Luneburgici, ejusque meritas prædicat laudes, encomio majores, in Dedicationis formula. In Præfatione, quæ *Parti priori* præmittitur, præter ea, quæ ad ſcopum declarandum faciunt, proferuntur nonnulla de collectaneis *Pfeffingeri* ſenio-

ris, ad pertexendam hiſtoriam *Dominorum de Grote, de Meding, de Eſtorff, de Wittorff*, ſeu *Luneburg*, & *de Spœrke*, facientibus, e quibus in præſens paucula duntaxat inſeruntur. Adjungit *Pfeffingerus*, junior, ſimul in Præfatione, nobilitatem Germaniæ ab ævo *Henrici* Aucupis arceſſendam eſſe, & exoptat, ut nobiles noſtræ ætatis per incrementa tirociniorum equeſtrium ad faſtigium virtutum digniſſimarum, more priſco, præparentur. Provocat ad *Rixneri* libellum, dictum *Turnier-Buch*, tanquam idoneum teſtem haſtiludiorum ſeculi decimi. Liceat nobis ea minus negligere, quæ de origine torneamentorum doctiſſimi *du Freſne*, *J. G. ab Eckard*, & *Gœbelius*, in lucem protulerunt. In tractatione ipſa notamus, quod hiſtoriæ Cœnobiorum & Nobilium accuratius ſint elaboratæ, rebusque Ducum paſſim inſperſæ diligentius, quam Principum Genealogiæ & hiſtoriæ. Moleſtum videbitur nonnullis, res Ducum non ſeparatim prodiiſſe, ſiquidem id commode fieri poterat. Infitiari tamen vix licet, compendii leges debite fuiſſe ſervatas, Diplomata nonnulla inedita in lucem eſſe protracta, & diligentiæ ſpecimina ubique exſtare haud contemnenda. *Libri primi Caput primum* Autoribus, rerum Brunſuicenſium ac Luneburgenſium momenta recenſentibus, eſt conſecratum. Librorum ſingulæ editiones haud ſunt adductæ. Forma libri editi plerumque fuit neglecta. Catalogus Cl. *Baringii* eſt locupletior, qui in poſteriori editione ejusdem judicia quoque addidit, quæ hic deſiderantur. Generoſi Domini *de Campen* confunduntur, & tum Luneburgici, tum ii, qui Kirchbergam ac Ildehuſam inter Seſam & Stauffenburgum tenent, ad unam ſtirpem revocantur. Falſo quidem. Priores enim incoluerunt prædium *Campen*, inter Brunſuici & Regiolothariæ urbes ſitum: ac dudum interciderunt. Poſteriores a Doctore quodam *Campen*, Conſiliario Guelferbitano, ſuperiori ſeculo orti ſunt, ac de Ducibus, Guelferbiti ſedentibus, receperunt beneficiaria prædia, quibus quondam Dux *Henricus*, junior, ſpurios ſuos, ex *Eva de Trotten* genitos, donaverat, nominatim *Theuerdanckium* ac *Eitel-Henricum*. Error hic fuit ſubindicatus Pag. 3 ſq.

ad calcem *Partis posterioris*, sed ita, ut lector haud abeat scientior. Animadvertimus porro, libros Autorum huc facientium secundum inscriptionem integram haud fuisse laudatos.

Pag. 6. Testamur librum Cel. *Ludovici Antonii Muratorii de Antiquitatibus Estensibus*, cujus quippe *A. 1717 fol.* Mutinæ prodiit non nisi *Pars prior*, quam proxime excipiet editio *Tomi posterioris*. Autor Clarissimus mentionem *Partis prioris* haud fecit. Omisit idem vetustissimam historiam Ducum Saxoniæ, qui hasce terras gubernarunt, tum *Ludolfiadum*, tum *Billungicorum*, Comitumque *Northeimensium*. Prætermisit *Alberti Azonis II*, qui ex *Cunigunda*, *Welfi III* filia, *Welfonem IV*, Ducem Bavariæ, *Henrici Nigri* patrem, progenuit, majores, ex *Bonifacio*, primo Comite Lucensi & Duce Thusciæ,

16. cujus ad A. 811 injicitur mentio, procreatos. Primordia hic capiuntur a *Welfone IV*, Duce Bavariæ, patre *Henrici Superbi*. Nomen *Superbi* retinebimus, quippe quod per se elationem animi immodicam haud denotat. *Welfonem* sibi desponsasse *Etbelindam*, *Ottonis*, Comitis Bavariæ Ducisque Bavariæ, filiam, negari non potest; nuptiæ ipsæ argumento satis firmo sunt comprobandæ. Vix enim illud, a repudia-

20. tione ductum, sufficit. Ponitur, *Wulfildem*, *Henrici Nigri* uxorem, filiam *Magni*, ultimi Ducis Saxoniæ ex *Billungis*, attulisse marito jus succendi in Principatum Luneburgicum. Evincendum erat, ipsam fuisse natu majorem, solamque natu majorem exstitisse successionis capacem. Hæreditatis illius rationem sic expedire liceat. Ducatus fuit beneficium Cæsaris Regisve Germanorum, ideoque per filias transferri in alios non potuit. Patrimonium *Ludolfiadum* Luneburgense tradi non potuit filiabus, donec stirps tota mascula defecisset. At ea non intercidit in *Magno*, quippe qui hæredia *Ludolfiadum* jure singulari sibi vindicare non potuit. Comites Brunsuicenses ex *Brunone*, *Ludolfi* filio natu majore, progeniti, jura quæsito in patrimonium Luneburgense gavisi sunt, defuncto *Henrico II*, Imperatore. Quare idem jus per *Gertrudem*, *Ecberti II*, Comitis Brunsuicensis ac Marchionis Thuringiæ, sororem, ad *Henricum Pinguem*, ejusque generum Lotharium

Regem

Digitized by Google

Regem, fuit translatum. Sed persequamur reliqua. *Welfonem VI* A.1191 d.14 Dec. obiisse, perhibetur. *Chronicon Wingartense* habet A.1191 d.18 Cal. Januar. Qui norunt discrimen inter fastos Romanos & nostros, credent, significari A. 1191 d. 15 Dec. Autori probatur sententia, qua commemoratur, *Henricum Magnanimum* anno demum 1136 Ducatum Saxoniæ per *investituram* suscepisse. Traditio possessionis tum evenit, ut ex *Alberto Stadensi*, Autore Historiæ Archi-Episcoporum Bremensium, aliisque, constat; declaratio autem & *infeudatio* jam A. 1127 contigit. Chronicon Holsaticum *Cap. 13 p. 23 Leibn. Vitus Arenpeck p. 662, Urspergensis p. 211*, aliique, sic testantur. Omittendum non fuisse videtur id, quod de beneficiariis possessionibus, a *Lothario* in generum collatis, veteres memoriæ prodiderunt. Nam Noriberga, Gredinga, & tutela armata in Episcopos & Præsules Bavariæ fuit *Henrico Superbo* circa A. 1127 omnino concredita a socero. Hoc satis perspicitur ex collatione *Conradi Urspergensis ad A. 1127 p. 740, Aventini L. VI Cap. 3, & Chronici Weingartensis Cap. 11 p. 786.* Verum Autori placuit, fines compendii non transilire. Idem in ea est opinione, *Brunonem, Melverodæ* Dominum, unde Comites Brunsuicenses solent deduci, fuisse filium *Henrici*, Ducis Bavariæ & Lotharingiæ, ex *Henrico* Aucupe nati, & Marchionis Saxoniæ. At Comites Brunsuicenses dicti sunt *Marchiones* demum, ex quo *Egbertus I* Marchionatum Thuringiæ & Saxoniæ, seu potius Misniæ, obtinuit A. 1067, eumque morti proximus A. 1068 pro filio *Egberto II* ab Imperatore precibus impetravit. Hæc ex Annalista Saxone patent. Deinde memoratu dignum est, *Brunonem II*, Comitem Brunsuicensem, ex *Brunone*, filio *Ludolfi*, Ducis Saxoniæ Orientalis, fuisse per mares exortum. Id certe ex *Autore Chronici rhythmici Principum Brunsuicensium Cap. 14 v. 90 sq. & 119 sq. p. 25 Tom. III Leibn.* dilucide intelligitur. Est, qui hæc loca & competitiones regni ad calculos revocat, ideoque hanc effingit Tabulam de Comitibus Brunsuicensibus genealogicam, in qua generationum series indicatur numeris a *Brunone* ad *Brunonem II*, & ab *Ottone III* atque *Henrico II* ad *Ottonem Illustrem* ordine retrogrado. En illam plane novam:

Pag. 23. 24. 28.

BRUNO seu *Berno*, 775.
ux: *Geva*, *Giſela*, *Haſala*, filia *Wittikindi M.* ex *Geva*, filia *Sifridi*, Regis Daniæ.

EGBERTUS, ſeu *Wigbertus*, uxor *Ida*, A. 785. — *Hedewig*, uxor *Welfi*.

Addila, Abatiſſa Herivord. amita Hathumodæ. — *Warinus*, Abbas Corbej. † 856. — *Cobbo*, Comes Saxoniæ Occident. — *Filia*, nupta *Warino*. — LUDOLFUS, Dux Saxoniæ Orientalis, † 875 initio Quadrageſimæ. Uxor *Oda*, nata ex Billungo C. & Æda A. 807, † 913.

Cobbo, † 883. — *Hedwigis*, Abbatiſſa Herivord. poſt *Addilam*.

Filii tres & una filia in tenera infantia exſtincti. — 1 BRUNO, Dux Sax. † 880 d. 2 Februar. — v OTTO M. & *Illuſtris* † 912, ux. *Hathuig*. — *Filius*, Monachus. — *Hathumoda*, nata 840, Abbatiſſa Brunshuſana 852, † 874 d. 29 Nov. — *Enda*, nupta N. N. — *Gerbirgis*, Abbatiſſa Gandersh. 875, † 896 d. 24 Jul. — *Chriſtina*, Abb. Gand. † 919. — *Sophia*. — *Liutgarda*, uxor *Ludovici*, Regis Germ. jun. 866, † 885 d. 31 Nov. ſepulta Aſchaffenburgi.

2 *Ludolfus*. — IV *Henricus* Auceps, uxor *Mechtildis*, ſoror *Friderunæ*.

3 *Eckehardus*, maritus *Friderunæ*, Comes Melverodenſis. — III *Otto I.* — III *Henricus*.

II *Otto II.* — II *Henricus*.

I *Otto III.* — I *Henricus II* Imp.

4 BRUNO I, † 972, uxor *Hildeſindus* † 25 Dec. — *Eckbertus* Monoculus, † 992.

Mechtildis, avia *Ditmari*. — BRUNO II, inhiat regno A. 1002, † 1006. Uxor 1) *Giſela*, filia *Hermanni*, C. de Werle & Jutæ; 2) *Giſela*, filia *Hermanni II*, Ducis Sueviæ, † 1043 d. 14 Feb. — *Emnildis*, † 991. — *Filii Eckberti*, Comites Seburgenſes, e quorum ſorore Comites Querfurtani.

1 *Ludolfus*, † 1023. — 2 LUDOLFUS, † 1038 d. 23 April. uxor *Gertrudis*, filia *Arnolfi* Gandavenſis, Com. Friſ.

Sigfridus, Com. Pal. — *Bruno*, Ep. Mind.

BRUNO III, Conditor Brunſuicenſis, † 1057. — EGBERTUS I, fit Marchio A. 1067, † 1068. Uxor *Irmegardis* A. 1057.

EGBERTUS II, natus 1060, † 1090. Uxor *Oda*. — *Gertrudis*, uxor 1) *Theoderici*, C. de Catelnburg, qui † 1085 d. 20 Jan. 2) *Henrico Pingui*, C. Northeim. qui † 1101 d. 10 April. 3) *Henrico Wettinenſi*, C. Marchioni Ileburg. Ipſa † 1117.

Ecbertum II in *mola* ad Brunſuicum fuiſſe trucidatum, vulgo referunt ii, quos Autor ſequitur. Credibile autem eſt, locum necis ad *Salicam* amnem, haud procul Quedlinburgo, eſſe quærendum. Argumenta enim ſunt in promtu. *Lambertus Schafnaburgenſis ad A. 1089* diſtincte: *Eckibertus Marchio juxta aquam, quæ dicitur Sclicha, in molendino quodam miſerabiliter interfectus occubuit. Sigebertus ad A. 1090* oſtendit, *Ecbertum* tum conſectatum fuiſſe ſectatores Imperatoris. Unde conſequitur, ipſum ea tempeſtate a domo ſua abfuiſſe, ac foris arma tractaſſe. Periit *Ecbertus* præterea occiſus a percuſſoribus, ab *Adelheida II.*, Abbatiſſa Quedlinburgenſi, *Henrici IV* ſorore, immiſſis. Quamobrem rurſus fit verosimile, prope Quedlinburgum in Epiſcopatu Halberſtadenſi aut Magdeburgenſi cædem fuiſſe commiſſam. *Conradus Botho* in Chronico picturato Brunſuicenſi *p. 330 molam Ayſenbüttel* determinat. At is eſt ſcriptor recentior, qui ſæpe ex rumore incerto antiquiora arripuit. *Bothonem* ſecutus eſt *Kranzius Saxon. L. V Cap. 44. Henricum Leonem* fuiſſe natum A. 1129, aſſeritur ex teſtimonio *Gerhardi*, Abbatis Steterburgenſis, *p. 687 Tom. I Leibn.* Sed qui fieri potuit, ut A. 1136 in feſto Pentecoſtes baptizatus ſit? Hoc habet *Conradus Urſpergenſis p. 792.* Nuptias contraxiſſe dicitur *Henricus Leo* cum *Clementia* A. 1146; ſed *Joanis Ruffi* Chronicon Lubecenſe definit annum 1147. *Liuppoldus de Hersberg* hic vocatur *de Harzburg*. *Albertus*, Monachus ium fontium, quem nuper recudi fecit B. *Menckenius*, dendus erat *Albericus*. Epiſcopatum Bardevicenſem eſſe Veram translatum, hic oſtenditur. Circa liberos *Henrici Leonis* monemus, *Rixam* ex *Clementia* unicam fuiſſe natam, uptam A. 1167 *Friderico* Rotenburgenſi, Duci Sueviæ, eoque efuncto A. 1167 d. 19 Aug. perrexiſſe A. 1169 ad nuptias, cum *nuto*, filio *Waldemari*, Regis Daniæ, contractas. *Ericus 272 ad A. 1221: Obiit Rikece Regina.* Ipſa fuit ſterilis, te *Alberto Stadenſi ad A. 1171. Helmoldus* eam vocat *unim filiam*, reſpectu ad *Clementiam* habito. Nomen *Rix* ſervavit *Botho p. 344.* Ut duæ *Rixæ*, ex *Clementia* na, attribuantur *Henrico*, efficit *Saxo Grammaticus*, qui

Pag. 31, 52. 40. 41. 57. 65. 71 ſq.

Lib. XIV rerum Danicarum p. 205 memoriæ prodidit, *Henricum* filiam ſuam *minorem* filio Regis Daniæ obtuliſſe, quia major natu, quæ prius ei deſponſata fuerit, morbo perierit. Sed *Helmoldi* fides eſt major. *Alienora*, quam *Gervaſius* Tilberienſis vocavit *Comitiſſam*, nupſit *Ludovico*, Comiti de Dempnowe ſeu Dipenau, uti docuit *J. G. Eccardus* in *Erklærung eines alten Kleinodien-Kæſtleins* §. 15 p. 35. *Rogerius Hovedenus ad A. 1182* memorat, *Henricum* in Normannia ad *Argentonium* filium ſuſcepiſſe. Si is non eſt ipſe *Otto IV*, numerus filiorum *Henrici Leonis* videtur dilatandus. Verum in Compendio hiſtorico hæc fortaſſis fuerunt negligenda.

Pag. 74. Priorem *Henrici Longi* uxorem Autor vocat *Agneſam*. Ita etiam dicitur in Dipl. XX in Sylloge *Gudeni* p. 48, in Chronico *Weingartenſi* p. 805. At narratio *Altahenſis* p. 21 T. II *Leibn.* eam appellat *Juditham*, concinente *Joach. Frid. Fellero* p. 371. De cœnobio *Winhuſenſi* inſeruntur notabiliora. Utrum *Maria*, an *Beatrix*, *Ottonis IV* fuerit prior uxor, Autor pronuntiat incertum.

75 ſq. 85. *Otto* cum *Beatrice* fuit deſponſatus A. 1208 & 1209 Francofurti & Wirceburgi, prævia Papæ conceſſione. Erat ipſa *Philippi*, Suevi, filia natu maxima ex *Irene*. Nuptiæ celebratæ ſunt A. 1212 Northuſæ, nequaquam Brunſuici, ita tamen, ut ipſa quarto die vel decimo quarto a nuptiis peractis obierit. Cl. *Jo. Dav. Kælerus*, ſecutus Chronicon vetus Ducum Brunſuicenſium, quod Chronico rhythmico & *Bothoni* non erat præferendum, eam putat obiiſſe A. 1213 d. 11 Aug. *Otto* jam inierat ſponſalia A. 1199 cum *Maria*, filia *Henrici I*, Ducis Brabantiæ, & *Mathildis*, Comitis Bullionenſis. Duxit vero ipſam A. 1214, teſte *Alberico*. Ita id, quod videbatur incertum, facile innoteſcit, præcipue ubi vita *Ottonis*, a *B. Simone Friderico Hahnio* conſcripta, conſulitur. Imperante *Ottone IV*, imperium pace exoptata gaviſum eſſe, neſcio, qui dici queat, ubi turbas Papæ & Anticæſarum memoria recolis. *Ottonem* ex veneno occubuiſſe, ex *Alberico* videtur colligi poſſe. *Henricum* A. 1204 a fratre *Ottone* diſceſſiſſe ad

86. partes *Philippi*, Anti-Cæſaris, verum eſt. At fratres demum A. 1208, occiſo *Philippo*, in gratiam rediiſſe, ſtare non poteſt cum iis, quæ *Eccardus* quondam demonſtravit. Poteramus longe plura emendare, ſi ea nobis provincia jam eſſet

Digitized by Google

et demandata. Excerpemus hinc inde adhuc non nulla, ut
Lectori conſtet, de quibus cœnobiis ac nobilibus viris familiisque hic varia ſint in medium allata. Libet enim fateri, inedita Diplomata tractationi huic, ad calcem paginæ plerumque rejectæ, ſæpius fuiſſe adjuncta. De cœnobio Neo-Iſen- Pag. 108 ſq.
hagenſi diligenter Vir Cl. commentatur, nec non de Comitibus Aſſeburgicis, quos tamen cum ipſo ex ætate *Henrici Au-* 117.
pis repetere recuſamus. De *Steinbergiis* reponitur opi- 141 ſq.
nio ex Piermont. At conſtat ſatis, vocem *Steinberge* eſſe
ex caſtro (a) prope Goslariam ſito: vocem *Piermont* eſſe
educendam ex amne *Viermont*, qui ab oppidulo *Lüde* non
deo remotus, *Emmeram* influit: & Comites de Bodenburg
e *Monte lapideo* ex Comitibus de Haldensleve fuiſſe exortos.
Falſum eſt, *Georgium de Steinberg* eſſe adhuc in vivis. Per- 142.
iat patris dudum defuncti gloria in duobus filiis, quorum
atu major Satrapam provincialem Oſterodæ agit, ac olim
Epiſcopi Osnabrugenſis a Conſiliis fuit intimis. In *Conradi*
Bertoldi Behrenſii Genealogia *Steinbergica* reſtant multa e-
mendanda, tantum abeſt, ut Lector tuto ad eam remitti poſ-
t. *Henrici Mirabilis Grubenhagici* liberi accurate percen- 144.
entur, ac in ejus proſapia exſequenda Autores ætate ſuppa- 145.
es dextre ſunt conſulti. Optandum eſſet, ut de oppignora-
s bonis *Aichsfeldicis* Cl. *Joannis* ſcrinia fuiſſent ſolicitata.
Ernesto Oſterodenſi aſſeritur filia, quæ fuit Abbatiſſa Oſtero-
denſis, ex teſtimonio *Engelhuſii p. 21 Tom. II Leibn.* Domi- 153.
ni *de Helden* perhibentur olim tenuiſſe *ſalinas der Hellen.*

a) Caſtrum Seculo XI fuit everſum. Sed id reædificare juſſit *Henricus IV*, Imperator, *Ottonem*, Comitem Northeimenſem, A. 1076. Seculo XII id fuit inſtauratum, & Seculo XII denuo deſtructum; mons ipſe in manus Comitum Wernigerodenſium incidit. *Henricus*, Comes, montem Reipublicæ Goslarienſi vendidit in perpetuum. Venditionem confirmavit A. 1410 *Rupertus Palatinus*, Rex Romanorum. *Habnius* confirmationis formulam edidit *Tom. Collect. 154 Monum. inedit.*

Digitized by Google

Pag. 154. At dicti sunt *ab Inferno, von der Hellen. Albertus & Joannes* capti sunt A. 1362 a Comitibus Waldeccensibus, teste
155. *Prasserο p. 822 Tom. I ineditorum Hahnii.* A Nostro ponitur annus 1361. Circa liberos *Erici Grubenhagici* nonnulla hic
156 sq. afferuntur, quæ limam exspectant. Nam *Sophia*, Abbatissa Gandersheimensis, A. 1412 obiit. *Elisabethæ* maritus non dictus fuit *Bogislaus*, nec ipsa, fato concessit A. 1454. *Sophia*, junior, Abbatissa Gandersheimensis, haud exstitit *Alberti III* filia,
175. nec obiit A. 1481. *Otto* Eimbecensis non obiit A. 1411, ut hic notatur
194 sq. , sed A. 1451. Domini *de Saldern* succincte pertexuntur. Cœnobium *Medingen*, *Scharenbeck*, Nobiles *de Mandelslo*, *de Spœrke*, & *Schwigelo*, cœnobium *S. Michaelis* Luneburgicum, Nobiles Domini *de Grote*, *de Monte*, seu *von dem Berge*, cœnobium *Zibelingborsteld*, seu *Sanctæ Vallis*, seu *S. Joannis*, Luneburgicum, Nobiles *de Melzing* & *de Grone*, locus Gruona ad Gottingam, Nobiles *de Estorff*, *de Rostorf*, *de Gilten*, *de Veltheim*, *de Wrisberg*, *de Plesse* per Saxoniam Holsatiamque & Meclenburgum obvii, *de Schulenburg*, *Medingi*, *Alvensleben*, *de Witterf*, *de Knesebeck*, magna sane cum industria enarrantur, Diplomatibus illustrantur, & ad gustum familiarum florentium attemperantur. Addemus paroramata nonnulla, ab Autore haud evitata. *Rostorf* dicitur *p. 487* præfectura *Calenbergensis*. Insignia Baronum de *Wrisberg p. 550* nova ratione recensentur. Error fuit emendatus sub calcem *Partis posterioris*. Initia genealogiæ Dominorum *de Plesse p. 589 sq.* ab *Immedo* & *Adela* erant pertexenda, ac ab *Hermanno Bavaro*, qui *Meinwerci*, Episcopi, sororem in matrimonium duxit. *Autor Vitæ S. Meinwerci* hic facem præferre potest. *Udo*, Episcopus Hildesheimensis, annumeratur Comitibus Alslevicnsibus *p. 676 sq.* At *Reinhardi Opusculum* & *Diplomata Udonis* docent, ipsum fuisse Comitem *Gleichæ*, ad *Gottingam* sitæ. Tantum de *Parte priori*. Progredimur nunc ad *posteriorem*. Præter compendiariam Ducum genealogiam & historiam hic rursus occurrunt varia, quæ ad exactiorem cœnobiorum Saxoniæ inferioris & familiarum generosiorum notitiam faciunt.

Ad

Digitized by Google

Ad ſepulchrum *Ottonis Claudi*, quod in cœnobio *S Michae-* *P. II*
lis Luneburgico exſtat, adjungitur ſeries Ducum & virorum Pag. 3 ſq.
primariorum, qui in æde ſacra ejusdem cœnobii terræ fue-
int mandati. Epitaphium *Ottonis Strenui*, de quo Ven.
Rehtmeierum inter & *J. G. Eccardum* olim gliſcebat liticu-
a, accurate hic exhibetur. Initium eſt: *Anno. dni. MCCCXXX.*
uinto. Nonas. Aprilis. in. ſecunda. feria. poſt. diem. pa-
cha. obiit - - De cœnobio *Ebſtorff* afferuntur nonnulla, 10 ſq.
ec non de Urſinis, ſeu Bariis. Principes Anhaltinos ex Ur- 25.
inis deduxit Autor, inductus inſigni gentilitio Anhaltino, ſci-
icet *urſo mœnia ſcandente*. An aliis id approbari poſſit, qui
Eccardianam perſpexerunt genealogicam de Principibus An-
altinis tabulam, divinare nolumus. Monaſterium *Scharne-* 36.
eck olim dictum *Steenbock*. De Salinis Luneburgicis agitur
. 40 - 66. De Capitulo Ramelsloenſi non pauca inferun-
ur p. 75 - 119. Diploma vero *Ludovici*, Regis Germano-
um, A. 945 datum, eſt omnino ſuppoſitum. De tribus ſe-
uentibus idem judicium videtur ferendum. De Salinis Lu-
eburgicis reſumitur filum hiſtoricum p. 121, ac pertexitur
sque ad p. 149. De Generoſis viris, a *Guſtede* dictis, diſſe-
itur p. 152 - 180. De præcellentiſſima *Bulowiorum* gente
roducuntur momenta, alibi nondum obvia, p. 181 - 289.
De urbe Harburgi nonnulla habentur p. 307 - 311. Nobiles
e *Weybe* recenſentur p. 312 - 333. Comites *de Dannenberg*
: Nobiles ex eis orti enarrantur p. 358 - 379. Nobiles Do-
ini *de Hodenberg* repræſentantur p. 403 - 425. Comites &
Domini *de Hoya* commemorantur p. 551 - 580, ita tamen, ut
leraque ad immunitates Nobilium Hoyenſium ſpectent.
utor promittit hiſtoriam de Comitibus Luchovienſibus p. 597.
Nobiles *de Hitzacker* perſequitur p. 598 - 617. De cœno-
io Lune diſſeruntur varia p. 625 - 667. De collegio ſacro
Laceburgenſi exquiſita ſuppeditantur p. 671 - 681. Urbs *Mun-*
a, ad confluentem *Fuldæ Werræque* poſita, fuit olim juris 698.
rancici, dicta *Gemünda*, & *Ottoni Puero* ſeſe dedidit A.
246. Jus Stapulæ ab Imperatoribus ei fuit conceſſum &
onfirmatum. Sequuntur Domini de Bardeleben p. 724 - 729, 703 ſq.

electio *Statii Friderici de Poſt* in Abbatem *S. Michaelis* Luneburgenſem *p. 730-735*; Inſpectores Gymnaſii & Academiæ equeſtris Luneburgenſis *p. 736*, cum juribus ipſius Academiæ *p. 737-760*, genus generoſiſſimorum de Poſt *p. 761-771*, cœnobium *Medingen p. 775-779*, progenies virorum encomiis ſummis digniſſimorum, qui de *Wackerbart* cognominantur, *p. 782-801*, ſtirps *Hammerſteinia p. 894-807*, deſcriptio terræ *Hadelenſis p. 888-913*, Barones *de Marſchalck p. 913-921*, caſtrum *Heimburg p. 925-932*, Domini *de Lafferde p. 934-941*, deſcriptio Capituli *Bardevicenſis p. 943-953*, urbisque *Hannoveræ p. 953-960*, Barones *de Bothmer p. 961-999*, Domini *de Honhorſt p. 1063-1068*, & *Püchler p. 1069, 1070*. Duces hiſce urbibus, collegiis ſacris, Comitibus, Baronibus, Dominisque, quorum elaboratio ad Cl. *Pfeffingerum* maximam partem ſpectat, immiſti ſunt, ſiquidem eorum hiſtoria multam lucem ex hiſtoria ſubditorum ipſis fœneratur. Qui methodum reprehendent, copioſo Indice querelas ſuas facile ſublevabunt. Faxit ſupremum Numen, ut tandem *monumenta* illa *Brunſuicenſia* ac *Luneburgenſia*, quibus *Leibnitius*, *Eccardus* & *Habnius*, immortui ſunt, in perennem Regum Angliæ potentiſſimorum ac Ducum Brunſuicenſium gloriam, in lucem emittantur.

JUS PUBLICUM ROMANORUM, ID EST, Faſciculus I & II Arcanorum Status Reipublicæ Romanæ, deſcriptorum opera clariſſimorum Autorum, cura JOANNIS GODESCHALCI CLAUSINGII, Conſil. Lippiaci, & J. U. D.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1726 & 1731, 8.
Faſcic. I Alph. 1 pl. 23, Faſcic. II Alph. 2 pl. 19.

Faſciculo primo exhibentur libri *Pſeudo-Feneſtellæ* de *Sacerdotiis & Magiſtratibus Romanorum*; *Pomponii Læti* ſcriptum de *Magiſtratibus Romanorum*; *Nicolai Grucchii* libri tres de *Comitiis Romanorum*; nec non *Juſti Lipſii*

octo

Digitized by Google

octo peculiares Tractatus, ad cognoscendam historiam Romanorum apprime utiles. Promittit hæc Index, libro præfixus. At in *Fasciculo* ipso etiam continentur complura alia. Habes enim hic quoque *Valerii Probi Opusculum de Literis antiquis*, vel potius de compendiis scripturæ Romanæ, & præterea *Alexandri Sardi* librum *de nummis*, in quo numismata & pecunia Romana æstimantur nummis notioribus nationum Europæ, idque admodum compendiose. *Lipsii* octo libelli sunt hi: 1) *de Magistratibus veteris populi Romani*; 2) *de Vetere Latinorum scriptura*; 3) *de Pecunia veterum Romanorum*; 4) *de Nominibus veterum Romanorum*; 5) *de Ritu conviviorum apud Romanos*; 6) *de Supplicio crucis*; 7) *de Censura & Censu*; 8) *de Anno ejusque ratione & intercalatione*. Adjecta est *Lipsii* Epistola, *qua Viro cuidam Principi, deliberanti, bellumne an pax, an potius inducia, expediant Regi Hispaniarum, cum Gallo, Anglo, Batavo, &c. respondet*. An hæc scripta singula ad arcana dominationis Reipublicæ veteris Romanæ spectent, facile patescit. Usum collectionis hujus Autor Consultiss. in Præfatione prædicat, pungitque in ea Theologos, eo quod autoritate & vastitate doctrinæ ceteris eminere mortalibus studeant, eas fortasse urbes & terras ignorans, in quibus primarii Theologorum negant, fas esse, ut is muneri Ecclesiastico vel scholastico adhibeatur, qui librum ullum conscribit. Rationem inscriptionis Autor depromit ex scopo librorum, quos hoc *Fasciculo* est complexus. Existimat enim, *mænia Reipublicæ & arcana status Reipublicæ Romana* iis contineri. Ne moneas, *Pseudo-Festenellæ* librum patre usum esse satis novitio, videlicet *Andrea Dominico Flocco ad Brandam*, Cardinali Placentino, ad A. 1443 defuncto, ideoque Antiquitates Romanas ex fontibus antiquis & genuinis gratius hauriri; Autor *Fenestellæ* commentitio adjecit additamenta *Joannis Camerti*, singulis Capitibus suffixa, infra autem passim adscivit in notulis adspersis loca veterum, ac *Rosini, Nieupoortii, Heineccii*, quæ vel comprobandæ vel fusius exponendæ inservire sententiæ videntur. *Pomponius Lætus* ap-

paret nudus. *Grucchius* ipſe libros ſuos rationibus teſtimoniisque veterum ſcriptorum exornavit. Hoſce ob pretium ſingulare *Grævius Theſauro* ſuo inſeruit, adjectis ipſius cum *Carolo Sigonio* doctis concertationibus, quas hic deſideramus. *Alexandri Sardi* libellum *Grævius Tomo XI* jam indiderat. In Collectione altera, quæ inſcribitur *Respublica Romana, Pſeudo-Feneſtella* ac *Pomponius Lætus*, nec non *Lipſii* Commentariolus *de Magiſtratibus veteris populi Romani*, exhibentur. *Libris quatuor*, quos ſub nomine *Antiquitatum Romanarum Philippus Carolus Francof. 1670, 12*, edidit, ſubjiciuntur idem *Pſeudo-Feneſtella, Pomponius Lætus*, & *Valerius Probus, de interpretandis literis antiquis Romanorum.* In *Faſciculo II* continentur *Pauli Manutii* inſignes libri, videlicet unus *Antiquitatum Romanarum de Legibus*, & alter *de Senatu*, ac tertius *de Veterum dierum ratione*, cum *Additamento ad Lib. III Pauli Manutii de Calendarii Romani explicatione.* Hiſce porro adjectos vides libros alios quatuor. Unus eſt *Joſephi Moniardi interpretatio Rubr. Cod.* Publicæ Lætitiæ, vel Conſulum, in qua omnia ludorum genera mira quadam jucunditate & jucunda brevitate ad vivum reſecantur. Excipiunt hanc interpretationem *Libri III Alexandri Sardi Ferrarienſis de moribus ac ritibus gentium*, in quibus ritus & loca variarum gentium, pauca ad Romanorum rempublicam ſpectantia, recenſentur. *Manutii* ſane ſcripta hæc, excepto tertio, dudum *Theſauro Grævii* ſunt illata. De hujus *Manutii* patre *Aldo* nonnulla literaria in Præfatione afferuntur. Vir Clariſſimus, qui hoſce *Faſciculos* edidit, ac libellos, iis inſertos, paſſim ſuis notis illuſtravit, de publicis commodis egregie meritus fuit, dum ea, quæ hinc inde vix obvia ſunt, ſcripta magis vendibilia uſuique ſtudioſæ juventutis accommodatiora reddidit. Exoptamus enixe, ut Vir Conſultiſſ. ea ſemper gaudeat valetudine otiique abundantia, qua deſideriis eruditorum porro poſſit ſatisfacere ac velificari.

DISSERTATIONS NOUVELLES SUR LES MALADIES de la Poitrine, &c.

h. e.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIONES DE MORBIS PECTORIS, ordis, ſtomachi, fœminarum, venereis, aliisque nonullis morbis ſingularibus; Autore BARBEYRAIO, Doct. Med. Montispelienſi. Adjectæ ſunt binæ Hiſtoriæ morborum, nondum deſcriptorum, per BOERHAAVIUM.

Amſtelodami, apud Waesbergios, 1731, 12. Alph. 1 pl. 2.

Bibliopola in Præfatione monet, hunc ipſum librum olim quidem Lugduni ſub titulo *Nouveaux Traités de Medine*, multis tamen locis corruptum atque mutilum, prodiiſſe. Quare, cum eundem, his non obſtantibus defectibus, a plurimis Galliæ Medicis cum applauſu exceptum eſſe intellexerit, multum ſe a lectoribus gratiam initurum ſperavit, ſi editionem, in qua prioris defectus non ſolum ſolicite emendati eſſent, ed quæ tertia fere parte adaucta eſſet, exhibéret. Quod ſi hoc inſtitutum ſuum probari intellexerit, brevi plura his ſimilia expectare jubet. Ipſe vero liber conciſam morborum in titulo commemoratorum hiſtoriam, una cum ipſorum, ex Autoris ſententia, cauſis atque medendi methodo, continet. In rubro fides habenda, ubique clara & diſtincta morborum idea ſecundum recentiorum Inventa, antiquorum hypotheſibus oppoſita, traditur, quæ tamen an noſtris temporibus apud omnes aſſenſum inventura ſit, dubitamus. Ætiologia ubique fere doctrinam de fermentis, quæ noſtra ætate maximam partem deferbuerunt, ſpirat, medendi methodus potiſſimum frequenti venæſectionis, clyſterum, atque purgantium uſu absolvitur, quorum etiam formulæ liberali manu harum cognitionem deſiderantibus ſuppeditantur. In venereorum morborum cura, ubi de ſalivatione agitur, inunctionem corporis reliquis methodis præfert; internum pro hoc ſcopo mercurii uſum tanquam noxium damnat: quo jure quave injuria, alii judicabunt. In fine adjectæ ſunt binæ morborum atrociſſimorum, prius non deſcriptorum, hiſtoriæ a Cel. *Boerhaavio*

vio latino idiomate A. 1724 & 1728 evulgatæ, hic in gratiam eorum, qui latina non capiunt, in gallicum ſermonem translatæ; quarum prima gulæ, poſt crebriorem vomitoriorum uſum, in medio thoracis rupturam, hinc omnium aſſumptorum in eundem effuſionem, reſpirationis ob pulmonum coarctationem impedimenta, dolorem atrociſſimum, & reliqua hinc pendentia ſymptomata, accurate recenſet; altera ſteatomatis interni, utrumque thoracis latus occupantis, hinc pulmonum lobos in anguſtum ſpatium comprimentis, moleſtiſſimumque aſthma producentis, phænomena exhibet. Utraque ita conſcripta eſt, ut primo, quid toto morbi tempore ægro acciderit, de quo conqueſtus, quid applicatum remedii loco, quomodo tandem ad funeſtum exitum declinaverit morbus, commemoretur, deinde, quomodo ſectio poſt factum demum genuinam malorum cauſam, antea nulla divinatione aſſequendam, docuerit, cum ſalubribus monitis inde deducendis, lectoribus indicetur.

Angenehme, curieuſe, und nützliche Nachrichten von Phyſical- und Mediciniſchen, auch dahin gehörigen Kunſt- und Literatur-Geſchichten, &c.

h. e.

MISCELLANEORUM PHYSICO-MEDICO-MAthematicorum, editorum a D. ANDREA ELIA BUCHNERO, Inſtit. Med. P. P. Facult. Med. Aſſeſſore, & S. R. I. Med. Nat. Curioſ. Collega, integer Annus 1728.

Erffordiæ, apud Carol. Frid. Jungnicol, 1732, 4.

Quadra I & II Alph. 2 plag. 2 cum Tabb. æn. 2, Quadra III & IV Alph. 2 plag. 1 cum Tab. æn. 1.

In ſuſcepto poſt obitum Cl. *Kanoldi* labore ſtrenue pergit Cl. Autor, atque Hiſtoriam Phyſico-Medicam anno-

Digitized by Google

nnorum proxime præterlapſorum quam promtiſſime ſup-
lere allaborat. Nos in præſentiarum aliqua ex Anni 1728 obſer-
rationibus ſpecimina exhibebimus. Ex Aſtronomicis, præter
ccurata diaria meteorologica, varia rariora cœli phænome-
na recenſentur, v. g. *p. 925*, meteoron rarum, capra ſaltans
lictum *p. 986*, an ex maculis ſolaribus motus telluris tam
liurnus, quam annuus, evinci queat; disquiritur, *p. 1701*, phœ-
nomena Martis planetæ *Copernici* ſyſtemati præ reliquis ob-
tare, demonſtratur. Ex ſubterraneis naturæ phænomenis
nnotamus *p. 927* commemorari, ingentem maſſam ferri ſo-
idi, intus cavernæ in modum excavatam, variisque figuris
bidem conſpicuis exornatam, ex ferraria eſſe extractam;
uod metallum in Gallia a quibusdam in cuprum arte per-
nutari, *p. 944* refertur. *P. 1269* crypta ſubterranea prope Co-
urgum deprehenſa accurate deſcribitur; *p. 1501* fontis ſoterii
rope Epſteinium poſt montis ruptūram exorti mentio injī-
itur. Ad Obſervationes Anatomicas pertinet Anatome muris
lpini, a Cel. *Scheuchzero* communicata, *p. 804*, item Obſervatio
e ſceleto fœtus mortui, ſalva matre per anum excreti, *p. 809*
le ſceleto humano, in locis ſubterraneis binas inter colu-
nnas lapideas ſtante, invento, *p. 1055*, ut & quæ de fœtibus
nonſtroſis *p. 1006*, *1211*, *&c.* referuntur. Ex copioſis Ob-
ervationibus Pathologico-practicis aliqua ſaltem addimus. *P.*
50 ſq. notatu digna Obſervatio de fœmina Argentoratenſi,
uæ illius loci Medicis per 39 annos ficta ingenti corporis
nole impoſuit, recenſetur; qua occaſione ſimul Cl. *Jo. Bæcle-*
i, Prof. Argent. Epiſtola inſeritur, in qua, præter re-
ationem totius impoſturæ, ſimul Obſervationes aliquot de in-
entibus corporis tumoribus adjiciuntur, quibus aliæ plures, a
liverſis Medicis obſervatæ, ab Autore adduntur. *P. 918* cura-
io fœminæ Melancholia Hypochondriaca laborantis inſeritur,
& in Hypochondriacæ atque Hyſtericæ Melancholiæ diſcri-
nen operoſe inquiritur. *P. 930* obſervatio rara de enormi, ſa-
utari tamen, Hæmorrhagia narium fœminæ *83* annorum in-
eritur; *p. 973*, plerasque moniales ob vitam ſedentariam men-
ium ſuppreſſione laborare, ex obſervatione frequenti aſſeri-
ur; *p. 978*, exemplum inſolitæ in puella morboſa cibi potus-

que per aliquot annos averſationis annotatur; *p. 994* calculi veſicæ, in ſeparatis cavitatibus præternaturalibus in veſica formatis abſconditi, commemorantur; *p. 1031* curatio febrium intermittentium per electuarium ex cortice peruviano ex rationibns & obſervationibus contra hujus methodi adverſarios defenditur; *p. 1212* radicis colchici in aſthmate uſus commendatur; *p. 1430* variolarum epidemice A. 1728 graſſantium indoles & curatio deſcribitur; *p. 1497* cura motuum convulſivorum, ex ſpiſſitudine ſanguinis & inertia vaſorum ortorum, per martialia recenſetur, ſimulque morbi æque ac therapiæ ratio redditur. Hæc & alia plura, non minus lectu digna, qui accuratius noſſe cupit, ipſum librum evolvat, neque, quantum nobis videtur, hujus illum laboris pœnitebit. Obſervationes A. 1729 proxime expectare jubemur.

PRAXIS GEOMETRIÆ, worinnen nicht nur &c.

h. e.

QVA NON SOLUM OMNES GEOMETRIÆ practicæ caſus, cum variis compendiis, luculenter exponuntur, ſed & accurata elaboratio delineationum quarumcunque, fideliter communicatur a JO. FRID. PENTHER, Comiti de Stolberg a Conſiliis Cameræ, &c.

Auguſtæ Vindelicorum, apud Jerem. Wolffium, 1732, fol. Alph. 1 pl. 4 cum Tabb. 25 æri inciſis.

Quanquam non deſunt, qui Geometriam practicam variis ſcriptis illuſtrare conati ſunt; dubium tamen non eſt, quin apud plerosque harum rerum ſtudioſos magnam inierit gratiam Nobiliſſ. præſentis libri Autor, quippe qui omni ſtudio id egit, ut ſcitu neceſſaria ordine & perſpicue exponeret, nec quidquam facile præteriret, quod ſtudioſorum commodo inſervire poſſe videretur. Totum Opus diviſum eſt in Partes duas, cum ſuccincta tractatione præliminari de inſtru-

Digitized by Google

rumentis Geometricis. In *priore Parte* tribus capitibus principia explicantur, quæ ad Euthymetriam, Epipedometriam, & Stereometriam, pertinent, ita, ut primo loco termini declarentur, deinde neceſſaria Problemata ſolvantur, ac poſtremo de dimenſione, computo, & mutatione variarum ſuperficierum & corporum, agatur, quoad hæ fieri in muſeo poſſunt. *Pars altera* Operationes complectitur extra museum peragendas, dividiturque in *ſex Capita*; quorum *unum* dimenſiones docet, quæ ope triangulorum inſtituuntur; in *altero* baculorum; in *tertio* Aſtrolabii; in *quarto* pyxidis magneticæ; in *quinto* menſulæ uſus diligenter exponitur. *Sextum* de Altimetria agit, idemque rurſus in *tres Sectiones* doctiſſimus Autor partitus eſt. In *prima* de dimetiendis variis altitudinibus; in *altera* de libellæ uſu & conſtitutione; in *tertia* de dimenſione ſuperficierum montoſarum, ita differit, ut inprimis Quadrati altimetrici applicationem & compendia commendet. Poſtremo etiam appendicem adjecit, ubi methodus docetur, ſuperficiem quamque in varias partes accurate dividendi; itemque Indicem rerum & terminorum maxime notabilium. De cetero neque ea omittenda judicavit, quæ ad accurate elaborandas cum minores tum majores delineationes, cum variis ornamentis, ſpectant. Exemplis hoc loco non opus eſſe videtur.

S. F. D. *DE SOLOECISMIS ET BARBARIſmis Dialogi de Cauſis corruptæ Eloquentiæ Obſervatio.*

Perluſtranti mihi ſæpenumero *Dialogum de Cauſis corruptæ Eloquentiæ*, & de ætate ejus altius cogitanti, mirum omnino videtur, qui fiat, ut eum tantum non omnes, qui hac de re commentati ſunt, exiſtiment argentea linguæ Latinæ ætate ſcriptum eſſe. Etenim, quo minus huic ego ſententiæ aſſentiri queam, inprimis obſtant *Soloeciſmi* iſti ac *Barbariſmi*, qui in eo paſſim obſervantur, quique, eum vix ærea, nedum argentea, ætate dignum eſſe, dilucide de-

monſtrant. Itaque, ut unicuique hac de re integrum ſit judicare, *Solœciſmos* ac *Barbariſmos*, quos in *Dialogo de Cauſis corruptæ Eloquentiæ* annotavi, in medium producam, idque eo magis, quod hi ſatis mihi videantur barbaram & ærea ætate minorem Latinitatem indicare. Inſtituti, quod mihi propoſui, ratio non permittit, ut multis differentiam inter *Solœciſmos* & *Barbariſmos* vel examinem, vel contra eos, qui eam negant penitus, defendam, cum, ſalvo aliorum judicio, optimum mihi videar magiſtrum, communem illum Romanæ juventutis præceptorem, *Fabium Quinctilianum*, quem ſequerer, elegiſſe, quo judice *Inſtitut. Orator. I, 5, p. 60* edit. *Burman. Solœciſmus complexu orationis accidit*, at *p. 52 vitium, quod ſit in ſingulis verbis, eſt Barbariſmus.* Quod igitur ad *Solœciſmos* attinet, horum tres leguntur in uno *Capite VI.* Nam *n. 4*, cum *τῷ tanta*, quod præceſſerat, reſpondere *quanta* debuiſſet, *quam* poſuit Autor, quando ait, *Ullane* tanta *ingentium opum ac magnæ potentiæ voluptas*, quam *ſpectare homines veteres & ſenes*? *n. 7*, vero duo ſatis ingentes *Solœciſmi* occurrunt: *illa ſecretiora & tantum ipſis* orantibus *nota, majora ſunt.* Sive *accuratam meditatamque* affert *orationem*, ſive *novam & recentem curam non ſine aliqua trepidatione animi* attulerit. Nam primum præcedenti numero plurali *orantibus* reſpondet verbum ſingulare *affert.* Deinde *ſive* in priori ſententia cum indicativo *affert*, & in poſteriori cum conjunctivo *attulerit* junctum legitur. Equidem Cel. *Chriſt. Auguſt. Heumannum* memini hos Autoris *Solœciſmos* excuſare, quia optimis quoque ſcriptoribus ſolet ſomnus obrepere, & quia inter ſcribendum ſoli argumento intenti a Grammaticorum regulis ſæpe aberramus. Quæ tamen an ſint iis, qui præjudicata antiquitatis opinione de hoc Dialogo non ſunt correpti, ſatisfactura, non immerito mihi videor dubitare. Quodſi enim de Autore hujus Dialogi, ejusque ætate, certo conſtaret, eadem quidem, qua id in reliquis fieri conſuevit, ratione parum accurate dicta excuſari poſſent. Cum vero illud tam ſit incertum, quam quod maxime, hæc mihi vitia non obſcure videntur

Digitized by Google

ur recentiorem multo, quam adhuc creditum fuit, ætatem ujus Dialogi indicare. Tres hos *Solœciſmos* exciplat alius, on minoris, ſed majoris longe, turpitudinis, *Cap. XXXII n.* , ubi de eloquentia ſermo eſt: *Ut - - - nunc circumciſa & amputata ſine apparatu, ſine honore, pæne dixerim ſine ngenuitate quaſi* una ex ſordidiſſimis artificiis *diſcatur.*)uis in noſtræ ætatis ſcriptore vitium, quod in primam ;rammatices regulam impingit, ferret, vel ſaltem excuſaret? Nonne ejusmodi genera dicendi ad barbaram potius, quam d argenteam, ætatem ſunt referenda? Huc etiam re- errem *Cap. X n. 5:* Quamcunque *aliam ſpeciem eloquentiæ* abeat, ſi vera eſſent, quæ *Chriſtoph. Cellarius* in *Cur. Poſter. p. 18* de formula, *quicquid ſit*, eumque ſecutus Cel. *Heumannus*, d h.l. commentantur. Nam dicto Dialogi loco non *habet*, uod Vir ſummus reſtituit, ſed *habeat* omnino legendum ſſe cum editionibus optimis & MSS. videtur. Obſervatio- em autem Doctiſſ. *Cellarii*, qua affirmat *quicquid* veteres cum ıdicatio uſos fuiſſe, quo minus veram eſſe cenſeam, aſſidui ptimorum Autorum loci intercedunt, ex quibus bene mul- s noſtrum erit hic quosdam proferre. Sic *Cicero Famil. Lib.* *Epiſt. 5 n. 8: His temporibus difficillimis reipublicæ* quic- uid ſubveneris, *id erit totum & proprium tuum. Lib. XIII Ep.* *5 n. 10*: Quicquid *ei* commodaveris, *erit mihi majorem in mo- 'um gratum*; vid. *Epiſt. 53 n. 4.* Sic *Livius VII, 30*: Quicquid *'einde* habuerimus, quicquid *ipſi* fuerimus, *veſtrum id omne exi- 'imaturi.* Sic *Plinius Panegyr. 70, 3*: Quicquid *a quoque n provinciis bene* fieret. Sed, quo magis hæc ſufficere rbitror deſtruendæ Cl. *Cellarii* opinioni, hoc minus tempe- are mihi poſſum, quin unum & item alterum locum pro- lucam, ubi *quicunque* eodem modo cum conjunctivo jun- ;itur, ne quid præter verum, & de Cel. Viri laudibus de- rahendi libidine ſcripſiſſe videar. Sic *Cicero Orat. Cap. 3*, uem ipſe Vir ſummus ad hujus Dialogi *Cap. XXXII n. 10* ttulit: *Et fateor, me Oratorem, ſi modo ſim, aut etiam* qui- unque ſim, *non ex Rhetorum officinis, ſed ex Academiæ patiis extitiſſe.* Idem *Famil. Lib. XIII Epiſt. 18 n. 7: Te- ne ita exiſtimare volo*, quibuscunque *officiis in Epiroticis*

reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, *iisdem me tibi obligatum fore*; vid. *epist. 72 n. 5. Virgilius Æneid. X, 49*: *Et* quamcunque *viam* dederit *fortuna, sequatur*; vid. *Lib. XI, 591.* Sed nimius jam forsitan fui cum in afferendis exemplis, tum in *Solœcismis* Dialogi notandis, dum in mentem venit, quod habet *Seneca Epist. 95*: *Grammaticus non erubescit Solœcismum, si sciens facit.* Itaque ad *Barbarismos*, quos mihi video in sæpius dicto Dialogo deprehendisse, me nulla interposita mora converto. Prius tamen, quam rem aggrediar ipsam, non ab re erit, quædam de stylo hujus Dialogi generatim monere. Etenim non inficior, conspici in hoc Dialogo nonnulla aurea ætate dignissima. Sed cum huic seculo a nemine, quod sciam, adhuc fuerit insertus, ea ad antiquitatem ejus asserendam hoc minus facere videntur, quod in nostræ tempestatis scriptoribus elegantiarum paulo studiosioribus ejusmodi minime raro observantur. Nec præterea animus est negare, longe plura dicendi genera in hoc Dialogo usurpari, quæ ætatis argenteæ jure meritoque censentur. Huc, ut ex bene multis nonnulla indicem, pertinent nomina, *antiquarius*, *absolutissimus*, *conversatio*, alia, & dictiones, *spectandum habere, flectere a via*, reliquæ. Inprimis ad argenteam ætatem refertur frequentissima illa vocabulorum idem sonantium coacervatio, quæ vero tam crebra est tamque ingrata in hoc Dialogo, ut pigeat multa ejus rei testimonia afferre. Quo tamen omnibus patescat, frigidiorem hanc esse in Dialogo nostro conjunctionem vocum idem valentium, quam ut eam linguæ Latinæ ætas argentea admittat, unum tantummodo *Caput XVIII* percurram, & hoc genus dicendi ex eo pauciſſimis excerpam. Atqui est ibi n. 1 *fama gloriaque*, n. 2 *horridi & impoliti, & rudes & informes, fortius & audentius, formas & genera dicendi*, n. 3 *plenior & uberior, politior & ornatior, mitior & dulcior*, n. 5 *inflatus & tumens nec satis pressus, exultans & superfluens*, n. 6 *exanguem & attritum, otiosum atque disjunctum*, n. 7 *solutum & enervem.* Atque hujusmodi exempla in nullo non Capite sine ullo negotio offendi possunt, usque

Digitized by Google

sque eo, ut mihi vix perſuadeam, ſerio a quoquam, qui e linguæ Latinæ ætatibus judicare aliquid poteſt, autorem Dialogi argentea ætate dignum haberi poſſe, cum vel iſta ocum idem ſignificantium accumulatio ſatis teſtetur, ea, qua ic ſcriptus eſt Dialogus, ætate linguam Latinam a priſca ſua ntegritate in meram loquacitatem ac jejunam ſcribendi ra- ionem degeneraſſe. Huc accedunt dictiones illæ, quæ vix d æream, nedum ad argenteam, ætatem referri merentur. Quo in numero habendam eſſe duco illam, qua utitur *Cap. VIII* n. 6 autor Dialogi: *Qui ſine commendatione nata- ium, ſine* ſubſtantia facultatem, *neuter moribus egregius.* Iam phraſin *ſubſtantia facultatum* plus ſatis redolere arbi- or æream ætatem, cum qua paria omnino facere vi- etur Genitivus nominis *vis*, qui occurrit *Cap. XXVI* n. 6 *Quanquam in magna parte librorum ſuorum plus* vis *habeat, uam ſanguinis*, JCtorum filiis uſitatus. In hunc cenſum x ſententia Cl. *Chriſt. Cellarii Cur. Poſter. p. 236* pertineret lud *Cap. III* n. 3 Novæ cogitationi *toto pectore* incum- am, quia ſuperiores hoc ſenſu dixiſſet, *in* vel *ad cogitationem ncumbam.* Sed effugit Viri doctiſſimi admirabilem indu- riam *Senecæ* locus, ubi *incumbo* de ſtudiis cum Dativo jun- tum reperitur. Habetur ille in fine *Præfat. Lib. I Natural. Quæſt. Hæc inſpicere, hæc diſcere*, his incumbere, *nonne tranſi- re eſt mortalitatem ſuam?* Ex quibus intelligitur, auto- em Dialogi non tantum argenteæ ætatis locutionibus uti, ſed tiam iis, quæ æream ſolum præ ſe ferunt, quibus tamen mul- o pejores ſunt illi ipſi Barbariſmi, quos jam nunc ſum in pul- erem protracturus. Sic barbara eſt, ni fallor, locutio *inten- o ore dicere Cap. XI* n. 1, i. e. interprete Cl *Heumanno*, vehe- nentius cum altero diſputare, defixis acriter in antagoniſtam culis. Nam locus *Virgilii Æneid. II*, 1, *Conticuere, omnes ntentique ora tenebant*, a Viro Cel. adductus, tantum abeſt, t lucem quandam huic dictioni afferat, & Barbariſmi macu- am abſtergeat, ut eam abſurdam eſſe evincat, quia *intentus* pud Poetam denotat idem, quod attentus. Quo ſi ſenſu hic apiatur, quid *intento* vel *attento ore dicere* ſignificet, non intel-

intelligo, quamvis negare nolim, autorem Dialogi imitatum forſitan fuiſſe *Maronem*, licet haud auſpicato. Huc etiam referenda mihi videtur notio, quam nomini *notitia* tribuit Autor, quaque idem ſonat, quod *fama, celebritas nominis*, ſicut *Cap. XI* n. 4: *Hodie ſi quid nobis* notitiæ *ac nominis eſt*; vid. *Cap. XXXVI* n. 5. Novo etiam uſu ſenſuque idem adhibet particulas *tam, quam*, prout ex *Cap. VIII* n. 8 eſt manifeſtum: *Quæ neque ipſa tamen*, inquit, *negliguntur* tam *hercule*, quam *divitiæ & opes*; vid. *Cap. XXI* n. 10. Durum etiam, & neſcio quid barbarum in ſe continere videtur loquendi genus *unus ac alter*, quod occurrit *Cap. XXXIX*, n. 5. Unus *inter hæc dicenti* ac alter *aſſiſtit*. Nam veteres dixerunt *unus & alter, unus vel alter, unus & item alter*, qua de re alibi. Neque inſuper vera tradidiſſe cenſendus eſt Cl. *Schwarzius ad Turſellinum p. 21*, quando, Ac *conſonantibus*, inquit, *ſtudioſiſſime præmittit Cicero, ut vix unum exemplum contrarium afferri poſſit*. Sic enim *Cicero pro Milone Cap. XII: Ut præclarum inde munus* ac inſtrumentum *Tribunatus ad aliquem deferre poſſes*. vid. *Philipp. III, 3*. At, niſi quis tamen veterum *unus ac alter* dixiſſe fuerit obſervatus, vix inſolentioris cujusdam dictionis ac barbaræ nota abſolvi poterit Autor Dialogi. Inaudita eſt priſcis notio verbi *agitare* pro *exagitare*, quæ eſt Autori noſtro pæne familiaris. Sic *Cap. IV* n. 2: *Nam nec tu* agitare *& inſequi Poetas intermittis*; vid. *Cap. XXI* n. 15, alibi. Mere vero barbarus eſt ſignificatus verbi *vexare* pro *irridere*, quo plus eſt vice ſimplici ab Autore uſurpatum, ſicut *Cap. XXIV* n. 1: *Quam copioſe ac varie* vexavit *antiquos* & in primis *Cap. I* n. 5: *Neque enim defuit, qui diverſam quoque partem ſuſtiperet, ac multum* vexata *& irriſa vetuſtate noſtrorum temporum eloquentiam antiquorum ingeniis anteferret*. Clariſſime ex hoc loco patet, *vexare* Autori hujus Dialogi nihil aliud ſignificare, niſi *irridere*, dum pro more ſuo ſatis frigido hic duo verba idem ſignificantia accumulavit, ne cui de barbaro verbi *vexare* ſignificatu dubium ullum remaneret. Nam teſte *Gellio Noct. Attic. II, 6, p. 135* edit. *Gronov. Qui fertur & raptatur, atque huc atque illuc*

huc diſtrahitur, ſi vexari proprie dicitur. Et, quanquam paulo poſt idem addit: *Vulgo dici ſolet, vexatum eſſe quem fumo, aut vento, aut pulvere,* nullibi tamen teſtatur, *vexare* ſua ætate valuiſſe *irridere.* Purus putus etiam barbariſmus eſt *Cap. VI* n. 1: *Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ tranſeo, cujus jucunditas non* uno aliove *momento, ſed omnibus prope diebus, ſed prope omnibus horis, contingit.* Nam, quando *Gronovius* pro *uno aliove,* quod plane barbarum eſt, *uno alterove* mavult, Cel. *Heumannus* autem *uno aliquo,* fit id ex ingenio, invitis MSS. & exemplaribus tantum non omnibus, & ex præjudicata de Autoris ætate opinione. Tam dilucide corruptam ſui ſeculi Latinitatem, & ab argentea ætate quam longiſſime recedentem, hic mihi Autor prodidiſſe videtur, ut de barbara ejus ætate nemini limationis paulo ingenii non conſtet. Neſcio, an barbariſmis inſerenda ſit ſignificatio nominis *dictio,* quando in hoc Dialogo eandem vim obtinet, quam veteres nomini *recitatio* ſubjecerunt; vid. *Cap. XXXIV* n. 2, alibi. Itaque, cum hoc in Dialogo de cauſis corruptæ eloquentiæ locutiones inveniantur non ſolum vix ænea linguæ Latinæ ætate dignæ, verum etiam plane barbaræ, ſequi omnino mihi videtur, eum nequaquam argentea ætate, cui adhuc fuit adſcriptus, ſed barbaro demum ſeculo, elaboratum eſſe. Et, licet temporis momenta, quæ in hoc Dialogo obſervantur, argenteæ ætati apprime conveniant, hæc tamen omnia tam facile fingi potuerunt, quam difficulter barbaræ tempeſtatis ſtilus diſſimulari potuit ac penitus evitari. Quocirca, niſi forſitan fides MSS. & autoritas obſtat, qua de re judicent, qui eorum gaudent copia, parum abeſt, quin hunc Dialogum ſuſpicer a Viro quodam tribus ſeculis vix quidem ſuperiore conſcriptum, & pro *Quintiliani* Opere, quod ſe ipſe ſcripſiſſe memorat, venditatum eſſe. Sed manum de tabula.

LUX IN TENEBRIS, QUAM ZOHAR, ANTIquum Judæorum monumentum, genti ſuæ occæcatæ

præbet ad myſterium SS. Trinitatis eo facilius apprehendendum, obſervata & manifeſtata pridem, cujus Continuatio nunc ſequitur, ſtudio M. NICOLAI LÜTKENS, Eccleſiaſtæ Hamburgenſis in Billwerder.

Hamburgi, typis Franc. Dan. Bruncovii, 1731, 8.
Plag. 11.

Expoſuerat Autor Pl.Rev.A.1706 Lipſiæ pro impetrandis Magiſtrorum privilegiis examini eruditorum Diſſertationem, quæ inſcriptionem præfert: *Zohar, antiquum Judæorum monumentum.* In ea præcipue de Autore hujus libri Cabbaliſtici & antiquitate diſſeruerat, multa in eo opera poſita, ut objectiones a *Morino* in antiquitatem illam eliminandam directas dilueret. Nunc eam curavit recudendam, & Sectione altera locupletavit, qua erudite pertractat ſumma capita de argumento libri *Zohar*, ejus methodo, ſtilo, partibus, fine, uſu, editionibus, verſionibus, Commentariis. Præfixit inſcriptionem quoque ei novam, quæ conſentit cum ea, quam ſupra attulimus. Excuſa eſt *Pars* hæc *prima Altonaviæ typis Henr. Chriſtiani Hüllii.* Quam, biennio elapſo, excepit Continuatio, quam vocat Autor *Diſſertationem poſteriorem.* Et quidem *Sectio* ejus tantum *prima* nunc exiit, conſtans Capitibus ſex & Epilogo, nec non Præfatione. Suſpicamur, unam & alteram ejus partem proxime eſſe ſecuturam. Fatendum eſt, inſignem libri *Zoharis* eſſe uſum ad Judæos recentiores refellendos. Inſunt enim ei rudera de *Trinitate*, & expoſitiones V. T. dictorum, quæ *Chriſtus* & Apoſtoli æque de *Meſſia* interpretati ſunt, Judæi vero poſtea miſere detorſerunt. Dolendum tamen, interpolatores nonnulla inſeruiſſe, & *R. Simeonem*, Autorem libri potiſſimum, faviſſe Philoſophiæ Orientali, uti patet ex methodo docendi allegorica, doctrina de emanationibus Dei, de duplici Adami forma

Digitized by Google

ma, a *Platone* etiam & Fanaticis ac *Gichtelio* ſuſcepta, de purgatione & apocataſtaſi animarum, de ſubordinatione perſonarum Dei, item amore magiæ, fictis revelationibus, ſpeciebus incantationum, aliisque momentis, quibus Chaldæorum & Magorum Philoſophia ſcatuit. Palmaria *Zoharis* pars eſt Commentarius in Pentateuchum, conſtans Dialogis inter *R. Simeonem ben Jochai* & diſcipulos ejus inſtitutis. Hunc excipiunt libelli *Siphra de Zeniutha*, *Idra rabba kadiſcha*, & *Idra zuta kadiſcha*, qui Commentario ipſi ſuis locis ſunt inſerti. Inſcriptio *Zohar*, זוהר, eſt vel ex voce cœleſti, quæ *Simeoni* acclamavit, *illuminare*, vel ex *Dan. XII, 3.* Sunt & alii libelli, qui vocantur *Zohar*, quamvis longe recentiores, quales exſtant *Zohar harakia*, *Zohar al harrephua*, *Zohar Jehovah*. Antiqui, de quo diſſerit Autor, non fit mentio ante Seculum XIII, cujus ſilentii cauſam in occultationem myſteriorum transfert. *Joannes Morinus*, præeunte *R. Gedalia*, eum habuit pro fœtu, quem *R. Moſes Leo* ſuppoſuerit. Sed docuit *Bartoloccius*, *R. Moſen Leonem* ſuæ expoſitioni in Pentateuchum inſeruiſſe verba *Zoharis* per modum impoſturæ, quæ ſtatim ex diverſiſſima dialecto pateſcit. Autores libri genuini ſunt *R. Simeon*, filius *Elieſer*, diſcipuli ejus, & interpolatores. Ætas *Simeonis* eſt æqualis Imperatoribus *Hadriano* & *Antonio*. Præceptor *Simeonis*, *R. Akiba*, A. C. 120 Bitteræ interiit. *Simeon*, ſimilia fata a Romanis metuens, ſeſe abdidit cum filio per duodecim annos in antro, in quo fertur *vocem cæleſtem* audiiſſe, & mira ſpeculatus eſſe. Ortu fuit Galilæus. Immortuus eſt verbis de *Meſſia* habitis. *R. Juda ben Baba* eum in Thanaitam promovit. Antiquitatem *Zoharis* Autor comprobat ex ætate ſociorum *R. Simeonis*, *R. Abba*, *R. Joſe*, *R. Chija*, *R. Jizchac*, & *R. Elieſer* filii, quorum ſingulos ſub *Adriano* floruiſſe, *Lightfootus* oſtendit: ex dialecto Hieroſolymitana & Talmudica, impuriori vocibus *Jonathanis* & *Onkeloſi*: ex teſtimoniis de Trinitate & Meſſia: ex momentis minoribus

ribus aliis, & inprimis ex assumtis vocibus Græcis ac Latinis. Vocabula Italica & Hispanica interpolatoribus transscribit. Diluit deinde objectiones *Morini*, & urget, mentionem de punctis vocalibus ac accentibus antiquitati nil derogare, quia Codex Mischnicus accentum, quibus cum punctis illis nexus sit arctissimus, & *literæ nun mysticæ* quoque, mentionem injiciat. Obiter addo, verosimile esse, literas in Bibliis Hebraicis mysticas spirare spes Judæorum de suo *Messia*, & iniquitatem in *Jesum*. Testor inductionem. Masoretæ jam mystici *Nun* neminerunt. *Theodorus Hasæus* olim quæstionem moverat, quid significaret *Nun* inversum, finale in medio, & suspensum. Sed nemo publice hunc modum apte solvit. Succedit nunc *Continuatio*, seu *Sectio I*, *Dissertationis posterioris*, de tribus in una indivisa Dei essentia personis. *R. Simeon* sæpius provocat ad dogmata, majorum per manus tradita. Deus dicitur *Lev. XVI*, *18*, אֲדֹנָי יְהוָה. *R. Simeon* docet, per vocem *Elohim* designari *judicem*: per *Jehovah* significari Deum *misericordem*: per יְהוָה notari duas voces *Jehovah* & *Elohim*, i. e. Deum, cujus misericordiam impii commutent in judicium vindictæ. Patet hinc antiquitas punctorum vocalium. Addit *R. Simeon*: Hic indicantur *tres personæ*, ג' דרגין per nomina *Adonai*, *Jehovah* & *Elohim*, ac *quælibet personâ distincta est ab alia*; *& quamvis hoc ita sit, omnes tamen sunt unum & conjuncta in uno, neque separantur alia ab alia.* Vox *Eloeh* judicem notat *Psalm. LXXXII*, *6*, *7*, *Exod. VII*, *1*, *XXII*, *7*, *8*, *26*, *Jo. X*, *34*. Sed num ubique? Putemus, ea denotari *substantiam venerandam ob potestatem supremam*, vel absolute talem, vel ab ea cum altero communicatam. Vox יהוה videtur liberationem, misericordiam & salutem, involvere *Exod. VI*, *3*, *7*, *8*, *XXXIV*, *6*, *7*, *Es. XLIII*, *11*, *Exod. XII*, *12*. *Darga* notat in *Zohare personam*, quod plurimis hic firmatur exemplis. Decem tamen *sephiroth* quoque inibi dicuntur *dargin*. Et tum vox *eminentes Dei proprietates*, judice Nostro, designat.

Digitized by Google

gnat. *Zohar* docet, *Meſſiam* eſſe *Jehovah*, & dici *Zeir appin*, *μικροπρόσωπον*. Hæc forſitan ad utramque naturam indicandam tendunt. Voces אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה a Noſtro exponuntur ita: *Benignam nunc præſtabo liberationem, qui olim eandem Iſraeli ſpirituali exhibebo.* *R. Simeon* diſtincte porro tradidit, tres eſſe perſonas, quæ tamen ſint חד *unus Deus.* In loco *Gen. XIX*, 24, *Zohar* agnoſcit *perſonam judicii inferioris, quæ acceperit poteſtatem a ſuperiori.* Sed ſubordinatio illa vix ſolide excuſatur, ut caute monet Noſter. Procedit porro Autor ad triſagion illud *Eſ. VI*, 3, &c. de quo *R. Simeon* faſſus fuerit, quod *omnibus una ſit eſſentia, nempe Schechinæ ſuperiori & Schechinæ inferiori illi, & ei, qui procedat ex illis, Spiritui, & ingrediatur unam illam eſſentiam.* Elucet hinc proceſſio Spiritus Sancti a Patre & Filio. Græcis hinc conſtare poteſt, novum dogma non eſſe, *Spiritum a Filio procedere.* Additur, nomen *Schechinæ* & Patri & Filio & Spiritui S. tribui. *R. Simeon* locum *Eſ. XLVIII*, 16, ubi fit mentio legati a Domino ejusque Spiritu miſſi, exponit de Meſſia a Patre miſſo. Judæi recentiores eum locum mire torquent. Objectionibus *R. Iſaaci* egregie ſatisfacit Noſter, non gravatus addere analyſin logicam totius Capitis *Eſaiæ XLVIII.* Adjungitur dein & ſubvertitur *Cryptoſociniani* cujusdam Altorfienſis perverſa interpretatio, qui per *enallagen* incommode adſcitam inſigne hoc vaticinium enervare ſtuduerat. Tandem delabitur Autor ad arborem cabbaliſticam ſeu decem *Sephiroth*, cujus jam in *Zohare* injicitur mentio. Cabbaliſtæ recentiores de *emanationibus* ſuis *Spinoziſticis* eam exponunt. *R. Simeon* vocem ספירות ex ספיר *Sapphiro Exod. XXIV*, 10, exponit, alii ex ספר per *recenſiones.* Autor exiſtimat, per tres priores *Sephiroth* exprimi tres unius divinæ eſſentiæ perſonas a ſe invicem diſtinguendas; per reliquas majeſtatem Dei, ſigillatim Meſſiæ, illuſtrandam ex *1 Chron. XXX*, 10 *ſq. Prov. III*, 19, *Jer. LI*, 15.

Pag. 49. 61 ſq. 72 ſq. 87 ſq. 94 ſq. 111 ſq.

Alii omnes *Sephiroth* convertunt ad indicandas Meſſiæ proprietates. B. *Buddeus* non multum præſidii collocavit in trinitate *Zohariſtica*, quippe quæ Arianis plus faveat, quam Orthodoxis. Diſtinguit Autor inter formulas loquendi inconcinnas & rudera ipſa veritatis. *Jo. Bened. Carpzovius* ingenue fatetur, Cabbalam *R. Simeonis* refertam eſſe multis ſuperſtitionibus, nugis & incantamentis. Spes eſt, Autorem loca *Zoharis* de Meſſia eodem modo eſſe collecturum & illuſtraturum. Utinam in eodem clivo ſudaſſet Autor Cabbalæ denudatæ. A doctiſſimo Autore in poſterum hoc exſpectari meliora poſſunt, quo major eſt ejus cognitio literaturæ Hebraicæ, cujus quippe ſpecimen eſſe luculentum juſſit præſentem *de Zohar* Diſſertationem, aut Diſſertationis potius particulam.

MODESTA ET SOLIDA RESPONSIO ad Virum Clariſſ. STEPHANI VITI iniquiſſimum librum, quem inſcripſit Apologiam, in qua noſtram Evangelicam Doctrinam in Synodo Dordracena proſcriptam eſſe, B. LUTHERUM, Formulæ Concordiæ Autores, ceterosque antiquiores Theologos Eccleſiæ Lutheranæ, a doctrina Supralapſariorum alieniſſimos fuiſſe, nihil denique eorum, quæ VITUS doctrinæ noſtræ objecit, merito objici, luculenter evincitur, CL. VITUS autem innumerorum conviciorum, paralogiſmorum, doli mali etiam, & levitatis, modeſte coarguitur. Accedunt Stricturæ ad ejusdem VITI Vindicias, Autore M. GEORGIO LUDOVICO OEDERO.

Hambur-

Digitized by Google

Hamburgi, apud viduam Felgineri, 1732, 8.
Alph. 1 plag. 14.

Totum titulum adſcripſimus, ut hic brevioribus nobis eſſe liceat. Nimirum juſtis de cauſis verborum parciores erimus in libro, quem cum voluptate totum legimus, ea tantum excerpturi, ex ipſa potiſſimum Præfatione, quæ ad hiſtoriam libri & præjudicium qualecunque de eo pertinent. Cum ſilentium præſtantiſſimorum Virorum, quos in *Apologia* vehementiſſime laceſſiverat Cl. *Vitus*, is ita interpretaretur in *Vindiciis*, quaſi non eſſet, quod regeri poſſet, perſuaderi ſibi ab amicis paſſus eſt Autor Max. Rev. ut efficeret, ne vacua in aula diutius ille triumpharet. De ſummis Diſputationis capitibus ex ipſo, quem propoſuimus, titulo ſatis conſtat. Dicendi genus eſt non modo terſum, &, quantum res ipſa patitur, Latinum, quod oſtendat virum de ſchola etiam bene merentem, ſed etiam acutum, & tale, quod dormitare lectorem eruditum non patitur: interim modeſtum, Chriſtiano homine & Theologo ſcilicet dignum. *Quanquam enim*, inquit Max. Rev. Autor, *Vito, cujus libello nullum intemperantiorem videre unquam contigit, niſi* Weislingeri Friſs Vogel, *& ſimiles aliquot, acerbiores dicere velis, nulla fieret injuria, ſi ſale perfricaretur mordaci; at argumento & dignitati cauſæ, quæ hoc genus dicendi reſpuit, & moribus comtioribus ſeculi injuria fieret. - - Multo minus Eccleſiam Reformatam duris inceſſi verbis, ut ille quidem noſtram duriſſimis, in qua* furorem regnare *dixit.* Ne tamen, quantum ad ipſas res, molliter nimis cum *Vito* actum putemus, vel ex Indice licet cognoſcere, in quo *Vitus male allegat*; indicantur loca 12: *Viti convicia plurimis omiſſis*, indicantur paginæ 24: *Vitus doli mali reus* agitur undequadrageſies, qui numerus nos admonebat ſupplicii flagellationis Judaicæ: *Viti Contradictiones* duodequadraginta paginis indicantur: *Viti para-*

paralogiſmi arguuntur 44. quo quidem in genere fatetur Cl. *Oederus* poſſe facilius fieri, quam in aliis, ut aliis aliter, quam ſibi, videatur. *Levitas Viti* accuſatur locis 61, quo nomine intelligi vult Autor, *quicquid ignorantiam rerum, de quibus ſcribendum fuit, & jactantiam ſapere* ipſi videtur, quo in genere illud etiam refert, quod ſubinde ſe recipit ad Cel. Philoſophum, *Chriſtianum Wolfium*, cujus ſcripta eum non legiſſe, ita ubique patere ait Noſter, ut pudere eum neceſſe ſit imperitiæ. *Quoties ad antiquos Lutheranos conatus eſt Vitus provocare* (verba & hæc ſunt Cl. *Oederi*) *toties hallucinatum eſſe oſtendi. Quæ e Pantochreo collegerat, diſſipavi omnia, ita denique nudavi & inermem omnium oculis Clariſſimum Vitum expoſui, ut non eſſe credam, quod contra hunc Virum porro ſcribi neceſſe ſit. Neque vero hæc ita ſcribo, quod a me potiſſimum proficiſci poſſe crederem, quibus is proſterneretur, ſed quod contra levem adverſarium facilis eſſet victoria.* Poterant iſta jactantius dicta videri, ſed ſunt alii, qui idem ſentiunt. Incidit in manus noſtras judicium Viri cujusdam, emunctæ, ſi quisquam, naris, & minime ſtudio aliquo partium intemperante impediti, qui ſcriberet, *riſum ſibi ſubinde miſerum Vitum exprimere, quem plane deplumem Oederus reddiderit.* Nos judicio, quin longiore libri, multas ob cauſas lectu digni, recenſione abſtinemus, tum quod abhorrere a noſtro inſtituto controverſiarum id genus tractationem putamus, tum quod ne commode quidem fieri poteſt, niſi momentis utriusque partis e regione poſitis. Illud videmur vere confirmare poſſe, Virum Clariſſimum & eruditiſſimi Theologi & Chriſtiani moderati ac ſapientis viri, nec minus tamen acuti & acris diſputatoris, perſonam præclare pertuliſſe, qui ægre ceteroquin nobiscum feret, negligenter adeo impreſſum, & tot operarum vitiis deformatum, librum ſuum prodiiſſe.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. VI.

JO. PETRI BELLORII, ROMANI, ANNOTATIONES, nunc primum evulgatæ, in XII priorum Cæſarum Numiſmata, ab ÆNEA VICO, Parmenſi, olim edita, noviter additis eorundem Cæſarum imaginibus, majori forma a præſtantioribus Chalcographis æri inciſis, Eminentiſſimo ac Reverendiſſimo Principi, Domino D. ALEXANDRO S Mariæ in Coſmedin S. R. E. Diacono Cardinali ALBANO, dicatæ.

Romæ, impenſis Fauſti Amidei in via curſus, 1730, fol. Alph. 1, cum Tabb. æn. 84.

Serius paulo, quam ſperavimus, ad nos pervenit liber præſtantiſſimus, qui duorum, quibus nemo paulo humanior non aſſurgit, Virorum celeberrimorum, ex Præfatione, ſive vitam ac ſtudiorum rationem, ſive libros, ab iis editos, ſpectes, uberius cognoſcendorum, nomina præfert, *Æneæ* nempe *Vici*, Parmenſis, & *Jo. Petri Bellorii*. At ea ipſa, ut auguramur, perficient, ut etiamnum non inviti cognoſcant Lectores noſtri, quæ breviter de eo in medium afferemus. Edidit *Æneas Vicus* Par-

mæ A. 1653, & poſtea rurſus anno inſequenti, duodecim priorum Cæſarum numiſmata, quæ editio deinde Romæ iterata eſt per *Jo. Moſcardum* A. 1714. Quarum editionum exempla cum rariſſime invenirentur, atque apud bibliopolas proſtare dudum deſiiſſent; *Jo. Petrus Bellorius*, Antiquariorum Romanorum princeps, denuo edendi libri notisque ornandi conſilium cepit, idque ea ratione, ut Cæſarum vultus, qui partibus numorum averſis præmittuntur, majori forma a præſtantioribus, qui tum florebant, Chalcographis exprimerentur. Id conſilium cum ſumma dexteritate Vir ad hæc ſtudia natus perfeciſſet, accidit nihilominus, ut labor optimus & luce digniſſimus diu cum tenebris luctaretur, e quibus jam felici auſpicio protraxit *Fauſtus Amideus*, impenſis nullis, quibus redimendus fuit, parcendum ratus, ut antiquitatum ſtudioſis rem gratam facere poſſet. Habent igitur illi hic & *Vici* numiſmata, & *Bellorii* celeberrimi Annotationes, tam doctas & exquiſitas, ut ex magnis & plurimis Voluminibus, quibus numi veteres magno apparatu deſcripti illuſtratique proſtant, plus profici haudquaquam poſſe videatur. Specimina in medium afferre haud una facile poſſemus; ſed, cum ſummæ doctrinæ ſummam brevitatem junxerit *Bellorius*, atque adeo ipſa verba ejus repetenda videantur, Lectores harum rerum cupidos ad librum ipſum, cujus potior pars Tabulis æneis, longe diligentiſſime ſculptis, conſtat, ablegare, ut arbitramur, non invitos ſicebit.

Des Heil. Römiſchen Reichs vollſtändige Staats-Rechts-Lehre ꝛc.

h. e.

JACOBI CAROLI SPENERI PLENIOR DOCTRINA Juris Publici Imperii Romano-Germanici.

Tomus VII.

Francofurti & Lipſiæ, impenſis Georgii Marci Knochii, 1733, 4. Alph. 2 plag. 4.

Quin-

Digitized by Google

Quinquennium fere interceſſit temporis, ex quo continuationem hujus Operis optavimus, ſed concatenati labores, & denique mors B. *Speneri* omnem fere ſpem interverterant. Poſtquam vero inter alia beatæ defuncti Autoris ſcripta is quoque liber prorſus ad umbilicum perductus, isque propria Autoris manu conſcriptus, inventus eſt; Bibliopola indefeſſus, quam primum potuit & licuit, omnem navavit operam, ut textus integri Syſtematis, a *Spenero* non minori ſtudio, ingenio & judicio, quam in Tomis prioribus, elaboratus, notis eruditis illuſtraretur. Quam ob rem, uti nobis certo relatum, Conſ. *Jacobum Auguſtum Franckenſteinium*, Collegam olim noſtrum diligentiſſimum, nuper non ſine magno dolore noſtro ex hac vita evocatum, adiit, & haſce ei demandavit partes, cujus quoque opera & notis illuſtratus Tomus VII in publicum nunc prodit, cui ſemeſtri quovis ſpatio comitem addere Tomum novum, apud animum habuerat conſtitutum. Tomi VI recenſionem nos in *Actis* A. 1727 *M. Dec.* dediſſe meminimus; jam ſumma capita hujus Tomi VII attingere placet, in quo *Juris Publici Speneriani Liber V*, & in illo *Jura Electorum* proponuntur. *Cap. I de Collegii Electoralis Præeminentia, Prærogativis, Titulis & Cæremoniis*, & *Capite II de Electorum Electione, Poſtulatione & Succeſſione æque, ac Jure Tutelari*, agitur. Hæc cum præter opinionem notis adjectis ob inſignem materiarum dignitatem nimium excreverint; harum Autor, ut modum finemque Operis reſpiceret, hic jam duxit perſiſtendum. Multa hoc Tomo continentur, quæ alibi vix collecta invenias, &, quoniam ea eſt Prærogativarum æque ac Ceremoniarum indoles, ut in diem magis magisque adaucta ſæpius mutetur, multa eorum, quæ noſtris demum temporibus geſta ſunt, hocce Tomo prima vice recenſentur. Speciminis loco nota inſerviat, in qua per aliquot pagellas diſ- Pag. 11.
ſerit *Annotationum Autor*, quomodo ſucceſſu temporis præcedentia Electorum majora in dies ſumſerit incrementa. Quam ob cauſam monet, Electorem Bavariæ in aula ſua jam Seculo XVII Principibus reliquis Sacri Rom. Imp. cedere noluiſſe, cum e contrario antiquiſſimis temporibus Electores Eccleſiaſtici, ut

& Saxo & Brandenburgicus, hac occasione potentioribus Ducibus, Landgraviis & Marchionibus, nec non Episcopis, locum honoratiorem non denegaverint, licet, ut paucis multa expediamus, Diis minoribus eundem haud concesserint.

Pag. 12. Porro observat Autor, ante Seculum XVII ab Electoribus nomine *Regiæ Excellentiæ* vel *Dignitatis* Reges tantum honoratos, sub Seculi vero illius initium Reges *Majestatis* nomine laudatos, & velut in remunerationem *Fratrum* honores accepisse Electores. Quibus absolutis, probat,

13. secundum Aureæ *Bullæ Tit. VI* in negotiis publicis Imperii Electores ipsis Regibus præsentibus non inferiores esse, sed non interrupto ordine omnes antecedere; unde *Joannes Georgius*, Brandenburgi Elector, *Rudolpho II*, singuli Electorum *Ferdinando III*, Elector Moguntinus *Leopoldo*, &

14. Elector Bavariæ *Josepho*, Hungariæ Regibus, dextram concedere noluerint. Hanc prærogativam rationibus confirmat, & *Carpzovium*, qui id juris unice Bohemo competere contendit, refutat. Deinde *Buxtorffium* notat,

15. qui eandem præcedentiam præ Regibus in aliis occasionibus Electoribus irrito conatu vindicare annititur. His expositis, ad aliam quæstionem descendens, inquirit, quænam sit consuetudo, si Elector cum Regum Fratribus ac Filiis Principibus concurrat. Qua occasione tam notatu digna, quam dubia, exempla in utramque partem recenset, & in fine inter Principem primo- & secundo-genitum, inter Principem regni hæreditarii &

16 sq. electivi, distinguit. Postea lis de proedria Electorum æque præ Archi-Ducibus Austriæ, quam præ Ducibus Burgundiæ,

17. & rationibus & exemplis ubivis æqua lance expenditur. Nec ista, quæ Dux Lotharingiæ pro stabilienda sua præcedentia Electoribus objicit, sunt omissa; sed, juribus Ducis Sabaudiæ accuratius examinatis, quæ huic, tanquam Regi olim Siciliæ, nunc Sardiniæ, quodammodo cessa fuerint, Lotharingico plane denegantur, quamvis & illum nonnulli ob prætensa saltem in Siciliam & Neapolim jura Electoribus anteponere haud dubitaverint. Denique, ne singularium quidquam de-

fide-

Digitized by Google

ſideretur, Magni Ducis Florentini contentiones circa hancce rem commemorat, & conventum Magni Ducis, Coſmi *III*, cum Electore Saxoniæ, *Jo. Georgio III*, in aula Dresdenſi, in quo hic illi hoſpitali favore ceſſit, ſed Princeps Electoralis primogenitus non niſi ſemel in angiportu occurrit, pluribus refert. Et hæc ſunt, quæ ſpeciminis loco dixiſſe ſufficiat. *Tomo VIII de Electorum Unione, Diætis*, &c. &, hiſce abſolutis, *de ſingulis Electoribus in ſpecie* dicendum erat, niſi fatorum lege nunc quidem interruptum eſſet conſilium hoc laudatiſſimum.

D. Johann Gottfried von Meiern Gedancken von der Rechtmäßigkeit des ſechſten Zinnß-Thalers in Deutſchland, &c.

h. e.

D. JO. GODOFREDI DE MEIER, MAGNÆ Britanniæ Regi & Electori Brunſuico-Luneburgenſi a Conſiliis Aulæ, Meditationes de Juſtitia uſurarum ſemiſſalium in Germania, occaſione memorabilis Concluſi, a Senatu Imperiali Aulico die lunæ 5 Maji A. 1732 in cauſa de Kniggen contra Ducem Saxo-Iſenacenſem & ejus Status Provinciales in cauſa debiti lati; in quibus natura & indoles Germanici pignoris ſimul exponitur, &, in noviſſimo Imperii Receſſu de Anno 1654 uſuras in mutuo ad quincunces minime reſtrictas fuiſſe, ex Actis publicis comitialibus evincitur.

Hannoveræ, apud Jo. Chriſtoph. Ludolph. Schultzium, 1732, 4.

Alph. 1 pl. 12.

Magnam a doctis Viris haud dubie inibit gratiam Conſ. *Meierus*, qui popularem illum errorem, quincunces

Imperii legibus uſuras ſaltem admitti, non ſolum fortiter impugnavit, verum etiam illum e Themidis ſacrario expulit, ejecit, exterminavit fortunatiſſime. Nemo enim quisquam majori felicitate hoc opus exequi potuiſſet, præter Illuſtrem Autorem, qui, præter exquiſitam ac ſingularem, qua in jure pollet, doctrinam, a multis retro annis, in veteribus chartis Diplomatibusque conquirendis, quæ antiquam Germaniæ conditionem repræſentant, nullis ſumtibus laboribusque pepercit. His præſidiis inſtructus, ad ſcribendum hunc librum, quem Germanicæ antiquitatis theſaurum jure meritoque vocaveris, acceſſit. Sed, qui communem errorem feliciter profligavit, communes etiam methodi leges deſe-
§. 3. ruit. Neque enim de Doctorum autoritate magnopere fuit ſolicitus, tum quia aſſenſum JCtorum reperturum ſe difficulter crederet, tum quia contraria opinio communem regulam conſtitueret, iique, qui veram ſententiam ante ipſum propugnaverant, problematis inſtar eandem pro-
4. poſuiſſent; neque diſcrimen inter uſuras, fœnus & intereſſe, determinat, propterea quod integram numerisque ſuis abſolutam de uſuris Commentationem ſcribere, rem exiſtimaret & longioris operis, & ab inſtituto ipſius plane alienam. Atque certe non multum differt, utrum fructus illos, quos quis ex re aut pecunia ſua conſequitur, uſuras, aut fœnus, aut intereſſe, appellaveris, ſi modo his verbis intellexeris fructus ſortis civiles, quos debitor creditori in incrementum ſortis ipſi mutuo datæ annuatim præſtare aut dare promiſit. Res tota eo redit, ut, quænam uſuræ juſtæ licitæque ſint,
5, 6, 7. diſpiciamus penitius. Illuſtrat hanc rem ex Romano Pontificioque jure Cl. Autor, & ſat firmis invictisque argumen-
8. tis, nunquam Pontificum decreta, quoad uſuras, obſervaſſe Germanos, ipſosque potius Pontifices hanc antiquam Germaniæ conſuetudinem confirmaſſe, evincit, cujus rei clarum teſtimonium præbent *Martini V*, & *Calixti III*, Pontificum Maximorum, Bullæ ex Seculo XV, quæ in *Extravagantibus communibus* titulo emtionis venditionis inſertæ ſunt. Diſci-
9. mus ex iis, 1) pervetuſtam, laudabilem juſtamque conſuetudi-

tudinem viguiſſe apud majores noſtros, quod quilibet certos annuos reditus, cenſus & uſuras, ex prædiis, domibus & opibus ſuis, alteri promittere potuerit, qui ipſi pecuniam mutuo dederat; 2) determinationem quanti uſurarum contrahentium relictam fuiſſe arbitrio, 3) pro qualibet *marca* annui cenſus X, XI, XIII, XIV *marcas* polliceri, & ita beſſes, dodrantes, decunces uſuras accipere, rem fuiſſe extra legum pœnam conſtitutam; 4) creditorem aut emtorem ejusmodi annuorum redituum ſortem amiſiſſe, quando hypotheca, aut illa res, ex qua annuus cenſus præſtari debuit, caſu & ſine creditoris culpa interiiſſet; denique 5) Pontifices hunc antiquum Germanorum morem juſtum pronuntiaſſe, pontificiaque Decreta, contra pravitatem uſurariam emiſſa, ad hanc conſuetudinem non pertinuiſſe. Inde recte inferimus, injuriam fieri Pontificibus Cleroque, quando, annuos reditus in fraudem legis ab ipſis effictos, illis imputamus, ut ſub hoc prætextu pecuniam, quam ſub uſurarum nomine non poterant, fœnori locarent. Nam quid aliud ſunt annui reditus, quam Germanorum mutuum, quod inter laicos ſemper celebratum fuit? Hos Pontifices Magiſtratusque initio valde improbarunt, ſed, cum creditores hoc ægre ferrent, ingentesque turbas excitarent, resque ad Pontifices deferretur, ii tam juſte, quam prudenter, Germanorum conſuetudinem retinendam eſſe decreverunt. Nemini vero mirum videri debet, Imperii Regimento in Comitiis Auguſtanis A. 1500 præceptum fuiſſe, ut in certam formam redigerentur annui reditus. Hoc enim ſapienti laudabilique factum eſt conſilio, ne immites ac feroces creditores ad incitas redigerent debitores, illosque fortunis bonisque penitus ſpoliarent, id quod nonnullos feciſſe, improbumque exercuiſſe fœnus, illorum temporum monumenta loquuntur. Ut eo clarior hujus rei conſtet veritas, tenendum eſt, plane alium fuiſſe Germanorum mutui contractum, ac Romanorum, quippe illi pecunia numerata fere deſtituti, eadem, ſine ſubtilibus acutisque formulis diſtinctionibusque contractuum, alienæ ſuccurrerunt inopiæ. Adeo rara erat his temporibus in Germania pecunia, ut

§. 10.

11.

ut prædia & regiones tam. vili pretio venderentur, quæ nostris temporibus decem tanto pluris æstimantur. Omnis eorum reditus ex agricultura, re pecuaria, & vino; eæque solæ & gratissimæ opes. Hinc, cum sine pecunia nemo fere vivere, is vero, qui ea abundabat, usuras in pecunia exsoluturum debitorem, minime sperare poterat, venditiones rerum sub lege & conditione reluendi & vendendi excogitarunt. Ut vero creditores callidi & versuti exactione annuarum usurarum se liberarent, non prius numos solvebant debitori, quam prædium illud, ex quo annuos reditus & fructus perciperent; utendum possidendumque ipsis tradidisset. Sed, ne debitor patergis avitisque laribus, quod satis lugubre ac triste videbatur Romanis, in perpetuum carere opus haberet, luitionem sibi reservavit, attamen, quia ob nimiam pecuniæ raritatem illa valde incerta esset, vel nullum certum tempus, intra quod pignus lueretur, adjecerunt, vel illud debitoris unice commiserunt arbitrio. Et hæc vera causa est, quare debitor vel venditor census a creditore non adigi potuit, ut prædium relueret, ne sagax astutusque creditor tempus aucuparetur, eoque tempore solutionem urgeret, quo dissolvere æs alienum debitoris prohiberet inopia. Inde in creditorem dominium ejusmodi prædii, non quidem in perpetuum, sed ad tempus, usque dum relueret debitor, transiisse consequitur, tum quia dubiæ res erat aleæ, an & quando debitor pignus redemturus esset, tum quia debitor facile alteri concedere poterat nomen domini illius prædii, cujus fructibus se plane abdicaverat. Etenim Germani in contractibus pactisque magis rem, quam miseras anxiasque juris, quas feliciter ignorabant, subtilitates respiciebant. Quapropter creditor sæpe pactus est, re oppignorata utendi fruendi, quanti ipse posset ac vellet, cum is ac dominus casum & interitum rei præstare debuit, sortisque fecit jacturam, si quando res, ex qua censum accepit, etiam citra ipsius culpam periit. Indicat hoc nomen pignoris dominus (*Pfands-Herr*), pignoratitium dominium (*Pfands-Herrschafft*), ac quotidianum exercitium eorum,

Digitized by Google

eorum, qui in Germania tum res Imperii quam aliorum oppignoratas habent, qui plenario dominio, præter unicam liberam alienandi facultatem, utuntur. Quapropter omnino §. 12.
ii in ſummo verſantur errore, qui, ſub hoc noſtro mutuo fiduciæ contractum latitare, ſibi egregie perſuadent. Inde 13.
perobſcuras ac perdifficiles quæſtiones facile ſolveris, ſi ea, quæ ſupra collocavimus, principia in mentem revocaveris. Sic debitor nullam actionem in rem ſcriptam contra tertium ad res pignori datas recuperandas inſtituere poterat, ſi quando res oppignorata a creditore in tertium translata eſſet. Cum enim dominium & periculum rei in creditorem devolutum eſſet, pignus, utpote dominus, in tertium valide transferre poterat, nec opus erat, ut priſtini domini, debitoris, conſenſum impetraret; &, qui nullum inter debitorem & tertium, novum prædii poſſeſſorem, negotium interceſſerat, non ipſum, ſed creditorem, ejusque hæredes, actione convenire poterat debitor. Porro ex iisdem principiis ratio patet, qua- 14.
propter creditor Germanus ſortem amiſerit, ſi res pignori data, ſive dolo, ſive culpa, ſive caſu, perierit, propterea quod creditor pignoris dominium nactus eſt, & ſic ex natura dominii caſum quoque ferre debuit; quam ſententiam optimæ notæ chartis Diplomatibusque ſtabilivit munivitque Autor. 15 - 20.
Et ſic ſatisfieri poteſt illis Doctoribus, qui nimio juris Romani amore abrepti, rem tot chartis Diplomatibusque confirmatam negare aut in dubium vocare audent. Id fatendum 21 - 22.
eſt, quod negari nequit, rem pignori oppoſitam in debitoris manſiſſe interdum dominio. Sed hoc raro fiebat, & ſolum tunc, quando debitoris fidem ſatis cognitam exploratamque habebat creditor, aut exigua pecuniæ ſumma mutuo data erat. In majoris momenti pignoribus nullum ejusmodi 23.
exemplum afferri poterit, ubi plenum dominium usque ad ſubſecutam ſolutionem in creditorem transferebatur. Ex qua 24.
pignoris Germanici natura quæſtio, an jus reluendi in pignore Germanico præſcribi queat, decidi poteſt, quam non definit Autor. Hæc eum in finem commemoravimus, ut cauſam, quæ tam graves uſuras produxit, penitius inſpice-

remus. Et tunc mirari desinimus, tam immodicum permissum fuisse fœnus, si pecuniam valde raram, ceteras autem res, quas natura progignere solet in summa copia affluentiaque affuisse cognoverimus. §. 25-29. Comprobant hujus rei veritatem urbis Mœllensis libri hæreditatum, aliæque chartæ, ex quibus perspicimus, 1) in contractibus super mutuo initis nec certas formulas, nec subtilem distinctionem inter emtionem venditionem cum pacto de retrovendendo, & contractum pignoratitium observasse Germanos, tum quia cum ingenuo Germanorum candore certabat hæc subtilitas, tum quia contrahentibus unum idemque erat, quomodo causam contractus exprimerent. Testantur id formulæ, *habet & emit, reemere & redimere potest*; *recepit*; *vendere vel exponere, rehabere vel redimere*; *sibi dabimus*; *vendiderunt & locaverunt*; *exsolutionem & repositulationem*. Quid? quod in antiquis chartis, Diplomatibus legibusque verbum *commodare*, pro *mutuo dare*, *commodator* pro *creditore*, *commodatarius* pro *debitore* sæpenumero usurpatur, quemadmodum in Germanica lingua vocabulum *leihen* & *mutuum* & *commodatum* denotat; 2) nullum usurarum præfinitum fuisse modum, sed tot permissas, quot placuerunt contrahentibus; 3) Seculo XIII & XIV decunces usuras polliceri, usitatum & pervulgatum obtinuisse morem; 4) Seculo XV, quo aurum argentumque in Germaniam immigraverat, usurarum quantitatem mirum in modum decrevisse, usque dum in Comitiis Augustanis A. 1500, ut annuis reditibus certum modum ponerent, consilia agitarunt Imperii Ordines, quæ demum A. 1530 exitum sortita sunt. De usuris nihil definitum fuit, propterea quod alius, præter annuos reditus, pecuniam fœnori dandi modus ignorabatur, id quod formulæ contractuum, quas adduxit Cons. Autor, luculenter docent, qui & fata postea enarrat, quæ doctrina usurarum in supremis Imperii judiciis habuit. 30-41. Camera Imperialis eum in pronuntiando modum tenuit, ut 1) annuos reditus ex promisso & pacto, tanquam vetitum & illicitum fœnus, creditori abjudicaret; 2) stipulationem aut pactum usurarum non attenderet,

deret, ſed intereſſe moræ ſaltem adjudicaret; 3) hanc moram, niſi alia ratione probare poterat, a tempore litis conteſtationis computaret, & 4) quincunces uſuras, ſi mora interpoſita fuerat, permitteret. Imo Cel. cujusdam JCti literis, quas ex §. 38.
abditis ſcriniis extraxit, tempore Receſſus noviſſimi opinionem contra uſuras ex ſtipulatu in Camera Imperiali adhuc obtinuiſſe, evincit Autor, donec easdem, ſed ſaltem a tempore noviſſimi Receſſus publicati, admiſit. Judicium Imperii 40.
Aulicum ante Receſſum noviſſimum nullam in materia uſurarum ſententiam tulit, quippe cui adhuc initio Seculi XVII 43.
ſtatus quæſtionem excitarunt Imperii Proceres, ipſique jurisdictionem in cauſis privatis denegarunt. Obſervatu digna ſunt, quæ Autor ex Actis comitialibus in hanc rem notis inſeruit. 42.
Verum paucis ab hinc annis duo memorabiles res judicatæ hujus illuſtris Senatus occurrunt, una in cauſa *von Oſtein contra Brandenburg-Culmbach*, altera, quæ occaſionem 44 & 45.
huic libro dedit, in cauſa *von Kniggen contra Sachſen-Eyſenach*, in quibus uſuræ ſemiſſes ex ſtipulatione adjudicati fuerunt. 46.
Quod concluſum eo majorem attentionem meretur, 47.
quo clarioribus verbis pactum ſemiſalium uſurarum licitum & uſitatum declarat. Abeant itaque, resque ſuas habeant, qui, ſemiſales uſuras Imperii legibus prohiberi, perverſe improbeque aſſerunt, cum ſupremum illud Germaniæ judicium easdem licitas, æquas, juſtasque pronuntiarit. Sed id ſolum iis accidit, qui genuinis interpretandi regulis deſtituti, majores ſuos, tanquam oves antecedentium gregem, ſequuntur.
Quod ſi enim Receſſum Imperii noviſſimum, quo, tanquam 48-56.
clypeo, ſe tuentur, accuratiori mente inſpexiſſent, facile deprehendiſſent, noluiſſe Imperii Ordines generalem uſurarum regulam conſtituere, ac ſi futuræ uſuræ quincuncium modum non excedere deberent, ſed Sereniſſimi legislatores de caſu ſingulari disponere, & debitoribus, quibus infauſtum illud tricennale bellum bona abſtulerat, proſpicere voluerunt. Indicant hæc verba: *Wiedrigenfalls ſelbige des Beneficii hujus conſtitutionis verluſtig ſeyn ſollen*, quam acerbam pœnam illis debitoribus minatur lex, qui has uſuras non quotannis

Digitized by Google

rite ſolverent. Multis iisdemque evidentiſſimis teſtimoniis id probat Conſ. Autor, ſententiamque ſuam exipſis Actis comitialibus confirmat. Quo ipſo finem huic Commentationi imponit, quam Diplomata, chartæ & appendices, valde utilem atque fructuoſam reddunt.

JO. FRID. POLAC, J. U. D. & PROF. JURIS Extra-Ordin. in Academ. Viadr. nunc vero Rintel. evocati Prof. Jur. Ordin. Syſtema Jurisprudentiæ Civilis Germanicæ antiquæ, ex ipſis fontibus Legum antiquiſſimarum Germanicarum, quotquot earum ſuperſunt, depromtum, methodo commoda ad genuina Juris principia revocatum.

Lipſiæ, apud hæredes Lanckiſios, 1733, 4. Alph. 1 pl. 16.

Dandum hoc eſt ſeculo præſenti, quod ſtudium Juris Germanici, quamvis diu ſatis delituerit, nunc tandem in dies magis magisque efflorescere incipiat, ex quo inveteratum illud præjudicium, quo laboravit per tot retro ſecula Germania noſtra, exſtirpatum, &, ſi non apud omnes, apud intelligentiores tamen, penitus extinctum eſt, datum nempe fuiſſe repudium omnibus legibus patriis, antiquis inprimis, ab eo ſcilicet tempore, quo Jus Romanum receptum, & tanto ſtudio ac fervore apud noſtrates numeroſa & pene infinita Commentariorum multitudine illuſtratum fuit. Nemo enim tunc temporis de moribus patriis cogitavit, cum foris noſtris Romanæ ſaltem leges obſtreperent, quo factum, ut bona noſtra Cenſitica in Romanorum Emphyteuſin, pacta familiæ in fideicommiſſa transmutata, & fere pleræque patriæ conſuetudines cum Romanis confuſæ fuerint. Suboluit itaque hoc multis de Jurisprudentia egregie meritis Viris, actum ſic eſſe de juribus noſtris, utut convenientioribus, & magis accommodatis ſtatui præſenti. Et, quemadmodum illi feliciores experti demum progreſſus, qui in indagando

Jure

Digitized by Google

Jure Romano curam ſuam ad antiquiſſima ejus tempora & prima inſtia extenderunt, ita pariter cœperunt Jura noſtra antiqua hinc inde diſperſa & ſepulta colligere, atque in lucem protrahere, prout laudabili inſtituto perfecit *Heroldus*, *Lindenbrogius*, aliique, quorum Collectionibus uſus Ill. *Schilterus*, verus Jurisprudentiæ Germanicæ inſtaurator, in ſuo incomparabili Opere Exercitationum ad Dig. ſingulis fere paginis comprobavit, receptum quidem fuiſſe Jus Romanum, aſt ſilentibus tantum legibus patriis, ſicque in ſubſidium, nec quemquam in definiendis cauſis noſtris poſſe tuto carere Jure noſtro proprio, antiquo pariter ac novo. Cum vero prædictæ legum antiquarum Collectiones partim raræ admodum & in paucorum, numeroſis licet, Bibliothecis aſſervatæ inveniantur, partim hoc incommodi adhuc habeant, quod ſine ordine diſpoſitæ & male collocatæ deprehendantur; autor jam publice fuit eruditis Ill. *Hoffmannus* in Diſſertat. de Principiis & Fontibus Leg. Germ. § 10, ut eorum aliquis, illas in ordinem redigendo, rem ſyſtematice pertractaret. Quam ob cauſam operæ pretium ſe eſſe facturum credidit Conſ. Autor, ſi illud in hoc ſuo Syſtemate Jurisprudentiæ Civilis antiquæ Germanicæ perficeret, inprimis cum Ill. *Hoffmannus* omnibus ſubſidiis ad id neceſſariis, & numeroſa & inſtructiſſima Bibliotheca, ipſum adjuvare non dedignatus fuerit, ut pluribus adducit Autor in Præfatione Operi præfixa. Totius Syſtematis ordo *quatuor Libris* abſolvitur, quorum *primus* agit de Principiis Jurisprudentiæ antiquæ & Jure perſonarum, in quo per *XIX Capita* jura ſtatuum, conjugalis, herilis, ac ſervilis, ex populorum Germanicorum antiquiſſimis legibus ac moribus, a *Tacito*, *Cæſare*, *Strabone*, aliisque, collectis, pertractata, omniaque, quanta fieri potuit, cura ad ſua principia revocata fuerunt. *Liber ſecundus* jura rerum, ut dominii, hæreditatis, ſervitutis, pignoris, & omnium ſimul contractuum circa res, per *XXII Capita* perſequitur. *Liber tertius*, conſtans *XVI Capitibus*, materiam delictorum, & *Liber* denique *quartus* ipſas actiones ſeu proceſſum Germanorum antiquiſſimum *XVII* diſtinctis *Capitibus* tradit. Omnium tamen legum, in hoc

Syſtemate propoſitarum, collectio usque ad tempora Speculi Saxonici & Suevici ejusque confectionem & ſic usque ad Seculum XIII ſaltem procedit, atque antiquiſſimæ Jurisprudentiæ Germanicæ periodum abſolvit; quippe leges Speculorum prædictorum mediam Jurisprudentiam, quam ſibi peculiari Syſtemate pertractandam ſumſit Autor, conficiunt. Ceterum, cum in his legibus, quæ eſt injuria illius ſeculi, quo conſcriptæ, multæ barbaræ voces occurrant, ne earum intellectus, (quippe ubique ipſa legum verba adducta,) difficilior paulo reddatur, cuivis Paragrapho, quoties neceſſarium viſum, ſubjunctæ ſunt notæ, in quibus ex probatiſſimis Gloſſariis, *Freſnæi*, *Wendelini*, *Spelmanni*, *Schilteri*, aliorumque, verba illa barbara ac obſcura mediæ & infimæ Latinitatis explicantur.

OBSERVATIONS DE CHIRURGIE, &c.

h. e.

OBSERVATIONES CHIRURGICÆ, QUIBUS adjunctæ ſunt complures in easdem meditationes in gratiam ſtudioſorum, per HENRICUM FRANCISCUM LE DRAN, e Societate Academica Artium, Chirurgum juratum Pariſienſem, Præpoſitum Seniorem ſui Conſortii, Senioremque Chirurgum majorem Xenodochii a Charitate dicti, & Demonſtratorem Anatomiæ in eodem Xenodochio.

Tomi II.

Lutetiæ Pariſ. apud Carolum Osmont, 1731, 12 maj.

Tom. I Alph. 1 pl. 6, Tom. II Alph. 1 pl. 7.

Quanquam variæ jam proſtant, a præſtantibus atque in arte ſua probe exercitatis Chirurgis in lucem editæ, Obſervationes, quibus univerſa res Chirurgica egregie illuſtratur; tantum tamen abeſt, ut has, de quibus jam dicemus,

Digitized by Google

mus, Obſervationes propterea inutiles bonæque frugis expertes eſſe credamus, ut potius eas non ſine plauſu a probis reique intelligentibus viris exceptum iri facile exiſtimemus. Non incelebre ob peritiam Chirurgicam, librosque alios, jam ab ipſo publicatos, Autoris nomen eſt, ut inde de hoc etiam libello judicium eo facilius ferre liceat. Non ſine ratione inculcat, in Præfatione, ut complurium aliarum artium, ita & Chirurgiæ, perfectionem, cum obſervatione, tum ratione quærendam eſſe; primas ejus origines obſervationi deberi, eandemque adhuc continuandam amplius, & fundamenti loco ſemper ponendam eſſe; ſed non decere, ut in hac ſubſiſtamus, quin potius id requiri, ut progrediamur longius, atque harum ope Obſervationum ipſam Theoriam emendemus, novisque acceſſionibus augeamus. Præclaro igitur conſilio Noſter utrumque hoc libello conjungere conſtituit, Obſervationesque produxit ſingulares & eximias de variis morbis operationibusque, quæ ad Chirurgiam pertinent, cum a ſe ipſo in noſocomio Pariſienſi, quod a charitate nomen habet, collectas, tum in ſchedis parentis ſui repertas, itemque ab aliis Chirurgis ſecum communicatas, quæ res non vulgares & tritas, ſed ſelectiores, complectuntur. Addidit plerisque epicriſin ſuam, quibus hiſtoriam in ſuccum velut & ſanguinem convertere, ejusque uſum in perficienda Chirurgia oſtendere conatur, ut, quid imitari debeant Chirurgi, quidve vitare, exinde cognoſcant. Quemadmodum autem *duobus Tomis* ſecundum partes corporis humani hæ Obſervationes traduntur, ita & nos ad eundem ductum indicem illarum daturi ſumus, ut, pro ea, qua ſemper uti conſuevimus, brevitate, omnia ea argumenta, quæ hic illuſtrantur, in unum velut conſpectum producamus. *Tomus prior* eas continet Obſervationes, quæ ad caput, collum, pectus, artusque ſuperiores, pertinent. Hinc *Obſerv.* 1 tumorem capitis in infante recens nato, 2 fiſtulam parotidis, 3 fracturam utriusque maxillæ, 4 morbum quendam linguæ, 5 ulcus faciei, 6 & 7 exſtirpationes polypi, 8 fracturam maxillæ inferioris, 9 & 10 tumores cancroſos, 11 tumorem cancro-

eroſum ſuperioris labii, 12 vulnus gutturis per inſtrumentum ſcindens, 13 carbunculum colli, 14 carbunculum nuchæ, 15 contuſionem pericranii, 16 vulnus capitis cum commotione violenta, 17 ſimile vulnus cum fractura tabulæ interioris ſyncipitis, 18 vulnus capitis cum fractura cranii, 19 grandem contuſionem cum fractura cranii, & extravaſatione ſanguinis ſuper dura matre, 20 vulnus capitis cum fractura cranii, 21 & 22 vulnus capitis & faciei, 23 vulnus capitis, & trepanum accidentale, 24 vulnus capitis ſclopetarium cum deperditione ſubſtantiæ, 25 vulnus cranii per ictum gladii, 26 vulnus capitis ſine fractura, 27 coſtam fractam & emphyſema, 28 effectus pleuritidis, 29 ſectionem cadaveris pleuritide denati, 30 ſectionem cadaveris & empyema, 31 ulcera ſanata, & abſceſſum pulmonis, 32 pleuritidem notham, ſ. abſceſſum inter pleuram & pulmonem, 33 calculos pulmonum collectionemque puris, 34 abſceſſum criticum ſub muſculo, qui latiſſimus dorſi vocatur, 35 vulnus pectoris & emphyſema, 36 ictum gladii in pectore, 37 ictum cultri in pectore, 38 aneuryſma in trunco aortæ, 39 abſceſſum ſub axillis, 40 tumorem cancroſum ſcapulæ, 41 cariem cum exoſtoſi, in parte ſuperiori humeri, & amputationem brachii in articulatione cum ſcapula, 42 abſceſſum, ſ. ſuppurationem capſulæ, quæ inveſtit caput oſſis humeri, 43 eryſipelas phlegmonicum, & decubitum ſymptomaticum, 44 vulnus brachii ſclopetarium, 45 abſceſſum fiſtuloſum ſub axilla, & hæmorrhagiam, 46 ictum gladii in cubito, 47 vulnus femoris ſclopetarium, 48 ictum gladii brachio illatum, 49 & 50 cariem oſſis cubiti, 51 eandem cum abſceſſu critico, 52 digitos conquaſſatos, 53 ſuppurationem ſuper dorſo manus, 54 fracturam complicatam oſſis metacarpi exhibet. *Alter Tomus*, quæ ad abdomen artusque inferiores pertinent, perſequitur. Siſtit hinc *Obſervatio* 55 Bubonocelen, 56 inciſionem corporis, & herniam cruralem, 57 Bubonocelen, 58 Herniam completam, enterocelen, 59 & 60 Herniam completam enteroepiplocelen, 61 Herniam epiplomphalon,

Digitized by Google

len, quæ fecit abſceſſum in regione epigaſtrica, 62 abſceſſum ventris, 63 tumorem inter peritonæum & muſculos abdominis, 64 abſceſſum in membrana adipoſa, 65 collectionem puris in regione lumbari, 66 abſceſſum in textu reticulari peritonæi, 67 collectionem puris cum carie, ſe manifeſtantem in lumbo ſiniſtro, 68 ſuppurationem, ſequelam variolarum, 69 ſarcocelen, tumorem teſticuli, 70 tumorem ſcirrhoſum teſticuli, 71 fiſtulam ſcroti, 72 caſtrationem, 73 hydrocelen in ſacco herniario, 74 abſceſſum perinæi, cariemque totius oſſis pubis, coſtæ dextræ, 75 & 76 fiſtulas perinæi, 77 calculum in urethra, & fiſtulam perinæi, 78 morbum veſicæ, 79 lupum inter nates, 80 fiſtulam cæcam & internam ani, 81 fiſtulam ani, 82 abſceſſum fiſtuloſum & varioloſum, 83 fiſtulam ani completam, factam per corpus externum peregrinum in recto, 84 amputationem hæmorrhoidum, 85 hæmorrhoides, 86 vulnus ſtomachi, 87 vulnus abdominis cum exitu omenti, 88 ictum gladii ventriculo illatum, 89 obſtetricationem ſingularem, 90 ancyloſin articulationis femoris cum oſſe ilei, 91 ancyloſin pedis, 92 cariem oſſis ilei, 93 tumorem femoris, & collectionem puris, 94 cariem trochanteris majoris, 95 tumorem per congeſtionem in femore, 96 fracturam femoris, commotionemque totius corporis, 97 lupum in genu, 98 amputationem, 99 cariem in articulatione genu, amputationem, 100 tumorem ſcrophuloſum in genu amputationemque, 101 ſpinam ventoſam, 102 vulnus tibiæ, 103 eryſipelas phlegmonicum, 104 vulnus tibiæ, effectusque tormenti bellici, 105 fracturam complicatam pedis amputationemque, 106 luxationem pedis dextri, 107 gangrænam a cauſa externa, 108 gangrænam & carbunculum, 109 cariem oſſis metatarſi, quod ſuſtinet hallucem, ſ. digitum pedis majorem, 110 cariem oſſis ſeſamoidei, 112 cariem hallucis a cauſa interna, 113 ulcus malleoli externi. Adjecit Autor in fine deſcriptionem quorundam remediorum, eorumque omnium, ſi a poſtremo diſceſſeris, externorum, quæ,

ſibi maxime familiaria in Obſervationibus identidem collaudavit. Ad extremum comparet Index rerum, quæ duobus his Tomis pertractantur.

LETTERA INTORNO ALLA CAGIONE DE' Terremoti &c.

h. e.

EPISTOLA DE CAUSIS TERRÆMOTUUM, Data a Doctore HIERON. GIUNTINO, Medico ac Phyſico, ad Illuſtriſſ. Equitem, JOSEPHUM RIDOLFUM.

Florentiæ, absque mentione Typographi, 1729, 4. Plag. 5.

Præmiſſa Opuſculo huic Cel. *Anton. Valliſnerii* Epiſtola ad Autorem dignitatem ejus ac præſtantiam abunde teſtatur; quamobrem ipſum, ut typis illud evulgari patiatur, exſtimulat. Ipſe Autor paucis de tremendo hoc naturæ effectu præfatus, divino conſilio homines terrenis rebus nimium implicatos, ita ſubinde ad reverentiam erga naturæ autorem revocari arbitratur, &, quam attenta mente pagani etiam ſtupendos hoſce terræ contremiſcentis motus ſuſpexerint, cauſam illorum ad iram Deorum transferentes, demonſtrat. Babylonii, rationem ejus antiquiſſimis temporibus indagaturi, aſtra reſpiciebant, atque ex vario ſiderum inter ſe poſitu horrendam hanc terræ conquaſſationem derivabant. Græci Neptunum ventorum ac tempeſtatum rectorem accuſabant; quapropter non uno loco ab *Homero* terræ motor ac concuſſor appellatur. Romani, prudenter dubii in determinanda vera tremendi hujus naturæ arcani ratione, ſingulari Numinis indignationi illud tribuebant, &, ne debito victimarum ac libationum honore defraudatum exacerbarent, ignoto Deo ſacra faciebant. *Epicurus*, cum varias terræ motuum cauſas ſuſpicatus eſſet, incertus, quam potiſſimum deſignaret, ignem

ignem tamen inprimis accuſare animo inclinabat, proteſtatus, ſe in re obſcura nemini tanquam indubia obtrudere velle, quæ divinando fere collegerat. Miſſis igitur aliorum ſententiis, Noſter, vadum ipſe tentaturus, obſervat, inter omnes activas ſubſtantias, quæ violentius & impetu concepto operantur, vehementiorem nullam, quam ignem, inveniri, quem in imis terræ viſceribus ali, ut credamus, gemina experientia inducimur. Alteram præbent tot montes ignivomi, qui a primordiis hujus univerſi obſervati, usque ad finem ejus duraturi videntur. Æque in calidis ac frigidis terræ regionibus exiſtunt, & Geographi, numerum illorum ineuntes, ſexaginta fere recenſent. Altera, eſt terræ foſſorum experientia, qui, profundos puteos excavantes, teſtantur, primum ſe frigus, mox, profundius paulo deſcendentes, frigus magis intenſum obſervaſſe, altius porro penetrantes, teporem ſenſiſſe, quem inſignis denique calor inſecutus ſit. Rationi itaque conſonum eſt, ut cauſam repentini atque violenti hujus, quem in terræ motu obſervamus, effectus ignem eſſe ſuſpicemur, cum impetu ejus muros fortiſſimos frangi, urbes, imo integras regiones, deſtrui & radicitus exſtirpari videamus, maxime cum, horrenda illa naturæ miracula, fulmina, tonitrua, velociſſimam lucis propagationem, &c. ejus vehementia fieri, indubium ſit. Non quidem neceſſe eſt, cum nonnemine ex recentioribus Philoſophis ſtatuere, ſubterraneum hunc ignem in abditis terræ viſceribus perpetuo tanquam in accenſa fornace ardere, cum illa aeris ſucceſſio atque libertas omnino locis illis deſit, quæ, ut flamma alatur, requiritur. Imo omnis terra in cinerem mox atque pulverem verteretur, atque vix nutriendo igni ſufficeret, qui viſcera atque medullam ejus continuo exederet. Multo minus ſoli, etiamſi caloris fons ſit, ſubterranea hæc incendia tribuere fas eſt, cum terram vix paucis infra extimam ejus ſuperficiem pedibus virtute ejus incaleſcere, metalli ac terræ foſſorum experientia conſtet. Ipſam terram noſtram receptaculum commune atque penu primarum atque radicalium ſubſtantiarum omnium eſſe, foventem in ſinu ſuo ſemina

errum omnium, ex quibus mixta quævis deinde extrahuntur ac componuntur, Poeta Philoſophus olim communi fere aliorum naturæ ſcrutatorum conſenſu ſuppoſuit. Non ex alia ratione *Lucretius* illam poeticis caloribus ſub Cybeles, quæ antiquiſſima omnium rerum mater credebatur, nomine depinxit, quam quod reapſe omnium metallorum ac foſſilium nutrix ac vena ſit, atque quaſi nidus rerum omnium calidarum æque ac frigidarum, ut omnia in ſinu ejus ſervata, ac paulatim enutrita, ſuo olim tempore, poſtquam ſatis maturuere, feliciter excludantur. Dubium igitur non eſt, ignis quoque ſemina in illa recondita deliteſcere, quibus vicinæ thermæ, aqæ fumantes, atque mineralium tantum non ebullientes venæ, in Pannonia inprimis atque terra Neapolitana, incaleſcunt. Semina hæc ignis, licet non uni rerum generi arcte innexa atque alligata ſint, inprimis tamen cum bitumine, ſulphure, aliisque materiis, quæ ignem facile concipiunt, combinata ſunt. Cum itaque certum ſit, hanc caloris materiam in imis terræ penetralibus paſſim abſconditam eſſe; naturale eſt, ut repentinæ conflagrationi ejusmodi corpuſculorum in imis terræ viſceribus motuum terræ phænomena tribuamus, cum materiæ igneæ vehementia, vi ſuccenturiata virtutis elaſticæ nitri ſubterranei, ejusque expanſione, forte augentur, eadem fere ratione, qua in libero aere fulmen ſulphurearum atque nitroſarum particularum exhalatione generatur. Confirmat ſententiam hanc nota ſatis experientia, quod motus terræ vehementiores ac crebriores in iis regionibus accidant, ubi ſolum ſulphureis, nitroſis, atque bituminoſis venis abundat, aut quibus montes bitumine ac ſulphure imprægnati vicini ſunt. Mirum itaque non eſt, in pinguibus Siliciæ arvis, & in fertili agro Neapolitano, ſæpius terram conquaſſari, cum ſolum iſtud ignivomorum montium, Ætnæ ac Veſuvii, cineribus ac igneis particulis ſubinde imprægnetur. Teſtantur præterea hiſtoriarum monumenta, terram non frequentius tremere, quam in locis, quæ ignivomis montibus vicina ſunt, atque ſæpius ante non ita multo contremuiſſe, quam flammæ ex montium jugis eructatæ fuerunt.

Mul-

Digitized by Google

Multa alia terræ motus comitantur, quæ ignem cauſam ejus eſſe nobis perſuadent, ab Autore copioſe enarrata. Ut pauca ex illis delibemus, refert, *Ariſtotelem Meteorol. Libr. I Cap. 2* modum, quo urbs Liparæorum contremiſcente terra evanuit, accurate annotaſſe. Intumuiſſe prius agrum, atque ad molem collis ſurrexiſſe, eoque diſrupto, ſpiritus multos & favillam cum cinere exiiſſe, quibus urbs Liparæorum incinerata fuit. Sed teſtimoniis opus non eſt, cum noſtræ ætatis homines mirabiles illos terræ motuum effectus ſcite imitentur, dum ſubterraneum antrum pulvere pyrio gravidum accendunt, cujus impulſui vaſtæ moles cedunt, eoque conquaſſantur ac evertuntur. Nec alia deſunt exempla, quibus artifices terræ motus æmulantur, ex quibus Autor ſulphur tritum Chymicorum duntaxat ſeligit, quod limaturæ ferri permixtum ac humectatum, cum ſub terra defoditur, repente accenditur, nec non pulverem tonantem, inprimis vero aurum, quod fulminans appellari ſolet; ut taceamus phoſphoros plures atque lapides luciferos, qui, libero aeri expoſiti, ſubito cum ingenti fragore diſſiliunt. Si quæratur, quis vero igneas illas particulas ſub terra ſepultas accendat, temere profecto naturæ vires anguſtis nimium cancellis circumſcriberet, qui unicam incendii hujus cauſam definire præſumeret. Accendi interdum ignea hæc terræ ſemina poſſunt irroratione diverſorum humorum, ſicut in chymicis nonnullis artificiis, ſi vera quidem ſunt, quæ *Ariſtoteles* refert, terram ſæpius in regionibus maritimis, quam in locis, quæ longius a mari diſtant, tremere. Imo teſtantur hiſtoriarum monumenta, favillam & cineres, ab Ætna monte eructatos, pluribus annis nonnunquam refriguiſſe, ſed pluvia ſubinde madefactos, denuo vehementer incaluiſſe. Accendi poſſunt attritu ac inteſtino concurſu partium ſolidarum in terræ viſceribus. Addunt nonnulli, aeris agitatione, tanquam flabello, ignem hunc ſubterraneum excitari, quibus patrocinatur, quod *Strabo* refert, Veſuvii ac Ætnæ igneos vomitus ventorum furore ac vehementia increſcere. Doctiſſimi Philoſophi fermentationem inprimis particularum nitroſarum &

ſulphurearum reſpiciunt, cum omnis calor ex celerrimo & confuſo motu particularum minimarum & ſenſus noſtros fugientium oriatur, quod Chymici variis operibus ſuis demonſtrant. Licet vero ignis prima atque palmaria terræ motuum cauſa ſit; vires tamen aeris elaſticæ proxime ac immediate, ut terra contremiſcat, efficiunt. Nemo enim in naturali Philoſophia ita hoſpes eſt, ut neſciat, absque ventilatione aeris ignem ardere & flammam concipere haud poſſe. Equidem Cl. *Hauckſbeſus* novo experimento docuit, globum vitreum, in loco ab aere vacuo agitatum, per frictionem incaleſcere atque lucere; quo demonſtrari videtur, igni non opus eſſe alimento aereo. Proteſtatur vero Autor, ſe hoc experimento a ſententia ſua haud dimotum iri, cum particularum attritus ex frictione officio aeris fungatur. Cum itaque paulo ante demonſtratum fuerit, latere ſub terra ingentem igneæ materiæ copiam, neceſſe eſt, aeri, qui expandi admodum poſſit, atque vi ignis accenſus, longe majus ſpatium occupet, aditum ad illam concedere. In eo igitur Autor verſatur, ut aeri virtutem hanc expanſivam vindicet, uſus inprimis ſolertiſſimi *Boylei* experimentis. Rectius forte ad illa provocaſſet, quæ induſtrie ac ſumma cum cura Cel. *Muſſchenbræckius* inſtituit, atque in Animadverſionibus ad experimenta Florentina nuper recenſuit. Illud inprimis notatu dignum ſuoque propoſito conveniens arbitratur, quod laudatus *Boyleus* ſe obſervaſſe refert, aerem, per multos annos in lagena vitrea probe obturata aſſervatum, nihil de vi ſua elaſtica perdidiſſe, cum alia corpora omnia, ſi per aliquod tempus in ſitu, ei, quem affectant, contrario, ſerventur, tonum denique omnem perdant, & quaſi flacceſcant. Celebrem illam *Papini* machinam, quam digeſtoris nomine donavit inventor, ſententiam ſuam vehementer confirmare, exiſtimat. Illa per aeris rarefactionem carnes cujuscunque generis, imo, quod magis mirandum, duriſſima oſſa ita elixantur atque emolliuntur, ut a liquore potui deſtinato nihil plane differant. Facile inde colligitur, quid aer, abditis terræ ſpeluncis incluſus,

ſus, præſtare valeat, dum virtute ignis in fornacibus ſubterraneis calefactus rareſcit. Produnt ejusmodi fornaces atque ſubterranea antra ipſi terræ motus, cum ſæpe obſervatum ſit, ceſſante terræ tremore, colles montesque quaſi a terra abſorptos ſubſediſſe, aut ipſam nova arva, inſulas, ac montes parturiiſſe, quod pluribus exemplis Autor luculenter demonſtrat. Certe ipſi terræ motus, ſi accurate rem æſtimemus, nil aliud ſunt, quam materia e ſuo loco dimota, atque congeſta in alia loca, ante ſolidis corporibus vacua, ſatis capacia, ut montium tractus, inſulas, partem maris, &c. in ſinu ſuo abſcondere poſſint. Id forte cauſæ eſt, cur montium ignivomorum incendia poſt certa temporum momenta ſe inſequi obſerventur, etiamſi longo terrarum intervallo montes illi disjungantur. Ætna & Veſuvius eodem fere tempore arderе viſi ſunt, ſucceſſerunt eructationes montium ignivomorum Syriæ, poſtea Arabiæ felicis, donec flamma per ſubterraneas cavernas ad Abyſſiniæ montes penetravit. Hiſce argumentis poſtquam Cl. Autor ſuam ſententiam ſtabilivit, aliorum induſtriæ relinquit, ut poſita a ſe principia ſingulis caſibus applicent, atque nonnullorum opinionem, qui terræ motum potius aeris, quam terræ, tremorem eſſe exiſtimant, paucis proſcribit.

DISSERTATIUNCULA, QUA PAULO OROSIO NOMEN TERTIUM HORMISDÆ RESTITUITUR A C. A. H.

Pauli Oroſii, qui *Auguſtini* fuit & *Hieronymi* diſcipulus, quam noti ſunt (a) *libri hiſtoriarum ſeptem*, tam obſcurus eſt, qui exemplaribus eorum MSS. nonnullis præfixus deprehenditur,

(a) Digna eſt, quæ hic memoretur, editio hujus Operis Auguſtana A. 1471 fol. quam habet Bibliotheca Heilsbronnenſis, teſte ipſius *Catalogo*, nuper edito, *p. 245.* Ut adeo longe erret

tur, titulus. In aliis enim (b) inſcribitur hoc Opus *Hormeſta*, in aliis *Ormiſta*, in aliis *de ormeſta*, in aliis *Ormiſta mundi*, in aliis (c) *de Ormeſta mundi*, in aliis denique (d) *de Hormeſta mundi*. Quid hoc ſibi velit, cum ignorare nollent Critici, alius in aliam incidit ſententiam, vereque hanc inſcriptionem retuleris inter *cruces Criticorum*, quæ, ut ſtilo uti pergam (e) *Terentiano*, *eos omnibus cruciarunt modis*. Nam, quantoque ſtudio intenderunt nervos ingenii, nihil tamen egerunt univerſi, rectèque de tot conjectoribus (f) pronuntiavit *Dufreſnius*: *Vix quippiam veroſimilis*, inquiens, *nedum certi, tradunt*. Recitabo interpretationes illas omnes, & cujusvis ſubjiciam judicio. *Voſſius*, poſtquam primas ſuas de reſcribendo *Hormeuta* vel *Hormatho* conjecturas ingenue damnarat, (g) putabat, *dominum libri Hormisdam vocatum, in frontiſpicio ejus nomen ſuum adſcripſiſſe*; *id poſtea ab imperito librario factum eſſe partem inſcriptionis*. Illico tamen aliam conjecturam ſubjicit, eamque magis ſibi placere profitetur. *Hormeſta* ſcilicet natus ei videtur ex *hominum miſeria*, & quidem ex compendio literarum, quam vulgo *abbreviaturam* vocant. Ac certe *Bongarſius* (h) teſtis eſt, ſe in codicem quendam *Oroſii* incidiſſe, inſcriptum *de miſeria hominum*.

erret *Læſcherus*, *Stromat. p. 279* docens, anno demum 1524 a typographo editum fuiſſe *Oroſium*. (b) vid. *Dufreſnii Gloſſarium Latinum* v. *Ormeſta* & *Hormeſta*; itemque *Biblioth. Hiſt. Theol. Brem. T. I p. 325 ſq.* (c) Hunc titulum memorat *Ordericus Vitalis*, Seculi XII ſcriptor, cujus locum indicavit *Dufresnius*. (d) Hunc titulum in ſuo codice habebat *Tritbemius de Script. Eccl. Cap. 121*. (e) *Eun. II, 3*. (f) Omitto *Bæcleri* de iis judicium, non minus ſeveritate, quam veritate, notabile. Exſtat id in ejus *Bibliograph. Crit. p 182*. (g) *Lib. II de Hiſtoricis Lat. Cap. 14*. (h) Ejus verba recitat *Bælius Dict.* v. *Oroſe* not. G. Cum vero *Eccardus Biblioth. Brem. T. I p. 327* e *Gennadio* conſtare ait, Opus Oroſianum inſcriptum fuiſſe *de miſeria mundi*, cave, ei credas. Ex loco enim *Gennadii* id apparet minime.

Digitized by Google

minum. Alibi denique (i) contendit, *Hormisdam* factum fuiſſe ex *orcheſtra*, & hanc omnino eſſe ἐπιγραφὴν genuinam. Verum non primo *Voſſio* venit in mentem iſta correctio, ſed, quotquot ita ſenſerunt, (ſenſerunt autem ita & *Andreas* (k) *Schottus*, *Thomas* (l) *Reineſius*, *Franciſcus* (m) *Juretus*, & *Paulus* (n) *Colomeſius*,) ducem ſecuti ſunt *Stephanum Vinandum Pighium*, qui hoc protulerat in *Hercule* ſuo (o) *Prodicio*. Rejicitur autem hæc ſententia ſuo merito a *Caſp.* (p) *Barthio*, ſed nec ipſo expromente meliorem. Credit enim, *Ormeſta* illud proveniſſe ex compendioſe ſcripto *omnis hiſtoriæ*. Similis eſt hariolatio *Balthaſaris* (q) *Boniſacii*, *Ormeſta* vitio librarii ſcriptum eſſe modo putantis pro *Or. Meſta*, id eſt, *orbis mœſtitia*, (a quo parum recedit conjectura *Jo. Leonhardi Friſchii*, (r) pro *Hormeſta* legendum *Hor. Meſta*, idque interpretandum *Horoſii Mœſta* ſuſpicantis,) modo pro *Or. M. Iſta*, hoc eſt, *Oroſii mundi hiſtoria*. *Jo. Bapt. Cotelerius* (s) titulum illum ab ὁρμὴ derivans, quia ſcilicet varios humani generis *motus* deſcribit hiſtoria, omnium maxime ridiculum ſomniavit ſomnium, vir alioqui multa laude conſpicuus. *Jo. Schilterus* (t) vocabulum *Hormeſtæ* corruptum fuiſſe putat e Græco ὅραμα, inſcriptumque ab *Oroſio* hoc Opus eſſe *Horama mundi*. Non probabat ſe hæc ſententia *Joanni Diecmanno*, Theologo pariter ac Philologo excellenti, pro

(i) *Lib. III de Vitiis ſerm. Cap. 30 p. 525*, & *Comment. ad Plinii Lib. X Epiſt. 97 p. 797* editionis *Veenhuſianæ*. (k) In *Præfat. ad Oroſium*, & in *Biblioth. Hiſp. p. 206*. (l) *Var. Lect. Lib. III Cap. 3 p. 386*. (m) *Annot. ad Symmachum p. 73*. (n) *Not. ad Catal. MSS. Iſ. Voſſii p. 867*. (o) *p. 112*. Recordor hic, etiam *Petrum Pithœum Adverſ. ſubſec. Lib. II Cap. 17* in loco quodam *Quintiliani* verbum *orcheſtræ* reſtituiſſe. (p) *Adverſar. Lib. XXXVI Cap. 17*. (q) *Lib. de Scriptor. Hiſt. Rom. Cap. 31*. (r) In *Miſcellan. Berolinenſ. Continuat. II p. 311*. (s) *Not. ad T. II Monum. Eccl. Græcæ p. 621 ſq.* (t) Ad *Chronicon Kœnigshofii p. 455 ſq.*

tur, titulus. In aliis enim (b) inſcribitur hoc Opus *Hormeſta*, in aliis *Ormiſta*, in aliis *de ormeſta*, in aliis *Ormiſta mundi*, in aliis (c) *de Ormeſta mundi*, in aliis denique (d) *de Hormeſta mundi*. Quid hoc ſibi velit, cum ignorare nollent Critici, alius in aliam incidit ſententiam, vereque hanc inſcriptionem retuleris inter *cruces Criticorum*, quæ, ut ſtilo uti pergam (e) *Terentiano*, *eos omnibus cruciarunt modis*. Nam, quantoque ſtudio intenderunt nervos ingenii, nihil tamen egerunt univerſi, rectèque de tot conjectoribus (f) pronuntiavit *Dufreſnius*: *Vix quippiam veroſimilis*, inquiens, *nedum certi, tradunt*. Recitabo interpretationes illas omnes, & cujusvis ſubjiciam judicio. *Voſſius*, poſtquam primas ſuas de reſcribendo *Hormeuta* vel *Hormatho* conjecturas ingenue damnarat, (g) putabat, *dominum libri Hormisdam vocatum, in frontiſpicio ejus nomen ſuum adſcripſiſſe*; *id poſtea ab imperito librario factum eſſe partem inſcriptionis*. Illico tamen aliam conjecturam ſubjicit, eamque magis ſibi placere profitetur. *Hormeſta* ſcilicet natus ei videtur ex *hominum miſeria*, & quidem ex compendio literarum, quam vulgo *abbreviaturam* vocant. Ac certe *Bongarſius* (h) teſtis eſt, ſe in codicem quendam *Oroſii* incidiſſe, inſcriptum *de miſeria hominum*.

erret *Læſcherus*, *Stromat. p. 279* docens, anno demum 1524 a typographo editum fuiſſe *Oroſium*. (b) vid. *Dufreſnii Gloſſarium Latinum* v. *Ormeſta* & *Hormeſta*; itemque *Biblioth. Hiſt. Theol. Brem. T. I p. 325 ſq.* (c) Hunc titulum memorat *Ordericus Vitalis*, Seculi XII ſcriptor, cujus locum indicavit *Dufresnius*. (d) Hunc titulum in ſuo codice habebat *Trithemius de Script. Eccl. Cap. 121.* (e) *Eun. II, 3.* (f) Omitto *Bœcleri* de iis judicium, non minus ſeveritate, quam veritate, notabile. Exſtat id in ejus *Bibliograph. Crit. p 182.* (g) *Lib. II de Hiſtoricis Lat. Cap. 14.* (h) Ejus verba recitat *Bælius Dict.* v. *Oroſe* not. G. Cum vero *Eccardus Biblioth. Brem. T. I p. 327* e *Gennadio* conſtare ait, Opus Oroſianum inſcriptum fuiſſe *de miſeria mundi*, cave, ei credas. Ex loco enim *Gennadii* id apparet minime.

Digitized by Google

minum. Alibi denique (i) contendit, *Hormisdam* factum fuiſſe ex *orcheſtra*, & hanc omnino eſſe ἐπιγραφὴν genuinam. Verum non primo *Voſſio* venit in mentem iſta correctio, ſed, quotquot ita ſenſerunt, (ſenſerunt autem ita & *Andreas* (k) *Schottus*, *Thomas* (l) *Reineſius*, *Franciſcus* (m) *Juretus*, & *Paulus* (n) *Colomeſius*,) ducem ſecuti ſunt *Stephanum Vinandum Pighium*, qui hoc protulerat in *Hercule* ſuo (o) *Prodicio.* Rejicitur autem hæc ſententia ſuo merito a *Caſp.* (p) *Barthio*, ſed nec ipſo expromente meliorem. Credit enim, *Ormeſta* illud proveniſſe ex compendioſe ſcripto *omnis hiſtoriæ.* Similis eſt hariolatio *Balthaſaris* (q) *Boniſacii*, *Ormeſta* vitio librarii ſcriptum eſſe modo putantis pro *Or. Meſta*, id eſt, *orbis mœſtitia*, (a quo parum recedit conjectura *Jo. Leonhardi Friſchii*, (r) pro *Hormeſta* legendum *Hor. Meſta*, idque interpretandum *Horoſii Mœſta* ſuſpicantis,) modo pro *Or. M. Iſta*, hoc eſt, *Oroſii mundi hiſtoria. Jo. Bapt. Cotelerius* (s) titulum illum ab ὁρμὴ derivans, quia ſcilicet varios humani generis *motus* deſcribit hiſtoria, omnium maxime ridiculum ſomniavit ſomnium, vir alioqui multa laude conſpicuus. *Jo. Schilterus* (t) vocabulum *Hormeſtæ* corruptum fuiſſe putat e Græco ὅραμα, inſcriptumque ab *Oroſio* hoc Opus eſſe *Horama mundi.* Non probabat ſe hæc ſententia *Joanni Diecmanno*, Theologo pariter ac Philologo excellenti, pro

(i) *Lib. III de Vitiis ſerm. Cap. 30 p. 525*, & *Comment. ad Plinii Lib. X Epiſt. 97 p. 797* editionis *Veenhuſianæ.* (k) In *Præfat. ad Oroſium*, & in *Biblioth. Hiſp. p. 206.* (l) *Var. Lect. Lib. III Cap. 3 p. 386.* (m) *Annot. ad Symmachum p. 73.* (n) *Not. ad Catal. MSS. Iſ. Voſſii p. 867.* (o) *p. 112.* Recordor hic, etiam *Petrum Pithœum Adverſ. ſubſec. Lib. II Cap. 17* in loco quodam *Quintiliani* verbum *orcheſtræ* reſtituiſſe. (p) *Adverſar. Lib. XXXVI Cap. 17.* (q) *Lib. de Scriptor. Hiſt. Rom. Cap. 31.* (r) In *Miſcellan. Berolinenſ. Continuat. II p. 311.* (s) *Not. ad T. II Monum. Eccl. Græcæ p. 621 ſq.* (t) Ad *Chronicon Kœnigshofii p. 455 ſq.*

cui (u) pro *Hormeſta* reſcribere placebat *Harmoſta*, ut eo vocabulo ſignificetur *coagmentator & concinnator hiſtoriarum*. Eodem tempore *Jo. Georg. Eccardus*, Hiſtoricus & Bibliothecarius Regius Hannoveræ, acu ſibi rem videbatur tetigiſſe, ita (x) cenſens, *Ormiſta* eſſe verbum Germanicum *armiſt*, hoc eſt, *miſeria*, adeoque recte ab *Oroſio*, Gothorum ſcilicet in gratiam, inſcriptum ſic fuiſſe librum *de miſeria mundi* agentem. Cum vero ne id quidem probaverit, unquam vobabulum *armiſt* in mundo fuiſſe, (certe nec in *Gloſſario Teutonico Schilteriano* id verbi reperitur,) ſummo jure hæc opinio ſuo autori relicta ſoli eſt. *Gundlingius*, ſui quoque ingenii expertus vires, *Hormeſtam* (y) arbitrabatur vitioſe ſcriptum fuiſſe pro *Oreſte*. *Oreſten* quippe inſcribi hoc Opus potuiſſe, cum contineat *prolixiſſimam tragœdiam & multarum calamitatum hiſtoriam*. Mihi duæ conjecturæ venerunt in mentem, quarum poſteriorem priori præferendam judico. Prius namque, cum & (z) *Fabricius* & (a) *Freinshemius* me docuiſſent, multa *Oroſii* ad verbum repeti in *Hiſtoria miſcella*, ſuſpicabar, *Oroſii* quoque *Hiſtoriam* a monachis (nam docebat (b) *Voſſius*, *Hormeſtæ* titulum nec ſcriptores (c) veteres, nec melioris ævi codices, agnoſcere,) inſcriptam fuiſſe *Hiſtoriam miſcellam*, & quidem hoc uſis ſcripturæ compendio *Hor. miſla*, indeque facili errore enatum eſſe *Hormiſta*. Nec deſunt alia ſimillima exempla. *Lipſius* in *Antiquis* (d) *Lectionibus* obſervavit, in quodam *Quintiliani* loco ex *ac tli*, id eſt, *ac tituli*, librarium feciſſe *Attali*. Idem in *Quæſtionibus* (e) epiſto-

(u) In *Biblioth. Brem. T. I p. 549.* Conf. *Suiceri Theſ. Eccleſ.* v. ἀρμοστής. (x) *Biblioth. Brem. T. I p. 333.* (y) *Gundlingianorum Parte XXV p. 440 ſq.* (z) *Biblioth. Lat. T. III p. 538.* (a) *Comment. ad Curtii III, 11, 27, & IV, 16, 26.* (b) *Lib. II de Hiſt. Lat. Cap. 14.* (c) Certe *Gennadius*, qui eodem, quo *Oroſius*, vixit ſeculo, *Lib. de Script. Eccleſ. Cap. 39* hunc Operis titulum non commemorat, nec *Honorius Auguſtodunenſis Lib. II de Script. Eccleſ. Cap. 39*, nec *Freculphus Lexovienſis*, perpetuus *Oroſianæ* Hiſtoriæ transſcriptor. (d) *Lib. I Cap. 16.* (e) *Lib. I Cap. 10.*

Digitized by Google

epiſtolicis docet, in *Plinio* ſcribam ex *mea*, id eſt, *memoria*, inepte feciſſe *menſa*, & apud *Tacitum* ex *mia*, hoc eſt, *miſericordia*, feciſſe *iræ*. Similes librariorum errores alios indicavit *Rutgerſius* in *Variis* (f) *Lectionibus*, *Hadr. Valeſius* in (g) *Valeſianis*, *Montefalconius* in (h) *Palæographia Græca*, & *Joannes Clericus* in (i) *Arte* ſua *Critica*. At, cum nec ſciam, duas illas abbreviaturas librariis uſitatas fuiſſe, & vetuſtiſſimi codices MSS. contra, quam dixit *Voſſius*, *Hormiſtam* habeant, altera mihi nunc placet de *Oroſii* titulo ſententia. Nihil ſcilicet obſtare video, quo minus huic Autori nomen fuerit *Pauli Oroſii Hormisdæ*. Eo enim ævo multinomines fuiſſe viros haud paucos, jam alibi (k) pluribus exemplis feci manifeſtum. Ac ſextum Seculum, quod *Oroſii* ætati proximum eſt, Epiſcopum Romanum habuit (l) *Hormisdam*, cujus aliquot Epiſtolæ ſuperſunt. Cum igitur *Hormisdæ* nomen eo tempore Chriſtianis non fuerit inuſitatum, iique veterum, qui (m) laudarunt *Oroſium*, prænomen quoque *Pauli* brevitatis ſtudio ſoleant omittere, ſimillimum eſt vero, nonnullos codices MSS. integrum *Oroſii* nomen in titulo Operis expreſſum geſſiſſe. Ut adeo inter omnes Criticos, qui originem illius tituli inveſtigarunt, quam proxime a vero abfuerit *Voſſius*, *Hormisdæ* videlicet nomen in titulo agnoſcens, ſed poſſeſſori libri, non Autori, id tribuens. Confir-

(f) *Lib. I Cap. 18.* (g) *p. 80 ſq.* (h) *Lib. V Cap. 1 p. 342 ſq. & p. 347.* (i) *P. III Sect. I Cap. 11*, quod duodecimum eſt in editione recentiſſima. (k) *Præf. ad Lactantii Symposium §. XXII.* Unde vel tria hæc exempla liceat repetere: *Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius*; *Q. Septimius Florens Tertullianus*; *Aurelius Prudentius Clemens*. (l) Eſt hoc nomen origine Perſicum, duosque *Juliani* Imp. duces bellicos, *Hormisdas* nomine, natione Perſas, commemorat *Zoſimus Lib. II Hiſt. Cap. 27*, & *Lib. III Cap. 11*, & *Lib. IV Cap. 30*. (m) Ipſe *Genuadius* & *Auguſtodunenſis Honorius*.

firmat meam ſententiam (n) Codex MS. Bibliothecæ Guelpherbytanæ, undecimo exaratus Seculo, in quo hæc verba: *Incipit liber primus Ormiſtæ Oroſii*; duoque alii ultimæ vetuſtatis Codices, nomen *Ormeſtæ* præferentes: quorum autoritate ductus *Eccardus* (o) jure ſtatuit, *vocem Ormiſta* vel *Ormeſta non eſſe depravatam, ſed genuinam.* Fortaſſe quæret ex me quispiam, quid verbum *mundi* ſibi velit, quod nonnullis in Codicibus nomini *Hormiſtæ* adjunctum conſpicitur. Etſi vero objicere alios Codices queo, quorum titulus illo verbo caret; malo tamen (p) credere, hoc eſſe quartum *Oroſii* nomen. Nomen enim *Mundi* virile olim uſitatum fuiſſe, vel e turpi illa de *Decio Mundo*, equite Romano, hiſtoria, quam *Joſephus* (q) deſcribit, liquet. Ac mulier quoque quædam, cui nomen *Munda*, in *Gruterianis* occurrit (r) *Inſcriptionibus.* Ceterum, cum multi Codices *Oroſiani* Operis, omiſſa *Mundi* mentione, ſolum *Hormiſtam* exhibeant, non debeo æque certum habere *Mundi* nomen, ac *Hormisdæ*, ſed hanc rem relinquere in medio.

(n) Vid. *Biblioth. Brem. T. I p. 226.* (o) Loco cit. *p. 327.* (p) Suſpicabar initio, *Mundii* legendum eſſe, id eſt, *Mundenſis.* Hoc modo, qui Corinthi nati ſunt vel Rhodi, dicuntur *Corinthii* & *Rhodii.* Nec enim ignota eſt vel ex *Julii Cæſaris* Hiſtoria urbs Hiſpaniæ *Munda*, quæ procreaſſe potuit noſtrum *Oroſium*, natione Hiſpanum haud dubie. At, cum non fuerit olim moris, nomini ſuo adjicere mentionem patriæ, conjecturam iſtam repudiavi. (q) *Lib. XVIII Cap. 3 §. 4.* (r) *p. 988 n. 2.*

HISTORIA VITÆ, FATORUM ATQUE MERITORUM GEORGII GENTII, Dhama-Saxonis, Conſiliarii Electoris Saxonici, viri Linguarum, tum Orientalium, tum Occidentalium, peritiſſimi, Literati infeliciſſimi.

Digitized by Google

mi. Ex Autographis collegit, digeſſit, edidit M. AUGUSTUS BEYERUS, R. M. C. Freybergenſis.

Dresdæ & Lipſiæ, apud Chriſt. Hekelii B. filium, 1733, 8. Plag. 9.

Quam crebra ſuperiori, quo vixit, Seculo *Georgii Gentii* in hominum ore coævorum mentio exſtitit, tam rara hodie hactenus apud poſteros viguit ex monumentorum defectu, ut penitus fere cum tempore occiſura videretur, niſi opportune interceſſiſſet doctiſſimus *Beyerus*, *Gentianæ* doctrinæ ac fatorum induſtrius Commentator. Fuit olim viro iſti ſub ultimum vitæ tempus cum Autoris avo, *M. Andreæ Beyero*, Theologo Freybergenſi, familiaritas, ex qua non noviſſe tantum ipſum intimius didicit, ſed varia etiam tum *actorum*, tum *ſcriptorum Gentii*, hypomnemata chartacea accepit. Compoſuit illorum ſubſidio inde aliquando *Beyerus* ſenior *Biographiam Gentianam*, atque ad *Henningum Wittenium*, Memorias eruditorum tum vulgaturum, ſcripto transmiſit. Oportet autem illam intercidiſſe, quod nuſpiam apud *Wittenium* occurrat. Bonum vero factum, quod Noſter Λείψανα iſta nunc in publicos uſus convertere inſtituit, pluriumque ſic eruditorum gratiam hac ſcriptione demereri; cujus ſummam jucunde hic repræſentamus. Sectabimur concinnam ipſiusmet Opellæ diſtributionem, & primum *vitam Georgii, fata, & in rem publicam merita*; demum vero *doctrinam, ſcripta* ac *merita in eruditam civitatem* potiſſima referemus. Natus fuit *Gentius* Dhamæ, quod eſt oppidum ad Principatum Saxo-Querfurtenſem pertinens, A. 1618 patre *Joanne*, loci ejus caupone ac Senatore, ſub ipſa belli tricennalis auſpicia; ut falſi hinc fuiſſe manifeſto deprehendantur, qui Batavum origine tradiderunt. Pueritiam duram admodum expertus, in juvenili ætate variis etiam calamitatibus, quæ egeſtatem plerumque comitantur, preſſus, ſtudia tamen bonarum literarum proprio quodam inſtinctu ſectabatur, &

Halæ Saxonum, Hamburgi, Bremæ, atque alibi, naviter excolebat, linguarum, potiſſimum Orientalium prope omnium, ac Græcæ inſuper Latinæque, perquiſitione intimiori maxime delectatus; quorum laborum inſecuto etiam tempore fructus non omnino nullos retulit. Auxit in his mirifice ſuos profectus, poſtquam A. 1636 in Belgium abiiſſet, florentiſſimum illa tempeſtate doctoribus Philologis ſummis, *Dan. Heinſio*, *Gerh. Voſſio*, *Ludovico de Dieu*, *Jacobo Golio*, *Conſtantino l'Empereur*, *Hugone Grotio*, *Caſp. Barlæo*, & Judæo illo famigerabili, *R. Menaſſe Ben Iſrael*; in quorum omnium notitiam, quorundam etiam familiaritatem, admiſſus, ingentes doctrinæ reconditioris theſauros ſibi comparavit, in alios etiam iterum, occaſione ſic ferente, docendo transtulit. Contigit opportune, ut, qui in Belgis tum verſabatur, Turcici Imperatoris, *Ibrahimi*, Legatus, *Muſtapha Abraham*, reditum pararet ad ſuos; in cujus comitatum *Gentius* adſcitus, Conſtantinopolin, quod pridem optaverat ſerio, ſub finem A. 1641 pervenit. *Muſtapha*, quem diximus, conciliatore uſus & amico, ipſam Bibliothecam & κειμήλια literaria Imperatoris, inacceſſa plerumque alias exteris, inſpexit, & multa in uſus ſuos, ignota adhuc, ex Hiſtoricorum atque Geographorum Orientalium monumentis deſcripſit. Coluit præterea familiariter quamplures Græcos eruditos, Antiſtitem præcipue Alexandrinum, *Metrophanem*, morte poſtea A. 1643 defunctum. Quandoque etiam in vicinas Græciæ regiones, quin in ipſam, quod quidam perhibent, Perſiam, excurrit. Uno verbo, nihil eorum in hoc otio literario prætermiſit, quibus animum rerum Orientalium notitiæ amplioris cupidiſſimum demulceret. Hæc omnia autem ut præſtare commode poſſet, virorum aliquot, tum literarum exterarum ſtudiis, tum ipſi, adeo naviter illa conſectanti, bene cupientium, liberalitas effecit. *Henricus* ſiquidem *Copſius*, illa tempeſtate Prolegatus in aula Turcica Belgicus, in ædibus ſuis *Gentium* fovit; *Genebrardus Anslonius*, ad quem ſubinde MSta Orientalia transmittebat, argento adfuit, quod & fecerunt *Boswellus*, Orator in Belgio Anglicus, & *Peſſerii* fratres, mercatores Roterodamenſes.

Digitized by Google

ſes. Interceſſerunt tamen inſecuto tempore ingentes ipſi cum *Copſio* ſimultates, quarum rationes ac eventum curioſis apud Autorem ipſum legere permittimus, veluti & quæ non multo poſt de *Nicolao* quodam *Cochio* Hamburgenſi traduntur, *Gentii* artificio ac beneficio ex ſervitute Turcarum in libertatem aſſerto. Revertit tandem, ſeptennio integro exacto, per Italiam in patriam, exquiſitis vitæ bene actæ teſtimoniis inſtructus, & mirifica exoticorum idiomatum intelligentia ornatus. Horum commendatione non eruditorum modo fere omnium plauſum atque admirationem conſequebatur, ſed & in ſummorum quorundam Germaniæ Principum gratiam venit atque exiſtimationem. Herus præcipuus, quem originis & nationis jure primo loco venerabatur, *Joannes Georgius II*, Saxoniæ Elector, vix reducem in clientelam accepit, ac, tributo quotannis luculento ſexcentorum thalerorum ſtipendio, atque inſuper ſumtibus pro excudendo typis *Muſladini Roſario Politico* principali munificentia præbitis, ut hujus negotii expediendi cauſa Amſtelodami aliquandiu hæreret, clementer permiſit. Revocatus tandem A. 1655 Dresdam, & ſplendido Conſiliarii titulo mactatus, eodem anno Electoris juſſu ad Belgas rediit, ſecundum in Orientem iter ſuſcepturus. Diſcuſſa tamen iterum mox fuere hæc deſtinata, ſiquidem *Gentius* biennio poſt in comitiis, Francofurti ad Mœnum pro eligendo Imperatore habitis, Hero ſuo Secretarius adfuiſſe deprehenditur. Ad ſummum tunc *Gentii* fortuna in tota vita progreſſa eſt; ſtipendium duplo plus, ob res bene geſtas, adauctum; nominis fama per Principum quoque ora celebrata, atque inter hos, *Auguſti*, Brunſuicenſium Ducis, a quo ad luſtrandas aurifodinas Ramelsbergenſes adhibitus fuerat, *Friderici Wilhelmi*, Electoris Brandenburgici, cujus nomine Legatos Tataricos in caſtris prope Sedinum A. 1677 Oratione excepit, &, qui primo loco nominandus fuerat, *Leopoldi Auguſti*, qui ſimplici plus vice coram, tum Francofurti, tum Viennæ, clementiſſime admiſſum, exquiſitis principalis gratiæ argumentis cohoneſtavit. Superavit tamen omnes *Joannis Georgii*, domini, favor, illuſtrium

Friſi-

Frisiorum fratrum commendatione nutritus, & ab ipso demum *Gentio* officiorum dexteritate & fide sustentatus. Sed terga iterum vertit fortuna aulica; quod, qua ratione factum sit, referre adeo expositè omisit Cl. *Beyerus*, monumentorum forsitan inopia. Hoc luculenter interim colligas licet, tertium ipsum in Orientem migrationem destinavisse, in Turcici Oratoris apud *Leopoldum* comitatu suscipiendam, eaque propter aliquandiu Viennæ hæsisse, quamvis irrito iterum eventu. Privatam hinc vitam ultimis annis egit, sed miserrimam istam maximeque deploratam, bonis siquidem & hæreditate paterna, perfidia propinquorum, qui & veneno illum tollere voluisse perhibentur, plane exutus, infinitis adversariorum calumniis oppressus, quæ Patronis postremum omnibus bonum virum destituebant, & durissima tandem egestate vexatus, tantum animi mœrorem contraxit, ut in profundissimam melancholiam incideret, & humanas res pertæsus *πάντα δαιμόνων πλήρη* reputaret. Finem fecit malorum beata mors, quæ illum Septembri mense A. 1687 grandaevum abstulit Freybergæ, quorsum non multo ante se, Saxóniæ Electricis, *Magdalenæ Sophiæ*, funus comitaturus, receperat. Age jam, ac de *doctrina*, *scriptis* ac *meritis Gentii in rem literariam* summa capita delibemus. In *Linguarum* ipsum *studium* miro quodam impetu propendisse, & felicissime easdem excoluisse, monitum jam supra fuit. Latinæ profecto non exiguam facultatem scripta demonstrant. In Græca, dum Constantinopoli degeret, proficiendi nullam occasionem prætermisit. Calluit præterea & recentiora idiomata, Gallicum, Belgicum, Anglicum, Italicum. Vicit tamen omnes Orientalium amor ac intelligentia, Arabicæ potissimum, Turcicæ atque Persicæ, quarum cultum ipse inter nostros eximie promovit. Prudentiæ juris ac politicæ non omnino expertem inde facile judicaveris, quod publicis negotiis vacavit, suaque officia probavit viro principi. Botanicam ductore *Conrado Vorstio* in Belgis jam tum ac Medicinæ elementa apprehendit, antequam ad Turcas proficisceretur, postremam etiam provectis annis quandoque exercuit, ut

vitam

Digitized by Google

vitam utcumque commodius toleraret. Doctrinæ ita *Gentianæ* ratio liquido conſtat. Ad *ſcripta* quod pertinet, princeps merito locus tribuitur *Musladini Sadi Guliſtan*, ſive *Roſario Politico Perſico*, cum verſione Latina & notis edito Amſtelodami, A. 1651 fol quem librum, ſummæ inter Perſas exiſtimationis, *συλλογὴν* eſſe variæ fortunæ exemplorum, præceptorumque religionis naturalis ac morum, non ignorant eruditi. Neque defuit *Gentio* apud hos impenſi laboris gratia, præſertim cum in commodiores uſus Perſica non legentium *verſionem Latinam* ſolam cum Commentario ibid. A. 1655 minori forma, quam duodecimam dicunt, exſcribi typis curaret. *Verſionem* Operis *Germanicam* dedit *Adamus Olearius*, Sleſuici, A. 1654 fol. impreſſam, ſed invito & inſcio *Gentio*, qui multorum hinc errorum Interpretem publice inſimulavit. Inſecuta eſt *Roſarii* editionem *R. Schelomo Ben Virga*, Hiſpani, *Hiſtoriæ Judaicæ*, ab excidio Hieroſolymitano ad Seculum Chriſtianum decimum quintum, ſub titulo שבט יהודה, *Sceptrum Judæ*, deductæ. Latina itidem converſio, iterum Amſtelodami, A. 1651 excuſa, & hortatore *R. Manaſſe Ben Iſrael* a *Gentio*, neque adeo infeliciter, ſuſcepta. Refert Cl. *Beyerus*, parum abfuiſſe, quin ingens famæ diſcrimen ſubierit labore iſto *Gentius*. Siquidem inſcripſit Opus Senatui Hamburgenſi ampliſſimo, & centum inde ducatorum munus retulit, Profeſſioni etiam Linguarum Orientalium in *Ægidii Gutbierii* locum quam certiſſime ibidem admovendus, niſi interceſſiſſent divini verbi Miniſtri Hamburgenſes. Illi enim pro publico ſuggeſtu in *Gentium* acerbiſſime invecti, quod in libro iſto occaecatam Judæorum gentem nimis, quam pro merito, dilaudaſſet, & intermiſiſſet addere graviſſimæ *confutationis* antidotum; quod pollicitus quidem fuerat, nunquam tamen præſtitit. Tertio demum loco exſtat itidem Latina verſio libelli cujusdam, qui *Ethicæ Rabbinicæ* vicem ſupplere tantisper judicatur, libri nempe הלרות רעות *R. Moſis Maimonidis*, edita Amſtelodami, A. 1640, 4 notisque eruditis inſtructa. Prodromus hic eſſe debuerat interpretationis integri Operis ejusdem Au-

toris יד חזקה inſcripti, cujus ſecundam Partem conſtituit, ſed nunquam comparuit. Idem contigit de reliquis *Gentii* inſtitutis *latentibus*, aut *deperditis*; ad quorum cenſum referuntur: *Boſtam*, *Pomarium Politicum*, ſimilis cum *Roſario* argumenti, & in illius Præfatione promiſſum, libri *de ſplendida Gemmarum materia*, *de Perſarum Regum moribus*, *de Militia & Regibus Ebræorum*, ex Ebræo *Maimonidis* traductus, editio των *Targumin* ſ. *paraphraſeos Chaldaicæ in libros Paralipomenon*, quæ pro non exſtante unquam habita fuit eruditis, donec demum ex Codice Erfurtenſi deſcriptam in medium protuliſſet *Matthias Fridericus Beckius*, Theologus Auguſtanus; & quædam minoris momenti forte alia, cum *Gravii* Epiſtolarum farragine. Si quid judicamus, magni certe ſuo merito habebitur *Lexici Perſico-Latini*, affecti itidem a *Gentio*, ſed non perfecti, Philologiæ cultoribus jactura.

ADDITAMENTA LITERARIA.

Quo obſcuriora huc usque Hiſpanorum in literas vel elegantiores, vel quascunque, merita fuere; hoc majorem a Lectoribus noſtris imituros nos gratiam ſperamus, publicato librorum, qui inde ab aliquot annis prelo exierunt in his terris, qualitercunque ſcripti, catalogo. Debemus hunc inſigni noſtri ſtudio, publice hic prædicando, & incredibili in literas amori Generoſiſſimi Equitis Saxonici, *Dieterici de Schœnberg*, qui ex nobiliſſimis itineribus, haud ita pridem per omnem cultiorem Europam ſuſceptis, fructum hunc, multis expetitum fruſtra, retulit, ut in amicitiam virorum, quos gens quæque alit, præſtantiſſimorum receptus, admirabilem rei literariæ & librorum, hic vel illic editorum, ſibi comparaverit notitiam. Cui cum per alia negotia non licuerit ubique annotare locum vel annum, quo liber quisque lucem adſpexit; æqui Lectoris fuerit, hæc, prout a nobis exhibentur, grato animo accipere:

Franc.

Digitized by Google

Franc. Lopez Oliver *Repreſentacion humilde al Rey y Manifieſto claro de la razon de eſtablecer en Eſpaña la Imprenta de el nuevo Rezado.* Valencia, 1729, fol.

Greg. Garcia *Origen de los Indios de el nuevo Mundo, e Indias Occidentales.* Madriti, 1729, cum æn. numiſm. fol.

Ant. de Herrera *Deſcripcion de las Indias Occidentales.* Madr. 1725, cum fig. æn. fol.

Ejusd. Hiſtoria general de los hechos de los Caſtellanos en las Islas y Tierra firme del mar oceano. Madr. 1726 Decada I-V, Ibid. 1728 VI-VIII, Voll. 4, fol.

Pet. de Hontalba *Tract. de Putativa natalium ſpuritate.* Barcinone, 1729, fol.

Emm. Arredondo *Carmona Senatusconſulta Hiſpaniæ illuſtrata.* Tom. I. Vallis-Oleti, 1729, fol.

Carta de Maeſtro de Niños. Zaragoza, 1713, 4.

Gabr. Alvarez de Toledo *Palacio de Momo.* Leon. 1714, 4.

Jornada de los Coches de Madrid à Alcala, o Satisfacion al Palacio de Momo, y a las apuntaciones à la Carta de Maeſtro de Niños. Zaragoza, 1714, 4.

Mart. Martinez *Obſervatio rara de corde in monſtroſo infantulo; con Ejusd. Diſcurſo Phiſico ſobre ſi las Vivoras deban reputarſe por Carne ô peſcado.* Madriti, 1723, 4.

Vocabulario Portuguez e Latino, autorizado con Exemplos, pelo Padre D. Raphael Bluteau. Tom. I-VIII. *Coimbra, no real Collegio das Artes da Companhia de Jeſu.* 1712-1727, fol.

Clarin Evangelico, ſu autor Fr. Baſilio Iturri de Roncal, *de la Orden de S. Franciſco.* 1731.

Diſcurſo, i Geometrica Invenſion de dos medias continuas proporcionales entre dos rectas dadas en razon dupla, ſu autor D. Pedro Julve. 1731.

Cathedra de las miſerias de la vida humana, i conſideraciones de la gloria tranſitoria, ſu autor D. Gabriel de Atarbe. 1731.

Segundo i tercer Tomo de Theologia ſobre la primera parte

de S. Thomas; *del Sennor* D. *Fr.* Joſef de Montalvan. 1731, fol.

Confeſionario General, ſu autor D. Ignacio del Campo, *Preceptor de Gramatica.* 1731.

S. Auguſtinus exantiquatus, denuo diſputans de peccato originali; en dos Tomos, ſu autor el Padre Maeſtro Fr. Pedro Manſo, *del orden de S. Auguſtin.* 1731.

Seminario Victoricnſe, que contiene los Preceptos de la Gramatica, ſu autor D. Joſef Saez de Tegeda. 1731.

Suceſion Pontificia. Vidas de los ſumos Pontifices desde Clemente VII, haſta Leon XI, ſu autor el P. Fr. Joſef de la Fuente. 1731.

Gloria poſthuma de S. Fernando haſta la Translacion ultima de ſu Cuerpo. 1731.

El Benjamin de la Santiſſima Trinidad, i la Deſcripcion del hombre desde que nace haſta que muere. 1731.

Vida de S. German, Obispo Antiſiodorenſe, ſu autor D. Juan Alonſo Maldonado. 1731.

El Oraculo de Apolo, i Examen del Diſcurſo Matematico de D. Pedro Julve *ſobre la invencion de dos medias continuas proporcionales entre dos lineas rectas dadas en razon dupla, ſu autor* D. Ant. Sesè. 1731.

Cartilla de D. Diego de Torres *en reſpueſta del ultimo ſacudimiento de Tontos, ſu autor el Conde* Nolegar Giatamar, *Aſtrologo Italiano.* 1731.

Gramatica Laconica con la Proſodia, i Tropos i Figuras Rhetoricas, ſu autor D. Ignacio de Campo. 1731.

Vieira impugnado por la Madre Juana Inès, i defendido por la Madre Sor Margarita Ignacia, *Religioſa de S. Aguſtin en S. Monica de Lisboa.* 1731.

El Alfonſo, o Fundacion del Reino de Portugal, Poema Epico, ſu autor D. Franciſco Botello. 1731.

Compendio del Martirio que padeciò en Argel D. Diego Coronel Suarez, ſu autor D. Pedro Garcia de Vega. 1731.

Hiſtoria de la Orden de Predicadores, ſu autor el R. P. Preſentado Fr. Manuel de Medrano. 1731.

Vida

Digitized by Google

Vida de S. Thomas de Villanueva, ſu autor D. Joſef Vicente Orti. 1731.

Amarguras de la muerte i penſamientos Chriſtianos, por D. Thomas Añorbe i Corregel. 1731.

Engaños del Amor mundano, por D. Gabriel de Artabe. 1731.

Vida de la venerable Madre Geronima de la Aſuncion, natural de Toledo, i fundadora de Manila, ſu autor Fr. Aguſtin de Madrid. 1731.

Modo de ganar i ofrecer el Jubileo de las quarenta horas, i Theſoro de los que oyen Miſa, por D. Sebaſtian Alvarez de Pedroſa *Pr.* 1731.

Miſſion formada en dos Tomos, por el P. Fr. Joaquin de Jeſus, *Religioſo Deſcalzo de S. Franciſco. Papel nuevo reſtaurando la propiedad del B.* 1731.

Moldeſterrada por D. Gregorio *Santiſo, ſu autor* D. Luis Cirilo Gonzalez. 1731.

El Manifieſto ſobre el lance ſucedido en Toledo en la Opoſicion a la Prebenda Magiſtral, ſu autor Don Salvador Callados. 1731.

Origen i antiguedad de la lengua Baſcongada, ſu autor el Capitan D. Juan de Perochegui. 1731.

Suceſion Pontificia. Tomo octavo, por el P. Fr. Joſef de la Fuente. 1731.

Manual de Salud, ſu autor el Obiſpo de Albarracin. 1731.

Miſtica Recopilacion de Oraciones por el M. Matheo Sanchez del Cerro. 1731.

Apendice Dogmatica contra la Sceptica aprehenſion del D. Martinez. 1731.

Eva, Ave, o Maria Triunfante. Theatro de la Erudicion, i Filoſofia Chriſtiana, ſu autor Ant. Souſa de Macedo, *traducido de Portugues en Eſpañol por* D. Diego Suarez de Figueroa. 1731.

Dialogo Critico Fiſico entre un Capon, i una Beata. 1731.

La Hiſtoria del Emperador Theodoſio el Grande, traducida de Frances en Eſpañol por el P. Joſef Franciſco de Isla, *de la Compañia de Jeſus.* 1731.

El Porque de la Compañia. 1731.

Tomo ſegundo del Ceſar, o nada S. Felix de Cantalicio, ſu autor el P. Fr. Diego de Madrid, *Capuchino.* 1731.

Reſtauracion de la Medicina antigua, ſu autor el D. Ribera. 1731.

Clave Medico-Quirurgica, proſequcion de la Obra del miſmo autor. 1731.

Paz, Practica eccleſiaſtica, y ſecular. 1731.

Pictor Chriſtianus eruditus, ſu autor el P. M. Fr. Juan Interian de Ayala. Madriti, 1730, fol.

Diccionario de la Lengua Caſtellana compoſto por la Real Academia Eſpañola. T. I Madriti, 1726, *apud Franciſcum del Hierro,* fol. *T. II ibid.* 1729, *apud eundem,* fol. Complectitur Tomus I literas A & B, II literam C.

Mart. Arredondo *Obras de Abeyteria.* Madrid, 1728, fol.

Juan de San Antonio *Franciſcos Deſcalzos en Caſtilla la Vieja.* T. I. Salamanca, 1728, fol.

Ejusd. Chronica de la Provincia de San Pablo, o Franciſcos Deſcalzos en Caſtilla la Vieja. T. II. Madrid, 1729, fol.

Juan Felix Franc. Rivarola *Deſcripcion hiſtorica de la Republica de Genova.* T. I. Madrid, 1729, cum fig. fol.

Pet. de Hontalba & Arce *Tractatus apicilegius de Jure ſupervenienti in omni judicio.* Tomus I. Madriti, 1719, fol.

Ejusd. Tomus II. Madriti, 1725, fol.

Narciſo Felice de la Peña y Farell Anales de Cataluña. T. I, II, III. Barcelona, 1709, 3 Voll. fol. Liber hic, propterea quod Invictiſſimi Imperatoris *Caroli VI* jura in Catalauniam contra *Philippum V* defendat, per univerſam Hiſpaniam vendi eſt prohibitus.

Conſtituciones del Colegio de la Aſſumpcion de la Meadr de Dios, dicho de la Monforta. Valencia, 1728, fol.

Memorial por el Primado de Eſpaña de la Igleſia metropolitana y Patriarcal de Sevilla. Prelo exiiſſe librum Seviliæ A. 1724, & Autorem ejus eſſe *P. Joſephum de Cañas,* ſatis utique conſtat, etſi nec rubrum libri, nec ipſum nigrum, ejus rei indicium præbeat.

Antonio Palomino Velaſco, *Pintor de Camara del Rey Don Luis Primero, El Muſeo Pictorico, y Eſcala Optica.* T. I. Madriti, 1715, c. fig æn. fol.

Ejusd.

Digitized by Google

Ejusd. T. II. *Ibid.* 1724, c. fig. æn. fol. Ad finem Partis II adjectus est libellus: *El Parnaso Español pintoresco laureado. Tomo tercero. Con las Vidas de los Pintores, y Estatuarios eminentes Españoles, que con sus heroycas obras han ilustrado la nacion; y de aquellos Estrangeros Ilustres, que han concurrido en estas Provincias, y las han enriquecido con sus eminentes obras, graduados segun la serie de el tiempo, en que cada uno floreció.* Ibid. 1724.

Joseph Garcia *Principios para estudiar el arte de la Pintura.* Madriti, 1700, c. fig. æn. fol.

Petr. Paul. Billeti *Opusculorum miscellaneorum Pars I.* Madriti, 1703, 4. Plures non secutæ.

Miguel de Postilla *y Esquivel Historia de la Ciudad de Compluto, vulgarmente Alcala de Henares.* P. I. Alcala, 1725, 4. Plures non secutæ.

Benito Geronimo Feijoò *Theatro Critico Universal, o Discursos varios en todo genero de materias, para desengaño de errores comunes.* T. I Madriti, 1727. T. II *ib.* 1728, T. III *ib.* 1729, T. IV *ib.* 1730, 4 Voll. 4.

Salvador Joseph *Mañer Anti-Theatro Critico, sobre el primero y segundo Tomo del Theatro Critico Universal de Ben. Ger. Feijoò.* Madriti, 1729, 4.

Benito Ger. Feijoò *Ilustracion apologetica al primero y segundo Tomo del Theatro Critico.* Ibid. 1729, 4.

Jo. de Olivan Reholledo *Oratio Eucharistico-Panegyrica insignis Veteris Collegii Indiarum Majoris, Sacri D. Mariæ omnium Sanctorum D. Carolo II repræsentato in D. Philippo V pro titulo Majoritatis indulto & amplitudine confirmato.* Mexici, 1702, 4.

Juan de Ferreras *Synopsis Historico-Chronologica de España.* Madriti, 1700 - 1727, P. I - XVI, Voll. 16, 4.

Reparos Historicos sobre los 12 primeros años del Tomo 7 de la Historia de España de Juan de Ferreras. Madr. 1723, 4.

Diego Mecolaeta Ferreras *contra Ferreras, y Cuñe del mismo palo, sobre la Parte 16 de su Historia de España.* Madriti, 1728, 8.

Diego

Diego Martinez de Ciſneros *Anti-Ferreras.* Madriti, 1724, 4.

Franc. de Berganza *Ferreras convencido con Critico deſengaño en el Tribunal de los doctos.* Ibid. 1729, 4.

El porque de todas las coſas. Ibid. 1730.

Alibio para pueblos y deſcanſo de adminiſtradores. Ibid. 1730.

P. Joſeph Caſſani *Eſcuela militar.* Madriti, 1704, c. fig. æn. 4. Autor libri eſt Ordinis Jeſu, & Collegii Imperialis, quod Madriti floret, ſocius.

Ejusd. Vida de S. Luis Gonzaga. Ibid. 1726, 8.

Ejusd. Vida de S. Staniſl. Koſtka. Ibid. 1715, 8.

Ejusd. Noticia de la Incorrupcion milagroſa que ſe venera en el Colegio de la Compañia de Jeſus en 24 formas, en Alcala (de Henares). Liber hic Madriti in 8 impreſſus eſt.

Alvaro Alonſo Barba *Arte de los Metales, y Alonſo Carrillo y Laſo Tratado de las antiguas Minas de Eſpaña.* Madrid, 1729, 4.

Fr. Jo. a Divo Antonio *Minorum Fratrum, Origine domicilioue Diſcalceatorum, atramento & ſanguine ſcriptorum Bibliotheca, pro Supplemento Wadingianæ, incrementoque novæ Franciſcanæ Bibliothecæ.* Salmanticæ, ex Typographia Eugenii Garcia de Honorato & S. Miguèl, 1728, 4. Autor eſt *Salmantinus*, S. Theologiæ Ex-Lector, Bibliothecarum Zamorenſis Diœceſis Sancti Tribunalis autoritate Reviſor, Provinciarum S. Gabrielis ac S. Didaci Vice-Viſitator, Provinciæ S. Pauli ſtrictioris Obſervantiæ Diſcalceatorum alumnus, actualis Diffinitor ejusque Chronologus.

Miguel Aguſtin Libro de los Secretos de Agricultura, Caſa de Campo, y Paſtoril. Barcelona, 1722, 4.

Ant. Sanchez Tortoles El Entretenido. Madriti, 1723, 4.

Diſſertaciones Hiſtoricas del Beato Raymundo Lullio, *con un Apendiz de ſu Vida, por* Miguel Juan Net, Geronimo *Alemañy*, Salvador Truyols, Andres Parets, Pedro Andres Campos, *y* Jayme Serra. Mallorca, 1700, 4.

Joſ. Steph. de Noriega *Diſſertatio apologetica Mariano Candida, in qua de Marianis Eccleſiis & ſpecialibus Cultoribus Norbertinis &c.* Salmanticæ, 1723, 4.

Ejusd.

Digitized by Google

Ejusd. Dissertatio historica de S. Dominico de Guzman, Ord. Præmonstr. Patriarcha. Ibid. 1723, 4.

Mich. Ximenez Barranco *Incognitus per se cognitus, s. Dissertatio comparativa, in qua* Petrum Berchorium *verum Autorem Expositionis in Psalmi Incogniti nomine vulgatæ propugnat.* Madriti, 1720, 8.

Jo. a S. Angelo *Dissertatio apologetica pro Incognito per se cognito,* Mich. Ayguano de Bononia, *Autore Commentariorum in Psalmos Davidicos sine Autoris nomine editorum, in* Mich. Ximenez Barranco *Dissertationem comparativam,* Madriti, 1721, 4.

Mich. Ximenez Barranco *Incognitus apertius cognitus, s.* Petrus Berchorius *secundo assertus Autor Commentarii in Psalmos Incogniti nomine vulgati, contra* Jo. a S. Angelo *Objectiones.* Ibid. 1722, 8.

Ejusd. Conclusio allegationis in lite super certitudine Autoris Incogniti in Psalmos, s. Supplementum duplicis Tractatus pro Pet. Berchorio *vero Autore editi.* Ibid. 1728, 8.

Ant. de la Cruz Brocarte *Medula de la Musica Theorica.* Salamanca, 1707, 8.

Franc. Santos *Dia y Noche de Madrid Discursos de los notable que en el se passà.* Madrid, 1718, 8.

Balt. de Vitoria *Theatro de los Dioses de la Gentilidad.* T. I, II, III. Barcelona, 1722, 4. Voll. 3.

Hernando Castrillo *Historia y Magia natural.* Madr. 1723, 4.

Jos. de Muñana *Dignitas Philosophiæ acclamata & vindicata.* Hispali, 1702, 4.

Ejusd. Dignitas Aristotelis acclamata & vindicata. Ib. 1702, 4.

Joseph. Joach. Lorgæ *Oratio in Dialecticæ laudem.* Valentiæ Edetanorum, 1729, 4.

Franc. Rodrigo, *e Soc. Jesu, Oratio gratulatoria pro Universitatis Valentinæ Patronatus exercitio.* Valentiæ, 1720, 4.

La Juventud triunfante, por Rodrigo Cavellero y Llanes. Salamanca, 1727, 4.

Luis Pareja y Primo *Canals iluſtrada.* Valencia, 1728, 4. Agitur hic inprimis de viris dignitate & doctrina illuſtribus, quos protulit civitas Valentiæ nobiliſſima, Canalia.

Juan de Sandoval *Oracion funebre en las exequias de Math. Perez Galeote.* Salamanca, 1728, 4.

Armonia del Parnas, por Vicent Garcia, *Rector de Vall Fogona.* Barcelona, 1703, 4.

Obras de Franc. de Quevedo Villegas. T. I, II, III, IV, V, VI. Madrid, 1729, 4. Voll. 6.

Breve Reſumen, Epitome verdadero de las plauſibles Fieſtas reales de Toros, y Cañas executadas en Sevilla, por Juan Franc. Freile. Sevilla, 1730, 4.

Franc. Martinez *Montiño Arte de Cocina y Paſteleria.* Pamplona, 1715, 8.

Luis de Leon *Traduccion y Expoſicion paraphraſtica del Pſalmo 50 en Verſo Caſtellano, con una Cancion a Chriſto crucificado.* Madrid, 1727, 8.

Th. Martinez Galindo *Inſtituta Hiſpanica, ſ. Opus ſingulare Inſtitutionum Juris.* Hiſpali, 1713, 8.

(Ant. Bordazar) *Practica de Ortografia Eſpañola.* Valencia, 8.

Salvador Joſef Mañer *Methodo, breve de Ortographia Caſtellana.* Cordova, 1725, 8.

Juan Perez Caſtiel y Artigues *Tratado de la Ortographia Eſpañola.* Valencia, 1727, 8.

Joſef Gazola *El Mundo engañado de los falſos Medicos, trad. del Toſcano* (*por* Greg. Mayàns y Ant. Bordazar). Valencia, 1729, 8.

Gonzalo Antonio Serrano *Theatro ſupremo de Minerva, contra el Juizio final de la Aſtrologia, eſcrito por el Doct.* D. Martin Martinez. Cordoba, 1727, 4.

Pedro Aquenza *Breves Apuntamientos en Defenſa de la Medicina y de los Medicos, contra el Theatro Critico univerſal.* Madrid, 1726, 4.

Carta que eſcrive a D. Domingo Rocamora *ſu amigo D.* Remigio Llopiz de Unzueta, *en que dice lo que ſiente ſobre el papel intitulado: Deſagravio de la Medicina, que ſacò a luz* D. Antonio Fonlazo y Arenìz, *contra el Templador Vete-*

Digitized by Google

Veterinario, que eſcriviò Franciſco Garcia Cabero, *Albeytar.* Valladolid. 1727, 4.

Pragmatica del Tiempo, en Defenſa de la buena Aſtrologia, contra el Juizio final de la Aſtrologia, que eſcriviò el Doctor Don Martin Martinez; *ſu autor el Licenciado Don* Julian Salinero. Madrid, 1727, 4.

Juizio particular del Juizio Univerſal. Carta Cenſoria, que Don Felige Brizeño *y Zuñiga eſcriviò al Marquès del Pedroſo, ſobre algunas Clauſulas que eſtampò el P. M. Fr.* Benito Geronimo Feijoò, *en el Segundo Tomo de ſu Theatro Critico Univerſal.* Madrid, 1728, 4.

Apologia de la Medicina, y ſus doctos Profeſſores, contra los Criticos, y Defenſa de la Doctrina de Hypocrates, y Galeno, contra los errores vulgares, ſu Autor Don Franc. Lloret y Marti. Ibid. 1726, 4.

Posdatas de Torres a Martinez, en la Reſpueſta a Don Juan Barroſo, *ſobre la Carta defenſiva, que eſcribiò a Fr.* Benito Feijoò; *y en ellas explica de camino el Globe de Luz, ò Phenomeno que apareziò en nueſtros Orizontes el dia 19 de Octubre del año de 1726.* Salamanca, 1726, 8.

Theſoro Fiſco-Medico-Theologico, hallado en las verdades infalibles de la Sagrada Eſcritura, por el Doctor Don Franc. de Sueyras. Madrid, 1728, 4

Templador Veterinario de la Furia vulgar, en Defenſa de la Facultad Veterinaria, ò Medicina de Beſtias, y de los Albeytares pèritos, y doctos; aſſimiſmo contra el deſprecio que de todos haze el Doct. D. Franc. Suarez de Ribera, *en ſu Templador Medico, y Manifieſto de que la Albeyteria, Medicina, y Cirugia, es toda una Ciencia, ò Arte, por* Franc. Garcia Cabero. Madrid, 1727, 4.

Agradecimientos ſatisfactorios, con que reconocido correſponde Fr. Juſto Palero, *a un P. Fr.* Anſelmo, *cirujano Latino, por la Meritoria, y caritativa correccion fraterna que diò al Autor de los breves Aputamientos.* Ibid. 1726, 4.

Gaceta Critica de eſta, y otras muchas partes. Madr. 1727, 4, pl. ½.

Reparos medicos, Satisfaccion amiſtoſa, y ſaludable Conſejo, que a la Hiſtoria del Fol. 51 en la erudita Apologia, que ſacò a

luz el Dr. Don Franc. Lloret y Marti, *ponia Don* Alex. Martinez *Argandoña, Medico Complutenſe, Socio de la Regia Sociedad de Sevilla, Medico de la Real Carcel de Corte, y del Convento de Nueſtra Señora de Atocha.* Ibid. 1727, 4.

Erneſto Frayer *Diſcurſo Philologico-Critico, ſobre el Corolario del Diſcurſo XV del Theatro Critico Univerſal.* Madrid, 1727, 4.

Don Diego de Torres *Entierro del Juizio final, y viviſicacion de la Aſtrologia.* Ibid. 1727, 4.

Ejusd. Viſiones, y Viſitas de Torres con D. Franciſco de Quevedo, *por la Corte.* P. I, II, III. Madrid, 1727 & 1728, 4. Voll. 3.

Critico i Cortes Caſtigo de pluma contra los deſcuidos i errores que publica el P. M. Feijoò *en el Tomo 4 de ſu Theatro Critico.* Madrid, 1731.

Præcurſus Scholæ Thomiſticæ vindicatæ. Reſpueſta al manifieſto del Dr. D. Salvador Collados, *ſu Autor* D. Manuel Garcia Perez.

Antitheatro Critico ſobre el Tomo 3 del Theatro Critico univerſal, i Replica ſatisfactoria a la iluſtracion Apologetica del P. Maeſtro Feijoò. *Tomo Segundo dividido en dos Volumenes, ſu Autor D.* Salvador Joſef Mañer.

Vida del Fundador de la Orden de San-Tiago, i Continuacion de la Apologia por el habito de Santo Domingo, *ſu Autor* D. Joſef Lopez Agurleta, *Canonigo Reglar de S. Aguſtin.*

Anatomia Critica del Manifieſto del Dr. Collados. Su Autor el P. M. Fr. Marcos del Pozo, *del Orden de Predicadores.*

Sermones varios del P. Joſef de Aguilar *de la Compañia de Jeſus. Tomos VIII.*

Arotorcha Arithmetica Practica. Autor Don Juan Antonio Taboada i Ulloa.

Secretos medicos i Quirurgicos del Dr. Juan Curbo Semnedo. *Traducidos de idioma Portugues en Caſtellano por Dr. D.* Thomas Cortijo Herraiz.

Reſpueſta al Preverſor dela Eſcuela Thomiſtica con una advertencia previa ſobre la Anatomia Critica Chronologica del P. M. Fr. Marcos del Pozo. *Su Autor el Dr. D.* Salvador de Collados.

Pa-

Digitized by

Paleſtra Biblica. Su Autor el Padre Diego de Quadros, *de la Compañia de Jeſus. Tomo tercero, i quarto.*

Curſo Filoſofico del P. Frai Domingo de San Pedro de Alcantara. 4.

Conſtitucion Unigenitus. Su Autor el Dr. D. Manuel Garcia Perez.

D. Auguſtini *Opera de Gratia & Prædeſtinatione Sanctorum; & Divi Bernardi Tractatus de gratia & libero arbitrio.*

Tragedia de Cinna en la conjuracion contra Auguſto Ceſar.

El quinto Tomo de Angelis del Señor D. Fr. Juan de Montalvan.

Memorial del Perro de Tobias. Su Autor Don Luis Amergelina.

Theſoro de Medecina ſacado delos Aforiſmos dela caridad por Frai Gil Villalon, *Capuchino.*

Empreſas Politicas i militares para formar un perfectiſſimo Soldado, por Don Juan Ant. Lopez.

El Geneſis con reflexion en dos Tomos en 4. Su Autor el P. Fr. Geronimo Belvis Valenciano, *monge* Geronimo.

Adiciones a los dos Tomos de Peccato Originali del P. Fr. Pedro Manſo.

Promtuario de vocablos Latinos, que correſponden a los Caſtellanos por D. Nicolas Vellon.

Milagros de N. S. de Guadalupe. Por Frai Franciſco de San Joſef, *dela Orden de S. Geronimo.*

Diccionario Eſpañol i Frances; i Frances i Eſpañol. Gramaticas Franceſa i Eſpañola. Economia General de caſa de Campo. Obras poſthumas del Dr. D. Franciſco de la Torre.

Tercera Parte de la clave medico-quirurgica Univerſal del Dr. Ribera.

El Piſcator de Salamanca de D. Diego de Torres.

Vida dela ſierva de Dios, Franciſca del ſantiſſimo Sacramento. Autor D. Baut. de la Nuza.

Libro de todas las feſtividades que ſe celebran en las Igleſias de Madrid, novenas, i Jubileos.

El Piſcator Sarrabal de Milan.

El Piſcator con Anteojos.

Sermones Panegiricos morales, ſu Autor Fr. Buenaventura de S. Aguſtin.

Manifieſto del error diſſimulado entre mathematicas verdades ſobre el Arte de eſcrivir contra Polanco. Autor D. Manuel Dias Buſtamante.

Catalogo General. Enquiridion de noticias particulares que han ſucedido en toda Eſpaña, i otras partes desde la creacion del mundo haſta eſte año 1732 por D. Diego de Torres.

El Dotor a pie. Medicina barata. Lunario ſaludable de D. Diego de Torres.

Delos mas ſelectos experimentados remedios ſimples, i compueſtos para las confermedades, i accidentes de Cirugia. Tomo 2, *de D.* Juan de Roda.

Contrapronoſtico Chriſtiano, verdadero, perpetuo, i univerſal de D. Lucas de los Santos.

El Manogito de flores añadido por ſu Autor el P. Fr Buenaventura Tellado.

Grados del Alma Paraphraſis ſobre los Salmos. Autor D. Franciſco Toredano, *traducido por* Mathias Juzguito.

Alfabeto diſpueſto por D. Joſef Hiponito Valiente.

Hipolito contra Hipolito. El Eſpañol Vindicado, i ſu Alfabeto defendido por D. Gabriel de Artàbe.

Serios Dilemas del P. Fr. Juan de S. Antonio, *Franciſcano Deſcalzo.*

Iluſtracion i publicacion de 17 Secretos, que el Dr. Curbo *dejo reſervados. Su Autor el Dr.* Ribera.

Defenſa del Idioma Eſpañol por D. Gabriel de Artàbe.

Hoſpital en que cura amor de amor la locura. Su Autor D. Diego de Torres.

Nuevo uſo para reducir a reales de Vellon todo genero de Moneda.

Jubileo de las 40 horas, i Theſoro de los que Oyen Miſſa.

El Sol dela Fè en Marcella, i Converſion dela Francia de S. Maria Magdalena Comedia de D. Bernardo Joſef Reinero *i Quiñones.*

El Jardinero delos Planetas. Almanak nuevo ſobre el año 1732.

Reſtauracion dela abundancia de Eſpaña. Segunda impreſion. Su Autor D. Miguel Caja de Seruela.

Hi-

Digitized by Google

Hiſtoria Critica dela Paſion de nueſtro Redentor ajuſtada a la letra del Evangelio, conforme a los Santos Padres, i ſagrados Expoſitores. Su Autor D. Salvador Joſef Manner.
Sermones i Canonizacion de S. Luis Gonzaga *i* S. Eſtanislao Koska.
Diario Hiſtorico, Politico, Canonico, i Moral, ſu Autor el P. Fr. Joſef Alvarez dela Fuente.

Tractatus de incarnatione del Maeſtro Fr. Domingo Perez Dominico.
Dialogos del Purgatorio: para examen de un libro publicado con el titulo Defenſa de Doctos, i Armas contra imprudentes. Su Autor el P. D. Gaſpar de Oliden, Cayetano.

Nueva Corona Angelica. Autor el P. Fr. Joſef Franciſco Poſada, *Clerigo Menor.*
Siglos Geronimianos, *Hiſtoria Eccleſiaſtica, i monaſtica, Tomo* 9. *Su Autor el P. M.* Fr. Pablo de S. Nicolas.

De la era i fechas de Eſpanna. Chronologia Eſpannola i Reglas del Occidente, ſu Autor el P. M. Fr. Pablo Yannez *Chroniſta de Su Mag. i de ſus Reinos.*
Medulla Juris in variis, & de jure competente fiſco. Su Autor el Lic. D. Ant. Contreras.

Defenſorio de las Ordenes militares. Su Autor D. *Frai* Innigo de la Cruz Maurique de Lara, *Sennor de los Cameros, Conde de Aguilar.* Madrid, 1732, fol.
Greg. Majanſii, *Generoſi & Anteceſſoris Valentini, Epiſtolarum libri ſex. Valentiæ Edetanorum, apud* Ant. Bordazar. 1732, 4.
El Poema hereyco del Macabeo, ó Reſtauracion de Jeruſalèn. Su Autor Miguel de Silveyra. Madrid, 1732.
Bibliotheca Univerſal Franciſcana, ſu Autor el P. Fr. Juan de San Antonio, *Lector de Theologia, Cuſtodio de ſu Provincia de S. Pablo, y Chroniſta General de la Orden de S. Franciſco.* Madrid, 1732.
Ant. Palomino *Muſeo Pictorico.* Madrid, T. I 1715, T. II 1724, c. fig. æn. fol.
Didac. Sarmiento & Valladares & Vital Marin *Noviſſimus Librorum prohibitorum & expurgandorum Index.* T. I, II. Madriti, 1707, Voll 2, fol.
Juan de San Antonio *Chronica de la Provincia de San Pablo, o Franciſcos Deſcalzos en Caſtilla la Vieja.* T. I, II. Madrid, 1728 & 1729, fol.
Nueva Recopilacion de las Leyes del Reyno, y Autos Acordados del Conſejo, divididos en quatro Tomos. Madrid, *en caſa de Juan de Ariztia, en la calle de Alcalá.* 1732.
Raſgo Epico de la Conquiſta de Orân, ſu Autor Don Eugenio Gerardo Lobo, *en octavas; en caſa de Juan Oliveras, frente del Correo de Caſtilla.* Madrid, 1732.
Relacion de lo que ſe executò el dia 17 de Octubre de eſte anno de 1732, *en la ſalida que hizo la Guarnicion de Ceuta contra los Moros, que puſieron el ſitio.* Madrid, *en caſa de Juan de Ariztia, en la Calle de Alcala.* 1732.
El Mundo engannado por los falſos Medicos; Diſcurſos del Doctor Joſeph Gazola, *traducido del Toſcano.* Madrid, *en caſa de Juan de Moya, frente de S. Phelipe.* 1732.
Modo Chriſtiano, Politico y Coreſano de jugar bien al Rebeſino, ſu Autor D. Miguel de Armendariz. Madrid, ibid. 1732.
Diario Eſpiritual. Gloſſa miſtica de la Octava que dice: Yo para que naci? *con ſiete conſideraciones conferidas a las Principales virtudes de San* Franciſco Javier. *Su Autor el Licenciado* Don Gabriel de Artabe. 1732.
Diario Hiſtorico, Politico &c. Su Autor el P. Fr. Joſef Alvarez de la Fuente. 1732.
Leyes Penales de la Milicia Eſpannola, proceros i conſejos de Guerra. Su Autor el Licenciado Don Franciſco de Oya. 1732.
Theologia particular contrahida a la obligacion de cada imo de los hombres en ſus ocupaciones, i oficios por el Dr. D. Nicolas Molina Guion. 1732.
Examen de Cirugia nuevamente annadido con las Operaciones. Su Autor el D. Don Martin Martinez. 1732.
Novena del Apoſtol San Judas Tadeo, compueſta por el P. Fr. Juan Melo, *Religioſo de la Orden de San Franciſco.* 1732.
Indice de todos los titulos de los Derechos civil, i Canonico, por orden Alfabetico. 1732.
Poeſias varias, i Anales de la Rioja con la Chronologia de los Reyes de Eſpanna haſta Don Felipe quinto. Su Autor el Licenciado Don Juan Joſef Salazer. 1732.
Bibliotheca univerſal Franciſcana. Su Autor el P. Fr. Juan de San Antonio. 1732.
Ramillete de flores annadido por Juan de Lama. 1732.
Ovidio ilustrado por el Dr. Diego Suarez de Figueroa. 1732.

Ter-

Tercer Tomo del Diario Hiſtorico del mes de Marzo por el P. Fr. Joſef Alvarez de la Fuente. 1732.

Cartilla Fiſiologica, Galenico-Eſpagirica, Mathematico-medica eſcrita por el D. Don Juan Gimenez de Molina. 1732.

Practico Egercicio de las virtudes; ſu Autor el P. Maeſtro Fr. Franciſco Fajardo. 1732.

Epiſtola decima de Ovidio traducida de Latin en Caſtellano por Don Eſtevan Pietres. 1732.

Methodo racional, i Govierno Quirurgico. Su Autor el Licenciado Carmona. 1732.

Criſol Eſpeculativo, demonſtrativo practico de la deſtreza de las armas conſtaminas en dos Tomos, compueſto por Don Nicolas Rodrigo Nobeli. 1732.

La figura incorporea. Deſcarte politico de la baraja del entendimiento. Su Autor D. Lucas de Montoya. 1732.

Oracion Panegirica en accion de gracias a San Antonio de Padua por la feliz recuperacion de Orán por el Dr. D. Franciſco Cano Machuca. 1732.

Adicion racional, i methodica a la curacion de la Lupia contra el de los coloquios de Albeiteria. Su Autor el Maeſtro Franciſco Garcia Cobero. 1732.

Diſcurſos politicos i morales fundados i deducidos de la vida de la miſtica Dotora Santa Thereſa de Jeſus. Su Autor el Licenciado Don Pedro de Loſa. 1732.

Monedas peſas, i medidas de Caſtilla. Su Autor el Licenciado Don Joſef Garcia Cavallero. 1732.

Tomo 2 de la Bibliotheca univerſal Franciſcana. Su Autor el Rev. P. Fr. Juan de San Antonio, *Lector de Theologia.* 1732.

El tercer Tomo del Diccionario de la Lengua Caſtellana compueſto por la Real Academia, que contiene la letra C. 1732.

Tomo 5 Diario Hiſtorico del mes de Mayo. Su Autor el P. Fr. Joſef Alvarez de la Fuente, *de la Orden de S. Franciſco.* 1732.

Conſulado del niar de Barcelona nuevamente traducido de Lengua Catalana en Caſtellana por Don Cayetano de Palleja. 1732.

Rasgo Epico de la conquiſta de Orán. Su Autor Don Eugenio Gerardo Lobo. 1732, 8.

Modo Chriſtiano, Politico, i Corteſano de jugar bien al reueſino. Su Autor Don Miguel de Armendariz. 1732.

Inſinuacion de la divina piedad en la vida i revelaciones de S. Gertrudis. 1732.

Epiſtola decima de Ovidio; Ariadna a Theſeo iluſtrada. 1732.

Senatus-Conſulta Hiſpanie illuſtrata. Su Autor D. Manuel Arredondo. 1732.

Ovidio del Remedio del amor impuro comentado por el Dr. Don Diego Suarez de Figueroa. 1732.

Anno Eterno, dias antiguos, Diſcurſos Evangelicos, formados en Platicas de obediencia, y documentos, ſegun el orden de las Dominicas, que ſe practican en la Congregacion de la Eſcuela de Chriſto. Su Autor Fr. Franciſco de S. Nicolás Serrate, *Lector de Theologia, Difinitor y Cuſtodio de Provincia de San Diego, Franciſcos Deſcalzos de Andalucia; en Sevilla en la calle de Genoua, en caſa de* Antonio de Vargas. 1732.

Deſpertador de la Fé de los ultimos ſiglos, traducido de Francès en Eſpannol, por el R. P. Diego de Quadros, *de la Compannia de Jeſus, Maeſtro de Eſcriptura, y Lengua Hebrea, en el Colegio Imperial.* Madrid, 1732.

El Tomo quinto del Diario Hiſtorico del me de Mayo. Su Autor el P. Fr. Joſeph Alvarez de la Fuente. Madrid, 1732.

Piiſſima erga Dei Genitricem devotio ad impetrandam gratiam pro articulo mortis. Madrid, 1732.

Remedios de deplorados; probados en la Piedra Lidio *de la Experiencia. Su Autor D.* Franciſco Suarez de Ribera, *Medico.* Madrid, 1732, *en caſa de* Franciſco Laſſo, *frente de* San Phelipe.

La Nueva Impreſſion del Poema de la Moſchea, de D. Joſeph de Villavicioſa. Madrid, *en la Libreria de Juan Perez, frente de S. Phelipe.* 1732.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. VII.

PANTOPOLOGIA CALABRA, IN QUA CELEbriorum ejusdem provinciæ locorum virorumque, armis, pietate, titulis, doctrina, ſanguine illuſtrium, monumenta expenduntur. Autore Fr. ELIA DE AMATO, S. Theol. Mag. & Doctore, a Montalto, utriusque Provinciæ Calabriæ, Ordinis Carmelitarum bis Exprovinciali, Viſitatore, Commiſſario & Generali Diffinitore, Cathedræ S. Marci Examinatore Synodali, nec non atque Academiæ Incultorum ejusdem urbis perpetuo Archi-Agricola.

Neapoli, ex Typographia Felicis Moſca, 1725, 4. Alph. 2 plag. 13.

Quamvis ſerius aliquanto Neapoli ad nos delatus ſit hic liber; nefas tamen putavimus illius memoriam notitiamque omnem in his *Eruditorum Actis* prætermittere, quippe quæ non ingrata accidere poſſit literariæ rei amatoribus, novoque Italorum in hoc ſtudiorum genere perficiendo laudabili conjunctam æmulationi induſtriam argumento demon-

ſtret. Clariſſimus præſentis Operis conditor, *Elias de Amato*, veluti variis ſacrarum dignitatum titulis fulget, ita etiam pridem uno pluribus ſcriptis inter ſuos inclaruit. Pertinent huc, & ſub Articulo *Montaltum*, quam urbem patriam habet Noſter, *p. 268 ſeq.* recenſentur fere ſequentia: *Il Coro delle Scienze ragunate à commendar le grandezze di Dio ne'ſuoi Santi, Panegirici ſacri*, Neapoli, 1710, 4; *Lettere erudite, Chieſiaſtico-Civili Accademico-Critiche*, Tomi duo, Genuæ, 1714, 4; *Congreſſi Accademici ſullo diſcettabile Storico della Bibbia*, Tomi ſex, Venetiis, 1720, 8, &c. Poſtremi duo libri argumentorum delectu, varietate & pretio, ampliſſimam Autoris in ſacris & profanis doctrinam oſtendunt. Inter promiſſa & ad prelum parata habentur: *Theoremata Biblica ſuper ſelectiora S. Scripturæ dubia*; *Secoli Criſtiani illuſtrati dalla Cronologia Chieſiaſtico-Civile*; *Viaggio per lo mundo fantaſtico de' Filoſofanti*; *Inſtitutio Philoſophiæ Rationalis & Corpuſcularis Democritica*; *&c.* Hujus, quam manibus tenemus, *Pantopologiæ Calabræ* veſtibulum ornat *Prodromus*, veluti Autor inſcripſit, *Encomiaſtes, laudes Calabriæ*, principis in regno Neapolitano Provinciæ, ex ſcriptoribus priſcis atque recentioribus, indigenis atque exteris, diligenter derivatas complexus, atque de illius origine, vetuſtate, opibus, naturæ donis, artisque ornamentis, & ſimilibus aliis, jucunde exponens, ſingulis, quæ proferuntur, idoneis potiſſimum Autorum probatiſſimorum teſtimoniis confirmatis. Sequitur mox ipſum Opus, tanto magis ad veram Calabriæ gloriam conciliandum comparatum, quanto præſtabilior reliquis, in Prodromo commendatis, merito putatur laus ab ipſa incolarum claritate repetita. Hoc ſecundum urbium nomina, Alphabetico Ordine diſpoſita, inſtruxit Vir doctus; quæ methodus & nobis commodiſſima omnium videtur. Unum requirimus fortaſſe non injuria, quod, cum variæ urbes duplici nomine, priſcis alio temporibus, alio iterum recentiori ævo, celebratæ deprehendantur, quæ miris interdum modis diſcrepant, Clariſſimus *de Amato* in hoc caſu utrumque haud ſemper annotaverit, ſed, modo hoc, modo illud, prouti

prouti pronius ipſi fuit, præſcripſerit, *Antonii*, quod non diffitetur in Præfatione ipſemet, *Vaſconcellii* in *Hiſtoria Regum Luſitaniæ* exemplum imitatus. Ceterum ad ſingulos urbium articulos, quarum conſpectus ad calcem libri proponitur lecturis, annotantur utplurimum, veluti in fronte promiſſum eſt, quæ tum de locis ipſis, tum de eorundem incolarum armis, pietate, titulis, doctrina, ſanguine parta nobilitate, gratæque harum rerum poſterorum memoria, reperire licuit. In recenſendis *viris eruditis*, (hi enim ad noſtros corymbos ſpectant maxime,) quandoque ingenii, quibus fulſerunt, dotes, præcipue autem *ſcripta*, quorum beneficio illuſtrare rem literariam anniſi ſunt, & *merita* varii generis in eandem, commemorantur; interdum etiam ab aliis Scriptoribus ſecus atque inexplorato de illis tradita de induſtria corriguntur. Ait Autor in Anteceſſione, prudenti ac humano Lectori inſcripta, inter alia, *multa profecto carpturum eſſe reprehenſibilia* in hoc Opere *Hiſtoricum, ſi invido legat oculo; plura notaturum Grammaticum, ſi rigido polleat animo*; metumque adeo cenſuræ aſperioris, quam averruncatam optat, imo jubet, maxime a ſuo Opuſculo, prodit manifeſto. Nos vero, veluti invidum oculum non magis, quam rigidum animum, ad illius perluſtrationem attulimus, ita ſancta fide Lectoribus aſſeveramus, & Hiſtoricum & Grammaticum uberem paſſim hic & cenſendi & deſiderandi materiam inventurum eſſe; quod ipſum tamen officit minime omnium, ut nullius manibus verſari dignum inde habeatur prorſus. Ita enim comparatus eſt fere notitiarum literariarum genius, ut qualescunque etiam fontes illarum cupidis ſitim facile reſtinguant, ſatisque habeatur plerumque Lectori, ad mitius arbitrandum inclinato, addiſcere quædam, & ex vulgarium de aliquo libro rerum farragine ſingularia decerpere, uſui aliquando ac jucunditati futura, quam illa ignorare univerſim. Libet nobis, ut tanto luculentior jam dictis in præſentiſſimo exemplo veritas conſtet, vel duobus hæc ex utravis Parte repetitis ſpeciminibus comprobare. Unum præbeat, de quo ſub Articulo urbis *Croto p. 163 ſeq.* nonnulla diſſeruntur,

tur, nobiliſſimum priſcis *Pythagoræ*, Philoſophi, nomen. Hujus tum perſonæ, tum ſcholæ, tum diſciplinæ, tum ſectatorum, placitorumque poſtremum, adeo ſterilis atque jejuna inſtituitur ibi commemoratio, uti a nullo temere Autore levius atque frigidius potuiſſet expediri, majorique curari cum omnium ſubſidiorum, vel tironibus ubique proſtantium, negligentia. Alterum ex adverſo ſuppeditet præclaræ itidem quondam famæ vir, *Bernardinus Teleſius*, primus omnium ſeculo Chriſtiano decimo ſexto tyrannidis Philoſophicæ *Ariſtoteleæ* in Italia, neque infelix prorſus, impugnator; de cujus gente, laudibus ac ſcriptis quædam hic leguntur aliis neutiquam prius animadverſa. Ab illis vero huc referendis in eorum, quorum intereſſe fortean poſſet, gratiam tanto facilius jam quidem abſtinemus, quanto certiorem nobis ſpem fecit Collega noſter, *Joannes Georgius Lotterus*, publicis typis tandem aliquando, intra tres fere menſes, vulgatum inſpiciendi ſuum *de Vita & Philoſophia B. Teleſii* Commentarium, quem dudum ad finem perduxit, prius autem apparere cohibuerunt impedimenta alia.

Altes und Neues Rügen, &c.

h. e.

RUGIA VETUS ET NOVA, ID EST, EORUM, quæ in Rugiæ Principatu acciderunt, ſive ad res civiles, ſive Eccleſiaſticas, ſpectant, Hiſtoria; Autore M. ERNESTO HENRICO WACKENRODER.

Gryphiswaldiæ, apud Jacobum Lœfflerum, 1732, 4. Alph. 2 plag. 6½.

Quem librum Bibliopola A. 1730 prelo ſubjecerat omiſſo Autoris nomine, ignarus ipſe, ut in Præfatione fatetur, qui ſit hujus fœtus parens, eum nunc cum Supplemento recuſum Autori ſuo certiora edoctus reſtituit. Rev. *Wackenrode-*

roderus, qui, cum hæc ſcriberet, miniſterio verbi divini in Rugia fungebatur, translatus poſtea in Pomeraniam, univerſam Rugiæ Hiſtoriam hoc Opuſculo comprehenſurus, *duas* ejus *Partes* fecit, quarum *prima*, quæcunque memoratu digna in rebus & civilibus & Eccleſiaſticis acciderunt, habita ſeriei annorum ratione, recenſuit, *altera* vero de Præpoſituris & Paſtoratibus Præpoſitisque & Paſtoribus prolixe diſſeruit. Ex *Libris quinque*, qui *priorem Partem* abſolvunt, priores bini religionem veterum Rugianorum ejusque faciem ante & poſt Chriſtum natum ſiſtunt, in quibus Rev. Autor ita verſatus eſt, ut, quæ de Diis, Sacerdotibus, Sacrificiis, diebus feſtis, odioque & crudelitate in Chriſtianum nomen, veterum Celtarum, Slavorum, & Rugianorum maxime, apud recentiores harum rerum interpretes reperiret, verteret in rem ſuam. Præcipua Deorum ſimulacra deſcribit, Svantoviti, Rugeviti, Poreviti, Radegaſti, aliorum, abunde notorum, de quibus etiam parum in medium attulit, quod non ab aliis dictum ſit prius. Imo nonnunquam Autores parum idoneos ſecutus, admiſcet fabulas, ſatis interdum ridiculas. Rugiæ Romano-Catholicæ *Liber III* hujus *Partis* deſtinatus eſt, quo tamen non ſolum fata Monaſteriorum & Eccleſiarum, aliaque ad ſacra ſpectantia, ſed & plura, quæ a principibus Rugiæ dominis ab A. 1169 usque ad 1533 domi militiæque geſta ſunt, exponuntur, *Micrælio* præſertim, *Cranzio* & *Cramero*, autoribus. Inde *Libro IV*, qui annos 1534 & ſequentes usque ad A. 1648 complectitur, incrementa religionis purioris, ut ea in Rugia efflorverit, & radices egerit, enarrantur, admixtis aliis, ut in ſuperioribus libris obſervatum eſt, ex Hiſtoria civili petitis. *Parti priori* finem *Liber V* imponit, reliqua continens, quæ ab A. 1648 usque ad 1707 in Rugia Suecico ſceptro ſubjecta contigerunt. Atque ita Rev. Autor ad *Partem II* progreditur, in qua diſtinctis *quatuor Libris* ſingulas Rugiæ Eccleſias ita enumeravit, ut plerumque, deſcriptione loci præmiſſa, templa, reditus, parochianos, & alia ſimilia, recenſeat, Præpoſitosque & Paſtores Evangelicæ religionis ſingulos, addita uniuscujusque biographia brevi, enarret. Acceſſit in altera e-

ditione huic *Parti* Paſtoratus Trentenſis deſcripti, eodem modo, quo reliquorum, adornata. Enimvero, cum eorum, quorum vitam longa ſerie retulit Rev. Autor, nomina magnam partem ſint ignobilia, resque ipſæ, quæ commemorantur, nonnunquam notatu vix dignæ, idem de hoc, quod de aliis id genus laboribus, dicendum videtur, uſum eorum eſſe perexiguum. Ceterum & in *prima Parte* multa minus accurate dicta & errores varii, præſertim in nominibus propriis, fœdiſſime depravatis, reperiuntur, quod in libro, antequam prelo ſubjiceretur, ſæpius deſcripto, nemini mirum videri poteſt; quæ tamen omnia, quando hujus Hiſtoriæ prodibit Supplementum, emendatum iri promiſit Bibliopola.

INTRODUCTIO IN CHRISTOLOGIAM MORALEM & Jus Divinum naturæ Chriſti humanæ. Pars I; exhibens normam actionum Chriſti moralium, ſeu Vindicias glorioſæ immunitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti ab obligatione ſuimet ipſius legali in honorem Servatoris dogmatice concinnata a L. THEODORO CRÜGER, *Paſtore Primario Eccleſ. Kirchhaynenſis.*

Dresdæ & Lipſiæ, ſumtibus hæredum Zimmermanni & J. N. Gerlachii, 1732, 4.

Alph. 2 pl. 14.

Librum hunc & humanitatis & ſoliditatis conjugio eſſe conſpicuum, res ipſa loquitur. Elegantiſſimam & Autore ſuo dignam Præfationem præmiſit ſummus Saxoniæ ſuperioris Theologus, & Polyhiſtor diligentiſſimus, *D. Valentinus Erneſtus Læſcherus*, Socer S. Rev. *Crügeri*. An ſocer genero, an gener ſocero de candore & perſpicuitate in exponendis Theologiæ monumentis graviſſimis gratulari magis debeat, venit in controverſiam. Venerandus Socer in Præfatione docet, Theologis eruditis ſolidisque induſtriam laudi eſſe ducendam, præcipue in laboribus aut ab aliis nondum ſuſceptis, aut ſtatim a procorum inconſtantia derelictis. Marcet enim

enim virtus Scriptorum noſtri Seculi in enodandis doctrinis ſpecialibus, quibus veſtigia antecedentium nondum impreſſa apparent. Ut habeant, quod agant, viri otio, judicio, & ſupellectili convenienti ſatis inſtructi, Ven. coryphæus jam olim indicem elaborandorum ſuppeditavit in *Introductione ad Chreſtomathiam Theol. Annalium Theologicorum Decennio primo præfixam* p. 53 & 63, in *Initiis Academicis Col.* S. 4, ac *Decimis Academicis* P. VI p. 372, 374, 394. In præſens in deſideratis refert *Corpus veri purique juris divini*, vel collectionem ſufficientem mandatorum & prohibitionum divinarum catholicarum & perpetuo valore præditarum, nec non ſanctionum pœnalium & beneficiorum omnium in ſacro Codice occurrentium, porro rationum moralium revelatarum, nec non judicatorum, quæ a Deo ἀμέσως profecta ſunt, denique conſiliorum Dei herilium. Porro ad eandem claſſem delegat *Collectionem certiorem Obſervationum de potentiis animi humani omnibus*, earum inter ſe juſto ordine ac œconomia, & connexione cum momentis moralibus quibusque, ac *Collectionem omnium momentorum moralium*, ſtimulantium & remorantium: præterea *indicem morborum mentis, hiſtoriam conſcientiæ, de nationum integrarum conſcientiis, de conſcientiis per diverſas religiones diſciſſis, Theologias morales perſonales* ex exemplis ſacris. Ad intentatas ejusmodi doctrinas præſens quoque Tractatio ſpectat de Theologia morali Jeſu Servatoris, quam, cohortante tanto Socero, gener admodum Rev. hic ex parte repræſentat, intentus de cetero edendæ Exercitationi *de Meliori Theologia Hibernorum, qui olim Scoti vocabantur*. Adſpiret Numen Autori vitam tranquillam & valetudinem inoffenſam! Autor ipſe Præfationem ſuam quoque adjunxit de pretio vivæ cognitionis de Deo & Chriſto, præcipue ejus, quæ nititur luculentiſſimo Servatoris exemplo. In hac exponenda verſati ſunt *Jeremias Taylor*, Downenſis & Connorienſis Epiſcopus, *D. Erneſtus Salomo Cyprianus*, Jeſuita *Joannes Croiſet* in libro *Parallele des mœurs de ce ſiecle & de morale de Jeſus Chriſt*, *M. Adamus Bernd* in *Unterſcheid der Moral Chriſti und*

der

der Phariſæer, Nicolaus Tſcheer in *Reden und Worten Chriſti, vorgetragen von Theoſophiæ cultore, erroribus graviſſimis fœdato, Thomas a Kempis de Imitatione Chriſti*, qui tamen liber nobis videtur *Thoma* antiquior. Ad hiſtoriam ſcripti *Crügeriani* hæc habe. Magnificus *D. Jo. Caſpar Haferungius*, Theologus & Profeſſor Vitebergenſis, affirmaverat in Diſſ. *Crügeri* inaugurali *de Supplicationibus Chriſti pro ſemet ipſo Poriſm. IV p. 26 ſq.* Chriſtum, ſecundum humanam naturam ſpectatum, ad precandum pro ſemet ipſo ſicque ad ſervandam pro ſe legem moralem fuiſſe obligatum. Negaverant id Theologi ejus Academiæ reliqui, in qua Decanus ipſe Diſſertationem inauguralem concinnat. Claſſicum mox cecinit *Sebaſtianus Edzardus*, qui A. 1729, 8, edidit ſub nomine perſonati *Auguſti Ludolffi Vindicationem Articuli de Chriſto a corruptela Haferungiana: Chriſtum ſecundum humanam naturam per ſe obligatum fuiſſe, ut legi faciendæ ſtudeat.* In hac *Crügerus* noſter compellatus fuerat ad diſſenſum vel conſenſum publico ſcripto manifeſtandum. *D. Haferungius* exiſtimavit, hanc provocationem deberi incitationibus *Crügeri*, ideoque, ſuam ſententiam ornaturus, cum orbe literario communicavit *Crügerum ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενον. Crügerus* id quidem negat. Noluit tamen controverſiæ dare operam, licet privatim amicos ac quærentes monuerit, ſeſe a ſententia *Haferungiana* eſſe alienum. Progreſſus eſt longius Ven. *Haferungius* in *Programmate Strohbachiano.* Ea de cauſa pars Epiſtolæ *Crügerianæ*, eam in rem A. 1729 ſcriptæ, *Relationibus Nov-antiquis II Beytrag 1730 p. 245* eſt inſerta. Oppoſuit ſe in ipſa Academia Vitebergenſi *Staurophilus* quidam, & edidit Chriſtianopoli A. 1730, 12, *Quæſtionem, an Chriſtus ſecundum humanam naturam non tantum ex officio mediatorio, ſed & per ſe obligatus fuerit, ut univerſam, quam late patet, legem intueretur, eique faciendæ ſtuderet.* Reſpondit *D. Haferungius* in libello: *Graculus Æſopicus, ſeu Staurophilus, dum optimorum Theologorum teſtimoniis in fraudem veritatis abutitur, ignorantiæ & malitiæ convictus, & propria nuditate in rubo-*

rem

Digitized by Google

rem datus. In hoc provocatur *Crügerus* ad experiendum Martem apertum. At utinam Mars abeſſet a Chriſtianorum ſcholis! Reſpondit *Staurophilus*, edito *Specimine Theologiæ, amoris modeſtiæque D. Haſerungi erga proximum & diſſentientes, ex Graculo ejus Æſopico, ut ridicule appellat, exhibito*, A. 1731, 12. *M. Godefridus Chriſt. Claudius* tum quoque evulgavit *Gloriam Chriſti a Φλυαρίαις Haſerungicis defenſam.* Nuper *Jo. Frid. Wagnerus*, Noribergenſis, edidit libellum: *Apologia pro celeberrimis Autoribus Antiquo-novorum & pro Anonymo quodam adverſus D. Haſerungi Crügerum ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενον conſcripta*, 1731, 12. *Anonymus* ediderat *Conſiderationem Paragraphi* XII *Diſſertationis Haſerungianæ de Supplicationibus Chriſti pro ſemet ipſo*, 1729, 8. Dolemus ſane, rem in nervum erupiſſe, ac fuiſſe, qui exemplum manſuetiſſimi Chriſti non ſatis ob oculos poſuerint, quem nemo magis imitatur, quam qui vulnera Eccleſiæ lenit, &, ſalva veritate, ſancto amore tegit. Si numero ſententium & teſtimoniis Theologorum Evangelicorum controverſiam definire placet, lis eſt perorata & ſublata. Admiramur *Auguſtinum*, tum ob egregias doctrinas, tum ob libros *Retractationum* editos. Summa profecto is dignus eſt gloria, qui ſententiam retractat, quæ ſcopo aſſumtæ humanæ naturæ Chriſti & unctioni ultra modum in ea ſuſceptæ repugnat. At controverſia ipſa ſic eſt comparata, ut legis & obligationis legalis, & naturæ Chriſti humanæ, intima attingat viſcera. Ab una parte occurrunt denominationes Chriſti, per quas *ſervus, legatus, legi obnoxius factus &c.* dicitur, *fides in domo, invocatio, ſupplicatio, gratiarum actio, exemplum faciendæ legis, impletio voluntatis divinæ, obedientiæ ad crucem, ſponſio de obedientia &c.* Ab altera parte occurrunt *ſcopus aſſumti corporis humani, indivulſus nexus humanæ naturæ cum divina naturæ & majeſtate ac dominio atque poteſtate judiciali ac legumlativa, perſpicua S. Scripturæ dicta, conſenſus Theologorum, recepta ſententia, & antiquitas ſententiæ, gratia indebita ſeſe legi pro aliis ſubjiciendi*, & momenta complura alia. Si attendimus ad gloriam Chriſti

amplificandam, domini dominantium & Regis Regum causa dicta est. Fortassis *obligationis* vocabulum ita enodari potest, ut utrinque pax gratissima coeat. Ea enim est vel voluntaria, gratuita & exemplaris, immunis a coactione, necessitate & submissione, & hac quidem ex natura finita, eaque imperfecta, fluente, vel, si proprio nomine eam sumas, est ratio naturæ per se non sanctæ nec ad majestatis divinæ usum & possessionem evectæ, quæ finitam voluntatem rationalem, cui sanctitatis fons arctissime communicatus & majestas a Deo data deest, in perpetuum obnoxiam & subjectam supremo Domino ejusque voluntati reddit. Facile patet, quid prudentia Ecclesiastica suadeat, jubens, ne novis vocabulorum acceptionibus amori in proximum, concordiæ, & advertendis litibus, minus consulamus, dum controversiæ magis minuendæ sint, quam augendæ. *Pars prima* Christologiæ moralis *Crügeriana* distributa est in *Sectiones duas*, & Mantissam παρασκευαστικὴν de entibus moralibus Christi generatim spectatis. *Sectione priori* expenditur indoles & discrimen obligationis & subjectionis legalis; *posteriori* ostenditur, Christum esse immunem ab obligatione per se legali. Et quidem hæc constat e Capitibus quinque. *Primum* stabilit thesin per quinque argumentorum classes. *Secundum* resolvit dubia dissentientium, & ἔλεγχον συνεδήσεως *Haferungianum* modeste ac humaniter declinat. *Tertium* vocat libros symbolicos Ecclesiæ Lutheranæ omnes & Patres Ecclesiæ primæ in subsidium. *Quarto* & *quinto* exhibentur suffragia Theologorum antiquiorum & recentiorum. Hæc est libri summa. Delibabimus adhuc unum & alterum. Radix obligationis a parte Dei est sanctitas infinita seu concordia omnium attributorum purissima in dominio super substantias finitas, libertate gaudentes contradictoria & contraria, sese exserens. Radix obligationis præstandæ est a parte substantiæ finitæ in subjectione posita, per quam hæc substantia, ut finem, sibi præstitutum a Deo, consequatur, debet actiones suas instituere ad voluntatem legislatoris, ni fine divinitus præstituto excidere, ac pœnam contrahere velit. *Debitum* fundatum est

in

In dependentia, quæ duplici reſpectu expendi poteſt, videlicet tum ratione exiſtendi, tum conſervationis percipiendæ. Fundamentum innititur facultati perficiendi naturam finitam, & finem bonum a Deo præſtitutum ſenſim obtinendi. Facultas hæc conjuncta eſt cum facultate ea, qua quis poteſt omittere illum perficiendæ ſuæ ſubſtantiæ actum. In Chriſto ejusque natura humana, in ſubſiſtentiam & unionem perſonalem τῷ λόγῳ aſſumta, adeſt radix obligationis activæ, non paſſivæ. Nam Chriſtus homo per illam unionem eſt judex & dominus mundi, atque Rex æternus. Repugnant vero invicem hæc duo: dominum eſſe & judicem mundi, & pro ſeſe eſſe legi ſubjectum. Ceſſat enim obligatio paſſiva, quando 1) exiſtentia eſt voluntaria, 2) & pro aliis tantum ex mera gratia & favore indebito ſuſcepta, 3) conjuncta cum indiviſo ſanctitatis ſummæ nexu, 4) excludens facultatem omnem plenioris pro ſeſe perfectionis, 5) inhærens ſempiterno divinitatis conjugio, per quod in humana Chriſti natura habitat omnis plenitudo Deitatis ac attributorum complexus, majeſtas ſuprema, ac dominium excellentiſſimum. Si Chriſtus foret merus homo, utique obligatio paſſiva locum inveniret. Sed num filius Dei obligatus erat per legem quandam ad aſſumendam naturam humanam? Nonne humana natura per aſſumtionem & evectionem in ſubſiſtentiam & communionem τῷ λόγῳ eſt beatiſſima? Num excogitari poteſt actus, quo ſtatus humanæ hujus naturæ magis perfici & ad majorem felicitatem perduci poteſt? Nonne per ſummam felicitatem, ex unione perſonali fluentem, voluntas Chriſti hominis eſt voluntati divinæ congruentiſſima? Nonne ſanctitas hæc ſumma, felicitati ſupremæ & majeſtati perfectiſſimæ juncta, excludit omnem præmii & pœnæ reſpectum, omne virtutis incrementum, omnem felicitatis acceſſionem? Quare igitur pro ſe Chriſtus homo ad legem ſervandam obligatus foret? Promiſſio agendi hoc & illud ſi obligationem paſſivam involvit, Deus pater ab ea non erit immunis. Quare nec ſponſio Chriſti mediatoria ex obligatione paſſiva proſluxit; nam ſibi nihil inde meruit, nullius quippe felicita-

tis majoris indigus vel patiens. Ut Rev. *Crügerus* hæc oſtenderet, ex Jure Naturæ & Philoſophia morali præmiſit nonnulla de entibus moralibus, obligatione ejusque fundamento,
Pag. 6. materia, objecto perſonali, forma & fine. Principium obligationis paſſivæ ipſi eſt *voluntas legislatoris obligantis promulgata, a cujus poteſtate ſubjectum obligandum non eſt immune.* Subjectum igitur obligandum eſt id, quod fontem perfectionis acquirendæ majoris non intra ſeſe & ſuam naturam eſſentiamque habet, ſed in Domino ſuo, ac perfectionis illius non redditur particeps, ni actiones ſuas liberas ad ſanctam Domini voluntatem attemperet. Sancta vero illa voluntas, quia fertur in omne bonum, cujus creatura capax eſt, non potuit non adminiculum dare & medium, quo deſideriis ad felicitatem anhelantibus conſuli poſſit. Voluntas vero illa impune contemneretur, ni Deus emineret ea perfectione, qua creaturas finibus convenientiſſimis deſtinare poteſt. Inde elucet ejus *dominium*, quippe quod conſiſtit in rebus dependentibus ad fines ſuos adhibendis. Subjectum vero, quod majorem perfectionem acquirere non poteſt, ac fontem felicitatis in ſua perſona perpetuo poſſidet, dici non poteſt obligandum. Deeſt enim uſus, finis, & ratio ſufficiens, cur id obligaretur. Ceſſante vero obligationis fundamento, ceſſat obligatio ipſa. Præterea Chriſtus eſt Dominus legis *Marc. II, 28;* quomodo igitur ſe eſt ipſe ſuperior & inferior? Si obligatus pro ſe ad legem eſt; ergo ſe eſt ipſe inferior. Si ideo obligatus ad legem, quia ex mera gratia officium meditatorium ſpopondit; ergo ſe ipſe obligat, hoc eſt, ſimul eſt ipſe ſe ſuperior & inferior, eodem reſpectu morali. At quis hæc ſuo calculo approbabit? Conſenſu quidem liberrimo Chriſtus ſeſe ſubjecit legi, ſed ad homines, in
10. peccata prolapſos, redimendos, nequaquam ad ſemet redimendum a pœna prævaricationis, *Gal. IV, 4, 5.* Affertur porro
15 ſq. diſcrimen inter *ἐννομίαν* & *ὑπονομίαν*, *Rom. VII, 21, Act. XIX, 39, 1 Cor. IX, 21*, obviam. *Ἐννομίαν* exponit ſtatum legi congruentem, perſeverantiamque in tenore legis: *ἀνομίαν* per ſtatum transgreſſionis legis divinæ: *ἐνοχίαν* per

obli-

obligationem legalem, quæ inhibet libertatem inſtar freni, & actionibus imminet, reddendo eas voluntati legali obnoxias. *Paulus* ſeſe vocavit ἔννομον τῷ Χριστῷ *1 Cor. IX, 21.* Monet Noſter, *νόμον* hic notare *doctrinam*, uti vox תורה, Pag. 23. quo ſenſu *νόμος πίστεως* occurrat *Rom. III, 27*; ac ἔννομον Χριστῷ eſſe *perſeverantem in doctrina Chriſti*, obligationem generaliſſimam ad inſtituta Chriſti includente. Ὑπονομίαν Noſter exponit per ſubjectionem legalem, quæ pendeat ex poſſibili abuſu libertatis emendando. Humanam Chriſti naturam eſſe ὑπόνομον, omnes negant; ἔννομον eſſe, unus & alter affirmat. Digreditur inde ad ὑποταγὴν, quam per ſubordinationem ſeu ſubjectionem ad certum ordinem reſtrictam interpretatur, monens, ὑποταγὴν communem eſſe & 31. eis, qui legi adverſantur, & eis, qui in ejus vinculo & obſervatione ultro ac lubentes perſiſtunt. Hoc probat ex *1 Cor. XIV, 32, 2 Cor. IX, 13*, ubi dona divina hominibus conceſſa ad ὑποταγὴν referuntur, hominibus, inquam, juſtis & piis. Docet deinceps ex Juris Naturæ ſcriptoribus præcipuis, illum 35 ſq. duntaxat obligari, qui legislatoris imperio ſit ſubjectus. *Agmen* eorum *claudat*, inquit Vir Reverendus, *qui ducere id poſſe jure putandus eſt, acutiſſimus ævi noſtri Philoſophus, Chr. Wolfius.* Affertur diſtinctio inter diſſimilitudinem 37. accidentalem & diverſitatem ipſam realem, atque ipſa quidem 39. applicata ad obligationem & ſubjectionem moralem. Utramque hanc vocat Autor diſſimilem, a diverſitate tamen reali liberam. Qua occaſione adoptat principium rationis ſuffi- 41. cientis, idque collaudat, & convenientiam diſſimilitudinemque obligationis ac ſubjectionis legalis per omnia cauſarum genera demonſtrat. Alibi ὑπένομος ei dicitur is, cui ſub legis ſervitute gementi peccatum dominatur; ἔννομος vero is, qui cum voluptate legi obſequatur. Ubi generalia de obligatione & ſubjectione dogmata ad rem præſentem accommodantur, oſtenditur ſpeciatim, actiones Chriſti eſſe ipſam legem divinam exemplo expreſſam, ex obligatione aut ſubjectione legali tamen pro ſemet ipſo ipſas non fluere, quæ quippe utramque transſcendant. Largitur etiam, naturam 53.

Chriſti humanam ſuo modo fuiſſe ἔννομον; negat vero, eam obligatam aut ſubjectam legi *ratione ſuimet* fuiſſe. Id quod in *Sect. II Cap. 1* argumentis comprobatur, quæ ad quinque
Pag. 67. claſſes ſunt revocata. Præmittitur ſtatus controverſiæ, & venuſte monetur, humanam Chriſti naturam citra unionem perſonalem & extra ὑπόςασιν τῦ λόγυ abſtractive conſideratam eſſe ens rationis, a ſacris literis & doctrinis practicis, e. g. adoratione Chriſti, alienum. Negatur, Chriſtum in ſtatu exinanitionis, eumque hominem, ſed θεάνθρωπον, obligatum fuiſſe *extrinſecus* ad legem pro ſemet ſervandam & implendam. *Intrinſecus* fuiſſe obligatum, ſi quis dicit, is largitur, aliquem obligare ſe ipſum. Quod, ſi proprie loquimur, ad *obligationem* non pertinet. En rationes: 1) Chriſtus Servator gaudet perfectiſſima, eaque interna, libertate, *Jo. X, 18*, addimus, tendente, per ſupremam ſapientiam, ad fines ſemper convenientiſſimos & optimos. Reſtricta fuit illa libertas, ſed ultro & pro nobis. Oportebat ipſum pro nobis pati, eo quod liberrime & ſanctiſſime ita conſtituerat. Erat enim ipſi poteſtas ſumma in corporis humani aſſumti mortem & vitam. Quis ſanctiſſimum Dominum credet reum legis legive obnoxium? At Chriſtus fuit obligatus ad ἐντολὴν patris perficiendam. Reſpondet Noſter, ἐντολὴν *Jo. X, 18*, notare *inſtitutum*, &, ἐνταλματα legaliter ſemper obligare, negat. Idem ex complexu orationis oſtenditur, in quo de vinculo legis moralis nil habetur, ſed potius agitur de œconomia officii & ἐξουσίας Chriſti. Alibi quoque manifeſtatio arcanæ Dei deſtinationis dicitur ἐντολὴ, ut *1 Jo. V, 3*, ſimpliciſſime ἐντολὴ vertitur per *diſpoſitionem* vel *deſtinationem*.
91 ſeq. 2) Chriſtus eſt intrinſecus, abſolute & perfectiſſime, rectus ac inhæſive ſanctus, ac ſecundum humanam naturam poſſidet communionem omnis perfectionis divinæ, *Deut. XXXII, 4*, *Pſ. XCII, 16*, *Ebr. II, 10*, *1 Petr. I, 15*, *Luc. I, 31, 35*, *Matth. XVI, 16*. Præterea Chriſti humana natura ſanctitatem tenet, ab eſſentiali ſanctitate divinæ Chriſti naturæ dependentem, non ab obligatione legali profectam. Inſeritur translatio loci *Eſaiæ LIII, 9*, commodiſſima hunc in modum: *Occluſit Meſſias improbitates noſtras in ſepulchro, & conſtituit*

no-

noſtrum quemvis divitem per mortem ſuam. Attamen non fecit violentiam, nec in ore ejus fuit periculum (peccandi pro ſeſe). Chriſtus dicitur ſanctiſſimus *Dan. IX, 24, Ebr. IV, 15.*

3) Chriſtus homo fulget gloria ἐνυποστασίας divinæ, ideoque eſt dominus legis per ſe, minime pro ſeſe ſervus legis. Obiter notatur moralitas objectiva & intrinſeca. Sed ea exponi poteſt per fundamentum moralitatis, quod in objectiva convenientia effectuum ac actionum poſſibilium cum agentis ſtatu ponendum. Fortaſſis vocabulum *moralitatis & obligationis objectivæ* ſic improprie ſumitur. Sed furtum tamen a Deo non potuit in virtutem mutari ac præcipi, qua tale. Oportet igitur ponere fundamentum objectivum moralitatis, & id immutabile & æternum. Sed id fundamentum exiſtit tum in ſanctitate Dei, ratione æternæ originis, tum in dominio Dei in ſpiritus finitos, ratione obligationis factæ. Egregie hæc ex mente *Læſcheri*, Soceri Venerandi, recenſet Autor. En viam mediam, quæ ſatisfacere poteſt eis, qui, ne Deum tollant, moralitatem objectivam fugiunt, & ad unicam Dei voluntatem ſeu arbitrium rejiciunt obligationis legalis fundamentum; nec minus eis, qui veritatibus abſolutis, quarum ratio a poſſibilitate interna pendet, contemplandis innutriti, moralitatem objectivam i. e. quæ ab æterno obverſatur intellectui divino, aſſectantur. Cum vero naturæ non obligentur, ſed perſonæ, & Chriſtus homo perſonalitate divina ſubſiſtat; ideo facile intelligitur, Chriſtum hominem per & pro ſeſe haud ſubjectum eſſe legi. Qua de cauſa corpus Chriſti quoque fuit ἄφθαρτον, *Pſ. XVI, 10, Actor. II, 31.* Videri tamen poterat nonnullis, obligationem Chriſti pro ſe legalem derivari poſſe ex donis ſanctificantibus & adminiſtrantibus, Chriſto homini peculiariter infuſis, e. g ſpe, fiducia, charitate, patientia, precibus, &c. Sed hæc ad officium mediatorium ſpectant, per quod Chriſtus ſub culpa noſtra, in ſeſe ſuſcepta, gemebat, preces effundebat, eventum glorioſum ſperabat, patientiæque exemplum præbebat. Exinanitionis enim ſcopus unice ex ſuſceptis deprecatoris partibus pendebat. Ergo ea, quæ ex ſtatu exinanitionis per ſe fluxerunt,

Pag. 132 ſq.

134.

142.

151.

runt, ad communem fontem reducenda ſunt. Huc indubie ſpectat ſupplicatio ac deprecatio. Quid enim ſibi expeteret is, qui nullius rei erat indigus, ac felicitatem ſummam, quantam adire poterat, per unionem perſonalem poſſidebat? 4) Chriſtus homo erat in ſtatu exinanitionis quoque dominus Sabbati. Ergo legi de Sabbato ſubjectus non fuit. Similis ratio reliquorum decalogi præceptorum, *Luc. VI, 3. Marc. II, 28.* 5) Chriſtus homo erat exemtus a tenore præ-
Pag. 173. cepti quarti, *Matth. XVII, 26. Jo. XIX, 11.* 6) Actiones humanæ Chriſti unice pertinent ad redemtionem hominum & ad exemplar ſanctitatis exhibendum. Alium ſcopum ex ſacris literis haud addiſcimus. Si pro ſe Chriſtus legem præſtare debuit, dubii hæremus, an aliquid, an dimidium, *loco noſtro* præſtiterit, & nil reſtat, niſi ut noſmet ad exemplum ejus legem divinam exacte impleamus. Quod ipſum eſt illud præcipitium, in quod ſanctificationis illius, quæ juſtificationi inimica eſt, præcones nunc certatim ruunt. Omittimus cetera, quæ facile ex hiſce dijudicari poſſunt. Dubia enim obmota feliciter ſolvuntur. Teſtimonia præcipuorum Theologorum, quos Academiæ Evangelicæ ſuſpiciunt & plurimi faciunt, ac ipſius Ven. *Speneri*, uno quaſi ore pro immunitate Jeſu Chriſti ab obligatione ſuimet ipſius legali pronuntiant. Gratulamur Viro præſtantiſſimo de labore ſuo tam utiliter & modeſte collocato, Chriſtologiæ moralis *Partem ſecundam* anxie exſpectantes, ac, ut eam propediem cum Theologis communicet, votis ardenter conceptis expetentes.

GABRIELIS SCHWEDERI, JCTI, ANTECESſoris Tubingenſis, &c. Diſputationes varii, ex Civilis, Privati, Publici, atque Feudalis Juris prudentia ſelecti, argumenti, conjunctim editæ, ſummis marginalibus, additionibus nonnullis, atque copioſiſſimo Indice, auctæ, cura nepotis, WOLFGANGI PAULI BURGERMEISTERI DE DEICISOU.

Tomi II.

Eslin-

Digitized by Google

Eslingæ, typis Theophili Mæntleri, 1731, 4.

Tomus I Alph. 6 plag. 22, Tomus II Alph. 8 plag. 20.

Si animus eſſet nobis commemorare præclara & æternitate digna Ampliſſimi *Schwederi* in Jurisprudentiam merita; verendum nobis eſſet magnopere, ne importuno noſtro elogio Viri ſummi laudes in illuſtri loco poſitas obtereremus magis, quam eveheremus. Tam excellenter enim, tamque inſigniter, Juris publici ſcientiam, quæ ante ipſum inculto ſordidoque habitu pæne depreſſa jacuerat, exornavit, illuſtrioremque reddidit, ut permagnam ſplendoris ſui partem acceptam referat *Schwedero*, qui ſagaciſſimam mentem, candidumque & a partium ſtudio alienum pectus, præcipuum Juris publici doctoris ornamentum, ad illam attulit, & libris, ſingulari doctrina refertis, editis, præſtantiſſimæ ſcientiæ pomœria mirifice ampliavit. Nec minori induſtria, nec infeliciori ſucceſſu, Juris civilis, pontificii, beneficiariique, curam in ſe ſuſcepit, nec in ipſa ſenectute unquam a priſtino ſtudio laboreque ceſſavit. Peregregium hujus rei documentum præbent Diſſertationes Academicæ, ſummo ſtudio ſummaque diligentia conſcriptæ, quas diſperſas errantesque in unum corpus collectas orbis literati conſpectui obtulit nepos *Schwederi*, *Wolfgangus Paulus Burgermeiſterus de Deiciſou*, Vir clarus, & non ignobile inter eruditos nomen conſecutus. Dabimus, cum anguſtæ illæ, quibus circumſcribimur, regiones non permittant, ut ſingulas Diſſertationes perluſtremus, titulos earundem, ex quibus, tanquam ex Phidiæ quodam ſigno, de præſtantia & dignitate hujus Operis unusquisque facile judicare poterit. Prior Tomus continet Diſſertationes *I de Foro illuſtrium, Imperio Romano-Germanico immediate ſubjectorum; II de Privilegio fori perſonarum miſerabilium; III de Matrimonio ad Morganaticam; IV de Meliorationibus feudi; V de Privilegiis juribusque ſingularibus perſonarum illuſtrium; VI de Clauſula Inveſtituræ Feudalis; cum pertinentiis, ejusque effectu; VII de Exceptione non impleti con-*

tractus ; VIII de Uſuris pretii tardius ſoluti ; IX de Succeſſione feudali ; X de Clauſula teſtamenti perſonas honoratas ultimæ teſtatoris voluntati contravenientes relictis privante; XI de Remedio L. III C. communia utriusque judicii læſis in diviſionibus ſuccurrente ; XII de Condictione ex lege liberis ad ſupplementum legitimæ competente ; XIII de Jure Sacratiſſimi Imperatoris & Imperii in Ducatum Mediolanenſem ; XIV de Jure liberorum inſcio vel non conſentiente patre legitimatorum ; XV de Dinumeramentis & Reverſalibus feudi ; XVI de Fructibus feudi ; XVII de Domanio Sacri Romano-Germanici Imperii ; XVIII de Renunciatione appellationis ; XIX de Sereniſſimorum Comitum Palatinorum Rheni ſingularibus juribus, ac prærogativis præcipuis ; XX de Alienatione bonorum fideicommiſſo obnoxiorum ; XXI de Agnitione & approbatione ultimæ voluntatis defuncti ; XXII de Jurisdictione per inveſtituram feudalem conceſſa ; XXIII de Pacis religioſæ conſtantia & perpetuitate ; XXIV de Jure agnatorum in feudis ; XXV de Impedimentis. Tomus poſterior complectitur Diſſ. *XXVI de Inſignioribus Imperiorum & regnorum Europæ revolutionibus & mutationibus, quæ per elapſum Seculum XVII & paulo poſt in plerisque Europæ regnis contigere ; XXVII de Electione Imperatoris ; XXVIII de Felonia Domini ; XXIX de Auguſtiſſimi Imperatoris reſervatis ; XXX de Pari nexu civitatum Imperialium cum S. R. Imperio ; XXXI de Voto deciſivo Civitatum Imperialium in Sacri Romano-Germanici Comitiis univerſalibus ; XXXII de Controverſiis Juris publici ; XXXIII de Autoritate publica ad pignoris ſeu hypothecæ publicæ conſtitutionem neceſſaria ; XXXIV de Concurſu & electione utiliori remediorum contra ſententias in ſupremis Imperii tribunalibus latas ; XXXV de confirmatione Jurium & Privilegiorum ab Auguſtiſſimo Imperatore, Statibus, aliisque membris Imperii, facienda ; XXXVI de Feminarum in feudis cum maſculis concurrentium excluſione, horumque prærogativa ; XXXVII de Caſu practico in puncto Succeſſionis feudalis in feudo feminino ; XXXVIII de Sereniſſimæ Domus Auſtriæ*

præ-

præeminentiis, prærogativis, juribus, ac privilegiis præcipuis, & in ſpecie de Auguſtiſſimæ hujus Domus Judicio Provinciali Cæſareo Sueviæ; XXXIX de Statutorum alienationem bonorum immobilium in Eccleſias & Clericos prohibentium validitate; XL de Advocatia ab Imperatore Proteſtantium Eccleſiis non minus, ac Rom. Catholicis, æquali jure præſtanda; XLI de Origine Juris Suffragiorum; XLII de Appropriatione feudi; XLIII de Coexercitio ſive ſimultaneo utriusque Romano-Catholicæ ac Evangelicæ Religionis exercitio, licito ac illicito; XLIV de Controverſiis ex Inſtitutionibus Juſtinianeis; XLV de Collatione Capitulationum Cæſarearum poſt Weſtphalicam pacem factarum, cum Projecto Capitulationis perpetuæ Comitiali; XLVI de Jure eundi in partes, ſive de caſibus a jure majoris partis in Comitiis S. R. G. Imperii exceptis, in Inſtrumento Pacis Weſtphalicæ Art. V §. 52 firmatis. Excipit Diſſertationes *Schwederianas* Appendix, in qua reperies quatuor ſcripta, quæ libertatem decimarum laicalium a contributione ad refectionem Eccleſiarum parochialium aſſerunt, impugnant, vindicant. Duo ſcilicet JCtorum Tubingenſium reſponſa, Herbipolenſium & Illuſtris *Bœhmeri* de hac lite judicium. Faveamus tam perutili fructuoſoque labori, in quo nihil, niſi ſtili elegantiam, accuratioremque verborum curam, facile deſideraveris.

DE TERRA MEDICINALI TOKAYENSI, a Chymicis quibusdam pro Solari habita, Tractatus Medico-Phyſicus; Autore D. DANIELE FISCHERO, Hungaro, Comitatus Scepuſienſis Phyſico, &c.

Uratislaviæ, apud Mich. Hubertum, 1732, 4. Plag. 19.

Quantum Hiſtoriæ Naturalis ſtudium promoveri, variarumque traditionum vel veritas confirmari, vel vanitas confuta-

ſutari queat, ſi quisque rerum indigenarum accuratius inſtitueret examen, atque, ſi quid notatu dignum deprehenderet, benevole cum aliis communicaret, probe gnarus Cl. Autor naturalium in Pannonia ſcrutinium curæ ſemper cordique habuit. Cujus induſtriæ ſuæ ſpecimen hunc *de terra medicinali Tokayenſi* Tractatum eſſe voluit, plura ſi hæc Lectoribus arriderent, ex ingenti curioſorum Hungariæ copia pollicitus. Sub initium juſto, uti videtur, zelo abreptus, contra illos, qui omnem naturæ ordinem intra anguſtos aliquot elementorum cancellos coercere conantur, per aliquot plagas diſputat, cumque plurimi inter hæc terram quoque referant, quam parum huic elementi nomen competat, evincere ſtudet, inde ad varias terrarum medicinalium ſpecies delabitur, earumque notas atque virtutes commemorat, donec tandem §. 25 ad terram medicinalem Tokayenſem, cujus gratia totam hanc ſcriptionem ſuſcepit, ſe convertit. *Primum* de ejus virtutibus ſcripſiſſe putat *Jo. Cratonem a Krafftheim*, atque ejus ductum omnes, qui ejusdem injecere mentionem, absque ulteriore tentamine, ſecutos putat, unde factum, ut parum ad hunc diem certi de indole ejus ulterioribus comprobata documentis conſtaret. Locus hujus terræ natalis eſt oppidum Tokay, ejusque adjacentes vineæ, ob præſtantiſſimum, quod ibi generatur, vinum longe lateque inclutum, ad cujus præſtantiam hanc ipſam terram, ex qua nutrimentum capit, multum conferre putat Cl. Autor. Terræ hæc partim rubra, partim alba, reperitur, & quidem in eodem loco, ita, ut ſuperius ſtratum albo gaudeat colore, inferius vero rubro ſit conſpicuum, quæ bina ſtrata ita arcte ſibi invicem cohærent, ut unum ſeparare ab altero inani conatu contendas; ceterum ad tactum unguinoſæ, denſæ, leves tamen & friabiles, reperiuntur, & odorem ſpargunt argillaceum; linguæ admotæ, tenaciter adhærent, atque glutinoſum quid exhibent, ſaliva imbutæ, cum ſtridore in partes minutas diſſolvuntur, atque ſubſtantiam quoque arenoſam ex parte ſiſtunt. Ex quibus phænomenis aliisque experimentis ab ipſo inſtitutis colligit, has terras eſſe venas metallicas immaturas, per

hali-

halitus aeres in ſubſtantiam terream ac friabilem mutatas, martialem proſapiam referentes. Qua occaſione acriter admodum contra illos diſputat, qui ſolares has venditarunt, quos inter potiſſimum Cl. *Jo. Georg. Siegesbekium*, qui in *Annal. Uratislav. Medico-Phyſicis A. 1721 p. 525* a ſolari ſulphure in illis latente ſingularem ſibi efficaciam pollicitus eſt, ſibi refutandum ſumſit. Neque enim aurum ulla arte inde elici poſſe teſtatur, neque ſingulare ſulphur ſolare agnoſcit, cum omnia omnino mineralium ſulphura inter ſe conveniant, & pro diverſa ſolum minera ad hoc vel illud metallum generandum concurrant. His de natura & contentis harum terrarum prælibatis, in uſum earum inquirit, atque denuo fuſe admodum contra *Siegesbekium*, qui virtutem illis antiloimicam atque analepticam ob ſulphur ſolare tribuit, tincturamque ſolarem inde paratam extollit, non ſine magna animi contentione diſputat; neque tamen uſum harum terrarum in peſte etiam atque aliis febribus continuis malignis rejicit, ſed pro ratione indicationis a Medico prudenter judicandæ concedit. Scilicet, ubicunque moderanda humorum commotio nimia, eorumque æſtus temperandus, ac turbata mixtio corrigenda, laxiorque fibrarum tonus roborandus eſt, ibi egregie prodeſſe terrarum harum uſum fatetur, verbo, omnes illis laudes, quas veteres & recentiores bolo Armeniæ, terræ Lemniæ, ſigillatæ Sileſiacæ, ex merito tribuerunt, competere, atque has commode illis ſubſtitui poſſe, experientia multiplici edoctus, aſſerit.

ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΣΧΕΔΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΝ, *Agapeti Diaconi Schedam Regiam præceptorum de officio boni Principis, ad Imperatorem Juſtinianum recenſuit, notis JACOBI. & JAC. PANCRATII BRUNONUM & ſuis, Indicibusque inſtruxit JO. AUGUSTINUS GROEBELIUS.*

Lipſiæ, impenſis Jo. Chriſtiani Martini, 1733, 8.
Plag. 14.

Quo plus in univerſam rem publicam ſolet emolumenti redundare ex ſolida & decenti puerorum inſtitutione, eo majores gratiæ illis ſuo jure decernuntur, qui hoc bonum publicum pro virili adaugere contendunt, & tum viva informatione, tum ſcriptis ſalubribus & captui juventutis accommodatis, ſalutem communem promovere allaborant. Atque huc cum Cl. *Græbelius* in edenda *Agapeti Scheda Regia* omnem operam ac ſtudium impenderit, unusquisque facile perſpiciet, quanti hæc ſit induſtria, utilitati communi adeo proficua, æſtimanda, quam in laudato libello tam emendando, quam illuſtrando, conſumſit. At dixerit forſan aliquis, quid ſcholis cum *Agapeto*, qui de officio boni Principis exponit, cujusque lectio tantum ad Principes pertinere videtur? Sed huic dubio jam ipſe reſpondit Doctiſſ. Editor, & hunc ipſum libellum vel ideo in ſcholis legi poſſe cenſet, quia vita Principis norma noſtræ eſt, & vim legis dominantis exemplum habet, nec minus pœnæ metu ad recte faciendum, quam obſequio & æmulandi ſtudio, invitamur. Huc accedit, quod mature aſſuefaciendi ſunt pueri, ut intelligere diſcant, quam auguſta ſit, quam ſummus Rex illis impoſuerit, Principum perſona, ut a primis ſtatim annis illos colant & obſervent. Denique vitæ regulæ, quas Principibus tradit *Agapetus*, omnis ætatis ordinisque hominibus communes ſunt & convenientes. Quod vero ad operam, quam in hac editione præſtitit Cl. *Græbelius*, attinet, id ſibi negotii datum exiſtimavit, ut textum, quam fieri poteſt, emendatiſſime ex editionibus inter ſe collatis exhiberet. Quo factum eſt, ut ſæpius lectionem aliarum præferret illi, quam *Brunonum* induſtria procuratam ſequendam ſibi duxit in primis. Annotationes vero, quas modo appellavimus, *Brunonum* nonnullis etiam ſuæ induſtriæ documentis & doctrinæ auxit. Quæ licet plerumque ſint illis longe breviores, tamen id non tam dicendorum inopia, quam brevitatis ſtudio, factum eſſe, exinde

Pag. 21, 24, 60.

Digitized by Google

de patet, quia nonnunquam etiam longiores, re ita poſtulante, adjecit. Accuratæ ſunt ſatis pleræque, & ingeniis teneris perquam commodæ, in eo tamen nobis vix probandæ, quod interdum exhibeant analyſin verborum a regulari formatione nihil abeuntium, ignaviæ diſcipulorum tantummodo patronam. Nec ſatis circumſpecte verbum Activum πορεύω dicitur ſignificare *vado*, cum ſit ex conſenſu tam veterum, quam recentiorum, *mitto*, æque atque illud, quando Optativus ἀπολαύσειας cum vulgo Grammaticorum dialecto Æolicæ tantum adſcribitur, qui tamen apud *Iſocratem*, *Demoſthenem*, aliosque Atticæ elegantiæ ſcriptores, eſt frequentiſſimus. Sed hæc tamen non tantum facile incommodum juventuti allatura eſſe exiſtimamus, quantum ex reliquis utilitatis in pubem dimanaturum eſſe ſperamus. Atque ex his ipſis annotationibus etiam cognoſcitur, Cl. *Græbelio* deberi *Hugonis pia deſideria*, doctiſſimis nuper interpretationibus in lucem emiſſa, eumque variis jam Programmatibus e. g. *de Terræ filiis*, *de Affectatæ divinitatis reis*, *de Priſcis Acoemetis*, *juſtæ lucubrationis exemplo*, de orbe literato bene meritum eſſe. Illud tamen hunc *Agapeti* libellum perluſtrantes inprimis male habuit, quod liber, qui pueris prima Græcorum rudimenta tractantibus exſcriptus eſt, ſœdiſſimis quandoque nec admodum raris operarum erroribus vehementer laborat, quod ipſum non mediocre ſolet pueris impedimentum eſſe in accuratiore Græcæ linguæ diſcendæ ratione. Ceterum, quemadmodum præter Epiſtolam nuncupatoriam ipſi *Agapeto* præmittitur breviſſima Præfatio, cum teſtimoniis de hoc Autore, & duabus editionibus, quæ Ceh. *Fabricii* induſtriam fugerunt, ita eidem ſubjicitur triplex Index. *Primus* continet Capita, ſive præcepta, eorumque ſummarium, *alter* vero voces Græcas, in Annotationibus expoſitas, *tertius* denique res memorabiles in iisdem his Annotationibus occurrentes.

Pag. 2, 6 ſeq. 214. 220.

TOBIÆ ECKHARDI OBSERVATIONES PHIlologicæ ex Ariſtophanis Pluto dictioni Novi Fœderis illu-

illuſtrandæ inſervientes. Accedit ejusdem generis Diſſertatio ex Homeri Iliade Z.

Quedlinburgi & Aſcaniæ, 1733, 4. Plag. 18.

Etſi multi Viri, iique Græcæ linguæ cognitione & eruditionis laude clariſſimi magno opere dictionem Novi Fœderis Græci ex profanorum Autorum genere dicendi illuſtrare contenderunt, in eamque rem vel univerſos perluſtrarunt ſcriptores, quos habemus reliquos, vel unum tantummodo, & inprimis pedeſtrem; nemo tamen adhuc id ſibi muneris ſumſit, ut Poetam quendam ex profeſſo percurreret, ejusque dictionem Græcitati Novi Fœderis accommodaret. Id ergo ut præſtaret Cl. *Eckhardus*, *Ariſtophanem* Comicum delegit, & primam ejus Comœdiam, quæ *Plutus* inſcribitur, ex eaque per horas ſucciſivas Obſervationes, de quibus mox agemus, Philologicas collegit. Etenim, ſi quis veterum eſt ſcriptorum, qui longe plurimum confert ad interpretationem ſacrarum literarum, eſt ſane *Ariſtophanes*, adeo, ut *Scaliger* negaverit, ſe unquam plura apud ullos Autores legiſſe, quæ ſe magis ad interpretationem S. Scripturæ ducerent, quam apud *Ariſtophanem*. Quod verum eſſe Cl. *Eckhardus* ſuo ipſe exemplo obſervavit. Nec id mirum videbitur ulli, qui cogitaverit, dictionem Novi Fœderis popularem, idioticam nonnulli vocant, ex ſententia Doctiſſ. Autoris accommodatam etiam plebeculæ eſſe, quæ maximam Eccleſiæ partem ejus principio conſtituerit, ad quam ſacri Scriptores Evangelia & Epiſtolas exaraverint. Et, quamvis multa jam ſint exempla ex hac ipſa *Ariſtophanis* Comœdia ab aliis ad Novi Fœderis illuſtrationem allata, tamen vel in his Cl. Autor oſtendit, dum varias Interpretum Obſervationes affert in medium, & indicat, ſe in ſcriptis ad Novi Fœderis interpretationem facientibus recentioribus eſſe verſatiſſimum. Itaque vel ob id ipſum Doctiſſ. Autori Obſervationes iſtæ laudi cedunt, etiam-

etiamsi parum in illis novi allatum esse videatur. Incaute tamen Cl. *Elsnerum* secutus, verbum *ἀπηλλάχθαι*, *Luc. XII, 58*, nobis videtur generatim de quocunque adversario placando *p. 7* exposuisse, cum Evangelistæ speciatim adhibeatur de creditore. Namque Activum *ἀπαλλάττειν* inter alia etiam de *debitore, qui soluto debito creditorem absolvit*, apud veteres occurrit. Vid. *Demosthenes adverss. Apatur. p. 580*, *Isocrates Trapezit. p. 870*, *Andocides Orat. de mysteriis p. 234*, *&c.* Contra ea Passivum de creditore dicitur, a quo dimittitur aut absolvitur debitor. Atque huc pertinet locus *Aristophanis* post Cl. *Elsnerum* a Doctiss. Autore adductus. Addatur *Aristoteles Oeconom. II p. 687 B*, & *Demosthenes adverss. Apatur. p. 580*, C. Ex quibus pariter cognoscitur, perperam a bene multis in eodem *Lucæ* loco Latinissimum quæsitum esse, in locutione *δὸς ἐργασίαν*, quam *Salmasius* recte jam est interpretatus, *da usuram*. Immerito etiam *Stephanus p. 59* reprehenditur, propterea quod *Nonnum*, *Joannis* Paraphrasten, notavit, qui Christum loco *υἱοῦ παῖδα* appellavit. Nam, licet nomen *παῖς* non servum tantum, sed etiam filium ingenuum & honoratum, quemadmodum id post Ven. *Raphelium* recte annotatum est, denotet, nullibi tamen in Scriptura S. Christus vocatur *παῖς τοῦ ἀνθρώπου*, sed constanti ac perpetuo uso *υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*. Itaque non sufficit ad *Nonnum* vindicandum superior de nomine *παῖς* significatio, nisi præterea probetur, Christum etiam vocari *παῖδα τοῦ ἀνθρώπου*. Recte tamen dubitat Cl. *Eckhardus p. 125*, an Aor. I med. *ἀπήγξατο* unquam de mœrore animi legatur, etiamsi ipsi verbo hic sit significatus a *Perizonio* satis vindicatus. Nec injuste *p. 123* reprehenditur *Gaza*, qui hanc differentiam inter Præpositiones *εἰς* & *πρὸς* tradidit, ut hoc de motu ad personam seu rem animatam, illud vero de motu ad rem inanimatam adhibeatur. Satis enim id evincunt loci Autorum assidui, quos ibidem legere juvat. Ipsis denique Observationibus adjicitur brevis Index locorum Scripturæ breviter illustratorum. Ceterum, quo majori hæ ipsæ Observationes, ex optimis quibusque, maxime

recentioribus, Autoribus collectæ, Doctiſſ. Autori ſunt laudi, hoc magis dolendum eſt, eas infinitis pæne operarum erroribus adeo fœdatas eſſe, ut vix verſus aliquis in univerſo opere occurrat, qui non aliquo typorum vitio laborare deprehendatur. Conſuluit quidem hac in parte jam quodammodo lectorum ſtudio ipſe Autor, dum integram erratorum paginam in calce ſubjecit; ſed multo graviora multoque frequentiora illa eſſe per omnes paginas, ipſa quemlibet docebit libelli doctiſſimi perluſtratio.

Chriſtoph Friedrich Ayrmanns Einleitung zur Heßiſchen Hiſtorie der ältern und mittlern Zeiten.

h. e.

CHRISTOPH. FRID. AYRMANNI INTRODUctio ad Hiſtoriam Haſſiacam priſci & medii ævi.

Francofurti & Lipſiæ, impenſis Jo. Philip. Kriegeri, 1732, 8. Plag. 20.

Quoniam in Gieſſenſi Academia jam pridem legibus cautum eſt, ut inter alia Hiſtoria etiam Haſſiaca juventuti prælegatur, corpus vero ejus abſolutum a celeberrimo Conſiliario & Hiſtoriographo Haſſo-Caſſellano, *Schminckio*, diu fruſtra expectatum eſt, tum quoque Compendium elegans Cl. Marpurgenſium Profeſſoris, *Hartmanni*, in paucorum pervenit manus, non male egiſſe cenſendus eſt Cl. Autor, qui complures annos in Gieſſenſi Academia Profeſſoris Hiſtoriarum munere non ſine laude functus eſt, quod brevem hanc nec inelegantem Hiſtoriæ Haſſiacæ delineationem evulgavit, propediem ad recentiſſima pertexendam tempora, cui quod in commodum Bibliopolæ detrahendum fuit, nova mox *Dilichiani* Chronici, notis ſuis emendandi & augendi, pluriumque eodem pertinentium ſolidiorum ſcriptorum, elucubratione ſupplere conſtituit. Summa inſtituti fuit, ut viam tiro-

tironibus aperiret ad certitudinem, quæ quidem in hoc doctrinæ genere obtineri poteſt, aut ſaltem maxime probabilem ſententiam inveſtigandam, ſimulque plurimas tralatitias opiniones in dubium vocando, eo citius veritatem a peritioribus magisque idoneis inſtructis ſubſidiis eliceret. Igitur, poſtquam initio libri de adminiculis ad hanc rem neceſſariis diſſeruit, formataque notione Hiſtoriæ Haſſiacæ accurata, in quinque eam periodos partitus eſt, totum Opus *quatuor Sectionibus*, in ſua rurſus diviſis Capita, abſolvit. Ac *primo* pro indubitato habet, maximam hodiernarum regionum Haſſiacarum partem a Cattis, & Cattorum populo, Mattiacis, qui hic locorum primi omnium ex hiſtoriis antiquis certo innotuerunt, habitatam fuiſſe, partem etiam aliquando tenuiſſe aut attigiſſe Ubios, Tenchteros, Uſipetes, &c. Adveniſſe deinde in hæc loca inprimis Francos, quorum ſocietati ſenſim & Catti, & veteres Germaniæ populi, acceſſerint, tandem etiam in novum Francorum nomen tranſituri, unaque cum his maximam partem in Gallias migraturi, quorum ſedes reliquiasque exinde diverſis partibus temporibusque finitimi, Alemanni inprimis, Saxones & Thuringi, occuparint. Hinc, conſtituto in Galliis Francorum regno, hos arma in Germaniam convertiſſe, ſubactisque Alemannis & Thuringis, tum, cohibitis Saxonibus, in regiones interjectas, diuturnis bellis vaſtatas & exhauſtas, novas e Galliis colonias traduxiſſe, quæ valde probabilis Franciæ Orientalis, qua peculiarem in Germania Francorum provinciam denotat, origo fuerit. Porro provincias haſce, Ducibus regendas traditas, nova nunc ratione in pagos diviſas, ſingulisque Comites præfectos eſſe, unde in finibus Haſſiæ hodiernæ enati ſint pagi Haſſiæ proprie ſic appellatæ, Buchoniæ, Loganenſis, Wetteraviæ, &c. Dubio quoque propemodum hodie carere, hos pagos ſtatim Ducatu Franciæ Orientalis fuiſſe comprehenſos, nutaſſe tamen per intervalla, aut intercidiſſe Francorum in eos imperium, continuis cum his Saxonum bellis, Thuringorumque crebris rebellionibus, quorum invaſionibus poſtremo ultima iisdem pagis calamitas vaſtitasque illata, religioque Chriſtiana in illis oppreſſa & abolita fuerit. Superiori-

rioribus verum demum virtute Caroli Martelli Francis, inſtauratam in iisdem rem civilem pariter ac ſacram, novaque rurſus incrementa ſumſiſſe *S. Bonifacii* inprimis opera Chriſtianiſmum, fundatis paſſim Eccleſiis & monaſteriis, ſedi fere Moguntinæ, ad quam evectus ille tandem fuit, ſubjectis. Tunc vero primum Haſſiæ & Haſſorum nomen hiſtoriarum, quæ ad memoriam noſtram pervenere, monumentis infertum reperiri, certoque certius eſſe, his proximisque temporibus per illud ſignificari pagum Francicum, cujus initia circa Adranam, Fuldæ permixtam, quærenda ſint, unde ſenſim verſus Weſtphaliæ & Thuringiæ fines dilatatus, ex altera parte verſus Logingaviam, Wetteraviam, Buchoniam, Grabfeldiamque, terminos Haſſiæ inferioris hodiernæ haud exceſſerit, cujus quæ propiora cis Werram, Fuldam verſus, Thuringiæ ſunt, ad hanc eodem tempore adhuc pertinuiſſe arbitratur, cum cetera, ad pagum Haſſiæ ſpectantia, una cum pagis finitimis procul dubio pars Franconiæ veteris cenſenda ſint, perperam a nonnullis jam tum Thuringiæ etiam attributa. Rejectis igitur vulgaribus de origine ac nomine Haſſorum opinionibus, eorum præſertim, qui veterum Cattorum gentisque hodiernæ genus & appellationem pro iisdem plane habent, Haſſos æque ac proximorum pagorum Francicorum incolas potius pro Francis in genere, non ex Cattorum ſolum, ſed aliorum quoque veterum Germaniæ populorum, reliquiis permixtis, quam in ſpecie pro Cattis, reputandos eſſe cenſet. De nomine vero Haſſiæ ſive Heſſiæ primus omnium, uti opinatur, hanc non improbabilem conjecturam profert, quemadmodum alii finitimi pagi a fluviis eos irrigantibus denominati inveniantur, ita Haſſiacum quoque initio appellatum a fluviolo Eſſe, qui in chartis nonnullis Geographicis proximus originariæ ejus ſedi deprehenditur, unde ſponte fluat, a nomine pagi incolas nova Haſſorum appellatione inſignitos fuiſſe. Docetur porro, ob defectum Hiſtoriæ patriæ antiquiſſimos Haſſiæ contiguorumque pagorum Comites vix ſolo nomine ſatis hodie cognitos eſſe, dubio tamen carere, eos una cum ceteris eorum optimatibus ex nobiliſſi-

Digitized by Google

biliſſimis Francorum, quos Salios vocarunt, fuiſſe oriundos. Horum allodiis, quorum ſpecies terræ Salicæ fuerint, plenos pagos iſtos fuiſſe, nec tamen deſtitutos Regum Francicorum & Imperatorum poſtea Germanicorum domaniis plurimis, quorum nonnulla protinus in feudum ceſſerint Comitibus, qui ſenſim iſta quoque Ducum exemplo hæreditario jure auſi ſint poſſidere, & aliquando una cum ceteris in proprietatem convertere, quin ex horum poſteris cœpiſſe nonnullos Comitis uti titulo, quamvis nulla amplius feuda, ſed mera allodia, tenuerint. Hujusmodi vero inter Comites, qui ad Hiſtoriam Haſſiacam pertineant, notiorem demum factum eſſe *Conradum*, qui A. 905 Frideslariæ occiſus ſit, una cum fratribus *Gebhardo* & *Eberhardo*. *Conradi* filium & hæredem fuiſſe *Conradum*, quem nonnulli Ducem Franciæ Orientalis vocant, Imperatorem poſt hujus nominis primum, cui ſucceſſerint in hæreditariis regionibus fratres *Eberhardus* & *Otto*, horumque poſteri, qui procul dubio ſtemma Carolingicum cognatione, quamvis nondum ſatis explorata, attigerint. Ex horum proſapia quoque deſcendiſſe *Conradum Salicum*, nec hujus tamen nexu liquide adhuc demonſtrato, in cujus familia cum Haſſiacis ceteræ quoque Franconiæ terræ hæreditariæ diu perdurarint. Hujus igitur & ſucceſſorum ætate jam majorem Haſſiæ viciniæque partem a diverſis dominis, ipſisque fortaſſis etiam ex eadem familia Imperatoribus, allodiali jure poſſeſſam, aut ſaltem iisdem Imperatoribus, Ducatu ſimul Franconiæ gaviſis, immediate ſubjectam fuiſſe. Quo tempore quoque Moguntini Præſules nova in Haſſiam & Thuringiam jura adepti ſint, nullo tamen fundamento a nonnullis ad utramque regionem univerſam extenſa, quæ interim credibile ſit aucta non parum eſſe turbulentis *Henrici IV* & *V* temporibus. Reliquas vero horum familiæ in Haſſiaco & Loganenſi pago poſſeſſiones tandem ad *Ludovici Barbati* poſteros eſſe devolutas, atque a Ducatu Franconiæ plane exemtas, quamvis hæc ſimiliaque propter obſcuritatem iſtius ævi Autor nondum audeat certo definire. Nihilominus probabile exiſtimat, genus *Ludovici* ex eorundem Imperatorum familia proxime repetendum eſſe, ipſum vero cum filio jam poſſeſſiones iſtas te-

nuiſſe, quod recentiorum nonnullis placuit, ex coævis teſtibus certa ratione colligere haud potuit, nepotem tamen easdem jam in ſe derivaſſe, antequam Landgraviatu Thuringiæ ab Imperatore *Lothario II* inveſtiretur, manifeſtum exiſtimat. Atque hoc primum cenſet initium Haſſiæ, cum Thuringia conjungendæ, quod tamen non ita cum vulgo accipiendum putat, ac ſi hac ratione Haſſia univerſa Landgraviatui Thuringiæ innexa, atque in naturam ejus mutata fuerit, quin potius probare ſtuduit, peculiares eam ſemper rationes, durante *Ludovici Barbati* ſtirpe maſcula, ſervaſſe, partemque ejus, una cum regione Lano contermina, Wezlariam usque, communi nunc etiam Haſſiæ comprehenſa nomine, tenquam allodium ab eadem poſſeſſam, partem ex vetuſtiſſimorum Haſſiæ Comitum beneficiis conſtantem, jam tum forte ad Moguntinos traductam Præſules, in feudum ab his acceptam eſſe, partem denique peculiares adhuc dominos, Landgraviis quoque inprimis ſucceſſu temporis devinciendos, retinuiſſe, quales e. g. fuerint Comites Ziegenhainenſes, Reichenbacenſes, Battenbergenſes, Wetterani, Domini Itterani, Schœnenbergenſes, &c. Cumque major adeo pars Haſſiæ ex allodiis fuerit compoſita, jamque etiam pridem hic locorum veterum pagorum ratio haberi deſierit; haud mirandum eſſe exiſtimat, quod Landgravii non tam Comitum, quam Dominorum, titulo eandem deinceps maluerint poſſidere. Multo minus mirum ipſi videtur, per diuturnam hanc Haſſiæ cum Thuringia conjunctionem ſenſim effectum eſſe, ut illa quoque deinceps non raro Thuringiæ aut Weſtthuringiæ nomine comprehenderetur, ex quo vocabuli hujus abuſu haud pauci procul dubio pervulgati errores originem traxerint. Ceſſaſſe igitur protinus hanc confuſionem, quamprimum proprios rurſus Haſſia conſecuta ſit dominos. Extincta enim cum *Henrico Raſpone* ſtirpe Thuringiæ Landgraviorum maſcula, ad *Henricum puerum*, natum ex *Sophia* Thuringica Brabantiæ Ducem, Haſſiacas terras perveniſſe, cujus Sereniſſima progenies hodieque in eadem rerum potitur. De hujus *Henrici* matrisque in Landgraviatum Thuringiæ jure non negat, in controverſiam id adduci

potuiſ-

potuiſſe, ſecus vero omnino de Haſſia exiſtimat, quin contra receptam vulgo opinionem liquido probare nititur, *Henricum Illuſtrem*, occupata Thuringia, Haſſiaca allodia nunquam ſerio affectaſſe. Quo facilior etiam mox fuerit, depoſito armorum furore, infauſtis Interregni magni temporibus condonando, tranſactio, ceſſa *Henrico puero* una cum Landgravii titulo Haſſia, feudis Moguntinis aliisque brevi acceſſionibus mira felicitate amplificanda. Quod ea tunc adhuc maximam partem ex allodiis conſtiterit, ex hoc luce meridiana clarius elucere perſuaſum habet, quod *Henricus puer*, relicta fratri majori natu Brabantia, Principis Imperii conſecuturus jura, neque ex ſolo Landgravii titulo, nunquam antea Haſſiæ annexo, neque ex ipſius Haſſiæ allodialis maximam partem poſſeſſione plene competentia, eo nomine demum neceſſarium duxerit, partem proprietatis Haſſiacæ in feudum Imperatori *Adolpho* offerre, & Principatus nunc primum inſignitam decore ab eodem recipere, reliqua parte ab ipſo & ſucceſſoribus diu dominorum terræ Haſſiacæ titulo, non dubio allodialis qualitatis indice, poſſeſſa. Sed, mutatis ſenſim temporibus, convenientius fore viſum eſſe, ſi æqualis etiam omnino Landgraviatui Thuringico dignitas, & ſimilia plane jura, conſentientibus Miſnenſibus, ad Haſſiam, eamque univerſam, tum quæcunque ipſi in poſterum acceſſura eſſent, extenderentur, eaque omnia feudi Imperii immediati naturam reciperent, de quo quidem, ut veroſimillimum Autori videtur, inter pacta confraternitatis, ſub *Henrico Ferreo* & *Hermanno* confecta, primum utraque Sereniſſima domus tranſegerit, re ſtatim ex communi voto ab Imperatore *Carolo IV* ejusque ſucceſſoribus approbata & confirmata, quæ demum maxime probabilia Landgraviatus Haſſiaci hodierni initia eſſe exiſtimat.

J. C. S. EXPLANATIO II SAMUEL. Cap. VIII, v. 8.

Davides e *Betach* & e *Berothai*, oppidis *Hadadeſeri*, plurimum æris ſuſtuliſſe dicitur. Quæritur ergo, quæ iſtæ urbes

urbes ſint apud alios ſcriptores, & ubi ſitæ fuerint. Si *Joſephum* conſulas, is magis irretire nos videtur, quam expedire. Nam, cum *libro Antiq. VII Cap. 5 ſ. 3* eandem hiſtoriam attingit, quam ſcriptor ſacer, urbes Βεττακίαν nominat & Μάχωνα. Si e ceteris Geographis aliqua explanandarum urbium harum ſubſidia exquiras; omnino illi nos deſtituere videntur. Nihil *Strabo* ſuppeditat, nihil *Plinius*, nihil *Solinus*, nihil *Mela*, & alii. Neque Commentatores aut *Joſephi*, *Hudſon*, *Spanhemius*, *Bernardus*, *Relandus*, aut libri poſterioris *Samuelis*, *Munſterus*, *Vatablus*, *Caſtalio*, *Clarius*, *Druſius*, *Grotius*, quidquam adſcripſerunt, unde aliqua lux affulgeret. Quo magis & neceſſitas meditandæ veritatis elucet, & venia parta erit a literatis, ſi maxime præter veriſimilitudinem nihil attulerimus. Primum igitur certum eſt, urbes illas ad Euphratem ſitas fuiſſe. Id enim ex *II Sam. VIII, 3*, ſatis liquet, ubi Rex Zobæ recuperare voluiſſe dicitur potentiam ſuam ad flumen Euphratem. Jam notum eſt ex infinitis exemplis, nomina peregrina hominum, urbium, aliarumque rerum, a ſcriptoribus Græcis mire flecti & deformari, ut ad linguam eorum quoquo modo conformentur. Ita ex *Hadadeſer* fit Ἀδραάξαρος, ex *Thirza Therſa*, ex *Jeruſchalem* Ἱεροσόλυμα, ex *Eſiongeber Aſiongabaros*, ex aliis nominibus alia vocabula, conflantur. Literæ igitur conſonæ ſunt potiſſimum ſpectandæ, ſi verum hic invenire velis, vocales contemnendæ. Hoc autem ſi hic fecerimus; habebimus urbem Arabiæ *Berytum*, quam *Stephanus* nobis commemorat, & *Birtham*, quam in eadem Arabia jacere *Ptolemæus* memoriæ prodidit. Quid dubitabimus igitur *Birtham* & *Berytum* pro una eademque Arabiæ urbe venditare? *Berytus* autem a *Berothai* quid tandem differt? *Birtha* paulo magis diſcrepat; ſed ſalvæ ſunt literæ conſonæ, ſalva origo nominis peregrini. Nam ipſe jam *Stephanus Berytum* a *puteis* vel *robore* dictam eſſe ait. Dices, Scriptorem ſacrum de Syriæ magis, quam de Arabiæ, urbibus loqui. Fateor, rem ita eſſe. Sed Syriæ nomen ſæpe tam late patet, ut multa etiam Arabiæ loca complectatur. Secundum *Plinium* ipſum Syria

quon-

quondam ad Babylonem uſque pertinuit. Vide illius *Lib. V Cap. 12.* Sed poſteriora tempora de hac Syriæ amplitudine multum limarunt, & Arabiæ nomen amplificare cœperunt. *Birtha* autem in confinio Syriæ & Arabiæ jacet ad Euphratem, uti *Berothai*. Quare mirum non eſt, ad utramque & Syriam & Arabiam referri urbem *Birtham* ſeu *Berothai* ab aliis atque aliis ſcriptoribus. *Joſephi* autem Μαχὼν ex Hebraico מכון eſſe poteſt, quod vel *certam ſedem*, vel *paratum & omni apparatu inſtructum locum* ſignare poteſt. Μαχὼν igitur cum *Berothai* mirifice congruit. Nam Syrorum lingua *Berothai* etiam *locum cibis & cetero apparatu inſtructum* ſignare poteſt. Ergo & nominis & ſitus & ſignificationis ſimilitudo *Berytum* & *Berothai* & *Machona* eandem eſſe urbem declarat. Jam vero, *Betach* quæ urbs ſit apud alios, & præſertim Græcos, ſcriptores, videbimus. Ex *1 Reg. V*, 4, clarum eſt, *Thapſacum* ſeu תפסח ultimam urbem Salomonei regni fuiſſe ad Euphratem. Eam *Salomo* a patre *Davide* per hæreditatem accepiſſe videtur. Quid igitur? cum duæ modo urbes *Davidis* ad Euphratem ſitæ memorentur, & altera earum *Birtha* ſit; num, alteram *Thapſacum* eſſe, non licet ſuſpicari? Eſt enim *Thapſacus* in vicinia *Birthæ* ſeu *Berothai*, & ultra *Birtham*; ut a *Thapſaco* urbe ulteriore fines regni Salomonei Gazam usque rectius duci potuerint, quam a *Birtha*. *Stephanus*, *Thapſacum* olim *Turmedam* nominatam fuiſſe, teſtatur. *Turmeda* per commutationem literarum linguis Orientalibus perquam uſitatam eſt *Tur beta*, id eſt, צור בטח *rupes fiduciæ*. Nam, ut ex Hebraico תפסח *Thiphſach* Interpretes LXX fecerunt Θάψα, ut *Joſephus* ex בטח Βαττάια, ex נפתוח *Joſ. XV, 9*, iidem LXX Ναφθώ, ex שלחים iidem Σελεείμ, ex זגיח iidem Ζανωὰ, ex תפוח iidem Θαφφαὰ &c. ita ex בטח *beta* fieri potuit & debuit. Et, uti *Maſtitani* & *Baſtitani*, *Maſcauda* & *Baſcauda*, *Phorbas* & *Formas*, *Cumacum* & *Cubabum*, Βύρμηξ & Μύρμηξ, Βάσκα & Μάσκα, &c. unum & idem ſunt vocabulum, (vid. *Salmaſ. Exercit. Plin. p. 284 & 923*) ita *meda* iſtud ex *beta* natum eſt.

T vero facile in δ commutatum est, quia multa sunt Græca vocabula consimilia, v. g. μῆδος, μήδομαι, reliqua. Constat ergo ratio, quod ad literas attinet. Constat eadem, quod ad rem ipsam. Nam *Thapsacus* etiam Ἀμφίπολις appellari cœpit. *Amphipolin* autem appellabant, si qua urbs intra utramque fluminis alicujus partem esset condita. Vide de *Amphipoli* Macedonica *Cellarium Geogr. II Cap. 13 f. 3 §. 77.* Adde *Not. Valesii ad Harpocrat. p. 31.* Hujusmodi autem urbes ad oppugnandum difficiles erant, uti ex situ Tyri in insula conditæ & Alexandri oppugnatione constat. Talis autem status urbis utrinque aquis circumfusæ בטח belle dici potuit ab Hebræis. Ad situs opportunitatem accedebat, quod ad *Thapsacum* pontes essent, quibus in Mesopotamiam facile transiri licebat. Quæ res urbem hanc tenentibus ad importandas necessitates erat opportuna, & ad hostes, ponte rupto, arcendos commoda. Altera igitur jam apparet ratio, cur *Thapsacus* Hebraice *betach* diceretur. Nomen autem תפסח, quia ex פסח *transiliit* natum est, videtur indicare situm urbis, vel in medio fluminis, vel saltem in flumen longius porrectum. Talis autem situs cum nomine & situ urbium, quas Amphipoles appellabant, Græce probe congruit.

COMPENDIUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ a Christo nato, ad nostra usque tempora &c. in usum prælectionis & explicationis, certissimæque ex genuinis fontibus confirmationis, adornatum.

Lipsiæ & Laubæ, apud Nicol. Schillium, 1733, 4. Alph. 1 pl. 6.

Qui Christianæ Ecclesiæ Novi Testamenti Historiam Epitomis brevibusque Compendiis exhibuerunt, eorum inter Protestantes fuere quidem quamplurimi, pauciissimi vero, qui post *Centuriatores*, quos *Magdeburgenses* vocant, integro Systemate illam complexi fuissent. Inter priores locum

cum meretur Autor Anonymus, qui Eccleſiæ, inde a Chriſti nativitate usque ad annum trigeſimum Seculi, quod agitur, Hiſtoriam præſenti Compendio ſuccincte delineavit. In Proœmio, quod huic præmittitur, in eo maxime verſatur Autor Cl. ut fontes indicet, unde haurienda ſit Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cognitio. Siſtit nempe Scriptores ævi non tam antiquioris, quam recentioris, & primum quidem eos, qui in deſcribenda Eccleſiæ Hiſtoria univerſali occupati fuere, tum ex Pontificiis, tum ex Proteſtantibus, Lutheranis nimirum & Reformatis, Doctoribus; deinde eos, qui particularem regnorum & provinciarum, imo & urbium, hiſtoriam ſacram illuſtrarunt, quos porro excipiunt illi, qui & Acta Conciliorum utriusque orbis in unum collecta vaſtiſſimis ſæpe Voluminibus exhibuerunt, & illorum hiſtorias libris ſeorſim deſcripſerunt; quibus tandem eos adjunxit, ex quibus peti poteſt Scriptorum Eccleſiaſticorum notitia; quorum quidem omnia uti recte omnino ſe habent, ita eorum notitiam Cel. *Sagittario* deberi, dubio procul ipſe fatebitur Autor Cl. Ipſam deinde rerum in Eccleſia geſtarum hiſtoriam ſecundum Seculorum ſeriem dum commemorare aggreditur, hunc ſibi elegit ordinem, ut Seculum quodvis *tria* conſtituant *Capita*, quorum primo in univerſum ſiſtitur Eccleſiarum, Orientalis & Occidentalis, ſtatus, adjuncta ſerie Epiſcoporum, qui ſedem Romanam gubernarunt; ſecundo incrementa Eccleſiæ deſcribuntur & lumina, h. e. religionis propagatio & doctores, qui ſua doctrina Eccleſiam illuſtrarunt; tertio tandem perſecutiones, Schiſmata & Hæreſes, quæ adverſitatum, tam internarum, quam externarum, nomine Autori veniunt, una cum earum remediis, Synodis & Conciliis, exhibentur. Quemadmodum autem non contemnenda eſt methodus, qua utitur Noſter, ita ipſum deinde argumentum, quod Capite quovis ſibi excutiendum ſumſit, ordine concinno diſpoſuit. Non omnia quidem, quæ latiſſimus ille Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ campus ambitu ſuo complectitur, hic delineata habebis; ecquis vero plura ab Autore deſiderabit, cui ſatis erat, paraſſe Compendium, in eorum, qui prima rerum Eccleſiæ cognitione

imbuuntur, emolumentum. Vellemus, argumentum confirmaſſet autoritate Scriptorum; iis enim adducendis dum plane abſtinuit Autor Cl. hæc, tantum abeſt, ut ſeſe probare poſſint omnibus, ut potius laude majori digni habeantur, qui rerum, ſive in Republica, ſive in Eccleſia, geſtarum, hiſtoriæ, quam deſcribendam ſuſcipiunt, fidei probatæ Autoribus pondus adjiciunt.

Engelländiſcher Kirch- und Schulen-Staat,

h. e.

HENRICI LUDOLPHI BENTHEMII, REG. Magnæ Britanniæ a Conſiliis Conſiſtorialibus & Eccleſiaſticis, in Electoratu Brunſuico-Luneburgenſi Superintendentis Generalis Harburgenſis, &c. Status Eccleſiarum & Scholarum Anglicanarum, multis Acceſſionibus a B. Autore auctus, & denuo editus cum Præfatione BALTH MENTZERI, Conſiliarii Conſiſtor. & Superint. General. Hannoverani.

Lipſiæ, apud hæredes Philip. Godofr. Saurmanni, Bibliopolæ Bremenſis, 1732, 8 maj.

Alph. 3 plag. 18, cum aliquot fig. æn.

Cum prior hujus libri editio A 1694 prodiret, jam tum brevi recenſu de eodem in his *Actis* relatum eſt *Tom. III Supplement. Sect. IV p. 190 ſeq.* Altera ejusdem libri editio, quæ dudum exoptata eſt, poſtquam de ea ſpem fecerat B. Autor, nunc demum poſt fata ejusdem lucem adſpexit. Ut igitur ipſe liber ex ſuo inſtituto minime novus eſt, nova tamen ſunt plurima, quæ in iterata hac editione acceſſerunt; idque vel externa libri moles & forma ſatis comprobat, qua ultra dimidiam partem nunc eum excreviſſe, ex utriusque comparatione ſtatim apparet: atque inde etiam eſt, quod de eodem hic denuo referre non dubitemus. De ratione & modo

modo novarum Acceſſionum, quibus adeo præſtat hæc editio, & quarum nobis potiſſimum mentio hic facienda, ipſe B. *Mentzerus*, qui ſub Cenſoris nomine præfatus eſt, §. XIII multa nos edocuit, quo præeunte pauca hic repetere licebit. Monet autem ille primum in genere, nullum amplius ſupereſſe Caput Tractationis prioris, quod intactum manſerit, probatque illud ex auctio inſigniter Paragraphorum numero, ubi in plerisque Capitibus acceſſiones factæ ſint tantæ, quæ prioris editionis ſtructuram non modo exæquent, ſed & nonnunquam longe ſuperent, cujus rei documentum præbeat *Caput penultimum*, quod in hac nova editione *XXIX* eſt, & ubi de eruditis in Anglia viris traditur. In hoc autem *Capite* ex §§. *31*, quibus in priori editione abſolvebatur, nunc *306* prodierunt, ac totidem fere vitæ eruditorum inter Anglos, cum ſubjuncto ſcriptorum præcipuorum indice, hic exhibentur, de quibus antea vix ultra nomina aliquid prolatum eſt. De novis porro argumentis & integris Capitibus, de quibus itidem a laudato *Mentzero* edocemur, hæc quoque in rem noſtram notare licet. *Caput VI* namque in hac editione prorſus novum acceſſit, traditurque in eodem de Xenodochiis & Societatibus, tum ad fidem Chriſtianam propagandam, tum ad promovendam pietatem, inſtitutis, nec non de ſcholis charitatis ita dictis. *Caput VIII*, quod de Articulis fidei & Libris Symbolicis Eccleſiæ Anglicanæ inſcribitur, olim nudos illos Articulos *XXXIX* Confeſſionis Anglicanæ, A. 1562 regnante *Eliſabetha* promulgatos, exhibuerat; quibus nunc uberior lux ex hiſtoria illius temporis affuſa eſt, ubi & de Articulis *XLII* iſtius Confeſſionis, quos ante ſub *Eduardo VI* continebat, inſtituta diligente horum inter ſe collatione, refertur, exponiturque ratio homiliarum, quarum mentionem infert Confeſſio Anglicana Articulo *XXXV*, iisque publicam & velut ſymbolicam autoritatem addidit. *Caput VIII* editionis prioris de perſonis Eccleſiaſticis & regimine in Eccleſia Anglicana præceperat, quod nunc in *duo Capita* diviſum eſt, & de convocatione Cleri Anglicani, cujus ratio-

nem prior editio vix attigerat, nunc plenius & ex inſtituto ediſſeritur. Quæ ſequuntur *Capita*, *XXI* de Diviſione Angliæ Eccleſiaſtica juxta Epiſcopatus, *XXII* de Præſentatione Eccleſiæ miniſtrorum, atque *XXIII* de Cleri Anglicani autoritate, exiſtimatione, immunitatibus, privilegiis & reditibus, prorſus nova acceſſerunt; e quorum poſtremo id diſcimus, minus quidem lautam eſſe conditionem quorundam Epiſcoporum inter Anglos, & ſorte parum æque inter ſe diviſa illos vivere, ſiquidem, cum aliquibus tributi ſint reditus ter mille, & quod excurrit, librarum, nonnullis tam parca manu obtigerunt, ut non ultra centum & quinquaginta libras adſcendant; quod tamen non niſi de ſtato fixoque redituum proventu capiendum eſſe, ex Autore colligitur. *Caput XXIV* de Academiis Angliæ, & *Cap. XXV* de controverſiis & Schismatibus, inde a tempore ſacrorum emendatorum in Eccleſia Anglicana enatis, a multis in iisdem factis emendationibus & augmentis nobis commendat *Mentzerus*; quod idem & nos in *Cap. XXX*, eodemque ultimo, obſervamus, ubi molitiones pro reintroducendo Papatu ſub Rege *Jacobo II*, filo narrationis ex integro fere retexto, recenſentur. Addimus & illud, de quo *Mentzerus* nihil monuit, bina illa Capita editionis prioris, *XIV* nempe de ſepultura mortuorum, & *XVII* de ratione ac methodo homiliarum ſ. ſermonum ſacrorum apud Anglos, in iterata hac editione prorſus excidiſſe, quod argumenta hæc vel ſteriliora vel etiam notiora B. Autori viſa ſunt, quam ut de iis denuo referendum duceret. Ut igitur renovatum hunc B. *Benthemii* laborem multorum uſui futurum non dubitamus, ita & monendum illud exiſtimamus, in libro quodam alio, qui Germanico idiomate ſub titulo *Status Eccleſiaſtico-Politici Magnæ Britanniæ & Hiberniæ*, *Lipſ. 1718*, 4, prodiit, atque ex *Guy Miege* aliorumque fontibus conſarcinatus eſt, multum argumenti ſimilis ac prorſus gemini apparatum lectoribus propinari. Rivis *Benthemii* ſe arva ſua rigaſſe, Editor ejusdem jam tum faſſus eſt, & ſane non ea tantum, quæ prior editio exhibuerat, nos in iſthoc libro offendiſſe meminimus, ſed plura etiam, quo-

rum

rum acceſſione hunc renovatum noſtri Autoris laborem auctum deprehendimus. *Benthemium* circa eundem retexendum A. 1716 occupatum, & ultimam tum operi manum ab eodem fuiſſe admotam, non una produnt veſtigia; an vero alterius libri editori jam copia fuerit utendi hiſce præſidiis, antequam vulgarentur, aliis inquirendum dijudicandumque relinquimus: ac præterea variam etiam poſthumi hujus fœtus ſortem inde ab Autoris morte, quæ A. 1723 contigit, fuiſſe oportet, cum, quæ præmiſſa eſt, cenſura *Mentzeriana* annum 1728, ubi data eſt, deſignet. In Bibliopolæ etiam cura, quæ huic editioni iteratæ acceſſit, id jure deſideratur, quod Indice, Operi tam varii argumenti perquam neceſſario, librum non inſtruxerit; ne dicamus de erroribus typothetæ, qui paſſim correctoris incuriam arguunt, & librum haud parum deformant.

Das A. 1729 florirende Schweden,

h. e.

DESCRIPTIO PLENIOR DE PRUDENTI ratione, ordine ac ſtatu regiminis in regno Sueciæ, &c. ex prolixo literario commercio collecta, & in publicos uſus evulgata ab ANDR. JOACH. AB HENEL, Vigiliarum militarium Magiſtro.

Lubecæ, typis Jo. Nicol. Greenii, 1729, 4.
Alph. 1 pl. 14.

Geminam hujus libri editionem, alteram vernaculo ſuo Sueçico, alteram autem Germanico noſtro idiomate, Generoſus Autor eodem tempore adornare inſtituit; cumque poſterior, quæ prior exiit, & in gratiam exterorum typis exſcripta eſt, ad noſtras etiam pervenerit manus, ex hac ipſa aliquid in cenſum referre noſtrum, omnino operæ pretium erit. Præſens autem Autoris inſtitutum, quod ex eo natum in Præfatione fatetur, quod viderit, aliud quoddam ſcriptum, ſuperiori anno a ſe vulgatum, in quo florentem tum ſedis regiæ Holmenſis ſtatum deſcripſerat, multorum apud ſuos tuliſ-

ſe

ſe calculum, eo quidem potiſſimum redit, ut catalogum neſtat continuum recenſumque agat Virorum omnium, qui publicis hodie per univerſum Sueciæ regnum præfulgent muneribus; ubi quidem id primum infiniti laboris opus fuiſſe, & commercio literarum conſtituiſſe operoſiori, ut tantam nominum ac perſonarum farraginem, numerum ac ordinem, convaſare licuerit, facile illi largiamur, oportet. Nec nuda tamen ſunt nomina, nudusque duntaxat catalogus eſt, quem Autor hic exhibet, ſed, poſt inſtitutam perſonarum, ſuo loco & ordine collocatarum, dinumerationem, haud omnino prætermittit indicare breviter & concinne, quid cunctis ac ſingulis agendum præſtanduinve pro parte ſua incumbat; ut adeo non tantum, quis hodiernus regni Suecici ſtatus ſit, ſed etiam, quæ Juris Publici hodie in eodem ſit facies, haud difficulter ex eo haurire liceat. De quod illud ſaltem, quod moneamus, habemus, perquam utiliter cum hoc libro conjungi Academicam quandam Commentationem *de Formula regiminis Sueciæ A. 1634*, cum noviſſimis *A. 1719* & *1720* collata, & notis illuſtrata, quam Diſputationis loco in Academia Gryphica *A. 1728* propoſuit Conſultiſſ. *Chriſt. Nettelbladt*. Is namque id dedit operam, ut ex ſuperiorum temporum monumentis ac tabulis commonſtraret, quomodo ea, quæ hodie viget, Suecicæ Reipublicæ forma coiverit; atque adeo ex duobus hiſce Scriptoribus, quam novam noſtra memoria Sueciæ regnum induxit, faciem ita colligere licebit, ut non modo exteri habeant, quod ſciendi illorum deſiderio ſatisfaciat, ſed & hujus gentis indigenis ex iisdem ſuppetat copia, hunc ſtatum ſuum domeſticum addiſcendi. Ut autem, qui propius noſſe cupiunt ſtatum hujus regni civilem & politicum, jure ad ipſos hoſce fontes ablegamus, ac proinde miſſum facimus omnem ex hoc *Heneliano* labore excerpendi conatum, cum, quæ Senatus regni, quæ Collegiorum regiminis, aulæ, juſtitiæ, cancellariæ, ac redituum, quæ militiæ campeſtris & navalis, quæ Collegiorum infinitorum aliorum & ſocietatum minorum, ad rem publicam bene conſtitutam pertinentium, ſit facies, non liceat hic repræſentare, niſi integrum Autorem ejusque catalogos velimus exſcri-

ſcribere. Illud tamen nobis integrum erit, ut ex deſcripto ſtatu Eccleſiaſtico regni Sueciæ univerſo illud repetamus, quod ad literariæ apud Suecos Reipublicæ faciem propius quodammodo ſpectat, atque hoc magis in cenſum noſtrum venire debet. Statum namque Academiarum quatuor, quæ hodienum Suecico ſceptro ſubjacent, præeunte Autore noſtro, hic exhibebimus, quod haud ingratum fore Lectoribus noſtris confidimus, cum rarior alioquin eruditorum horum exterorum notitia apud nos ſit obvia. Prima Academia *Upſalienſis* eſt, de qua ita Noſter tradit *p. 206 ſq.* *Cancellarius* eſt illuſtris regni Senator, Comes *Guſtavus Cronhielmius*, *Pro-Cancellarius Matthias Steuchius*, Archi-Epiſcopus Upſalienſis, *Theologi*: *Dan. Diurberg*, *Dan. Lundius*, *Olavus Celſius*, & *Eric. Melander*; *JCti*: *Jo. Reſtelius*, Prof. Jur. Suec. *Jac. Wallrave*, Prof. Jur. Rom. *Medici*: *Olaus Rudbeck*, Anat. & Botan. Prof. *Laur. Roberg*, Theor. & Pract. Prof. *Philoſophi*: *Fab. Tærner*, Prof. Eloqu. *Iſr. Neſſelius*, Prof. Græcæ Linguæ, *Pet. Schyllberg*, Prof. Poeſ. *Jo. Hermanſſon*, Prof. Skyttian. *Laur. Arrhenius*, Prof. Hiſt. *Andr. Grænwall*, Prof. Eth. & Polit. *El. Frondin*, Acad. Quæſt. *Eric. Alſtrin*, Log. & Metaph. Prof. *Eric. Burman*, Prof. Aſtron. *Georg. Wallin*, Acad. Biblioth. *Andr. Boberg*, Prof. LL. OO. *Sam. Klingenſtierna*, Prof. Math. infer. Altera Academia *Londinenſis* Scanorum eſt, de cujus ſtatu & doctoribus Autor *p. 235* ſequentem nectit catalogum: *Cancellarius* regni itidem Senator eſt, Comes *Carolus Gyllenborgius*, *Pro-Cancellarius Jonas Linnerius*, Epiſcopus Lundinenſis; *Theologi*: *Mart. Hegardt*, *Jac. Benzelius*, *Carol. Schulten*; *JCti*: *Arvid Mæller*, *David Nehrmann*; *Medicus*, *Jo. Jac. von Dœbeln*; *Philoſophi*: *Conr. Quenſel*, Prof. Mathem. *Andr. Rydelius*, Prof. Phil. Theor. *Magn. Rydelius*, Prof. Hiſt. & Poeſ. *Car. Papke*, Prof. Eloqu. *Henr. Benzelius*, LL. OO. & Gr. L. P. Extraord. *Petr. Formell*, Prof. Eloqu. *Kilian Stobæus*, Phyſ. Experim Prof. Tertia *Aboenſis* apud Fiones, nunc etiam poſt bellum reſtituta, Academia eſt, cujus ſequentem hoc tempore faciem Autor fiſlit *p. 249*: *Cancellarius* Senator regni, Comes *Arvidus Horn*; *Pro-Cancellarius Laur. Tamelin*, Epiſcopus Aboenſis; *Theologi*: *Magn. Fahlenius*, *Dan. Juſle-*

nius, Andr. Bergius; JCtus, Sam. Schulteen; Medicus, Herm. Diet. Spæring; Philoſophi: Andr. Prys, Biblioth. & Prof. Poeſ. *Jo. Thorwæſte*, Prof. Phyſ. *Algot Starin*, Prof. Hiſt. & Moral. *Jo. Haartman*, Prof. Phil. Theor. *Nicol. Haſſelbom*, Prof. Math. *Iſaac. Biærcklund*, Lingu. Sacr. Prof. *Henr. Haſſel*, Prof. Eloqu. Quarta denique *Gryphiswaldenſis* apud Pomeranos in Germania noſtra Suecorum Academia habetur, cujus juxta Autorem *p. 264* ſic hodie eſt facies: *Cancellarius*, Senator regni, Comes *Jo. Aug. Meyerfeldt*; *Pro-Cancellarius Alb. Joach. Krakevizius*, Superint. Gen. Pom. *Theologi*: idem *Krakevizius, Brand. Henr. Gebhardi, Mich. Chriſt. Rusmeyer, Jac. Henr. Balthaſar*; *JCti*: *Phil. Balth. Gerdes, Joach. Andr. Helwig, Chriſt. Nettelbladt*; *Medici*: *Jo. Lembke, Chriſt. Scheffelius*; *Philoſophi*: *Theod. Hornius*, Prof. Log. & Metaph. *Jer. Papke*, Prof. Math. *Caſp. Bærries*, Prof. Eloqu. & Poeſ. *Nicol. Kæppen*, LL. OO. P. *Andr. Weſtphal*, P. Moral. & Hiſt. *Alb. Georg. Schwartz*, Prof. honorarius.

AVIS SUR LA MANIERE DE PRECHER, h. e.

MONITA AD ORATORIAM SACRAM ATTInentia; Autore JOANNE PLACETTE, Paſtore, cum viveret, Eccleſiæ Reformatæ Hafnienſis.

Roterodami, apud Abrahamum Acher, 1733, 12.

Non ferebant inſtituti leges, quas ſibi præſcripſerat Autor Cel. ut quævis Oratoriæ ſacræ præcepta exponeret. Nonnulla itaque tantum monita, ut precibus cederet quorundam, manu ſcripta, hanc doctrinæ partem illuſtrantia, cum iis communicavit. *Tribus* ille *Partibus* ſatisfieri ſcopo poſſe exiſtimavit, ut *prima* ſelectum rerum proponendarum, *altera* modum communicandi eas cum aliis, *tertia*, quæ in pronuntiatione obſervanda, commendaret. Præmiſit Editor, *Cartier de S. Philipp*, Præfationem, præterque circumſtantias, quibus, ut libellus hicce ederetur, factum ſit, vitam doctiſſimi *Placette* ex novis literatiis, idiomate Gallico prodeuntibus, aliisque, excerpſit. Natus eſt Bearniæ, Vaſconiæ urbe, A. 1639, Miniſter Eccleſiæ Orthenſis A. 1660, Nayenſis A. 1664 conſtitutus; cumque decretum

tum Nannetenſe revocaretur, A. 1685 Miniſter Eccleſiæ Reformatæ Hafnienſis vocatus, quo munere ad mortem usque Reginæ, quæ A. 1711 contigit, ſumma cum laude functus eſt; ea autem rebus mortalium erepta, Bataviam conceſſit, & Ultrajecti A. 1718 anno ætatis ſeptuageſimo nono obiit. Libros ſcripſit multos, quorum catalogum hic attulit Editor. Quod admonita ipſa attinet, *Parte prima* ſelectum cogitationum commendat, in ſermone coram populo neceſſarium. Sermonem ejus generis perfectum credit eſſe, cum ad emendationem ſervorum cupiditatis ſuæ eſt comparatus; eam ut conſequatur, oratorem ſacrum omnem in eo operam, laborem curamque indefeſſam, ponere debere, ut, quam fieri poteſt optime, ſermonem componat, veritatem ſectetur ſemper, conjecturis non indulgeat, ad profectus in veritate & virtute minus attinentibus, neceſſaria præferat minus neceſſariis, utilia minus utilibus. Deinde, quomodo quem verſari oporteat in inſtruendis ignaris, convertendis incredulis, vitiis hominum reprimendis, oſtendit: circumſpectionem denique in eligendis argumentis probantibus, ut & in iis, quæ ab ingenio & arguta dictione laudari nonnullis ſolent, docet. *Parte ſecunda* de *ſtili* claritate, puritate, ad emendationem aliorum attemperatione ſolicita, elegantia item, agit. *Parte tertia pronuntiationem* præceptis, ad ſcopum ducentibus, munit. Duobus eam, credit, Capitibus abſolvi, cum ut alii eam diſtincte audiant, tum ut ſuavitatem alat eadem: præceptis additis, ſatis quidem notis, iis tamen egregiis. Denique *exercitationem*, a ſtudioſis juvenibus dirigente doctore inſtituendam, ſocietates etiam minores ſtudioſorum, eo comparatas, ut pronuntiationi jungatur ſemper exercitatio, qua Oratores in ſuo genere magis magisque perfecti efficiantur, mire commendat.

MICHAELIS CHRISTIANI RUSMEYERI, SS. Theol. Doctoris, & Prof. Ordin. in Academia Gryphica, Commentatio de Palo Pauli, ſeu Angelo Satan Apoſtolum affligente.

Gryphiswaldiæ, proſtat in officina libraria Jacobi Lœfleri, 1731, 4. Plag. 4.

Scilicet S. R. Scriptoris explicatio oraculi Paulini *II Cor. XII*, 7-10, huc redit: per *angelum Satan ſpiritum* quendam *malignum, ſibi adverſantem*, ex more loquendi in ſacris literis uſitato, indicari; hunc vero proprie ſic appellatum eodem in loco σκόλοπα τῇ σαρκὶ, id eſt, *palum carni*, ſeu *veteri homini*, ſuperbiæ ſtimulis exagitato, *immiſſum* metaphorice vocari; *colaphos* hujus angeli indignos ſervilesque modos eſſe, quibus, cum ipſe, tum aliorum a ſuis partibus ſtantium uſus opera, Divum Apoſtolum cruciaverit. Quorſum pertinent, præter *ſermonis* infirmitatem, qua infernus genius effecit, ut *Paulus* verbum Evangelii non niſi ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ, nec vero ea, qua voluit, παῤῥησίᾳ prædicare poſſet, *1 Cor. II, 1-4, Gal. IV, 13, 14, 1 Theſſ. II, 2 &c. variæ contumeliæ, 1 Theſſ. II, 2, coll. Act. XVI, 22-24, 1 Cor. IV, 9 ſeqq.* ſigillatim *Pſeud-Apoſtolorum convicia 2 Cor. III, 1, X, 13, 2 Cor. IV, 3, X, 1 ſeqq. XI, 21, XIII, 4, XII, 16*, aliæque *neceſſitates 2 Cor. XI, 23-27, perſecutiones, 2 Cor. XI, 31 ſqq. Act. XXI, 27 ſqq. XXIII, 11 ſqq.* & *in cauſa Chriſti anguſtiæ, 2 Cor. VII, 5, Gal. IV, 19, 2 Cor. XI, 28, 29.* Hæc nimirum omnia verendo Servatoris legato contigiſſe dicuntur, ne eximio beneficio factæ ſibi eminentioris manifeſtationis abuteretur, ſenſuque carnali ſeſe efferret. An igitur hac demum via crux *Pauli*, eademque crux Exegetarum, ſatis expedita ſit, aliorum eſto arbitrium.

ELOGIUM CHRISTIANI GOTTHARDTI WILISCHII, Med. Doct.

Collega hic noſter chariſſimus, nunc defideratiſſimus, cujus memoriam ab oblivionis injuria vindicare, tabula veluti hac appenſa, ſtudebimus, vitam, ſtudia, meritaque ejusdem ſtrictim expoſituri, lucem hanc adſpexit d. 26 Aug. A. 1691 Liebſtadii in Miſnia, quod oppidulum a Pirna duobus, a Dresda vero, Bojohemum verſus, quatuor lapidibus diſtat. Parentibus

bus uſus eſt ex gente ſacerdotali, ab utroque latere per duo fere Secula haud ignobili, ortis, *Chriſtiano*, Paſtore dicti loci, & *Maria Sophia Saalbachia*, *Krommenferorum* nepte. Avum habebat *Jo. Wiliſchium*, Paſtorem Sebnicenſem, proavum *M. Jo. Martinum Wiliſchium*, generum *Greg. Strigenitii*, Theologi olim Jenæ, Vinariæ, & Miſenæ, celebratiſſimi, nec non abavum *Martinum Wiliſchium*, qui Formulæ Concordiæ ſubſcripſit, utrosque Superintendentes Eckardsbergenſes. Decimo jam ætatis anno parente orbatus, Budiſſam, primariam Luſatiæ ſuperioris urbem, delatus, Gymnaſio ſe civem dedit, & primum *Jo. Wiliſchii*, Bibliopolæ ibi, patrui ſui, convictu & domicilio exceptus, poſt vero ab Ampliſſimo Senatu in convictus *Mattigiani* ſocietatem adſcitus, ad pedes *Jo. Roſenbergii*, *Mich. Thymii*, ceterorumque præſtantiſſimorum doctorum, diſcendi cupidus per ſeptem fere annos conſedit, &, præter reliquas, quæ ab humanitate nomen traxere, ſcientias, ad Poeſin inprimis Germanicam animum & ſtudia appulit, ut venuſte, ſcienter, & commode, cantare didicerit. Ab ejusmodi præſidiis aliis, Græcæ videlicet Latinæque linguæ, neque minus hiſtoriæ, reliquarumque elegantiarum omnium, cognitione, inſtructus, vere ineunte, A. 1708 in Academiam Lipſienſem ſe contulit, ut cum fratribus ſuis, natu majoribus, ſtudia ſua propulſaret. At enim vero, cum paulo poſt frater ejusdem natu ſecundus & major, *Chriſtianus Fridericus*, hodie S. S. Theologiæ Doctor & Superintendens Freybergenſis, Academia Lipſienſi, ad capeſſendam Rectoris Scholæ Annæbergenſis dignitatem evocaretur, Noſter ipſi ſocium cum aliis duobus fratribus natu minimis ſe dedit, & egeſtate inprimis preſſus, ſub ejus cura, doctrina & moderamine, denuo ſcholas minores, publicas & privatas, frequentare ſecum conſtituit. Fratrem, ſupra jam nominatum, ibi habuit Rectorem & hoſpitem, *Georg. Müllerum* vero & *Chriſt. Weberum*, viros, dum nobiscum erant, rei ſcholaſticæ peritiſſimos, & docendi inprimis facilitate præſtantiſſimos, Præceptores. Tandem ſtudiorum Academicorum curſum

ſecunda vice iniit, & anno Seculi hujus nono Halas in Saxonibus elegit matrem & patronam, eam inprimis ob cauſam, quia, cum reliqui fratrum, tres Theologiam, duo Jurisprudentiam ſibi elegerint, ipſe tacito quodam impetu ad Medicinam ferebatur. Fama igitur, qua *Georg. Ern. Stahlius* & *Frid. Hoffmannus*, at quanti! jam tum inclareſcebant, Halas Noſtrum arceſſebat, ut a tantis doctoribus recta via ad Hygieæ myſteria deduceretur. Huc igitur delatus, illuſtrem *Chriſtianum Thomaſium* in Philoſophicis, duumviros vero ſupra dictos ſummos in ſingulis Medicinæ partibus audivit, & *Hoffmanno* præ aliis ſe addixit. At enim vero vix per aliquot menſes ibi hæſerat, rerum ſuarum ſatagens, cathedram Academicam cum vitæ aulicæ ſplendore *Stahlius* permutat, *Berolinum*que ſe confert, regiæ valetudinis cuſtos conſtitutus. Quo ſuo doctore primario privatus, Halis dixit vale Noſter, & Vitebergam ſtudiorum ſedem ſibi deſtinavit, ubi præter *Jo. Henr. Bergerum*, *Vateros*, patrem & filium, *Brendelium*, aliosque Academiæ Vitebergenſis doctores, *Jo. Henr. Heuchero* ſe dedit auditorem & ſectatorem, eoque duce & magiſtro univerſum curſum, quem ajunt, medicum ſæpius una vice feliciter decurrit. Quæ cum a Noſtro rite cum laudabili ardore peragerentur, ſtudiorum ſuorum incrementa in publicum quoque producere, & aliis ſe in exemplum ſiſtere, haud detrectavit. Cathedram igitur, tum Philoſophicam, tum Medicam, ſæpius conſcendit, *de Cicerone Medico*, *de ignorantia Anatomicorum*, *de organo tactus*, & aliis ejusmodi argumentis, more Academico, diſputans, ſtrenuum ſe in arena hac præſtitit athletam. Qua quidem ſua diligentia Noſter id conſecutus eſt, ut illuſtris Medicorum Vitebergenſium ordo promeritos honores in ipſum conferret, & d. 4 Octobr. A. 1712 eundem Medicinæ Licentiatum ſolenni ritu renuntiaret, ventilato antea, Præſide *Heuchero* ſuo, doctrinæ ſuæ ſpecimine, *de igne per ignem extinguendo*, ſive *de præſtanti Camphoræ uſu in febribus acutis*, quam dignitatem d. 10 April. A. 1721 tandem Doctoralis eſt conſecuta. Poſtea vero, quam Noſter ſtadium ſuum Academicum non ſine

ne laude & applauſu omnium' emenſus fuerat, Pirnam, quam, ut patriam alteram, cum ſuis amabat, elegit, ubi artis ſuæ, quam tantis ducibus & doctoribus Halæ & Vitebergæ edoctus fuerat, dare inciperet ſpecimina. Nec infeliciter ipſi ceſſere omnia. Brevi namque tempore novelli hujus Medici fama Pirnam & agrum, qui circumjacet, implevit & in vicinam Bojohemum quoque penetravit, ita quidem, ut homines infimo pariter ac ſummo nati loco manui ejusdem medicæ ſe traderent. Quæ cum a Noſtro omni fide, ſolicitudine, & diligentia, peragerentur; non poterat non fieri, quin meritis parata eſſent præmia, laboresque honorum conſequerentur augmenta. Anno igitur Seculi, quod vivimus, decimo quinto, Naturæ Curioſorum Academiæ, quæ trium Auguſtorum, *Leopoldi*, *Joſephi*, & *Caroli*, nominibus coruſcat, ſocius, *Baſſi* cognomine inſignitus, paulo poſt regia & electorali autoritate, præſidiariorum in caſtellis regiis, Kœnigſteinii & Sonnenſteinii, militum pariter ac præfecturarum, Pirnenſis, Stolpenſis, & Hohenſteinenſis, Phyſicus Provincialis, annis vero tribus poſt ex patrum, qui ad clavum regundæ urbis Pirnæ ſedent, conſcriptorum voluntate, Poliater omnium conſenſu & in omnium gaudium, quotquot *Willſchii* doctrinam quotidiana jam & celeberrima experientia confirmari videbant, conſtituebatur. Neque tot & tanti ſæpiſſime concatenati labores, itinera, & negotia, impedire poterant, quo minus Noſter, quid valeant humeri, & quid præſtent, ſcriptis in lucem publicam editis orbi erudito indicaret. Difficiles quidam morbi, partim fere epidemici, partim ſingulares, materiam ſcribendi ſubinde ipſi ſuppeditabant. Anno igitur 1717 ſcriptum quoddam, ſermone patrio contextum, *de morbo quodam Spasmodico*, paulo poſt aliud quoddam Latinum *de melancholia ex verme umbilicali orta* publicavit. Ut ea taceamus, quæ partim *Actis* noſtris & *Ephemeridibus Academ. Curioſ.* partim *Collectionibus Phyſico-Medico-Hiſtoricis*, quæ tum dirigente *Kanoldo*, Viro, dum vivebat, de re literaria, inprimis natu-

naturali, immortaliter merito, edi cœpere, inſerta ſunt. Domeſticam Noſtri rem ſi ſcire velis, matrimonium denique iniit cum *Jo. Margaretha*, D. *Andreæ Jacobæeri*, Medici Pirnenſis tunc primarii, filia unica, ex qua ſuſcepit duos filios filiamque unicam, omnes vero filios, vivus adhuc pater, in cunis vagientes, filiam vero in ſeptimo ætatis anno, ad cœleſtes mentium ſanctiſſimarum ſedes, & vidit & enſit, præire. Atque ita Noſtri vita non ſine mœroribus, curis, variisque aliis rerum humanarum viciſſitudinibus, præterlapſa eſt. In pueritia & juventute cum paupertate, ſolitudine, aliisque ejusmodi calamitatibus, conflictandum ipſi fuit: ætas virilis perpetuis laboribus quotidianis, per urbem & per ſingulos ejus vicos diſcurſitationibus atque itineribus moleſtiſſimis, inter queſtus, clamores & ſuſpiria, quibus ægri & lectis affixi dolorem mitigare ſtudent, curisque mordacibus, & centum aliis ſeculi hujus adverſitatibus, adeo fracta & debilitata fuit, ut eandem nondum ad dimidium emenſus, ipſe Noſter mortalitatis ſemina in ſe magis magisque prodire ſenſerit. Licet enim Noſter animi vigore excellenti, & ſatis firma atque proſpera valetudine, a teneris uſus fuerat; nocturnis tamen diurnisque lucubrationibus, laboribus, curis & moleſtiis, factum eſt, ut corpus, alias procerum & fere obeſum, vario morborum genere inciperet tentari. Hæmorrhagia narium, anxietates præcordiorum, tumor œdematoſus, aliaque ejusmodi ſymptomata aurem veluti Noſtro vellicabant, ut Medicus Medicorum, quibuscum vivebat, conſilia peteret. Sed proh dolor! non erat in Medico, ut ipſe relevaretur, & cum priſtina valetudine in gratiam rediret. Malum in dies ingraveſcebat, & Noſter, ſuimet ipſius probe conſcius, ad emigrandum ex hac miſeria ſe accingebat. Medicus, ut erat ingenio erecto, mortem, cui ipſe quondam terror fuerat, & quam detrectant ſæpe ſenes, haudquaquam extimeſcebat, ſed jam appropinquantem animoſe, & ut hominem decet ſui conſtantem, excepit, annorum 38 & menſium 6 in hac vita emenſus curriculum.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. VIII.

SANCTI HILARII, PICTAVIENSIS EPISCOPI, Opera, ſtudio & labore Monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri caſtigata, aucta, atque illuſtrata; nunc vero libris de Trinitate, & Commentariis in Pſalmos ad binos Capituli Veronenſis Codices, antiquitate ac præſtantia quosvis ad hanc diem cognitos facile exſuperantes, diligenter exactis, atque octo maxime variantium Tractatuum adjectione locupletatis.

Tomus I & II.

Veronæ, apud Petrum Antonium Bernum & Jacobum Vallarſium, 1730, fol.

Alph. 1 pl. 14.

Cnim præ ceteris civitatis Dei doctoribus, quos Patrum nomine veneramur, *Hilarius* celebritatem conſecutus ſit, &, *Sulpitio Severo* judice, *unius Hilarii beneficio Galliæ a piaculo hæreſis Arianæ ſint liberatæ*; mirum non eſt, quod cum plauſu ejus Operum editiones fuerint exceptæ, ut ſæpius

prela exercere debuerint. Forsitan Lectoribus nostris rem non ingratam faciemus, si, antequam editionis, quam præ manibus habemus, rationem exponamus, editiones Operum *Hilarii* diversas ex Præfatione, quam Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri suæ editioni præfixere, & hoc loco enumeremus. Videlicet *Georgio Cribello*, Presbytero, debetur honos, quod primum *Hilarii* libros de Trinitate, ad *Constantium*, contra *Constantium*, contra *Auxentium*, & de Synodis, e situ & squalore redemptos, publicæ exposuerit luci. Quam quidem laudabilem industriam cum *Joannes Solidus Cracovius*, adhortante *Jacobo Fabro Stapulensi*, edendo *Hilarii* in Psalmos Commentationes, imitaretur; effectum est, ut tandem A. 1510 *Badius Ascensius* Opera *Hilarii* supra enumerata una cum ejusdem in *Matthæum* Commentario, & ad Asram Epistola, typis imprimi curare potuerit. At enimvero, cum neque a suppositiis pura, neque ab omnibus mendis immunis, *Ascensii* esset editio, *Erasmus Roterodamus* hisce nævis, Basileæ A. 1523 iterum editis & ib. A. 1532 recusis *Hilarii* Operibus, mederi studuit. Ob defectum autem Codicum manu exaratorum de castigandis *Hilarii* de Trinitate libris unice solicitus esse potuit. Cumque in Præfatione sæpenumero *Hilarium* reprehenderit, & ejus contra Arianos disputandi methodum taxarit; hæc ipsa editio & ab Inquisitione Romana & a Collegio Theologorum Parisiensi censuris notata est. Superavit in edendis *Hilarii* Operibus *Erasmi* industriam *Ludovicus Miræus*, qui, pluribus MSC. Codd. cum editis *Hilarii* scriptis collatis, atque additis quibusdam, quæ *Hilarii* nomen præ se ferunt, Dissertationibus, Parisiis *Hilarii* excudi curavit Opera. Licet autem *Miræus* in editis *Hilarii* Operibus magnam adhibuerit accurationem; *Martinus* tamen *Lypsius*, cum A. 1551 *Hilarii* ederet Opera, *Erasmi* editionem, quod mireris, unice secutus est, nulla *Mirai* editionis habita ratione. A. 1570 *Jo. Jac. Grynæus* Basileæ *Hilarii* edidit Opera. De qua quidem editione notari meretur, quod in ea vita *Hilarii* primum compareat. Sed, quemadmodum *Grynæus* primum vitam *Hilarii* ejus Operibus præfixit,

sic

Digitized by Google

ſic etiam ab omnibus erroribus non eſt immunis. Quæ enim de *Hilario* Diacono *Hieronymus* in Dialogo contra Luciferum ſcripſit, ea perperam de *Hilario*, Pictavienſi Epiſcopo, interpretatur. Qui A. 1572 novam *Hilarii* ſcriptorum adornavit editionem, *Gillotius*, ex ipſius *Hilarii*, aliorumque veterum, ſcriptis *Hilarii* vitam recenſuit, & præcipue ſibi datum eſſe credidit, *Hilarii* famæ omnibus modis conſulere. Ipſum *Hilarii* textum non emendare ſtuduit. In quo emendando præcipue deſudarunt, qui A. 1605 Pariſiis *Hilarii* Opera publicæ luci expoſuerunt. Hiſce enim numero multo manu exarata exempla fuere ad manus. Recuſa eſt hæc ipſa Pariſienſis editio Coloniæ, A. 1617 Pariſiis, A. 1631 & 1652. Sed, cum hujus editionis directores nomen ſuum non profeſſi ſint, judicio Monachorum Benedictinorum evenit, quod aſſolet, ut perfunctorie tantum officium ſuum peregerint. Ipſi igitur Monachi Benedictini omnium induſtriam ſuperare conati ſunt. Ex quo enim typis exſcriptos *Hilarii* libros cum numero multis Codd. MStis contulerunt, denuo Pictavienſis Epiſcopi Opera publici juris fecerunt. *Marchio Scipio Maffejus*, cujus ſub auſpiciis, & cujus cum Præfatione, ipſa, quam præ manibus habemus, editio prodiit, editionem, quæ a Benedictinis Maurinæ Congregationis Monachis elaborata eſt, tam diligenter confectam eſſe deprehendit, ut ab ea recedere religioni ſibi duxerit. Ex quo enim Canonicorum Veronenſium cœtus, ejusque Archi-Presbyter, *Jo. Franciſcus Muſellius*, conſtituit ſub ejus præſidio *Hilarii* Opera iterum typis exprimenda eſſe, *Joſepho Blanchinio*, Veronenſi Canonico, Cel. illius *Blanchinii*, qui *Anaſtaſi* vitas Romanorum Pontificum edidit, patruo, Sacerdoti *Dominico Vallarſio*, & P. *Alexandro Bonifacio* e Congregatione Oratorii, autor fuit, ut Monachorum Benedictinorum editionem plane recudi curarent, additis tamen iis, quæ in Codd. MStis Veronenſibus ad *Hilarii* textum illuſtrandum, emendandum, & augendum, facerent. Editionem Monachorum Benedictinorum e Congregatione S. Mauri in *Supplementis* horum *Actorum T. III Sect. II p. 49-55* ex inſtituto recenſuimus; noſtrum igitur tantum

erit, paucis exponere, quid in hac ipſa Veronenſi editione Benedictinorum editioni acceſſerit, & qua in re hæc illam antecedat. Quod dum faciemus, & Codd. MSti, quibus Cl. Editores uſi ſunt, erunt deſcribendi, &, quomodo ex his ipſe *Hilarii* textus emendatus ſit, quibusdam in medium prolatis exemplis declarandum. Duo Veronæ in Capitularibus ſcriniis *S. Hilarii* Codices MSti reperiuntur, quos præſtantiſſimos Cl. Editores appellant. Alter Opus de S. Trinitate, alter in Pſalmos Commentationes complectitur. De utroque Codice ſigillatim erit agendum. Prioris Codicis rationem ipſis *Maffeji* verbis indicabimus. *Liber eſt*, inquit, *maximi moduli, ſingularem tum literarum, tum membranæ, magnificentiam oſtentans, figura quadrata, lævi charta, ac plerumque ſubtili atramento, in flavum vergente, ſcriptura bifida, atque a temporis injuria intacta, oris latè circumalbicantibus. Eadem manus, nihil prorſus ab hac amplitudine & ſcripturæ majeſtate deflectens, perſtat usque ad extremum. Sub finem tres aut quatuor deſiderantur chartæ, quapropter nec librarii, nec temporis, ſupereſt nota, ſed quinto aut ſexto Seculo exaratum Codicem perſuadent omnia.* Integræ paginæ hujus Codicis exemplum in æs incisum Vir Cl. exhibet, ut eo facilius antiquitatem ejus lectoribus ſuis perſuadeat. Exempli loco quædam proferamus,
T. II p. 43. ex quibus pateſcat, quid Codex MStus Veronenſis ad finiendam celebrem quandam, quæ inter *Felicem* Urgellitanum & catholicos Seculi VIII doctores fuit, controverſiam faceret Cl. Editoribus videatur. Videlicet *Felix*, Urgellitanus Epiſcopus, defendebat, Chriſtum, ſi humanitatem ejus ſpectes, *adoptivum* Dei eſſe filium, & naturalem, ſi divina ejus conſideretur natura. Quam quidem ſententiam ut *Hilarii* communiret autoritate, ad ejus *Lib. II* de Trinitate *Cap. 21* provocavit, atque ex eodem ſequentia citavit verba: *Aliud intelligitur, aliud videtur, aliud oculis, aliud animo conſpicitur. Parit virgo, partus a Deo eſt. Infans vagit: laudantes angeli audiuntur. Panni ſordent, Deus adoratur. Ita poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.*

tur. Nihil facit hic locus ad *Felicis* ſententiam defendendam. Quis non intelligit, verbum *adoptatur* de humana natura a Patre adoptata intelligendum eſſe. Interim tamen Seculo VIII doctores e re ſua eſſe duxerunt, negare, *Hilarium* dixiſſe: *carnis humilitas adoptatur. Alcuinus Lib. VI* contra *Felicem*, *tu*, inquit, *omnium perverſiſſime dicis adoptatur, ubi B. Hilarius dicit adoratur. Carnis equidem humilitas a Magis adorata eſt, & myſticis munerum ſpeciebus honorata, non adoptata.* In Codice Veronenſi, de quo verba facimus, legitur: *dum carnis humilitas adoratur, nullo*, Cel. *Maffeji* verba ſunt, *abraſionis veſtigio, nulla ſuperinductionis ſuſpicione.* In vacuo autem ſpatio *adoptatur* adjectum eſt, R. ſuperiori margine adſcripto. Quod quidem R. dubiæ lectionis locis adſcribi & *require* denotare ſolet. Quæ cum ita ſint, Cl. *Maffejus* colligi ex MSto Codice Veronenſi poſſe exiſtimat, olim *adoratur* lectum fuiſſe, de ea tamen lectione antiquitus quoque ante *Felicem* Urgellitanum dubitatum fuiſſe. Quæ quidem conſequentia rectiſſime ſeſe haberet, modo extra dubitationem omnem eſſet poſitum, Codicem Veronenſem ante motas a *Felice* controverſias fuiſſe exaratum. Sane, cum argumenta, quæ pro antiquitate hujus Codicis in Præfatione protulit *Maffejus*, ita comparata non ſint, ut omne removeant dubium, forſan ex hoc ipſo *Hilarii* loco poſſet probabilius concludi, ante Seculum octavum Veronenſem Codicem ſcriptum non eſſe. Robur huic conjecturæ ex poſitionibus, ab ipſo *Maffejo* conceſſis, accedit. Primo largitur, *Hilarium* procul dubio *adoptatur* ſcripſiſſe. *Contextum*, inquit, *percurrentibus ſtatim patebit, vocem adoratur oratoriæ elegantiæ, quam Autor ibi ſectatur, minime convenire: parit Virgo, partus a Deo eſt; infans vagit, laudantes angeli audiuntur; panni ſordent, Deus adoratur: ita poteſtatis dignitas non admittitur, dum carnis humilitas adoratur. Neque apte immediata orationis membra bis eodem verbo clauduntur, neque mirificum illud, quod ex oppoſitis aucupatur* Hilarius, *oritur ullo modo, ſi dignitatem non amittat, qui adoratur, oritur autem opti-*

me, ſi dignitatem non amittat, qui carnis humilitatem adoptat. Neque etiam ſecundo Vir doctiſſimus negare audet, lectionem illam, *adoptatur*, poſt controverſias *Felicianas* odio fuiſſe catholicis, quod *Felix* illi ſuperſtruere errorem conatus ſit. Huc accedit, quod *Maffejus* tertio Codicem MStum Veronenſem ob inſignem in ſcribendo adhibitam accurationem laudibus evehat. Quæ cum ita ſint; nonne ſuſpicioni locus, in exemplis Operum *Hilarii*, ſub finem ſeculi octavi & deinceps exaratis, *adoratur*, non *adoptatur*, ſcriptum fuiſſe, in accuratioribus autem Codicibus, ante motas a *Felice* controverſias ſcriptis, *adoptatur* extitiſſe? Ad alterum Codicem MStum Veronenſem progredimur, quem Cl. Editores primum cum *Hilarii* Operibus typis exſcriptis contulerunt. Complectitur ille *Hilarii* in Pſalmos Commentarios. En quomodo ipſe Cel. *Maffejus* hunc Codicem deſcribat: *Libri*, inquit, *forma media & oblonga, membrana, ubi inoffenſa, candida eſt, adeoque ſubtilis ac tenuis, ut quædam folia tactum effugere videantur: atramentum xerampelinum eſt & ſubalbicans: ſcriptura in duas columnas diſcreta - - Ubi Græca incidunt verba, accentibus ac ſpiritibus nullis effinguntur. Quacunque ſive ex aliis Pſalmis, ſive aliunde, ſumta afferuntur, ſeponuntur, priori verſu rubricato. Rubricata autem verba auri olim ſuperinducti alicubi veſtigia retinent. Scriptionis ſpecies Virgilium Medicæum (parum feliciter ab editis ſpeciminibus repræſentatum) in eo præcipue refert, quod literæ mediocris pariter ſint magnitudinis, & calamo ſubtiliori exaratæ; quod P & Q deſcendant nunquam, neque infra protendantur, & quod in T transverſa linea vix appareat, ut etiam in G & in L inferiores ductus.* Non audet Vir Cl. ex hiſce Codicis MSti notis, quo ſeculo ſcriptus ſit, definire. Non dubitat tamen affirmare, paucos ex Eccleſiaſticis, præſertim MStis Codicibus, reperiri, qui cum hoc antiquitate certent, facieque ipſa ac conſpectu majoris vetuſtatis aucupentur fidem. Variis autem in rebus hic ipſe Codex ab aliis Codicibus Commentariorum *Hilarii* in Pſalmos diverſus eſt.

Primo

Digitized by Google

mo enim in hoc ipso Codice *Hilarii* Commentarii in 9, 13 & 191 Psalmum deprehenduntur, qui huc usque unice in Codice MSto Vaticano reperti sunt. Quod quidem Cl. *Maffejum* movet, ut in Præfatione defendat, nullum superesse dubium, quin ipse *Hilarius* horum Commentariorum autor sit. Secundo, octo præcipue sunt in Psalmos Tractatus, ut in Ps. 63, 64, 65, 119, 120, 121, 124, 132, Commentarii, qui quam maxime ab editis *Hilarii* Tractatibus diversi sunt, multoque iis breviores. Cl. *Maffejus* sub finem Præfationis hos ipsos octo Tractatus sigillatim typis exscribi curavit. Ipse autem anceps hæret, utrum magis consentaneum sit, defendere, ipsum *Hilarium* hosce Tractatus primum ita elaborasse, prout in Codice Veronensi extant, deinde novis curis auxisse & in ampliorem formam redegisse, quam, alia typis jam impressa *Hilarii* Opera exhibeant; an vero præstet, suspicari, ab alia manu has epitomas processisse, & in proprium usum a quodam hos Commentarios esse excerptos? Tertio, in hoc ipso, de quo verba facimus, Codice nonnunquam accuratius, quam in typis exscriptis *Hilarii* Commentariis, *Hilarii* cogitata expressa Cl. Editoribus videntur. Neque enim dubitarunt, rejecta huc usque recepta lectione ex hoc Codice interdum aliam substituere, priore tamen in notis apposita. Ita v. g. in Tractatu in *Psalmum 14 n. 16* jam legitur secundum Codicem Veronensem: *Ut enim, quæ Deo offerimus, his quidem ille non eget, sed per nos debitæ reverentiæ impletur officium &c.* cum antea legeretur: *explentur officio*; in Tractatu in *Ps. 9 n. 4* antea legebatur: *Hic igitur est finis occultis* (*occultus*) *mortuorum resurrectio, sanctorum glorificatio, malitiæ damnantis abolitio &c.* Quam quidem lectionem ex Codice Veronensi emendarunt, & loco *damnantis* jam legitur *dominantis*. In tractatu in *Ps. 2 n. 44* verba *1 Cor. VI, 2*, adducuntur: *An nescitis, quia sancti mundum judicabunt, & in vobis judicabitur mundus?* Qua quidem occasione Cl. Editores annotant, in Codice Veronensi legi: *judicatur hic mundus*, quæ lectio Græcum textum accuratius exprimat. Plura exempla non commemoramus, cum

T. I p. 11.

62.

51.

ex

ex allatis jam perſpicuum ſit, qua in re hæc ipſa, quam recenſuimus, *Hilarii* Operum Veronenſis editio ab editione, quæ Monachorum Benedictinorum auſpicio prodiit, differat atque diſſentiat.

GEORGII D'ARNAUD LECTIONUM GRÆCARUM Libri duo, in quibus Græcorum ſcripta paſſim illuſtrantur & caſtigantur, inprimis HESYCHII, ARATI, THEONIS & APOLLONII RHODII.

Hagæ Com. apud Petrum de Hondt, 1730, 8. Alph. 1 pl. 14, ch. maj. dimid.

Laudatum fuit Viri doctiſſimi Specimen Animadverſionum Criticarum in his *Actis Menſe Aprili A. 1729 p. 154 ſeq.* ita quidem, ut etiam annotarentur quædam, in quibus humani aliquid paſſus videretur. Illis pariter atque aliorum monitis modeſtiſſime ac ſapienter ille uſus, in Præfatione hujus Opuſculi ſua ipſe vinet hic illic cædit, & ingenuo viro dignum candore.n lecto.ibus probat. Nos in hoc etiam recenſendo libertate ea utamur, quam neque ipſi, neque cuiquam bono, ingratam putamus, & ſumamus ſpeciminis cauſa, cum alia ratio in tali libro locum vix habeat, principium eorum, quæ ad *Oppiani Cynegetica* Vir Cl. annotavit. Ad
Pag. 177. *Lib. I v. 6* veretur, ut ἀριζοπόσεια vocis formam Grammatici condonent *Oppiano*: potius enim flectendum fuiſſe ἀριζοποσίεια, ut ab εὐπατὴρ εὐπατέρεια. Sed neſcimus, an talis canon fue it vel verbis ipſis propoſitus, vel uſu comprobatus, qui jubeat ſemper in locum terminationis genitivi ſubſtitui terminationem εια, quoties ea opus eſſet. Potius ὄρος format ex ſe ὄρεια, Βασιλεὺς Βασίλεια, ubi ſimpliciter adjectivus caſus ſuccedit in finem Subſtantivi. Sed iſtuc leviculum. Ad *v. 9*, qui parentheſi incluſus ita habet, Ἐυμενέες Τιτὰν Φαέθων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων, non admodum opus erat obſervare, Φαέθων eſſe adjectivum a verbo Φαέθω,
178.

ϑω, ſed aut oſtendendum, *Titan lucens & Phœbus Apollo* quomodo hic differant, quod appoſitum nomen plurale poſcit, aut probanda lectio, quam ex vetuſto Codice in margine laudat *Rittershuſius*, ἐυμενέοι, qua admiſſa, illa quæſtione non amplius opus eſt. *V.* 37 pro σιβίνε ἐυπερδέα ἔργα conji- Pag. 181.
cit σιβίνης δυσδερκέος, ſed bene eſt, quod animi tantum cauſa hoc a ſe factum dicit. Neque enim ulla hic erroris ſuſpicio. *V.* 39 non placet illi ἀδάκρυτος Κυθήρη, quæ tamen 182.
nihil videtur habere incommodi; quidni enim ἀδάκρυτον vocet Poeta, h. e. *lachrymarum expertem* beſtiarum venerem, quæ moleſtiis caret illis, quibus comitata hominum ſolet eſſe voluptas, aut eodem intellectu, quo ſolet φιλομμειδὴς venerem appellare *Homerus*. Noſter ἀδιάκριτον vult, & intelligi *inconcinnam* & *inconditam*; ſed, ſi omnino placet illa mutatio, quidni potius vertamus *promiſcuam*, *vagam* &c. Minime omnium arridet ultima Viri doctiſſimi conjectura, ubi ἄκρητον ſubſtitui poſſe putat, h. e. *immoderatam*. Scilicet non recordatus eſt reſponſi Juliæ apud *Macrobium*, *quia beſtiæ ſunt*. Quæ ad *v.* 65 de voce ϑώμιγξ diſputat, non vi- 184.
dentur vulgaria. Interpretatur nimirum *rete cannabinum* proprie *limbum retis*. Laudat præter ipſum *Oppiani* locum, *Anthol.* 1, 60, *p.* 124, & pro *arcus corda* adhibitum oſtendit ab *Æſchylo Eumen. v.* 179. Ad *v.* 72 pluſcula exempla con- 185.
duxit, ubi dualis cum plurali numero in eadem conſtructione jungitur. Ad *v.* 132 in deſcriptione hiemis ait *Oppianus*, 188.
Ἄγχι πυρὸς κλινθεὶς ὤπλίσσατο δόρπον ἀμοργός. *Rittershuſius* ἀμοργὸν interpretatus erat in verſione quidem *lignarium*, neſcimus, qua cauſa; in notis autem, *qui oleum exprimat*. Noſter ἀμοιβὸς reponit, h. e. *paſtor*, ingenioſe ſane & mutatione minima. Verum, cum hiems hic deſcribatur, paſtores autem magis miti tempeſtate gaudeant, contra conſtet ex *Columella* 12, 50, & aliunde, Decembri & Januario exprimendum eſſe oleum, retineamus potius ſcripturam conſtantem. Ἀμοργὸν enim eſſe, qui oleum exprimat, dubitari non poteſt vel ex metaphorica & proverbiali formula, ubi *Euſtathio* teſte *p.* 838, 50, & 1608, 57, *edit. Rom.* ἀμοργὸς

sunt depeculatores Reipublicæ, pecuniarum publicarum fures, iidem, qui ἀμολγοὶ, οἱ ἀμέλγοντες. τὰ κοινὰ ῥήτορες καὶ διαφορεῦντες τὰ δημόσια - - οἷον ὁ ἀμέργων ἐλάας. - - οἱ ἐκμυζῶντες οἱονεὶ τὰ ἀλλότρια. De ἀμόργη *amurca* ne quid dicamus. Pag. 190. Ad *v.* 146 Μηκάδας, & 359 μηκηθμὸς recte restituit *Oppiano*, ubi in prima syllaba legitur adhuc υ, quod potius boum est, cum η caprino generi attributum sit. Ceterum neque μυκὰς pro bucula, neque μηκηθμὸς pro capræ balatu adhuc est in Lexicis. 191. *V.* 150 Βρόχων πολύσπονα δεσμὰ acute in πολύσπομα mutari vult *Ulitius ad Gratium v.* 28. Sed ostendit Noster, non fuisse reprehendendum ab eo *Rittershusium*, qui, cum πολύσπονα inveniisset in libris, illud verterit ad verbum *suspiriosa vincula*. Πολύσπορος enim sagittæ epitheton Il. ο, 451, & *Apollon. Rhod.* 3, 278, it. *Hesych.* πολύσπονα, πολλῶν στεναγμῶν αἴτια. 195. *V.* 166 legitur:

Ἵππων δ' ἀιόλας φῦλα. τόσ' ἔθνεα μυρία φωτῶν,
Ὅσσα βροτοῖσι γένεθλα δεδασμένα σῖτον ἔδουσι.

Frigidam putat & pene ineptam ταυτολογίαν Noster, quam sublatum it, mutato *φωτῶν* in πώλων. Sed an non nova exoritur ταυτολογία, nisi quod ab hominum genere ea transfertur in equos. *Versum* 176 cum sequenti recte ita constituit:

Βαιὸν ὑπὲρ δειρῆφι, μετήορον, ὑψικάρηνον,
Λείρει μέγας αὐτὸς ἐὼν περιηγέα γῦια,

ut conveniat versus posterior cum illo *Gratii v.* 503: *Nempe ingens, nempe ardua fundit in auras Crura.* *Rittershusius* legebat ὑψι κάρηνον Λείρει, & vertebat, *sublime caput tollat.* 196. Ad *V.* 186 negat se causam animadvertere Vir Cl. cur ῥάχιν ἀμφίδιμον *geminam spinam* equi vocaverit *Oppianus.* Sed διπλὴν ῥάχιν requirit in equo etiam *Apsyrtus Geop.* 16, 1, & Hippiatrici, quos ibi laudat *Needhamus.* Ita *duplicem spinam* commendat *Varro R. R.* 2, 7, & quicunque equum descripsere, quos cum hoc ipso *Oppiani* loco magno numero producit *Cerda ad Georg.* 3, 87. 204. *V.* 484 ita Poeta de venatore instituente canem vestigatorem:

Πρῶ-

Πρῶτα μὲν ἐυθεῖαν, μετέπειτα δὲ δοχμὸν ἐλάυνων
Λαιῇ, δεξιτερῇ, σκολιὴν ὁδὸν ἀμφὶς ἐλίσσων.

Veretur Noſter, ne ſuum fateri refugiat *Oppianus*, illud δοχμὸν ἐλάυνων λαιῇ, quod vix Græcum tiniat, ſubſtituitque ipſe ἔχμον vel ὄγμον ἐλάυνεν. Sed nos arcendam a Poeta hanc emendationem putamus. Δοχμὸν, adverbialiter poſitum, ut δοχμὰ apud *Homerum*, oppoſitum eſt illi ἐυθεῖαν; λαιῇ δεξιτερῇ eſt ἐπεξήγησις; nihil planius, aut Poeta dignius. Addimus aliquid ad *II*, 7, ubi de Hippocentauris Poeta : Pag. 210.

- - - - ἄγρια φῦλα
Θηρομιγῆ, μερόπων μὲν ἐπ' ἰξύας, ἰξυόφιν δὲ
Ἵππων ἡμιβρότων.

Pro ultima voce, cum parum apte ad deſcriptionem conveniat, (tota enim poſterior pars equina fuit) mavult legere ἡμιτόμων. Sed, ut taceamus, Poetæ concedendum fuiſſe, ſi equinam partem Centauri vocare libeat ἵππον ἡμίβροτον, commode illud ἡμιβρότων, ante quod incidi ita debet, refertur ad φῦλα, ut poſt deſcriptionem ſpecialem, nomine hoc totam monſtrorum naturam complectatur.

ANTIQUITATES GERMANORUM, POTISSIMUM Septentrionalium, ſelectæ, quibus multa ad rem ſacram & domeſticam ſpectantia illuſtrantur atque explicantur; Autore JO. CHRISTOPHORO CLEFFELIO.

Francofurti & Lipſiæ, apud Viduam B. Pauli, Bibliopolæ Hafnienſis, 1733, 8.

Alph. 1 pl. 8.

Eo majorem excellentioremque laudem decernere fas eſt Cl. *Cleffelio*, qui, applaudentibus congratulantibusque bonis omnibus, nuper ad gubernacula Scholæ Tœnningenſis acceſſit, quo magis mutos tacitosque in tam denſis veteris memoriæ tenebris conſpicimus interpretes. Ut parum æqua & humana illorum cenſura ſit, qui ex ſuo ingenio alios

metientes, nimis temere cenſent, eos, qui antiquitates gentis noſtræ, diuturnis tenebris involutas, primi illuſtrarunt erexeruntque, non quodam in veritatem aut majores noſtros amore incenſos, ſed pertæſos fuiſſe peregrinarum rerum vulgarium nimis & proletariarum, novamque quæſiiſſe laudis gloriæque materiam. Non notari poterit hac acerba & immiti cenſura *Cleffelius*, cujus ſingularem erga antiquorum ſcita inſtitutaque venerationem, non dicam, ſingula Capita, ſed ſingulæ loquuntur paginæ. Nondum enim feriari licet iis, qui ultra vulgus ſapiunt, in inveſtigandis nationis ſapientiſſimæ, præſertim Germanorum Septentrionalium, moribus, cum *Saxo*, *Snorro*, *Meurſius*, *Wormius*, *Cluverus*, *Loccenius*, *Bochartus*, *Schedius*, *Keislerus*, ceteri, Autori non ſpicilegium reliquerint, ſed largam copioſamque meſſem. Et profecto nemo quisquam par erat tam arduo difficilique muneri digne exequendo, præter *Cleffelium*, cui vetuſtiſſimas, abditiſſimas, & jam pugnantes cum tineis blattisque majorum ſchedas, Cl. *Grammii* beneficio, pervolvendi perſcrutandique rara contigit felicitas. Quod igitur tam magnifico optimorum ſubſidiorum apparatu orſus eſt Opus, illud non minori dexteritate ad optatum fortunatumque perduxit exitum. Etenim, præter nativam ſermonis elegantiam, regnat in hoc Opere ſanctum veritatis ſtudium, accuratum de priſcis & recentioribus ſcriptoribus judicium, mirifica in relinquendis aliorum opinionibus modeſtia, & prudentiſſima rerum præſtantiſſimarum ſelectio. In undecim Capita partitus eſt Opus Cl. Autor. Caput I matrimonia Germanorum pertractat. Dilaudat ex vero incorruptam illam connubiorum fidem, *ut nullius*, verba Autoris ſunt, *populi conjugium ſit, quod cum matrimonio Germanorum aut caſtitatis, aut amoris mutui exemplis comparari queat.* Eſt illud *Julii Cæſaris* virus peſtilentiſſimum, quod evomit in Germanos, non una uxore contentos eſſe eos, ſed promiſcua mulierum uti conſuetudine. Palam profitebimur, quod negari nequit, non plane exulem fuiſſe in Germania polygamiam. Sed, ſi qui plures uxores in torum adſciſcebant, ii primæ nobilitatis viri

Cap. I §. 1.

viri erant, quos vicinorum populorum mores hac infausta contagione infecerant. Cave vero, tribuas id omnibus. Principes ipsi detestabantur plurium uxorem consuetudinem, & Gramus, Rex Daniæ, priorem uxorem dimisit, cum Signen sibi matrimonio jungeret, unicamque uxorem habere, quam polygamus esse, maluit. §. 2. Magna circumspectione accurataque consideratione inierunt connubia Germani, neque uxorem duxerunt, quæ aut nobilioris generis, aut vilioris conditionis esset, ne circuli ordinum turbarentur temere. 3. Eodem prudenti mentis sagacissimæ consilio utebantur puellæ in procis eligendis, quos non facies pigmentis illita, sed dextræ robur, detracta hostium spolia, manus cruore repletæ, & fœdæ in pectore medio cicatrices, commendabant. 4. Laudandi hic sunt nostri Germani, qui non pecorum ritu in promiscua connubia ruerunt, sed intra certas fixasque regiones, gradus JCti appellant, continuerunt matrimoniorum licentiam, *ut vix mihi persuadeam*, inquit Autor, *ex lumine naturæ legem de incestu exortam, sed potius ex sanctione ipsius Dei conservatam credam.* Nuptias cum filia privigna, *societatem impiam, Diis immortalibus invisam, humanoque generi detestabilem & probrosam*, ex *Olrosæ* testimonio, vocarunt. Et quis crederet, tam tenacem bonorum morum gentem infames illas cum privigno filio, aut fratris cum sorore, toleraſſe nuptias, quibus perpetuum exilium indixerant. Ceteras affinitatis consanguinitatisque regiones transilire, avunculi aut defuncti fratris uxorem in tori assumere societatem, res erat extra legum & infamiæ pœnam constituta. 5. Validi validis miscebantur, & seræ apud Germanos nuptiæ. Interim tantum abest, ut lascivam luxuriosamque vitæ inierint rationem, ut puellæ pudicitiam integram illibatamque ad inferos referre, in præcipuo honore duxerint. Ea inprimis virginum Norwegicarum laus est, ut pudicitiam cari sanctique pignoris instar habeant, eandem armis defendant, & mortem contumeliæ præferant, fabulis fidem habentes, quæ mulieres, quæ ultra virorum sepulturam spiritum prorogant, a cœlestibus *Valhallæ* gaudiis arcent, & ad *Helam*, ad inferos

genios amandant, virginibus vero, quæ caſtam & ab omni maritorum contagione puram vitam tranſegerunt, non ſolum hanc æternam cum *Aſiniis*, ſive Deabus, vivendi voluptatem, verum etiam majorem felicitatis gradum præ aliis fœminis aſſignant. Variis artibus technisque juvenes virginum animos ſibi conciliabant. Vulgares & tantum non frequentes artes erant, nummis ſibi parare uxorem. Falluntur tamen & næniis delectantur, qui ad hunc ritum *Taciti* verba torquent: *Dotem non uxor marito, ſed uxori maritus, affert.* Nondum enim *Taciti* ævo conjugia venalia, quæ ad pretium nummarium *Frotho III*, Danorum Rex, adſtrinxit. Multo celebrior, & ad ſponſam amabilem inveniendam magis proficuus modus, fortitudinis heroicæ edito ſpecimine, nominis conſequi decus. Nec incogniti & prorſus inauditi modi, raptu ſuccisque in Venerem mixtis tori ſibi quærere ſociam. Ad nuptias rite contrahendas requirendus erat parentum conſenſus, quem, niſi in Principum connubiis, per interpretem aut internuntium expetere, nefas erat. Poſt virginis expiſcanda voluntas. Averſabantur Germani coacta matrimonia, quæ raro aut fortaſſis nunquam auſpicatum ſalutaremque ſortiuntur eventum. Uti vero delicatulæ difficilesque erant in reddendo conſenſu connubiali virgines, ita amatores ad deſperationem redacti ultimam, in philtris & literis amatoriis ſolum unicumque collocabant præſidium. Nimirum ſomnia ſunt & gerræ Siculæ, quibus imponunt nobis illi, qui, literarum ſecreta Germanos ignoraſſe, confidenti dictatoriaque voce decernunt. Tam inſignem enim literarum notitiam ſibi comparaverant, quam a tali populo vix exſpectare poteras; ut nugas agant, qui, eam in amore adhibitam fuiſſe, perverſe negant. Literæ amatoriæ bacillis ſive aſſerculis inſculptæ erant lignove alii, quod celebre chartarum genus erat. Præſertim Deorum ope auxilioque utebantur ad impetrandum virginum conſenſum, invocata Dea ex *Aſarum* gente *Læſa* dicta, quæ ab *Odino* & *Frygga* facultatem accepiſſe fertur utriusque ſexus animos diverſiſſimos uniendi, & in amoris perducendi ſocietatem. Si ex voto evenerat res, ſequebantur dona ſponſali-

Cap. I §. 6. 7. 8, 9. 10. 11. 12.

salitia, ipsaque sponsalia annulo pronubo obsignata. His peractis, in tutelam custodiamque paranymphorum transibat novella sponsa, quam illi nuptiali die solenni domum deductione in sponsi reddebant thalamum. Sacrificia tunc immolabant tum *Freæ* sive *Freiæ*, quæ amori nuptiisque præerat, tum aliis Numinibus, & præsertim Deæ, quæ *Siæfnæ* dicitur, quæ ad amorem inter virum & uxorem conciliandum conservandumque invocabatur. Fabulas redolent *Hachenbergianæ* argutiæ, quasi abrasum fuisset nuptiali die sponsi sponsæque caput. Pugnant hæc cum genio gentis, quæ præcipuum & singulare decus in crinium cultura posuit, quos passos alebat. Ponebantur eo die crines, sed non penitus, sed circumtondebantur & præcidebantur ex more gentis, ut hoc ritu indicarent, in laborum communionem & omnis fortunæ societatem venire novellos conjuges. Neque deerat convivium nuptiale, idque laute & opipare apparatum, quo, tanquam arctissimo vinculo, se devinciri credebant. Hinc tot luculenta tenerrimi integerrimique amoris documenta, cujus veram causam quæsiveris in innata genti probitate, cum egregia educatione conjuncta, & strenuo ardore ac severitate in Philosophia morum excolenda, qua instituti, pro immani facinore habebant perfidiam in thalamo. Præter insitam illam morum probitatem & supplicii gravitas eos avocabat a sacrilega tori violatione, & in ordinem redigebat nefarium & sceleſtum molientes facinus. Ut itaque pauci in tam numerosa gente adulterio aut vaga libidine sese polluerent. Soli heroes & athletæ in illicitam venerem ferebantur, eamque consuetudinem introducebant, ut cuilibet illorum pellicem habere liceret. Nulla in Germania divortia, nisi adulterium, incestus, perfidia, generis discrimen, & tentata parentum cædes, occasionem præberent dirimendo connubio. Semel tantum nubebant Germanæ mulieres, quæ, extincto marito, sibi vim inferebant, ut eo citius *Valhallæ* perfruerentur gaudio. Quæ enim ex animi inconstantia viris supervivebant, eos in *Nifflheimum* ad *Helam* relegatas, & *Valhallæ* lætitia exclusas, confingebant. Hinc *Freiæ*

Cap. I §. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

ad

ad animas illas recipiendas villam *Folckwangur* (populorum
Cap. I vaſtum receptaculum,) & in ea palatium *Seſrummer* (laxam
§. 20. leſſionem) aſſignabant. Agrum colere, rem pecuariam tractare, & alia domus officia exequi, mulierum erat. Verum multæ, quæ virilem in muliebri cultu animum alebant, venationibus prœliisque comitabantur maritos, quam miram & inuſitatam fortitudinem ab *Amazonibus* ad noſtram gentem traductam fuiſſe, probabile eſt. Digni cenſura Græci ſunt, qui meras fabulas & anilia commenta de *Amazonibus* recitarunt. Ingenioſa eſt Autoris de voce hac conjectura, qua dictas eſſe ab *Ambod*, quod inſtrumenta atque utenſilia omnis generis, ſive ſint ruſtica, ſive bellica, indicat, unde factum *Ambods komm*, Græcumque *Amazonum* verbum, i. e. mulier arma tractans; quam conjecturam confirmat convenientia cum nomine Danico *Skioldmær*, i. e. matrona ſcutum tractans. Non ſunt miſcendæ cum his fœminis bellatricibus mulieres *Skaldmær*, dictæ a voce *Skald*, unde *Scaldri*, quæ vox Poeſin & Poetam denotat, quæ literis & artibus poeticis ſeſe dederunt, & argutis reſponſis ſcite celeriterque reddendis ipſos viros in ſui converterunt admirationem, certo documento, fuiſſe in gynæceo veterum Germanorum mulieres argutas, facundas, multiplicique doctrina conſpicuas, quæ palmam dubiam reddant doctis omnium nationum ſeculorumque
Cap. II fœminis. Nuptias excipit Caput II, quod puerperium Ger-
§. 1. manarum mulierum nobis ante oculos ponit. Sterilem eſſe per totam vitam, & nunquam uterum geſtare, inviſum Germanis. Ut igitur depellerent ſterilitatem fœcunditatemque provocarent, Deorum immortalium opem implorabant, & *viſcum*, Germanis *Gut hyl*, ſecum portabant, cui inſignem vim poteſtatemque juvandi fœminarum conceptum adſcribebant. In ipſo partu Diſas Genios, adhibitis ſimul *Runis*, quas
2. *Biargrunar*, ſive auxiliatrices, appellabant, invocarunt, &, ſar-
3. cina uteri depoſita, iisdem ſacrificia immolarunt. Neque enim lamentabilem vocem edunt, nec lachrymas effundunt, ſed fortes ſe præbent in perferendis partus doloribus, quibus exantlatis, conſeſtim ad officia ſua redeunt. Infantes ſanguinolentos
4.

ex-

exponere, iisdemque seſe abdicare, etſi jure vitæ & necis pollerent patres familias, horrendum & execrabile duxerunt facinus. Vivo flumine ablutis infantibus nomen imponunt parentes, avi, conſanguinei, affines, feſto ſolennique ritu. Priusquam vero hoc defungerentur officio, luſtrationis aliqua utebantur ſpecie, & infantes aqua ſuperfundebant, non ut criminum ablutionem, ſed corporum indurationem, & contra vulnera in bellis ſecuritatem tali lavacro conſequerentur. Peragebant hanc luſtrationem nobiliſſimi quique. Sed hoc in caſu ſummæ neceſſitatis. Alias, jus illud patri, aut avo, aut ſaltem patri nutritio, *foſtre fader* dicto, competebat, qui infantem luſtraret, nomen imponeret, & pro hac nominis impoſitione dona infanti offerret. Diem, qui plerumque alter a partu erat, pro lubitu huic luſtrationi conſtituebant, quem ſacrificiis epulisque celebrabant. Caput III liberorum educationem contemplatur. Sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis aut nutricibus delegantur, niſi mors vel morbus conjugis emtitiis fœminis liberorum nutritioni conſulere imperaret. Educatio ipſa dura & aſpera, ita tamen comparata, ut & pietate imbuerentur teneri juvenum animi, & armorum tractationem mature addiſcerent. Virgines in nutricum poteſtate erant, quæ illis artibus, quæ virginem decent, erudirent illas, & contra libidinoſos juvenum inſultus cuſtodirent usque ad nuptialem diem. Parentum in bona ſuccedunt liberi, quibus vilis, aut nulla, præter arma & equos, hæreditas eſt. Et hæc iis raro contigit. Tanto enim amore proſequebantur arma, ut, ne ad indignos pervenirent, in terra illa abſconderent, aut tumulo inferri præciperent. Pecuniam ſimiliter abſcondebant, eadem ſuperſtitione, qua Indi, adhuc hodie docentes, pecuniam a viris defoſſam animæ in futura vita prodeſſe. Si ſupererat aliquid nummorum, vel cum mortuo ſepulchro addebatur, aut comiſſationibus, compotationibus, ludisque equeſtribus, in honorem defuncti inſtitutis, conſumebatur. Melius agebatur cum liberis, quando prædia, quæ non tam facile diſſipari poterant, relinquerat defunctus. Ubi hæreditas adeunda erat magnifico opiparoque convivio, quo

§. 5. 6, 7, 8. 9. 10. Cap. III §. 1. 2, 3. 4. 5, 6. 7.

hæres ſolenni voto ſeſe obſtringebat ad præclarum aliquod facinus edendum. Cereviſia, cujus ingentem copiam in eo ingurgitare conſueverant, hinc nomen *Arffuæll*, ſive cereviſia feralis, retulit. Quantam demum cunque hæreditatem adipiſcebantur liberi, non ſolum amicitias, ſed & inimicitias, immo cædem parentis ulciſcendi animum, ſuſcipere tenebantur. Sancte obſervabatur hæc lex, maxime quando in bello emiſerant animam, aut duello perierant parentes, & non ſolum liberos, verum etiam mulieres, obſtringebant. Accedimus ad Caput IV, quod domicilia veterum deſcribit. Sero architecturam coluerunt, nec ante *Caroli M.* ætatem urbes exſtruxerunt, ſed in pagis vicisque, prout illi piſcationi, venationi, agriculturæ, commodi erant, ædes diſperſas collocarunt. *Henricus Auceps* primus fuit, qui urbes condidit, & contra Hungarorum incurſus probe munivit. Ut itaque fruſtra laborent, qui ultra *Caroli M.* tempora urbium natales proferant. Veteres enim, quoties urbium mentionem faciunt, easdem, quas *Cæſar* Britannis tribuit, *ſylvam* nempe *impeditam vallo aut foſſa*, intelligunt. Cauſam ſi requiſiveris, cur in ſylvis plerumque transegerint ætatem majores, nemorum ac fluminum libertatisque amorem, & continuum agriculturæ ſtudium, fuiſſe ſcias. Ædificandi ratio longe ſimpliciſſima fuit. Sed cave, exiſtimes, pecudes & homines uno eodemque conclavi permixtos jacuiſſe. Falſa hæc eſt & abſurda opinio, & Danorum Holſatorumque ruſticorum hodiernorum exemplo refutatur, apud quos pecora & homines ſub uno tecto quidem vivunt, non tamen pecoribus permixti; ſed commoditati hominum quoque proſpectum eſt, ut aliud conclave homines, aliud pecora, obtineant. Conſequitur inde, & pueris & virginibus ſingulare apud veteres fuiſſe conclave. Ædes pro genio ſeculi belle exornabant. Parietibus enim, qui cratibus e vimine tecti erant, inducebant argillam varii coloris, in quas res ſuas & majorum fortiter & laudabiliter geſtas depingendas curabant. Immo poſteriori ævo aulæis, ſive tapetibus, quibus pariter hiſtoriolæ breves intextæ erant, parietes textos fuiſſe, antiqua monumenta loquuntur.

Cap. IV §. 1-3. 4, 5. 6. 7, 8. 9.

Somno

Somno ſeſſi quieti ſe tradunt, quam plerumque humo, nonnunquam in lectis, capiunt. Illi ex ligno facti, quos non pulvinaribus, quæ raro adhibebant, ſed herbis, gramine, & foliis arborum, implebant, quibus ſuperimponebant pelles ferarum, luporum atque urſorum, in venatu captorum, locumque haud procul a foco eligebant. Hinc Germanica locutio, qua hominem pigrum & ſomno deditum *einen Bærenhæuter* vocamus, a pellibus Germanorum, in quibus dormiebant, apte atque facete derivatur. In expeditionibus bellicis capiti ſcutum ſupponebant. Expergefacti ſeſe lavabant, quam lotionem & cubitum ituri repetebant, tum ut ſordes eo die contractas abſtergerent, tum ut expiationis quodam genere ante ſomnum forſan uterentur. Feneſtræ ex inteſtinis piſcium majorum & phocarum erant. Quid mirum, ejusmodi ædiculas, quæ cum utenſilibus ex ea materia, quæ facile flammam concipit, conſtabant, ſæpe igne, vel eorum negligentia, vel aliorum malitia, ulciſcendique cupiditate, ſepultas concrematasque jacuiſſe. Quod ſi contigerat, aut intolerabili frigore æstuve excruciabantur, in ſpeluncas ſecedebant. Caput V, VI, VII, VIII, veſtimentis & ornamentis veterum dicatum eſt. Capite IX ſingularem virorum & mulierum in capillis apte diſponendis curam recenſet Autor. Ad rem œconomicam delabitur Caput X, ubi inertiæ, cui pacis tempore ſe dediſſe creduntur Germani, accuſatio ab iis depellitur. Digni ſunt Starcatheri verſus apud *Saxonem*, quæ hic apponantur:

Rara quies, ſomnique breves, labor otia longe
Propulit, & parvo fluxerunt tempora ſumtu.

Inanem præterea reddunt hanc accuſationem artes illæ, quibus victum ſibi pararunt Germani. Præter agriculturam enim mercaturam fecerunt, & quæſtus lucellique comparandi cauſa primum ad vicinas, deinde longe diſſitas & disjunctas gentes excurrerunt, non levi vitæ periculo, cum incognita pyxis nautica, piratarum inſidiæ, & bonorum naufragorum direptio, in præſens vitæ eos ſæpe adducebant diſcrimen. Elegantia ſunt & utilia, quæ de nummorum introductione in ſeptentrionales Germanorum regiones diſſerit Autor. Sed & piſcandi natandique arte, navigatione, venatio-

§. 10. 11. 12. 13. Cap. V-VIII IX. X. §. 1. 2, 3. 4-6. 7-13.

nationeque, amplas copioſasque ſibi pararunt divitias. Caput X crucis uſum apud Germanos demonſtrat. Addidit Cl. Autor in fine præcognita Theologiæ veterum Germano-
§. 1, 2. rum. Furiæ ſunt, quibus Germanos impetunt illi, qui, ſupremum aliquod Numen, cujus nutu atque imperio cuncta regantur, negaſſe Germanos, debitumque cultum eidem ſubtra-
3. xiſſe perverſe ſceleratequeſtatuunt; quos tot luci, tot aræ, tot alia gentilitiæ ſuperſtitionis documenta, abunde refellunt. Eam infamiæ notam ipſis inuſſit præcipue *Julius Cæ-*
4. *ſar*, illos ex more Romanorum in Atheorum cenſum referens, qui non iisdem, quos ipſi colebant, Diis reverentiam
5, 7. præſtabant. Accedebat linguæ rerumque Germanicarum ignorantia, inſolentia & arrogantia quorundam heroum, qui vel Deos ſuos omni honore indignos judicabant, ſeque iis æquiparabant, vel Deos omnes ludibrio habebant, & præter dextræ ſuæ robur nullum Numen agnoſcebant. Et non refragabimur magnopere, ſi *Cæſarem* hæc callide verſuteque protuliſſe dicas, ut eo magis militum animos accenderet ad prælia cum Germanis, nullius Dei cultui addictis, Diis omni-
8 - 10. bus inviſis, & a Diis tutelaribus deſtitutis, ſubeunda. Illorum opinio proxime ad veritatem accedit, qui perhibent, plures Deos admiſſiſſe Germanos, unum tamen eorum ſupremum credidiſſe, reliquos vel ſummo Deo, ut liberos parenti, ſub-
11 - 13. eſſe ſibi perſuadentes, vel pro malis Dæmonibus, a quibus nihil metuendum eſſet periculi, habentes. Unicum decerpamus ex plurimis, quæ Autor in hanc rem affert, teſtimoniis. *Gieſlus* in Grœnlandiam abiturienti *Refo* proſpere quæque optans, ait: *Obteſtor atque precor illud idem, quod ſolem creavit, ut in omnibus te proſperum reddat.* Illum vero omnis
14 - 19. hujus univerſi effabricatorem *Odinum* appellabant. Tres hujus Dei perſonæ recenſentur *Odinus*, *Vite* & *Ve*, indubitato documento, ſuboluiſſe Germanis aliquid de ſacroſancto
20 - 25. Trinitatis myſterio. Lectu digna ſunt, quæ *Cleffelius* de ſcriptoribus, qui Theologiam veterum libris ſuis illuſtrarunt, de minoribus Germanorum Numinibus, & conſecratione heroum, qui immortalibus & omnem fidem ſuperantibus facinori-

noribus viam ad Divorum ſocietatem vivi ſibi muniverant, in medium docte atque diligenter affert, quæ finem faciunt tam eruditæque elegantique Commentationi, quam cum fructu legere poterunt, non ſolum ii, qui in antiquis Germanorum rebus proficere cupiunt, ſed etiam illi, quibus peregrinæ res in deliciis ſunt, ex quibus ſæpe illuſtrat Germanorum inſtituta libri noſtri plaſtes, ne nauſeent illa imprudentes & delicatuli majorum noſtrorum oſores.

HENRICI THEODORI A. A. F. PAGENSTECHER, Jureconſulti, & in regia Duisburgenſi Academia Anteceſſoris, Commentariorum ad Pandectas Juris Civilis Pars Quarta, continens Librum Quartum Pomponii ad Sabinum, e Pandectarum fragmentis collectum, ſecundum argumenti ordinem diſpoſitum, & Notis perpetuis illuſtratum. Accedit de Puteali Libonis Oratio Inauguralis.

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1733, 4.
Plag. 9.

Pagenſtecherus, qui ſplendidiſſimæ gentis ſuæ ornamenta non ſolum egregie refert, verum etiam ſingulari & præſtabili doctrina tuetur atque amplificat, novum induſtriæ ſuæ documentum edidit, & de *Pomponio* bene mereri, illiusque Fragmenta ad *Sabinum*, tanquam lacera *Virbii* membra, in Pandectis diſperſa, colligere, ſecundum argumenti ordinem disponere, & notis illuſtrare, pergit. Jam *Librum Quartum* aggreditur, quem *de bonorum poſſeſſionibus* egiſſe, non infeliciter exiſtimat. Dabimus, noſtro more, particulas quasdam nobiliores ex iſto fructifero libello, quo ſagaciores Lectores de ceteris verum & erectum judicium ferre queant. Inconcinnum videtur *Pagenſtechero*, materiam *de ſucceſſionibus libertorum* immixtam eſſe tractationi *de bonorum ſucceſſionibus*, quæ *ex teſtamento*, & *ab inteſtato* dantur, quippe quæ ad utrumque bonorum poſſeſſionis ge- Pag. 3.

nus ex æquo pertineret. Pars illa *trium librorum Juris Civilis Maſſurii Sabini*, in quos cum aliis JCtis Commentarios ſcripſit *Pomponius*, pars, inquam, illa, quæ bonorum poſſeſſionem complectitur, ipſiſſimi, Noſtri judicio, libri ſunt, quos ad Edictum Prætoris urbani compoſuit. Alias enim, quod incongruum eſt, *Sabinum* bis de eadem mate-
Pag. 6, 7. ria ſcripſiſſe, conſequeretur. *Sichardum* jure reprehendit Cl. Autor, qui, patrem pro filio quoque *ignorante* præterito vel exhæredato bonorum poſſeſſionem petere poſſe, contendit. Hoc enim nequaquam admittendum eſt; *οὐδενὶ ἄκοντι ἁρμόζει διαδοχὴ*, ſcribunt Græci, ſive, quemadmodum interpretatur *Fabrottus*, *invito nemini competit bonorum poſſeſſio*, niſi talem ſibi fortaſſis fingat ignorantem, qui deinde
18, 19. id, quod actum eſt, poſtliminio quaſi, *ratum habuit*. Nimis facilis eſt in accuſando *Triboniano Wiſſenbachius*, qui eum *partem dimidiam* ſubſtituiſſe ſcribit, quam tamen in *l. 2* & *26 de bonis libertor. Partem debitam*, & alibi *partem certam, conſtitutam, legitimam*, appellant veteres JCti. Id quod non probabile videtur Autori. Sive enim pars dimidia debeatur, ſive tertia, recte utique pars debita vocatur. Aperte mutila
25. eſt *l. 1 de interd. & relegat.* in qua *Trajanus* Imperator edicit: *Sed aliud clementiæ meæ convenit, qui inter cetera, quibus innocentiam rationum meorum temporum &c.* ubi forſitan Imperatori excidit verbum *oſtendi, probavi*, quod librariorum incuria & ignorantia temere deletum fuit; quod dirum fatum in plerisque profanis Scriptoribus animadvertimus. Per *rationes* autem non intelligit *Trajanus* illam temporum rationem, quam *Juſtinianus* in *§. ult. I de leg.* ſectam ſuorum temporum appellat, ſed accepti & expenſi rationes, & quidem fiſci rationes, quarum paulo ante mentionem fecerat Imperator. Late id, conductis legum Autorumque teſtimoniis, evincit *Pagenſtecherus*, qui huic Opuſculo adjungit perelegantem *de Puteali Libonis* Orationem, quam publice recitavit, cum munus Jura in Academia Duisburgen-
35. ſi docendi ſolenniter & ex more majorum auſpicaretur. Puteal a puteo deducit, nihilque aliud eſſe arbitratur, quam o-

percu-

perculum putei. *Libonis Puteal* originem traxiſſe videtur ab illo puteo, in quo temporibus *Tarquinii Priſci*, *Acceii Navii*, Auguris, novacula cum cote defoſſa fuit, cui *Puteal* impoſitum. In eo differunt rerum Romanarum ſcriptores, quod *Livius* ab Augure, reliqui a Rege diſciſſam fuiſſe cotem memorent. Dicitur aliquando ſimpliciter *Puteal*, ſed plenius *Puteal Libonis*, ſive *Puteal Scribonii Libonis*, & *Scribonianum*. Autor hujus *Putealis* incertus eſt. Plerique hoc *Liboni*, *Legis Scriboniæ* conditori, vindicant. Quicunque demum is fuerit, ex *Feſto* tamen compertum habemus, *Scribonio negotium datum fuiſſe a Senatu, ut conquireret ſacella attacta, eumque illud procuraſſe*, veramque exſtruendi *Puteal* cauſam fuiſſe, *fulgur conditum*. Fuit autem *Puteal* in foro Romano, & quidem in Comitio, in formam aræ longis ſertis coronisque circumdatæ, & citharis nonnullis exornatæ, exſtructum. *Apollini* conſecratum fuit, non ea propter ſolum, quia tanquam primum Muſices inventorem, & tanquam ſolem, demiſſo cultu eundem proſequerentur gentes ſuperſtitionis tenebris immerſæ, verum etiam quia in abſtruſas & abſconditas pectorum humanorum latebras penetrare, easdemque ſolus Numine ſuo in lucem proferre, crederetur. Ad hoc puteal judices, & utraque pars litigans, cum Advocatis ſuis, antequam Comitium ingrediebantur, leviter declinabant, ibidemque ſolenniter, & *ex animi ſententia*, jurabant. Suaviter atque egregie errat *Jacobus Rævardus*, quando puteal hoc D. Victoriæ conſecratum fuiſſe exiſtimat, illo inprimis argumento ductus, quia nummi reperiantur *Putealis* nomen & effigiem cum facie ipſius *Libonis* repræſentantes, hac addita inſcriptione: *Concordia*, & in aliis nummis legantur verba: *Bon. Event.* quod *bonum eventum* denotat. Hoc enim, quicquid rei eſt, refert *Pagenſtecherus* ad concordiam duorum fratrum *L. Æmilii Pauli*, & *M. Æmilii Lepidi*, quorum in nummis memoratis expreſſa leguntur nomina, qui per adjectam in altera parte *Putealis* effigiem & *Libonis* nomen ſignificare volunt, ſe ortum ducere ex Auguſtea domo, cum *Scribonia*, eorum avia materna,

Pag. 36, 37. 39. 41. 42. 43. 44. 48, 49.

Au-

Auguſto nupſerat. Neque enim res eſt aut nova aut infrequens Romanis, materno genere, ſi nobile id eſſet, aut illuſtre, ſuperbire & magnifice ſe efferre. Pag. 50. Apud hoc *Puteal* non tantum jurisjurandi religione ſe exſolvebant Romani, ſed & manu, tanquam aram, id attingebant. Ex quo ritu deducit Noſter morem, utroque Jure comprobatum, & inter Chriſtianos receptum, tangendi S.S. Evangelia. Qui pejerabat, non *tangere*, ſed *flagellare*, Puteal, *Perſio* Poetæ, & debitor, qui pejerare timens, occurſum creditorum fugit, celeresque uſurarum Calendas execratur, *Puteal Janumque timere, celeresque Calendas, Ovidio* dicitur.

E. A. PAGENSTECHER, UTRIUSQUE Juris Doctoris, in Academia Herbornenſi Profeſſoris Ordinarii & Syndici, Obſervationum Legum Juſtinianearum, in foro adhuc hodie obtinentium, Liber ſingularis, non obſervata vulgo, inprimis, quid ſit Juris, ſignificans, tam in theoria, quam in foro. Editio altera, aucta & emendata.

Herbornæ, typis & ſumtibus B. J. N. Andreæ viduæ, 1733, 4. Alph. 1 pl. 10.

Inter alia obſervat Cl. Autor, verba, *quid, aliquid*, ut alias, in Juris Corpore cum emphaſi ſcripta eſſe, idque ſignificare, quod non *multum*, ſed quod *exiguum* eſt. Ita & v. g. in §. 1 *de Jure Perſon.* verbis finalibus, *niſi quid vi ac jure prohibeatur*, το *quid* capi pro eo, quod minimum eſt. Ita eſſe probat, quod alias non eſſet, inter *Libertatem* & *Servitutem* diſcrimen, quia & ſervus poſſet omnia facere, niſi ipſi prohibitum eſſet. Putat itaque, verbum *quid* ibi ſcriptum eſſe exacte, & ſignificare id, quod *minimum* eſt. Ut hæc ſcilicet differentia ſit inter *Servitutem* & *Libertatem*, quod homini ſervo *omnia*, ſive *multa*, homini libero *pauca, quid*, ſive aliquid, interdictum ſit, h. e. quod inde ſimul docet, ut de ſervo hanc regulam habeamus: *in dubio omnia ipſi prohibita eſſe, niſi quid ipſi permiſſum eſſet*,

Digitized by Google

esset, probari possit; contra in homine libero ut hanc habeamus regulam: *In dubio omnia ipsi permissa esse, nisi, quid ipsi prohibitum sit, probari possit.* Porro, ex verbo, *quid*, ita explicato, docet, hanc notandam Juris regulam: *In omnibus, quæ a libertate recedunt, sive quæ libertati obicem ponunt, debere argumentum duci stricte*, pauca, *quid, sive aliquid, non multum, sive plura, prohibita esse.* Ita e. g. illam Juris publici quæstionem decidit, *quando bellum prohibitum sit suscipere, si inter fœderatos convenerat, ne unus sine alterius voluntate bellum suscipiat?* Cum illis sentit, qui dicunt, bellum solum *offensivum*, non etiam *defensivum*, prohibitum esse suscipere sine alterius voluntate. Probat hanc sententiam, quoniam, ne bellum suscipere permissum sit, contra libertatem est, ast, quando debemus stricte argumentari, pauca, non plura, prohibita esse. *Quid* ergo docet recte, *pauca solum*, bellum offensivum, non *plura*, bellum etiam defensivum prohibitum esse. Eodem modo *το aliquid* interpretatur in §. 1 *de exhæred. liber.* atque in aliis textibus.

PROSPERI ALPINI, PH. ET MED. DOCT. IN Gymnasio Patavino Medic. Prof. Ordinarii, de Præsagienda vita & morte ægrotantium Libri septem, cum Præfatione HERMANNI BOERHAAVE; accurante HIERON. DAV. GAUBIO, Med. Doct. & Chym. Lect.

Lugduni Batav. apud Isaacum Severinum, 1733, 4. Alph. 3 plag. 10.

Notiora sunt *Alpini*, Medici Seculo decimo sexto inclyti, merita, quam quæ nostris egeant præconiis, ipseque, quem jam commemoramus, liber iteratis sæpius editionibus dudum eruditorum consecutus est plausum. Nostra ætate Celeb. *Bærhaave*, probe gnarus, quantum accuratæ antiquorum, atque in illis inprimis *Hippocratis*, ad perficiendam artem salutarem conferant observationes, verum huic, in

quo illas juſtum in ordinem redactas deprehendere licet, pretium ſtatuit libro, ſuisque enixe in Præfatione, editioni, Lugduni anno hujus Seculi nono evulgatæ, præmiſſa, commendavit Auditoribus. Cum vero, priori diſtracta, novam pararet editionem *Severinus*, eximiam in emendando egregio libro, multis hiatibus mendisque defœdato, locavit operam Cl. *Gaubius*. Cum enim privato antea ſtudio, inter aſſiduam Operum *Hippocratis* lectionem, *Alpini* ſubinde Tractatum, tanquam indicem, in quem loca, de præſagio in morbis occurrentia, ad ſuos referret titulos, contuliſſet, plurimos facili opera detexit errores, ſoliciteque emendavit. Hoc igitur ut in publicum quoque prodeſſet ſtudium, ſuum Bibliopolæ tradidit exemplar, in quo, præter copioſas mendas graviores correctas, hiatusque feliciter ſuppletos, inprimis loca ex *Hippocrate* citata juxta editionem *Foeſianam* accurate allegata ſunt, reliqua, quæ ex *Galeno* aliisque adducuntur, omnia conferre non licuit *Gaubio*. Præterea, quo majori facilitate quævis in hoc Opere tradita reperiri poſſent, contenta in margine ſedulo annotata, & Index locupletior adjectus Lectorum deſiderio abunde ſatisfacient. Gratulamur itaque novam hanc nitidiorem atque correctiorem utiliſſimi Operis editionem Medicinæ cultoribus, utque antiquorum placita, quæ alto nunc fere ſupercilio ſpernunt plurimi, cognoſcendi, & in ſuos uſus optima quæque convertendi ſtudium, hujus libri, qui totus ex illis conflatus eſt, præſtantia magis in dies accendatur, optamus.

ADRIANI VAN ROYEN CARMEN ELEGIACUM de Amoribus & connubiis plantarum, cum Ordinariam Medicinæ & Botanices Profeſſionem in Batava, quæ eſt Leidæ, Academia auſpicaretur, dictum.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmans, 1732, 4 maj. Pl. 5½.

Non

Digitized by Google

Non ſatis fuit, hominum animaliumque amores ab omnium ætatum Poetis decantatos eſſe. Plantarum quoque amores atque connubia Cl. Autor nova ratione, carmineque eleganti & nitido, concelebrare inſtituit. Quippe novam quorundam doctrinam, de gemino plantarum ſexu, & fœcundatione fœminarum per adſperſam auram ſeminalem maſculam perficienda, eo proponit, variisque, quibus Poeſis delectatur, decoribus ornat. Atque maribus quidem ex vegetabilium numero ſtamina, fœminis autem ovaria, tubas, placentasque, tribuit. In nonnullis plantis organa hæc genitalia eſſe utraque, adeoque ſexum geminum, ita, ut una eademque planta & maris & fœminæ partes, hermaphroditi inſtar, ſuſtineat; in aliis autem ſexum eſſe diſtinctum, ita, ut alia planta maris, alia fœminæ, officium expleat. In illis, ubi nimirum genitalia utraque in una eademque planta conſpiciuntur, ex mente Autoris ad fœcundationem ſeminalis quædam aura ſub arctiori acceſſu e ſtaminibus ingreditur tubas, atque ex his per placentam tumefactam in ova, novo rore recluſa, vehitur, hincque turget ovarium, mutatoque nomine uteri nomen & munus ſuſcipit, ut in eo ſemina enaſcantur. Stamina autem deinceps exhauſtis nervis relangueſcunt ac pereunt. Hac lege fit fœcundatio in pœoniis, tulipis, &c. In reliquis autem ſexus diſtincti diſcretique plantis, flos maſculus tenſis per omnia membra nervis tandem diſrumpitur, ſeminaque in auras ejicit, quæ poſtea ventorum beneficio ad fœminæ ſinum feruntur, eamque fertilem efficiunt. Id quod exemplo palmarum illuſtrat. Quæ tamen omnia non ſimplici hac ratione tradit, ſed variis fictionibus, digreſſionibus & amplificationibus, ad leges Poetarum exactis, ornat atque diſtinguit. Nos quidem, ſi eos locos, quibus hoc argumentum præcipue tractat, quanquam diſperſos variisque digreſſionibus a ſe divulſos, hic tamen, omiſſis reliquis, collectos, repetamus, id Lectoribus haud ingratum fore arbitramur. Ita vero Noſter:

Scilicet ex illo felices tempore tædas,
Et conceſſa tori gaudia ſenſit humus,

Et modo fœmineos, modo flores lata viriles,
Nunc genus e mixto vidit utroque novum.
Stamina sola mares, ovaria sola puellæ
Prægnantes utero pignora cara gerunt.
Hermaphroditus amans geminos in corpore sexus
Nulla foris quærit commoda, nata domi.
Aſt ubi luxuries in odorum transit amictum
Maſcula, nec thalami spes super ulla novi,
Naſcitur infelix, nec vir, nec fœmina, monſtrum,
Opprobrium dominæ ludibriumque suæ.
Stamina degenerant veteresque exuta figuras,
In ſterili ponunt sorte perenne decus.
Immemor hinc patriæ soboles virtutis abortit,
Et ſpado fortunam deperit ipſe ſuam.

Nonnullis interjectis, ita fœcundationem explicat:

Ergo, cupidineas ubi ſenſit flore ſagittas
Impatiens minimæ par juvenile moræ,
Si domus una duos ſub eadem vivere tecto
(Vix conceſſa homini gratia tanta) ſinit,
Mas prior accedit, dominæ captatque favorem
Neſcio queis tacito murmure blanditiis.
Utque pares ætate, pares & amore, protervus
Connubii ſtabilis fœdere junxit Hymen,
Nec mora, nec requies ulli datur ulla prius, quam
Intrarit cæcas ſeminis aura tubas.
Unde per anfractus tumefactæ mille placentæ
Acer in ova novo rore recluſa ruit.
Deliciis fœcunda novis ovaria turgent,
Mutatoque uteri nomine nomen habent.
Ova tument adſperſa maris vitalibus auris,
Fertque parens utero ſemina viva ſuo.
At pater, exhauſtis ubi flaccida ſtamina nervis
Heſterna pendent languidiora roſa,
Conjugis optatis animam deponit in ulnis,
Ludibrium Zephyro, ludibriumque Noto.

Mox

Mox data progenies viduæ numeroſa parenti,
Et minuunt curas gaudia prima novas.
Hac ut Pæoniæ, ſic pictæ lege tulipæ
Fœcundant gremio ſemina nata ſuo.
- - - - - -
Aſt, ubi, cum tota disjungitur arbore ſexus,
Qualis in humano ludit amore Venus,
Stamina ſola mares, ovaria ſola puellæ,
Solicite a ſeſe turba remota, gerunt,
Maſculus en tenſis flos membra per omnia nervis
Ardores nequiens ſuſtinuiſſe ſuos,
Rumpitur, ut curvus, nimium qui tenditur, arcus,
Ut crepat adductæ frigida chorda lyræ,
Fervida odoratas & ſemina ſparſa per auras
Ejicit, & flammis fulgurat uſque novis.
Nec mora, purpureo præceps ruit Eurus ab ortu,
Cum Zephyro nubes conglomeratque leves:
Mox Boreas raptæ non immemor Orithyiæ,
Et tepidus, gelido qui flat ab axe, Notus,
Certatim excipiunt celeres, blandoque remotæ
Conjugis infundunt ſemina ſparſa ſinu.
Quæ, ſimul ac gremio gravidantem concipit auram,
Lætitiæ tremulis dat nova ſigna comis,
Et probat abſenti fœtu creſcente marito,
Semina fœcundam rite repleſſe nurum.
Invida ſic quos terra diu diviſit, amantes
Aeris & venti conciliantur ope.
Teſtor adornantes merito victricia palmas
Tempora, juſtorum ſymbola ſacra virum.
Quæ ſe non alia naturæ lege propagant,
Quam qua conceſſo fœmina virque toro.
Nam procus, & plenis virgo formoſior annis,
(Exemplum fauſti nobile conjugii)
Vere novo, dum fata ſinunt, ad mutua nutant
Fœdera demiſſis lætus uterque comis.
Fit matrona nurus, fit felix conjuge conjux
Protinus, & dulci prole beata parens.

Si tamen, ut nihil eſt ex omni parte beatum,
Quod fruitur ſemper proſperiore Deo,
Præcidere viri vitalia ſtamina Parcæ,
Cogitur & viduo vivere nupta toro,
Quod reliquum vitæ, cultus oblita priores,
Triſtis agit domini funere mœſta ſui.

Diplomatiſche und curieuſe Nachleſe der Hiſtorie von Ober-Sachſen, ꝛc.

h. e.

SPICILEGIUM HISTORIÆ SAXONICÆ DIplomatico-curioſum, inſtitutum a CHRISTIANO SCHOETTGENIO & GEORGIO CHRISTOPHORO KREYSIGIO.

Volumina II, ſive Partes VIII.

Dreſdæ & Lipſiæ, apud B. Chriſt. Heckelii filium, 1730 & 1731, 8.

Alph. 4.

Quamvis Hiſtoria Saxoniæ Superioris quamplurimos ſcriptores nacta ſit; tamen nondum omnia ita ſunt exhauſta, ut nihil diligentiæ Autorum hodiernorum relictum ſit. Docet id ſtrictim Præfatio hujus Operis, in qua fata Hiſtoriæ Saxonicæ per ſingula ſecula exponuntur, quibus vero nec ſemper viri idonei, nec diligentia ſufficiens, apparent. Hoc autem ſeculo novas quaſi vires nacta eſt Hiſtoria patriæ, ſic ut omnia longe accuratius examinentur, quam ab antiquioribus factum fuit. Et hoc cenſu habendi ſunt Autores hujus Operis, quod ſingulis trimeſtribus edi cœptum eſt, & adhuc continuatur. Hi enim ex apparatu ſuo hiſtorico egregia quamplurima protulerunt, quædam ipſi quoque elaborarunt, ut ſane non exigua ex hoc ſperanda ſit Hiſtoriæ Saxonicæ acceſſio. Videbimus, quidnam hi *duo Tomi*

mi ex Historia Naturali, Civili, Ecclesiastica, & Literaria, proponant. I Ex Historia Naturali dederunt *Christiani Personæ*, Medicinæ Doctoris, & Physici Rochlicensis, Opusculum *de Medulla Saxorum*, sive *Marga Rochlicensi*, (*vom Rochlitzer Steinmarck*,) Vitembergæ A. 1596 impressum, nec non Anonymi relationem de filis sericis, juxta Laucham Thuringiæ A. 1665 observatis. II In Historia Civili plura notatu digna occurrunt. Historiam antiquissimam præcipue sibi tractandum sumsit *Schœttgenius*, & primo in *Hermunduros* inquisivit, quorum sedes, secutus autoritatem priscorum, accuratius exponit. Hos exceperunt *Sorabi*, quos ex Servia & vicinis regionibus huc ad nos veniisse ostendit, & nomina plurium urbium, villarum & fluviorum nostrorum, ibidem occurrentia, in Mappa quadam adjecta exhibet. Deinde res gestas Soraborum a Sec. VII usque ad *Henricum Aucupem*, ex scriptoribus primum Gallicis, tum vero Germanicis, exhibet. Porro de Geographia Soraborum solicitus fuit, pagosque illorum ex Diplomatibus potissimum delineat, nil sine sufficienti autoritate proponens. *Saxones*, horum victores, paucis contemplatur, sedesque illorum rimatur, ut ostendat, non omnia, quæ de Saxonibus priscis narrantur, ad Saxoniam superiorem pertinere, sed ad Westphaliam, partem Belgii, & Saxoniæ, quam nunc inferiorem dicimus. In nostræ vero patriæ Historia exhibet Annales rerum antiquissimarum inde a temporibus *Henrici Aucupis*, usque ad *Conradum Magnum*, Marchionem. Ubi simul series & successio Marchionum Misnensium ex documentis legitimis ostenditur, & docetur, ante *Conradi* modo dicti tempora non unum, sed plures simul Marchiones Misnenses fuisse. Divisio legionum temporibus Imperatorum duplex obtinuit, secundum Burgwardia & Comitatus, quæ utraque, quantum documenta huc usque docuerunt, exposita est. Ad res sequentium Principum Saxonicorum pertinet relatio, ex Chronico *Barth. Zastrovii*, Secretarii Pomeranici, excerpta, de bello Smalcaldico, & variis, quorum pars maxima *Joannes Fridericus*, Elector Saxoniæ, & *Philippus*, Hassiæ Landgravius, fuerunt, curiosa admodum, & maximam partem hactenus ignota. Ad

Vol. I p. 131
541.
I. 177.
II 361.
I. 173. 361.
377. 574.
I 269.

histo-

Digitized by Google

I p. 18. 109, 287. 40. 610. 287. 466, 610. 158. II 529. 50, 473. 414, 716. 306. 414, 716. 306. I 595. II 633, 419. I 446. II 29. 650. 547.

hiſtoriam Juris Saxonici pertinet *Ordo Supremæ Curiæ Provincialis*, Lipſiæ & Altenburgi ab *Erneſto* & *Alberto* inſtitutæ circa A. 1490. Ex familiis Nobilium tanguntur *Wettewicii*, & *Schœnbergii*, quorum Genealogiæ ex variis Diplomatibus illuſtrantur. Urbium noſtrarum hiſtorias plura illuſtrant documenta, hic obvia. *Lipſienſem* Diplomata XXX ex Chronico Lipſ. *Jo. Jac. Vogelii*, impreſſo quidem, ſed nondum edito, & fortaſſe nunquam abſolvendo: *Numburgenſem* Transactiones duæ inter Epiſcopum & Civitatem A. 1514 & 1518: *Wilsdorffenſem*, *Lœsnicenſem* & *Warenbruccenſem*, Diplomata varia inedita. Inſeruerunt quoque Autores *M. Pauli Gebhardi* Deſcriptionem urbis *Plaviæ*, & *Chriſt. Lehmanni*, Paſtoris Scheibenbergenſis, Deſcriptionem urbis *Schwartzenbergæ*, utramque Carmine Latino: *Andr. Popperodii* Narrationem de urbe *Hetſtadio*, cum additionibus. De turbis *Gubenenſibus* A. 1604 prolixa quoque narratio producitur. Hæc de Hiſtoria Civili. III Ex Hiſtoria Eccleſiaſtica ad notitiam Epiſcopatus Miſnenſis facit deſignatio villarum, quæ quondam ad judicium *Breſnicenſe* pertinuerunt, nec non Ordo ſervandus in Capella caſtri *Stolpen*. Ad Capitulum *Budiſſinenſe* pertinet vita *Jo. Leiſentritii*, Decani ibidem. Ex Martyribus noſtratibus adeſt *Conradus* adoleſcens, a Judæis *Weiſſenſeæ* in Thuringia interfectus A. 1303, de cujus morte relatio, primis typographiæ temporibus impreſſa, repetitur. De Monaſteriis adeſt *Andr. Hoppenrodii* Oratio de Monaſteriis Mansfeldenſibus, huc uſque nondum edita, Deſcriptio Monaſterii Gerbſtadienſis, Diplomata quædam Portenſia, & Notitia Societatis *S. Chriſtophori*, quæ olim in Monaſterio Hennebergico Veſſera locum habuit, ex libello, antiquitus impreſſo, ſed rariſſimo, denuo producta. De templo parochiali Weiſſenfelſenſi repetitur Schediaſma *Jo. Dav. Schieferdeckeri*, quod rariora & notatu digna plura exhibet. Ad notitiam Fanaticorum noſtratium pertinet *Thomæ Müntzeri* Proteſtatio, in cauſa Bohemorum A. 1521 facta, huc uſque nondum edita, nec non ejusdem Epiſtola ad Stolbergenſes, de vitando tumultu, & Orlamundenſium ad Alſtedenſes, quomodo Chriſtiano more pugnandum ſit, quæ jam typis editæ fue-

Digitized by Google

fuerant. IV Supereſt Hiſtoria Literaria, ad quam pertinet Vita *Gregor. Strigenitii*, Theologi non incelebris, *Jo. Lindneri*, Monachi Pirnenſis vulgo dicti, qui Onomaſticon magnum ſcripſit, ex quo Excerpta, ad Hiſtoriam Saxonicam ſpectantia, edidit B. *Jo. Burch. Menckenius*, *Jo. Garzonis*, Bononienſis, qui vitam *Friderici Admorſi* dedit, & *Eraſmi Stellæ*, Medici, Poetæ, & Conſulis Cygneenſis, quem Cl. *Kreyſigius* tanquam inſignem impoſtorem in Hiſtoria patriæ propoſuit. Promittitur etiam Notitia Hiſtoriographorum Saxonicorum. V Denique Miſcellanea varia hic occurrunt, non negligenda, ut ſunt Additiones ad Monachum Pirnenſem, ex Codice auctiore, quam qui Lipſiæ in Bibliotheca Senatoria habetur, Diplomata item quamplurima, tum inedita, tum etiam in libris rarioribus aut majoris molis occurrentia: quales ſunt *Rymeri* Acta Anglicana, *Martene* & *Durandi* Collectio veterum Monumentorum, & *Jo. Jac. Vogelii* Chronicon Lipſienſe, cujus aliqua pars impreſſa quidem eſt, ſed ſtatim quoque ſuppreſſa, neque ſpes editionis unquam effulgebit.

Vol. II p. 591. I 150. 329. 500. 126. 226.

COMPENDIUM ANTIQUITATUM ECCLESIAſticarum, ex Scriptoribus Apologeticis eorundemque Commentatoribus compoſitum. Accedunt CONR. SAM. SCHURTZFLEISCHII Controverſiæ & Quæſtiones inſigniores Antiquitatum Eccleſiaſticarum, ex libro ejus MSpto nunc primum editæ, cura & ſtudio JO. GEORGII WALCHII, Theol. Doct. & Prof. Publ.

Lipſiæ, apud B. Jo. Frid. Gleditſchii Filium, 1733, 8. Alph. 2.

Etſi multos profecto & egregios habemus libros, quibus veteris Chriſtianæ Eccleſiæ ritus & conſuetudines graviſſimi Viri explicarunt; defuit tamen & adhuc deſideratum fuit Compendium Antiquitatum Eccleſiaſticarum, quod in Academiis literarum, inprimis ſacrarum, alumnis uſui eſſe familiari

potuiſſet. Quod cum animadvertiſſet B. *Buddeus*, inexhauſto literarum cultoribus inſerviendi ſtudio ductus, Viro cuidam, cujus licet nomen non ſit traditum, eruditiſſimus tamen & harum literarum maxime peritus dicitur, ſuaſor non ſolum autorque extitit ad concinnandum Antiquitatum Eccleſiaſticarum Compendium, ſed & ejus Compendii modum ac rationem præſcripſit ipſe. Quo factum eſt, ut hoc ipſum Compendium, præcipua capita rituum, qui in antiquiore Chriſtianorum Eccleſia per tria Secula priora fuerunt, complexum, in duos *libros* divideretur. *Primus tribus* abſolvitur *Capitibus*, quorum I agit *de locis ſacris, eorumque ornatu, item de locis, qui profani ſunt habiti*; II *de temporibus ſacris*; III denique *de perſonis ſacris*; *alter* vero, qui eſt *de Actibus ſacris*, ſex habet *Capita*: I *de ratione & ordine ſacrorum publicorum*; II *de auditionibus ſacris*; III *de precibus publicis*; IV *de Cœna Dominica*; V *de Baptiſmo*; VI *de Ritibus ſepulchralibus*. Quinam ſint illi Autores, ex quibus hoc Compendium Antiquitatum Eccleſiaſticarum ſit compoſitum, ipſa libelli inſcriptio oſtendit. Ad Scriptores vero *Apologeticos* referuntur *Juſtinus Martyr*, *Tatianus*, *Juſtini* diſcipulus, natione Syrus, *Athenagoras*, Athenienſis, *Theophilus*, Antiochiæ Epiſcopus, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, *Minutius Felix*, *Origenes*, *Cyprianus*, *Arnobius*, *Lactantius*, reliqui. In ipſa vero explicatione rituum legem præſcriptam ſecutus Autor, ita ſe tractavit, ut, locis Apologeticorum in certa capita digeſtis, primum ipſam rem ſtrictim quidem, at diſtincte tamen, exponeret, deinde ad illius veritatem comprobandam in Annotationibus ipſos ſcriptorum locos, ubi quodvis momentum reperitur, accurate excitaret & in medium afferret. Neque tamen habuit ſatis, ipſos Autores veteres adducere, ſed iisdem etiam interpretum obſervationes, quibus illos illuſtrarunt, adjiciendas ſibi recte exiſtimavit. Quæ igitur *Heraldus*, *Elmenhorſtius*, *Spencerus*, *Balduinus*, *Kortholtus*, *Fellus*, *Havercampus*, alii, Antiquitatis Eccleſiaſticæ cauſa commentati ſunt, quorumque Annotationes in diverſis libris ſunt diffuſæ, collecta hic ac recto ordine diſpoſita

posita habentur. Non est ergo, quod dubitemus, quin hocce Compendium & brevitate sua, & ordine, & accurata denique ac solida tractandi ratione, iis, quibus Antiquitates Ecclesiasticæ earumque scientia non sordent, eodem se modo sit commendaturum, quo se omnia post fata etiam Cel. *Buddei* monumenta rerum peritis jam diu probarunt. Nam, licet illud non sit a Viro summo ipso concinnatum, ad præscriptas tamen ab eo leges ita est compositum, ut pæne ab ipso elaboratum dici posse videatur. Quemadmodum vero edendo hoc ipso Compendio rem omnino gratam operamque non inutilem orbi erudito præstitit Cel. *Walchius*; sic non minori sibi beneficio devinxisse censendus est rem literariam publicam, quod adjunxit Compendio illi Viri Celeberrimi, *Conr. Sam. Schurtzfleischii*, *Controversias & Quæstiones Antiquitatum Ecclesiasticarum*, ex volumine quodam, ipsius Autoris manu exarato, quod in Bibliotheca Vinariensi exstat, excerptas, & in ordinem, a *Guil. Caveo* in primo Christianismo observatum, dispositas. Quæ quoniam *Schurtzfleischianum* ingenium, id est, insignem eruditionem, præclaram Antiquitatum scientiam, & singularem scribendi castitatem & elegantiam, ubique produnt, satis eas laudasse videbimur, si ipsarum Controversiarum ac Quæstionum indicem hic adjecerimus. Sunt igitur sequentes: I *de Periocha Josephi de Christo*; II *an Mariæ Θεοτόκῳ virginitas & partus dæmoni ignota fuerint*; III *an Christi natalem miracula præcesserint*; IV *an S. Ignatius Christum viderit*; V *an Christi tunica inconsutilis unica ejus atque interior vestis fuerit*; VI *an Crux illa præalta & extraordinaria fuerit, in quæ Christus patiens spiritum reddidit*; VII *an Evangelium de Christo recte vocetur sapientia*; VIII *de Forma & origine Templorum*; IX *an Ritus Jejunii quadragesimalis primis Ecclesiæ temporibus notus pariter & usitatus fuerit*; X *an & quando Episcopi & Presbyteri discrimen in Ecclesia cœperit*; XI *de Vestibus sacris*; XII *de Conventibus sacris*; XIII *an Vigiliarum origo petenda sit ab Apostolis*; XIV *Designatio Ritus convocandi & conveniendi ad sacra*;

XV *de Ritu Lectionum veterum ſacrarum*; XVI *an & quando Hymni in Eccleſia cani cœperint*; XVII *an Contacium prioribus Seculis fuerit uſitatum*; XVIII *de Muſica veteris Eccleſiæ Chriſtianæ*; XIX *de Inſtrumentis muſicis, ſpeciatimque de Organo muſico*; XX *de Concionibus*; XXI *quo Autore & quando Conciones Novi Teſtamenti cœperint*; XXII *an Crux proprium & peculiare ſignum fuerit Chriſtianorum*; XXIII *de ſacris Eccleſiæ vaſis*; XXIV *de Ritu aquæ benedictæ*; XXV *de Luminibus ſacris & lucernis*; XXVI *an Diptycha ab Apoſtolis, aut immediatis ipſorum Succeſſoribus, originem ducant*; XXVII *qualis & quam diverſus olim fuerit Baptiſmi Ritus*; XXVIII *qualis & quam variis fuerit ſacræ Cœnæ Ritus*; XXIX *an & quomodo & quamdiu in priſca Eccleſia comederint agapas, ubi de ſedendi & accumbendi ratione dicitur, & aliæ ſimul Antiquitates explicantur*; XXX *Eulogiæ cur & quando fuerint inſtitutæ*; XXXI *de Conviviis Chriſtianorum*; XXXII *qualis fuerit Nuptiarum Ritus apud Chriſtianos*; XXXIII *an Baptiſmus Martyrii ſtilo Eccleſiaſtico dici poſſit ſecundus*; XXXIV *qualis Chriſtianorum funerum Ritus fuerit*; XXXV *quæ ſit vera origo Imperii Romani Chriſtiani*; XXXVI *an Conſtantinus M. deflexerit ad Arianiſmum*; XXXVII *qualis & quemadmodum inſtitutus fuerit Pœnitentiæ Ritus.* His accedit Appendix ex eodem *Schurtzfleiſchii* MSpto libro, cujus *Caput* I agit *de Evangeliſtis, Apoſtolis, Virisque Apoſtolicis*; II *de Ritibus Seculi primi*; III *de Ritibus Seculi ſecundi*; IV *de Ritibus Seculi tertii*; V *de Ritibus Seculi quarti*; VI *de Quæſtione: an Seculi ſecundi intervallum conſtitui poſſit pro Oraculis Sibyllinis.* Ad calcem denique integri libelli duplex fiſtitur Index, quorum primus exhibet conſpectum tum Librorum & Capitum in Compendio Antiquitatum Eccleſiaſticarum, tum Controverſiarum & Quæſtionum, nec non Appendicis, alter vero eſt rerum in omnibus his Opuſculis memorabilium.

DESIGNATIO INVENTORUM JO. CONRADI HOLZHEY, Ulmenſis.

Inter

Inter Problemata, quæ Mathematicorum ingeniis ſolvenda adhuc dum relicta ſunt, facile principem tenent locum, quæ expeditam viam certamque methodum requirunt, Longitudinem, quam per compendium dictionis vocant, marinam inveniendi, atque Magneticarum Acuum declinationes figendi, & quæ his connexa hærent. Si enim rei pretium ab uſu æſtimes; non dubium, quin hæcce memorata Problemata cetera multum antecellant. Unde nec mirum eſt, in utroque, maxime autem marina longitudine inveſtiganda, ſtudium operamque ſuam collocaſſe ſummos in re mathematica Viros. Verum enim vero adhuc uſque in caſſum. Interim tentamina illorum, qui longitudini indicandæ ſtuduerunt, ſummatim, luculenter tamen, ſiſtunt Cl. Viri, *Sturmius* Junior, & *Hadlerus*, peculiaribus hac de materia conſcriptis libellis. Nec deferbuit iſte conatus hodienum, cum id argumenti Anglorum cumprimis ingenia, uti accepimus, in dies exerceat. Memet quod attinet, cum a multis retro annis Matheſios amore ductus, otium omne, quod ſuperfuit, huic diſciplinæ dederim, forte fortuna, aut, ut Chriſtiano potius ore loquar, Dei mei providentia gubernante, incidi in hæc ardua Problemata, & mira eorundem cognoſcendorum cupidine accenſus, omnem ingenii vim collectam in illa ipſa effudi. Nec defuit inquiſitioni ſucceſſus. Nam, Deo mentis aciem benigne conſervante, eo tandem eniſus ſum, ut, diſcuſſis undique difficultatum dubiorumque nebulis, plena cognitionis luce jamjam fruar. Per varias ambages, fateor, atque difficili & impedito itinere diu ſane oberravi, uſque dum ſcopum, quem anhelavi, aſſecutus fui. Eo obtento, ex rei veritate ſe habere deprehendi, quod & aliis dudum obſervatum fuit, eruditos homines ad eruenda naturæ occulta contendere itineribus longinquis & tortuoſis, nimia artis affectatione quæſitis, cum tamen natura duce per viæ compendia eo recta ire poſſent. Verum e diverticulo in viam. Liceat mihi coram curioſis harum rerum ſciſcitatoribus peritisque magiſtris exponere Inventionum Indicem, quæ duo illa vexata Problemata proxime tangunt. Nempe

1 Modum inveniendi Longitudinem marinam & terreſtrem excogitavi, ubique locorum, quovis tempore, modo ſol, luna, & ſtellæ, luceant, tuta, commoda & celeri via expediendum. Id negotii poteſt confici duplici modo, uno, ope longitudinum & latitudinum locorum, altero, ope latitudinum ſolarum. Verum quinque requiſita ſuppono, quæ prænoſſe oportet. 1 Loci diſceſſus Longitudinem & Latitudinem, quæ vel in Mappis Geographicis, accurate confectis, conſpici, vel e Mathematicorum tabulis cognoſci poſſunt; 2 Elevationem Poli, ubi navis exiſtit, & quidem per amplitudines ortivas & occiduas, itemque per puncta culminantia, æque in horis ante ac pomeridianis, maxime in meridie, promiſcue; 3 horam diei noctisque in loco navis ſecundum dictos modos; 4 differentiam horarum inter locos diſceſſus & ſitus cognoſcendam in globo terreſtri, vel horologiis univerſalibus, a me conſtructis, maxime per Tabulam meam peculiarem, huic rei inſervientem; 5 diſtantiam inter locos diſceſſus & ſitus, qua milliaria, quæ ex Mappis, cumprimis vero ex ſingulari Schemate meo quadrato, vel e globo terreſtri, acquiri poteſt.

2 Anomaliam ſive irregularitatem ſolarium horologiorum ea accuratione corrigere poſſum, ut quovis tempore, ſole autem & luna lucente, ſine ullo erroris periculo, horas & minuta diei noctisque indicent, idque ope Tabulæ peculiaris & horologii univerſalis mei. Quam inani & fruſtraneo conatu absque hac horologiorum correctione longitudinis inveniendæ ratio ineatur, eventus comprobavit, & uno ore omnes harum rerum gnari confitentur.

3 Acus Magneticas quaslibet ad verum accuratumque declinationis ſtatum dirigo & colloco, modo facillimo celerrimoque, pæne ſine inſtrumentis, ubique locorum, & quovis tempore, absque ſolis lunæque lumine, ſereno æque ac nebuloſo cœlo. Neceſſitatem pariter & utilitatem hujus Inventi prædicare, eſſet actum ab aliis denuo agere, & inani opera docere, quæ in vulgus nota ſunt. Cum autem nautæ propter navis agitationem valde impediantur, quo minus operationes & obſervationes ſuas rite & accurate inſtituere queant;

4 Æqui-

4 Æquilibrium inveni, quod ne vehementiſſimo quidem motu e ſua juſta diſtantia poteſt diſturbari.

5 Communicare potis ſum Horologium ſolare & lunare, uno Schemate delineatum, cujus ope diei noctisque horas veras accuratè dignoſcere poſſumus. Habet id præ reliquis ſingulare, ut in omnibus Poli Elevationibus uſui eſſe poſſit.

6 Denique Lineam Meridianam diverſis, ſed facilibus, celeribus, certisque modis, omni loco & tempore, aere & turbido & ſereno, delineare, & in plano deſignare poſſum, 1 ope Schematis mei, diverſis circulis ſolſtitialibus muniti; 2 per amplitudines ortivas & occiduas; 3 per quodvis punctum culminans, ſecundum illorum Longitudines & Latitudines; 4 e ſolis loco ope quarundam Tabularum. Hæc ſunt inventa, quæ aſſidue & circumſpecte meditatus cunctis tandem liberavi dubiis. Ea cumprimis facient, ut navigationibus præſertim, &, quæ inde pendent, maximi utique momenti negotiis, pacis bellique tempore, in vaſto & invio mari feliciſſime gerendis, diu deſideratam opem tandem certo afferant, ac tuto præſtent. Eadem, ſimul ac cognita ſunt, palam facient, memet alia plane in ſolvendis hiſce Problematibus via incedere, ac ii, qui ante me idem argumentum, infelici tamen ſucceſſu, occupavere. Certioribus enim nituntur principiis demonſtrandi, & praxi applicata, a ſimplicitate inſuper & facilitate ſeſe commendant. Ceterum nihil magis in votis habeo, quam ut ea ipſa ſummis Maris Principibus Dominisque commendata, examini poſtea ab harum rerum gnaris magiſtris ſubjiciantur. Verum, cum ætas mea ad annos jam ſeptuaginta provecta juxta & infirma longius hinc diſſitorum Doctorum inquiſitioni me tradere ægerrime ſinat, eos tantum Mathematicos juſſus adire potero, quos Suevia, vel terra huic vicina, colit. Id quod Inventorum horum Patronis ac Mæcenatibus qualicunque hoc ſcripto ſignificare ſtudui, eorumque gratiam & benevolam voluntatem in me meaque ſtudia demiſſa & decenti mentis obſervantia etiam atque etiam peto & obſecro.

JO. GOTHOFR. LAKEMACHERI, GR. ET Orient. Lingu. P.O. Obſervationes Philologicæ, quibus varia, præcipue S. Codicis, loca ex Antiquitatibus illuſtrantur.

Pars VII & VIII.

Helmſtadii, impenſis Chriſt. Frid. Weygandi, 1732, 8. Plag. 15.

Pergit Cl. Autor eadem, qua cœpit, via in edendis Obſervationibus ſuis, quarum nunc ſeptimam atque octavam *Partem* cum erudito communicat orbe. Sicut igitur antecedentes ſex *Partes* in *Actis* noſtris *A. 1730 p. 370 ſeq.* breviter, more noſtro, ſummatimque recenſuimus; ita, quid hac utraque portione contineatur, operæ pretium erit indicare. *Pars VII* Pag. 1 - 31. ſeptem complectitur Obſervationes, quarum prima de *ſimulacro Nebucadnezaris aureo* inſcripta, locum *Dan. III, 1*, exponit. 31 - 51. Altera *de Pelaim, quod ſit Peluſium*, ad *Thren. I, 9*, agit. Quo loco ii ſacrarum literarum interpretes vituperantur, qui nomina propria in communia mutarunt, ut *Jud. XV, 4*, ubi *Schualim* in hiſtoria *Simſonis* non ſunt *vulpes*, ſed *Sualitæ*. Cujus rei uberior explanatio in aliam differtur occaſionem. 52 - 55. Tertia *Formulam ellipticam, nonne ad vos, viatores?* ad *Thren. I, 12*, explorat. Duplex admittitur ἔλλειψις, una τοῦ ה interrogandi notæ, altera verbi אקרא *clamem*, ex *Prov. VIII, 4*, ſupplendi. 55 - 65. Quarta de *Formulis, motitare caput, & aperire os*, ad *Thren. II, 15, 16, III, 46*, ita ſtatuit, priorem dicendi rationem geſtum τῶν ἐπιχαιρεκάκων, antrorſum caput moventium, mentum ad pectus applicantium, mox rurſus attollentium, exprimere, altera vero idem, atque *convicia calumniaſque in aliquem conjicere*, deſignari. 65 - 72. Quinta *de Auro Templi per Babylonios obſcurato*, ad *Thren. IV, 1*; 73 - 79. ſexta *de Pueris Judæorum cum ligno impingentibus*, ad *Thren. V, 13*, denique 79 - 96. ſeptima *de Judæorum regione ad mare non ſita*, ad *Joſephi L. I* contra *Apionem p. 443* conſcripta eſt. In *Parte VIII* ſeptem itidem inveniuntur Obſervationes. Harum pri-

Digitized by Google

prima *Ritus Formulasque precum Phariſæi & publicani* ad *Luc. XVIII, 9 ſeqq.* inveſtigatur. Secunda *de cœleſtibus, terreſtribus & inferis, genua in nomine Jeſu Chriſti flectentibus*, ad *Phil. II, 9, 10*, tractationem continet ſatis amplam. Tripartita veterum Græcorum diviſio, qua Deos ſuos in ὑπερ-ουρανίους, ἐνουρανίους, ἐπουρανίους, ſeu *cœleſtes*, in ἐπιγείους, ἐπιχθονίους, χθονίους, id eſt, *terreſtres*, ac denique in ὑπιγείους, χθονίους, ὑποχθονίους & καταχθονίους, ſive *inferos*, quos Δαίμονας καταχθονίους *Dionyſius Halicarnaſſeus* appellat, diſpeſcere ſolebant, ad verba *Pauli* illuſtranda in auxilium vocatur. Sequitur tertia, quæ *Simſonem, portas Gazæ in montem quondam deportantem*, ad *Jud. XVI, 3*, proponit. Quarta *Baculum ferreum, quo gentes confringendæ ſunt*, ad *Pſ. II, 9*, explanat. Quinta de voce במתי *Eſaiæ LIII, 9*, agit. Hæc nimirum ad deſignandum *monumentum ſepulchrale* hic adhibetur. במה enim, ut *locum* quemvis *excelſum* denotat, ita ſpeciatim *cippum* vel *monumentum ſepulchrale* ſignificare videtur, ut *Ezech. XLIII, 7.* Moris etiam erat antiqui, nobiliorum ſepulchra hominum ædificiis exornare magnificis, quæ ob *altitudinem* במות non inepte vocantur. Sexta *extrema terræ, Actor. I, 8*, interpretatur, quæ regionem terræ Judaicæ ad ſeptentrionem extremam, hoc eſt, *Galilæam*, ſenſu quidem primario deſignant. Obſervatio VII, eaque ultima, traditionem illam, ex Synagoga Judaica petitam, qua *ii, qui Sacerdotem adſpiciunt benedicentem, excæcandi* putantur, illuminatam ſiſtit. Quod reliquum eſt, in votis habemus, ut Cl. Autor ceteras, quas adhuc meditatur, Partes ſucceſſu æque felici elaboratas in lucem edere pergat.

Pag. 97 - 132.
133 - 181.
182 - 191.
192 - 205.
206 - 224.
225 - 231.
232 - 240.

G. L. OEDERI DE SCOPO EVANGELII S. JOannis, Apoſtoli, certiſſime hæreſi Cerinthi & Ebionis oppoſiti, adverſus Virum Cl. FRIDER. ADOLPH. LAMPE, Liber unus, in quo & IRENÆUS atque CALOVIUS contra iniquas criminationes defenduntur.

Francofurti & Lipſiæ, absque mentione Typographi, 1732, 8.

Plag. 8.

Vir doctiſſimus, & impigro ſtudio de interpretatione Scripturæ, & aliis doctrinæ Theologicæ capitibus, præ-
Cap. I. clare merens, primo conſtantem veterum narrationem de Evangelio *S. Joannis, Cerintho* atque *Ebioni* oppoſito, verbis *Hieronymi, Cyrilli Alexandrini, Victorini Petavionenſis, Euſebii*, tum *Irenæi* ipſius, verbis proponit. Tum oſtendere conatur, quæ Cl. *Lampius* in *Prolegom. in Joan. L. 2 Cap. 3* contra diſputaverit, ea ad communem ſententiam evertendam non valere. Dixerat *Lampius*, ſenſum *Irenæi* ab interprete potuiſſe corrumpi; ſed, ipſe huic argumento cum parum tribuat, facile fuit *Oedero*, illud repellere. *Lampius*, ſola *Irenæi* autoritate niti, quicquid eſſet narrationis, confirmaverat; *Cajum* & *Dionyſium Alexandrinum* ex *Euſebio* producit *Oederus*, qui ab *Irenæo* non acceperint. Cum ju-
pag. 20. niorem *Joanne* fuiſſe *Cerinthum* velit *Lampius*; ad illam de balneo narrationem, quo ſimul cum *Cerintho*, uti voluerit Apoſtolus, ita provocat *Oederus*, non uti veram certamque contendat, ſed ut credi ab his potuiſſe recte neget, qui *Cerinthum* jam tum hæreſiarcham cum *Joanne* non vixiſſe
24. ſciverint. Bene per hanc occaſionem adverſus quorundam Pyrrhoniſmum hiſtoricum obſervat, ſi in minima quadam re diſſentiant ſcriptores ejusdem hiſtoriæ, non ideo totam hiſtoriam in dubium vocandam, uſus exemplo Auguſtanæ Confeſſionis, quam a *Brukio* ſ. *Pontano* Cancellario prælectam
Cap. II. fuiſſe quidam tradunt, cum *Beyerum* fuiſſe conſtet. Pergit deinde congredi cum argumentis Cl. *Lampii*. Ait ille, a ſe *probatum, Joannis* Evangelium ſcriptum ante exilium in Pathmo: negat *Oederus*, id probatum eſſe, neque ipſum Virum Cl. ultra conjecturam in ipſo loco, ad quem provocat *p. 163 §. 15* progreſſum. Porro etiam hoc negat *Oederus*, ſumtum a *Lampio, Cerinthum* non ante *Hadrianum* vel *Antonium Pium* emerſiſſe. Cum ad ordinem, quo enumerantur hæretici ab antiquis ſcriptoribus, provocetur, oſtendit *Oederus*

nihil

Digitized by Google

nihil inde certi posse colligi, cum sibi non constent. Negaverat Cl. *Lampius*, doctrinam *Cerinthi* fuisse, quam oppugnandum sibi *Joannes* sumserit; sed ostendit Cl. *Oederus*, per singula capita eundo, illud omnino factum, nisi quod de matre Christi virgine, quod etiam negasse fertur *Cerinthus*, satis habuisse putat Apostolum, quod reliquorum Evangelistarum scripta probaret. Jam in aliis etiam rebus *Irenæum* defendere vel excusare studet Cl. *Oederus*, in quibus vel Cl. *Lampius*, vel alii inclementius de illo videbantur judicasse. *Non caret*, inquit, *labeculis, sed a labe certe immunis est.* V.g. reprehenderat *Lampius*, quod *Papiæ, nugivendulo, si quis alius*, nimis tribuat: utrumque negat defensor, & ægre fert, ita severe de illo pronuntiari, cum nullam illius literulam nec viderit censor, nec videre potuerit. *Mira*, inquit, *illa est cum laudandi tum vituperandi, & quidem tanta cum fiducia, ratio, cum illius vel heroïs vel nani digitum nullum, tibiam nullam, tota vita videris.* Porro negat in his quidem *Irenæi* scriptis, quæ *Erasmus* edidit, ullam *Papiæ* mentionem, eaque occasione subleste fidei arguit, quæ a *Fevardentio* postea addita sunt, & comparat pleniores *Irenæi* scriptorum & fragmentorum editiones cum epistolis *Ignatianis* longioribus h. e. interpolatis. Quæ quidem res ita obiter & breviter decidi non potest. Suspicatus erat *Lampius*, sed suspicatus tantum, seniorem, cujus mentionem facit aliquoties *Irenæus*, esse *Papiam*: si sit, ea laudantur illius dicta, ut propterea *nugivendulus* dici non mereatur. Brevius porro ipsa capita accusationum & responsiones proponemus. Tradit *Irenæus*, *Matthæum* Ebraice scripsisse: at alii quoque, non ideo contemnendi. Hermæ pastorem pro Canonico laudat: *Scripturam* vocat, sed non ideo Canonicum. *Nicolaum* citat, *Nicolaitarum* magistrum: ergo illi tanquam idoneo testi credendum est. Salvatori nostro pene quinquaginta annos vitæ tribuit: humani aliquid passus est. Versionem τῶν ὁ per adspirationem Dei factam ait: error est Hebraicæ linguæ rudi condonandus. Absurdam fabulam de felicitate futura tradidit,

Pag. 44 seq. — 2. — Cap. III. — p. 56. — 58. — 64 seq. — 71.

didit, *venient dies, in quibus vineæ naſcentur, ſingulæ denæ millia palmitum habentes, & in uno palmite dena millia brachiorum* (ex veterum rei ruſticæ Autorum diſciplina potius in *brachio* ſunt *palmites*) *& in uno brachio palmitis dena millia flagellorum, & in uno quoque flagello dena millia botrorum, & in uno quoque botro dena millia acinorum, & unumquodque acinum expreſſum dabit viginti quinque metretas vini*; (male ſit homini, tum demum parco, cum ad rem ipſam ventum eſt, quidni eadem facilitate nobis etiam dare poterat dena millia metretarum!) *& cum eorum apprehenderit &c.* at hæ nugæ ſunt Judaicæ, quarum pura eſt *Eraſmi* editio; de quibus proinde viderit *Fevardentius*. Cum ſemel cauſam *Irenæi* ſuſcepit Cl. Autor, modeſtiſſime, & cum ſummæ obſervantiæ, quam ſane omnes debent virtuti & doctrinæ ejus
Pag. 72. Viri, ſignificatione, monet, etiam Cel. *Fabricium* tribuere, videri *Irenæo*, quaſi is ἄγραφον dictum Chriſto adſcribat, cum
75. tamen *Irenæus* hoc ipſo nomine hæreticos accuſet. A Chiliaſmi proprie ita dicti crimine illum defendit etiam aduverſus S.
79. Rev. *Deylingium* noſtrum, itemque ea excutit, quæ B. *Danhauerus* in *Irenæo* deſideraverat, ita quidem, ut quædam neget, quæ-
85. dam interpretetur mitius. Speciatim de pervulgata illa angelorum cum hominibus commixtione hoc mitius cum *Irenæo* aliisque antiquis agendum cenſet, quo incertiore fundamento nititur vulgaris ſententia de filiis Dei, h. e. Sethitis,
88. & hominum filiabus, h. e. Caini progenie. Nec minus difficilis quæſtio, *an diabolus demum in hominis ſeductione lapſus*
90. *ſit?* Quod autem hominem imperfectum creatum ſtatuere videtur, illud de minore tantum perfectionis gradu, & qui augeri poſſet, intelligendum eſt. *Vitam* animabus impiorum
94. *æternam* negavit, non durationem infelicem. *Spiritum* &
95. *animam* ita diſtinguit, ut non conſtituat tres partes hominis eſſentiales. Ψυχοπαννυχίας error falſo plane *Irenæo* tribuitur. De ſex millibus annorum mundi communem erravit
105. cum pluribus errorem. Diſplicuit *Pfaffio* itemque *Deylingio* argumentatio *Irenæi, quemadmodum, qui eſt a terra, panis,*

per-

Digitized by Google

percipiens vocationem Dei, jam non communis panis eſt, &c. ſic & corpora noſtra, percipientia euchariſtiam, jam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Sed, cum tria ultima verba ſatis interpretentur vocem *incorruptibilia*, placet argumentatio *Oedero*, uti placuit *Danhauero Chriſteid. p. 322.* Longiores jam fuimus in libello non magno, ſi chartas numeres, itaque in ultima Parte breviores eſſe convenit. Caput rei illud eſt, nullam factam *Grotio* injuriam a *Calovio*, cum indigne tulit, diverſam ab illo ſalutis viam in Vet. & Novo Teſtamento, novumque Chriſtum legislatorem tradi. Finit Rev. Autor, uti dicat, permittere ſe lectoris arbitrio, utri magis dicta ſint extrema Cl. *Lampii*, ipſimet, an incomparabili *Calovio. Hac in tranſitu, exemplo ut ſint, quam facile monſtroſorum ſæpe dogmatum ſtigmata viris magnis ab ignaris & malevolis inurantur.*

CATALOGUS MSTORUM MEMBRANACEORUM & Chartaceorum, item librorum ab inventa Typographia uſque ad A. 1500 & inde uſque ad A. 1500 & ulterius impreſſorum, rariſſimorum, cum multis aliis eximiis Operibus, pro aſſignato pretio venalium apud JOANNEM LUDOLPHUM BÜNEMANNUM, Reg. Biblioth. & Gymnaſ. Mindenſis Rectorem.

Mindæ, ſumtibus Autoris, 1732, 8.

Plag. 8.

Vir Clariſſimus, cujus merita in Hiſtoriam Literariam magni facienda ducimus, pretioſiſſima librorum cimelia venum exponit, motus rationibus domeſticis. Noſtrum erit ea excerpere ex hoc Catalogo, quæ ad Bibliognoſiam rario-

rem & incunabula Typographiæ, Moguntinis vindicandæ, faciunt. A. 1514 *Jacobus Oeſler*, J. U. D. *per imperium Romanum artis impreſſoriæ* fuit *cenſor & Superattendens generalis.* Rariſſimus liber eſt *Chriſtiani Druthmari, Grammatici, Expoſitio in Matthæum Evang. familiaris, luculentæ & lectu jucunda, cum Epitomatibus in Lucam & Joannem & Epiſt. S. Martini Epiſc. ad Mironem Regem, cum privilegio Maximiliani Cæſ. & cum cenſura Jacobi Oeſler, A. 1514.* In ea legitur ad *Matth. XIX, fol. 61: Nunc vero in Benevento, quoscunque Clericos facere diſponunt, pater & mater in infantia atterunt teſticulos, & videntur ſemper juvenes eſſe, uſque quo caneſcere incipiunt. Nam in perfecta ætate ſi factum fuerit, debilitantur ſtatim, & vires amittunt.* Hi certe ex Moſaica lege fieri non potuiſſent ſacerdotes. *Origenes*, qui cicuta libidinem edomuit, teſtibus admota, his videtur proluſiſſe. Pag. 6. *Prudentii* & *Sedulii* nonnulla ex Codicibus MStis reſtitui & emendari poſſunt in editis. *Ordo Epiſcopalis*, Seculo XII ſcriptus indubie, multa notatu digna habet, ad hierarchiam ſpectantia. Siſtuntur MSti libri *Th. Kempiſii XX.* 10. Liber MStus *de Officio Clericorum* editis eſt copioſior, & ſcriptus ante 700 annos. Eadem manu ſcriptus eſt *Gregorii M.* liber, *Cura paſtoralis. Hilarii* libri XII de Trinitate habent ætatem 600 annorum. *Ivonis*, Epiſcopi Carnotenſis, Epiſtolas MStas hic quoque indicatas vides, nec non *Caroli M.* Epiſtolam ad Alcuinum de S. Sabbato MStam. Deſcriptum hic porro indicatur Volumen rariſſimum: *Spaccio de la beſtia trionfante - - ſtampato in Parigi*, 1584, 8, de quo diſſeruerunt *le Spectateur Diſc. XXVII T. IV p. 157. la Croze* in *Entretiens ſur divers ſujets de l'Hiſtoire & Literature p. 326, 329, Heumannus* in *Actor. Philoſ. P. IX n. II p. 380 - 426, la Croze ibidem p. 793 - 810, Heumannus inde ad p. 823, Buddeus de Atheiſmo Cap. I §. 24 p. 116, Reimmannus in Hiſtor. Atheiſmi p. 375 ſq. Tolandus* A. 1713 edidit Londini translationem hujus libri Anglicam. 13. *Lactantii Firmiani* Opera, ab *Adamo* Venetiis A. 1471 impreſſa, Autor poſſidet. Editionem hanc, aliis haud viſam, accu-

accurate descripsit *Schelhornius* in *Amœnitat. Literar. T. I p. 311 - 317.* Hanc editionem & aliam, tum Rostochii excusam, S. Rev. *Jo. Georg. Walchius* si ad manus habuisset, plura, quam fecit, restituisset loca in *Lactantii* sui editione. Liber quidam jam A. 1473 Merseburgi typis publicis Pag. 15.
fuit descriptus; Lipsiæ jam A. 1480. Multos præterea libros, sub initia Typographiæ excusos, hic nuntiari vides, qui *Maittairio* fuerunt incogniti. Memoratu dignum, quod 16.
liber hic producatur, in quo jam ad annum 1476 figuræ, 17.
ligneis formis expressæ, occurrunt. A. 1481 *Biblia Latina, ex fontibus Græcis & Ebraicis emendata*, prodierunt in lucem. *Platinæ Vitæ Pontificum*, non castratæ, emissæ sunt impensis *Antonii Koburger* Norimbergæ A. 1481. Præfixa ad *Platinam* Epistola docet, ipsum *Platinam* per *Hieronymum Squarzaficum Koburgero* hoc Volumen dedisse imprimendum. Alia editio, non castrata, A. 1485 impensis Mag. *Joannis Vercellensis* prodiit. Ad annum jam 1495 libris *Campani* edendis ad decennium *Ludovicus Maria Sfortia*, 20.
Anglus, Dux Mediolanensis, privilegium dedit. Libri rarissima 31.
editio est hæc: *T. Livius Histor. duobus libris jam primum auctus cum T. Flori Epit. Ind. copios. & Annot. in Libros VII bell. Maced. it. cum variis lectionibus, Maguntiæ in ædibus Joannis Scheffer, mense Novembri* A. 1518. In privilegio promisso *Maximilianus* Cæsar docet, avum hujus *Schefferi* inveniisse artem typographicam. Præfationem adjunxit ad Archi-Episcopum Moguntinum, *Albertum*, *Ulricus Huttenus*, quo Moguntiæ inventionem illius artis vindicat, & docet, *Laurentium Truchses*, Decanum Moguntiæ, servasse *Joannem Capnionem ex injuriis Theologistarum*, & immunem *tutumque præstitisse*. Epistolam addidit *Erasmus Roterodamus*, quæ nuperum editorem Operum *Erasmi*, *Joannem Clericum*, fugit, in qua *princeps repertorum Typographiæ* vocatur *Joannes Faust*, *avus ejus*, *cui Livium, auctum duobus Voluminibus, debeamus, ut hoc egregium decus partim ad Joannem Scheffer, velut hereditario jure, devolvatur, partim ad Moguntiacæ civitatis gloriam perti-*

Pag. 34. *pertineat.* Literæ A. 1519 d. 7 Cal. Mart. datæ ſunt. Subjungit *Nicolaus Carbachius* Epiſtolam ad Lectorem, in qua *Joannis Schefferi* avo inventionem typographicæ artis Mo-
36. guntiacam æque tribuit. *Jacobi Fabri Stapulenſis* Commentarii in IV Evangelia, Baſil. ex ædibus *Andr. Cratandri* menſe Mart. A. 1523 editi, pleni ſunt teſtimoniis veritatis; nam *fol. 363* fatetur, unicum Chriſtum eſſe viam ad
37. cœlum. *Onus Eccleſiæ* jam A. 1519 Landshutæ typis D.
40 ſeq. *Joannis Weyſſenburgeri* deſcriptum prodiit. *Ottonis Friſingenſis* editio prima Argentorati ex ædibus *Matthiæ Schurerii* A. 1515 ductu *Leonardi* & *Lucæ Alentſee*, fratrum, emiſſa fuit. *Biblia S. utriusque Teſtamenti juxta*
41. *Hebraic. & Græc. veritatem* cum tertio Machabæorum libro prodierunt Coloniæ A. 1527 per *Petrum Quentel.* Suppreſſa hæc eſt editio a Pontificiis. *Alberti Krantzii Saxonia* primum prodiit A. 1520 Coloniæ per *Joannem Soterem*, alias *Heil*, inſcripta Carolo V. *Joannis Bocacii de Certaldo Opus de præclaris mulieribus*, impreſſum Lovanii per *Egidium van der Herſtraten* A. 1487, habet imaginem *Joannæ Papiſſæ*
44. in partu. *Alphonſi de Caſtro Libri XXIV adverſus omnes hæreſes* A. 1534 emiſſi ſunt primum, & *Lib. I Cap. 4 fol. 9* id habent: *Omnis homo errare poteſt in fide, etiamſi Papa ſit - - Non, enim credo, aliquem eſſe adeo impudentem Papæ aſſentatorem, ut ei tribuere hoc velit, ut nec errare, aut in interpretatione ſacrarum literarum hallucinari poſſit. Nam, cum conſtet, plures eorum adeo illiteratos eſſe, ut Grammaticam penitus ignorent, qui fit, ut ſacras literas interpre-*
110. *tari poſſent?* Zodiacus Vitæ a *Marcello Palingenio Stellato* ad Ducem Ferrariæ *Herculem II* Venetiis opera *Bernardini Vitalis*, Veneti, primum editus eſt. Nomen id *Palingenii* Autor habet pro genuino. Ex hiſce unguibus facile apparet leo. Apprecamur Autori emtores, tanta diligentia dignos. Dolemus tamen, ea mercibus his pretia ſtatuta, quæ emtores, ex noſtro certe ordine, allicere perpaucos poſſint.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. IX.

CODEX CONSTITUTIONUM, QUAS SUMMI Pontifices ediderunt in ſolenni Canonizatione Sanctorum, a JOANNE XV ad BENEDICTUM XIII, ſive ab A. D 993 ad A. D. 1729; accurante JUSTO FONTANINO, Archi-Epiſcopo Ancyrano, qui lemmata & notulas addidit.

Romæ, ex Typograph. Reverendæ Cameræ Apoſtolicæ, 1729, fol. Alph. 13 plag. 5.

Inter *Platonicos* Philoſophos multi, iique præcipuæ dignationis, doctores defendebant, animas vita functorum in ſepultura prope corpus mortui commorari. Jam Sec. II a Chriſtianis doctoribus *Platonica* Philoſophia anteferebatur reliquis; non mirum igitur eſt, quod & hanc ipſam de ſtatu animarum poſt mortem opinionem ſuam fecerint, & defenderint, in loco quodam medio prope corpus ſuum animas vita defunctorum uſque ad diem judicii extremi agere. Addebant nonnulli huic *Platonicæ* opinationi aliam, quæ ab hujus Philoſophiæ principiis non diſſidebat. Videlicet propugnarunt, animas malas mortuorum in ſodalitio malorum ſpirituum deprehendi, animas autem pie defunctorum Sanctorum, angelorum uti commercio, qui quidem angeli &

corpus pie defuncti cuſtodiant. Ita v. g. *Auguſtinus Lib. VIII de Civitate Dei Cap. 27*, *Honoramus hanc*, inquit, *memoriam eorum* (Martyrum) *tanquam ſanctorum hominum Dei, -- cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & ſanctis ſuis angelis cæleſti honore ſociavit.* Quilibet intelligit, hanc ipſam, quam modo expoſuimus, multorum Chriſtianorum ſententiam occaſionem aperuiſſe reliquiarum cultui, qui a multis ſeculis Eccleſiam turbavit Chriſtianam. Quodſi animæ pie defunctorum prope corpus vagantur, quodſi corpus eorum ſanctis Dei angelis ſociatur, conſequens eſt, ſanctiſſimum eſſe locum, in quo eſt vel corpus, vel membrum corporis pie defuncti Martyris, & ſingulari veneratione proſequendas eſſe reliquias ſanctiſſimi alicujus viri. Quemadmodum vero reliquiarum cultus ſenſim tantum non omnium Chriſtianorum occupavit animos, ſic neque defuere fraudulenti homines, qui hanc ſuperſtitionem in rem atque quæſtum ſuum verterent, & vel eo conſilio Sanctorum numerum augerent, ut major illis eſſet reliquiarum copia, vel etiam adulterina illorum, qui pro Sanctis habebantur, cadavera pro optimi valoris numis ſuperſtitioſis traderentur. Quibus quidem hominum fallaciis ut modus poneretur aliquis, ſtatutum eſt, neminem inter Sanctos habendum eſſe, niſi quem in provincia quadam Eccleſiæ Metropolita & Concilium provinciale hoc honore dignum judicarit, atque nullius reliquias inter genuinas eſſe numerandas, niſi pro talibus a Metropolita ejusque ſuffraganeis Epiſcopis agnitas. Hujus generis judicium de Sanctis eorumque reliquiis ferre, ſub initium omnium erat Antiſtitum. E multis exemplis conſtat, ne conſulto quidem Pontifice Metropolitas Sec. IX, & ipſo etiam X, Sanctos creaſſe. Ipſe *Franc. Pagi* in *Breviar. Vitarum Rom. Pontificum T. II p. 260* exempla quædam in medium protulit. At vero, cum Pontificis Romani autoritas ſenſim augeretur, evenit, ut & ſibi ſoli ſequenti ætate vindicarit poteſtatem, ſolenni ritu inter Sanctos, cultu & veneratione dignos, aliquem vita defunctum referendi. Latius hæc nunc non deducimus. Sed ad ipſum, quem præ manibus habemus, Codicem

Digitized by Google

cem nos convertimus, cujus rationem pauciſſimis exponemus. Cum numero multi ſolenni ritu a Pontificibus Romanis inter Sanctos ſint relati, neque tamen huc usque omnes Conſtitutiones, hanc in rem editæ, in unum Volumen fuerint collectæ, *Benedictus XIII* Papa, qui ipſe Sanctorum catalogum variis nominibus auxit, id negotii dedit S. Rev. *Juſto Fontanino*, Viro de re literaria & antiquitate, etiam eccleſiaſtica, variis ſcriptis inſigniter merito, ut, quas huc facientes Conſtitutiones reperire poſſet, in unum Volumen colligeret. Singulari ſolertia *Fontaninum* mandata Pontificis executum fuiſſe, nemo ibit inficias, qui ipſum ab eo collectum Canonizationum Codicem evolvit. Neque enim ſolum ingentem Conſtitutionum, quæ ad Canonizationes ſpectant, numerum iis addidit, quæ in Bullario Romano deprehenduntur, verum etiam multos errores, in Conſtitutionibus, Bullario Romano inſertis, obvios, veterum Codicum ope nonnunquam ſuſtulit. Licet autem magnam in conquirendis Canonizationum Conſtitutionibus impenderit Cel. *Fontaninus* diligentiam, multas tamen Conſtitutiones, quas ſtudioſe quæſivit, non potuit invenire. Ipſe commemorat, fruſtra a ſe quæſitas eſſe literas *Alexandri III* de Canonizatione ſancti *Canuti Senioris*, qui fuit Rex Obotritorum, & martyrium fecit A. D. 1132, alterius *Canuti Senioris*, ac Regis Daniæ, A. D. 1086 martyrio perinde ſublati, fratris filius. Induſtriam quoque ejus fugerunt *Innocentii III* literæ de S. *Procopio*, Abbate Ordinis S. Benedicti Pragæ in Bohemia, qui A. 1053 Cal. Aprilis diem ſuum obiit. Ad Annotationes quod attinet, a Cel. *Fontanino* huic Canonizationum Codici additas, in iis non fontes ſolum indicat, unde Conſtitutiones petierit, verum etiam ſcriptores enumerat, qui de Sancti, cujus res agitur, vita aliquid literis & memoriæ prodidere. Nonnunquam etiam Obſervationibus criticis Conſtitutiones, quas collegit, erudite illuminat. Quo vero diligentia ſua facilius aliis prodeſſet, triplici Indice, Sanctorum, Pontificum, & rerum, Lectoribus ſuis conſuluit.

h. e.

COMPENDIUM HISTORIÆ UNIVERSALIS CLAUDII ISLÆI, Historiographi & Censoris Regii.

Tomi VII.

Hagæ Comitum, apud Gosse & Neaulme, 1731, 8 min.

Tom. I pag. 484, Tom. II pag. 451, Tom. III pag. 439, Tom. IV pag. 615, Tom. V pag. 535, Tom. VI pag. 436, Tom. VII pag. 442, cum adjectis hinc atque illinc Mappis aliquot Geographicis.

Autor libri hujus, *Claudius Islæus*, vel *Insulanus*, cum non solum studio historico excolendo se dedisset totum, verum & ad provectam usque ætatem docendæ huic scientiæ vacasset, inter discipulos quidem nobilissimos quosque, principalis etiam dignitatis, juvenes numeravit; in quibus tamen præcipuus Dux Aurelianensis, qui Regimen Franciæ per aliquod tempus administravit. Laudatur, quod se captui cujusvis accommodare sciverit, adeoque ex diversis formulis, hunc in finem consignatis, & sub finem vitæ ab ipso in unum volumen collectis, ortum est præsens Systema historicum. Virtutibus vero & eruditione cum omnium existimationem promeritus fuisset, magno etiam ornamento ipsi extiterunt filii quatuor, singuli in diversis scientiis excellentes; quorum *Guilielmus*, Geographus Regius, Geographiæ, a variis præjudiciis purgatæ, aliam fere formam conciliasse prædicari ex vero potest, & *Simon Claudius* Historiæ pariter totum se dedit; qui quidem ambo jam mortui. Reliqui, *Josephus* & *Ludovicus*, in Academiam Petropolitanam a *Petro*, Russiæ Avtocratore, pro Astronomia ornanda vocati, etiam nunc bono rei Mathematicæ vivunt. Ex ipso Opere solidum apparet Autoris judicium, momenta gestorum optime seligentis, & nervose exhibentis. Dum vero ad modum potius Annalium, quam Institutionum historicarum, idem disposuit, provectioribus fortas-

sis

ſis rectius conſuluiſſe, quam ipſis huic ſtudio initiandis, videri poſſit; ipſumque Opus repetitioni potius jam aliunde utcunque cognitarum hiſtoriarum, quam fundamentis diſciplinæ jaciendis, aptius. Nam, dum ſeriem annorum ſequitur, hiſtoricum filum & antecedentia a conſequentibus ſæpius divellere neceſſe habuit, quorum nexum non facile perſpicere licet, deficientibus marginalibus, in quibus moneri potuiſſet, quo loco materiarum affinium continuatio quærenda. De cetero diſtributio Operis eſt talis, ut faciat ejus *duas Partes*; quarum *prima* ad *natum Servatorem Chriſtum*, *altera* ad *noſtra tempora* pertingit. *Prioris Partis* libro *primo* diſtinctis Capitibus exponit ſeparatim cujusque gentis, de qua tractat, hiſtorias, quas *ad imperium uſque Cyri* perducit; *ſecundo* junctim res Perſarum & Græcorum uſque *ad Alexandrum M.* Atque duo hi libri *primum Tomum* efficiunt. *Secundum* vero liber *tertius*, qui res Monarchiæ, quam a Græcis dicunt, a morte *Darii ad Chriſtum natum* complectitur. *Pars altera Tomos* reliquos *quinque* habet, librum vero *unicum*, vel *primum*, quem tamen nullus, qua de cauſa, incertum, ſequitur *ſecundus*. Capita hic liber continet novem, ſed Capitum diviſiones non cum Tomis ſingulis finiuntur. *Tomus* enim *tertius* ſeptem Capita habet cum octavi Sectionibus binis, pertingitque uſque *ad annum æræ vulg. 1410*. *Tomus IV* Capitis octavi Sectionem tertiam uſque *ad annum 1519* comprehendit. Reliquorum *Tomorum* quivis Sectionem aliquam peculiarem Capitis noni, nempe *quintus* primam uſque *ad 1600*, *ſextus* ſecundam uſque *ad 1653*, *ſeptimus*que demum tertiam ac ultimam, continet. *Tomi tertii* paginæ tantum *91*, *Capita 4* continentes, impenduntur hiſtoriis Imperii Romani & *800* annorum, uſque ad *Carolum M.* & Imperium occidentale, ab eo, ut vulgo cenſetur, reſtitutum. Ita ut feſtinaſſe potius videatur Cel. Autor ad recentiora tempora, in quibus explicandis quoque eo fuſior, quo propius ad noſtram ætatem accedunt. Jam ut ſpecialiorum materiarum guſtum Lectoribus demus, in *Præfatione* Autor monet de quibusdam Geographicis, in quibus a *Sanſonio* diſcedendum ſibi judicavit. Sed Mappæ,

Operi ſine dubio ſaltem a lucripeta Bibliopola additæ, tum nullius elegantiæ, tum quam minime ad illas obſervationes comparatæ, exiſtunt. Ad ipſum dein Opus accedens, non res ſolum mundi creati, ſed & lapſum Angelorum & decretum redemptionis ad hiſtoriam ſuam pertinere ratus eſt, *fundamenta* etiam *Chronologica* accurata & dilucida brevitate proponens, ita, ut ipſorum *Calendariorum*, *Judaici*, *Ægyptii*, *Græci*, *Romani*, &c. conſtitutionem exponat, rationem hypotheſium ſuarum ubique addens, ad *Cyrum* vero annos mundi numerans 3468. Et in temporibus quidem *ante diluvium Noeticum* digerendis *Hebræum* textum præferendum judicat LXXvirali Verſioni. In loco tamen *Exod. XII*, *40*, textum Hebræum, qui moræ filiorum ſaltem Iſrael 430 annos tribuere videtur, emendationem vel explicationem ex illa Græca Verſione adhibendam ſtatuit, utpote quæ filiis Iſrael & eorum patribus junctim hoc tempus moræ in Ægypto aſſignat. In numeranda duratione & terminis *captivitatis Babylonicæ Petavium* & *Uſſerium* ſequi ſe profitetur, ejus initium ſcilicet a primo anno *Nebucadnezaris* ducens. Simili ratione a condito mundo ad Chriſti nati annum verum 4000 annos cum eodem *Uſſerio* computat, *æram vulgarem* Chriſtianam 4 annis ſerius illum natalem annum exhibere ſtatuens. *Chronologiam* quoque *Tyriorum* illuſtrat, contradictionem apparentem aliquam hac emendatione tollens, ut loco 7 anni *Nebucadnezaris*, quo cœpta eſt obſidio Tyri, legat 17. Inter *Herodotum* vero, qui 520 annos, & alios, qui ultra 1300 annos durationis regno Aſſyriaco tribuunt, hanc conciliationem inſtituit, ut durationem quidem totalem illius Monarchiæ etiam majorem faciat, ſed ab illo demum tempore, quo extra fines potentiam protulit, & diſſitis quoque regionibus imperavit, illos 520 annos numerandos concedat, *totalem* vero *ſummam* regni *Aſſyrio-Medici uſque ad Cyrum* faciat 1648 annorum. In *Perſicorum* demum *Regum* Chronologia *Ptolemæi canonem* celeberrimum deſerit, aliam annorum regiminis diſtributionem faciens; etſi in totali durationis ſumma conveniat. Singularia ipſi ſunt, quod *mare mortuum*, ſive *lacum Aſphaltitem*,

tem, pridem non extitiſſe, ſed poſt everſionem tetrapoleos formatum, minus certe probabiliter ſibi perſuadet. *Diluvium Ogygium* (cujus tempus notat A. 1797 ante Chriſtum natum, 2208 poſt conditum ex ſua hypotheſi mundum,) exundatione lacus Copaidis, *Deucalioneum* obſtructione Penei amnis, ortum credit. *Tomum tertium* diximus eſſe, qui eminentiores hiſtorias breviori paulo compendio complectatur, ex quo memorabilia quædam enotantibus occurrit, quod, non *Carolum Calvum* eſſe, qui vanitate aliqua, quo Reges ſub ſe tanquam Imperator haberet, *Boſonem* Arelati Regem nominaverit, ſed ipſum *Boſonem* tyrannice hunc titulum ſibi ſumſiſſe, evincit. *Britanniam minorem* non adeo late patuiſſe, ſed eis ſolum terminis clauſam fuiſſe, ac quæ nunc inferior dicitur, nec niſi anno demum 847, & occupata *Rhedonum* civitate, hunc Ducatum ampliorem ditionem habere cœpiſſe, obſervat. *Regnum Lotharingiæ Ludovico, Arnulphi* filio, Imperatori, ex Autoris ſententia paruit, ſed mox in *Caroli Simplicis* poteſtate fuit. Cum hic *Carolus Simplex* captivus a ſuis teneretur, implorato *Henrici Aucupis* auxilio, obtuliſſe ei regnum Lotharingicum, quod *Henricus* quidem occupaverit, ſed pro libertate *Caroli* nihil egerit, *Fridericus* vero qui ab *Ottone M.* Lotharingiæ præfectus fuerit, inferiori parte ejus contentus fuiſſe, titulo tamen *Archi-Ducis Lotharingiæ* primus uſus, notatur. Porro ortus regni *Maroccani* in Africa a *Lumtunis*, familia quadam *Brebcrorum*, qui ipſi populi ſunt in regione Africæ, quam corrupte Barbariam dicimus, fundati, quod regnum *Almoravidarum* Hiſpani dixerunt, accuratius deſcribitur, nec non eorūm, qui *Almoravidas* throno dejecerunt, dictorum *Almohadarum*, quaſi dicas Unitariorum, Chriſtianos Trinitatisque in Deo cultores crudelius reliquis perſequentium. In rebus patriis accuratus admodum Autor, ſtudioſe annotat, qua ratione partes & provinciæ quælibet, a proprietate coronæ Gallicæ olim ſejunctæ, & Magnatibus aliis parentes, iterum eidem conjunctæ fuerint. Autoritatis regiæ in Gallia, quæ propter nobilium violentiam & ſuperbiam pene evanuerat, reſtituendæ ſubſidium Reges Franciæ

ciæ in eo quæſiviſſe docet, ut civitatibus Magiſtratuum populariorum creandorum poteſtatem darent, literis regiis firmatam: quo adeo eos oppreſſionibus nobilium opponerent. Nec minus Germaniæ res in præcipuis curat, conſiderans controverſiam, quæ inter Imperatorem & Pontificem Rom. *de inveſtitura Epiſcoporum* agitabatur, notatis ſingularibus in Papam meritis duarum fœminarum, *Mathildis*, Mantuæ & Lucæ, & *Adelaidis*, Seguſii & Taurini Dominæ. Exitum hujus controverſiæ hunc fuiſſe refert, ut conventum ſit, Imperatorem eodem modo, quo Franciæ Rex, inveſlituram daturum, ſcilicet iis, qui Canonice electi eſſent, non vero per crucem & annulum; mutatis adeo ſaltem ceremoniis actus, ingentem ſublatam diſceptationem; in quo an rem Autor acu tetigerit, aliorum ſit, ſententiam dicere. Cur *Renaldus*, Comes *Burgundiæ*, quam *liberum Comitatum* nunc dicere ſolemus, Lothario Imperatori homagium præſtare recuſaverit, cauſa allegatur, quod Lotharius non fuerit ex poſteris *Conradi Salici*, cui regnum Arelatenſe ab ultimo Rege *Rudolpho* teſtamentaria diſpoſitione relictum fuerit. Nec eum a Lothario in ordinem rediği potuiſſe, quin potius inde ortum libertatis illius Comitatus arceſſendum. *Carolum IV*, Imperatorem, poſt conventum, cum *Urbano V*, Pontifice, inſtitutum, cum *Regem Arelati* coronari ſe in urbe Arelatenſi feciſſet, poſtea *Ludovico Andegavenſi*, Galliæ Regis fratri, *regnum Burgundicum* donaſſe refertur, teſtimonio *Theodori de Niem*, contemporanei. Quod donum vero ab Autore admodum parvi momenti habetur, quod jura Imperatorum in illo regno fuerint admodum eclipſata, Delphinatu & Provincia vix eorum autoritatem agnoſcentibus. Notatur etiam, quam accurate *Rex Galliæ, Carolus VI*, caverit, ne eidem *Carolo IV*, *Imperatori*, cum ex familiaritate priſtina eum inviſerat, in regno Galliæ a civitatibus, quas tranſibat, multum honoris tribueretur, metu, ne aliquando honores tales fundamentum allegari poſſent pro chimæricis (verba ſunt Autoris) quibusdam prætenſionibus. Itaque nec ſono campanarum exceptum, nec ſub umbraculo honorifico deductum, & Regem ipſum, cum Impera-

peratori nigrum equum in introitu ſolenni dediſſet, albo invectum eſſe. Majori adeo longe honore ſuſceptum eſſe *Manuelem*, Conſtantinopolitanum Imperatorem, qui auxilia contra Turcas petitum in Galliam venerat, quoniam, ut judicat Autor, non idem periculum fuerit, ac in *Caroli IV*, Imperatoris occidentalis, receptione. Interim Delphino Regis filio *Carolum* irrevocabiliter *Vicariatum Imperii* dediſſe, quod intelligendum *de Arelatenſi regno* Autor ſtatuit, & ex eo factum, ut ſupremo jure Reges Galliæ in illis regionibus gaudeant, etſi prius quoque neminem in iis ſuperiorem agnoverint. Cum de diſſenſionibus, quæ inter *Philippum*, Galliæ Regem, & *Papam* viguerunt, agitur, narratur, Bullam Pontificiam, in qua Pontifex de controverſiis inter Regem & Flandriæ Comitem ſententiam dixerat, in Conſilio regio laceratam, & in ignem conjectam. Sed majores injurias a Papa Regi illatas, editis aliis Bullis, in quarum una ille non veritus ſit dicere, Regem ſub ſua cenſura tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus, eſſe, collationem beneficiorum ad Regem non ſpectare, & regalia ab eo injuſte uſurpari. Eodem *Tomo tertio* origo *Imperii Ottomannici*, totius *gentis Turcicæ* & *Selgiukidarum* familiæ hiſtoria, brevibus quidem, ſed nervoſe, exhibetur: item *Armeniæ* regni, quod circa Seculum XII in Cilicia potiſſimum floruit. Quæ de *Zingiscanico* maximo imperio afferuntur, ea forſan noſtro tempore ex Autoribus Arabibus aliisque dari potuiſſent plenius. *Tomus IV* jam fuſior eſt, potiſſimum in rebus Gallicis; unde accuratius in eo deſcriptum videmus modum, quo *Britanniæ minor* Franciæ regno juncta. Quam parum Itali illo tempore artibus bellicis valuerint, non ſine ſale ex ipſo *Guicciardino* obſervatur, dum de expeditione, quam *Carolus VIII*, Galliæ Rex, in regnum Neapolitanum ſuſcepit, agitur. Ceterum & ortum *Regni Perſici* recentioris, a *Sophidarum* familia fundati, habet hic Tomus. Sequens inter alia geſtorum durante imperio *Caroli V*, Imperatoris, accuratiorem conſiderationem habet. Notat præcipitantiam Papæ in excommunicando *Henrico*, Angliæ Rege. Nam, cum Epiſcopus

Pariſienſis, a *Franciſco*, Galliæ Rege, ad *Henricum* miſſus, ipſi, ut Papæ judicium non ſubterfugeret, jamjam perſuaſiſſet, literæ vero *Henrici* tardius propter impedimenta viæ hiemali tempore Romam venirent, obteſtante Epiſcopo, ut ſex ſaltem dierum inſuper induciæ darentur, hoc negato, & excommunicatione publicata, poſt alterum ſaltem diem adveniſſe *Henrici* literas, quibus ſe ad judicium Papæ totum componebat, levibus ſaltem conditionibus adjectis facillimeque concedendis. Quo facto potuiſſet alienatio Angliæ a ſede Romana prohiberi. Item decem ſaltem menſibus poſt ipſam *Catharinam*, de cujus divortio cum *Henrico* controverſia erat, mortuam, quo ſpatio temporis expectato pariter, omnibus difficultatibus ſublatis, res Pontificia meliori loco eſſe potuiſſet. *Mariæ*, Scotiæ Reginæ, geſta favorabiliter narrantur, & *Buchananus*, qui de moribus ejus parum laudabilia prodidit, mendacii arguitur, etſi circumſtantiæ cædis mariti prioris, *Stuardi*, & feſtinatum conjugium cum parricida ejus, colorem, quem Autor induere conatur, vix admittant. Mortem dein ejus admodum pathetice deſcribit, & *Eliſabetham* quidem jure contra eam irritatam fuiſſe concedit, ſed culpam eſſe non *Mariæ*, ſed hominum ſuæ factionis, qui *Eliſabetham* crebris inſidiis fatigaverint, ſtatuit. Plurima in Anglia & Scotia odio religionis Romanæ ab iis, qui novas opiniones ſequerentur, eſſe facta, queritur; ſincere tamen etiam Autor *lanienam S. Bartholomæi* deteſtatur, notans, quanta cum animi vel conſcientiæ luctu Rex ſignum initii cædis faciendæ dari annuerit. Æque vero ægre ipſum habuerant ſupra *veſperæ Siculæ*, non ſine horrore ipſi commemorandæ. *Philippus II*, Hiſpaniarum Rex, religioni ſuæ adeo addictus, tamen ſupra 2000 Clericos ex Portugallis, qui pertinacius dominationem Hiſpanicam averſarentur, occidiſſe, ſed nihilominus literas abſolutorias a Papa petiiſſe, & impetraſſe, notatur. Quæ in certamine circa *præcedentiam* inter *Galliæ* & *Hiſpaniæ* Reges Venetiis, Tridenti, Romæ, agitata & facta, jucundum eſt, ex Autoris accuratiori expoſitione diſcere. Cum *Henricus III*, Galliæ Rex, dimidiam vitæ partem voluptatibus, dimi-

dimidiam religioſis actibus daret, & proceſſiones ſacras pœnitentiales, ut vocabant, ſed quæ alternis cum feſtivitatibus aulicis & voluptatibus variabantur, inſtitueret, *Parlamentum* has novitates eo ipſo damnaſſe, dum nemo ex ejus membris his proceſſionibus affuerit, commemoratur. Alius generoſus *Parlamenti* actus refertur, cum Pariſienſes propter *Guiſii* mortem, qui ab eodem Rege interfectus fuerat, tumultuarentur. Membra enim ejus curiæ, quæ ab officio in Regem diſcedere nefas duxerant, dum ſe non ad votum tumultuantium gererent, quidam vero eorum, inter quos *Præſes* ipſe, in carcerem ab ipſis ducendi citarentur, univerſus conſeſſus conſurrexit, & ultro reliquos in carcerem ſocialiter bini & bini vadentes ſecuti ſunt. Cum factioſi inter Gallos, qui *Henrico IV* aditum ad regnum Galliæ negare conati fuerant, in clientelam ſe Regis Hiſpaniæ dediſſent, maxime eos ab hoc iterum alienatos, & *Henrico* æquiores factos, patet, cum audiſſent, Regem *Philippum* Pariſios ſuam urbem, Aurelianum ſuam urbem, tanquam eas bello acquiſitas jam teneret, cebro in ſermone uſurpaſſe. Pariter, cum animi fœderatorum contra *Henricum IV* adeo eſſent exacerbati, ut in eo eſſent, ut Regem, quem ipſis Hiſpaniæ Rex nominaturus eſſet, admitterent, hic vero primum filiam, quæ Archi-Duci Auſtriæ *Erneſto* nupſerat, nominaret, poſt vero Ducem *Guiſium*, factioſorum primarius dux *Mayennius*, ægre ferens, alium, quam ſe, appellatum, cum *Henrico* eo promtius in gratiam rediit. *Henrico IV* per *Caſtellum* parricidialiter vulnerato, in quantum *Jeſuitæ* huic crimini implicati fuerint, notatur, & *Guignardi*, ejus Societatis Patris, qui ad mortem quoque damnatus, theſes nefariæ & atroces non diſſimulantur; Rex vero *Henricus* publice teſtatus memoratur, optaſſe ſe, ut *Jeſuitæ* hoc crimine onerari non potuiſſent: at, cum iidem Edicto publico regno expellerentur, & ſcholis inſtitutionum puerilium ipſis interdiceretur, Toloſanum & Burdegalenſe Parlamentum ſolum eorum patrocinium ſuſcepiſſe. Tandem & *Barnabæ Briſſonii*, integerrimi viri, & Parlamenti Pariſienſis Præſidis, mors indigna, qua a ſeditioſis, ſimul cum

duobus aliis graviſſimis viris, ſuſpendio in camera Curiæ aliqua necatus fuerat, refertur; una cum pœna, de quibusdam ſceleratorum horum a *Mayennio* duce ſumta. Ceterum hic *Tomus* nobis quoque conſervavit memoriam *Principis Cameracenſis*, quem titulum quidam *Balagny*, Gallus, qui inter turbas Belgicas præſidio urbis ejus præfectus fuerat, uſque ad finem vitæ uſurpavit. *Tomus VII* accuratius exponit, quæ de *Comitatu Aſpremontano* inter Lotharingiæ Ducem & Comites ejus nominis geſta fuere. De cetero recentiſſima tempora fuſius explicat, totus fere in expeditionibus *Ludovici XIV* magno cum encomio repræſentandis. Inprimis vero contenta *Articulorum Pacificationum*, ſucceſſive initarum, nervoſe exhibet, finiens in obſidione *Barcinonenſi*, qua finis quoque impoſitus eſt actibus bellicis, poſt Badenſem pacem initam. Studioſe Autor varia facta *Ludovici XIV* Regis ornat, vel palliat, dum, contra ſenſum vel intentionem pacificationum, ex quorundam verborum vel omiſſione, vel explicatione, aliisve prætextibus captatis, modo ſic dictis *Reunionibus* partium, quæ ad Metenſem, Tullenſem & Viridunenſem Epiſcopatum, vel alias ipſi ceſſas regiones, ſpectarent, vicinos vexaret, modo Luxenburgicum fere totum Ducatum, tanquam ad *Comitatum Chiny* pertinentem, ſibi vindicaret. Ingenioſus etiam eſt in factis quibusdam recenſendis, & colore, quem vult, iis dando. Inter alia enim, cum Gallicæ claſſis præfectus, *Dux*, qui vocabatur, *Toloſæ*, claſſe Anglorum & Batavorum ſubſidio urbi *Barcinonenſi*, quæ a *Philippo*, nunc Rege Hiſpaniæ, tum obſidebatur, a *Carolo* vero, Imperatore noſtro, tunc defendebatur, adventante, ſuam claſſem fuga matura ſubduceret, hoc geſtum ita narrat, tanquam idem Dux propterea, quod, urbe jam ad incitas redacta, præſentiam ſuam ibidem non amplius neceſſariam duxiſſet, ſponte & ultro in patriam reverti deſtinaviſſet. In quibus adeo æque ac aliis ut patriæ amorem non diſſimulavit Autor, ita partium ſtudio, nimio forſan, adſcribendum, quod affectato ſtilo Imperatorem noſtrum *Carolum VI* eo jam tempore, quo Imperatoris Germanici axiomate ornatus erat, tamen Archi-Ducis, & Imperatricem Archi-Duciſſæ titulo fal-

tem

ſaltem dignatur. Memoriæ quoque vitio factum forſan, ut *Ulma* ab Electore Bavariæ obſidione capta memoretur, quam conſtat ex improviſo & ſtratagemate quodam, intra unius vel duarum horarum ſpatium, in poteſtatem ejus deveniſſe.

GOTHOFREDI BARTHII, JCTI, ET SCABINATUS Electoralis Lipſienſis Aſſeſſoris, Diſſertationes Juridicæ, cum Mantiſſa Philologica. Collegit, notulisque illuſtravit, & de B. Viri Vita Scriptisque præfatus eſt, D. GEORGIUS CHRISTIANUS GEBAUERUS, Suprem. Cur. Provinc. Aſſeſſor, & Jur. Feud. Comm. & Sax. P.P.

Lipſiæ & Gorlicii, ex officina libraria Marchiana, 1733, 4. Alph. 5 pl. 4.

Vivit in animis hominum *Gothofredus Barthius*, JCtus doctus atque cordatus, & morum integritate vitæque innocentia, & libris multiplici doctrina refertis, æternam nominis famam ſibi peperit. Non enim forenſibus bellis verisque litibus ſe totum addixit, verum etiam docendo Jurisprudentiam, & diſputando de graviſſimis difficillimisque juris quæſtionibus, omnes Jurisconſulti partes egregie atque præclare explevit. Atque ita virorum eruditiſſimorum ſuffragia tulerunt, quas propitia Themide conſcripſerat propugnaveratque, Diſſertationes, ut, cum illæ, quæ vivo ſpiranteque *Barthio* prodierant, Collectiones oculis hominum ſe iterum ſubduxerant, magnopere voverent boni omnes, ut aliquis tam eximias atque frugi plenas Diſſertationes in unum corpus colligeret, atque ad communem proferret utilitatem. Dedit id pietati erga Præceptorem, Hoſpitem, & Amicum integerrimum Cel. *Gebauerus*, Collega noſter perinduſtrius & venerandus, & diſperſas errantesque collegit, notulis ſubinde auxit, & amplam vitæ fatorumque B. *Barthii* præmiſit commemorationem, ex qua præcipua atque ſingularia in uſum convertemus noſtrum. Natus eſt *Barthius* Lipſiæ anno elapſi Seculi quinquageſimo, die 12

Octobris, patre ephippiario. Prima ſtudiorum fundamenta in ſchola Nicolaitana ſub ductu *Friderici Rappolti*, *Jo. Henr. Herrichenii*, & *Joachimi Felleri*, jecit. Mox, tirocinio ſcholaſtico poſito, decimo octavo ætatis anno Academiæ nomen dedit, & Philoſophorum, *Valentini Alberti*, *Ottonis Menckenii*, *Chriſtiani Friderici Franckenſteinii*, & *Adami Rechenbergii*, ſcholas diligenter frequentavit, & *Fellero*, Oratoriam tradenti, indivulſus comes adhæſit. Anno præcedentis Seculi ſeptuageſimo Orationem Pentecoſtalem, *de Comparatione ignis cum Spiritu Sancto*, publice recitavit. Eodem anno primam Philoſophiæ lauream capiti ejus impoſuerunt Philoſophi, qua ut dignum ſe oſtenderet, bis, ex more Academiæ noſtræ, Lectiones caniculares habuit. Poſt diſputando vires exercuit, & elegantem *de Barba* conſcriptam Diſſertationem, conflictus moderatore *Jacobo Thomaſio*, fortiter maſculeque defendit. Ad Medici laudem decusque ferebatur *Barthius*, & *Ammanni* demonſtrationibus Botanicis ſedulo intererat. Sed, re diligentius accuratiusque penſitata, nuntium miſit arti ſalutari, & divæ Themidi ſe totum tradidit, eaque fini Argentoratum commigravit, & ab ore *Jo. Henr. Bœcleri*, *Ulrici Obrechti*, *Jo. Rebhanii*, *Gothofredi Stœſſeri*, & *Gerhardi van Stœcken*, per biennium pependit. Redux inde factus, præceptores in noſtra Academia ſelegit *Henricum Bornium*, *Bartholomæum Leonardum Schwendendœrfferum*, *Auguſtum Benedictum Carpzovium*, *Paulum Franciſcum Romanum*, & *Fridericum Geislerum*, & pertinaci induſtria, & moribus ad omnem elegantiam compoſitis, cunctorum benevolentiam amoremque ſibi conciliavit. Anno ſeptuageſimo quinto *de Extraordinario Imperatoris judicio ad L. unicam C. quando Imp. inter pupill.* Præſide *Auguſto Benedicto Carpzovio*, diſputavit, & locum in Republica aliquem, & præmia navatæ induſtriæ circumſpicere cœpit. Uti vero Noſter æquo animo erat, & magnarum opum contemtor; ita vota ejus in ſcribæ munere ſubſtiterunt, & ejusmodi munus anxie atque perſæpe expetiit. Sed ſemper tulit repulſam, fati ſui, ut ſolent eſſe mortales ad metum, quam ad ſpem, proniores, accuſans

ſans infelicitatem. Verum aliter viſum fuit ſapientiſſimo rerum humanarum diſpenſatori Deo. Etenim *Reinhardus Dietericus de Tauben*, Electoris Saxoniæ Conſiliarius intimus & Cancellarius, gravi *Chriſtiani Friderici Franckenſteinii* commendatione permotus, filii unici, *Erneſti Dieterici*, ſtudiis moribusque præfecit *Barthium*, quem cum contubernali, poſt duos integros annos Dresdæ exactos, Lipſiam remeare juſſit. Cum vero Ill. Comes valetudinis curandæ cauſa Dresdam ſe reciperet, miſſionem honeſte flagitavit Noſter, eandemque tandem, ſed ægre atque difficulter, obtinuit. Conceſſit itaque, commendatore *Jacobo Bornio*, in *Stegerianam* domum, & ſtudiis Viri illuſtris, *Adriani Stegeri*, Conſulis Lipſienſis hodie Ampliſſimi, per quadriennium præfuit, eodemque comite Baſileam contendit, & JCti nomen dignitatemque inde reportavit. Ab eo tempore magno animo forum ingreſſus eſt, & contortas & maxime arduas cauſas feliciter explicuit, & juventutem, Themidi ſacram, proſpero fortunatoque ſucceſſu erudivit. Prodierunt ex ejus inſtitutione plures Comites, Barones, Nobiles, & munerum dignitate illuſtres Viri, qui non informatione ſaltem ejus, ſed & hoſpitio convictuque, uſi ſunt. Matrimonium ipſi beatum atque auſpicatum obtigit cum *Anna Dorothea*, Theologi exquiſitiſſimi, *Jo. Adami Scherzeri*, filia; ſed prole omni caruit. Quam unicam calamitatem, divinitus ſibi inflictam, forti atque conſtanti animo pertulit, & orbitatem ſuam liberalitate munificentiaque erga pauperes & ſortis quadam acerbitate oppreſſos lenivit. Non poterat aliter, quin fama *Barthii* latius ſeſe diſſeminaret, & ad ipſas Divi *Friderici Auguſti*, Sarmatiæ Regis, & Saxoniæ Novemviri, aures perveniret, qui Noſtro, anno Seculi hujus tertio decimo, locum aliquem in Scabinatu Lipſienſi aſſignavit; quo munere tamen ſtatim anno ſequenti ſeſe ſponte iterum abdicavit, & otium ſenile tum utiliſſimis libris conficiendis, tum ſalutari mortis meditationi, pio laudabilique conſilio, conſecravit; uſque dum podagra, cum qua ſæpe certaverat, & victoriam exinde retulerat, triumphum de eo ageret, & d. 31 Junii A. 1728 ſibi & morta-

mortalitati eriperet. Sic mortuus quidem *Barthius* eſt, ſed libri ejus, ſummo cum judicio ſcripti, nunquam emori ſinent Virum de Jurisprudentia præclare atque inſigniter meritum. Operæ igitur pretium nos facturos eſſe arbitramur, ſi quando libros, quos fœcundum *Barthii* ingenium protulit, hic, tanquam in Famæ templo, ſuſpendamus. Edidit ille 1) *Hodegetam Forenſem Civilem & Criminalem, Lipſiæ, 1715 & 1725*; 2) *Commentationem de Gerada, Lipſiæ, 1721*; 3) *Quirini Schacheri Collegium Practicum, juxta titulos Pandectarum Juris Civilis Obſervationibus Practicis ſubinde illuſtratum, Lipſiæ, 1725*; 4) *Diſſertationem de Barba*; 5) *de Judicio Imperatoris extraordinario*; 6) *de Beneficio abſtinendi hæreditate paterna ad effectum retinendi dotem acceptam*; 7) *de Beneficio abſtinendi hæreditate paterna ad effectum exigendi dotem promiſſam*; 8) *de eo, quod juſtum eſt circa pactum executivum*; 9) *de Teſtamento Comiti oblato*; 10) *de Marito uſufructuario Saxonico*; 11) *de Jure paſcendi*; 12) *de Magiſtro navis*; 13) *de Jurisdictione, quam perſonæ Illuſtres & Nobiles per officiales exercere ſolent*; 14) *de Convicto non confeſſo*; 15) *de Succeſſione fœminarum in Feudis, earumque excluſione per maſculos*; 16) *de Negatione contractuum unilateralium*; 17) *de Anticipatione*; 18) *de Juramento Judiciali contra matrimonium non admittendo*; 19) *de Commination e ſub pœna confeſſi & convicti nec non recogniti in cauſis Civilibus & Criminalibus*; 20) *de Emancipatione Saxonica*; 21) *de Poteſtate Vaſallorum litigandi, nec non tranſigendi de Feudo abſque domini conſenſu ad effectum ſibi, quod pro eo acceperunt, jure allodii retinendi.* Ex his, quæ commemoravimus, *Barthii* ſcriptis Diſſertationes recudendas curavit Cel. *Gebauerus*, & notulis ſuis mirifice illuſtravit exornavitque. Sequemur & hic morem noſtrum, & portiones quasdam ex Diſſertationibus *Barthianis*, ſpeciminis loco, decerpemus. Privilegium *legis unicæ C. quando Imp. inter pupillos* ad uxores gravidas, quæ vel brevi eniſuræ ſunt, vel jam eniſæ, puerperium agunt, ad perſonas divites & illu-

Pag. 33.

ſtres

ſtres extendit, quia illæ perſonæ, etſi non habitu quidem, actu tamen, miſerabiles eſſent, & ita ſummum Provocationum Senatum Dresdenſem reſpondiſſe narrat. Singularis *Barthii* ſententia eſt, quod locator, ſi in inſtrumento conductionis ipſi conductorem finito contractu, vel in mercede annua ſolvenda moras nectentem, propria autoritate expellendi poteſtas conceſſa fuerit, irrequiſito judice legem conventionis, dum, modo occaſionem majoris tumultus evitet, exequi poſſit. Neque actio ſpolii locum habebit, quam exceptione pacti conventi elidere poterit. Illorum opinionem prolixe refutat *Barthius*, qui ultimas voluntatis noſtræ *tabulas* principi per procuratorem inſinuari poſſe contendunt. Vocabulum *Triſt* a verbo *Treiben* derivat, & deſignat hac voce in ſenſu excellentiori jus agendi in locum aliquem cum effectu ibidem quoque paſcendi; in ſenſu vero populari & minus excellentiori jus agendi per locum alterius, non etiam ibi ſubſiſtendi & paſcendi, quod jus in ſpecie actus appellatur. Utrumque jus initio vocarunt *den Trieb*, & corrupte *die Triſt*. Ex quo hodienum ruſtici promiſcue hoc vocabulo, *die Triſt*, etiam pro actu utuntur. Aſſentitur *Barthius Paulo*, JCto, quando vocem *Magiſtri* a monendo vel monſtrando derivat, ideo, quod ii ſolum in Jure noſtro inſigniri hoc nomine ſoleant, qui præ aliis magis, quam ceteri, diligentiam & ſolicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Recte contra *Lauterbachium* & *Heringium* ſtatuit Noſter, *L. ſi contendat* remedium non per modum exceptionis tantum, ſed & actionis, deduci poſſe in judicium. *Legem 26 C. de uſur.* uſurarum anticipationem interdixiſſe ſibi perſuadet *Barthius*, cum tamen ex noſtro judicio id lex iſta nequaquam evincat. Curioſa Obſervatio eſt, vocabulum juramenti, ut minus Latinum, non niſi bis in Pandectis, nimirum in *L. 34 §. 5 de Jurej.* & *L. 25 §. 3 de Probat.* occurrere. Diſputat itidem Noſter contra *Waſleſium*, & jurisjurandi uſum in rebus publicis Chriſtianis docte atque copioſe demonſtrat. Sed hæc ex pluribus delibaſſe ſufficiat.

Pag. 37. 43. 248. 289-294. 378. 406. 632. 661. 707. 713.

CÆSARIS MAGATI, SCANDIANENSIS, IN Almo Ferrarienſi Gymnaſio Medicinæ Doct. & Prof. celeberrimi, de rara Medicatione Vulnerum, ſ. de Vulneribus raro tractandis, Libri duo, &c. Acceſſit JO. BAPTISTÆ MAGATI Tractatus, quo rara Vulnerum Curatio contra SENNERTUM defenditur; cum triplici Indice Capitum, Quæſtionum, & rerum omnium memorabilium. Cum Præfatione FRIDERICI CHRISTIANI CREGUT, Medicinæ Doct. Illuſtriſſimi ac Celſiſſimi Hanoviæ Comitis Conſiliarii, Archiatri, Aulæque Medici, &c. de Italorum in Rempublicam Literariam, præcipue vero Medicam, meritis maximis.

Francofurti, Lipſiæ & Amſtelodami, apud Jo. P. Schmidt, 1733, 4.

Alph. 7 plag. 13½.

Rectius omnino ſapientiusque ii agunt, qui libros probæ notæ, bonæque frugis, quorum propemodum oblitterata eſt memoria, ad lucem revocant, publicoque uſui iterum exponunt, quam qui crudos inconditosque ſui ingenii fœtus ſatis importune obtrudere intelligentioribus laborant. Quamobrem multum debent Chirurgiæ rationalis cultores Cl. Editori, quod librum hunc, *Magati* utiliſſimum ipſorum manibus denuo tradiderit, quo oſtenditur, vulnera rarius deliganda, atque turundas tantum non perpetuo ab eorum curatione rejiciendas eſſe. Plura nos de hoc libro non dicemus, eam ipſam ob cauſam, quod nunc primum non editur, ſed ſemel iterumque in lucem jam prodiit, nec in hac nova editione novi quidquam acceſſit, præter Præfationem *Cregutianam*, cui tamen non eſt, quod multum inhæreamus. Quanquam enim Cl. Autor in libri inſcriptione pollicetur, ſe in eadem de nobili ſatis argumento tractaturum eſſe, atque ſex illis cum dimidia plagulis, quibus Præfatio conſtat, concinna ſatis meritorum, qui-

quibus Itali rem literariam universam, sigillatimque medicam, cumularunt, delineari potuit; vix tamen umbram ejus inibi extare, pro candore nostro dissimulandum non duximus. Adeo manca, mutila, parumque inter se cohærentia, sunt omnia, ut maximæ illius pars variis, iisque verbosis, digressionibus impendatur. Ne tamen nihil huc attulisse videamur, age vitam *Magati* nostri ex ea repetamus, præcipue, quod istam in altera Lexici Eruditorum, ut vocant, editione desiderari adhuc videmus. Natus est *Magatus* noster Scandiani A. 1579, statimque puer ingenii docilitate emicuit, & iis literis, quibus hæc ætas ad humanitatem informari solet, magna se diligentia addixit. Philosophiæ postea & Medicinæ in Bononiensi schola operatus, supremos utriusque honores ibidem anno ætatis circiter decimo septimo impetravit, eadem tamen in urbe aliquot adhuc annos medicæ artis praxin apud *Rotam*, *Claudinum*, & inprimis *Cortesium*, observaturus. Romæ deinceps etiam Medicinæ exercitationi vacavit, magis tamen adhuc Anatomicis sectionibus, & vulgari Chirurgiæ, cujus inprimis studio tenebatur. Unde & Romanis Professoribus innotuit, eorumque opera raram vulnerum curationem primum cognovit. In patriam reversus, praxin Ferrariæ exercuit, idque felici cum successu, & inprimis vulnerum apud alios deploratorum plurimas curationes subinde aggressus est, feliciterque perfecit. Unde, in cassum laborante invidia, A. 1613 de cathedra Medica in Gymnasio Ferrariensi ipsi prospectum fuit, ut publicis Lectionibus raram vulnerum curationem, quam Romæ observaverat, ipsius autem adversarii velut empiricam quandam doctrinam traduxerant, non modo adstrueret, sed ad methodum quoque revocaret. Labori huic debentur libri duo *de rara vulnerum curatione*, bis apud Venetos in lucem editi, & altera quidem vice cum Tractatu fratris, qua hæc medendi methodus contra *Sennertum* propugnatur. Approbatores quoque & defensores habuit *Ludovicum Septalium*, qui eandem in usum vocavit ipse, scriptisque celebravit, & *Joannem Veslingium*, in Patavino Atheneo Anatomicum celeberrimum. Deinceps votum, quod, superato

ſeliciter præſenti vitæ periculo, Noſter ſuſceperat, exſoluturus, Fratrum minorum, quos Capucinos vocant, cœtui adſcribendum ſe curavit, in eoque plures annos pie & religioſe convixit, ſed ſimul tamen, impetrata facultate, quin imo indicta obedientia, in proximas & remotas regiones excurrit, ad perſanandos ægros nobilitate & dignitate præſtantes. Principum quoque Italiæ valetudini utiliter præfuit, & pro re nata ab iis Ordini ſuo fratribusque favorem & præſidium ſubinde impetravit. Medicis quoque ſtudiis privatim vacare, & ſi quid vellet ſcriptis committere, licitum ipſi fuit. Tandem diris ſubinde calculi doloribus cruciatus, Bononiam ſe contulit, anceps ſectionis periculum ibi ſubiturus. Qua utut caute adminiſtrata, prohiberi tamen non potuit, quo minus ex ſuccedente inflammatione & gangræna diem ſuum obiret, anno poſt Chriſtum natum 1640, ætatis autem ſeptuageſimo. In rara vulnerum medicatione nomen poſtea ipſi dedit *Sancaſſanus*, Chirurgisque peſſime inſtructis bellum acerrime indixit. *Belloſte* autem ulterius progreſſus, omnem turundarum uſum e Chirurgia inprovide exterminavit.

EMBRYOLOGIA HISTORICO-MEDICA, hoc eſt, Infantis humani Conſideratio Phyſico-Medico-forenſis, exhibita a D. MARTINO SCHURIGIO, Phyſico Dresdenſi.

Dresdæ & Lipſiæ, apud B. Chriſtoph. Hekelii filium, 1732, 4. Alph. 5 plag. 4½.

Qui reliquos Cl. Autoris libros argumenti Medici atque forenſis in his Annalibus noſtris laudavimus, Embryologiam, nuper ab ipſo editam, nulla prætermittendam ratione exiſtimamus. Siſtit ea omne id, quod ad infantem, utero adhuc incluſum, excludendum, & recens natum, pertinet. *Primum* enim *Caput Sectionis I* de Embryonis, in utero materno latitantis, nutritione, ejusdem liquore nutritio, *Cap. 2* de ipſius formatione, & membranis, quibus circumvolvi ſolet, cho-

chorio nimirum, amnio, hujusque liquore, & allantoide, *Cap. 3* de funiculo umbilicali & vracho, *Cap. 4* de placenta uterina & circulatione sanguinis in fœtu, agit. *Sect. II* fœtus in utero vitam, & quidem *Cap. 1* Embryonis vitam propriam, eandemque in mortua etiam matre superstitem, *Cap. 2* fœtus in utero vitalitatem s. animationem, *Cap. 3* ejusdem in utero respirationem & suctionem, *Cap. 4* vagitum uterinum, proponit. *Sect. III* infantum in utero morbos, & obitum, situmque vitiosum, sigillatim *Cap. 1* Embryonum epilepsiam, contracturam, variolas & morbillos, febres, luem veneream, vulnera, fœtum croceum, icterum, fœtum nigrum, ejus excoriationem, vesiculas serosas, hydropem, hydrocephalum, singultum, hernias, dentitionem, stigmata, frigiditatem & rigiditatem, item mortem a funiculo umbilicali & lapsu, *Cap. 2* fœtus in utero corruptionem, nimirum exsiccationem, putrefactionem, consumtionem a vermibus, ossa fœtus per varias vias excreta, sceleta diu utero retenta, fœtum mortuum sine corruptione, fœtum a fulmine occisum salva matre, fœtus petrefactos, *Cap. 3* fœtum extra uterum in abdomine, item in vesica, inguine, mola, placenta &c. repertum, fœtus magnitudinem & situm, persequitur. *Sect. IV* de partu, *Cap. 1* de ejus tempore legitimo & præmaturo, variaque abortuum conditione pro varietate mensium, *Cap. 2* de partu serotino, ejusque causis, refert. *Sect. V* abortum, *Cap. 1* ejus definitionem & causas, *Cap. 2* abortum nefandum, *Cap. 3* abortum frequentem, ejusdemque præservationem, *Cap. 4* signa abortus, *Cap. 5* insolita abortuum exempla, *Cap. 6* abortus pœnam, & num aliquando liceat, abortum data opera provocare, explicat. *Sect. VI Cap. 1* de instantis partus signis, *Cap. 2* de partus causis, *Cap. 3* de ejus modo, ubi inprimis disquiritur, an ossa pubis divelli queant, varia etiam circa partum singularia afferuntur, itemque de partu sine cruentatione, *Cap. 4* de partu difficili & facili, *Cap. 5* de partus difficilis symptomatibus, partusque impedimento magico, *Cap. 6* de partu post mortem matris, *Cap. 7* de insolita partus ætate, tum præmatura nimis, tum sera, *Cap. 8* de partu

numeroſo & multiplici, commemorat. *Sect. VII* inſolita circa partum obſervanda, *Cap. 1* inſolitas partus vias, ſcilicet per os, per & circa umbilicum, per ilia, per alvum, per vias urinarias, *Cap. 2* partum inſolitum, ſcilicet humanos fœtus ex brutis animalibus natos, fœtusque brutorum animalium ab hominibus excluſos, partum miraculoſum, brutorum nimirum animalium diverſi generis, molas denique volaticas, enarrat. *Sect. VIII* de procidentia uteri, *Cap. 1* de procidentiæ denominatione & differentia, *Cap. 2* de inverſione vaginæ cum uteri prolapſu, *Cap. 3* de uteri procidentia & inverſione ſimul, *Cap. 4* de procidentiæ uteri cauſis, *Cap. 5* de variis circa uteri prolapſum obſervandis, *Cap. 6* de uteri exſectione, præcipit. *Sect. IX* fœtus mortui in utero moram, ejusque extractionem, & quidem *Cap. 1* fœtus in utero moram, *Cap. 2* ejusdem vivi & mortui ſigna, *Cap. 3* fœtus extractionem, *Cap. 4* ejusdem ex utero matris exſectionem, ſ. partum cæſareum, explanat. *Sect. X* de fœtu recens nato, *Cap. 1* de ejusdem ejulatu & loquela, *Cap. 2* de funiculi umbilicalis deligatione. *Cap. 3* de variis circa umbilicum & ſecundinam occurrentibus, *Cap. 4* de fœtu poſt partum & puerpera, commentatur. Hæc de argumento libri. Ceterum extant denuo in eodem variæ Autoris obſervationes, quarum nonnullas more noſtro huc afferemus. *P. 37* hæc habentur: Fœmina quædam Dresdenſis per abortum veſicam tenuem & transparentem ad digiti magnitudinem cum incluſo Embryone excernebat. In hujus veſicæ exteriori membranula, alia annexa quaſi veſicula oblonga ad unguis magnitudinem, humore limpido pariter referta, ſine tamen alius Embryonis ſigno conſpectui ſe offerebat, ex qua poſt aliquot horas per inciſionem aperta, aqua dimidii circiter cochlearis, quam pro liquore inter chorion & amnion Noſter judicavit, effluebat, altera veſica ſ. ovo cum Embryone permanente adhuc integra, donec poſtea diſrumperetur. *P. 203* infans hydropicus magnum partus laborem faceſſit. *P. 224* fœmina quædam Dresdenſis gravi pondere, quod manibus geſtaverat, doloroſam uteri rupturam effecit, unde juſto tempore in partus labo-

laboribus extincta eſt. Facta ſectione, fœtus cum annexis extra tunicas & uterum jacens dextrum brachium per uteri rupturam verſus uteri vaginam extendit, uteri ſubſtantia maculis hinc inde lividis & nigricantibus infecta, fœtusque corruptioni proximus fuit. *P. 248* in partu quodam admodum difficili ob nixum nimium crepitus quidam exortus, atque ab adſtantibus etiam auditus fuit, detecta poſt mortem uteri ruptura. *P. 257* mola carnea excernitur a muliere, ultra pugni magnitudinem grandis, in cujus diſſectæ cavitate quadam interna comparet Embryo dimidii digiti, maſculi notam referens, cum annexa placentula & funiculo umbilicali. Putat Autor, eſſe ejusmodi molam membranam fœtus majori incremento auctam. *P. 394* fœmina undecies ſine juſti partus intervallo abortum paſſa, per venæſectionem ter repetitam demum ab hoc malo liberatur. *P. 449* Autoris uxor, quatuordecim menſes gravida, a penetrantiſſimo ſpiritus putaminum ovorum odore in lipothymiam incidit, ab eodemque tempore motum fœtus ſemper percepit. *P. 374* fœmina quædam, inſtante partus tempore ordinario, in vehementiſſimos motus epilepticos ultra triginta horas incidebat cum mentis alienatione atque ſudoris defectu, puellamque inſcia enitebatur; poſtea ad ſe redibat quidem, quarto autem die moriebatur. *P. 501* duo exempla capitum Embryonis in partu avulſorum & in utero relictorum commemorantur. *P. 699* fœminæ cuidam poſt exclusionem veri fœtus maxima uvarum, ut vocantur, ſ. hydatidum, inſtar racemorum ſibi invicem connexarum, copia extracta fuit. Erant autem dictæ veſiculæ utplurimum rotundæ, nonnullæ etiam oblongæ, ſ. ovales, & diverſæ magnitudinis, aqua lutea, quaſi mucilaginoſa, intus repletæ; totaque illa moles quatuor librarum pondus ſuperabat. *P. 857* infans, cui optime funiculus umbilicalis deligatus erat, cum nova involutione aliquantum relaxata eſſet hæc ligatura, aliquid ſanguinis denuo profudit, debilisque factus, animam reddidit. De reliquis nihil amplius dicere habemus. Plane enim non diſſimilis hic liber eſſe videtur ceteris Cl. Autoris Commentationibus, quas ex Adverſa-

riis

riis locisque communibus conflatas esse omnes, satis apparet. Quid enim si a paucis illis observationibus propriis discesseris, habent aliud sibi singulare & proprium, quam ut in rebus, quæ ad doctrinæ rationem pertinent, varias variorum Autorum sententias accumulent, in rebus vero, quæ experientia nitantur, copiosas Autorum observationes & historias afferant, neque tamen de harum fide disquirant, aut illas sub examen revocent, sed simpliciter tantum ad ordinem argumentorum exhibeant, nunquam vero Autoris sententiam suis fultam rationibus exprimant. Quod, tantum abest, ut Cl. Autori vitio verti velimus, ut potius, a permultis, inprimis, qui curtam librorum supellectilem possident, gratiam satis prolixam ipsum esse initurum, nobis persuadeamus. Neque enim iis tantum aliquid debetur, qui ædificia exstruunt, sed iis etiam qui, materiem convehunt, lignumque & lapides subministrant.

FRIDERICI GÜNTHERI SEUBERLICHII, Med. Doct. Consiliarii Schwartzburgici, & Medici quondam Provincialis, Observatio singularis de XIX Calculis, in cadaveris cujusdam vesica fellea repertis, subsecuta hydrope.

Quam olim Ill. *Jo. Gothofredus de Berger*, P. P. Wittebergensis longe celeberrimus, in doctissima, quam edidit, Physiologia *p. m. 219* de XXII calculis, in B. *Casp. Ziegleri*, JCti clarissimi, vesica fellea a se repertis, Observationem, non usque adeo frequentem & ubivis obviam, cum literato orbe communicavit, eandem & nos, similem fere jam recensitæ, in cadavere quodam sexus sequioris, prope *Günserodam* in ditione regiminis inferioris Schwartzburgica, in via publica reperto, cultroque anatomico subjecto, annotavimus. Nobis enim, in causam mortis dicti cadaveris inquirentibus, statim in abdomine se obtulit inter peritonæum & intestina insignis seri extravasati quantitas, trium, & quod excurrit, librarum; vesica

vesica fellea loco figuræ naturalis pyriformis, instar intestini contorti & ossibus vel alia quadam dura materia infarcti, se repræsentabat, qua vero aperta XIX calculi, coloris flavescentis & politi, diversæ tamen magnitudinis, aliis quidem nucem avellanam æquantibus, aliis vero minoribus existentibus, in conspectum veniebant, quorum figura ut irregularis & angulosa existebat, ita pondus, junctim sumtum, tres tantum drachmas constituebat. Sunt enim, utut numero plures, quod diximus, leviores tamen, & quoad cetera cum omnibus reliquis, ab Ill. *Bergero* adductis, & huc referendis, proprietatibus conspirantes. Bilis, simul in eadem cystide reperta, erat pauca, viscida & lenta, atque ratione coloris ex atro viridis, salvo interim ab omni vitio, scirrhoso vel alio quocunque, reperto hepate. Ventriculus flaccidior existebat una cum intestinis, & ex his cœcum colique initium colore ex atro flavescente tinctum; omentum parvum, corrugatum & corruptum, renes plus justo majores & pallidiores, a calculis tamen cum vesica urinaria vacui, dexterque pulmonum lobus pleuræ adnatus. Corpus externum monstrabat pedes œdematosos, scabiem siccam, pectusque cum artubus superioribus emaciatum. Jam, si, qua morbi specie miserabili personæ obeundum fuerit, quæratur, facile responderi potest, hydropem ascitem ipsi mortem acceleravisse, cum bilem, quam deprehendimus, calculosam illam, austeram, & corruptam, tanquam menstruum primæ digestionis summe necessarium, non potuerit non sequi chylus crudus, indigestus, & acris, hunc-que ipsa tandem M. Sæ acrimonia, qua posita, simul innumeros morbos, morborum causas, ipsamque pariter vasorum lymphaticorum diæresin, tanquam hydropis dicti causam, oriri oportere atque existere, neminem dissentientem nos habituros, confidimus. Qua in re ut per allatam in medium rationem suffulti tam certi sumus, quam qui certissimi, ita nec nobis desunt, qui, quod asseruimus, exemplis & experientia edocti, satis confirmant, testes, ut putamus, fide dignissimi, *Theophilus* nempe *Bonetus* in *Sepulchret. Tomo II p. m. 305 & 391*, nec non Celeb. *Fridericus Hoſmannus* in

Med. Ration. Syſtem. Tom. IV, P. II p. 276, itemque B. *Rolfincius*, quippe qui in aula Vinarienſi aperiens cadaver fœminium, hydrope uteri defunctum, invenit ſimul in veſica fellea lapides, globulum luſorium imitantes, plus quam triginta, fidem faciente eodem in §. 10 Diſſertationis *de calculo renum & veſicæ*, reſpondente *Claudero*, Practico Francohuſano. Ceterum, hac data occaſione, Lectori benevolo ſignificamus, nobis, ſi Deus vires vitamque conceſſerit, conſtitutum eſſe, de aere, aquis & locis Francohuſanis nonnulla commentari; cui tamen conatui quo tempore ſimus reſponſuri, vel propterea certo definire non poſſumus, quod nunc demum ejus rei cauſa cœpimus Obſervationes inſtituere & experimenta.

ALBERTI RITTER, IN COLLEGIO ILFELdenſi Regio Con-Rectoris, Epiſtolica Oryctographia Goslarienſis.

Helmſtadii, literis Buchholzianis, 1733, 4.
Plag. 2, & Tab. æn. 1.

Clariſſimus Autor, poſt brevem civitatis Goslarienſis deſcriptionem, res naturales & lapides figuratos varii generis perſequitur, quibus terra circumjacens abundat. Itaque in fodinis argillaceis loci, qui vulgo dicitur *der Bollercke*, reperiuntur particulæ ligni petrefacti, coloris nigri, multa fragmenta cornu *Ammonis* undulati, furcati, ramoſi, vel arboribus quaſi depicti, conchæ minores, lapis lyncis, nigri & obſcuri, vel etiam lucido-punicei coloris, collimus vel ætites coloris flavi, ovalis utplurimum formæ, & fragmenta putatæ urnæ ſepulchralis. Ex aliis locis, quos ſigillatim hic nominare nihil attinet, eruuntur trochi, belemnites, tellinitæ, teſtæ oſtrearum, conchæ anonymæ bivalves, conchæ venereæ, gryphites bivalves rugoſi, terebratulæ, lapides fibulares, conchites, turbinitæ, muſculites, oolithi vel hammites, lapides ſolares, oſtracitæ, alabaſtra, & maſſa lapidis friabilis coloris ferrei, miculis ſpaticis albis ſplendentibus intermiſti, quæ plena eſt matricibus concharum ſtriatarum, & ipſis elegantibus conchis

TAB. II
Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

ditione referto ſcripto, multa deſiderari, in Antiquitatibus ni-
mirum ſacris unice ſubſiſtente, illa autem, quæ politiam & rem

onchârum ſtriatarum, & iplis elegantibus con-
chis

Digitized by Google

chis univalvibus ſtriatis, colore lucido puniceo gaudentibus. Inprimis vero hæc ab Autore, tanquam magis ſingularia, & vix ubivis obvia commemorantur: 1) *Echinites*, cujus ſuperficies ſignatur cruce quinquangula, a plebe nominata *ein Alpcreutz*, *ein Truttencreutz*; 2) *Lapis ſolaris*, qui eſt arenoſus, albicans, innumeris ſolibus, coloris lucido-punicei vel flavidi, elegantiſſime quaſi exſculptis, diſſeminatus; 3) *Echinites*, communiter a figura, quam repræſentant, *lapides fibulares*, *Knopfſtein*, dicti, ex lapide calcario ſolidiore conſtantes, & cæſio ſelenite tenuiſſimo incruſtati: inter quos raro reperitur *Echinites cordatus*, propter formam cordis, quam forte violenta compreſſione acquiſivit, ſic cognominatus; 4) *Cornu Ammonis*, rariſſime integrum, ipſa cochlea marina adhuc obductum, quæ adſpicitur cochlea margaritifera lævis, coloris ſplendentis rubicundi, albidi, flavidi, formoſiſſima, cujus cavitas expletur lapide flavido duriore. Dubium non eſt, quin gratam operam harum rerum ſtudioſis doctiſſimus Autor præſtiterit, ab aliis non ſine fructu imitandus.

TAB. II Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3.

ANTIQUITATES HEBRAICÆ, SECUNDUM triplicem Judæorum Statum, Eccleſiaſticum, Politicum, & Oeconomicum, breviter delineatæ a CONRADO IKENIO, SS. Theol. D. ejusdemque in Ill. Bremenſi Lyceo Prof. Publ. Ord. & ad S. Steph. Paſt. Primar.

Bremæ, ſumtibus Hermanni Jægeri, 1732, 8.

Plag. 21.

Summe Rev. Autori, ad docendam Theologiam in Gymnaſio Bremenſi vocato, negotium docendarum Antiquitatum Sacrarum ſimul injunctum fuit. Quod initio ſecundum ductum *Relandi* faciens, deprehendit, in ejus *Antiquitatibus Sacris*, ceteroquin diligentiſſime elaborato & multifaria eruditione referto ſcripto, multa deſiderari, in Antiquitatibus nimirum ſacris unice ſubſiſtente, illa autem, quæ politiam & rem

domeſticam Judæorum ſpectant, obiter tantum tangente, ſine quibus tamen Scriptura Sacra, ubi hæc tradit, vel eo alludit, intelligi plane nequeat. Hinc ipſe de pleniori eorum delineatione in uſum privatarum ſuarum ſcholarum adornanda cogitavit; unde natum illi eſt hoc Opuſculum, quo, ad trinum Statum, Eccleſiaſticum, Politicum, & Oeconomicum, omnibus redactis, ita ſingula Antiquitatum Judaicarum capita proponit, ut in ſtatu Eccleſiaſtico partim doctrinam, partim cultum, & cultum quidem quod ſpectat, tum loca, tum perſonas, tum tempora ſacra, porro cultum ipſum, hinc utriusque, illius per ſectas & errores, hujus per idololatriam & hypocriſin depravationem, exponat; in Politico rem Judæorum, tum civilem, tum militarem, examinet; in Oeconomico matrimonium, liberos, ſervos, tectum, amictum, victum, vitam privatam, mutuaque in illa obſervanda officia, mercaturam, opificia, agriculturam, rem pecuariam, ludos, exercitia, luſtret, in morte denique & ſepultura deſinat. Hæc ita tractat, ut nec prolixitate moleſtus, nec brevitate obſcurus, ſingulari Lectoribus uſui eſſe poſſit, ſubinde etiam, vel additis Scripturæ locis, vel facta Judæorum recentiorum mentione, diſerte monens, quid vetuſtiſſimis, quid recentioribus demum temporibus in gente Judaica obtinuerit, aut hodienum obtineat, vel ita loquens, ut id attentus lector haud obſcure dignoſcere queat. Rabbinorum tamen teſtimonia privatæ tractationi reſervanda eſſe duxit. Atque de hiſce quidem lectorem ipſe in Præfatione monet. Operi præmittit Prolegomena, in quibus Antiquitates Judaicas a jucunditate, præſtantia, utilitate, in Theologia inprimis, porro a neceſſitate, commendat, fontes etiam, unde illæ ſint petendæ, ſacrum Codicem, utriusque fœderis Verſiones maxime antiquiores, libros itidem apocryphos, item *Joſephum*, *Philonem*, Rabbinos, Scriptores etiam profanos, Græcos & Latinos, indicat; nec omittendos ait eos, qui hodiernos Judæorum ritus deſcripſerunt, ſeu ipſi Judæi fuerint, ſeu Chriſtiani. *Parte I*, cum de Statu Eccleſiaſtico tractat, initium ab Eccleſia Judaica & fœdere cum illa erecto facit, quod olim cum *Abrahamo* fa-

Pag. 9.

ctum,

ctum, repetita in Sinai lege morali renovabat Deus, additis quibusdam non admodum moleſtis ritibus, quos poſt μοιχοπειάς crimen, illam gentem durius & negligentius habens, multiplicabat & aggravabat; unde jugum δυσβάςακτον & præcepta non bona appellantur *Ezech. XX, 11, 25.* Hinc *Cap. 2* ad doctores Judæorum θεοπνέυςες, Moſen & Prophetas, pergit, de quorum numero, diviſione, revelationum variis modis, munere, veſtitu, inauguratione, agens, ad hanc minus Pag. 15. recte a quibusdam unctionem referri, monet: licet ob legitimam conſtitutionem & donorum Spiritus Sancti collationem משחים *uncti* appellentur *Pſ. CV, 15, 1 Chron. XVI, 22, coll. 1 Reg. XIX, 16.* Cum *Cap. III* de Scriptis ſacris, eorumque diviſione, numero, in unum Codicem collectione, ab *Eſra* facta, ordine, in certas Sectiones diſtinctione, & charactere, &c. agit, puncta vocalia & accentuum ſigna, licet vix probabile ſit, a Scriptoribus ipſis eſſe addita, priora nihilominus indubiæ eſſe autoritatis, nec poſteriora uſu ſuo carere, ait. De doctrina Judaica, ejusque præcipuis capitibus *Cap. IV* diſſerens, eam vulgo in מעשה בראשית *opus creationis*, quod res potiſſimum naturales, & מעשה מרכבה *opus currus*, quod Deum & res divinas, ſpirituales atque æternas, tractat, diſpeſci, eundemque cum noſtra Theologia ſcopum, ſcilicet Chriſtum & fidem cum vitæ ſanctimonia, habere, affirmat, tandemque de diſtinctione legum, cum numero earum, deque modo docendi figurato per parabolas & ænigmata, omnibus orientalibus populis familiari, & in ipſo ſacro Codice recepto, ſubjicit. Doctrinam *in Scholis & Academiis* propagatam fuiſſe aſſerit *Cap. V.* Hinc de earum antiquitate, diſcrimine, privilegiis, locis, doctoribus, diſcipulis, ritu docendi, diſcendi, promovendi, de γραμματέων & νομικῶν differentia, de Scholis & Academiis in Canaan illuſtrioribus, inprimis de Synagoga magna, ejusque circa ſacrum Codicem opera, cui punctorum, vocalium & accentuum, &c. inventionem a nonnullis commemorat tribui, tractat. Cumque eam a Deo per Prophetas traditam doctrinam non diu illibatam manſiſſe conſtet, ejus corruptionem *Cap. VI*

partim ad falſos Prophetas, partim ad profanos homines, ſeu
Pag. 34. atheos, contra quos *Eſrae* jam decreviſſe dicatur, ut precibus Judæorum adderetur מן העילם עד עולם *a ſeculo in ſeculum*, partim ad varias ſectas, Eſſæorum חסידים, a benignitate & munificentia in alios nomen nactorum, Sadducæorum, Karræorum, Phariſæorum, quorum humanis traditionibus, præter verbum revelatum invectis, *Talmud* ortum debeat, & Samaritanorum, referendam eſſe oſtendit, deque ſingulis, quantum ſatis eſt, diſſerit. Hactenus de doctrina: ad cultum pergit, cujus primo loca tradit, celſa, lucos, (ante *Moſem* enim templa non fuerunt, imo priſcarum gentium nonnullæ ea exſtruere nefas duxerunt, quia majeſtatem divinam parietibus includere, & ἀδύνατον & indignum reputabant,) ædem illam portatilem, tabernaculum, cum ſtructura & vaſis, quorum præcipuum altare, intus cavum, ut facilius geſtari poſſet, terra ingeſta repleri ſolebat, unde terreum *Exod. XX, 21. Schiluntę* autem, cum fixum locum nactum eſſet, lapidibus impletum, ut Judæi volunt. Rebus in ſancto aſſervatis addunt quidam קרן השמן *cornu olei ſacri*, *1 Reg. I, 39*, & Codicem, in quo *Samuel* jus regium ſcripſit *1 Sam. X, 25*. In Sancto Sanctorum, vaſorum omnium ſanctiſſimum, arca fœderis, cuſtodiebatur; in qua quomodo juxta *1 Reg. VIII, 9*, & *2 Par. V, 10*, nihil præter tabulas fœderis, at juxta *Hebr. IX, 4*, etiam amphoram mannæ & virgam *Aharonis*, fuiſſe dicatur, explicat, & ἐναντιοφανὲς illud componit. Denique hiſtoriam arcæ cum variis ejus migrationibus per 486 annos, a ſtructo tabernaculo uſque ad abſolutum templum elapſos, ſubjicit. Reliqua, in quibus Cel. Autor eadem diligentia verſatur, recenſendo perſequi non licet; conſtabit autem ex his, quæ ſpeciminis loco proferre viſum fuit, quid de ceteris ſit judicandum.

42.
46.
55.
62 ſeq.

LE VRAY PIETISME, &c.
h. e.
PIETISMUS GENUINUS, AUTORE PETRO ROQUES, Eccleſiæ Gallicanæ Baſileenſis Paſtore.

Baſi-

Baſileæ, ſumtibus Joannis Brandmüller, 1731, 4.
Alph. 3 plag. 8.

In Præfatione, Atheiſmum, monet Rev. Autor, hæreſin eſſe longe maximam periculoſiſſimamque, quod omnem illa religionem, hujusque fundamentum, exiſtentiam Dei, aggrediatur, licet aperte alius, alius tecte magis, cauſam ſuam agat. Omnes itaque ſingulosque ſectarum, quæ ſunt inter Chriſtianos, doctores impugnare Atheiſmum debere, licet officium illud tam neceſſarium negligatur fere, aut ſaltim ea circumſpectione minus perficiatur, qua debeat, ejus etiam confutatio labore non magno adducatur ad finem. Nec affirmare dubitat, hujus erroris reos, tanquam læſæ majeſtatis divinæ violatores, eſſe reprimendos, eosque, qui vitam agant libidinibus mancipatam, ſermonibusque pariter ſuis ac libris animum prodant, aut Epicureiſmo, aut Spinoziſmo faventem, inſtar latronum, aut homicidarum, coercendos. Originem impietatis creſcentis repetit *a modo docendi dogmata religionis*. Sic nonnullos retinere doctrinas ætate ferrea natas, variaque Romanam Eccleſiam amplecti dogmata, minus cohærentia inter ſe; multosque, huic ſectæ addictos, artem nihil credendi callere, qui ſolo utilitatis ſuæ ſtudio externos illos ſacrorum ritus imitentur; qui igitur ab erroribus ſeſe tueri velint immunes, Apoſtolorum doctrinam debere perveſtigare, nec ſententiis doctorum erroneis adhæreſcere; in ſocietatem cauſarum adſciſcendum, ait, eſſe *tradendi moralia modum:* ſequi alios doctrinam moralem laxam, nimis rigidam alios; utrosque iſti inſigne damnum afferre. Adjungendos his, qui miraculis fictis, viſionibus, diverſique generis fabellis, fidem ſibi conciliare velint, rudi quidem plebeculæ imponentes, ſed prudentiorum ſeſe exponentes ludibrio, omnem denique veræ religionis amorem proſternentes. Ea impedire quodammodo poſſe, qui religionem exponant, prout eſt: ita, ſummis, quas ſecum fert religio, utilitatibus conſpectis, coerceri impietatem. Oſtendere itaque Autor vult, nec moralia religionem præcipere nimis laxa, nec dura nimis: quin potius & Dei perfectionibus, & naturæ hominis, & rationis ſanæ principiis,

cipiis, deprehendi conſentanea ſemper. Quare duplex hominum genus, & eorum, qui praxin Chriſtianiſmi ad nihilum fere redigant, & eorum, qui, præter Evangelii decreta, onus imponant conſcientiis, evitari debere. Se, ait, eo conſilio ad vocem Dei attendiſſe, quam in revelatione pariter ac ratione manifeſtaverit; lectores etiam attentos & ab affectatæ cenſuræ ſtudio alienos ſperare, niſi debito ex his meditationibus

P. I. fructu ſemet ipſi privare velint. *Primo* ſtatim loco *de natura & effectibus ſolidæ pietatis* differit, &, præmiſſa pietatis deſcriptione, ejus exponit proprietates, probeque, aſſenſum, monet, in autoritatem humanam, opinionesque hujus illiusve, minus reſolvendum: quod ita plura ſequantur incommoda, quæ cum cura recenſet. Pii hominis, prodeuntis in publicum, eſſe, ut det operam, ne incurrat omnis ejus pietas in oculos aliorum, nunquam autem, ut talis appareat, qualis non eſt. Elegantem deinde *hypocritæ* imaginem annectit, ad eos applicabilem, qui habent ſpeciem pietatis, ſed ejus vim abnegare ſolent. Emolumenta hujus vitæ commendare pietatem: quod illa ab imperio liberet affectuum, animum efficiat tranquillum, providentiæque divinæ committentem ſe penitus; quod aliorum etiam exiſtimationem nobis conciliet. Ludibrio quidem nonnunquam haberi homines bonæ mentis, ſed nunquam ob veræ ſtudium pietatis, verum ob agendi rationem ridiculam, qua in iis rebus collocent pietatis ſtudium, in quibus quærendum non ſit. Simulare certe impios pietatem, velleque videri pios, adeoque perhibere illos dictorum teſtimonium, majus omni exceptione. Multa addit alia Capitibus ſequentibus, quæ aſſerunt felicitatem hujus vitæ piis, quæque ſatisfaciunt difficultatibus, plerumque moveri ſolitis. Differit demum de præmiis, in vita altera expectandis, certiſſimis, æternis, ex virtutis tantum ſtudio proficiſcentibus. *Parte ſecunda*, quæ ſit *natura abnegationis*

P. II Sect. I. *ſui ipſius, & quam late illa ſeſe extendat*, exponit, illiusque *Sectione prima*, in *relictione omnium facultatum, quas poſſidemus*, conſiſtere negat, niſi forte, ut bona retinerentur, Evangelii præcepta eſſent negligenda, aut homines & dignitates

gnitates hujus mundi cum jactura veritatis redimendæ: quo in casu sint relinquenda omnia, ut sectemur veritatem, nec pietatem, ut omnibus hujus mundi occupationibus nuntium mittamus, aut ut in eremum concedamus, requirere. *Sectione secunda de natura renuntiationis Evangelicæ* agit, docetque, Christi asseclam renuntiare debere inordinatæ cupidini habendi, voluptatibus carnis, gloriæ aviditati, familiaritati item cum hominibus vitio & impietati mancipatis; abnegationem sui ipsius non involvere omnem philavtiæ depositionem, deque illa cum cura solideque agit. Eam ipsam doctrinam, *Sect. III* pergit, a nonnullis, præter omnem Christi mentem, extendi nimis; eos, qui se pietati mancipant, non debere renuntiare cœtibus sacris, licet mali mixti sint bonis, nec posse abstinere ab usu sacræ cœnæ, licet aliquem observent disciplinæ Ecclesiasticæ neglectum. Nec requirere pietatem, ut ab omni juramentorum abusu abhorreamus, licet eorum abusus sit cavendus; nec eandem omnem usum armorum & belli rejicere. *P. III de raritate veræ pietatis* agit; corruptionem late sese extendere docet, atque adeo circumspectionem commendat omnibus. Fontem defectuum pietatis a defectu fidei derivat: hunc autem a defectu examinis veritatum ejus generis pendere credit. *Parte IV* ad *media* progreditur acquirendæ, conservandæ, & augendæ fidei accommodata. Quo consilio Scripturæ sacræ lectionem, inquisitionem in naturam & effectus peccati, cognitionem sui ipsius, fugam omnis occasionis peccandi, consuetudinem cum hominibus piis, preces, repressionem cupiditatum carnis, solitudinem, eam tamen rationabilem, amicas aliorum admonitiones, præsentiæ divinæ recordationem, considerationem æternitatis, librorum asceticorum lectionem, circumspectionem tamen in scriptis mysticis legendis, commendat, licet omnem eorum prohibitionem minus approbare velit. *Parte V. cautelas* affert, iis observandis, qui exercitium tueri velint pietatis, tam ratione *Separatistarum*, quam aliorum, qui ratione principiorum religionis a nobis dissident; annectit denique agen-

Sect. II.

III.

P. III.

V.

di rationem, quæ Eccleſiæ miniſtris, in ordine ad errantes, eos etiam, qui ſe a communione aliorum ſegregari debere putent, incumbat.

DECIMÆ SACRÆ, SEU OBSERVATIONUM in utriusque Fœderis Libros, quinque Decades, Autore CHRISTIANO LUDOVICO SCHLICHTER, Prof. Regio Ord.

Bremæ, apud Hermannum Jægerum, 1732, 8.
Alph. 1 plag. 14.

Cum primum literæ elegantiores a barbarie, in qua per longum ſatis tempus detentæ fuerant, liberatæ paululum ac veluti renatæ fuerunt, cum ipſis etiam ſtudium Scripturam ſacram ex ſcriptoribus exteris illuſtrandi pariter atque interpretandi reviruiſſe videtur. Cum enim inſtauratores illi liberalium artium probe intelligerent, ſacras literas ſine ſolida cognitione, tum linguarum, tum antiquitatum, ea, qua decet, accuratione exponi non poſſe, in id ſtatuerunt etiam atque etiam incumbendum ſibi eſſe, ut ex Autoribus veterum & ritibus Codici ſacro lucem aliquam conciliarent. Et, quanquam negare nemo poterit, poſt renatas in Europa literas ubique ſemper fuiſſe Viros doctiſſimos, qui conſilium inierunt verbum divinum ex his duobus ſubſidiis explicandi, nec tamen quemquam facile inficiaturum arbitramur, noſtræ ætati eam inprimis laudem deberi, quod complures Viros, eosque doctiſſimos, tulerit, qui hoc genere literarum nihil ſibi duxerunt antiquius. Teſtantur id ſatis ſuperque varia volumina, Exercitationes puta ſacræ, Obſervationes ſacræ, aut Philologicæ, cetera, quibus id temporis magna lux interpretationi S. S. accenſa paſſim eſt. Atque hunc in cenſum ſuo etiam jure referendæ *Decimæ* illæ *Sacræ* ſunt, quas nuper edidit *Chriſtianus Ludovicus Schlichterus*, Prof. Regius Ord. in Gymnaſio, quod Halæ eſt, Reformatorum celeberrimus. Neque enim ſolum ex indole & natura Græcæ linguæ

guæ variis Novi Fœderis locis facem accendit, verum etiam utriusque Fœderis locos ex vaſtiſſimo antiquitatum variarum penu illuſtravit doctiſſime & explicavit. Cui rei ut fidem quandam modo faciamus, ex quinquaginta Obſervationibus, quibus hæ *Decimæ Sacræ* abſolvuntur, quasdam ſpeciminis loco perluſtrabimus, ex quibus de reliquis facile cuivis erit judicatu. Obſervatio ſtatim prima, quæ agit de *alba Chriſti veſte* ad *Luc. XXIII, 11*, ampliſſimam Cl. Autoris eruditionem, & multijugam, tam veterum, quam recentiorum, ſcriptorum lectionem, dilucide oſtendit. Nam §. 3 docet, albas Deo veſtes albumque colorem, tam in ſacris, quam in profanis, monumentis tribui; §. 4 probat, albas veſtes Sacerdotibus quondam proprias fuiſſe non ſolum inter Ebræos, ſed & inter reliquas gentes; §. 5 album tradit colorem lætitiæ emblema quondam fuiſſe, idque cum ex Scripturæ, tum ex τῶν ἔξω confirmat literis; §. 6 accedit tandem ad rem propius, & veſtium albarum uſum, inter Reges olim receptum, variis evincit teſtimoniis, cauſam vero, ob quam albas inprimis veſtes ſibi ſelegerint Reges, non ultimam cenſet §. 7 fuiſſe ſplendorem illum in colore albo conſpicuum; qua occaſione copioſius exponit vim & naturam nominis apud Græcos Adjectivi λευκὸς, cui propter cognatas notiones jungit §. 8 nomen πόλος. Togam albam vel candidam in genere fuiſſe hominum ingenuorum veſtitum apud Græcos & Romanos, quin & Chriſtianos, §. 9 obſervat, idque in ſignum ſanctitatis factum ſuſpicatur, quemadmodum apud Perſas id eſt in uſu. Atque hæc quidem omnia a Cl. Autore hactenus dicta communem illam Interpretum ſententiam, quæ ad eluſam regiam Chriſti dignitatem hoc Judæorum factum refert, ſtabiliunt. Et, licet hanc, quam modo adduximus, opinionem Doctiſſ. *Schlichterus* nolit penitus rejectam, ſubjungendas tamen rationibus, ab aliis Viris jam allatis, alias ſibi exiſtimavit, tum ex Servatoris innocentiſſimi vita acta, tum ex uſu albarum veſtium per ſe dimanantes. Quarum non ultimam cenſet fuiſſe §. 11, ut Servatorem noſtrum ſeditionis accuſarent; nam veſtes albas hominum, turbas ſeditionesque moventium, ſignum quondam conſtituiſ-

ſtituiſſe, ex *Artemidoro* erudite annotat. Altera vero §. 12 videtur cauſa, cur a Judæis Chriſtus alba veſte fuerit indutus, ut animum Servatoris, quem malum, ſimplicem, ſtolidumque putabant, indicarent. Nam, color albus etſi nonnunquam de homine bono & veritatis amante uſurpatur, eundem tamen in malam etiam partem accipi, ex *Pindaro* & *Plutarcho* comprobat Cl. *Schlichterus*. His tandem pauciſſimis addit §. 13, veſtes albas, in veterum luctu receptas, & colorem in variis animalibus pro peſſimo habitum fuiſſe. In Obſervatione III, de Deo occulto, in id operam ſuam Cl. Autor contulit, ut inde partim regiam Dei dignitatem, partim infeliciſſimum impiorum, qui faciem Dei apertam nunquam conſpexerunt, ſtatum illuſtraret. Quod ad prius pertinet, regiam Dei dignitatem, tum ex aliis S. S. locis, tum ex iis, quibus ſe occultum declarat, elucere probat §. 3, nullamque aliam ob cauſam veterum fana luce ſolis prorſus caruiſſe exiſtimat, niſi ut tenebræ illæ Numinis majeſtatem oſtenderent. Quando autem ex hac ſummi Numinis occultatione magnos Reges Perſiæ anſam arripuiſſe cenſet §. 4, ut ob eximiam, qua valebant, majeſtatem a populo ſuo rarius conſpici ſe paterentur, non immerito dubitamus, an omnes ſibi ſit conſentientes habiturus in his æque, atque in illis, quæ §. 8 de his ipſis Perſarum Regibus protulit. Ibi enim exiſtimat, diſtinctionem illam, quam inter Pontificem Maximum, quo intime utebatur Dominus, & reliquos Sacerdotes Codex ſacer conſtituit, anſam ſuppeditaſſe Regibus Perſarum aliarumque Orientis gentium, ut uni Miniſtrorum ſuorum proximum familiaritatis aditum præ reliquis concederent. Etenim, cum illa ſententia, qua omnes ritus & ceremoniæ, in veterum ſacris uſitatæ, ab Ebræis originem ſuam traxiſſe perhibentur, nec dum ſit ita ad liquidum perducta, ut illi tuto poſſit in omnibus ſubſcribi, tum idem minus videtur faciendum, in illa opinione, quæ etiam reliquos mores gentium exterarum, in omni Republica adhibitos, ab Ebræis derivat. Sed, utcunque ſe habeant iſta, negari nequit, veteres Numina ſua in lucis maxime opacis coluiſſe, docente id ſolide Cl. *Schlichtero* §. 5; quorſum etiam refert

fert nomen *αἰμούν* §. 6. Occultationem autem faciei divinæ perſpicuum iræ divinæ ſignum eſſe, demonſtrat §. 7, partim e S. Codice, partim ex exteris, quibus ſcilicet certiſſimum divinæ excandeſcentiæ indicium videbatur, niſi unum vel alterum Deorum conſpexiſſent. Idem confirmat §. 7 ex eo, quod gratioſa faciei divinæ revelatio ſolis Dei amicis contingebat. In Obſervatione IV id contendit Cl. *Schlichterus*, ut contra Cel. *Jo. Gothofr. Lakemacherum* evincat, *Jer. IV, 30*, per עינים oculos, non faciem, intelligi oportere. Hoc in loco Prophetæ reſpici arbitratur ad morem illum veterum, quo oculos vel eorum orbes fuco aut ſtibio picturatos gerebant, §. 3 ſatis aſſiduis hanc in rem allatis Autorum teſtimoniis. Inprimis vero ſupercilia nigra in magno fuiſſe pretio & honore §. 5 traditur, uſque eo, ut ipſis etiam Diis, quos pulcherrimos prædicabant, ea tribuere non dubitaverint. Obſervatio XLVII, quæ reliquis palmam præripere videtur, tum eruditionis apparatu, tum molis amplitudine, exhibet conſpicuam Principum dignitatem, ex præcipuis eorum nominibus demonſtratam. Nam, quemadmodum præſtantiſſimis veterum picturis, ſtatuis, monumentisque aliis, nomina artificum inſculpta leguntur, ita Deum, ſummum omnium rerum artificem, pari ratione cum præſtantiſſimo rerum creatarum opere, homine ſcilicet egiſſe, cenſet in proœmio §. 1 & 2. Maxime vero dignitatem imaginis divinæ in Principibus piis conſpici, cum ex aliis conſtare putat indiciis, tum etiam ex eorum nominibus. Agit autem primum de nominibus Ebraicis, quibus inſigniuntur Principes, inter quæ primum occupat locum nomen אלהים, quod non Angelis tantum, quod nonnulli ſtatuunt, verum etiam viris in cathedra *Moſis* judiciali ſedentibus, in Codice S. attribui cenſet §. 1, ita tamen, ut nunquam de ſingulis hominibus, ſed tantum de toto magiſtratus Judæorum corpore, uſurpetur. Gentiles vero Reges ſuos appellare Deos frequentiſſime conſueverunt §. 2, Græcis vero dicuntur *κρείττονες*, quo vocabulo nullum cum Cl. *Lakemachero* judicat reperiri poſſe aptius ad genuinum hujus Ebræi nominis ſignificatum exprimendum. De nomi-

ne אדוני, quod eſt alterum, annotat, illud cum vocali ֹ ſignatum, ſemper Deum verum notare - cum, de Principibus terræ, aliisque Viris Dei, occurrere. Nomen אדירים quemadmodum a Rabbinis inter Dei attributa numeratur, ita ſplendoris divini participes fiunt Principes terrarum, quando in ſacris literis eodem titulo exornantur. Huic nomini reſpondere exiſtimat Cl. Autor nomen *μεγισάνης*, in verſione *Alexandrina* non magis, quam in Novo Fœdere obvium, minus feliciter a Perſiſmo liberatum a *Georgio*. Hinc Principes apud exteros appellantur paſſim *μεγάλοι*, æque ac Dii ipſi, & nonnullis propter corporis proceritatem ac pulchritudinem regna delata fuerunt. Quartum nomen eſt נדיבים, quod munificentiam Principum ac liberalitatem indicat, ubi multa & varia affert de nomine *εὐεργέτης*, tot tamque multis olim Principibus inditum. Quintum nomen, quo Principes nominantur, eſt רועה, quod paſtorem denotat. Neque enim tantum Deus immortalis, ut jam eleganter Ebræi obſervarunt, præſtantiſſimos populi ſui Duces ex Paſtoribus legit, verum etiam gentiles veteres idem obſervaſſe hinc inde leguntur. Sequitur nomen מלך, de cujus pariter ac de nominis *βασιλεὺς* varia pro more ſuo ex veterum affert monumentis Cl. Autor, & agmen tandem claudit inter Ebræa נסיכים, quo ad unctionem ſacram, qua Reges olim initiabantur, atque in dignitate ſua confirmabantur, reſpicit ſine dubio Spiritus Sanctus. Ex nominibus Græcis tria maxime hic ſibi perluſtranda ſumſit Cl. *Schlichterus*, quorum primum eſt *Σωτῆρες*, quod præter Deum etiam tribuitur Regibus, ac Principibus bonis non magis, quam malis. Alterum eſt *σεβαςοὶ*, quo Reges veneratione & adoratione digni nobis commendantur. Tertium denique *ἄνακτες*, quod apud Græcos & Regem & dominum & Deum ſignificat, atque interdum idem ſonat, quod *σωτῆρ*. Neque tamen exiſtimandum eſt, omnes omnino Obſervationes, quæ in his Decimis habentur, ejusdem eſſe bonitatis & amplitudinis. Siquidem nonnullæ, licet pauciſſimæ, adeo breves ſunt, ac pæne ſteriles, ut, cur eas Cl. Autor reliquis inſerendas curaverit, miraturi ſint plurimi.

Digitized by Google

rimi. Huc pertinet Obſervatio XXV ad *Luc. XII*, 14, in qua nihil fere attuliſſe videtur notatu dignum, niſi ut lectionem ſibi communem magis arridere profiteretur. Et, licet de hoc ipſo loco variæ jam extent Virorum doctiſſimorum explicationes, non alienum tamen hic erit, conjecturam quandam de eodem in medium afferre, qua forſitan alii poſſint adduci, ut hujus loci expoſitioni, nondum extra omnem dubitionem poſitæ, operam impendant ſuam. Verba Scriptoris ſacri hæc ſunt: Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Ac primum quidem monemus, nobis & hanc lectionem vulgarem magis altera illa εὐδοκίας placere, & diſtinctionem communem, a nobis modo nunc exhibitam. Deinde eorum partibus favemus, qui duas hic ſtatuunt, non tres, orationis partes, a quibus tamen in eo diſcedimus, quod priorem non poſt vocem θεῷ, ſed poſt εἰρήνη, ponendam eſſe cenſeamus. Nimirum, ut paucis omnia complectamur, vero nobis videtur ſimile, *Lucam* per verba δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, nihil aliud indicare, niſi quod reliqui Evangeliſtæ efferre ſolent per nomen Ωσαννὰ, in acclamationibus olim frequentatum. Quæ nos in hanc perduxerunt conjecturam, rationes in primis duæ ſunt, quarum altera eſt, quod *Lucas* nullibi, ut reliqui Evangeliſtæ, hanc vocem ὡσαννὰ uſurpavit, altera vero, quod, ubi *Matthæus* & reliqui hanc vocem exhibuerunt, ibi *Lucas* illam Græce efferat per δόξα & εἰρήνη. Vid. *Matth. XXI*, 9, *Marc. XI*, 9 & 10, & *Joan. XII*, 13, qui omnes habent nomen ὡσαννὰ, at *Lucas* eandem rem narrans *Cap. XIX*, 38, hujus vocis apud *Matthæum* & *Marcum* bis poſitæ, adhibuit nomina δόξα & εἰρήνη. Itaque hæc verba nihil aliud niſi exclamationem angelicam continere videntur propter reconciliatum genus hominum. Sed, ut ad Cl. *Schlichteri* Decimas Sacras redeamus, licet, ut jam monuimus, in iis quædam Obſervationes occurrant breviſſimæ, nec magni admodum momenti, non tamen ipſis his Decimis eo quidquam volumus gloriæ atque eruditionis detractum, quam præ ſe ferunt, & omnibus facile probabunt. Siquidem hic multa in unum veluti faſciculum

lum congesta habentur ex antiquitatibus, quæ illustrandis Scripturæ locis inserviunt vehementer & prosunt, quæque sacrarum æque atque elegantiorum literarum studiosis fore auguramur gratissima.

SPECIMEN OBSERVATIONUM PHILOLOGICARUM in Novum Fœdus, ex LUCIANO potissimum & DIONYSIO Halicarnassæo, M. CAROLI HENRICI LANGII, Gymnas. Lubec. Sub-Rect. & Bibl. Publ. Præf.

Lubecæ, 1732, 8.

Plag. 3.

Cum multi fuerint, iique doctissimi Viri, qui summum studium summamque operam posuerunt in vindicanda Novi Fœderis puritate ex Græcis Scriptoribus, & ab Ebraïsmis, aliisque idiotismis, quoad ejus fieri posset, liberanda, tum ii omnes in duo possunt genera non immerito distingui. Namque alii id sibi negotii datum crediderunt, ut ex omnibus & singulis, quos Græcia olim tulit, & quorum monumenta ad nostra tempora pervenerunt, Autoribus eas loquendi rationes colligerent, & exhiberent, quæ elegantiam Novi Fœderis etiam atque etiam confirmant. Quo in numero sunt, ut paulo superiores, *Erasmum*, *Bezam*, *Grotium*, alios bene multos, prætereamus, id ætatis Viri doctissimi, *Jacobus Elsnerus*, *Joannes Alberti*, *Joannes Vrimoet*, alii, utpote qui ex multis variisque optima quæque Scriptoribus delibaverunt, & ad explicandam Novi Fœderis dictionem diligentissime contulerunt. Alii vero, quibus hic campus nimis late patere videbatur, rem per compendium aggressuri, unum saltem Scriptorem sigillatim curatius perlegere, &, quæ in eo facerent ad illustrandam Novi Fœderis phrasin, excerpere diligenter, animum induxerunt. Fecit id cumprimis Vir Celeberrimus, *Georgius Raphelius*, cui *Jo. Henr. a Seelen* jungi quodammodo meretur, ut eos, quorum hoc in genere scripta lucem publicam nondum aspexerunt, taceamus. Nec ultimum sa-

ne

Digitized by Google

ne locum inter hos Novi Fœderis interpretes aliquando tuebitur, ſi ex unguibus leonem judicare licet, Vir Clariſſimus, *Carolus Henricus Langius*, Gymnaſ. Lubec. Sub-Rector, & Bibl. Publ. Præfectus. Hic enim, cum, exemplo Cel. *Raphelii* incitatus, ſibi propoſuiſſet, *Lucianum* & *Dionyſium Halicarnaſſeum* ea ratione pervolvendos, ut inde, quæ ad Novi Fœderis locos nova luce colluſtrandos facere videantur, ſeligeret, mirum in modum fuit in inſtituto confirmatus literis Cel. *Jo. Alberti Fabricii* ad Cl. *Georg. Raphelium*, Præfationi Annotationum Philologicarum ex *Herodoto* inſertis, quibus hunc ad horum duorum Autorum collationem adhortatur. Quo in negotio ut eo melius verſari poſſit & progredi, laudabili ſane conſilio ſpecimen quoddam ſui laboris Cl. *Langius* cum eruditis communicavit, hac ratione ſententias eorum, qui ſunt harum rerum intelligentes, publice rogaturus. Cumque in Præfatione hujus ſpeciminis omnes harum deliciarum exiſtimatores oret, ut cum de inſtituto generatim, tum de tractandi ratione ſpeciatim, candide ſententiam aperiant, nos, inſtituti noſtri memores, de utroque pauciſſimis mentem noſtram explicabimus. Itaque, quod ad ipſum inſtitutum attinet, tantum abeſt, ut illud intermittendum eſſe cenſeamus, ut potius eo majore cura ac ſtudio continuandum ducamus, quo majorem inde fructum interpretatio Novi Fœderis eſt aliquando perceptura. Poteſt id jam nunc ex hoc ſpecimine, exiguo licet, erudito tamen, ſatis intelligi. Eleganter enim a Cl. Autore ex *Luciano* illuſtratur *Matthæi* locus *XXIII*, *5*, & ibi memorata Phariſæorum ſuperbia, perquam ſimilis *Lucianei* ævi Philoſophorum faſtui. Nec eſt dubium, quin gratiſſima ſint omnibus ea, quæ de frivolis Philoſophorum altercationibus & quæſtionibus ex *Luciano* attulit ad *2 Tim. II*, *23*, Cl. *Langius*, æque, atque illa, quæ de Philoſophorum γυμνασίᾳ σωματικῇ, quam ad virtutem multum conferre arbitrabantur, ad *1 Timoth. IV*, *8*, produxit. Nec minus ipſi dictioni Novi Fœderis ex hoc Opere emolumenti ſperandum eſt, qua de re jam abunde teſtantur, quæ *p. 11* de emphaſi verbi ἀγωνιᾶν,

γαστῆν, *p. 18* de verbo εὐφραίνεσθαι, quod non tantum de animi gaudio, quod Cl. *Alberti* & alii affirmarunt, verum etiam de corporis voluptate poni probatur, *p. 29* de verbo κομᾶν, quando ſignificat comis ſuperbire, &c. differuntur. Reſtat, ut de tractandi ratione ſpeciatim quædam dicamus. Obſervavit quidem Vir Cl. eandem rationem, quam doctiſſimi Viri, *Raphelius*, *Elſnerus*, *Alberti*, alii, tenuerunt. Sed perlegentibus nobis hoc ſpecimen paulo ſtudioſius, duo inprimis obvenerunt, circa hanc tractandi rationem monenda. Primum enim quædam obſervavimus, quæ omitti ſine incommodo ſacri loci, ad quem commentatio inſtituitur, potuiſſent. Sic ſtatim Obſervatione prima, quæ ad *Matth. II, 11*, agit de verbo προσκυνεῖν, ſi omiſſa fuiſſet notio hujus verbi, quando de adoratione civili adhibetur, nullam feciſſet jacturam ſenſus a Spiritu Sancto traditus, quippe qui, ut ſolide docetur, divinum cultum requirit, cujus loco ſi hoc verbum cum Dativo junctum fuerit adductum, multum omnino ad confirmandam dictionis Scripturæ puritatem & depellendum Ebraiſmum, a nonnullis hic creditum contuliſſet. Supervacanea etiam videntur, quæ *p. 26* de voce κυβερνήτης in medium afferuntur. Nam, licet non ſit ejus origo in Latio quærenda, ex *Luciano* tamen id hoc minus confirmari poteſt, quod recentioris ætatis eſt ſcriptor. Deinde probe attendendum exiſtimamus & laborandum, ne loci Autorum perperam intellecti adducantur. Factum id fuiſſe annotavimus *p. 30*, ubi de ſenſu verbi κομᾶν, quo eſt comis ſuperbire, eſt ſermo, ad quem probandum affertur inter alia locus ex *Luciano* de *Apolline* in Deorum dialogis *p. 129*, σὺ δὲ κόμα, ὦ Ἀπολλον, κ. τ. λ. in quo tamen κομῶν non ſignificat comis ſuperbire, ſed comas ornare & componere. Sed ſufficiant iſta in præſentia. Nos, quemadmodum non dubitamus, quin, quæ ejus eſt humanitas, Cl. Autor ea, quæ jam nunc monuimus, æqui boni facturus ſit, & eodem, quo omnes ad ſententias candide aperiendas invitavit, animo ſuſcepturus, ita ipſi ex animo & vires & tempus apprecamur, ad tam præclarum tamque utile

ſacra-

ſacrarum literarum ſtudioſis opus quamprimum ex ſententia omnium eruditorum perficiendum, & cum orbe erudito feliciſſime communicandum.

CATECHISME RAISONNE', &c.

h. e.

DIALOGUS PATRIS CUM FILIO DE Principiis Religionis & de Doctrina morum, ſive Catechiſmus rationalis, Autore Lordo quodam Angliæ ſcriptus ſermone Anglico, nunc traductus in Gallicum.

Amſtelodami, apud Wetſtenios & Smithum, 1732, 12 maj. Plag. 7.

Primum A. 1686 Londini ſermone Anglico fuit editus libellus hic, a principe quodam viro, cujus nomen ignoramus, compoſitus, nec ſolum diligenter recenſitus, ſed etiam laudatus a Cl. *Clerico* in *Bibliothecæ* ſuæ *univerſalis Tomo IX p. 95 ſeq.* quæ recenſio & huic Gallicæ verſioni, quam exhibemus, præfixa eſt. Dialogus hic eſt inter patrem & filium, quorum prior præmiſſas, ut cum Logicis loquamur, exhibet, poſterior concluſiones, inde profluentes. Recitabimus igitur concluſiones, ſive ſententias, ex quibus liber hic eſt contextus. 1) Homo amat ſe ipſum amore ſummo, id eſt, ſupra omnia; 2) Homo nihil amat, nec deſiderat, niſi quod ipſum reddere poteſt felicem; 3) Homo cognoſcere geſtit viam perveniendi ad veram felicitatem; 4) Homo conſtat corpore & mente; 5) Mens eſt incorporeum ens & immateriale; 6) Felicitas corporis pro fundamento habet ſanitatem: felicitas animæ conſiſtit in ipſius tranquillitate; 7) Felicitatem hanc homini ſolus dare poteſt hominis creator, id eſt, Deus;

8) Contemplatio mundi docet, exiſtere Deum, & eſſe ens perfectiſſimum, hoc eſt, ens neceſſario exiſtens, incorporeum, æternum, ſumma ſapientia, ſumma benignitate, ſumma potentia; 9) Deus perpetuo exercet providentiam circa res a ſe creatas; 10) Homo debet quærere & conſectari felicitatem ſuam; 11) Ratio recta eſt norma humanarum actionum, & felix eſt, qui rationi convenienter vivit; 12) Menti corpus corporisque cupiditates eſſe debent ſubjectæ tanquam domino; 13) Homo homini debet eſſe amiciſſimus, & quisque alterius debet inſervire commodis; 14) Deus, ens quippe potentiſſimum, ſapientiſſimum & benigniſſimum, humillima adoratione, ſumma fiducia & obſequio, eſt proſequendus; 15) Hic Dei cultus hominem reddit felicem; 16) Officia noſtra erga Deum, erga nos, & erga proximum, non ſolum nituntur reſpectu felicitatis noſtræ, ſed & voluntate Dei, tanquam legislatoris noſtri; 17) Bona conſcientia parit animi & tranquillitatem & voluptatem; 18) Deus, tanquam ens juſtiſſimum, non poteſt non præmiis afficere eos, qui ipſi obediunt, & eos pœnis, qui leges ipſius negligunt; 19) Hæc præmia & hæ pœnæ cum non tribuantur perfecte in hac vita, ſequitur, aliam eſſe futuram vitam, in qua boni felices, mali erunt miſeri; 20) Felicitas futuræ vitæ æterna erit & in mentis perfectione conſiſtet; 21) Traditis jam naturæ principiis neceſſe eſt adjungi divinam revelationem: quia vulgus hominum non eſt capax meditationum philoſophicarum, adeoque illi opus eſt doctore, qui & clare probet, ſe eſſe a Deo miſſum, & perſpicue exponat doctrinam divinam: imo nec ſapientiores carere queunt revelatione, quippe majori indigentes mentis luce ardentiorique voluntate colendi virtutem; 22) Ex Chriſti doctrina, vita, miraculis, morte & reſurrectione, apparet, Chriſtianam religionem eſſe veram religionem; 23) Chriſtus nobis præſcripſit & exemplo ſuo præivit ſummam ſanctitatem; 24) Chriſtus & doctrina & reſurrectione ſua nos reddidit certiſſimos de vita æterna; 25) Veram eſſe hiſtoriam de Chriſto, non commentitiam, appa-

apparet ex eo, quod diſcipuli ejus & potuerunt & voluerunt veritatem eloqui: quibus & propter miracula, quæ patrarunt, horumque miraculorum inſignem fructum, habenda fides eſt: ut adeo nihil cognoſcamus certius, quam hiſtoriæ de Chriſto veritatem; 26) Ad felicitatem æternam pervenitur præſtando officia, & lege naturæ & lege Chriſti præſcripta; 27) Unica nota veri Chriſtiani eſt obedientia erga præcepta Chriſti; 28) Ceremoniæ religioſæ non ſunt magni momenti, niſi in quantum adjuvant vitæ morumque ſanctitatem; 29) Duæ a Chriſto ipſo inſtitutæ ceremoniæ, Baptiſmus & ſacra Cœna, debent religioſiſſime retineri una cum ſcopo a Chriſto ſpectato; 30) Dogmata Theologica, quæ non habent influxum in praxin Chriſtianiſmi, ſunt nullius momenti & diſputationes inutiles; 31) Articuli fidei fundamentales ſunt pauciſſimi, doctiſſimisque viris cum ruſticis & indoctis communes; 32) Tyrannicum eſt, ſpeculationes Theologicas, fundamentum fidei non conſtituentes, obtrudere aliis credendas, recuſantes credere pœnis perſequi; 33) Ferre debemus aliorum a noſtris ſententiis Theologicis diſſenſionem, ſi noſtram alios volumus a ſuis doctrinis diſſenſionem tolerare placide; 34) Non eſt nobis impoſſibile, leges Dei præceptaque Chriſti ſervare. Nam Deus nihil a nobis exigit, quod vires excedat noſtras, ipſius gratia auctas. Ac Deo ſatis eſt, nos ſincere eniti, noſtrum ut faciamus officium; 35) Summo ardore incumbendum eſt in ſtudium ſanctitatis; 36) Diſputationes ſectarum de quæſtionibus Theologicis ad fidei fundamentum non pertinentibus ſunt opera tenebrarum, quibus abducuntur homines a pietatis ſtudio, credentes, non pietate, ſed fide ſyſtematica, perveniri ad ſalutem æternam.

INTRODUCTION TO THE CLASSICS, &c.

h. e.

IN CLASSICOS SCRIPTORES INTRODUCTIO, continens brevem Diſſertationem de illorum

præſtantia, & præcepta illos cum fructu tractandi. Accedit Specimen de Natura & Uſu Figurarum Rhetoricarum. Editio quarta auctior.

Londini, apud Carolum Rivington, & Guil. Cantrell, 1728, 12. Plag. 12.

Merebatur olim libellus elegans Autoris alio Opuſculo clariſſimi, quod laudavimus *M. Aprili 1729*, cujus fieret in his *Actis* mentio, cum primum A. 1718 prodierit. Sed nunc demum in manus noſtras pervenit ſcilicet. Age, breviter argumentum illius indicemus. Incipit a commendatione Græcæ & Latinæ linguarum, earumque præ linguis, quas viventes vocamus, prærogativa, quam ex elegantia & duratione ſua habent, atque amplitudine, & vinculo, quo cum eruditione quin religione ipſa vera conjunctæ quaſi ſunt, ut utræque res ſimul floruerint adhuc ceciderintque. Tum de ipſis ſcriptoribus oſtendit, I) ingenio illos valuiſſe pariter atque arte, ſtudio ſummo ſcripſiſſe, ſcripta a ſe emendaſſe diligenter, aliis
Pag. 1. recitaſſe. Speciatim ab ingenio ſummo commendat *Homeri* poemata, eaque ſcuto *Achillis*, a Poeta ipſo deſcripto, comparat, a *Platone* expulſum e Republica ſua fatetur, ſed receptum
13. in ipſius cubiculum. Similiter *Virgilii* ingenium prædicat, tum *Theocriti*, *Horatii*que, itemque *Herodoti*, ac *Livii*. II) Perſpicuitas laudatur præter ceteros *Xenophontis* & *Tullii*
18. Si quid eſt obſcuritatis, illud non vitio ſcriptorum, ſed antiquitatis ignorationi, & librariorum atque pſeudo-criticorum malae ſedulitati, tribuendum eſt; qua occaſione therapevticam criticæ partem extollit pro merito, & illuſtribus aliquot
35. exemplis uſum illius declarat. III) Fortunati homines fuerunt veteres ſcriptores, in magna & re & dignitate conſtituti, abundantes rebus omnibus, quibus ad magnam & generoſam animi propoſitionem excitari homines poſſunt, cum nec mercedis reſpectus, neque alia cauſa, feſtinationem imponeret, ſed ſolo fere gloriæ ſtudio ad ſcribendum ducerentur, &c.
43. quod inductione nobiliſſimorum ſcriptorum oſtenditur. IV) Numerus oratorius, V) & attemperatus argumento literarum, ac ſyllabarum ſonus, facit, ut non tantum narrari res, ſed coram

Digitized by Google

ram geri, videantur: plura hic exempla ſuaviſſima Autor proponit. VI) Hinc apparere ait ſtultitiam & improbitatem ejus generis hominum, qui verſiones Claſſicorum poſtulent, & cum impetrarint ipſa exempla antiqua, ne ſcilicet Græce & Latine diſcendum ſit, abjiciant. *Homines imperitos credere, jejunos autem jactatores, veræ ſcilicet pulchritudinis eorum expertes, perſvaſum ire aliis, interpretationes quasdam exemplis ipſis præferendas:* quæ oratio utrum placere poſſit quibusdam Gallis hominibus, neſcimus. VII) Orationes Hiſtoricorum veterum utiliſſimæ cognitu his, qui ad negotia publica adſpirant, judicantur, ac defenduntur per hanc occaſionem. VIII) Morum praecepta ſaluberrima haurire licet ex ſcriptoribus claſſicis. Hic multus in primis eſt in *Juvenale* laudando. IX) Libri ſacri multum lucis accipiunt e Claſſicis. Hic exemplis utitur accommodatiſſimis, quod in tanta ſylva non fuit difficile. Iſta fere Capite prioris opuſculi primo. Altero tradit præcepta tractandi laudatiſſimos ſcriptores, & primo delectum quendam inſtituit, qui ſint perpetuo terendi, quos ſemel cognoviſſe ſufficiat, ita, ut deinde recurrere ad eos, ſi opus ſit, poſſimus. Deinde illud inter alia commendat, ne quis, difficultate aliqua objecta, diu nimis circa illam hærere velit; pergendum potius ſtrenue, cum fere uſu veniat, ut, quæ primum intuentibus obſcura videbantur, eadem ab his, quæ ſequuntur, lucem accipiant. Conjungendi diligenter Græci Latinis, cum mutuam ſibi operam frequentiſſime præſtent, quod & ipſum luculentis exemplis demonſtratur. Antiquitatis & conſuetudinum notitiam comparandam ſuadet Autor, &, quantum ea res ad Claſſicos etiam ſacros conferat, oſtendit. Hic obiter capita quædam Novi fœderis indicat, quibus epitomen quandam totius doctrinæ cœleſtis contineri arbitratur. Sunt autem iſta *Matth. 5, 6, 7, 25, 26, 27, 28, Marc. 1, 13, Luc. 2, 9, 15, 16, 23, 24, Joh. 1, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20, Actor. 26, 27, Rom. 2, 8, 12, 1 Cor. 3, 9, 13, 15, 2 Cor. 4, 6, 11, Eph. 4, 5, 6, Phil. 1, 2, 3, Col. 1, 3, 1 Theſſ. 2, 5, 1 Tim. 1, 6, 2 Tim. 2, 3, Phil. 1, 2, 3, Col. 3, 1 Theſſ. 2, 5, 1 Tim. 1, 6, 2 Tim. 2, 3, Philemon, Hebr. 1, 4, 6, 11, 12,*

Pag. 53. 59. 67. 79. 116. 121. 127.

11, 12, 1 & 2 Petr. int. Jud. 1, Joh. 1, 3, Apoc. 1, 18, 19,
Pag. 138. *20.* Optat, Claſſicis vulgo dictis adjungi *Chryſoſtomum*, *Minucium Felicem*, *Lactantium*, quorum hic, ut aliorum alias, pulchra elogia. In fine commendat etiam Autores de Religione Anglos, eloquentiæ cauſa legendos, in quibus fere omnibus ad uſum juventutis præfert *the whole Duty of Man* h. e. librum de officiis. Alterius de figurarum uſu libelli recenſionem non expectant Lectores. Illud confirmare poſſumus, elegantem non minus, & luminibus ingenii ac doctrinæ multis diſtinctum eſſe. Non eſt Autor, quod ultimum adjicimus de eorum numero, *felicium* (ut ipſe in Præfatione loquitur) *ingeniorum, qui criticam exercent in linguas, quas non intelligunt, & characteres notationesque nobis deſignant Scriptorum, quos nunquam legerunt.* Quod in vicina præſertim Anglis regione ab aliquo tempore frequenter nimis fieri, apparet.

ΚΕΒΗΤΟΣ ΘΗΒΑΙΟΥ ΠΙΝΑΞ, *SEU CEBETIS Thebani Tabula, Opera THOM. JOHNSON, M. A.*

Londini, impenſis Autoris, 1720, 12 maj.
Plag. 12.

Cebetis philoſophi Thebani Πίναξ, ſeu Tabula, qua vitæ humanæ ratio mirifice depingitur, in magno ſemper pretio fuit, eamque ob cauſam non modo a viris doctis, inter quos *Aldus*, *Luſcinius Ottomarus*, *Hieronym. Wolfius*, *Salmaſius*, *Meric. Caſaubonus*, *Berckelius*, *Gronovius*, principem locum tenent, aliquoties edita; ſed etiam ab aliis in varias, quas Europa habet, linguas translata conſpicitur. Hæc, quæ a Cl. *Th. Johnſon* promulgatur, editio, in puerorum quidem uſum, ut libri præ ſe fert titulus, potiſſimum concinnata dicitur, eruditorum tamen ſimul inſervire poterit uſibus, ſiquidem cum optimis quibusque Codicibus, quos typis impreſſos noſtra videt ætas, diligenter collata, novam, eandemque ſatis accuratam, verſionem nobis exhibet. In qua conficienda non Latinas tantum & Gallicas, ſed & inprimis Anglicam, a *Jer. Collier* elaboratam, verſionem editor ob oculos habuit. Nam, quæ ab *Hieronym. Wolfio* prodita erat, verſio, propterea quod vir Græce doctiſſimus in Codices minus emendatos inciderat, a *Cebetis* ſententia interdum aliquantiſper abire videbatur, ut jam olim *Gronovius* in ſuis ad hunc librum animadverſionibus obſervaverat. Illius & aliorum ſelectiores notas Criticas in fine libri ſeorſim poſuit *Johnſonius*, quibus ſuam interdum ſuperaddidit ἐπίκρισιν, ſimulque *Ludovici Odaxii Patavini*, qui multum gratia apud *Fredericum*, Urbini Ducem, olim valuit, & literis Græcis eo tempore renaſcentibus magnopere obſtetricatus eſt, verſionem attulit, & locupletiſſimum Græcarum vocum indicem contexuit.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. X.

LIBER JURIS CIVILIS URBIS VERONÆ, ex Bibliothecæ Capitularis Codice, quem Wilielmus Calvus, Notarius, Anno Domini MCCXXVIII ſcripſit, per BARTHOLOMÆUM CAMPAGNOLAM, Cancellarium Capituli Veronenſis, & Archi-Presbyterum Parochiæ S. Cæciliæ, nunc primum editus.

Veronæ, apud Petrum Antonium Bernum, 1728, 4 maj. Alph. I plag. 14.

Multum debere JCtos, eos nempe, queis de meliore luto Deus præcordia finxit, viris doctiſſimis, quorum indefeſſa induſtria infinita veteris memoriæ mediique, quod vocant, ævi monumenta indagantur, eruuntur, in publicam lucem proferuntur, ſæpius a nobis obſervatum eſt, quod in iisdem paſſim occurrant, quæ ad legi iuum ſcientiam exornandam illuſtrandamque faciunt. Eo autem maior apud Juris ſtudioſos initur gratia, quo major fructus eſt, qui ex noviter vulgatis Codicibus Tabulisque ad eos redundat, quod per iſtos maxime contingere ſolet, qui vetuſti Juris reliquias ex Ar-

chivorum Bibliothecarumque clauſtris productas communi omnium uſui exponunt, & quos inter eximium ſibi conciliavit decus *Bartholomæus Campagnola*, Reverendiſſimi Capituli Veronenſis Cancellarius ſpectatiſſimus. Hic muneris opportunitate uſus, vetuſtiſſimum Librum Juris Civilis Urbis Veronenſis, quem in avtographo quingentorum annorum Codice deliteſcentem adhuc cognoverat, typis deſcribi fecit, quod

Præf. p. X. *utilem non modo ad mores antiquorum, & vivendi ac juſtitiam adminiſtrandi rationem dignoſcendam & cultum urbis demonſtrandum, ſed præcipue etiam ad loca plurima, quæ in veteribus Notariorum Inſtrumentis teſtamentorum aut quorumvis contractuum, & in ipſo antea edito Statutorum Veronenſium libro, vocabulorum obſoletorum obſcuritate paſſim occurrunt impervia, mirum in modum illuſtranda & aperienda neceſſarium pene* arbitraretur. Initium Operis eſt tale: *Hæc eſt Poſta communis civitatis Veronæ. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen. Incipit Liber Juris Civilis urbis Veronæ ad honorem Dei, & glorioſiſſimæ ejus Genitricis, & beatiſſimi Zenonis, cujus ſacratiſſimi corporis conſolatione gaudemus, & patrocinium, munimen, &*

pag. 211. *ſalvamentum Civitatis Veronæ.* In calce legitur: *Expletus ac peractus eſt liber iſte Juris Civilis urbis Veronæ in menſe Martii, qui fuit in Anno Domini MCCXXVIIJ Indictione I Domino Comite Manfredo de Curte Nova Poteſtate exiſtente Veronæ - - - Ego Wilielmus, qui dicor Calvus, Domini Ottonis Regis Notarius, prædicta ſcripſi. Inſuper Magiſter Rodolfinus de Vicentino eandem miniaturam fecit.* Recte omnino vel *Calvus* ille, vel quicunque alius huic Operi inſcripſit titulum, *Libri Juris Civilis*, & prorſus ex mente Imperatoris noſtri *Juſtiniani*, qui in §. 2 I. de Jur. Nat. Gent. & Civili, *Nam ſi quis*, inquit, *velit Solonis vel Draconis*, adeoque & Veronenſium, *leges appellare Jus Civile Athenienſium* (Veronenſium) *non erraverit.* Ceterum, a legibus Romanis, quas noſtrorum hominum vulgus unice ſplendido Juris Civilis titulo mactat, plurimum diſſidere, cum levis totius Operis inſpectio, tum manifeſta quædam loca ſatis

Digitized by Google

tis docebunt, in quibus hæ Veronenſium Leges a Quiritium Jure clare diſtinguuntur. Cap. XXXVI: *Et venditiones vel alienationes, quæ factæ ſunt pro Communi, vel fient ab eo, cui Poteſtas committet, perpetuo firmas tenebo; ſed deinceps factas ab illis duobus, quibus hoc ſpecialiter pro Communi Veronæ eſt, vel fuerit commiſſum, firmas tenebo: eo ſalvo, quod ab Anno Domini MCCXXVIII indictione VI die ultimo Julii, quod ille, cujus res fuerit alienata ab Æxtimatoribus pro Communi ſi fuerit deceptus ultra dimidiam juſti precii, poſſit agere infra triennium, ſicut poſſet alias de Jure Communi, ad venditionem reſcindendam vel ad juſtum precium ſupplendum.* Nec dubitamus, quod Capite LI cautum: *Solennitates Novellarum Conſtitutionum ſervare non tenear in libelli oblationibus, ſatisdationibus, feriis, dilationibus, ſportulis, dandisque poſſeſſionibus*, ad Νεαρὰς *Juſtiniani* pertinere. Ad easdem Leges Romanas reſpicere exiſtimamus Cap. LXXXII: *In Criminibus non ſim adſtrictus judicare ſecundum leges, vel meo arbitrio diffinire poſſim.* Luculentiſſime autem Cap. CCVII in hunc modum de Conſulum officio conſtitutum legitur: *Et ſint octo Judices pro Conſulibus, qui per triennium in ſcholis ad Leges audiendas extra civitatem Veronæ ſteterint; & non poſſit eſſe aliquis Conſul pro Judice, niſi ſteterit in ſcholis ad Leges audiendas, ut dictum eſt:* ex quibus ſatis patet, fuiſſe Leges in ſcholis audiendas a Jure Civili Veronenſi diverſas, earundem etiam Legum in Communi Veronenſium autoritatem fuiſſe eximiam, ut adeo in verbis etiam Capitis CLXIX, *Jus ſecundum Leges & bonos mores & ſtatutum hujus Civitatis Veronæ dicam, Leges* de Jure Romano, *Statutum Civitatis Veronæ* de hac ipſa *Poſta* accipiamus. Diſquirit eruditiſſimus *Campagnola* in Præfatione, num hæc ſit compilatio Juris Veronenſis omnium prima, an vero antiquiora exſtiterint hujus urbis Statuta; & in poſteriorem inclinat ſententiam, maxime motus iis, quæ in Pace Conſtantiæ leguntur. Nobis idem videtur veriſſimum, licet, pace Cl. Editoris dixerimus, locis, quæ ex Pace Conſtantiæ excitat, non admodum

pag. 36. 44. 64. 161. 128. pag. IX.

moveamur. Illa enim priora, quibus Imperator *Fridericus* concedit, ut Civitates, ad quæ Pax Conſtantiæ ſpectat, easque inter Verona, exerceant conſuetudines, *quas ab antiquo exercucrunt vel exercent, tam in foro vel in nemoribus & paſcuis & pontibus, aquis & molendinis, ſicut ab antiquo habere conſueverunt, vel habent in exercitu in munitionibus civitatum in jurisdictione, tam in cauſis criminalibus, quam in pecuniariis &c.* ad Jura magis & Privilegia, ad quæ & juris de pecunia & de crimine dicundi poteſtas pertinet, quam ad Leges & Jurium Codices reſpicere videntur: & poſteriora illa, quod Nuntius Imperatoris *cauſas examinabit & definiet ſecundum leges & mores ipſius civitatis*, de Legibus Romanis accipere licet, prorſus ut in paulo ante allegato Cap. CLXIX Juris Veronenſis: *Jus ſecundum leges & bonos mores & ſtatutum hujus Civitatis Veronæ dicam.* Eſt hic Scriptorum illius ætatis mos perpetuus, ut Legis vel Legum nomine per excellentiam Romana Jura exornent I Feud. I §. 3: *Hoc autem notandum, quod, licet filiæ, ut maſculi, patribus ſuccedant* legibus, *tamen ab ſucceſſione feudi removentur*; II Feud. XXXVII pr. *eodem prorſus obſervando, quantum ad ordinem gradus, qui continetur in* legibus; II Feud. LVI: *& quæ ut indignis* legibus *auferuntur.* Verum enim vero quis, etiam deficientibus rerum geſtarum monumentis, negare auſit, civitatem tam ab antiquo nobilem, tam iſta tempeſtate, quæ Pax Conſtantiæ fiebat, præclaram, ut vel primo loco in Tabulis illius Pacis legatur, peculiaribus Statutis fuiſſe exornatam, licet temporum injuria omnes Codices hoc Veronenſi priores interciderint. Sed & hic ipſe Codex ſatis monſtrat, per ea, quæ poſt Cap. CCLXIII leguntur, priora illa capita eſſe anno MCCXXVIII antiquiora, poſteriora dicto demum anno eſſe ſuperaddita, quod ipſum veteris Juris Supplementum dubio procul occaſionem ſubminiſtravit, ut publicus civitatis Codex a *Wilhelmo Calvo* deſcriberetur, atque ita, ut omnium noviſſimus, ad noſtram usque ætatem ſervaretur. Denique, cum totius Operis compages, ordine prorſus nullo coaliti, ſatis monſtrat, alluvionis ritu Jus illud Veronenſe in iſtam mo-

Pag. 195.

lem

lem excreviſſe, tum ſtilus prorſus ſingularis; eſt enim totus ille liber, tot capitibus conſtans, unum Jusjurandum Rectoris, manifeſto indicio, primam iſtorum Statutorum baſim atque fundamentum fuiſſe Sacramentum Poteſtatis Veronenſis, paucis dubio procul capitibus conſiſtens, cui per ſeculorum decurſum tot capita pedetentim paulatim addita ſunt, ut in Juris Civilis Veronenſis Volumen ſat ſpiſſum, licet tenore ſermonis minus commodo, evaſerit. Non injucundum erit, nonnihil exempli loco adduxiſſe, maxime, quod ita omnibus Juris Civilis ſtudioſis perſpicuum futurum ſit, hoc Juris Veronenſis Civilis corpus ab illo Romano multum abire. Cap. XXI ſtatutum, *ut ne Judices, de appellatione cognoſcentes, alicujus appellationem admittant, niſi primo ille, qui appellaverit, juraverit*; idem in Germania noſtra alicubi ſervari, ex ipſis rerum argumentis didicimus. Cap. XXIII, *a quolibet poſſeſſorio judicio & a quolibet gravamine licere appellari ad Poteſtatem*; Cap. XXIX, *principalem debitorem prius conveniendum, quam fidejuſſorem, licet renunciatum fuerit illi Juri*; Cap. XXXIX, *Commodatarium teneri de omni fortuito caſu, eo ſalvo, quod ſi animal commodatum fuerit, non teneatur commodatarius, ſi eo modo interierit, vel deterius factum fuerit, quomodo interiiſſet, vel deterius factum fuiſſet, ſi commodatum non foret*; Cap. CXVII, *creditori, ſi per decennium ſiluerit, nec uſuras inde acceperit, vel in termino non ſteterit, vel ſi debitor per prædictum decennium per ipſum creditorem extra trevam non ſteterit, poſt decennium audientiam non dari*; Cap. CXX, *viam per fundum alienum non niſi XL annis præſcribi*. Sed & illi, qui JCti non ſunt, maxime ſi eos antiquitatis & linguæ patriæ ſtudium tangit, habebunt, quod agant, fructumque ex illius Voluminis lectione ferent. Inde diſcere eſt, quinam *Æxtimatores* Veronæ fuerint, Magiſtratus, qui & bonis debitorum vendundis, & confirmandis minorum Eccleſiarumque contractibus & fundorum vendendorum vel permutandorum æſtimationibus præfuerunt Cap. XXXIII. *Ambaxatores*, Legatorum privatorum genus, ex Cap. CXXIX & CCXLVIII noſcere datur. *Cercatores*

tores inquiſitorum genus fuiſſe leguntur Cap. CLXXIX, quorum fuit, in priorum Magiſtratuum res geſtas inquirere, &, num aliquid turpiter acceperint vel habuerint, indagare. Ipſum *Poſtæ* vocabulum, pro Lege municipali initio Operis verbis ſupra adſcriptis uſurpatum, ſingulare eſt. Clariſſimus locus eſt Cap. II: *ſecundum leges & bonos mores, &* Poſtas, *ſive Jus Civile infra ſcriptum*, adde Cap. XI, ſi lubet, pag. 13, & Cap. XXXIII pag. 31. Uti origo nominis dubio procul a latina voce *Poſita* eſt per contractionem, ita nulli dubitamus, ſenſum eſſe germanizantem, *Poſta*, *Geſez*, *Sazung* a *Sezen*, *Ponere*. Similis naturæ vox eſt *Podere*, quod *Ducangius* in Gloſſario explicat *Poſſeſſionem, prædium ruſticum*; & ſane favet noſtri Juris Veronenſis Cap. CLXXX: *Item nullus homo de diſtrictu Veronæ, qui habet caſtrum ſeu Villam vel aliud* Podere *in confinio diſtrictus Veronæ*, &c. conf. Cap. XXXIV. Verius tamen eſt, omnem alicujus hominis ſubſtantiam, aut id, quod in ea præcipuum eſt, immobilia puta, eo nomine veniſſe, *das Vermœgen*. Cap. XXXV: *Et ſufficiat, ſi ſubaſtatio facta eſt de bonis, hoc modo: Bona, ſive* Podere, *quæ fuere quondam Martini & nunc ſunt ſuorum heredum*. Germanicam originem hujus locutionis ſatis deſignat uſus verbi infinitivi pro nomine ſubſtantivo. *Potere* autem eſt infinitivus, in lingua ruſtica ſervatus, verbi obſoleti *Poteo*, cujus in Latio ſupereſt participium *Potens*. Ejusdem commatis ſunt illa Cap. CCLXXVI, *Item, ſi in aliqua villa diſtrictus Veronæ - - mercator cum mercibus ſeu cum* avere *in die boſpitatus fuerit - - ut navis vel* avere *in nocte cuſtodiatur - - & damnum datum fuerit de navi ſeu de* avere &c. Quid impulerit *Ducangium* ſcribere, eſſe ex Gall. *Avoir*, ignoramus. Eſt ex latino *Habere*, cui & Gallicum, *Avoir*, ſuam originem debet, per Germaniſmum infinitivi pro nomine Subſtantivo. Nos dicimus, *die Haabe*. Nimis manifeſta ſunt veſtigia Veronenſium olim Germanizantium in eorum Jure Civili, ut ad Gallos recurrere nihil opus ſit. Cap. I pag. 2: *Nec ſpia ero nec guida ero ad dampnum Veronæ*. Non effugerunt hæc verba diligentiſſimum *Ducangium*, ſed ex rivulo

Hier.

Digitized by Google

Hier. dalla Corte Hiſtoria Veronenſi, cujus nunc fontem beneficio noſtri *Campagnolæ* tenemus. Noſtri dicunt *Spæhen, Ausſpæhen,* Belgæ *Spieden. Octavio Ferrario* pro more eſt a Latino *Speculor.* Rectius Cl. *Wachterus* in Gloſſario ſuo, cum in Præfat. §. 13, tum in ipſo Gloſſario voce: *Spæhen. Sturmenum* eſt noſtrum *Stürmen.* Cap. LXXXVIII: *Si quis in* Sturmeno *vel Aſſultu cum armis interdictis vulneraverit,* &c. item Cap. CV. *Si aliquis fuerit manifeſtatus per duos Juratos bonæ opinionis alicujus villæ, quod tuliſſet arma interdicta per villam, ſtando, eundo, & redeundo per villam, aut ad aſſultum vel* Sturmenum, *auferam bannum.* Vocabulum hoc effugit *Ducangii* diligentiam. *Roſta* vox noſtris Architectis notiſſima occurrit Cap. CXXXVI: *Nec permittam eſſe vel fieri per Foſſatum Buſſeti - - aliquam* Roſtam, *vel aliquod impedimentum.* Noſtri etiam ſermonis ſunt *Waldemanni* Cap. CLXXXIII de Lanceis, Lanzonibus & Baleſtis non portandis: - - *Hoc tamen ſalvo & addito, quod Poteſtas Veronæ poſſit concedere deferre dicta arma aliis in ſervicio Communis Veronæ, & ſaltuariis &* Waldemannis, *etiam hominibus habitantibus in confinibus diſtrictus Veronæ,* & *Walcarii* Cap. CXCIII, ut nullum miniſterium habeat Gaſtaldionem niſi de ſe. - - *exceptis Molendinariis &* Walcariis, *qui poſſint habere Gaſtaldionem, quem voluerint de Dominis Molendinorum & Fullonum ſive* Walcatorum. Poſſunt & hæ voces novo *Ducangio* ſupplemento eſſe. Sed redeamus ad ipſum Opus. Hujus præterea frontem laudatiſſimus Editor *quinque documentis* antiquis Seculi XII, XIII & XV, calcem duobus *Opuſculis Ratherii Epiſcopi Veronenſis* exornavit, quorum alterum eſt *de Vita & Translatione S. Metronis*, alterum *Epiſtolæ duæ ad Manaſſem, Epiſcopum Vicentinum.* Magno beneficio obſtringet antiquitatis amatores, maxime autem Juris veteris ſtudioſos, eruditiſſimus *Campagnola,* ſi alias locupletiſſimi Archivi gazas, inprimis *Synodales Tebaldi & Petri Scaligeri, Epiſcoporum,* ac *Capitulares Conſtitutiones,* XIII & XIV Seculo publicatas, nec non *Latini Hoſtienſis & Veletren-*

trenſis Epiſcopi Cardinalis & Aquilejenſia Provincialia Statuta, ejusdem antiquitatis, præſtantiſſima opera ſua in lucem publicam vindicabit.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΓΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΑ ΤΡΙΑ,

h. e.

ARISTOTELIS DE RHETORICA, SEU Arte dicendi, Libri tres, Græco-Latini.

Cantabrigiæ, 1728, 8 maj.

Alph. 1 pl. 14.

Quamvis nonnulli, qui *Ariſtoteli* adſcribuntur, ejusque nomine circumferuntur, libri tanto tamque acuto viro vix digni merito habeantur; digniſſimi tamen ſuo Autore jure optimo cenſentur, quos *de Arte Rhetorica* conſcripſit, quique ad noſtra tempora pervenerunt, libelli. Nam, ſive acumen inventionis, rerumque copiam, ſive methodum præceptorum, ſive denique dicendi genus, quæ in his libris elucent, conſideremus, vere *Ariſtotelicum* hoc Opus reperimus, non injuſte a nonnullis *aureum* appellitatum. Nec ipſum Autorem hujus monumenti puduiſſe, vel ex eo intelligitur, quod non dubitavit ad ſcripta alia a ſe jam tunc edita paſſim provocare. Et continentur ſane his libris præcepta bene & appoſite dicendi univerſa, & compendium Artis Rhetoricæ abſolutiſſimum. In hac vero, de qua dicere inſtituimus paucis, editione ipſa verba *Ariſtotelis* Græca, textum vulgo appellant, exhibentur ad exemplaria ſelectiora ſtudioſe emendata, ſatisque accurate, ſi nonnulla operarum errata exceperis, typis exſcripta, & non ſolum in Capita, ut in aliis factum, ſed & in Sectiones, his breviores, diſtincta. Ipſis *Ariſtotelis* verbis proxime ſubjungitur ſingulis paginis Latina interpretatio, quæ, licet in plerisque Græco ſenſui præclare reſpondeat, & ſæpius non tam verbum de verbo exprimat, quam ipſam Autoris mentem illuſtret, tamen ſuis non plane caret maculis. Quodſi enim id inprimis

mis requiritur in interprete, ut, in quamcunque linguam transfert aliena, pure & genio linguæ, in qua ſcribit, convenienter loquatur, utroque hoc vitio Latinam hujus editionis interpretationem laborare, obſervavimus haud difficulter. Sic *pag. 49* nomina *γρυπότης καὶ σιμότης* redduntur *naſi aduncitas & ſimitas.* Equidem nomen *aduncitas* ſatis Latinum eſſe novimus, an vero *ſimitas* eodem civitatis Romanæ jure gaudeat, non immerito videmur dubitare. Et eadem pagina jam dudum ab elegantioris literaturæ ſtudioſioribus barbariſmis annumeratum *e contra*, in hac ipſa Latina interpretatione legitur, ut taceamus *prolixa*, *prolixitas*, ſenſu omnino minus probato adhibita *p. 522*, & *430 congruitas.* Nec ipſa *Ariſtotelis* ſententia ubique pro eo, ac decet, expreſſa videtur. Nam, quando *p. 50* verba, *πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι*, ita Latine vertuntur: *ad legum lationem quidem libros de regionum peregrinationibus utiles eſſe*, vix appoſite ad mentem ſcriptoris reddita videntur, cui non de libris peregrinationum in alienas regiones, ſed de ipſis his peregrinationibus in exteras terras, ſermo eſt. *Pag. 522* Græca, *Δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν*, ſic Latine efferuntur, *Oportet enim rem haud prolixe narrare, ut nec exordiri prolixe, nec prolixam fidem facere.* Non facile quisquam, licet Latine doctiſſimus, quid ultima ſibi, ut reliqua omittamus, verba velint, *prolixam fidem facere*, intelliget, niſi Græca, ipſis longe clariora, conſulat. Interim tamen hæc ipſa interpretatio minime raro ita verba *Ariſtotelis* circumſcribit potius, quam reddit, ut Commentarii vices ſuppleat. Vide *pag. 63, 96, 419*, alibi. Quod ad Obſervationes, quæ proximum ab interpretatione locum occupant, attinet, ſatis nobis videbimur de iis dixiſſe, ſi ex una pagina eas decerptas exhibuerimus. Itaque *pag. 127* hæc leguntur: *Rejicit diviſionem nonnullorum Rhetorum, forſan Iſocratis, qui in cauſarum numero complexi ſunt etiam ætates hominum & habitus. Neque enim ætates eſſe veras actionum cauſas, niſi tantum ex accedenti, ut oſtenditur exemplo juvenum. Neque*

etiam fortunas, ut exemplo divitum & egentium. Ex quibus intelligitur, methodum in illis analyticam tantummodo tradi. Atque his ipsis annotationibus inseruntur etiam loci, ad quos *Aristoteles* hinc inde provocat, Autorum non aliorum solum, verum etiam ipsius *Aristotelis.* Quorum hi quidem ea, qua par est, accuratione citantur, illi vero satis perfunctorie, vix libro, nedum capite aut versu, nominato, afferuntur. Variis denique lectionibus, quibus infima cujusque paginæ pars contigit, semper præfigitur Γρ. sensu omnino dubio, cum hac ratione non constet, utrum lectionem receptam, an variantem subjectam, ducat Cl. Editor præferendam. Nobis certe neutrum in hac editione locum habere posse videtur. Nam, tametsi in multis præstat illi, quam ipsa verba præ se ferunt, lectioni inter varias relata scriptura, sicut *p. 81, 192,* & alibi, tamen in non paucis etiam huic illa omnino est anteponenda, quemadmodum *p. 50, 112, 502,* &c. Unicuique *Aristotelis* libro statim subjiciuntur annotationes in eum quædam ex *Victorii, Majoragii* & *Fabri Paulini* Commentariis selectæ. Ceterum, quemadmodum universo huic Operi præmittitur præter Præfationem brevem Tabula generalis, seu ἀναπεφαλαίωσις trium *Aristotelis* librorum, sic ad calcem accedit Index rerum in his ipsis libris memorabilium Latinus. Neque id nobis silentio plane prætereundum esse existimamus, eundem, qui hos *de Arte Rhetorica* libros *Aristotelis* edidit, Autorem etiam simili ratione editionem libri *Aristotelis de Poetica* emissurum, quod ex iis perspicitur, quæ modo datæ Tabulæ generali subjecta editiones *Aristotelicorum* librorum indicant, quibus in Annotationibus Autor est usus.

JOANNIS GEORGII LIEBKNECHT, SS. Theol. D. & ejusdem ac Mathem. in Academia Giessena P. P. Ordin. &c. Societatis Regiæ Britannicæ & Boruss. Membri, Hassiæ subterraneæ Specimen, clarissima testimonia diluvii universalis, hic & in locis vicinioribus occurrentia, ex triplici regno, animali, vege-

vegetabili, & minerali petita, Figurisque æneis expoſita, imo omnis antiquitatis exempla certiſſima exhibens, occaſione arboris in mineram ferri mutatæ, quæ variis Obſervationibus & nova ferrum ex limo coquendi methodo illuſtratur. Cui accedit 1) Cel D. JO. GEILFUSII Tractatio Latine facta de Terra ſigillata Laubacenſi; 2) Diſſert. Epiſtolica Autoris de Serratis & bigatis nummis, ad locum Taciti de Moribus Germanorum Cap. V.

Gieſſæ & Francofurti, apud Eberh. Henr. Lammers, 1730, 4. Alph. 2 pl. 21, cum Fig æn. 16.

Liber, curioſo argumento eminens, Sereniſſimo Principi Magnæ Britanniæ & Walliæ, Electoratus Brunſuico-Luneburgenſis Hæredi, *Friderico Ludovico*, eſt inſcriptus, oſtendens, Autorem S. Rev. A. 1727 d. 14 Dec. in Societatem Scientiarum Britannicam fuiſſe receptum. Opus ipſum ante decennium & quod excurrit, ſcilicet A. 1714, in forma octava lucem primam adſpexit. At nunc inſignibus ditatum acceſſionibus, & illuſtrationibus locupletatum, bonis avibus prodiit denuo, invitamentis precibusque Virorum ſummorum id expetentibus. Diſſertatio *de Nummis ſerratis & bigatis* olim per Epiſtolæ modum ad Rev. Abbatem Loccumenſem, *Juſtum Chriſtophorum Bœhmerum*, & Illuſtrem *Jo. Georgium ab Eckart*, data erat. Obſervationum *de Antiquitatibus quibusdam Solmenſibus* partem in hiſce *Actis* jam *Anno 1727 Menſe Auguſto p. 373 ſeq.* cum orbe erudito communicavimus. Quibus per eam ſaliva fuit mota, ii hic invenient delicias ſuas. Tractatio, *de Haſſia ſubterranea* ſuſcepta, in *tres* abit *Sectiones*. *Prima* evolvit argumentum de univerſalis diluvii reliquiis. *Secunda* complectitur regnum minerale, & ex hoc arborem in mineram ferri in Wetteravia mutatam. *Tertia* ex adductis eo usque reliquiis Wetteravicis, tam artis, quam naturæ operibus, contemplatio transfertur ad triplex regnum phyſicum & ad metamorphoſin illarum reliquiarum.

Singula ſpirant cultum Numinis ſincerum, judicium limatiſſimum, induſtriam & accurationem elogiis majorem. Fundamenti loco præmittitur id, quod ex doctrina de creatione ad faciem terræ innoxiam, & inundatione univerſali in deterius lapſam, illuſtrandam, tum e ſacris literis, tum ex lumine ra-
Pag. 17 ſeq. tionis & teſtimoniis ethnicorum, facere videbatur. *Spiritum Domini, qui ferebatur ſuper aquis*, non fuiſſe ventum intenſiſſimum, eumque naturalem, argumentis non contemnendis evincitur. Inprimis vero id liquido eſt oſtendendum, terram ante lucem illam *Gen. I, 3*, nondum per unam alteramque viciſſitudinis periodum ſtetiſſe. Sunt enim inter Anglos viri longe perſpicaciſſimi, qui a Moſe periodum telluris Adamicam deſcribi exiſtimant, rati, ſufficere homini ad vitam æternam deducendo, ſi norit, hoc univerſum a Deo eſſe creatum & conſervatum, quamvis ab inciſo primo *Gen. I* usque ad inciſum tertium innumerabilia carptim enarrentur, vel potius attingantur, quæ ex viſceribus terræ inſpectis penitius evolvi queant. Unde enim ſunt partes navigiorum in mediterraneis profundiſſimisque terræ cavernis? Undenam gemmæ duriſſimæ tenent concluſas vermiculorum figuras aquarumque guttulas? Materia cornea pyritis circumdata excoctionis
21 ſeq. videtur potius nota, quam inundationis. Sic illi. De luce primigenia & excitatione ejusdem Autor porro diſſerit, ac exinde diverſa terræ ſtrata derivat. Terram illico exuiſſe na-
25 ſeq. turam benigniorem, ſimul ac homo a Deo deſciverat, idem contendit, invitis aliis, qui eam terræ labem diluvio demum credunt inuſtam. Per תהום *Gen. VI, 11*, intelligit interiorem terræ locum, ſeu ipſum gravitatis centrum, cujus fontes ſinguli rupti moles aquarum ſuppeditaverint, adornando ca-
29. taclyſmo Noachico ſufficientes. Hac ratione multis obviam itur objectionibus, quæ contra Diluvianos nectuntur, partim exiguam aquæ marinæ copiam in partes vocando, partim, tantam foſſilium diſſipationem vix una inundatione fieri potuiſſe, cauſando. Diluvii Noachici ex lapidibus figuratis de-
33 ſeq. ducta veritas ſua luce radiat. Verendum tamen eſt, ne vaſa præpropere conclamemus. Dantur enim figurata terræ

cor-

corpora, quæ ſunt recentioris originis : exiſtunt figuræ ex appreſſione corporis, e. g. in marga humectata, in topho, in argilla, uti id ſtalactites, oſteocolla, lithobiblia,& alii lapides, loquuntur. Diſtincte oſtendendum eſſe, alii clamant, ex unico univerſali diluvio figuratos diluvii teſtes univerſos prodiiſſe: hypotheſin illam de ſpeciebus nonnullis animalium in diluvio Noachico penitus exſtinctis argumentis eſſe conroborandam, ne aſylum ignorantiæ & elabendi rima credatur patere. Sunt, qui conſultiſſimum ducunt, recenſeri obſervationes accurate, omiſſis hypotheſibus & concluſionibus: facile enim fieri poſſe, ut ob amorem hypotheſeos ſemel ſuſceptæ obſervationum veritas depravetur,& minus dextre exponatur. Cum, terram ſtare immotam, & Antipodes non dari, crederetur, neglexerunt plurimi attentionem, in ea phænomena dirigendam, unde motus terræ & Antipodes comprobari potuiſſent. Sufficit, literis ſacris aſſeri diluvium Noachicum,idque univerſale. Ita ratiocinantur nonnulli, an recte, id alii judicent. At Vener. Autor longe ſecus ſtatuit, nihilque eorum omittit, unde pateſcere poteſt, ſtrata terræ perturbationibus afflicta & corpora petrefacta eſſe monumenta diluvii Noachici. Figuras animalium & herbarum, quæ ante & poſt inundationem illam feralem fuerunt conſpicuæ, easdem exſtitiſſe,ex eo com- Pag. 44.
probare conatur, quod formæ rerum ſint immutabiles. Quo
leviora fuerunt corpora emota, eo tardius ſubſederunt. Unde 46.
contigit, ut petrefacta leviora circa ſupremam inveniantur ſuperficiem, graviora cum æque gravibus ſubſederint altius.
Terra paludoſa, quæ vocatur *torfa*, eſt miſcellanea quædam 51.
colluvies, conſtans præcipue erica & muſco demerſis, bitumine & ſulphure nonnullo exſatiatis. Arbores, herbæ & frutices, ſolidioribus ac bituminoſis ſtratis immerſi, induruerunt; reliqui ſunt exeſi ac ab aeris perlabentis vi conſumti. Piſcium 53.
figuræ, lapidibus impreſſæ, indicant, materiam lapidum ejus- 56.
modi olim fuiſſe mollem & fluidam. Conſervationi figurarum inſerviunt afflatus metallici. Unde id quoque patet,
metalla adhuc poſt diluvium fieri & conſolidari. Suſpicatur 60.
Autor, ſpiritum & eſſentias, e ligno alneo elaboratas, idem in morbis martialibus efficere, ac ferrum rite paratum.

Soli alnorum cortices ſuppeditant tinctoribus nigrum ſuccum,
Pag. 62 ſeq. perinde ac ⊕ aut ♂ acido quodam corroſus. In *Capite tertio Sectionis primæ* ſiſtuntur nonnulla diluvii monumenta
70 ſeq. Wetteravienſia, ex regno animalium repetita. Huc refert Vir Vener. trochitas varios, quos vocat *ſtellares* & *aſterias*. Pace tanti Viri monemus, hos aliosque trochitas, quorum centenæ ſunt ſpecies, eſſe partes petioli, cui encrini inſiſtunt, &, quia encrini quondam frutices fuerunt, ad regnum vegetabile videri referendos. Veſtigia impreſſorum trochitarum, qui interierunt, obvia ſunt in ſaxis Hercinici jugi, prope Hanenklee copioſiſſimis. Exinde apparent ea ſpectatoribus paſſim in lithophylaciis. Omittimus alia petrefacta, hic producta. De-
107 ſeq. ſcribitur porro Numen *Boni Eventus* multo eruditionis apparatu, una cum nummis Romanis per Wetteraviam & ad Rhenum obviis. *Sectionis primæ Capite tertio* præter antiqua
130 ſeq. monumenta, ex regno vegetabili deducta, explanantur ligno-
140 ſeq. rum & lapidum teſtes diluvii univerſalis. De urnis Gieſſenſibus inſeruntur nonnulla, nec non de Munzenbergenſi-
186 ſeq. bus diluvii monumentis. Apparent hic folia variarum arborum & algæ ſpecies. De nummis Romanis, in Wetteravia inventis, proferuntur non contemnenda. Urna ad vicum Villingen curis Illuſtriſſimi Comitis Solmenſis & Braunfeldenſis, *Wilhelmi Mauritii*, debetur. Fuit hæc quoque orienti obverſa. Idem momentum ſitus jam a Cl. *Joanne Mordono* Anglo notatum. At, quænam ſubſit ratio, nemo ſatis expoſuit. In urna Laubacenſi A. 1719 annulos æneos inventos, ex *Tab. IV Fig. I*, his *Actis A. 1727 p. 375* inſerta, æſtimare licet. De Cattorum annulis ferreis locus exſtat perſpi-
200. cuus penes *Tacitum de M. G. Cap. 31*. Sed hi ſunt ænei. Suſpicio eſt, ære ſignatam fuiſſe immortalitatem. Germani forſitan bullas Romanorum ſunt imitati, armillasque, in ſiniſtro
204. brachio adhibitas. Si nobis liceret addere ſuſpicionem noſtram, annulos iſtos pro ſignis ligamentorum haberemus, quæ inſtar armillarum a ſimulacrorum cultoribus adhibita fuerunt. Nonnulla hanc in rem attulit Illuſtris quondam *J. G. ab Eckart* in *Comment. de Rebus Franciæ Orientalis L. XXIII. p. 417.*

435.

Digitized by Google

435. Hinc Vener. Autoris diligentia ad regnum minerale progreditur, ac venuſta promit philoſophemata de arbore in mineram ferri mutata, de qua jam in hiſce *Actis A. 1710* mentio facta, nec minus in *Anglicanis Memoires of Literature A. 1710 Nov. 7 fol. 152.* In *Sectione ſecunda* ſpecimina peritiæ Phyſicæ, Chymicæ, Antiquariæ, Theologicæ, ac Mathematicæ, eduntur loculentiſſima, quæ apud Autorem legi malumus. Projectio arborum ſubterranearum ab eodem tri- Pag. 409.
buitur inundationi Noachicæ, earumque commutatio in lapides & metalla oſtenditur. Corollarii loco docetur diluvii illius univerſalitas. Nummi ſerrati & bigati ad extremum col- 423.
locantur in luce. Bigatos illuſtrat locus *Plinii L. XXXIII, 3*, ex quo conſtat, eis ſignum bigarum fuiſſe impreſſum. Serratos a figura ſerræ impreſſa dictos, multi contendunt. Addunt alii, ſerratos ab ambitu ſerrato dictos. Autor eos potius a typo profundius impreſſo, quo literæ conſerratæ, i. e. connexae & implicatæ, repræſentantur, denominatos eſſe judicat. 472.
Tales ipſe ex apparatu ſuo numiſmatico in medium profert, & in Tabula adjecta cum lectore communicat. Suſpicatur, *aſperos nummos* veterum ab hiſce non abludere. Tudicula 475.
ſimili premuntur nummi noſtri, cum ad minus pretium devolvuntur. Quare fit credibile, ſerratos ob certi pretii determinationem ſimiliter fuiſſe notatos. Opus ipſum Indice, diligenter contexto, abſolvitur.

ESAIÆ PUFFENDORFFII, POTENTISSIMI Magnæ Britanniæ Regis Conſiliarii in Supremo Appellationum Tribunali, Introductio in Proceſſum Civilem Electoratus Brunſuico-Luneburgici, Provinciarumque ei annexarum, Bremenſis, Verdenſis, Lauenburgenſis, Hadelenſis, nec non Ducatus Brunſuico-Guelpherbytani, Epiſcopatus Hildeſienſis, & Comitatus Schaumburgenſis.

Francofurti & Lipſiæ, impenſis Jo. Jac. Fœrſteri, 1733, 4.
Alph. 4 pl. 17.

Eſt

Est omnino illorum laudanda opera, qui ad processum judiciarium introducunt eos, qui ad causidicinam naturali quodam impetu feruntur; illorum præcipue, qui non infamibus & pestiferis cautelis hominum ad forensia bella sese præparantium, & quorum plerique ad malitiam & improbas artes natura proni sunt, animos seducunt atque pessumdant. Quamvis enim tot Compendia Processus in librariorum tabernis venalia sint, illa ut vix una vehere queat ratis, nihilominus desunt adhuc semper ejusmodi Compendia, in quibus ordo, methodus, atque solida scientia utramque paginam faciunt. Plerique, qui ad scribendum rei judiciariæ ordinem accesserunt, tanquam canes ex Nilo bibentes nimis festinarunt, & cœcos parturiverunt catulos. Sola Saxonia Superior hac singulari atque præcipua felicitate utitur, quod præstantissimi exquisitissimique Viri certatim quasi ad fori adyta eduxerint sacratam Themidi juventutem. Regnant ibi *Rauchbarus*, *Berlichius*, *Carpzovius*, *Rivinus*, *Menckenius*, *Gribnerus*, *Bergerus*, *Wernherus*, *Barthius*, *Leyserus*, qui in aureis Commentariis suis quotidianum fori usum severe inculcant. Veniunt nunc in eandem fortunæ partem Brunsuico-Luneburgenses terræ, &, quæ iisdem parent, provinciæ, quarum jura nunc publici juris facit Ill. *Puffendorffius*, & cum exteris cordate integreque communicat. Est sanctum venerandumque literatis hominibus *Puffendorffianum* nomen, & nunquam emori sinet grata posteritas illud incomparabile par fratrum, *Samuelem* & *Esaiam Puffendorffium*, Viros immortalitate dignissimos. Illorum merita feliciter æmulatur *Puffendorffianarum* opum *Puffendorffiani*que ingenii hæres, libri hujus plastes doctissimus, & jam aliis elaboratissimis scriptis editis nomen clarum atque illustre consecutus. Ipse enim primus iter fregit, ducibus relictis, & partes processus judiciarii terrarum Brunsuico-Luneburgensium omnes egregie atque erudite persecutus est. *Quinque Partibus* totum hoc Opus absolvitur. *Prima pars* de *Processu judiciario in genere*; *Secunda* de *Actibus Processus Civilis præparatoriis*; *Tertia* de *Actibus Processus mediis*; *Quarta* de *Actibus*

Pro-

Proceſſus poſterioribus, & quidem ſuſpenſivis & devolutivis; Quinta de *Actibus Proceſſus poſterioribus, & quidem executivis*, præcipit. Quamlibet Partem in Capita, & Capita in Sectiones minutulas, dividit Autor. Sed ſingula Capita ſingulasque Sectiones recenſere, vel ſpecimina afferre ex hoc Opere, libri conditio prohibet, præſertim cum nobis, qui manſuetioribus Muſis delectamur, cum turbida & bellicoſa iſta natione nihil ſit commercii. Quapropter brevibus edocebimus Lectores noſtros, quæ hujus libri dos ſit. Illuſtrat Autor ita Braunſuico-Luneburgenſium terrarum jura, ut Romana, Pontificia, Imperii Germanici & vicinarum provinciarum jura cum iisdem ſolicite conferat, quæ aliquam cum illis ſimilitudinem habent, explicet, quæ ab iisdem divortium faciunt, cordate indicet, æquitatemque legislatorum Sereniſſimorum in legibus hiſce condendis ex merito dilaudet. Non vero ſolos forenſium myſteriorum doctores ſequitur, verum etiam in conſilium vocat melioris notæ JCtos, ex quorum fontibus rivulos ſuos nonnunquam irrigare ſolet. Opus profecto, quod non ſolum illis, qui in foro verisque litibus verſantur, ſed etiam eis, qui formam & ordinem proceſſus aliarum terrarum ſcire cupiunt, apprime utile futurum ſit.

TABULÆ ANATOMICÆ, IN QUIBUS CORPORIS humani omniumque ejus partium ſtructura & uſus breviſſime explicantur. Acceſſerunt majoris perſpicuitatis cauſa Annotationes & Tabulæ æneæ; Autore JOANNE ADAMO KULMO, *Med. Doct. ejusdemque & Phyſices in Atheneo Gedan. Prof. Publ. Ordin. & Acad. Imper. N. C. Sodale.*

Amſtelodami, apud Janſſonio-Waesbergios, 1732, 8 maj. Plag. 14, Tabb. æn. 28.

Undecimus jam annus eſt, quod Cl. Autor, ſuis præcipue auditoribus conſulturus, Tabulas has Anatomicas, easdemque patria lingua conſcriptas, primum edidit, quod tironibus Anatomiæ ſpiſſiores Anatomicorum libros tædium, Compendia vero, ob inopiam figurarum, obſcuritatem parere ſatis cognoviſſet. Divenditis non ita multo poſt exemplaribus, prelum denuo ſubiit libellus A. 1725, ſed inſignioribus Obſervationibus, velut altera parte, auctus. Tertiam nunc præ manibus habemus editionem, eandemque Latine verſam, prioribus cum propter figurarum numerum, earumque & chartæ nitorem, tum alias etiam acceſſiones & decora, ſuperiorem. Una re non ſatis placet. Erant in altera editione ſingulis Tabulis ſingulæ utplurimum paginæ deſtinatæ, ut uno velut conſpectu omnia cujusvis Capitis momenta facillimo negotio paterent, Annotationibus ad calcem rejectis. Eundem ordinem retenturus erat Cl. Autor, ſed aliud Bibliopolæ videbatur, qui notas ubique textui ſubjunxit, adeoque effecit, ut ob ſpatii anguſtiam diſtractæ Tabulæ per plures ſæpe paginas protendantur. Figurarum nonnullas in nova hac editione Autor ipſe delineavit, reliquisque nunc latius diſtributis addidit, adeo, ut nunc ſingulæ Textus tabulæ, quarum duodetriginta numeramus, ſingulis quoque figurarum Tabulis illuſtrentur. Ex his ductus thoracici delineatio Ill. *Ruyſchio* maxime approbata eſt, cui etiam Opuſculum Autor dedicavit. A Germanica editione verſio hæc vix ac ne vix quidem diſſidet, verbo tantum uno vel altero hinc inde adjecto vel mutato; ipſumque libellum tam ſcite & concinne conſcriptum eſſe jam in medicis Germaniæ ſcholis conſtat, ut inter præſtantiſſima Compendia ſuo jure referatur. Ipſæ autem Annotationes eo valent, ut vel Tabulas illuſtrent, vel, quæ brevius ibi dicta erant, latius deducant, quod exemplo ligamentorum, articulationumque, oſſium & foraminum cranii, item ramificationum arteriarum, &c. liquet, aliæ controverſias Anatomicas tractent, nonnullæ etiam argumentum Phyſiologicum perſequantur. Nos pro more noſtro breviter quædam afferemus. *Pag. 26* omnem differentiam glandularum & vaſculorum glandulas mentientium unice in membra-

na,

na, qua glandulæ inveſtiuntur, poſitam eſſe exiſtimat, utpote quæ in ſimplici illa vaſculoſa compage vel plane deſit, vel quibusdam in locis forte adeo tenera exiſtat, ut ſub præparatione facile dilaceretur, adeoque viſui ſe ſubducat. *Pag. 64* fœminarum æque ac virorum capillos ab injectis vinculis fieri longiores contendit. *Pag. 78* ita commercium mentis & corporis explicat, ut ab harmoniæ præſtabilitæ ſyſtemate parum vel plane non abeſſe videatur. Quia plures ex Anatomicis, interque illos & *Heiſterus*, negarunt, foramen *Stenonis* in palato poſt dentes inciſorios in hominibus & animalibus vivis, eorumque cadaveribus, reperiri, quanquam in ſceletis deprehendatur, *pag. 90* Noſter monet, ſe illud in cervo, urſo, capreis, leporibus, vitulis permultis, canibus, aliisque animalibus, & nuper in puero duorum annorum, obſervaſſe, rationemque illud detegendi deſcribit. Cum in altera editione Germanica unus fere ductui *Coſchwiziano* ſaffragatus eſſet, nunc *p. 94* dubius hæret, an forte in illa monſtri lingua, quæ tum temporis per aliquot dies cum annexis partibus aquæ fuit injecta, venas ſanguine elatas, & aquam continentes, an vero ſub venarum ramis veros ductuum ſalivalium ramos deliteſcentes viderit, quas, cum, *Heiſtero* obſervante, natura hic ſæpius ludere ſoleat, deinceps tam facile reperire non potuit. *Pag. 162* embryonem per os liquore amnii nutriri negat & pernegat. Illud vero miramur, quod *pag. 140* nomen inteſtini coli a colica repetit, cum potius, dolorem colicum ab hoc inteſtino, in quo potiſſimam ſedem habet, dici, ſatis conſtet; item, quod *pag. 14* Myologiam *Cowperi* cum novis Autoris acceſſionibus nondum innotuiſſe perhibet, cujus tamen Operis ſplendidiſſimam editionem jam ante hos novem annos in *Actis* Noſtris dilaudavimus.

MORBI EPIDEMII BREVIS DESCRIPTIO ET curatio per Diaphoreſin, Autore JO. DE GORTER, A. L. M. Medicinæ Doctore, & Profeſſore Ordinario.

Harderovici, apud Wilh. Brinkink, 1733, 4.
Plag. 3½.

Cum ea ſit morbōrum epidemice graſſantium indoles, ut quivis alia facie incedat, aliamque poſcat medendi methodum, hinc dubium ſub initium reddat Medicum, qua potiſſimum ratione nondum ſatis cognitum hoſtem aggredi deceat; recte omnino ii, quibus perſpecta eſt morbi indoles, ſanandique compendium, publico proſpiciunt commodo, qui ſæviente adhuc malo, ſuam aperiunt ſententiam. Quo nomine jure prædicandum eſt Cl. Autoris ſtudium, quod morbi catarrhalis, qui præterita hyeme totam fere pervagatus eſt Europam, juſtam ideam, atque remedia huic congrua, ingenue communicavit. Ortus ille eſt, poſtquam præmature primum gelu ſteterat aqua, inde vero, cum frigus increſcere deberet, aer humidus, cœnoſus, nubilus, & præter conſuetudinem calidus, atmoſphæram teneret; quo ipſo materia inſenſibilis perſpirationis retenta in corporibus, acrisque facta, tenuem illam atque ſubtilem conſtituit affectus hujus catarrhalis cauſam. Quæ, pulmonibus maxime infeſta, difficilem reſpirationem, tuſſim, anxietatem, pectoris dolorem fere pleuriticum, induxiſſe viſa eſt; cui non raro febricula, plus minusve maligna, acceſſit, facile tamen, materia irritante remota, remittens, phlegmatibus pulmonum ex humoris mucilaginoſi, latera bronchiorum obtegentis, tenacitate ortis, hisque miaſmatibus imprægnatis, ſub ſputi forma ſuccedentibus, unde tuſſis importuna, quæ ob irritationem materiæ, in ſucco aſperæ arteriæ & membranæ pituitariæ potiſſimum hærentis, continuo irritabat, non parum levaminis accipere ſolebat. Penſitata accuratius hujus mali indole, has formandas eſſe indicationes perſpexit, ut, quia tenuis ſit & volatilis materia, illa per inſenſibilem perſpirationem educatur, cumve multa viſciditate corporis intricata hæreat, ea ſolvatur, & utraque ejiciantur. Cui intentioni abunde ſatisfacere deprehendit ſpiritum ſalis ammoniaci extemporaneum, ex ſale ammoniaco in aqua ſoluto & filtrato, & liquore alcalino ex ſale tartari ſimilive, inter ſe miſtis, paran-

parandum; in cujus locum etiam bini hi ſales, aqua deſtillata diluendi, præberi poſſunt. Quod remedium tam certo tollendis catarrhis profuiſſe aſſeverat, quam cortex peruvianus intermittentibus ſiſtendis inſervit; atque hanc formulam ſibi familiarem commendat: ℞ Aq. puleg. hyſſopi aa ℥iv, ſalis ammon. depur. abſinth. aa ℈ij, Rad. contrayerv. Theriac. aa ʒß, Laud. Liquid. Sydenh. gtt. xx, ol. cort. citr. ſaſſafr. aa gtt. iv, Sacch. a. ʒj, Syrup. papav. a. ℥j. M. capiat quavis h. ℥j. Quam ita tamen temperaverit, ut, urgente æſtu febrili, calefacientia minueret, & ſal prunellæ adderet, motu vero languente, aquam theriacalem, tincturam croci, &c. adderet. Hanc methodum ſuam ut eo magis illuſtraret, primo docet, cur ab uſu mucilaginoſorum expectorantium, catarrhis frequentiſſime deſtinari ſolitorum, abſtinendum eſſe duxerit. Materiam peccantem in larynge potiſſimum & membrana pituitaria hærere, antea deduxit, his vero illa incraſſantia neque immediate, neque mediate, aliquid ſolaminis afferre, perſpicue oſtendit. Non immediate, utpote quæ has partes cito præterlabantur, & ad ventriculum deferantur: neque vero mediate, cum actione ventriculi & inteſtinorum ita attenuanda ſint, ut per lactea vaſa, quæ nihil glutinoſi recipiunt, tranſire queant, atque ſanguine ſemel miſta, iterum coire in mucilaginem non poſſint. Imo, ſi concederetur, ea ad pulmones immutata pervenire, potius pulmonum plexus iis obſtruerentur, quam ea per vaſa excretoria minima tranſſudarent; demum ipſa materia peccans tenuis & acris aut corrigenda, aut quantocyus evacuanda, ne mora diuturniore magis corrumpatur, quam ſcilicet ejusmodi involventia conciliarent, tenaciusque adhærere facerent; cum contra reſolventia ſalina phlegmata tenacia abſtergant, ſicque felicem expectorationem promoveant. Demum, methodum ſuam non ſola obſervatione practica confirmari, ſed theoreticis etiam principiis egregie reſpondere, evincit. Materiam enim inſenſibilis transſpirationis eſſe lympham, in involucris fibrarum nervearum ab arteriis minimis eo tendentibus ad lubricandas illas depoſitam, quæ, peracto hoc munere, dum in corporis peripheria hæc in-

volucra in corpus reticulare mutantur, juxta latera papillarum evaporet, quibus accedunt emiſſaria arteriarum lymphaticarum in cute, pulmonibus, aſpera arteria, patula, ſimilem liquorem exhalantia. Si vero ab aere humido vel frigido impediatur hæc evacuatio, humorem retentum ſtagnare vel retro pelli, indolemque pravam acquirere, atque partim nervis, in quorum involucris hæret, moleſtam reddi, partim, pulmones & membranam pituitariam irritando, majorem humorum copiam eo allicere, ſicque generare catarrhum. Medicamentum vero laudatum, ex ſale volatili & neutro aqua dilutis conſtans, promtiſſime ad partes affectas pertingere poſſe probat. Neque enim opus eſſe cenſet longis illis per inteſtina & vaſa lactea ambagibus, ſed protinus in ore, œſophago, & ventriculo a venis abſorberi, & per ſyſtema vaſorum ad minima usque ferri; ubi levi ſuo ſtimulo lentos humores reſolvant, atque acre illud exhalando ſecum auferant. Qui ſalutaris effectus eo felicius impetretur, ſi & alia remedia, motum vitalem languidiorem excitantia, hiſce prudenti conſilio jungantur.

FRANC. ERNESTI BRUCKMANNI EPISTOLÆ itinerariæ XIII - XXIV.

Wolffenbuttelæ, 1729, 1730, 4.
Pl. 12, Tabb. æn. 9.

Duodecim priores Cl. *Bruckmanni* Epiſtolas itinerarias in hoc ipſo *Supplem. Tomo X Sect. II p. 84* recenſuimus. Nunc de duodecim aliis, quas deinceps edidit, pauca commemoranda ſunt. Harum igitur prima, quæ eſt ordine tertia decima, de lapidibus agit odoratis: quarta decima de remediis quibusdam odontalgicis: quinta decima de farina foſſili, qualis in Saxonia & Sileſia reperitur, neque aliud quidquam eſt, quam marga quædam farinæ ſimilis: decima ſexta, cum duabus, quæ ſequuntur, de ſanctis Medicis: decima nona de memorabilibus Quedlinburgenſibus: vigeſima de tuberibus terræ: vigeſima prima de Medicis Viennenſibus

bus A. 1723, 1724, 1725, eorumque ſcriptis medicis: vigeſima ſecunda de iisdem rebus, & de medicina Viennenſi: vigeſima tertia de alga ſacharifera, polypo marino petrefacto, kakerlacken, frutice koſzodrewina, & arbore limbowe drewo: denique vigeſima quarta de marmore variorum locorum. In hac Epiſtola quinque & ſexaginta recenſentur marmorum ſpecies, quæ omnes inveniuntur in ſic dicto monte pinifero, *am Fichtelberg;* quarum ſingularum exempla proſtant in ſuppellectili lapidea Cl. Autoris, polita, & in formam quadratam accurate redacta.

ADDITIONES NECESSARIÆ AD CONſideratione m corporis ac motus, anno elapſo coram Acad. Sc. Petropol. inſtitutam.

Rigæ & Halæ Magd. in officina Rengeriana, 1732, 4. Plag. 6.

Conſiderationem corporis ac motus, a Cl. *Schreibero* coram conventu Academico Petropoli A. 1731 inſtitutam, *Menſe Februar. A. 1732* recenſuimus. Hanc, cum obſcura viſa eſſet nonnullis, iisque acumine præditis, nunc reiteravit Vir doctus, clarioremque ac certam reddere, & contra varias objectiones defendere, conatus eſt. Capita fere præcipua hæc ſunt: vim motricem exiſtere in omni corpore: hanc ex viribus elementorum compoſitam eſſe: vim inertiæ corporis eſſe vim veri nominis, quippe cum corpus quodvis, vi inertiæ, reagat in agens, & reagere ſit agere, & actio ponat vim: vim inertiæ eſſe vim movendi minorem, ad majorem alius corporis vim motricem ſub contraria directione relatam: vim mortuam æque conjunctam videri cum motu, ac vim vivam, niſi quod illius motus ſit inteſtinus magis, hujus vero magis ſenſibilis: vim elementorum nuncupari non poſſe vim movendi: eandem, ad generandam vim inertiæ in corpore confluentem, non niſi præpoſtere dici poſſe vim inertiæ elementi; rectèque nos in his *Actis* mentem Cl. Autoris expreſſiſſe: vim derivativam eſſe vim primitivam corporis

ris ſpecificatam vel modificatam, modificataque una vi motrice, eo ipſo vires motrices univerſas modificari in æternum, & tranſitum ex chao in materiam ordinatam conſtitiſſe in modificatione vis unius primitivæ: vim mortuam eſſe vim motricem partialem in corpore, ex viribus aliquot conſpirantibus compoſitam, inſufficientem tamen ad motum corpori inducendum, ob vires reſiſtentes, vel in ipſo corpore ſuperſtites, vel in vicinis: denique paſſionem eſſe actionem minorem, ad majorem homogeneam relatam. Perſuaſus eſt Autor nobiliſſimus, ſe & Viro erudito, qui contra Diſſertationem ſuam dubia movit, & ceteris omnibus, ſatisfeciſſe, neque ullo loco hæſurum attentum Lectorem, ſi ſaltim animo tenuerit, quæ ipſe ſuppoſuit, perſpecta.

ESSAY SUR L'ESPRIT, SES DIVERS CHARACTEURS & ſes differentes operations.

h. e.

TENTAMEN DE INGENIO, DIVERSIS EJUS Virtutibus & Operationibus.

Pariſiis, 1731, 12 maj.

Plag. 22.

Qua ambitione nonnulli ex Gallis ingenii ſagacitatem, quam *bel eſprit* vocant, genti ſuæ aſſeruerint, aliis omnibus facultatem hanc negantes, ex *Bouhourſii*, *Bellegardii*, aliorumque, ſcriptis, quorum compendia paſſim in *Actis* his olim dedimus, abunde conſtat. Difficile erat litem componere, cum cauſæ Gallorum advocati, vocis ambitum ſatis deſcribi, aut conceptum verbis apte delineari non poſſe, contenderent. Intercedit jam Autor Operis hujus, accurate explicaturus, quid voce hac intelligendum ſit, ut conſtet, cui vero facultatem hanc jure tribuere liceat. Indignatus enim, frequenti nimis atque vulgari ejus uſu factum eſſe, ut ingenii ſagacitas, ſive *bel eſprit*, tribuatur hominibus, in quibus vix micam ſalis invenias, aliis immerito detrahi, quaſi ab omni intel-

lectus

lectus virtute deſtituerentur, altius rem repetere, atque ipſas ideas, quæ voce hac comprehenduntur, curioſe evolvere ſtatuit. Sequi tamen principia Logicorum, Metaphyſicorum, & reliquæ Philoſophorum cohortis, conſultum non duxit, atque ſublimia, ut ait, *Carteſii*, *Malebranchii* & *Lockii*, inventa aſpernatus, ab errore ſolicite ſibi cavere inſtituit. Siquidem in omni ſcientia theoretica ſuſpicioſum nonnihil eſſe deceat, veretur, ne magni hi viri profundis meditationibus ſuis meras fabulas Romanenſes potius excuderint, quibus incauti faſcinantur, quam ſolida, quibus inſtruamur, quibusve in veritatis via provehamur, ſyſtemata. Rejecta igitur omni, quam ab illis accepimus, doctrinæ ſupellectile, in ſe ipſum deſcendit, inque ſuo intellectu argumentum hoc rimari ſuſcipit. Eo tendens, *primo Capite* in ingenii humani naturam, *ſecundo* in cauſas errorum ejus inquirit; *tertio*, quæ ſit illa virtus, quam Galli *bel eſprit* vocant, ſcrutatur; *quarto* intellectus humani bonitatem metaphyſice conſiderat; *quinto* de uſu ejus in civitate politica agit; & *ſexto* vanam atque ſuperficiariam ingenii humani oſtentationem depingit. Explicaturus itaque, quid ſit cogitare, & quibus præſidiis opus ſit, ut recte ac graviter cogitemus, repetit res geſtas intellectus ſui a primis infantiæ annis, obſervans, alias ideas ex prioribus gigni, alias novis deſtrui, & ſolam animi attentionem celerrimo ipſarum motui, ne intellectum prætereuntes evaneſcant, poſſe opponi. Sic extra ſe quaſi poſitus Autor, *Archimedi* ex balneo proſilienti ſimilis, inveniſſe demum ſibi viſus eſt, ingenium, quod Galli *eſprit* vocant, eſſe virtutem recte cogitandi, atque cogitationes illas accurate eloquendi. Deprecatur autem hunc vocis ingenii uſum, quem vulgarem atque paſſim obvium eſſe contendit, cum Philoſophi voce illa innatam homini ſubſtantiam immortalem exprimere ſoleant. Philoſophorum ſermone ingenium principium vocandum eſſe, vulgari autem virtutem ſive facultatem dici poſſe, arbitratur. Definitionem ingenii, a ſe inventam, a brevitate, claritate, atque ambitu, vehementer commendat, magnaque verborum pompa demonſtrationem ejus pollicetur, quam pau-

cis deinde absolvit, suam demonstrandi rationem rigidæ methodo assuetis vix probaturus. Virtutem vocat ingenium humanum, ut intelligatur, donum naturæ illud esse liberaliter concessum, quod nostra industria mercati haud sumus. Recte vero ac sapienter hominem liberali illa largitione uti, debito honore ac cultu munificentiam naturæ prosequi, atque ita acceptum donum paulatim expolire, ornare, & amplificare, circumspiciendo studiose media, quæ artes ac doctrina suppeditant. Legere itaque omni animi attentione opera, ex eodem ingenii fonte promanantia, inquirere in cogitationes, verba, & figuras Rhetorum, secum reputare, an recte alter cogitaverit, scite ea, quæ proponit, disposuerit, eoque ordine omnia exhibuerit, qui instructo his artibus judici probari possit. Excolitur magis hoc naturæ donum amica cum aliis conversatione, qui eandem, quam a natura accepere, facultatem studiose exasciarunt, dum ad ordinem, quem vel cogitantes, vel distribuentes meditationes suas, sectati fuerunt, accurate attendimus. Cum itaque ingenii sagacitas virtute recte cogitandi absolvatur, necessarium ducit Autor, ante definire, quid sit cogitare, quam de cogitationum veritate ac præstantia arbitrari liceat. Ideæ, quæ dum menti repræsentantur, cogitamus, Autori tabulæ pictæ esse videntur, quæ externa objecta animæ nostræ exhibent. Illæ cum magis minusve perfectæ sint, animum qui per sensus tanquam ministros suos cum ipsis cohæret, vel fortiter, vel languide feriunt; quapropter, objecta vel obscura vel clara, parva aut magna, pulchra aut deformia esse, judicamus. Novum hunc mechanismum esse, Autor arbitratur, cujus fons in intimo animæ cum sensibus nexu deliteſcat, vix certius, quam ex effectu, inveniendus. Inde sequi putat, geminam esse recte de objectis cogitandi methodum, alteram generalem, alteram magis particularem. Recte enim cogitat, qui partem duntaxat objecti alicujus accurate percipit, etiamsi omnem rei ambitum conceptu suo haud complectatur. Qui solem tanquam sidus concipit, ei hac cogitatione falsi nihil repræsentatur; sed multa adhuc desiderantur, ut hæc solis idea perfecta sit, siquidem omnibus ejusmodi universalibus ideis

deis obſcuri aliquid adhæreat. Generales rerum ideæ objecta quaſi per tranſennam exhibent, cum altera cogitandi methodo longe clarius repræſententur atque explicentur, ubi v. g. ſolem non ſolum tanquam ſidus, quod ipſi cum pluribus aliis objectis commune eſt, ſed tanquam corpus, concipimus, cui ſoli honor ac dignitas terram noſtram illuſtrandi ac fovendi relicta ſunt. Eum igitur, cui ingenii gloriam tribuimus, ideis non modo veris, ſed completis ita atque exaſciatis, inſtructum eſſe par eſt, ut verbis eundem confeſtim in mente alterius conceptum excitare queat, qui ipſius intellectui obverſatur, h. e. ut alii æque bene ſtatim ipſum intelligant, atque ſe ipſum intelligit. Acumina igitur, quibus ſermonem noſtrum condire ac ornare ſolemus, ingenii ſagacis indicia eſſe, Autor negat, niſi apto loco atque concinne proferantur; neque enim illa differre cenſet a difficilibus nugis, niſi, quas exprimere debent, ideæ juſto ordine inter ſe concatenatæ & diſpoſitæ ſint. Illud forte paradoxum nonnullis viſum iri conjicit, quod ad ſagacitatem ingenii non modo recte cogitandi facultatem, ſed habitum quoque juſto ac concinno ordine ſermonis cogitata proferendi, requirat. Sequi tamen alteram hanc virtutem ex altera autumat, cum impoſſibile ſit, objectum aliquod mente recte concipere, nec verbis illud reddere, atque recte explicare poſſe. Videntur profecto verba obſcura & ambigua confuſionem atque imperfectionem idearum noſtrarum certis indiciis prodere, atque, prout fruſtra deſudamus in evolvendo ac explicando alterius conceptu, quem haud ſatis intelleximus, ita jure meritoque eos damnamus, quod ſe ipſos haud intelligant, qui ita loquantur, ut nemo, quid ſibi velint, capiat. Niſi auditor forte torpido adeo ac hebeti ſit ingenio, ut cogitata alterius, quæ diſerte ſatis eloquitur, verbis, quæ captum hominis attenta mente auſcultantis haud ſuperant, aſſequi nequeat. Comparat Autor verba lineis, quas in tabula ducit pictor, atque, ut ſatis intelligatur, qua induſtria opus ſit, ut animi ſenſa bene exprimamus, quatuor, ut ſermo in ſuo genere perfectus ſit, requiſita depoſcit: ut verba ſubjectis propria, elegantia, vivida, atque ſublimia, ſeli-

gantur: singulorumque indolem uberius exponit. Sequenti Capite in causam errorum ingenii humani inquirit, qua de re pace Lectoris multa non allegabimus. Cum enim errores illos inde inprimis sequi contendat, quod ideæ, quas quis in mente habet, essentiæ rerum haud conveniant, doctrinas Capitis præcedentis ab Autore hoc Capite saltim inverti, &, quæ illis repugnant, uberius evolvi, facile intelligitur. Illud durum multis videbitur, quod Autor omnes fere vel oscitantia, vel ignorantia, aut præjudicatarum opinionum caligine in Theologiam invectos errores intellectui humano tribuat, Philosophos autem & Astronomos, quorum artem vix intelligere videtur, multorum errorum injurioſe postulet. Caput causæ sequenti discursu aggreditur, quid sit illud, quod Galli ingenii sagacitatem, sive *bel esprit*, vocant, explicaturus. Ante tamen pulchritudinis ideam evolvere atque accúrate definire suscipit, censorum impetum se vereri causatus. Pulchrum perfectione objectorum niti, imo absolvi, arbitratur, quantum visui nostro illa patet. Ipsam perfectionem vocat agmen aut collectionem rerum ad regulæ leges accurate exasciatarum, suoque loco ea arte apte collocatarum, quam objecti natura ferre potest. Tam arcto igitur nexu perfectum & pulchrum cohærere ipsi videntur, ut impossibile sit, rem pulchram esse, nisi perfecta sit, aut perfectam, si ab omni pulchritudine destituatur; cum pulchritudo sit necessarius perfectionis effectus. Quantum hac pulchri explicatione ab usu vocis inter cives suos discedat, facile illi recordabuntur, qui legerunt, quæ *Bouhourſius*, *Crouſazius*, aliique, olim de pulchro prolixe commentati sunt. Arbitrarium hunc sermonis usum sibi arrogans, vix sperare potest, quod se suaque civibus suis sit probaturus. Hoc ipsi jam suboluisse videtur, cum definitionem hanc pulchri uberius explicaturus, demonstrare suscipiat, inesse ei, quod pulchrum dicitur, suam atque insitam perfectionem, quæ non mera hominum opinione nitatur. Absque eo enim negandum esset, ipsum naturæ autorem pulchri ideam habuisse, cujus infinito intellectui rerum omnium ideæ sine dubio nunquam non obversantur. Ipse, cum infinite perfectus sit, majori

jori favore, ſi loqui ita licet, perſequitur, atque vehementius amat objecta, quæ per naturæ ſuæ conditionem magis perfecta ſunt. Id enim cauſa eſt, cur poſt ſe ipſum angelos & homines inprimis in deliciis habeat, & aliis rebus a ſe creatis longe anteferat, cum aliis magis perfecti & affines magis ſint divinæ eſſentiæ. Bene dicendo omnibus operibus ſuis, quæ abſolverat, non modo illa probari ſibi teſtabatur, ſed inprimis quoque opes atque ornamenta, quibus illa liberaliter inſtruxerat, ſolenni ratione declarabat. Præterea ex communi hominum conſenſu de rerum eximiarum præſtantia id patet, dari omnino innatam objectis nonnullis pulchritudinem. Unanimi enim mortalium applauſu pulchræ ædes, pulchra fœmina, & gratum omnium hominum obtutui pratum, excipiuntur. Non ex compoſito iis, quæ vere & eximie pulchra ſunt, omnes applaudunt, ſed ipſa rerum conditione atque eſſentia quaſi faſcinati calculum ſuum illis adjiciunt. Licet vero in eo, quod pulchrum eſt, omnino interna quædam dignitas atque partium perfectio deprehendatur, quam criminari aut accuſare vix poſſibile eſt, alia tamen relativa quædam rerum perfectio eſt, judicio hominum atque contradictioni expoſita. Objiciuntur ejusmódi hominum intellectui inprimis partes pulchri, quas ſecum invicem comparare licet. Mens enim, plura objecta inter ſe comparando, eorumque partes accurate diſtinguendo, majorem aliis dignitatem ac præſtantiam tribuit, & ita quidem iis nihil detrahit, quas pulchritudine aliis cedere judicat, ſed de excellentia duntaxat nonnullarum præ aliis ſtatuit. Equidem judicium hoc quandoque nimis feſtinamus, ubi nullius ſolidæ rationis nobis conſcii alterum alteri poſtponimus. Sæpe vero rationes exacte ſupputare licet, quibus moti de majori vel minori pulchritudine atque perfectione ſtatuimus. Illas vero æqua ſemper lance metiri, cum omnibus datum non ſit, benigna natura hanc nonnullorum impotentiam ſingulari ſenſuum ſagacitate compenſavit. Senſus hic veri etiamſi multis involutus ſit tenebris, judicium tamen ſæpe recte dirigit, ut de eo, quod pulchrum eſt, non male nonnulli judicent, licet intimam ejus naturam haud aſſequantur.

Qui duarum ædium aut fœminarum pulchritudinem accurate inter ſe comparat, ſi intellectu ſatis acuto fuerit, rationes exacte ſubducit atque enumerat, cur alterum alteri poſtponat. Idem forte alius ferat judicium, licet momenta rationum, quæ mentem ipſius moverunt, diſerte explicare haud valeat, erroris periculo magis expoſitus, rem tamen acu tangens. Res itaque omnes partim propria atque ingenita ſua pulchritudine ſuperbiunt, partim relativa ſplendent, quam benignus naturæ autor ſingulis, quæ creavit, operibus larga manu porrexit. Frivola tamen quæſtio eſt, de judice pulchritudinis hujus contendere, cum aliis pulchrum videatur, quod deforme eſſe alii arbitrantur, incongrua forte norma pulchritudinem rerum metientes, cum, quæ ipſorum uſui inſervire nequeunt, animi affectibus haud blandiuntur, aut præjudicatæ opinioni non conveniunt, aliis placere non debere, inſulſe præſumant. Diverſa igitur pulchritudinis genera Autor recenſet, quæ humanæ menti applicat, eamque vere pulchram eſſe contendit, cum nec innata dignitate, nec relativis & alienis coloribus deſtituatur, ſiquidem ſtupidi etiam homines ſæpe excellentiam ejus ſentiant ac pervideant. Etiamſi in nonnullis ſplendor ejus idearum vel ſine ordine diſpoſitarum vel inconcinne depictarum confuſione valde obſcuretur; coruſcat tamen ſubinde innatis ac propriis radiis ingenium, inprimis ſi induſtrie excolatur, atque debita arte magis ſemper magisque elevetur. Indicia igitur, quibus ingenii ſagacitas, ſive *bel eſprit*, diſtinguitur, varia promit Autor, vindicans ipſi idearum claritatem atque diſtinctionem, ne vel latius pateant, vel anguſtioribus includantur cancellis, quam objecta, quæ repræſentant. Aſſerit illi porro ideas ſublimes, ſuo tamen loco recte poſitas, ne forte ignobile lignum auro apponamus. Suo autem loco ideæ collocantur, ſi de rebus ſublimibus, de Deo, de angelis, mente noſtra, animi candore, morum integritate, &c. graviter ac condigne cogitemus. Requirit multitudinem idearum ac varietatem, eaque re ab infinita intelligentia ingenium humanum diſtingui arbitratur, quod infinitum idearum numerum intellectu noſtro complecti haud liceat. Cum enim materiæ

teriæ partes in infinitum dividi poſſint, non conſtare putat, quomodo a divino Numine homo differret, virtute ideas ſuas in infinitum multiplicandi donatus. Ut tamen, quantum fieri poteſt, ideæ iſtæ extendantur, par eſt; cum, ſi anguſtis nimium cancellis includantur, his repagulis præpeditus intellectus dignitatem ac præſtantiam ingenii ſagacis haud aſſequatur. Imo, cum numerus ac pondus doctrinæ ſagacitatem ingenii fere abſolvant, apparet, in illo ſcientiarum omnium atque artium ornamenta requiri, quem in eorum numerum, qui ſagaci gaudent ingenio, referre dignamur. Certo enim diſciplinæ omnes atque ſcientiæ nexu cohærent, ut in ſingulis ſatis verſatus eſſe nequeat, qui in pluribus hoſpes eſt. Theologus itaque, JCtus, Aſtronomus, Geometra, Medicus, mechanicorum operum inventor, tunc demum ſagaci ingenio erunt, ſi Philoſophi fuerint. Hac via ad Philoſophiæ commendationem ducitur Autor, ubi *Carteſii* doctrinæ inprimis applaudit, dubitans, an futuris olim ſeculis magis dignum aut præſtantius quid excogitari poſſit. Abunde vero ex iis, quæ modo adduximus, apparet, hominem illa ingenii virtute, quam Galli *bel eſprit* vocant, donatum, ſecundum Autoris noſtri mentem vix latum unguem differre a quæſito tot antiquorum votis ſapiente, quem fruſtra ſe cum majoribus ſuis diu multumque quæſiviſſe, *Cicero* & *Seneca* ingenue faſſi ſunt.

HENRICI SCHARBAU, V. D. M. APUD LUbecenſes, Obſervationes ſacræ. Pars altera.

Lubecæ, ſumtibus Jonæ Schmidii, 1733, 4.
Alph. 2 pl. 16.

Quamvis Cl. *Scharbau* nondum animo ſtatuiſſet, cum primam *Obſervationum ſacrarum* Partem, cujus mentio a nobis jam facta eſt *A. 1731 M. Dec. p. 545 ſeq.* in publicum proferret, hunc utiliſſimum & ſacrarum literarum ſtudioſis jucundiſſimum laborem propter muneris, quo fungitur, ſacri gravitatem continuare; tamen, quæ ejus in tractando S. Codice induſtria, non

potuit

potuit exiguas temporis, provinciæ ſuæ rationibus non impendendi, reliquias explicandis & ab iniquis interpretationibus vindicandis oraculis divinis non dicare. Continet alterum hoc Volumen XIIX Diſſertationes, eadem, qua prioris, & eruditionis copia & argumentorum præſtantia commendabiles. *Prima* earum agit *de miniſterio Muſices ſacræ in templo ſolis viris vindicato*, & *Auguſtino Calmeto*, Abbati monaſterii S. Leopoldi Ordinis Benedictinorum, quod Nancejum alit, oppoſita eſt. Qui cum multa de Muſica veterum Ebræorum erudite & copioſe diſſeruit in Diſſertationibus ſuis, quibus Commentarios præſertim in Pſalmos ornavit, tum etiam ſibi aliisque perſuadere annititur, munus iſtud Muſicorum in templo ejusque ſacris non a viris tantum, ſed etiam a fœminis, fuiſſe adminiſtratum. Sed contrarium probat Cl. *Scharbau*, & viris ſolis hanc provinciam creditam fuiſſe contendit, propterea quod circa incunabula Muſicæ, circa progreſſum ejus atque incrementum & quaſi adoleſcentiam, & denique, ubi virilem ætatem & ſummum faſtigium attigit, in ſacris a miniſterio templi fœminæ ſemper excluſæ deprehenduntur. Huc accedit, quod, ubi memorabilia multa, ad hiſtoriam Muſicæ, in divino cultu adhibitæ ſpectantia occurrunt, ſoli viri, excluſis fœminis, nominentur. In *Diſſert.* II *de Sacrificio pelle nudato typo Chriſti denudati*, ita verſatur Doctiſſ. Autor, ut, evoluta ex monumentis tam ſacris, quam Talmudicis, victimarum excoriatione, Adamo jam ſacrificanti obſervata, & gentilibus inter ritus ſacrificiales uſitata, eam fuiſſe in lege præſcriptam typum Chriſti in paſſionibus denudati, collatam cum typo Abrahami circumciſi & Noachi denudati, illuſtratam denique ex *Eſ. LIII*, 7, aliisque locis, evincat, & tandem de veſtimentis, quibus indutus fuit Chriſtus, ac de myſteriis Chriſti denudati, quædam in medium producat. *Diſſert.* III, *de Fidelibus N. T. ſcripto a Deo conſignatis*, illuſtrat *Pſalm. LXXXVII*, 6, & hoc in loco non ad conſignationem militum, nec ad memoriale Regum ac Principum, nec denique ad diſpoſitionem teſtamentariam, ſed ad cognitionem Iſraelitarum, ſpeciatim ad numerationem Levitarum & Sacerdotum, reſpici evincit.

Diſſert.

Dissert. IV *de Israelitis cupedias Ægyptiacas appetentibus* ad *Num. XI, 5,* & *Exod. XVI, 3,* demonstratur appetitus Israelitarum vescendi oleribus & piscibus. *Dissert.* V *Encænia familiæ Davidicæ ex titulo Ps. XXX* eruuntur, & ex Historia tam antediluviana Jaredi & Henochi, quam postdiluviana Abrahami, Jacobi & Josuæ, quos David imitatus esse dicitur, partim ex Historia rerum a Davide gestarum, partim ex *Ps. CI,* & ex contextu totius Psalmi, confirmatur, præsertim cum dedicatio rerum, tam privatarum, quam publicarum & personarum, fuerit usitata, atque Judæi hoc Psalmo in festis Encæniorum diebus utantur, & hic typus dedicationis domus suæ a Christo factæ occurrat *Ebr. X, 20, 21.* *Dissert.* VI *de nova progenie Deum glorificatura* ex *Ps. CII, 19,* præmissa totius Psalmi analysi & verborum expositione, ostenditur, hic sermonem esse de celebratione Domini tempore Novi Fœderis, quæ præludium in doxologiis Veteris Testamenti & umbram, tum in sacrificiis laudis, tum in Musica Veteris Testamenti, habuisse probatur ex istius perfectione, insigni sonitu, & quasi tonitru, & eximia denique suavitate atque harmonia. *Dissert.* VII *de Deo inter ærumnas celebrando* ad *Ps. LXIIX, 20,* id agit Cl. Autor, ut, relicta sententia illorum, qui vel de onere beneficii, vel de Deo suos tanquam onus grave & gratum portante, vel denique de onere legis, hic cogitant, expositionem de onere afflictionum vindicet, collatis his cum verbis Christi *Matth. VI, vers. ult.* & illustratis ex monumentis exterorum. *Dissert.* VIII *de plenilunio Paschali ejusque mysterio* inscripta est, in qua varios Sacri-Codicis locos, qui de plenilunio agunt, Doctiss. Autor illustrat & exponit. *Dissert.* IV *Hæmorrhoussam a suspicione superstitionis liberam Matth. IX, 20-22,* pronuntiat, & contactum fimbriæ non superstitiosum, sed humilitatis, verecundiæ & inprimis fidei indicium fuisse, defendit, & actiones, quæ speciem superstitionis habent, a superstitione distinguit. *Dissert.* X *de excutiendo a pedibus Apostolorum pulvere* ad *Matth. X, 14,* salvis aliorum cogitatis, docetur, hunc ritum pulverem ex pedibus Apostolorum excutiendi significasse dispersionem Judæ-

orum, discrimen inter Judæos & gentes sublatum, Apostolorum ad gentes iter, paratum eorum animum ad iter istud suscipiendum, instans denique divinum judicium. *Dissert.* XI *de uberibus divini solatii* ad *Es. LXVI, 11*, agit. Sion sub schemate matris hic occurrere, & quomodo dicatur infantibus ubera præbere, demonstratur, & ubertas atque elegantia emblematis explicatur. *Dissert.* XII *de Juda diabolo* ad *Joan. VI, 70*, *Judam* ratione originis, familiæ, dominii, consortii, imaginis & pœnæ, merito diabolum dici, typumque hostium Jesu Christi repræsentare, contendit. *Dissert.* XIII *collatio Palæstinæ cum Atlantico Platonis* exhibetur, eaque tum ex collatione terræ utriusque, ejus nomine, fertilitate, amœnitate & situ, tum ex comparatione utriusque populi, scilicet ex numero Patriarcharum & tribuum, & ex nominibus Patriarcharum in utraque gente, colligitur. *Dissert.* XV, quæ *Monumentum pietatis Jobi ad verba ultima Capitis primi* inscribitur, Cl. Autor tradit verba, quæ inscriptionem sacram continent, non a *Jobo*, sed ab alio sacro scriptore, posita esse, inscriptiones ejusmodi antiquis receptas, maxime autem durabiles fuisse, quæ gemmis inscriptæ fuerunt, & denique verborum divinorum expositionem & illustrationem. *In Dissert.* XVI, *de animo mulieris Jobi impotenti quidem, sed non in Deum maledico*, id maxime asseritur, uxorem *Jobi* non solicitavisse virum, ut Deo malediceret. *Dissert.* XVII *gloria obscurorum virorum* ex *Job. III, 9*, proponitur, ita quidem, ut per obscuros viros intelligantur fideles, propterea quod pii isti absconditi sint diabolo, mundo, & sibi ipsis. *Dissert.* XIIX *de cordibus fidelium epistolis* ad 2 *Cor. III, 3*, inprimis adstruit, per epistolam hic non tabulam contractus indicari, sed epistolam proprie sic dictam, metaphora non Ebræis solum, sed & aliis scriptoribus, perquam usitata.

HISTORIA JACOBITARUM, SEU COPTORUM, in Ægypto, Lybia, Nubia, Æthiopia tota, & parte Cypri insulæ, habitantium, opera JOSEPHI ABUDACNI, seu

Digitized by Google

ſeu BARBATI, nati Memphis, Ægypti metropoli; quam recudi curavit, Præfatione de vita Jacobi Baradæi & Notis auxit JO. HENR. A SEELEN, SS. Theol. Lic. & Gymn. Lub. Rect.

Lubecæ, ſumtu Jonæ Schmidii, 1733, 8.

Plag. 8.

Cum omnes illi, qui libros lectu omnino dignos, ſed inventu difficiles, typis iterum exſcribendos curant, optime de re literaria publica deque eruditis mereri cenſendi ſint, tum Cel. *Seelenio*, qui *Joſephi Abudacni Hiſtoriam Jacobitarum*, ſive *Coptorum*, denuo prelo ſubjecit, hæc laus tanto minus eſt deneganda, quanto rarior hactenus hæc ipſa Hiſtoria Jacobitarum fuit. Hunc enim libellum rariſſimis ſine controverſia annumerandum & paucis viſum eſſe, luculenta nos non ſinunt teſtimonia dubitare. Teſtatur id ingens pretium, quo editio ejus, quæ Oxonii e Theatro Sheldoniano A. 1675, 12, prodiit, quæque quatuor omnino plagulis abſolvitur, vel emta fuit, vel venum expoſita. Idem etiam dilucide ex variis erroribus, quos doctiſſimi quique viri circa Autorem ejusque nomen verum admiſerunt, intelligitur. Dubium ergo nobis eſt nullum, quin Cel. Editor plurimum apud eruditos, eos cumprimis, quibus Hiſtoria Eccleſiaſtica in deliciis eſt, gratiæ inierit, quod libelli raro admodum occurrentis non novam ſolum, ſed inſtructiorem etiam, editionem adornaverit. Præfatio enim, huic libello a Cel. *Seelenio* præmiſſa, vitam, quoad ejus fieri potuit, *Joſephi Abudacni*, ſive *Barbati*, exponit, quamvis ipſe Doctiſſ. ejusdem Autor fateatur, ſe libenter voluiſſe de vita, fatis, obitu, & aliis ad hunc *Abudacnum* pertinentibus, hac occaſione diſſerere, ſi, quæ eo ſpectant, potuiſſet reperire. Interim tamen ex hac eruditiſſima Præfatione perſpicitur, ex uno hoc eodemque Autore a nonnullis duos, ab aliis vero tres fuiſſe effictos, eumque apud Oxonienſes Profeſſoris Arabicæ linguæ munere functum, & inde in Academiam

miam Lovaniensem delatum, ibique ex nonnullorum sententia Linguæ sanctæ ceterarumque Orientalium Professorem Publicum egisse, & sic, Lovanio occasionem præbente, ad Jesuitas tandem transiisse. Quemadmodum vero Cl. Editor animadvertit, hunc libellum non sufficere ad plenam & integram Jacobitarum notitiam hauriendam, ita prudenti & omnibus probando consilio alia quædam subsidia, tam edita, quam inedita, e quibus ille suppleri possit, in hac ipsa Præfatione diligentissime indicavit. Atque hæc ipsa non minus accepta fore speramus rerum Jacobitarum studiosis, quam vitam *Jacobi Baradæi*, sectæ Jacobitarum Autoris, quam ex *Joseph. Simon. Assemani Bibliot. Orient. Tomo II* excerptam ipsi Historiæ præmisit. Neque enim de Jacobitis recte unquam poterit judicare, qui sectæ hujus autorem penitus ignorat. Quod vero ad ipsum *Abudacni* libellum, quem hic etiam Præfatio Oxoniensium præcedit, attinet, *Capitibus* ille constat *XXIII.* I agit *de nomine Jacobitarum*; II *de Coptorum antiquitate*; III *de Regimine eorum spirituali*; IV *de Electione Patriarchæ, Episcoporum, &c.* V a. *de Consecratione Patriarchæ, Archi-Episcopi, & Episcopi*; V b. *de Consecratione Sacerdotum, Diaconorum, & Sub-Diaconorum*; VI *de Forma Templi*; VII *de Ceremoniis Ecclesiasticis*; VIII *de Indumentis sacris*; IX *de Sacramentis in genere, & eorum usu*; X *de Baptismate*; XI *de Sacramento Confirmationis*; XII *de Confessione auriculari*; XIII *de Sacramento Eucharistiæ*; XIV *de Sacramento ordinis*; XV *de Sacramento matrimonii*; XVI *de Sacramento extremæ unctionis*; XVII *de Cultu Imaginum & Reliquiis Sanctorum*; XVIII *de Monachis & Monachorum habitationis loco*; XIX *de Jejunio*; XX *de Peregrinationibus religionis ergo*; XXI *de Cibis & ratione victus*; XXII *de Educatione liberorum & Scholis publicis*; XXIII *de Exercitio nobilium & plebejorum.* Quanquam autem Cel. Editor in exhibendis *Abudacni* verbis editionem Oxoniensem est secutus, tamen, cum in ea nonnullas voces vel omissas, vel non satis accurate expressas, observasset, non dubitavit emendare

eas-

easdem & supplere. Annotationes denique quemadmodum Doctiss. *Seelenius* longiores noluit addere, ne libellus in librum, iis, quæ de Jacobitis dici potuissent, dicendis, converteretur, sic vel brevitatis studio omnibus satisfactum esse existimamus, etiamsi ipsæ Observationes adjectæ nec tanta, quanta sunt, eruditione essent repletæ, nec tantum iis locis, qui illustratione quadam & paulo uberiori declaratione indigebant, lucis affunderent.

J. C. S. EXPLANATIO ROM. IX, 1 - 6.

1. Etsi de loco hoc *Pauli* dudum eruditi tantum disputarunt, ut ceteri & præsertim nos, qui cum iis non sumus comparandi, acquiescere jam posse videamur; tamen, cum sermonis *Paulini* vis nondum plana sit, licebit etiam nobis fortasse, quid de eo sentiamus, brevi exponere. Plura quidem istic insunt, quam eruditi adhuc ibi repererunt, & clarior per se est sententia, quam ut amplius ei tenebræ ab interpretibus offundi posse videantur. Nam, tenebrarum quicquid ibi adhuc fuit, illatum existimo ab iis, qui dictionem *Pauli* non satis perpenderunt. Quod ut pace doctissimorum hominum demonstrem, postulo mihi concedi, primum, ut verba Græca ex linguæ Græcæ natura interpretanda mihi putem: deinde ut verba *Pauli* recte interpretari arbitrer eum, qui sententiam invenerit perpetuo *Pauli* sensui congruentem: tum ut credere liceat, interpunctionem eam veram esse, quæ sententiæ velificetur nihil inepti, nihil insulsi, habenti.

2. Mihi, ex quo linguæ Græcæ rationes diligentius pervestigare cœpi, nihil ineptius visum est, quam si quis ὅιον cum ὅτι Græce conjungi posse suspicetur. Cum olim propter muneris rationem ad indolem linguæ Græcæ attenderem, & satis magnum industriæ fructum percipere me putarem, si, toto aliquo libro Græco perlecto, vel pauca loca reperissem, ad illustrandam vindicandamve sacri Codicis dictionem idonea; sæpe dolui magnopere, homines nostros, in cognoscendis Scripturis sacris tantopere occupatos, a tam scito *Pauli* sermone tam in-

ſcitam ſuſpicionem non dudum avertuncaſſe & averruncare ſtuduiſſe. Certum eſt enim ex lectione Græcorum ſcriptorum, vocabulum ὅιον *fieri poteſt* cum ὅτι copulari non poſſe. Quocirca neceſſitas poſtulat, ut duo illa verba diſtrahamus. Diſtractio autem vel per uſitatam particulæ ὅτι ſignificationem, quæ eſt *quia*, vel per parentheſin fieri poteſt. Parentheſeon enim plena eſt dictio *Pauli*, ut alii copioſius diſputarunt.

3. Ergo videndum erit ante omnia, unde exorſus parentheſeos eſſe debeat, & quatenus patere ejus progreſſio. Exorſus videtur eſſe inde a comm. 3, & terminus conſtituendus ibi, ubi modo dixi, vel ſaltem poſt dimidiam partem verſus ſexti. Res omnis ex verſione, quam ſubjiciam, Latina erit illuſtrior: *Veritatem dico magiſtro Chriſto convenienter, non mentior: quando mea mihi conſcientia per Spiritum Sanctum una teſtificatur, magnopere me contriſtari & animum meum perpetuo dolore afici. (Optarim enim, ut ego ipſe a Chriſti communitate ſeclusus, devovear pro fratribus meis & cognatis, Iſraelitis videlicet, ad quos adoptio Dei, & gloria, & fœdera, & lex, & cultus, & promiſſiones illæ, pertinent, quorumque ſtirps viri ſunt Deo probatiſſimi, ex quibus etiam humana Meſſiæ natura eſt, qui idem Deus eſt, ſuper omnia in æternum collaudandus: ſed fieri id non poteſt, quia Dei jam oraculum editum & idcirco certiſſimum eſt.)* Id eſt, quia ſalutis ſubſidia dudum a Deo definita ſunt, nec devotione hominis ullius immutari queunt. Sin malis conjungere verba ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη· & ὅτι ἐκπέπλωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, circumſcriptis verbis (ἠυχόμην γὰρ· οὐχ ὅιον δὲ) rurſus ſententia exiſtit commoda. Hæc interpunctio utraque ex linguæ Græcæ natura eſt expreſſa, & nihil habet inepti, nihil inſciti. Ergo eſt vera, oratione que *Paulinæ* domeſtica & propria.

4. Alterum eorum, quæ ſupra ſum pollicitus, jam explicare aggrediar. Nihil ſcilicet hoc loco dici, oſtendam, quod non cum perpetuo *Pauli* ſenſu conveniat. *Paulus*, niſi me omnia fallunt, hoc unum nusquam non agit, ut doceat, neceſſitatem requirere, ut univerſi homines communitate Chriſti perfruantur. Hunc finem hominum, hoc ſtudium, hoc officium eſſe vult, poſtulat, jubet *Paulus.*

lus. Hoc ergo unum cum univerſis hominibus debeat eſſe propoſitum; apertum jam eſt, nemini licere contrarium optare. Sin cuiquam licuerit; at *Paulo*, tanto doctori, & de infamia illius optationis certiſſimo, minime omnium licuit. Ergo, ne facinoris iſtius ſuſpicione nomen ſuum contaminaret, neceſſe fuit, ut, ſi quid talis optationis ei excidiſſet, id ſtatim abominaretur. Tantum enim vitium in nomine ſuo quis Chriſtianus inveteraſcere velit? Ergo recte nos verba *Pauli* ſic interpretamur, ut tantum a ſe crimen & opprobrium amoliatur. Adjuvat hanc interpretationem ipſa ſermonis ſententia, vis & natura, ut ſupra jam memoravimus. Video literatiſſimos interpretes verba: *ſi fieri poſſet*, ſubintellecta hic voluiſſe. Sed, quod deſiderant, id in ipſo *Pauli* ſermone ineſt. Non poteſt ergo requiri, quod ſui cuique oculi jam ſuggerunt.

5. Reſtat, ut declarem cauſam, cur verba ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ita verterim, ut ea nihil cum ceterorum interpretum optationibus commune habeant. Conſiderate id ego feci, ne diutius lateret Germana verbi ἐκπίπτειν ſignificatio, cum *de oraculis, de ſermone Dei, de ſortibus & reſponſis Deorum*, ſermo eſt apud Græcos. Omnibus literatis & præſertim Græce doctis ſatis abunde conſtat, *Paulum* cum de rebus ſacris Chriſtianorum loquitur, fere iisdem verbis uti, quibus olim Græci Sacerdotes & initiati de ſuis crebro uti ſolebant. Id quod alibi fortaſſe copioſius diſputabitur, ſi ea non ſufficiant, quæ literati homines dudum ea de re diſſeruerunt. Ἐκπίπτειν ergo Græce dicuntur *ea, quæ ex loco in locum transferuntur, quæ mutare locum ſolent quoquo modo.* Quare exules ſæpe ἐκπεσεῖν dicuntur, & piſces apud *Strabonem VIII pag. 493* ed. *Almel.* Γεννᾶται τὸ ζῶον ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος· ἰσχύσαν δὲ μικρὸν ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγεληδόν. *Generatur hoc animal* Pelavys *in paludibus Mæotidos, cumque paulatim invaluit, per oſtium* Ponti Euxini *magno grege exit.* Deinde præſertim etiam de oraculis dicitur verbum ἐκπεσεῖν, cum *jam edita ſunt*, cum *jam e loco, unde proficiſci ſolent, exierunt. Ælian. Hiſt. Var. III Cap. 45*: Φιλίππῳ Φασὶν χρησήριον ἐκπεσεῖν, ἐν Βοιωτοῖς

ἐν

ἐν Τροφωνίῳ, Φυλάττεσθαι δεῖν τὸ ἅρμα. *Philippo ferunt in centro Trophonii in Bœotia oraculum datum, oportere, ut caperet currum.* Strab. IV pag. 271: Ἀπαίρουσι γὰρ τοῖς Φωκαεῦσιν ἐκ τῆς οἰκείας λόγιον ἐκπεσεῖν φασιν, ἡγεμόνι χρήσασθαι τῷ πλῷ παρὰ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος λαβόντι. *Phocæensibus enim abeuntibus e patria oraculum ajunt editum esse, ut navigationis ducem ab Ephesiorum Diana sumerent.* Idem *Strabo XIV pag. 958*, Καὶ λόγιον, inquit, ἐκπεσεῖν αὐτῷ λέγεται Φυλάττεσθαι τὸν θώρακα, *& oraculum ei datum esse dicitur de thorace cavendo. Livius XXII Cap. 1: Augebant metum prodigia ex pluribus simul locis nuntiata - sortes sua sponte attenuatas, unamque excidisse ita scriptam: Mavors telum suum concutit.* Quid illud est, quod omnis *fama, quæ in vulgus sparsa & longe lateque pervagata est*, ἐκπεσεῖν dicitur? *Strabo XIII pag. 924:* Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος, ὅτι δανεισάμενοι χρήματα δημόσια τὰς στοὰς ὑπέθεντο. εἶτ' ἐκ ἀποδόντες κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἔργοντο τῶν περιπάτων. ὅτε μέντοι ὄμβρος εἴη, κατ' αἰδῶ τινα κηρύττοιεν οἱ δεινασαὶ κελεύοντες ὑπὸ τὰς στοὰς ὑπέρχεσθαι. τῶ δὲ κήρυκος ὕτω φθεγγομένου, ὑπὸ τὰς στοὰς ὑπέλθετε, ἐκπεσεῖν λόγον, ὡς Κυμαίων ἐκ αἰσθανομένων, ὡς ἐν τοῖς ὄμβροις ὑπὸ τὰς στοὰς ὑπελθετέον, ἂν μὴ σημαίνη τις αὐτοῖς διὰ κηρύγματος. *Est etiam alia fama, quod Cymæi publice pecuniam mutuati sint, porticibus pro pignore expositis, quam cum ad diem præstitutam non reddidissent, porticibus sint prohibiti. Verum tamen, cum imber incidisset, fœneratores pudore commodi per præcones jusserunt cives porticus subire. Hinc factum esse ajunt, ut fama extiterit, Cymæos ingruentibus imbribus nescire porticus esse subeundas, nisi præconio admonerentur.* Jam vero notum est omnibus, oracula, præterquam a *Chrysippo* & similibus ejus, fere certissima & maximæ fidei habita esse. Inde enim nota sunt proverbia, *ex tripode dictum*, & similia. Atque etiam illud satis constat, effata Deorum aliunde immutari non potuisse, ac proinde fidem certissimam merita esse. Hanc ergo firmitatem dictorum *Paulus* inclu-

Digitized by Google

includit, cum oraculum Dei editum esse de Israelitis ait. Et, cum sanctus & justus sit Deus in omnibus rebus suis, nemo sanus de certa dictorum Dei fide dubitabit. Fides autem illa consistit in eo, ut ii modo Israelitæ Israelitarum jure, gratia, felicitate, fruantur, qui præceptis divinis obtemperent, & salutem veram & æternam non in prosapia & stirpe Abrahami, sed in Abrahamicæ fidei imitatione, ponant. Nam illa est πρόθεσις τοῦ Θεοῦ, quam *Paulus* v. 11 commemorat. Sanguinem & cognationem nihil valere vult Deus: sanctam cum Abrahamo consensionem & quasi cognationem Deus prædicat & ornat. Si sanguis & cognatio valuisset, jam inde ab ortu & nativitate paria Esavi ac Jacobi jura, gratia, prosperitas, fuissent & mansissent. Sed tale quiddam ne suspicari quidem licet. Nam Deus ipse gratiam suam posteris Abrahami ita propriam & perpetuam fore asseveravit, si vestigiis fidei Abrahami semper institissent, *Gen. XVIII, 18, 19.* Apertum est igitur, de absoluto aliquo Dei decreto nihil hic memorari, sed de consilio fidem & obedientiam & integritatem animorum approbandi, præoptandi, ornandi. Nimium tribuebant Judæi ortui suo ex Abrahamo, *Matth. III, 9, Rom. II, 17, 18-28, 29.* Ea res officiebat eorum conatui salutis germanæ consequendæ. Ergo insipientiam hanc perstringit hoc Capite *Paulus.* Insimul docet, ut filii Abrahami ex pollicitatione Dei nati Abrahami stirps germana, stirps fortunata, stirps gratiæ divinæ hæres fuerint, ita universos eos, qui pollicitatione præmiorum fidei veræ dignos se præbeant, per veram fidem & vitæ honestatem gratiæ divinæ hæredes certissimos fore. Vid. *Rom. IX, 6, 7, 8, 9, 30, 31, 32.* Hisce igitur versibus convenienter interpretandi sunt intermedii ceteri.

6. Veteres ego hic interpretationes confutare nolo. Tantum dico, ἐκπίπτειν posse dici *de iis, qui excidunt fine & consilio:* sed hic quæri, quid conjunctim signent verba ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Si ἐκπίπτειν *excidere fine* significare debet; aliquid addendum est, ut Latini quoque facere solent. *Paulus* vero hic nihil addidit. Quisquis autem opinatus fuerit, οὐχ οἷον δὲ significare posse *non quasi vero,*

is, pace dixerim & bona cum venia Autorum hujus ſuſpicionis, particularum Græcarum uſum & vim non perſpexit. Quid enim eſt & ubi *non quaſi vero ?*

M. FRID. LEBRECHT GOETZII, SS. Theol. Baccal. & Diac. ad D. Cath. Cygn. de Noniſmo & Nihiliſmo, in Theologia ceterisque eruditionis partibus obvio, Tractatus Theologico-Literarius. Accedit Catalogus Scriptorum de Nihilo & Nemine. Cum Indicibus neceſſariis.

Chemnitii, ſumtibus Jo. Chriſt. & Jo. Dav. Stœſſelii, 1733, 8. Alph. 2.

Non omnino nihil egiſſe cenſendus eſt Autor Cl. dum nobis *Noniſmum* & *Nihiliſmum*, h. e. centum & quinquaginta *ζητήματα*, quæ ad *Non* & *Nihil* ſpectant, ex plerisque eruditionis ſacræ & profanæ partibus multa induſtria collecta, concinno ordine nec incondito dicendi genere exhibet. Talia quippe propinat, quæ & prodeſſe poſſunt legentibus, & eosdem delectare. Reddita autem in Præfamine tituli & methodi ratione, diſpeſcit Tractatum in *duas Partes*, quarum *prima* Centuriam Quæſtionum Theologicarum complectitur, in qua juxta ſeriem Articulorum fidei ea, quæ a Theologis de eo, quod *Non* & *Nihil* eſt, diſputantur, ita exponit, ut, quæ in ſcholis Theologorum velut per tranſennam vel plane non attinguntur, pluribus argumentis e Scriptura Sacra, Libris Symbolicis, Patrum, aliorumque, & Theologorum, & Philoſophorum, teſtimoniis confirmet, illuſtret, vindicet atque refellat, ſicque multis ſacrarum literarum oraculis lucem affundat, iisque etiam non ingratam operam præſtiterit, quibus ſcripta recentiorum Fanaticorum, & quæ de annihilatione, vel quæ his ſunt ſimilia, ſomniant, legere non vacat, cum ſcilicet ex hiſce ſuccincte eorum mentem cognoſcere, &, quam a ſana ratione & Theologia vera remotæ ſint eorummet cogitationes, judicare valeant. *Altera Pars* continet Semicenturiam

riam Quæſtionum non minoris momenti de *Noniſmo & Nihiliſmo*, in Philoſophia, Philologia, Hiſtoria, Jure & Medicina obvio, quam Autor in *quatuor Capita* dividit, quorum in *primo* Quæſtiones Philoſophicas ita exhibet, ut, quæ vel Philoſophi in genere, vel ſpeciatim Logici, Metaphyſici, Phyſici, Mathematici, Ethici & Politici, de *Non* & *Nihilo* docent, ſeptem diverſis Articulis proponat. *Secundo Capite* Philologicas Obſervationes de voce *Non* & *Nihil*, cognatisque aliis, affert. *Tertio Capite* ex Hiſtoria Eccleſiaſtica, Politica, Literaria, miſcellanea quædam notatu digniora de fatis *Nihili* admetitur, inſerto ſimul prolixo Catalogo Scriptorum de *Nihilo* & *Nemine*, in quo non ſolum XXVIII Autores recenſet, qui ſcribendo idem argumentum, ſed diverſo fine & methodo, occuparunt, ſed & *Paſſeratii*, *Hutteni*, & quorundam aliorum, Carmina elegantiora de *Nihilo* & *Nemine* integra apponit. *Quarto* denique *Capite* de *Noniſmo* & *Nihiliſmo* juridico & medico pauca ſubjungit, & voto ardenti Tractatum finit. Præmiſit utrique *Parti* Synopſin Quæſtionum, & primæ argumentum latinis Diſtychis operoſe adſtrictum mantiſſæ loco *p. 416 ſeq.* adjecit, tandemque gemino Indice dictorum Scripturæ & rerum memorabilium libellum ornavit. Ceterum non indignum nobis videtur hoc conamen faventioribus legentium animis, cum novum ſit ſpecimen eruditæ diligentiæ, quam S. Rev. Autor editis jam variis Diſſertationibus Epiſtolicis, de *Statura Adami*, de *Doctoratu Theologico*, aliisque, & ante triennium Tractatu de *Piſtrinis veterum*, comprobavit.

DIALOGUE SUR L'EUCHARISTIE, &c.

h. e.

PHILALETHIS ET ANTROPHOPISTÆ de Euchariſtia Dialogus.

Roterodami, apud Abrahamum Acher, 1732, 8.

Plag. 4.

Doctiſſimus hujus Commentationis Autor, cujus nomen ignoramus, Pontificiorum de transſubſtantiatione errores

evertere, & Reformatorum doctorum de ſacra cœna ſententiam ſtabilire nova methodo, annititur. Videlicet, dum Philalethem & Antrophopiſtam de ſacra cœna diſputantes introducit, Antrophopiſta Pontificiorum doctorum agit cauſam, & eorum more in veteris Eccleſiæ conſenſu ſuo de transſubſtantiatione dogmati quærit præſidium. Philalethes contra, Reformatorum ſententiam propugnans unice, ad Scripturæ ſacræ & rationis judicium provocat. Quod quidem dum facit, ipſiſſimis veteris Eccleſiæ doctorum, qui ante ſeculum nonum vixerunt, verbis utitur, licet ad eadem in ſua diſputatione non provocet. Dum igitur ex ſuis principiis derivata argumenta profert in medium, una κατ' ἄνθρωπον contra Antrophopiſtam diſputat. Neque ab Antrophopiſta refutari poteſt, niſi ille & ipſis Patribus una velit contradicere. Nonnunquam Autor doctiſſimus, ut explicatius animi ſui ſenſa exponat, quædam verba ſententiis Patrum addidit. Quæ ut eo facilius ab ipſis Patrum verbis queant diſcerni, eadem diverſi generis imprimi curavit typis, & ipſa quoque Patrum verba infra textum addidit. Quemadmodum Antrophopiſta ad veteris Eccleſiæ conſenſum & Dei omnipotentiam præcipue provocat; ſic Philalethes tuetur, ipſam Chriſti carnem
Pag. 25, 26. non ſine ſumma impietate dentibus mandi. Idcirco cum *Auguſtino* de *doctr. Chriſt. Lib. 3 Cap. 16* Deo indignum judi-
28. cat, manducationem carnis Chriſti præcipere. Eodem *Auguſtino* de *Civitate Dei Lib. 22 Cap. 29* & *Tertulliano* de *Anima Cap. 17* duce propugnat, ſenſus nos non fallere. Merito igitur de transſubſtantiatione dogmati contradici, quod ſenſuum judicio ſit contrarium. Idem ex eo cum *Arnobio Lib. 6*, *Au-*
34, 35. *guſtino* l. c. & *Vigilio Lib. 4 adverſus Eutychen*, confici concludique poſſe exiſtimat; quod abſolute ſit impoſſibile, Chriſti corpus quoad extenſionem uno eodemque tempore in diverſis locis eſſe præſens.

DISSERTATION SUR LES MIRACLES, QUE l'on attribue aux Reliques de Monſieur l'Abbé PARIS.

i. e.

i. e.

DISSERTATIO DE MIRACULIS, QUÆ Abbatis PARIS reliquiis tribuuntur; Autore M. A. E. V. DE VOEUX.

Lugduni, apud J. & H. Verbeek, 1732, 8.
Plag. 5½.

Plerique Chriſtiani non dubitant ſuperſtitionem incredulitati anteferre. Et recte quidem, modo de hominibus in ſe conſideratis ſermo ſit. Quodſi autem homines & cives ſpectentur, fatendum utique eſt, ſuperſtitionem majus publicæ rei afferre detrimentum, quam quidem eadem ab incredulitate patitur. Qui fidem veritati cœleſti denegant, aperte eam oppugnant. Quorum autem animi ſuperſtitione ſunt occupati, illi, dum cauſam divinæ veritatis agere videntur, re ipſa eam produnt, quin etiam veritatis hoſtibus arma ſuppeditant, quibus contra veritatem certent. Atque hoc ipſum eſt, quod Cl. Autor noſter exemplo ſuperſtitionis eximiæ Janſeniſtarum, qui, ſolidis argumentis deſtituti, Abbatis *Paris* reliquiis adſcribunt miracula, data opera declarat. Tuetur, illos, qui vera eſſe tradunt miracula *Paris*, per cuniculos ipſius Chriſtianæ religionis fundamenta evertere. Cum enim Chriſtianæ religionis hoſtes fallacias in miraculis, quæ Abbati *Paris* tribuuntur, facillimo negotio poſſint detegere, de ſententia Autoris noſtri, detecta horum miraculorum falſitate, idem de miraculis Chriſti dicendum eſſe propugnabunt. E re igitur eſſe judicat Cl. Autor, miracula Chriſti contendere cum miraculis *Paris*, quibus pro veritate doctrinæ ſuæ Janſeniſtæ certant. Ubi enim conſtat, miracula, quibus Chriſtianæ religionis veritas probatur, maximopere eſſe diverſa ab iis, quæ Abbatis *Paris* tribuuntur reliquiis; turpiter ſe dabunt, qui a falſitate miraculorum *Paris* ad falſitatem miraculorum Chriſti ducunt argumentum. *Quatuor* autem *Capitibus* Cl. Autor de hoc ipſo argumento commentatur. *Capite primo* characteres externos miraculorum enumerat, & præcipue tradit, quid Pag. 7-37.

requiratur, ut manifeſtum fiat, ſanationem miraculi beneficio eſſe peractam. Ex quo enim monuit, principe loco de veritate facti conſtare debere, annotat, tria ad ſanationem requiri, quæ omnium judicio ſit miraculum. Primo, ut nulla interpoſita mora reſtituatur ſanitas, tum ut ægrotus omnino a morbo, quo laboravit, liberetur, & denique ut ſanatio imaginationi ægroti nullo modo queat tribui. Niſi enim hæc tria adſint requiſita, ſanationem vel naturæ vel arti poſſe tribui, neque rationem eſſe, quare ad extraordinarias cauſas
Pag. 31-44. confugiamus. *Capite ſecundo* Cl. Autor oſtendit, in miraculis Chriſti, quibus Chriſtianæ religionis veritas probatur, eſſe, quibus hi tres characteres competant. Cum enim v. g. Chriſtus mortuos reſuſcitarit, hoc factum neque arti neque ulli
44-73. poſſe tribui imaginationi. *Capite tertio* inquirit, utrum hi ipſi tres characteres in miraculis, quæ Abbatis *Paris* reliquiis
49. adſcribuntur, reperiantur. Tuetur, & exemplis in medium prolatis probat, jure meritoque nonnullorum a Janſeniſtis recenſitorum factorum veritatem in dubium vocari, & poſſe Janſeniſtis illud *Phædri* objici: *Quicunque turpi fraude ſemel innotuit, etiamſi verum dicit, amittit fidem.* Sed, ſi vel maxime concedatur, omnia a Janſeniſtis recenſita facta rectiſſime ſeſe habere, nondum tamen ex iis factis poſſe confici, veri nominis miracula in tumulo Abbatis *Paris* eveniſſe. Omnia enim tria requiſita iis deeſſe. Neque etiam de unica ſanatione certo conſtare, quod nulla humana opera potuerit eſſe promota; & perperam Janſeniſtas omnes illos morbos dicere inſanabiles, ex quibus quorundam Medicorum judicio ægrotus convaleſcere nequeat. Quæ ubi copioſius declaravit, miracula, reliquiis Abbatis *Paris* adſcripta, omnia falſi miraculi
73-86. requiſita habere, probare annititur. *Capite quarto*, eoque ultimo, Doctiſſ. Autor inquirit in cauſas, quare numero multi Janſeniſtarum de Abbatis *Paris* miraculis ſententiæ accedant. Atque hanc in rem primo ad plerorumque hominum provocat indolem, qui nunquam non nimium ad admittenda miracula voluntatis inclinatione propendent, atque omnia illa facta ad miracula referunt, quorum cauſa ipſis cognita non eſt, atque

que perſpecta. Secundo præſentem Janſeniſtarum ſtatum multum conferre exiſtimat, ut miracula, quæ Abbati *Paris* tribuuntur, re vera contigiſſe credantur. Janſeniſtæ non ſolum ſanctitatis famam dudum ſibi conciliarunt, ſed etiam in Gallia inter Clericos debiliorem partem conſtituunt. Quemadmodum autem ſanctitatis fama efficit, ut a fallaciis procul abeſſe judicentur, ſic miſer eorum ſtatus favorem populi illis conciliat, qui imbecillioris partis cauſam plerumque agere ſolet. Tertio & illud Janſeniſtas in rem ſuam vertere exiſtimat, quod Archi-Epiſcopus nondum ſingulari ſcripto declararit, quid de miraculis Abbatis *Paris* ſtatui velit. Licet enim Autor noſter neget, ſilentium Archi-Epiſcopi conſenſum eſſe dicendum; de Janſeniſtis tamen obſervat, quod e ſilentio Archi-Epiſcopi confici poſſe teneant, eum, de veritate miraculorum *Paris* convictum, publice, quid ſentiat, dicere nolle, ne nimis Janſeniſtarum cauſam juvet, & ſuæ parti noceat.

COMMENTATIO DE JEJUNIIS ET SACRIS Religionis Cæremoniis, ex tribus Chriſti parabolis, quæ Capite quinto Lucæ extremo memorantur, difficilioribus viſis, expoſita, Autore M. JO. GEORG. ZUR LINDEN.

Jenæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1732, 8.
Plag. 7½.

Poſt brevem generalem de Parabolis tractationem, oſtenditur, propoſitum locum recte ad parabolas ſacras referri, & eam, quæ interpretibus negotium faceſſivit, obſcuritatem ortam eſſe inprimis ex ſenſus literalis varia & difficili explicatione. Hoc igitur ante omnia egit Autor, ut externa harum trium parabolarum ſignificatio clara & certa reddatur. Cum *prima* ceteris ſit intricatior habita, evincitur, ejus ſenſum nullum alium, quam hunc, eſſe: *Neminem eo inſaniæ eſſe proceſſurum, ut ad reſarciendam veterem veſtem ipſe novum indumentum ſciens videnſque dilaceret, & ſic graviore ſe mulctet incommodo.* Subjecta accurata, quantum fieri potuit, parabolarum verſione, ex ſimilitudine, quæ inter eas oſtenditur, tres ſententiæ generaliſſimæ eruuntur; 1) *illis bonis, quibus licet,*

licet, libere etiam fruendum esse; 2) *stulte agi, si quis se defraudet perfectissimo bono, ut percipiat id, quod minus aut apparens tantum est;* 3) *quæ minorem utilitatem habent, non esse quidem abjicienda, sed opportune adhibenda; præstantiora autem & perfectiora quam maxime sectanda.* Ad has regulas universales deinde quodvis singulare argumentum revocatur. Scopus Christi ex data occasione, nempe quæstione Pharisæorum & discipulorum Joannis, huc referri ostenditur, ut declaret, *quid de jejuniis & religionis cæremoniis ipsi videatur.* Post recte dispositam quæstionem & responsionem, ubi etiam de disciplina *Joannis* ejusque discipulorum cum Pharisæis consortio agitur, omnis Tractatio in *duas Partes* dispescitur, quarum altera *vitia jejuniorum & cultus externi* notat, altera *rectum eorundem usum* vindicat. In vitiis habetur a) intempestivum exercitium, quod more veteris & novæ Ecclesiæ refutatur; b) superstitiosa & servilis rituum observatio, contraria libertati Christianæ, cujus describitur nobilitas, & adduntur causæ servilis religionis & quædam de votis; c) hypocrisis; d) opinio meriti, ubi observatur, errores in articulo de justificatione alios omnem Christi satisfactionem tollere, quod Judæis inprimis proprium, alios partim admittere, partim rejicere, ut faciunt, qui satisfactionem pro culpa separant a satisfactione pro pœna, ad quos prima præsertim parabola de laceratione novæ vestis transfertur; d) ficta cæremoniarum obligatio, & aliorum ad easdem servandas coactio. Disquiritur hic, an & quatenus exempla sanctorum hominum obligationem habeant; & subjiciuntur nonnulla de mechanismo religioso. In *posteriore* Commentationis *Parte* primo de cultu externo & ejus necessitate generatim traditur, & ostenditur, a necessitate externæ religionis in genere non concludi posse ad necessitatem earum rerum, quæ in illa modorum instar se habent. Ad hos referuntur jejunia, & jejunium *dolorem pium* esse probatur. Deinde disquiritur, quatenus finis eorum obtineri possit in cupiditatibus carnis coercendis, in adjuvandis sacris meditationibus, & precibus fundendis, denique in præparatione ad res magni momenti suscipiendas. Concluditur, in ipsis jejuniis nullam collocandam esse perfectionem, & epimetri loco quædam insignia *Lutheri* dicta *de libertate Christiana* in fine totius Tractationis subjiciuntur.

✡ ✡ ✡

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. XI.

SUECIÆ HISTORIA PRAGMATICA, QUÆ vulgo Jus Publicum dicitur, e traditionibus hiſtoricis, legibus non ſcriptis, & ſcriptis antiquis & recentioribus, provincialibus & communibus, tum pactis conventis, decretis comitialibus, Statutis, Edictis, & Mandatis &c. inde a primis Regni initiis uſque ad hæc noſtra tempora per rerum temporumque verſuras periodicas ingenue & fideliter deducta.

Holmiæ, apud Jo. Nic. Loſſium, 1731, 4.
Alph. 4 pl. 10.

Jus Publicum Sueciæ pauci adhuc data opera tractare inſtituerunt, &, ſi qui aggreſſi ſunt, in iis aut fides, aut diligentia, aut utrumque, deſideratur. Ipſe, qui ſub *Carolo XI*, ad modum Germanorum, Jus illud plenius pertexuit, *Claudius J. Prytzius*, cujus MSC. in manibus plurimorum Pag. 18. verſatur, Scriptor neque ſatis diligens, neque ſatis fidus ac locuples. Quare hunc laborem, ab exteris deſertum, aut maligne tentatum, ab indigenis adhuc perperam ſuſceptum, fiducia virium & amore veritatis accuratius pertractandum ſibi ſumſit Vir Cl. *Jac. Wilde*, & ſpecimen hoc, quod in Suecia

Digitized by Google

primum eſt in hoc genere, orbi erudito dare conſtituit. Sed
Pag. 3 ſeq. Opus ſuum maluit *Hiſtoriam Pragmaticam* inſcribere, quam *Jus Publicum*, quoniam ſtatus publicus non raro a ratione juſti longius diſcedit, & facti potius videtur eſſe, quam Juris. Hiſtoria regni cujuslibet comprehenſus. Præclare igitur Statum regni uſque a primis initiis ex Actis publicis & Hiſtoria omnium ſeculorum repetit, & mutationes, quotquot ſunt memorabiles, inprimisque cauſas earum, more vere Pragmatico, exponit. Hoc autem Opus in univerſum *tribus* abſolvitur *Capitibus*, quorum *I* continet *Præcognita de natura & conſtitutione Hiſtoriæ Pragmaticæ, ſive Juris Publici in genere, & ſpeciatim Sueciæ*, ubi de Politica Hiſtoriæ Pragmaticæ innexa, de ratione Status a Jure Publico non ſeparanda, quomodo in Suecorum Academiis doceatur Jus Publicum, &c.
30. *Cap. II* de *Initiis, Conſtitutione & antiquiſſimis Diviſionibus ac Mutationibus Status Politici Suionum*, ubi ex Scaldorum veterum traditionibus, quæ tunc temporis publicorum Actorum loco erant, ratione probabili hæc eruit atque colligit Autor: Suecana civitas non uno impetu conſtituta, neque ſubito civile atque eminens invaluit imperium. Neque enim eſt credibile, homines primævæ libertatis & æqualitatis amantiſſimos,
107. uni ſeſe patienter ſubjecturos fuiſſe, niſi aſſuetudine, amore, fiducia reverentiaque, paulatim inducti fuiſſent. Metus hoſtilis & anxium ſecuritatis deſiderium ad Suecanam civitatem conſtituendam nihil omnino contulit, ſed ipſa natura & conſervatio vitæ naturalis, maxime per venationes, primo protulit ſocietatem domeſticam inter parentes & liberos, juris & obligationis reciprocum nexum, ac ſimpliciſſimam vitæ civilis conditionem, per aliquammulta ſecula durantem. Patresfamilias plures, jure & autoritate ſibi pares, nullum agnoſcentes ſuperiorem, ſibi eligebant arbitrum quendam, Seniorem expertæ virtutis in qualibet vicinia, penes quem ejusque liberos conſenſu tacito manebat arbitrium; unde tandem orti ſunt *Lagmaduri*, i.e. Legum viri, quorum judicata & ſententiæ pro legibus valebant. Atque arbitrium hoc a patribusfamilias ad Reges translatum, qui Regis vocabulo diu abſtinentes, *Drot-*

ta,

Digitized by Google

tæ, i. e. viri ſapientes, judices ſupremique arbitri, itemque *Attini*, ſive Patres, & poſteri *Atlingi*, antiquo more dicti ſunt. Primus omnium *Odinus* imperium moderatum ac populare, relictis antiquæ libertatis quibusdam ſimulacris, in abſolutum atque eminens commutavit, miris atque iisdem fere artibus, quibus uſum fuiſſe *Auguſtum* Imperatorem accepimus, cum Romanæ inſidiaretur libertati: primus etiam populo regnoque nomen *Suithiod*, ſignificatum habens religionis & cultioris diſciplinæ, impoſuit. *Odini* inſtituta ſucceſſores, præſertim *Freierus*, cognomine *Ynguo*, unde *Ynglingorum* nomen, iisdem artibus continuarunt. Pag. 107, 125, 130. 178 ſeq. 128 ſeq. 131 ſeq. 140.

Cap. III Sect. I de *Forma Reipublicæ antiquæ, Periodi I, II & III*, inſcripta eſt. Philoſophi certas claſſes & formas Rerumpublicarum conſtituunt, & ſecundum eas de earum (quam vocant) regularitate dictatorio ſpiritu pronuntiant. Sed exigendæ ſunt formæ illæ ad regulam, quam omnes agnoſcunt gentes, i. e. ad legem illam naturæ, quæ conſervationem ſui & publicæ ſalutis omnibus præcipit. Hanc unam omnes gentes in conſtituendis civitatibus videntur obſervaſſe, licet modi ſalutem publicam obtinendi, & hinc etiam formæ rerumpublicarum varient. In Suecia primo factum eſt aſſuetudine ſtatus domeſtici, ut æſtimatio ſtirpis & ſpectata inter bonos moderatio uni arbitratori primatum deferret, qui conſilio magis, quam autoritate, regebat omnes, qui æqualium lites arbitrio dirimebat, cujus etiam ſententiæ per ſolum conſenſum fidemque compromiſſi ſervabantur. Quæ *Periodus* dicitur *Atlingica*. Deinde *Drottæ*, ſive Præſides *Ynglingicæ* ſtirpis, Seculo II *Kunung* Reges dicti, ſpecie religionis, ob Pontificatum maximum, quem gerebant, non arbitri ſolum fuerunt, ſed & legislatores & executores omnium ſententiarum. Summa quidem poteſtas publicam ſalutem procurandi erat penes Regem Upſalenſem; ſed manebant tamen ex ſuperiori ſtatu rerum ſex provinciarum Reguli, qui territorialem poteſtatem libere exercebant, & ad conſilia & decreta de ſumma rerum adhibebantur. Erat ergo tunc respublica monarchica, ſed temperata comitiali Regulorum poteſtate, ac plane ſimilis civita- Pag. 209 ſeq. Period. I 205 ſeq. II 179, 207, 225.

Period. III pag. 180 seq. ti, quæ nunc est, Germanicæ. Trucidatis tandem Regulis & oppressis, *Ingialdus* circa finem Sec. VI novum regni statum orsus est, solusque omnibus æqualiter imperavit, publicato
281. etiam Codice Legum, non minus firmandæ Monarchiæ causa, quam ut securitati publicæ caveret. Quæ Monarchia di-
248. 271. citur *Lodbrochica*. Nulla tum quidem fuit Optimatum autoritas, quippe qui a nutu Regum pendentes, regiam potestatem firmare magis, quam ullo modo restringere, allaborabant. Cives autem, ab Optimatibus distincti, ac priscæ libertatis retinentissimi, potentiam Regum librabant renisu suo comitiali. Rex
290, 303. Jura publica universæ gentis servaturum se jurabat. In comitiis universalibus plebiscita, pro legibus valitura, decreto civium
302. & Regis condebantur, quorum executio Regi permissa. Suf-
280, 285 seq. fragatio fiebat civium per armorum concussionem. Principes & quasi Tribuni civium erant *Lagmanni* sive *Legumviri*, qui Autores omnis Juris Suecici jam ante leges scriptas & conditum Regnum fuerant, & adhuc summæ autoritatis habeban-
297. tur. *Lagmannus* enim in publicis comitiis nomine civium
302. liberrime, (ut erant tempora,) sine ullis adulationis illecebris, Regem admonebat officii, ex plebiscito etiam, pravo gentis
234, 309. more, extrema immemori Regi minabatur. Atque verus hic Reipublicæ status multo labore & industria fuit eruendus, quoniam Clerici, Hierarchiæ Pontificiæ studiosi, Codices Legum & Historiarum monumenta depravarunt, aut suppresserunt, ne sua Regi populoque Jura constarent.

Cap. III Sect. II de *Forma Reipublicæ mediæ, Periodi IV*, agit.
317 seq. Regnum Sueciæ miram hoc tempore subiit mutationem, novamque cum religione Christiana induit formam, dum, invalescente dominatione Clericorum, ita paulatim extulit caput Aristocratia, ut tandem vinceret Democratiam, & sola fere dominaretur. Pontifices enim atque Clerici, pia simplicitate Regum atque civium abusi, primo potestatem circa sacra Regibus eripuerunt, deinde hac via, veluti per gradus, astu fastuque ad summam in Republica potestatem grassati sunt, tractis ad Senatum Regni atque inde ad se ipsos plerisque Regum & omnibus civium juribus. Artes præcipuas, quibus dominatum

ac-

acquiſiverint, auxerint & ſtabiliverint, quas Cl. Autor luculentiſſime ac fideliter ex Actis, magnam partem ineditis, demonſtrat, hic per indicem notaſſe juvat. Jam inde a medio Sec. IX clanculum id egerant Pontifices, ut fundamenta jacerent Hierarchiæ in Suecia, confirmatione Hamburgenſis Archi-Epiſcopatus, cujus ſpirituali dominationi Septentrionales omnes ſubjiciebantur. Sed non perinde ut in ſubacto regno Daniæ Pag. 321. mox & palam firmari potuit Jurisdictio Eccleſiaſtica, quod Epiſcopos in Suecia Rex vel populus adhuc libere conſtitueret, & Præſules Hamburgenſes ſatis haberent, ſi ferociſſimæ genti unum atque alterum ſui ingenii mittere poſſent Epiſcopum. Arcanum dominationis primum prodere, & jurisdictionem in univerſo Septentrione palam ſibi arrogare auſus eſt *Adalbertus* circa medium Sec. XI, quæ † vera eſt cauſa odii communis Regum Septentrionalium in eum, & quamobrem omnes, 329 ſeq. quaſi facta conſpiratione, Hamburgentem Præſulem recuſarent, ſuamque ſibi poteſtatem circa ſacra vindicatum irent. *Sueno*, Rex Daniæ, quem ex eadem cauſa non ſolum ob inceſtum *Adalbertus* acerrime agitaverat, promiſſis tandem & obſequiis Archi-Epiſcopi captus, operam ei ſuam addixit, pro Jurisdictione Eccleſiaſtica etiam in Suecia Norvegiaque ſtabilienda. 334 ſeq. Et ſane ſucceſſerunt conſilia pietate Regum Sueciæ, qui Clericis in comitia publica receptis occaſionem præbebant, cives non quidem, ut alibi, coactos & cruciatos, ſed convictos, ad 345. fidem Chriſtianam perducendi. Medio demum Sec. XII per Sueciam & Norvegiam agnita & invecta eſt Hierarchia; quippe tunc *Suercherus Senior*, manſueto uſus imperio, paganorum ſacra trium marcarum multa prohibuit, cives fidei Chriſtianæ vinculo obſtrinxit, ut etiam, ſupremitate Pontificis agnita, tum demum, nec ante, denarium *S. Petro* decernerent. 346, conf. Paulo poſt e Card. *Nicolai*, Albanenſis Epiſcopi, conſilio, ne 324 ſeq. Hamburgenſi amplius ſubeſſet Eccleſia Suecana, Upſalenſis creatur Archi-Epiſcopus, maximoque poteſtatis regiæ detrimento

† In Hiſtoria illorum temporum Adamus Brem. paſſim male fidei arguitur, caſtigatur, corrigitur & ſuppletur, v. g. p. 327, 337 & 344.

Digitized by Google

fundatur Hierarchia. Jam enim non ſolum Archi-Epiſcopus, ſed & Clerici omnes, omniaque ejus poteſtati ſubdita, regio eximebantur imperio, quin etiam ipſi laici in cauſis Eccleſiaſticis forum Clericorum ſequi cogebantur. Ea jura, Rege inſcio atque inconſulto, Pontifex addixit Clericis, &, manifeſto affe-
Pag. 351 ſeq. ctatæ dominationis indicio, Parochianis Upſalenſibus, civibus Regis, obſervanda præcepit. Nam ignoraverant adhuc boni Sueci Statuta illa Canonica de exemtione Clericorum, &, quid ſit, habere Archi-Epiſcopum, ſero didicerunt. Inde Archi-Epiſcopus ejusque Suffraganei, adhuc licet a Rege populoque electi, ſeſe tamen non tam Regi ex homagio, (quod ipſum tandem exi-
371. gere prohibitum fuit,) quam Pontifici ex jure pallii, obſtrictos ſe credebant. Magna incrementa dedit Hierarchiæ primo alterna Regum *Suercheridarum* & *Ericidarum* ſucceſſio, deinde regni inter *Birgeri Jarli* filios diviſio, utraque ſuaſu Clericorum decreta. Diffidentia & æmulatione Regum factum eſt, ut nihil non indulgerent & largirentur Clericis, ſeque adeo
381 ſeq. & regnum in fidem & clientelam eorum traderent, ut in milvii columbæ. Recenſentur ex ingenti Diplomatum cumulo ea tantum, in quibus beneficio Regum Clericis aliquid novi
358 ſeq. juris paulatim acceſſit. Ita A. 1250 *Ericus Balbus*, Eccleſiæ Upſalenſi decimas pauperum conceſſit pro inſtituendo Cano-
362 ſeq. nicorum collegio; ab eoque tempore ceperunt originem Capitula, & electiones Epiſcoporum, quæ penes Regem adhuc fuerant, in ea ſunt translatæ, ne ulla in poſterum ratione Epiſcopatus juris ac beneficii regii haberentur. In ſanctione Skenningenſi, quam *Wilhelmus*, Cardinalis, A. 1248 pro Hierarchia ſtabilienda promulgavit, inter alia ſingularia, ſub pœna excommunicationis præcipitur Archi-Epiſcopo Upſalenſi ejusque
368. Suffraganeis omnibus, ut intra annum habeant & poſſideant, dum vixerint, *Librum Decretalium*, ſecundum ultimam compilationem *Gregorii IX*, & *ut ſtudeant in eo, ſecundum quod Dominus eis gratiam miniſtraverit.* Omnium Regum liberaliſſimus fuit in Proceres regni, præſertim Clericos, *Magnus*
411. *Ladulaſius*, ideo dictus *Obedientiæ filius*, eo quod enormia
385 ſeq. *Gregorii X* poſtulata confirmaret, & Clericos omni abſol-

veret

Digitized by Google

veret erga Regem obligatione, & privilegiorum Clericalium confirmationem honori ſibi duceret, interque regales prærogativas numeraret. Ineunte Sec. XIV, *Oligarchia* cœpit, quæ Hierarchiam ad ſummum faſtigium evexit. Per impuberem ætatem *Magni II* Senatores, tam Clerici, quam laici, ad jura ſua contra Regem defendenda conſpirare cœperunt. Inde per varias artes eo rem perduxerunt Clerici, ut non ſolum Equites, ſed & præcipua aulæ officia, ad Senatum transirent, omnesque Clericis obſtricti eſſent Senatores. Denique, ut univerſi jura populi in factionem Hierarchicam transferrentur, tribunitia quoque illa & prævalens poteſtas Legumvirorum, plebe exultante, Senatorio Ordini acceſſit, præcipuum Hierarchiæ firmamentum. Jam comitia univerſalia, per cauſam publici levaminis, abrogabantur, conſenſus populi ſpectabatur in conſenſu Senatorum, quos idem velle, idem nolle, arctiſſime conjunxerat. Factio hæc non ſolum civibus leges tulit, a Rege confirmandas, ſed & nomine populi leges imperandi, quæ in rem erant, Regibus ſcripſit, negligentiores harum vel cenſuris Eccleſiaſticis, vel turbis concitatis, coercuit, & aliquando ſine ambagibus abdicavit. Operæ pretium eſt legiſſe, ut Jus Imperii Vicarii & curam regni ordinandi ad ſe traxerit Senatus, cujus uſurpationibus origo antiquiſſima & immemorialis affingebatur præſcriptio. Atque hanc peſſimam Reipublicæ converſionem Cl. Autor vocare ſolet *Oligarchiam Hierarchicam*, quæ ultra ſequi alterum floruit ſeculum, in qua Senatus Regi atque civibus, univerſis autem dominabantur Clerici.

Pag. 393. 440 ſeq. 308. 446 ſeq. 449 ſeq. 436 ſeq. 703.

Cap. III Sect. III Formam Reipublicæ, Periodi V, deſcribit. Ventum eſt ad ea tempora, quibus prævalens ac tandem viribus ſuis impar peſſum ire cœpit Hierarchia. Enimvero jam dudum Reges peregrini variis, quæ exponuntur, arcanis contra factionem Hierarchicam niti inſtituerant, & Reges Oldenburgici ad ſubvertendam eam, invento ſatis mirabili, Hierarchicis uſi fuerant ſubſidiis, Chriſtiernus adeo vi aperta, ſed plerique magnis auſis, aliqui etiam regno exciderant. Nunc fatalis aderat converſio ex cauſarum nexu & providentiæ divinæ concurſu: Suecia Lodbrochicæ Monarchiæ formam paulo cultio-

406 ſeq. 433 ſeq.

rem

rem resumere gestiebat. *Gustavus I*, adhuc Gubernator regni, nihil non impenderat patriæ in libertatem vindicandæ, deinde Rex votis & precibus omnium constitutus, & quasi coactus, jamque certior de suorum studiis, primo securitatem publicam præstitit *Olao Petri*, Concionatori Evangelico, sibique ac Ordinibus regni libertatem conscientiæ vindicavit. Jam tum A. 1525 in Comitiis Holmensibus nutare cœpit Hierarchica dominatio, & cum Clerici calumniis ac turbis Regem ad maturanda consilia impellerent, A. 1527 labefactata est. Nam, in *Comitiis Arosiensibus*, omnium Ordinum frequentissimis, Rex gravissime in tyrannidem & insolentiam Clericorum invehitur, regni labem & morbos edocet, de remediis adhibendis singulorum Ordinum responsa, seorsim reddenda, serio requirit. Id vero telum erat fortissimum ad subvertendam Hierarchiam, ut populo Jura Comitialia restituerentur. Decretum fit ad omnem posteritatem oppido memorabile: *Evangelium publice recipitur; autoritas Papæ circa credenda aboletur; abusus Clericorum tolli jubentur; Episcoporum potestas regio imperio subjicitur.* Cujus Decreti executione Rex regia potissimum Jura, a Clero usurpata, sibi suisque successoribus vindicat, Ecclesiasticam Jurisdictionem a civili distinctam tollit, nervosque omnes Clericalis potentiæ incidit. Simul sua sponte prolapsa erat Senatus autoritas: Rex nova formula, pleno perfectoque sibi, quos vellet, obstringit *Senatores*, qui jam *non regni solum, sed & regiminis & ipsius Regis hæreditariorumque Principum secretiores Consiliarios* se appellarunt. Ita obsequio Procerum & civilitate seculi regia potestas aliquanto absolutior facta, quam sub Lodbrochidis fuerat, quippe cum tribunitia adhuc in Senatu resideret, & cives etiam comitialem imprudenter adjicerent. Sed abusus hac Ordinum patientia *Ericus XIV*, temperamentum imperii, ex testamenti paterni formula constitutum, negligit, ac territorialem fratrum superioritatem tollere conatur, solutusque omni fratrum metu, Ordinum studiis fretus, pro libidine truculentum in modum dominatur. Sed Ordinum obsequio, dolose ac per vim elicito, non abrogatum erat Jus Publi-

Pag. 488. 499. 507. 519 seq. 562. 543, 545. 567 seq. 573 seq. 447. 577. 586 seq.

Publicum; quin potius penes Ordines ac Senatum de ſumma rei in commune conſulendi ac ſtatuendi poteſtas manebat. Qua etiam uſi ſunt in ſolenni abdicatione Regis *Erici*, nil niſi publicam reſpicientes, utilitatem. Sub *Joanne III*, ſalva ſupremitate Regis, magna pariter Senatus & Principum hæreditariorum fuit autoritas, nec univerſi ſolum Ordines, verum etiam ſoli aliquando Optimates de ſumma Reipublicæ & Sanctionibus pragmaticis ſtatuerunt. *Sigismundo* imperante, autoritas regia, Hierarchiæ nimium ſerviendo, ſenſim eviluit, comitialis Ordinum poteſtas convaluit, Senatus obſequium & conſilium præſtitit, in imperii nullam partem venit, cuſtodia legum & pactorum ad ſolum regni Adminiſtratorem devoluta, vicariumque, quovis regio longe abſolutius, eſſe cœpit imperium. *Carolus IX*, qui ſub *Sigismundo* imperium ſumma adminiſtraverat autoritate, poſtea Rex creatus, regiæ poteſtatis eminentiam, quantum ratio ſtatus pateretur, ad ſummum perduxit, & id tandem obtinuit, ut Senatores A. 1602 diſerte ab imperii ſocietate excluderentur. Ceteroquin Ordinum Jura, præcipue comitialia, conſervavit, deque ſummis regni negotiis nihil ſine illorum conſilio ſtatuit. In *Receſſu Norcopenſi* de A. 1604 Regi conceſſum fuit jus, teſtamento deligendi Vicarium, quin & certam condendi formulam regiminis; ſimul tamen Ordines jus donandi fundos coronæ limitarunt, diſerte reſtringentes ad confirmationem ſucceſſoris legesque feudales: id quod legitimæ revocationis regiæ omniumque vindiciarum fuit fundamentum. Imperium *Guſtavi Adolphi* hoc habuit ſingulare, quod, cum ſuperiores Reges, exemplo *Guſtavi I*, paulatim accidendis Optimatum viribus, ad abſolutiorem contendiſſent poteſtatem, hic diverſam iniret viam, & Optimatibus fere omnia jura reſtitueret. Initio quidem regni ſecundum legem Norcopenſem feuda & reditus alienatos ubique rigide revocavit: deinde autem mirabili facilitate omnes Ordines ita ſibi devinxit, ut aliquoties ei arbitrium rerum gerendarum & liberrimam poteſtatem circa media publicæ tranquillitatis obtinendæ ſumma fiducia permitterent, &, quamvis jam exhauſti creberrimis tributis, ſubſi-

Pag. 593. 617. 603, 605. 625 ſeq. 706. 622. 628. 634 ſeq.

dia tot bellis gerendis pæne incredibili alacritate ſubminiſtrarent. Senatus inprimis Regi fuit addictiſſimus, qui ex mandato ejus regnum adminiſtrans, Regalia jura illibata ſervavit, ſuasque proprias vires ad publicam patriæ ſalutem & univerſæ gentis gloriam contulit. Hinc rara illa regno felicitas ac tranquillitas tandem obtigiſſe videbatur, ut nullis fere motibus inteſtinis agitaretur, & reniſus Ordinum certo ſiſteretur æquilibrio. Pag. 639. Rex adhuc vivus per *Axelium Oxenſtiernam*, Cancellarium, *formalam regiminis perpetui* in caſum (ut videtur) potiſſimum minorennitatis, delineari juſſerat, quæ poſt ejus mortem in comitiis A. 1633 & 1634, quod ad regni adminiſtrationem & tutelam Reginæ, tanquam publica lex fundamentalis, ſtatim approbata, & vicarium imperium *Senatui Principi*, ſeu ſupremis Officialibus regni, ſed ex conſilio univerſi Senatus, non ſecus ac ab ipſo Rege, adminiſtrandum decretum eſt. 643 ſeq. Ab illo tempore *Senatus* regni proximam regiæ majeſtati dignationem obtinuit, & *Regiæ Majeſtatis*, vel abſente Rege, *uti titulo cœpit*. Sub *Chriſtina* invaleſcebant Ordinum diſſenſiones, a fundorum publicorum alienatione & ab indiſcreta Reginæ liberalitate atque timida facilitate partim ortæ, partim corroboratæ, nec niſi converſione Status & Imperii finiendæ. 657 ſeq. Inter Senatores avitæ nobilitatis & novos homines diuturnæ 663. ſimultates, jurgia, duella, nutantis indicia ſtatus. Maxime 658. coloni, cum fundis coronæ alienati, ſe inuſitatis exactionibus per novos dominos vexari querebantur, & vindicationem fiſcalium bonorum ardentiſſime flagitabant. 655 ſeq. Sed Regina, quamvis neceſſitatem vindiciarum agnoſceret, ſemper tamen a violento illo revocationis negotio abhorruit, & impar tot curis, ſponte regno cedens, rem integram una cum imperio ad ſucceſſores transmiſit. 668. Tandem rei neceſſitas & æquitas ab ipſis fuit agnita Equitibus, & in comitiis A. 1655 ab univerſis Ordinibus, certis tamen legibus, fuit decreta. Sed, Rege *Carolo Guſtavo* foris agente, admodum lente negotium procedebat, & Adminiſtratores regni ſub ipſo revocationis actu fundos bene meritis donabant. Inter hæc diſſidia, & vicario durante Imperio, ſua nihilominus Regi conſtabat autoritas; quamvis

vis inde a *Guſtavi Adolphi* tempore per oppoſitam comitialem poteſtatem aliquanto magis reſtringeretur.

Cap. III Sect. IV Formam Reipublicæ, Periodi IV nobis exhibet. Quam ingenti conatu *Guſtavidæ* Reges moliti fuerant reſtitutionem Lodbrochicæ Monarchiæ, tandem favore temporum facillime perfecit *Carolus XI.* Civiles diſcordiæ litesque tantis animorum motibus agitatæ, potiſſimum de fiſco regio adminiſtrando & fundis publicis revocandis, converſionem ſtatus, & Regi poteſtatem pepererunt, nulla interceſſione Ordinum impeditam. Primum Senatores, qui alias in controverſiis, Regem inter & plebem, conciliatores eſſe conſueverant, jam, quia ipſi erant inter partes, arbitrio Regis obſequentiſſime omnia permittere ſatagebant. Deinde A. 1678 Ordo Equeſtris, diu ſatis obluctatus, & publica tandem inopia permotus, ſponte ſua decrevit, ut Rex alienata ſtrictiſſime nullaque exceptione vindicaret: cui reliqui Ordines jam dudum conſentiebant, & Rex decretum exequi ex pacto tenebatur. Denique A. 1680 Regi data fuit immunitas a foro humano, & A. 1683 poteſtas libera condendi Statuta, Edicta & Ordinationes. Enimvero per hæc exteri, rerum ignari, & verborum fuco decepti, libertatem Sueciæ turpiter proditam, ſervile jugum temere acceptum, regiam poteſtatem exlegem factam, nullumque adeo Suecis Jus Publicum eſſe, contenderunt. Quem errorem Cl. Autor paulo operoſius multis argumentis, Actisque integris inſertis, deſtruere conatur, & id ſedulo agit, ut probet, imperium *Caroli XI* fuiſſe monarchicum idque illimitatum, incredibili moderatione Regis & benevolentia Ordinum, ſed non omni ex parte abſolutum, ſalvis quippe legibus fundamentalibus, ſalva etiam comitiali Ordinum qualicunque autoritate. Simul *Autor Anecdotorum*, qui apertam violentiam aliaque vitia impotentis dominationis Regi moderatiſſimo exprobrat, multis locis refutatur, ſæpeque acri calamo perſtringitur, & *Lucifugus Lucilius, tenebrio, vecors, nugivendulus, ſomniator, audaculus ſillographus, maledicentiſſimusque Hiſtoricus* vocatur, utpote qui nulla fide & induſtria ſcripſerit, rumores ſolum vagos & ſuſpiciones malevolorum conſectatus. Immatura

Pag. 674. 662. 716. 683, 692. 765. 731 ſeq. 741, 743. 11 ſeq. 676, 679 ſeq. 688 ſeq. 708, 712 ſeq. 719, 735 ſeq. 743, 745, 750 ſeq. 754 ſeq. 765, 780 ſeq 785 ſeq. 788. 271, 652 ſeq. 675 ſeq. 685, 687 ſeq. 690 ſeq. 699, 702 ſeq. 710, 722, 755, 775 ſeq.

tura morte ereptus *Carolus XI*, Jus Publicum certis legibus publice confirmatis definire non potuit, & ita quodammodo absolutam fine legibus immaturo hæredi reliquit poteſtatem.

Pag. 790 seq. *Carolus XII* coronam quidem ſua ſibi manu impoſuit, neque ſolenne ſacramentum præſtitit, ſed nihilominus ipſa regni aditione adſtrictus erat legibus fundamentalibus. Sed, quoniam fere totum ejus imperium fuit caſtrenſe, inſtituere comitiales de rerum ſumma deliberationes, & ſtatum ſuæ Reipublicæ perdiſcere non potuit. Itaque domi publicæ inter arma (ut fit) fere ſiluerunt leges, neque tamen (quod perperam creditur) everſæ & conculcatæ ſunt, ſed publica calamitate affectæ aut neglectæ, utcunque perdurarunt, donec diuturna bella, aliaque plurima incommoda, ipſamque illimitatam Monarchiam, pertæſi Ordines, gravi conſilio formam Reipublicæ immutarent, noviſſimasque illas imperandi & parendi leges ſcriberent.

Hic finem habet Opus, cujus nos tantummodo ſummas, nec eas omnes, attigimus; ex quo in univerſum colligitur, ab antiquiſſimis temporibus in Suecia certas leges publicas fuiſſe, quibus jura Imperantium & Statuum definiebantur, easque mutatas quidem ſub imperio *Guſtavi I* & *Caroli XI*

460 seq. nunquam vero abolitas. Viciſſitudines Reipublicæ, a *Loccenio* & aliis confuſius traditas, primus omnium luculentiſſime

466. ac diſtincte, fidem hiſtoriarum ſecutus, Autor expoſuit. Geſſit ſe pro dignitate argumenti, & par fuit operi, tam arduo, tamque egregio, adornando. Miraberis ſelectum rerum pulcherrimarum, judicium vere pragmaticum, notitiam antiquitatum

167 seq. patriæ, ſermonis ubertatem. Uſus eſt Tabulario regio, & ra-

351 seq. riſſima quæque monumenta magno numero inſeruit, multa

354, 356 excerpſit, nec pauca fideliter in Latinum tranſtulit. In Præfa-

seq. 391, tione tamen dolet, Actorum publicorum copiam longe maxi-

460 &c. mam in privatorum ſcriniis deliteſcere, quæ perveſtigare non licuit. Ceterum hæc *Pars* eſt *Generalis*, proxime (ni fallimur) habebimus, quam ſæpe quaſi jam impreſſam allegat, *Specialem*, præterea Ill. Com. *Dahlbergii Sueciam antiquam & hodiernam, cum Geographico Commentario*, propediem edendam.

21.

E. A.

E. A. PAGENSTECHERI, J. U. D. ET IN Acad. Herb. Prof. Ord. & Syndici, Pugillares Inſtitutiones Juris, continentes non multa, ſed multum, hoc eſt, omnem Inſtitutionum Jurisprudentiam, breviter, certis atque nervoſis, vulgo non obſervatis, fundamentis; catenatam etiam ita, ut deponi apud memoriam ſine negotio, atque repeti ab ea ſine moleſtia poſſit. Inter ambulandum traditæ, ſtilo obiter exceptæ, compoſitæ & editæ ab JO. PHILIPPO JOSEPHO DE PRATO,

JCto.

Herbornæ, typis B. Jo. Nic. Andreæ Viduæ, 1733, 12.

Plag. 16.

Autor brevi atque levi via Jurisprudentiam ſignificat. Quæ alii regulis pluribus, idque non ſine earum exceptionibus, non certa tamen quidem etiam, habent, ea unica ita paſſim regula tradit, ut & plures aliorum regulas, ſimul & exceptiones, unica regula complectatur. Ita v. g. quæſtionem, an & quando matrimonia permiſſa ſint, vel prohibita, ratione ſanguinis? quam alii tradunt per regulas plures atque exceptiones, unica hac regula Autor expedit: *Quoties unus vel uterque contrahentium ſtipiti vel generanti proximo immediate ſubeſt, toties prohibitum matrimonium erit; quoties contrahentium neuter ſtipiti communi proximo immediate ſubeſt, toties matrimonium licitum erit.* Notanda ſane regula, dum ita in compendio habet, quod alii per plura habent, & juxta quam unicam omnem obvenientem caſum decidere quis ſine dubio poſſit. Porro in quocunque Titulo, atque Juris materia, id monſtrat, quod primum eſt, quod JCti ibi ob

oculos habuerint; & unde ſic omnia in promtu deciſa habere licet. Ita v.g. primum contractus Societatis momentum eſt *quæſtus*, ut ſcilicet uterque ſocius lucrum habeat. Hinc primo Societas bonorum, qua unus a lucro plane removetur, prohibita erit. Hinc porro voluntate unius Societas ſolvetur. Licet enim Juris reliqui analogia aliud velit, ut ita tamen hic exceptio ſit, vult ratio *quæſtus*, ſiquidem cum invito ſocio lucrum facere non poſſumus; neque enim eſt in proverbio, cum invitis canibus facilis eſt venatio. Et ita alia, in hac & in aliis Juris materiis.

HISTORIÆ LATERALIS AD EXTRAhendum calculum ſectionis Appendix, ſive Cyſtotomia Cheſeldeniana; Autore JACOBO DOUGLASSIO, Doctore Medico in Anglia Regio, & S. R. S. Quam, Anglice conſcriptam, Latio donavit PANAJOTA CONDOIDI, Corcyræus.

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1733, 4. Plag. 9, Tab. æn. maj. 1.

Quoniam Cel. Autor, magni apud Britannos nominis Medicus, Hiſtoriam quandam operationis lateralis edidit, qua, quicquid ex libris de noto ſatis fratre *Jacobo*, ejusque calculum extrahendi methodo, & hujus emendationibus, a *Mery*, *Ravio*, atque ipſo, quo uſque ea uſus erat, *Cheſeldeno*, ſuſceptis, cognoverat, complexus eſt; nunc, poſtquam *Cheſeldenus*, miſſa iſta, aliam deinceps, eandemque novam, ſubſtituit, cujus ope etiam a quinquaginta & duobus, quos ſucceſſu temporis in Noſocomio Divi *Thomæ* Londinenſi hac ratione ſecuit, quinquaginta ad perfectam ſanitatem & integritatem redierunt, de eadem Appendicis loco exponere conſtitutum habet. Quippe feliciſſimus methodi *Cheſeldenianæ* ſucceſſus adeo

adeo percuſſit Chirurgos quosdam, exteros præcipue, ut Cl. *Morand*, Chirurgus Pariſienſis, e Regia Academia Scientiarum, & in ſecandis calculis ſolertiſſimus, Londinum adventarit, operationis *Cheſeldenianæ* rationem oculis uſurpaturus. Ab illo tempore non ſolum ea methodus Pariſiis etiam in uſum vocata eſt, ſed varia etiam de exequendi methodo ſcripta prodierunt. Tria horum quatuorque vidit Cel. *Douglaſſus*, quæ, etſi plures præcipuasque hujus operationis complectuntur partes, multa tamen, quæ non minus cognitu utilia forent, prætermittunt. Quapropter cum Anglicanæ Chirurgiæ nomini, tum ipſi operationi, quocunque demum locorum poſtea repetatur, conſulturus, eandem plenius enarrare, & integram ejus methodum tradere, animum induxit. Qua in re ita ſibi verſandum eſſe intellexit, ut non ſingularia tantum novæ hujus methodi, ſed ea etiam, quæ communia habet cum aliis, quæve ex priori ſua methodo retinuit *Cheſeldenus*, perſequeretur. Plura debentur ipſi *Cheſeldeno*, qui eadem ſumma humanitate aperire non dubitavit. Ut vero ejus operationis notitia ad plures perveniret, qui linguam Anglicanam ignorant, laudabili conſilio Cl. *Condoidi* libellum latine vertit, prolixiorem haud dubie ab eruditis initurus gratiam, ſi interpretatio ad Romanæ linguæ ingenium caſtitatemque exacta magis fuiſſet. In ſua Præfatione interpres extractionis calculorum hiſtoriam variasque methodos, inde ab *Hippocratis* temporibus uſque ad inventam methodum *Cheſeldenianam*, breviter ſtrictimque percenſet. Et, cum Pariſienſes a poſteriori hac methodo huc usque paulo alieniores, magnique apparatus amantiores fuiſſe conſtet, felicem eorum in magno apparatu ſucceſſum enarrat, memoratque, A. 1731 in Noſocomio, quod a charitate nomen habet, ſeptendecim ſectos fuiſſe calculoſos, quorum hic nomina, ætatem, & reliqua etiam, commemorat, ex quibus tres tantum perfecte curati diſceſſerint, reliqui vel diem ſuum obierint, vel prava quædam ſymptomata exinde retulerint. Ex novem iis in urbe ſectis unus tantum perfecte curatus fuit. Et, quanquam tum bini methodo *Cheſeldeniana* ſecti, & deinceps

mortui

mortui essent, id tamen factum existimat, quod nulla plane accesserit methodus, prout ex Diario publico pateret, nec ipsi ejus inimici negare ausi essent. A. 1732 ex viginti duobus, in dicto Nosocomio sectis, pauciſſimi fuerunt perfecte curati. Eodem tamen anno quatuor illi, methodo *Cheſeldeniana* secti, perfecte omnes convaluerunt. Sed redeamus ad ipsum *Douglaſſii* Opusculum, in octo velut Capitula divisum. *Primum* agit de Instrumentis. Ad ea pertinent catheter sulcatus, sive itinerarium, ex chalybe potius temperato, quam argento, confectum, ferramentum, vel cultellus, conductor cavus chalybeus, vel semispeculum, forceps, vel tenacula, incurva acus, filo cerato armata. *Caput II* apparatum exhibet, qui constat plumaceolis, aqua stiptica, oleo dulci, frusto spongiæ. *Cap. III* omnes mensæ, cui imponendus est calculosus, circumstantias accurate describit. *Cap. IV* præparationem docet, quæ in eo consistit, ut blandum remedium purgans die ipsam operationem antecedente porrigatur. Quod si alvum non sufficienter movit, circa vesperam injicitur clysma. *Cap. V* ipsam operationem explanat. Cujus accuratius cognoscendæ gratia cum hoc Opusculum maxime editum esse, ex superioribus pateat, haud ingratam nos Lectoribus harum rerum cupidis operam præstituros esse existimamus, si universam eam descriptionem hic repetamus, & quidem iisdem interpretis verbis, quod eandem breviorem reddere, ob momentorum copiam difficile, refingere autem & aliis verbis pronuntiare, ob exemplaris Anglicani defectum periculosum videtur. Ita vero, postquam de collocando in mensa, continendoque calculoso, nonnulla præmisit Noster, omnem operandi rationem edisserit: *Tunc Dominus Cheſeldenus, ſtans ante ægrum ad limen menſæ, aſſumit catheterem, oleo prius illitum, quem dimittit, uſitata methodo, per urethram in veſicam; ubi, quæſito, & invento calculo, dat ipſum ad dextram ſibi adſtanti ſocio Chirurgo, a quo petit primo, velit explorare, num calculus adſit, nec ne? Hoc facto, & adſtante Chirurgo tenente manubrium digitis ſuis & pollice, inclinat idem parum verſus femur dextrum ægri, ſurſum trahens convexam partem appreſſam*

juxta

Digitized by Google

juxtæ os pubis proxime ipſius cum ſocio commiſſuram, ad elovandam & dimovendam ab inteſtino recto, quantum licet, urethram. Iterato rogat tunc Dominus Cheſeldenus, *ne inferiora verſus pellat, neque ſulcum catheteris hinc & partes ad anteriora aut exteriora verſus perinæum eminere faciat. Quanquam enim, ſic deſignato loco, externam inciſionem aliquo modo certius actam, ipſumque catheteris ſulcum facilius inveniendum fore in facienda inciſione interna appareat, tamen metus adducendi urethram propius rectum verſus, hujusque tunc vulnerandi periculum facile, eſt longe profecto gravius, quam ut compenſari poſſit apparentibus hiſce commodis. Ceterum nec neceſſarium eſt hoc artificium in hac operandi methodo, etſi nullus periculo eſſet locus, externa plaga exiſtente profunda ſatis & magna. Sic fixe adaptato quoad ſitum catheteræ, & ipſius ſulcata parte extrorſum, & ad latus verſa, humiliori ſcamno inſidet Dominus* Cheſeldenus, *adducitque ad ſe patientem, quo uſque parum excedant ipſius limen menſæ clunes, & pedes prorſus non attingant eam. Aſſumit ferramentum vel cultellum, aliquando obductum pauca ſtupa contorta, ne madefacto ſanguine inſtrumento nimis lubrici evadant ipſius digiti. Tenet autem firmiter id manu dextra, pollice in interiorem laminæ partem, indice in exteriorem oppoſitam, medio in externam manubrii partem, & extremitatibus reliquorum digitorum ad ſuperiorem ipſius marginem appoſitis. Tunc diducens tenensque firmiter cutem perinæi pollice & indice ſiniſtræ manus, facit primam vel externam inciſionem per integumenta a ſuperioribus ad inferiora, incipiens in ſiniſtra parte commiſſuræ perinæi inter ſcrotum & anum, ibi fere ubi dilatata perinæi cutis formatſaccos vel burſas, continentes teſticulos; inde pergit extrorſum oblique inferiora verſus, uſque ad medium marginis ani, ad diſtantiam circiter ſemipollicis ab eo proximam in cutem, & conſequenter ultra protuberantiam magnam oſſis Iſchii perveniens. Prima vel ſuperior pars inciſionis hujus eſt modo ſuperficialis, mox vero ad latus recti longe profundius cultellum ſuum adigit, finitque hunc trahendo oblique*

ſe verſus. Triplex hoc manus moderamen obſervari ſemper poteſt in ipſius externa inciſione facienda; attamen ultimum accurata non indiget attentione, cum nullum ſit periculum alicujus aſſequendi mali. Utique ego certe obſervavi, ipſum minus eſſe ſolicitum de ſcrupuloſe determinando loco & limitibus inciſionis externæ; nam vidi ipſum incidentem cutem modo propius verſus anum, in majori alias ab eo diſtantia, aliquando incipientem inciſionem alte valde, alias inferius & quidem tam diverſe in ægris ejusdem magnitudinis. Etenim ſcopus ipſius præcipuus eſt, efficere plagam tam magnam, ac tuto fieri poteſt; interim ſemper evitata non vulneranda celluloſa vel veſiculari ſcroti membrana. Qua eadem opera inciſa profunde ſatis pinguedine maxime prope inteſtinum rectum, muſculis ſphincktere & levatore ani tectum, immittit digitum indicem ſiniſtræ manus intra vulnus, retinetque, donec tota inciſio interna prorſus peracta ſit, ut dirigat primo apicem ferramenti in ipſum catheteris ſulcum, quem nunc digiti pulpa tangit, & ſimul depreſſum retineat inteſtinum rectum, ut mox per ipſius latus tranſiturum ferramentum intactum tamen relinquat. Requirit hæc interna inciſio majorem longe circumſpectionem & attentam cautelam, quam prior. Ferramentum intrat primo ſulcatam rectam roſtri catheteris partem per latera veſicæ immediate ſupra proſtatam; tunc porro ducto ferramento per eundem ſulcum inferiora verſus & anteriora vel ſe ipſum, dividit illam partem ſphincteris veſicæ, quæ ſupra glandem hanc jacet, cujus dimidiæ ſimul externam partem oblique ſcindit, ſequens directionem & totam longitudinem urethræ, quæ trans eam meat; tandem finit inciſionem internam, muſculoſam urethræ partem ſupra convexam ſui catheteris dividendo. Quando primo incepit hac methodo uti, incidebat perfecte easdem partes, ſed contraria via, ſcilicet ferramentum intrabat primo muſculoſam urethræ partem, quam dividebat lateraliter a pendula parte bulbi ipſius ad apicem uſque vel proſtatæ principium; unde porro ducebat ipſum ſurſum & retrorſum ad ipſam uſque veſicam, ut legere eſt in ipſius Appendice, nuperrime

rime addita quartæ editioni ſui de Anatome libri. Sed paulo poſt obſervavit, multo eſſe impedimento bulbum urethræ, ſulcum catheteris non facile inveniri, & inteſtinum rectum facilius poſſe lædi. Sic ſufficienti apertura facta, aſſurgit Dominus Cheſeldenus, *tamen ipſius digito continuo manente intra vulnus, & petit conductorem, cujus roſtrum ſulco catheteris immittit, ſicque ipſum intra veſicæ cavum pellit, ubi ſæpe ipſe calculus mox ſe offerens dirigit quaſi forcipem. Quo facto, extrahit catheterem, & manu ſiniſtra tenens conductorem, introducit prudenter forcipem per conductoris concavam partem, ſic, ut ſua complanata parte ille emineat, attente obſervando ipſius per vulnus in cavum veſicæ tranſitum. Tunc eximit conductorem, &, forcipe clauſa manubrii ipſius partium altera, alteram apprehendit manu, quærit ſic leniſſime calculum, quo invento aperit roſtrum, & conatur inferiorem ipſius partem ſubducere illi; hoc enim modo tutius commodiusque calculus intra roſtrum dilapſus prehenditur. Hoc facto, ipſum extrahit ambabus manibus, una quidem extremum ipſius, altera medium amplectens; leniſſimo tamen motu, ut exitum ſucceſſive dilatatæ permittant partes. Quo maxime pertinet prudens forcipis quaqua verſus verſio, quantum fieri poteſt, cavendo calculi lapſum, quem ſi prævidet, conatur exactius prehendendo evitare, non extracta forcipe. Si lapis eſt mediocriter magnus & politus, atque jacet in ſinu veſicæ ejusdem cum vulnere lateris, quam facillime ipſum educit, & quidem in ægris omnis ætatis; aſt, quando lapis eſt parvus nimis, vel pulchre ſe non offert forcipi, ſtatim hanc educit, & in veſicam ſuum digitum immittit, quem vertendo conatur calculum eruere e plicis membranæ internæ veſicæ, ubi aliquando intercipitur. Tunc inducit conductorem ſupra dorſum ſui digiti, & hoc dein educto, vertit conductorem, intromittit forcipem, extrahit calculum, patienter tamen, & ſine ulla omnino præcipitatione. Ut evitet mollis extrahendo fracturam calculi, ponit unum vel plures digitos inter manubrii forcipis alas, ut preſſio non major ſit ea, quæ juſta & neceſſaria requiritur ad adductas has retinendas. Aſt, ſi, eluſa o-*

mni hac opera, lapis confringitur, vel plures in veſica extant, ſingulum lapidem vel fragmentum ſucceſſive extrahit, repetita introductione ſui digiti & forcipis, unius ſupra alterum, ut fieri poteſt melius, vel ſupra conductorem, quantum occaſio permittit. Vidi ego aliquando ipſum una vice ſimul extrahentem binis lapidibus armatam forcipem. Nec miretur quis frequentem introductionem forcipis & digitorum aliquando abſolute neceſſariam, nec enim ſtipatur periculo quodam aut prava ſequela, caute ſi peracta fuerit, data ſcilicet opera, ne eo uſque trudatur intra veſicam forceps, ut vulneret, contundat, vel etiam perforet ipſam oppoſito in latere ſitam (quod eſt ſemper mortale). Maxime quoque attendendum eſt, ne eadem intercipiatur, vel plicarum propriæ membranæ internæ aliqua; quod equidem difficillime vitatur, ubi earum aliqua quam proxime calculo contigua adjacet, quo in caſu facile avelli & ſimul extrahi poſſunt. Peragit autem hanc operationem tam dextre & celeriter, ut raro excedat minutum ſecundum, ſi ſcilicet ante ipſam lapidis extractionem nullum occurrat neceſſarie ligandum vas, nec ab ipſo lapide ſingulare aliquod eveniat accidens. Hactenus ipſe Autor. *Cap. VI* curationem tradit. Eo pertinent 1) quæ accidunt immediate poſt operationem peractam, vel ante curationem ipſam abſolutam; 2) modus curandi vulnus ipſum; 3) regimen vel diæta ægroti perſeverante morbo. Quod ad primum, hæmorrhagia gravior ſiſtitur per ligaturam, plerumque poſt extractionem factam, niſi periculum moræ ante extractionem illam poſtulet. Si huic non obedit, intruditur plumaceolum, liquore ſtiptico imbutum. Reliqua ſymptomata, aliis, quam ſectioni, cauſis adſcribenda, tolluntur methodo conſueta, quoniam in aliis ſecandi methodis pariter ſuccedunt. In tenſione, inflammatione, vel tumore abdominis, immittatur clyſter, eoque irrito, lene purgans. Si nec hoc ſufficiat, potio propinetur paregorica. Si ante vel poſt ſuppurationem pulſus eſt valde debilis & lentus, brachiis applicetur veſicatorium. In vulnere perquam impuro admiſcet parum æruginis communi digeſtivo. Si vulnus evadit durum, calloſum & fiſtuloſum,

Digitized by Google

ſum, obducit illius labia pauculo veſicante emplaſtro. Vulnus tractatur ut ſimplex quodlibet, diætaque conſtat, jure diluto, ſalviæ infuſo, ſero lactis cum vino Hiſpanico præparati, Anglis Sackwhey dicto, mane fruſtulo panis cum butyro. Poſt quatuor vel quinque dies, quando, facta rite vulneris digeſtione, laudabile pus conficitur, fruſtulum pulli cocti in diem ſemel comedatur, & paulatim deinceps alia recens caro. Ad alvum lubricandam decoctum avenæ mundatæ cum corinthiacis uvis vel clyſma convenit. Suppuratio circa quintam diem inchoatur, niſi conſtitutio ægroti id vetet. In infantibus urina per urethram integre trajicitur circa decimum quartum diem, in adultis circa vigeſimum; ſed in utrisque per aliquot dies pars per urethram, reliqua per vulnus. Adulti ſex hebdomadum ſpatio, infantes dimidio tempore perſanantur. *Cap. VII* partes enumerat, operationi utplurimum expoſitas. Eo referuntur communia perinæi integumenta, ſubcutanea pars ſphincteris ani, lateralis pars conſtrictoris urethræ, ligamentum aliquod triangulare, una cum proſtatis inferioribus, levator ani, varii rami arteriæ pudendæ, nervi quidam; in vulnere autem interno veſica, proſtata & urethra, nonnullæque arteriæ & nervi. *Cap. VIII* methodi *Cheſeldenianæ* præſtantia præ *Mariana* oſtenditur, quam ipſi videant, quorum intereſt. In Appendice diſquiritur, quid in hac operandi ratione jam aliis ante *Cheſeldenum*, quidque ipſi *Cheſeldeno*, debeatur.

JOANNIS POLENI, IN GYMNASIO PATAVINO Matheſeos Prof. Petropolitani Prof. honorarii, & Scient. Societatum, quæ Londini & Berolini ſunt, Sodalis, Epiſtolarum Mathematicarum Faſciculus.

Patavii, absque mentione Typographi, 1729, 4.
Plag. 23, Tabb. æn. 10.

Quæ in hoc Faſciculo continentur Epiſtolæ, ſigillatim ſingulæ jam publici juris factæ fuere. Primum locum occupat Epiſtola, ad *Gabrielem Manfredium* perſcripta, in qua

agitur de Mercurio in Sole viſo A. 1723. Legitur eadem in *Actis A. 1724 p. 71 & ſeq.* Secundum locum tenet Epiſtola ad eundem *Manfredium*, in qua exhibetur methodus inveniendæ rationis inter duas indeterminatas quantitates in nonnullis algebraicis æquationibus. Ex hac excerpta dedimus in iisdem *Actis A. 1725 p. 121.* Tertio loco comparet Epiſtola ad *Jo. Jacobum Marinonium*, in qua agitur de Solis defectu, A. 1724 Patavii obſervato, & de aliquibus experimentis, pertinentibus ad aquas fluentes. Accedit eidem *Joannis Buteonis* de fluentis aquæ menſura libellus, cum aliquot Annotationibus. Et de hac Epiſtola ejusque additamentis diximus in *Actis A. 1725 p. 377 & ſeq.* Quarta eſt Epiſtola ad Abbatem D. *Guidonem Grandum*, in qua proponuntur nonnulla de telluris forma. Id potiſſimum agit, ut adſtruat, quæ de figura telluris huc uſque tradita fuere, nondum eſſe ſatis certa atque explorata. Cumque *Caſſinus* figuram telluris ex inæqualitate graduum in Meridiano elicere voluerit, contrariam prorſus ei, quam *Hugenius* atque *Newtonus* ex vi centrifuga, a motu vertiginis telluris pendente, deduxerunt; Noſter oſtendit, quantum huic controverſiæ dirimendæ conducat, ſi graduum differentiæ in circulis parallelis inveſtigentur, utpote quæ multo majores eſſe debent, ſi terræ non fuerit figura ſphærica, quam in Meridiano. Docet etiam, quanam cauſa phyſica effici poſſit, ut, non obſtante vi centrifuga, in motu vertiginis terra tueatur figuram ſphæricam. Sub finem Epiſtolæ adjicitur Obſervatio defectus Lunæ, qui contingebat pridie Calendarum Novembris A. 1724, habita Patavii. Epiſtola quinta, ad eundem *Grandum* perſcripta, quædam de cauſa motus muſculorum proponit. Refellit primum eorum ſententiam, qui ſibi perſuadent, ſolum ſanguinem muſculis contrahendis ſufficere, cum omnem motum a muſculis, corde nimirum & carneis annularibus fibris tunicæ muſcularis arteriarum, habeat ſanguis. Deinde id potiſſimum agit, ut Problemata *Bernoulliana* de motu muſculorum per experimenta ad examen revocet. Differentiæ inter experimenta Cel. Autoris & calculos *Bernoullianos* exiguæ ſunt, ut hos illis confirmari nullus dubitet. Epiſtola

ſexta,

Digitized by Google

ſexta, ad Abbatem *Antonium Co. de Comitibus* ſcripta, agitur de viribus vivis motorum corporum ab experimento æſtimandis. Sub finem libri de caſtellis menſuram *Leibnitianam* virium vivarum experimentis confirmare conatus fuerat Autor. In hac Epiſtola experimenta ſua tuetur non modo contra *Cribellium* atque *Croſam* ſeu *Cruſatium*, verum etiam contra *Pembertonium*, qui data opera in Transactionibus Anglicanis eadem impugnaverat, quaſi inde menſura *Leibnitiana* confirmari minime poſſet, atque contra *Deſagulierium*, qui in iisdem Transactionibus calamum in Noſtrum ſtrinxerat. Enimvero, cum de hac virium menſura multa jam legantur in hiſce *Actis*, operæ pretium minime nos facturos exiſtimamus, ſi in enarranda hac controverſia prolixiores eſſe velimus. Ultimo denique loco comparent Epiſtolæ ad *Jacobum Hermannum*. Prior harum de organica curvarum tractoriæ atque logarithmicæ conſtructione agit. Et de hac abunde dictum eſt in *Actis A. 1730 p. 202 & ſeq.* Poſterior perbrevis eſt, & nonnullas Obſervationes eclipſium Solis & Lunæ, Patavii habitas, continet.

LES TEMOINS DE LA RESURRECTION DE JEſus Chriſt examinez & jugez ſelon les regles du Barreau &c.

h. e.

TESTES RESURRECTIONIS JESU CHRISTI examinati & judicati ſecundum regulas forenſes; ad occurrendum Objectionibus Cl. WOOLSTONI, & aliorum quorundam Autorum. Convertit ex Anglico, duce ſexta editione, ac Diſſertationem hiſtoricam, ſcripta Cl. WOOLSTONI, ejusdem condemnationem, & ſcripta, contra ipſum publicata, continentem, adjecit A. LE MOINE, Miniſter Eccleſiæ Anglicanæ, ac Ducis Portlandiæ Capellanus.

Hagæ Comitum, apud P. Goſſe & J. Neaulme, 1732, 8 maj. Plag. 16.

Diſſer-

Dissertationem, Anglice conscriptam, in qua *Sherlockius*, Episcopus hodie Bangorienſis, divinos homines, qui resurrectionem Servatoris testati sunt, occasione litis *Woolstonianæ* sub accuratius examen revocavit, in linguam exteris cultioris Europæ gentibus notiorem eo libentius transtulit Cl. *Moinius*, quo exploratius habuit, eam, in Anglia sexies jam formis descriptam, avidissimos inveniſſe lectores. Atque hac elaboratissima sane conversione tantam ille gratiam ab iis, qui primo Autoris exemplo carent, iniit, ut, cur illud desiderent, ne habeant quidem. Illustris autem Episcopus ea usus est tractandi ratione, quæ per se quidem nova plane atque inusitata, causæ vero, quam perorandam sumsit, si rem ipsam bene putes, convenientissima esse videtur. Adoptavit nimirum formam, quam vocant, Juridicam, seque legibus fori adstrinxit Anglicani, cujus hanc rationem esse reperimus. Ita Jus Civile habent constitutum Angli, ut causarum decisio capitalium in judices haud cadat ordinarios. Anniversarii provinciarum præfecti, qui *Sherifs* dicuntur, in sua quisque provincia duos supra decem eligunt cives, seu privatos homines, qui in separata conveniunt domo, sententias laturi ultimas, quas definitivas Jurium appellant consulti, easque testium confessioni accommodant unice. Hi ipsi *Jurati* solent nominari, appellatione inde haud dubie ducta, quod, simul ut ad hoc officium admittuntur, jurejurando sancte spondent, se in omnibus judiciis suis nil, præter conscientiam, consectaturos. Quo facto, locum occupant in curia, &, si qua causa criminalis cognoscenda, quousque eam hactenus perduxerit *Judex Pacis*, qui reum in vincula conjici jussit, ipsis ordine prælegitur. Hic vel ipse, vel per Advocatos, ad causam suam postea dicendam admittitur. *Jurati* illi audiunt testes ac rationes, quæ in utramque partem dicuntur; his auditis, judex, qui præsidet, accuratam totius causæ repetitionem & enarrationem instituit, quid sibi de ea videatur, ipsis declarat, eosque exhortatur, ut argumenta cum cura ponderent, & conscientiam in judicando ducem sequantur. Facta igitur deliberatione, hominem in jus vocatum, aut *pœna dignum* aut *indignum* censent; atque

que hoc eorum judicium ante oculos habet Judex in ſententia ei ſua ſecundum leges regni pronuntianda. Hæc *Alfredo Magno* inſtituta debent Angli, qui circa noni finem ſeculi eorum ſeſe præbuit autorem. Nos jam ſatis habemus, hanc fori Anglicani formam leviter adumbraſſe, ut manifeſtum inde reddatur, qua ratione in commemorato ſcripto ſanctos ab inferis excitati Servatoris teſtes examinaverit *Sherlockius*. Dici non poteſt, quantum inde lucis ac roboris veritas ipſorum capiat teſtimonii. Rationes utriusque partis verbis clariſſimis exactiſſimaque propoſitæ ſunt ratione;. objectiones ac reſponſiones, miſſis ambagibus, ſe invicem conſequuntur, quo ipſo lectores evadunt idonei, ut ſine negotio de rebus ſuo uti judicio valeant, atque perſpiciant, *Woolſtonum* cauſa cecidiſſe, contra vero Chriſti amicos eandem viciſſe. Ex reliquorum autem numero miraculorum, quorum nervos incidere molitus eſt ineptus homo, reſurrectionem Jeſu Chriſti ſibi vindicandam delegit illuſtris Scriptor, eo quod, omnes res ejus geſtas hujus unius niti veritate, ſagaciſſime intellexit. Verum operæ pretium erit ipſam Diſſertationis ſummam propius intueri, ut, quo modo, dicta methodo, bonæ cauſæ præſtita ſit advocatio, ex noſtra breviori appareat recitatione. Inducuntur hic duo Advocati loquentes, quorum alter cauſam *Woolſtoni* deſperatam coram Judice, inſpectantibus Juratis, exponit agitque, & contra Reſurrectionem Servatoris dubia movet, alter vero, qui a teſtium Chriſti ſtat partibus, convellit ac diluit omnia. Judex, autoritate Juratorum commotus, in mandatis utrique dat parti, ut altera objectiones ſuas ſeparatim, & altera reſponſiones etiam ſigillatim proponat, quo cuncta debito fiant ordine. *Tria* ſunt accuſationis *capita*, quæ *Woolſtoni* patronus, duce *ſexto*, quem is edidit, *Diſcurſu*, in hanc producit ſcenam. *Primum* huc redit: omnem reſurrectionis Jeſu fidem antiqua niti narratione, caſcos Judæorum libros, ſi hodieque ſupereſſent, multo rem aliter nos edocturos, credulam ſemper fuiſſe ac ſuperſtitioſam Judaicam gentem, fabuloſis traditionibus nimis addictam, ex his etiam unis derivandas ſpes eſſe fallaces, quas de magno Principe Ro-

manos devicturo jam dudum concepiſſent, unde multos impoſtores occaſionem nactos populum credulum decipiendi; Jeſum facile prævidiſſe, ſe Romanas copias haud fuſurum; hinc ſenſum prophetiis antiquis alium affricuiſſe, easque de regno quodam ſpirituali accepiſſe; quoque caveret, ne hæc impoſtura enuntiaretur, duodecim ipſum ſibi diſcipulos ſumſiſſe, homines ineptos, nullo ſagaci ingenio præditos, quos vana ductaſſet perſuaſione; tum vero Salvatorem receptæ Judæorum opinioni de miraculis ſerviiſſe; cum vero tandem res ei adeo male ceſſiſſet, ut mortem ſuam præſenſiſſet certiſſimam, neceſſitate ipſum coactum, ut funus ipſe ſuum ſupremamque indiceret horam, addita reſurrectionis pollicitatione. His dictis, teſtium Chriſti advocatus cauſam pro iis accurate eleganterque dicit. Monet generatim, novum ſyſtema contexuiſſe illum, propriasque opiniones ſuas ac fictiones attuliſſe, in quibus ne minima quidem veritatis umbra inſit. Sciſcit, unde ipſi conſtet, antiqua Judæorum monumenta, quæ ſacræ adverſentur hiſtoriæ, unquam extitiſſe, &, ſi qua fuerint, unde, quid iis contineatur, norit, cum perdita ſint. Speciatim ſingulas conſiderat reclamationes, & ultro libenterque concedit, fidem reſurrectionis Jeſu Chriſti antiquam eſſe. Inde vero concludit, hiſtoricam veritatem, a multis inde ſeculis corroboratam, eo majori valere certitudine. Primos teſtes certis ad eam credendam documentis inductos, &, qui hos conſecuti ſint, homines omni ea exceptione majora inveniſſe. Dat, gentem Judaicam haud parum credulam. Negat autem, quod ille hinc ducit, conſectarium. Qui impoſtorem agit, ejus eſt, popularibus ſeſe accommodare opinionibus. At Servator iis ſe objecit omnibus, atque in iis explodendis, dum his in terris verſatus eſt, tantum operæ poſuit, quantum nulla in re alia. Unde omnis prava ſuſpicio, in quam Chriſtum adducturus eſt *Woolſtoni* amicus, cadit in irritum. Noluit Servator Rex magnusque Princeps ſalutari, omnia, quæ in ſacris hiſtoriis commemorantur, media cum iſto pugnant fine. Alienum eſt plane ab impoſtoris cujusdam indole, ſocios ſibi adſciſcere ſimplices, & ab omni remotos calliditate. Non quæritur

tur jam, utrum vates antiqui Chriſtum vaticinati ſint in vitam revocatum iri, nec ne. Hanc rem qui negare audet, ejus eſt, veritatem facti, quæ nunc in lite vertitur, penitus deſtruere. Id quidem certum, Jeſum re vera mortuum, publiceque terræ mandatum. Quod ſi eo tempore, quo funus ſibi indixit, ſeque ad vitam rediturum minatus eſt, Enthuſiaſmo quodam correptus, aut deſperabundus locutus eſt, dubio caret omni, ejusmodi infirmum hominem corpus ſuum vita carens nunquam rurſus erigere valuiſſe; hocque adeo ſi in ſepulchro manſiſſet, incertum prædictionis ſe ipſum palam prodidiſſet. At enim vero, cum veritas facti clariſſima ſplendeat luce, corpusque Chriſti in ſepulchro non amplius ſit inventum; conſequitur, ut aut grande quoddam miraculum hic admitti poſtulet, aut magna, quæ ſubſit, fraus aperienda videatur. Hæc omnia multo efficacius, quam a nobis hic dicuntur, urget, qui ſanctis excitati Servatoris teſtibus patrocinatur. *Woolſtoni* advocatus leviora, quæ his denuo opponat, habet. Nunc eo jam adactus eſt, ut Jeſum ab omni fraudis abſolvat ſuſpicione: ejus autem diſcipulos vult eſſe impoſtores. Hoc conſilio ad *alterum* accuſationis *caput*, venia prius exorata, procedit. Aſſumit, Chriſtum & mortem & reſurrectionem ſuam, eamque tertio a morte die futuram, verbis perſpicuis prædixiſſe. Prius illud re ipſa contigiſſe, extra litem ponit, reſurrectionis autem ſignificationem per ſe ipſam adeo fuiſſe abſurdam atque inauditam contendit, ut, ſimul atque data eſſet, ſe ſponte confutaverit; cum in Lazari excitatione magiſtratus jam inſignem detexiſſet fraudem, ejus fuiſſe, pergit, ut hoc etiam tempore ab omni ſibi præcaveret illuſione vivorum adhuc Servatoris amicorum, quorum haud exigua fuerit caterva. Idcirco factum ait, ut milites Romani ſepulchri darentur cuſtodes; additque demum, ſigillum, eidem impoſitum, tacitæ cujusdam conventionis, principes inter populi atque Chriſti Apoſtolos erectæ, fuiſſe indicium. His ordine explanatis, obſervat, diſcipulos Chriſti contra omnem fidem dextra datam rupiſſe ſigillum, idque nocturno feciſſe tempore, altera parte, cum qua conveniſſent, abſente; milites cuſtodes, i-

pſis utramvis in aurem dormientibus, hos clam ſurripuiſſe magiſtri ſui corpus, diſertis præ ſe tuliſſe verbis. Addit, hoc omnium graviſſimum crimen eſſe, quod ante diem tertium abſtulerint Dominum, hoc unice conſilio, ut fraudem longe jam lateque diffuſam propagarent. Quibus Chriſti in vitam revocati teſtium patronus ita facit ſatis: ſi Judæorum proceres prædictionem illam vanam cenſuiſſent, credibile haud eſſe, ipſos de ea nimis laboraturos fuiſſe; inde vero, quod in mille conſtituti fuerint anguſtiis, vero fieri ſimile, ipſos aliquid excelſius in ejus animadvertiſſe vita, a quo vita functo adeo grandia vererentur. Negat, in Lazari excitatione ullius impoſturæ veſtigium ſacras commemorare tabulas; unde concludit, hanc ex ingenio, cauſæ ſuæ juvandæ ergo, præclare ſubtiliterque ipſum confinxiſſe accuſatorem. Oſtendit, indicatum ſigillorum uſum longe petitum eſſe, atque ab hac omnino abhorrere hiſtoriam, utpote quæ doceat, ipſos diſcipulos, Domino mortuo, animum plane deſpondiſſe, & fuga petiiſſe ſalutem; cuſtodes autem ne dolo quodam uterentur, Judæos cavere ſigillo voluiſſe, ſibi poſcit dari. Rejicit teſtimonium militum dormientium, & ex indole diſcipulorum Servatoris demonſtrat, eos magiſtri ſui haud abſtuliſſe corpus. Erant enim, ex ipſa ejus, qui *Woolſtonum* tuetur, ſententia, homines rudes, inepti, popularibus gentis ſuæ opinionibus addicti. Nemo, qui ſapit, animum inducere poteſt, ut credat, homines hac indole præditos tam grande facinus, ſine ulla ſpe, auſos. Fac, obdormiviſſe cuſtodes: nonne vero hos eo ſomno excitaſſent diſcipuli ſaxum volventes, corpusque efferentes? Erant iidem præſumta regni Jeſu mundani opinione imbuti: anne, quæſo, a mortuo corpore id, quod ſperabant, exſpectare poterant? Fraudem aliquam propagandi conſilium hos ſimplices cepiſſe homines, ipſi huic adverſatur indoli. Firmiſſima cauſæ teſtium Chriſti præſidia divinæ continent tabulæ. Cuſtodes, qui ſuo ſatis officio faciebant, nil contra divinam omnipotentiam poterant efficere. Angelus Domini patefaciebat ſepulchrum, milites ſuis id oculis uſurpabant, in ſummum inde ſtuporem conjecti. Abeunt, accedunt.

cedunt ad Judæorum principes, rem eis nuntiant. Hi obſtinati jubent eos hanc aliis enarrare fabulam, ſe alta quiete ſepultis, diſcipulos Domini clam illius ſurripuiſſe corpus. Sit ita, hos abſtuliſſe Dominum antea, quam prædictum erat. Sufficit, reſurrectionem intra hoc tempus, quo cuſtodes aderant, accidiſſe. Verum hæc loquendi ratio Judæis & olim erat, & hodieque eſt uſitata, ut certum numerum dierum aut annorum ſignificaturi, primum & ultimum diem ſive annum nominent, quo totus hinc numerus eluceat. Hanc rem declarant loca, *Jo. II, 19*, *Luc. XXIV, 7*, *Marc. VIII, 31*, *Matth. XII, 40*. *Grotius* ad *Matth. XXVII, 63*, annotavit, locutionem, *μετὰ τρεῖς ἡμέρας*, *tres dies* incluſive deſignare. Itaque ſecundum prædictionem Servator debuit reſurgere *tertio die*; id quod accidit. Judæi infantem recens natum octavo die juſſu divino ſolebant circumcidere. Primum diem incipiebant numerare, licet, ſole ad interitum vergente, natus eſſet puer. *Ptolomæus*, antiquiſſimus *Chronologiæ* ſcriptor, eandem computandi rationem adoptavit. Conſimilem in modum Judæi non ignorarunt, Dominum ipſum mortis ſuæ diem primo numeraſſe loco, tum vero ſequentem Sabbathi diem alterum appellaſſe, ac tertium eum fuiſſe diem, quo in hanc lucis rediit uſuram. Gravius hic aliquid, idque teſtatiſſimum, non erit ſilentio prætereundum: Judæorum proceres Romanos milites pecunia corrumpebant, ac ſubornabant, quo dictam evulgarent fabulam, reique geſtæ ſilerent veritatem. Non multo poſt Servatorem in vitam revocatum, diſcipuli divino quodam inſtinctu excitati, Hieroſolymis publice Chriſti reſurrectioni perhibent teſtimonium. Audiunt rem, qui Jeſum cruci affigendum curaverant. Quid fit? Jubent, hos male accipi teſtes: vetant, quo minus rem amplius evulgent. Cur eos non poſtulant fraudis, quos jam in ſua tenebant poteſtate? Cur hos populo non proponunt tanquam impoſtores? Plus ſane hoc ipſo, quam minis, quam plagis, profeciſſent. Sed nihil ejus rei factum legimus. Vide *Act. XXIV*, *XXV*, *19*, *XXVI*, *28*, *30*, *38*, *39*. Objicit his pauca quædam *Woolſtoni* Advocatus. His autem dictis, *tertium* accuſationis *caput* libere ſumit de-

clarandum. Ubi quærit, quare non nisi certis designatis testibus post resurrectionem apparuerit Servator, *Act. X, 41*, Judæorum proceribus exclusis, ad quos tamen præcipue missus fuisset? Habet etiam, quæ in ipsis desideret testibus: hos fuisse Angelos, ac, præter hos, fœminas credulas; discipulos, quibus se socium in via adjunxisset, eum haud cognovisse; corpus excitati, ut putetur, Servatoris non fuisse verum, reale, ac naturale, sed merum spectrum, quippe quod per portas intraverit clausas, oculis sese interdum subduxerit celeriter, & a nemine palpari contrectarique potuerit; testibus ejusmodi in ea causa, quæ ordinario naturæ cursui repugnet, hoc minus fidem adhiberi posse. Respondet his alter, qui eos defendit, qui vitam Christi post resurrectionem actam testantur, atque ab ultimo capit initium. Negat, impossibilem esse, ac naturæ legibus omni ex parte contrariam hominis mortui resurrectionem. Ostendit, Deum, qui corpori antea non vivo largiri vitam potuerit, corpori etiam mortuo vitam reddere valere. Fixum vult esse, hominem in vitam revocatum sub sensus æque cadere, quam hominem adhuc vivum, nec unquam mortuum. Jam vero, pergit ille, certissime ex sacris constat annalibus, visu, tactu, ceterisque sensibus Christi excitati corpus exploratsse discipulos. Loca *Jo. XX, 17, 25, 27*, coll. *Matth. XXVIII, 9*, *Luc. XXIV, 13*, non satis dextre explicantur; unde & male concluditur: Dominus se hoc tempore, certas ob causas, tangi noluit, oculis se iterum subtraxit; E. non habuit verum ac naturale corpus. Quod non nisi certos designatos adscivit testes, id quidem pro ea, qua valuit, sapientia convenientissimum, ipsorumque testimonium locupletissimum existimavit. Neque Judæi jure videntur conqueri posse, ipsis defuisse testes. Milites etenim, quos ipsimet custodes sepulchri delegarent, testes rei gestæ habebant certissimos. Non sane unus, sed omnes Apostoli, inter ipsos Dominum testabantur surrexisse, suamque miraculis corroborabant testificationem. Ad Jesum quod attinet, is jam, antequam moriebatur, istud inter illos finiverat munus, quod ei a Patre suo cœlesti commissum erat; id quod ultima, quibus Judæis

dæis valedixit, verba declarant, accurata contemplatione digna, *Matth. XXIII, 37 - 39, Luc. XIII, 34*, ubi negat, se a Judæis iterum visum iri. Postquam igitur uni, ad quod explendum in hunc orbem missus erat, officio fecerat satis, legationem ad Judaicum populum fideliter obeundo; alterum supererat, Pontificatus summus totius mundi, quo devinctus erat, testes resurrectionis suæ ad omnes ablegare gentes. Neque forsitan pauci, sed bene multi, erant, qui veritatem hujus miraculi in universo, quam latissime patet, orbe testificabantur, *Luc. XXIV, 23, Act. I, 15, 21, 22, 1 Cor. XV, 6.* Hæc testium Domini Advocatus ad postremum, quæ diceret, habuit. Prima dubia sic pellit. Nemo potest serio negare, naturas Deum inter & homines medias dari, aut eas Dei esse ministros, aut incommode ipsorum opera in re adeo miranda usum Deum. Angeli erant ministri Dei, non resurrectionis testes. Neque fides nostra credularum fœminarum nititur enarratione, sed Evangelistarum scriptis, in quibus, Angelos adfuisse, legimus relatum. At præterea fœminæ oculis & auribus fuerant instructæ, idque, quod & viderunt & audiverunt, potuerunt referre. Ideo vero, quod visa & audita narraverunt aliis, inter testes resurrectionis nemo eos numeraverit. Contra ea Apostolorum, genuinorum testium, is in dubium non vocaverit sinceritatem, qui secum consideraverit, eos, hujus de[illegible]sæ causa veritatis, omnes miserias, & ipsam denique mortem, sicut antea minatus erat Dominus, animo præsenti virilique subiisse. Sed divinæ non ita visum erat voluntati, ut non nisi humano fides resurrectionis Jesu Christi testimonio niteretur. Spiritus veritatis debebat de Servatore ab inferis excitato perhibere testimonium, atque Apostolos idoneos reddere, ut & ipsi testes se præbere possent, *Jo. XV, 26, 27, Act. I, 4, V, 32, Luc. XXIV, 49.* Hac eos mente donis miraculosis extraordinariisque instruxit *1 Jo. V, 9, 10.* Exigua sunt, quæ ad hæc denuo monet *Woolstoni* amicus. Causa ita utrimque cognita, Judex, more in foro Anglicano consueto, singulas objectiones ac responsiones accurate repetit, &, quid sibi videatur, exponit, novasque res addit circumstantes, quæ

Apo-

Apoſtolorum teſtimonio patrocinantur. Omnibus rite peractis, idem quærit ex Juratis: an, rebus ita ſe habentibus, Apoſtoli in cauſa reſurrectionis Domini falſi teſtimonii jure ac merito poſtulentur, nec ne? Reſpondet horum princeps nomine omnium, rationibus utriusque partis haud ſegniter ponderatis, digniſſimos eſſe Chriſti legatos, qui ab omni falſi teſtimonii abſolvantur ſuſpicione. Hanc ultimam ſententiam laudat Judex, & abit, totaque ſcena finitur. Juvat ex Præfatione, quam eruditus converſionis Gallicæ Autor præmiſit, nonnulla excerpere, quæ ad recenſitam pertinent Diſſertationem. *Woolſtonus* præ ſe tulit, *quasdam* objectiones ſuas hic *plene* dilutas eſſe. Verum, omnes exploſas, ipſum in animo credidiſſe, vel inde apparere videtur, quod nihil huic Diſſertationi auſus eſt opponere. Quoniam ea ſine Autore publicæ expoſita luci fuit, accidit, ut variis doctiſſimis hominibus illius elaborationem attribuerent dubii ancipitesque Angli. Forma, qua conſcripta eſt, Juridica nonnullis cauſam dedit credendi, virum quendam in Jure verſatiſſimum eam compoſuiſſe; quo nomine Ill. *Kingium*, Magnum Angliæ Cancellarium, genuinum Autorem eſſe, divinarunt plerique omnes. Tum vero criticæ oraculorum quorundam ſacrorum enodationes, & nonnullæ obſervationes minime vulgares, alios induxerunt in opinionem, ab homine ſanctioris Theologiæ addictiſſimo adeo limatam profectam eſſe [illegible] mentationem. Hodie quidem apud omnes in Anglia in confeſſo eſt, Ill. *Sherlockium*, Epiſcopum Bangorienſem, verum eſſe illius Autorem. Id quod ex Commentariis Anglicanis, *The preſent State of the Republick of Letters* inſcriptis, ad *Menſ. Januar. 1730 p. 12*, confirmavit *Moinius*.

ANTONII DRIESSEN, S. S. THEOL. DOCT. ET Profeſſoris in Academia Groning-Omlandica, & Concionatoris Academici, Jeſus naſcens, patiens & moriens, reſurgens, in cœlum adſcendens & ad dextram Patris ſedens, Spiritum S. effundens.

Gronin-

Groningæ, apud Jo. Coſt Viduam, 1732, 4.
Alph. 2.

Præmittit Vir doctiſſimus hunc librum, quod ipſe titulus indicat, aliis, ita inſcribendis: *Jeſus doctor per parabolas & absque parabolis; Jeſus rediturus in nubibus cæli cum phænomenis illuſtriſſimis, antecedentibus, comitantibus, inſequentibus*; rationem ita redditurus quaſi, cur in hoc libro analyſes in Jeſum doctorem, eundemque judicem, quas nexus doctrinarum videbatur ſuo quodam jure ſibi vindicare, omiſerit. Has autem analyſes ut luci committeret publicæ, non adduci potuit, niſi ab amico rogatus, easdemque *in vita velut renaſcente pulchras*, exiſtimavit, *eſſe futuras ſtudiorum ſuorum primitias, poſtquam*, uti Cl. Autor ipſe loquitur, *eluctatus eſſet illam corporis animique ægritudinem, ex qua exitum dari, vel in hac vita, vel poſt hanc vitam, non crediderit*; quin imo, *ut ſibi daretur, Jeſum Chriſtum non tantum vivo ſermone in Eccleſia Academiaque, ſed & calamo poſthac exhibere, ſibi tam viſum fuiſſe paradoxum, quam ſi infelicium ſpirituum aliquis ex inferis præco Jeſu Chriſti excitetur.* Ut autem Lectori ſtatim pateat, quo reſpiciant duriuſcula illa, en ipſa S. Rev. Autoris verba: *Longa lucta & omnigena vexatione exercitus, decernebam aliquamdiu me abſtinere ab opere privato & publico, quaſi vero ſic recentatus animoſior ad labores rediturus. Alio me recipiebam, ſed, cum ſubducerem me velut Jona, invaleſcebat procella, qua graviorem expertus nunquam fueram; projiciebar in mare, abſorbebat me monſtrum, in cujus viſceribus longum tempus continuos inter diurnos nocturnosque cruciatus degebam, in eo miſerrimus, quod in ventre belluæ cum Jona orare longum tempus non potuerim, ſed eheu! alia omnia, horret animus meminiſſe, mihi contigerint. Quascunque vexationes omni curriculo miniſterii mei ſubieram, nihil erant ad vel unius horulæ anguſtias, quibus tunc velut continuo ſuffocabar. Tandem inopinato ex mari in aridam projectus, ad me meaque redii.* Conferri cum his debent, quæ in antecedentibus habet: *Ejuſmodi infernum, qualem nuperrime ingreſſus fueram, hactenus*

Etenus ignorabam, dari in hoc mundo; nemo etiam ejus ſibi conceptum formet, neque ea, quæ in tali ſtatu ſunt corporis, quæque ſunt ipſius ſpiritus, recte diſcriminet, niſi illum ingrediatur ipſe, quod omni afflictione in hac vitæ deprecandum magis eſt. Quare & ego de eo tantum generalius dico aliquid; neque narro, quam tempeſtatem inſomnem egerim inter nocturnos diurnosque angores ineffabiles, contemplationesque terribiliſſimas, (ne alia allegem,) ad quas finitum intellectum imaginationemque aſſurgere poſſe, nunquam credidiſſem, & tamen orci velut faucibus ereptus, & vivo, & ſcribo ore calamoque Jeſum, infernalium poteſtatum domitorem, angelum illum ex omni malo aſſertorem celebro. Meminit etiam *Theologiæ Hiſtoricæ per omnia capita deductæ*, ab ſe concinnatæ, interque *Lutheranos* fratres *Joannem Franciſcum Buddæum*, Theologum Celeberrimum, in veræ doctrinæ ſucceſſione, ſingulis Capitibus ſyſtematis hujus adjecta, plus præſtitiſſe fatetur *Henrico Altingio*, ſtatim tamen eſſe eundem ſubjicit parum æquum in rebus cum Reformatis controverſis, additis variis, quibus Virum duriuſcule habet. Præſentem opellam *quinque Sectionibus* abſolvit, inque *prima* Jeſum naſcentem; *ſecunda* Jeſum patientem; *tertia* Jeſum reſurgentem; *quarta* Jeſum in cœlum adſcendentem, & ad dextram Patris ſedentem; *quinta* Jeſum Spiritum Sanctum effundentem, expendit. In qualibet *Sectione* literam textus ſolicite, brevibus licet, exponit; veritatem narrationis cum cura docet, narrationis cum vaticiniis, cum rei permittit conditio, conſenſum declarat, & applicationem practicam, qua potuit fieri brevitate, annectit. A perſpicuitate etiam laudem inſignem Vir doctiſſimus meretur. Nec dubitandum, quin, quos pollicetur, labores reliqui, facta eorum publicatione, experturi ſint approbationem eruditorum.

MEMORIA B. THEODORI BERCKELMANNI, S. Theol. Doct. & Prof. in Acad. Julia, &c. ſcripta a JO. HENR. STUSS. Accedit D. HENR. PHIL. GUDENII, Conſiliarii Conſiſt. & Eccleſiarum Ducatus

catus Gottingenſis Superint. Gen. Commentatio Epiſtolica de origine & progreſſu Inſpectionis Gottingenſis, ejusdemque Ephoris.

Hanoveræ, ſumtu Jo. Jac. Fœrſteri, 1733, 8.
Alph. 1 pl. 4.

Alios eſſe majores, alios clariores, vere dixiſſe *Plinium*, exemplo quoque ſuo docet *Theodorus Berckelmannus*, cujus quippe cum late vagata ſit fama in Saxonia inferiore, tam parum tamen is cognitus eſt hodiernis Vitarum Scriptoribus, ut pulchrum duxerit Cl. *Stuſſius*, Gymnaſii nunc Rector Gothani optime merens, ſingulari libro ejus virtutes factaque exponere orbi, qua literatus eſt, univerſo. Ac primum quidem is exhibet *p. 5 - 40* brevem vitæ deſcriptionem, politiſſimo uſus dicendi genere: ex qua diſcimus, natum eum eſſe Neoſtadii, Ducatus Calenbergici oppido, A. 1576 d. 9 Novembris; in Academia Julia juvenem variæ doctrinæ theſaurum collegiſſe, duce potiſſimum *Caſelio*; A. 1602 ſcholæ Cœnobii Riddagshuſani præfectum fuiſſe; triennio poſt evocatum hinc a Duce *Henrico Julio*, ſtipendioque literario auctum, in Academiam ſe contuliſſe Tubingenſem, præclareque ibi ſe geſſiſſe; A. 1609 Extraordinarium, A. 1612 Ordinarium factum eſſe Theologiæ Profeſſorem Helmſtadii; A. 1625 creatum eſſe Abbatem Amelunxbornenſem; A. 1630 ſuſcepiſſe Ephoriam generalem Ducatus Gottingenſis, una cum Profeſſione in Gymnaſio Theologiæ; denique A. 1645 d. 30 Julii pie hac ex vita exceſſiſſe. Reliquit is & liberos & libros, utrosque magna virtute conſpicuos. Qui ſupereſt, nepos Viri optimi, *Jo. Juſtus Berckelmannus*, Oſterodæ vivit Regis Magnæ Britanniæ Conſiliarius Conſiſtorialis, & Generalis Principatus Grubenhagenſis SuperIntendens. Libros alios edidit, alios editioni paratos reliquit hæredibus ſuis. Edidit ſcilicet *Iſagogen Theologicam*, quo in libro luculente præſcribit & ingrediendi ritæ & perficiendi ſtudii Theologici rationem; *Diſſertationes Biblicas*, quibus obſervatu digniora de ſingulis ſacri Codicis libris exponit, juxtaque illuſtrat loca difficiliora; & *Com-*

mentarium in Epiſtolam ad Galatas. Edenda ſub titulo *Xyſti poetici* reliquit Carmina plurima, luce communi digniſſima. Supereſt item in ſcriniis Summe Reverendi nepotis, quem diximus, *Commentarius* ejus in *Confeſſionem Auguſtanam*, & *Syntagma univerſæ Hiſtoriæ ſacræ*, continens primum Geographica ſacri utriusque Codicis, dein Chronologica, tum Genealogica, denique res geſtas inde ab ortu mundi uſque ad Hieroſolymitanum excidium.

Sequuntur *p. 43 - 224* illuſtrationes hujus Biographiæ, æque admodum luculentæ. Plura hic exhibentur Carmina *Berckelmanni*, cum heroica, tum elegiaca, quorum in his *Ovidium*, in illis *Virgilium* feliciter ab ipſo exprimi, facile aſſentiaris Cl. Editori: qui & acroſticha ejus Carmina aliquot repræſentat, & alia ingenioſiſſimo texta artificio. Nos, ut ex ungue quaſi quodam Lectores cognoſcant noſtri hunc virum, ac ſimul ſtilum ejus judiciumque videant, ex Dedicatione, *Iſagogæ Theologicæ*, quem librum Cl.
Pag. 141. Autor jure meritoque appellat *aureolum*, præfixa, hæc depromimus: *Etſi admodum difficile eſt, literatiſſimo hoc ſeculo in tanta librorum & ingeniorum varietate, ubi multi ſive natura ſive fortuna modo ad hunc, modo ad alium ſcriptorem evolvendum impelluntur, certum diſcendi modum velle præſcribere, & forſan non minoris laboris ſit, recte præmonere, quot libris carere, a quibus abſtinere, quot & quales neſcire, quos evitare, quam quibus acquieſcere optime ac feliciſſime poſſimus; quia tamen nullus eſt ordo, qui non habeat certas aliquot ſtudii ſui regulas ſtricte obſervandas, ad officium meum pertinere exiſtimavi, ut optima & generalia quædam præcepta, ad ſtudium Theologicum accommodata, fideliter monſtrarem, & ideam informandorum ſtudiorum citra cujusquam præjudicium ſine offenſione aut contentione breviter delinearem: quam qui mediocri ſaltem diligentiæ*
217. *conſtanter ſecuti fuerint, a janua aut ſcopo, ut ſpero, haudquaquam aberrabunt.* Libet etiam repetere Carmen Itali cujusdam Poetæ, in quendam calculo laborantem, (quo morbo *Berckelmannus* exſtinctus eſt,) a Cl. Editore Latine redditum:

Hei

Hei mihi! Suntne meis præduræ in renibus ergo
Condita me triſti ſaxa datura neci?
Quæ fiunt ſemper graviora magisque moleſta,
Quaque tenent vitæ fata notata meæ.
Si fauſtos alii numerant meliore lapillo,
Tot mihi funeſtos his ego ſigno dies.
Exſtruitur duris alias domus integra ſaxis:
Deſtruitur noſtri corporis hiſce caſa.
O durum fatum, mea quod mihi viſcera duros,
Queis lapider, lapides progenerare jubet!
His in me ſaxis acuit mors horrida tela:
Dant marmor tumulo viſcera noſtra meo.

Annectitur huic libro *p. 225 - 353 D. Gudenii* liber, nitido item ſtilo exaratus, *de Ephoris Gottingenſis Diœceſeos.* Hos inter eminent *Joachimus Morlinus, Theodoſius Fabricius,* & *Godefridus Sluterus.* Ac *Morlini* quidem vitam S. Rev. Autor exponit *p. 239 ſeq.* ejus quoque ſcripta recenſens *p. 243 - 260. Fabricii* vero de vita librisque diſſerit *p. 278 ſeq.* & de *Slutero p. 293 ſeq.* Commemorabilis inprimis eſt *Morlini* Epiſtola excommunicatoria, cujus partem hic *p. 241* offendimus. Nos totam dabimus ex *Dranſeldii Prodromo monumentorum Gottingenſium p. 31: Ego Joachimus Mœrlin, S. Theol. D. Superintendens Gottingenſis, mando tibi Joanni Wigando* (Paſtori Eccleſiæ in pago Gronenſi, qui urbi Gottingæ adjacet,) *autoritate miniſterii mei, quo ego in præſentia tanquam legatus fungor, ne in Eccleſia Gronenſi, quæ ad meam inſpectionem pertinet, quam accepi a Domino meo, Jeſu Chriſto, vel docere, vel miniſtrare Sacramenta præſumas. Ad quam, non vocante Domino, tanquam fur & latro, mendax & perfidus, ut tibi pulchre demonſtrare poſſum, ſolummodo ventris cauſa intraſti. Mando igitur tibi & præcipio ratione mei officii, ut ab alieno grege abſtineas, in quo me poſuit Spiritus Sanctus regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. Dabam 8 Julii A. 1547.* Illud adjiciendum putamus, Hiſtoriam Ephororum Gottingenſium non eſſe hic ad finem uſque ſuum pertextam, ſed S. Rev. Au-

torem nunc in eo esse, ut universam componat Ecclesiæ Gottingensis historiam sermone patrio: de qua, utprimum prodierit, (prodibit autem brevi,) more nostro dicturi sumus. Illud postremo loco monere debemus, quod nos ipse docuit Cl. *Stuffius*, ipsius libro inserta nonnulla esse ab amico quodam, quæ ipse mallet exarata esse stilo puriori: quale est, quod *p.* 134 legitur de *Petro Valentino*.

BIBLIOTHECA CYPRIANICA, SIVE CATALOgus Librorum Historico-Theologicorum, quos ERN. SAL. CYPRIANUS, Theol D. Consiliarius Consistorialis & Ecclesiasticus Gothanus, sibi undecunque conquisivit. Editio auctior, ad Theologiæ & Historiæ Ecclesiasticæ studiosorum utilitatem priore multo accommodatior.

Lipsiæ, sumtibus Ge. Marci Knoch, 1733, 8.
Alph. 2 pl. 21.

Bibliothecam hanc qui perlustrare volent, haud dubie existimabunt, Theologiæ cultoribus eam ad comparandam librorum notitiam mirifice profuturam esse. Continet enim fontes ac historiam, si minus Orientalium, certe Occidentalium cœtuum ad unum omnium, in quos Christi Ecclesia scissa est. Inprimis autem Diplomatum Ecclesiasticorum, eorumque Scriptorum, quibus sub censuram vocata sunt pleraque, magna hic copia reperitur, nec minor est documentorum reformationis Ecclesiæ, quæ A. 1517 exorta est, collectio. Adversariorum *Lutheri* etiam, & monumentorum, initia Academiæ Wittebergensis ac reformationis Helvetiæ illustrantium, tanta seges se offert, ut vix in privata Bibliotheca locupletiorem inventum iri arbitremur: quod & de Vitarum ac Epistolarum scriptoribus non immerito quis dixerit. Insunt etiam multi libri vetitæ, ut dici solent, lectionis, *Vaninus*, *Spinoza* & alii, quos enumerare longum foret. Adjecit S. Rev. Possessor notulas literarias bonæ frugis plenas, v. g. *p.* 2, ubi ad oculum demonstrat, Latinæ versioni, quæ in *Harduina* Conciliorum Collectione

ctione habetur, aliquando bonam fidem deesse. Deteguntur & Anonymi quidam, fistunturque in omnibus Theologiæ partibus libri utilitate ac veritate maxime commendabiles. In fine reperias licet Indices quatuor, Theologicum, Historicum, Antiquarium, ac denique Autorum notabiliorum. Sed ita confecti sunt, ut diligens Operis Lector multa prætermissa supplere possit.

JUSTI CHRISTOPHORI BOEHMERI MEMORIÆ Professorum Eloquentiæ, quos habuit Academia Helmstadiensis, nunc primum editæ a CHRISTOPH. AUG. HEUMANNO, D.

Gottingæ, literis Hagerianis, 1733, 4.
Plag. 3½.

Inter artis dicendi magistros Academiæ Helmstadiensis haud ultimum locum tenuit Cel. Autor noster, qui postea ibidem Theologiæ fuit Professor, creatus ad ultimum Cœnobii liberi & Imperialis Loccumensis sive Luccensis Abbas, ac A. 1732 d. 31 Aug. Hanoveræ exstinctus. Ei moris fuit, publicas cujusque semestris acroases Academicas exordiri allocutione oratoria: qua occasione vitas exposuit Professorum Juliæ illius Academiæ. Descripsit autem eas & accurate & quam fieri potuit plenissime & comtissimo dicendi genere. Qui labor cum dignus esset luce publica, jam A. 1719 edidit *Memorias Medicorum Academiæ Helmstadiensis*. Postea emittere animum induxit *Memorias Collegii Philosophici Professorum*, non minori quippe cura nec minus terse ab se compositas. Verum obstiterunt graviora postremi muneris negotia, quo minus id, quod volebat, efficeret. Nunc, eo defuncto, prodierunt in lucem, obstetriciam operam navante Cel. *Heumanno*, Vitæ Professorum eloquentiæ, qui fuerunt *Hartoicus Smidestetus*, *Theodorus Adamius*, (*Jo. Caselii* gener,) *Joannes Potinius*, *Christophorus Heidmannus*, *Christophorus Schraderus*, *Henr. Christoph. Jani*, *Caspar Corberus*: cui successit *Bæhmerus* noster, huic *Erhardus Reusebius*, adhuc fungens isto munere præclarissime. Sunt inter septem illos, quos hic liber

liber exhibet, tres clarioris nominis, *Heidmannus*, *Schraderus*, &, qui *Schraderianas Tabulas Chronologicas* uſque ad A. 1696 productas edidit, *Corberus*: de quibus nonnulla commemoranda ducimus. Ac *Heidmannus* quidem A. 1626, vix quadraginta quatuor emenſus annos, diem obiit ſupremum, idque in Academia Sorana, quo ipſum Rex Daniæ evocarat. Vix autem ſemeſtri elapſo, vitam ibi cum morte commutavit, relictis ingenii ſui monumentis eximiis. *Schraderus*, ejus ſucceſſor, A. 1635 (nam diu vacuefacta manſerat Eloquentiæ Profeſſio,) cœpit tradere dicendi artem, in eoque ſtudio decurrit annos quadraginta quatuor, rebus humanis ereptus A. 1680, cum vivendo progreſſus fuiſſet ad annum ſeptuageſimum nonum. Index Operum ejus, inter quæ eminet Commentarius inclytus in *Ariſtotelis Rhetoricam*, adjunctus eſt Orationi *Melch. Schmidii*, memoriæ ejus & honori dicatæ. *Corberum* eo liberalius laudamus, quod Collegam nobis ſe præbuit in ſcribendis his *Actis Eruditorum*, ergodiocta uſus *Carpzovio* noſtro *Frid. Benedicto*. Convertit is Latinum in ſermonem atque edidit *Emanuelis Theſauri Ideam argutæ & ingenioſæ dictionis*, *Joachimi* item *Boveti Iconem regiam Monarchæ Sinarum nunc regnantis*, neutri Operi, qua erat modeſtia, nomen ſuum adſcribens. Edidit quoque Opera *Æneæ Sylvii Geographica & Hiſtorica*, *Epiſtolas* item *Conringii* ad *Furſtenbergium* & *Baluzium*: editurus etiam *Conringii* & *Boineburgii* Commercium Epiſtolicum, niſi malo quodam fato fuiſſet prohibitus. Diſcimus vero hinc, has duorum excellentium virorum Epiſtolas nunc aſſervari Hanoveræ in Tabulario Electorali. Supereſt, ut cum Cel. Editore optemus, ut etiam ceterorum Ordinis Philoſophici ejusdem Academiæ Profeſſorum vitæ, vinculis ſuis ruptis, exeant in publicum, tamque illuſtris Academiæ Rhetores reddantur illuſtriores.

Aufrichtige Nachricht ꝛc.
h. e.
SINCERA RELATIO DE VITA, SCRIPTIS AC Doctrinis Patrum Eccleſiæ quatuor priorum Seculorum; Autore GOTTLIEB STOLLIO.

Jenæ

Jenæ, in officina Meyeriana, 1733, 4.
Alph. 3 pl. 4.

Difficile eſt, Hiſtoriam ſcribere Patrum Eccleſiæ. Ob id ipſum enim, quod *Patrum* nomen gerunt, impium videri poſſit, quidquam minus honorificum de iis exponere. Imo ii, qui ex lege ſectæ ſuæ pro Divis eos colunt, nec in ſapientia, nec in virtute & moribus ipſorum quidquam deſiderari poſſe, habent perſuaſiſſimum. Nemo igitur ex vero deſcripſerit priſcos illos Theologos, niſi qui ſimiles exiſtimaverit eos noſtræ ætatis Theologis, hoc eſt, eos pro hominibus habet humanis erroribus humanisque vitiis obnoxiis, & nec affectui, nec præjudicio ulli ſuccumbens, ex ipſorum libris de eorum eruditione, ex factis de eorum animi habitu ſincerum & oculatiſſimum fert judicium. Accedat vero neceſſe eſt generoſa libertas id, quod ſentias, hoc eſt, quod ſatis exploratum ſit, docendi alios, & publicis mandandi literis. Agnovit hanc difficultatem contexendæ Patrum Hiſtoriæ Cl. Autor, haud injuria ſe metuere profeſſus in Præfatione, ne ſuum hoc Opus compluribus ſit diſpliciturum: quibus tamen opponit clypeum autoritatis *Lutheri*, & rem ipſam ſine longiori proœmio ſtrenue aggreditur. *Pars prima* dicata eſt primi Seculi Patribus, cujus *primum Caput*, quod ſiſtit *Barnabam*, eum in modum eſt adornatum, ut primo ii nominentur, qui antea ſcripſerunt de *Barnaba*, ejusque ſcriptis; deinde ex *Actis Apoſtolorum* res ab eo geſtæ deſcribantur; tum incertæ de eo narrationes, vel manifeſto falſæ, proferantur in medium; hinc de ſcriptis, ei injuſte tributis, diſſeratur; poſtea de ſuperſtite Epiſtola, cujus is Autor eſſe fertur, exhibeantur opiniones contrariæ; denique rationes afferantur, quibus Cl. Autor permotus, credit, adulterinam eſſe illam Epiſtolam. Adjicitur & argumentum hujus Epiſtolæ, nec mentio omittitur de Latina ejus verſione, deque variis editionibus. Conſtat nunc de methodo Cl. Autoris: niſi quod, cum eos conſiderat, quorum plures ſuperſunt ſunt libri, hos una cum editionibus ſuis diligenter recenſet, & ultimo loco ſingulares ac paradoxas, vel etiam heterodoxas, cujusque ſententias exhibet. Agitur igitur

Libri primi Parte prima de *Barnaba, Clemente Romano, & Herma; Parte ſecunda* de *Ignatio, Polycarpo, Juſtino Martyre, Tatiano, Melitone, Athenagora, Theophilo Antiocheno, Irenæo, Clemente Alexandrino, Hermia; Parte tertiæ* de *Tertulliano, Minucio Felice, Hippolyto, Julio Africano, Origene, Cypriano, Gregorio Thavmaturgo, Dionyſio Alexandrino, Methodio, Nepote, Novatiano.* In *ſecundo Libro* diſſeritur de quarti Seculi Patribus, *Arnobio, Lactantio, Euſebio, Athanaſio, Antonio Eremita, Julio Firmico, Cyrillo Hieroſolymitano, Hilario, Lucifero, Didymo, Theophilo Alexandrino, Prudentio, Dionyſio Areopagita,* (hoc enim ſub nomine editos libros Noſter ante quartum Seculum compoſitos eſſe non putat,) *Epiphanio, Optato, Ephremo, Baſilio M. Gregoriis Nyſſeno & Nazianzeno, Amphilochio, Macario, Ambroſio, Hieronymo, Evagrio Pontico, Nemeſio, & Philaſtrio.* Age excerpamus hinc nonnulla, facile invitatura Lectores ad totius Operis ſedulam perluſtrationem. *Partis II Cap. I §. 7* dubitat, an ulla *Ignatianarum* Epiſtolarum ſit genuina. Nec Capite proxime ſequenti ſatis certa eſt ejus ſententia de Epiſtola, *Polycarpi* nomen præferenti. Qui exhibitos *Cap. VIII §. 8, 9, 10, 11, & Cap. IX §. 15,* errores *Irenæi & Clementis Alexandrini* inſpexit, is multo tenuius, quam antea, ſentiet de eorum & ingenio & doctrina. *Partis III Cap. IV §. 5* rejicit Cl. Autor *Acta martyrii Symphoroſæ,* quæ vulgo tribuuntur *Julio Africano,* tanquam ſuppoſititia. *Cap. V §. 25,* poſtquam narraſſet, *Origeni* multos tribui errores, ſed ſimul mores Chriſtianiſſimos, ſcite obſervat, veteres Theologos magis pios fuiſſe, quam orthodoxos, hodiernos eſſe magis orthodoxos, quam pios: apprecaturque Eccleſiæ doctoribus ſuavem orthodoxiæ & pietatis concordiam. *Cap. VII* non veretur in cenſum fabularum rejicere miracula pariter ac revelationes, tribui vulgo ſolitas *Gregorio Thavmaturgo. Libri ſecundi Cap. II §. 11* errores aliquot *Lactantii* producens, ait, totum ſe librum ſcribere poſſe de nævis ejus & erroribus. *Cap. VI §. 4* notat *G. Arnoldum,* qui *Vitam S. Antonii* retulit inter cimelia Chriſtianæ antiquitatis, cum ſit opus fabellarum refertiſſimum. De

Cyrillo

Cyrillo Hieroſolymitano Cap. VIII §. 11 approbat judicium *Joannis Claudii*, pertenuiter de eo ſentientis. *Hilarii Pictavienſis* invectivam in Imperatorem *Conſtantium* orationem *Cap. IX §. 7* Theologo Chriſtiano indignam, & ipſi *Hilario* parum honorificam eſſe, judicat. *Cap. XIV* de *Dionyſio Areopagita* ſtudioſius agit, addens coronidis loco *Lutheri* & *Chemnitii* de ſcriptore illo judicia, valde eum contemnentium. Nec minori cura proſequitur *Cap. XXIV* Hiſtoriam *Hieronymi*, quadraginta videlicet implens paginas: & initio quidem tredecim laudans Autores, in Hiſtoria *Hieronymi* deſcribenda verſatos; hinc ipſam ejus vitam exponens; tum de Operum ejus editionibus diſſerens, ac ſpeciatim recenſens illam, quam *Martianæo* debemus, ex ordine Tomorum, ſubindeque interſpergens de clarioribus *Hieronymi* libris judicia. Ut vel unum proferamus exemplum, librum illum, quo *Vigilantium* impugnavit *Hieronymus*, cum *Jo. Clerico* habet pro eximio ſpecimine inepti pariter & injuſti Zelotæ, quem vulgo vocant hæretificem. Ultimo loco exhibet κυρίας *Hieronymi* δόξας, inter quas hæ eminent, quod omne jusjurandum ſit peccatum, quodque vita conjugalis ſit fugienda.

Die Evangeliſche Lehre von der allgemeinen Gnade ꝛc.

h. e.

JOACHIMI LANGII, S. THEOL. DOCT. ET Prof. Publ. Ordin. in Academia Hallenſi, Doctrina Evangelica de univerſali Dei gratia ex Scriptura S. ſuffragio ſanæ rationis adſtructa, & contra objectiones vindicata. Editio ſecunda, auctior.

Halæ, apud Jo. Erneſt. Fritſchium, 1733, 8.
Plag. 21.

Illud ſibi datum hic exiſtimavit Summe Rev. *Langius*, ut, edito lingua vernacula libello, qui perſpicuita-

te inprimis brevique concinnitate ſe commendaret, ſalutarem de univerſali Dei gratia doctrinam declararet. Nec displicuiſſe eruditis hoc conſilium, ſatis comprobat hæc altera libelli, eaque auctior, editio. Facile patet Lectoribus, Opuſculum luſtrantibus, non hic ad priſtina bella reſtituenda denuo conclamari, ſed veritatem ipſam in arduo hoc argumento quæri, ex Scripturis erui, & ſine felle vindicari. Dedicatio, potentiſſimo Pruſſiæ Regi inſcripta, voluntatem Regis cauſam editi libelli allegat, & incomparabile illius in ornanda doctrina de univerſali gratia exemplum, receptos tanta cum indulgentia Salisburgenſes, prædicat, ſimul vero egregia fidei Evangelicæ in iis documenta commendat. Præfatio, Opuſculo præmiſſa, ſententiam S. Rev. Autoris de χάρις hujus doctrinæ ad ſalutem exponit: quo in argumento medium tenet, ita quidem, ut doctrinam de particulari gratia periculoſiſſimam omnino charybdin eſſe judicet, quæ multos vel in ſecuritatem, vel in deſperationem præcipites agat; quæ tamen a quibusdam ex Reformatis, via ad ſalutem ſolicite incedentibus, evitetur, ut ipſis quidem actu ipſo damnationem non inferat. Habet altera hæc Opuſculi editio illud præcipui, ut non tantum objectionibus, quæ in prima claſſe enodantur, novi cujusdam ſcrupuli ſolutio acceſſerit, ſed etiam ex ſpeciali Regis voluntate Appendix de origine & permiſſione peccati contra *Petrum Bælium* adjecta fuerit. Præmiſſa eſt ſumma totius Opuſculi, quam brevis Introductio excipit. Tria ſunt, quæ hoc in argumento a lectoribus Autor poſtu-
Pag. 15. lat, nempe, ut veritati ſine præjudicio locum relinquant, loca pauciora & difficiliora ex facilioribus, iisque plurimis, interpretentur, nec doctrinam ſatis fundatam, eamque neceſſariam, ob reſiduos quosdam ſcrupulos in dubium vocare atque rejicere audeant. Ipſa Tractatio *Sect. I* argumenta exhibet, quibus gratia Dei in Chriſto univerſalis demonſtratur. Primum argumentum, quod ex ipſa Dei natura & perfectioni-
22-26. bus ejus eſſentialibus petitur, monſtrat, quod Deus & poſſit & velit omnibus gratiam ſuam exhibere. Secundum cla-

ris

Digitized by Google

ris & in claſſes ſuas accurate digeſtis Scripturæ S. teſtimoniis nititur. Horum prima claſſis loca exhibet, quæ gratiam & amorem Dei in Chriſto erga mundum, imo totum mundum, adſtruunt, quo pertinent *Jo. I, 29, 36, III, 16, 17, IV, 42, VI, 51, XII, 47, 2 Cor. V, 19, 1 Jo. II, 2, IV, 14.* Alteram claſſem conſtituunt loca Scripturæ, *Jeſ. LIII, 6, Matth. XI, 28, Act. XVII, 30, Rom. V, 18, VIII, 32, XI, 32, 2 Cor. V, 15, Col. I, 19, 20, 1 Tim. II, 4, 5, 6, IV, 10, Tit. II, 11, 2 Petr. III, 9,* quæ, addita vocula *omnis*, gratiam univerſalem prædicant. Tertia claſſis loca exhibet *Rom. XIV, 15, 1 Cor. VIII, 11, 2 Petr. II, 1, Ebr. X, 29, Ezech. III, 17, Matth. XXIII, 37,* in quibus & illi, qui pereunt, a Chriſto redemti nobis ſiſtuntur. Tertium pro univerſali Dei gratia argumentum ex neceſſitate & utilitate doctrinæ, quam in ipſa praxi verbi doctoribus & auditoribus præſtat, oppoſitoque animarum periculo & damno, ducitur. Quartum denique argumentum petitur ab indole hujus doctrinæ, quippe quæ omnino ad ſyſtema religionis, quod ſapientia, valore & perfectione ſe commendet, naturæque Dei & hominis ex aſſe conveniat, pertinet. Succedit *Sect. II*, quæ doctrinam de univerſali Dei gratia contra objectiones, quæ in tres potiſſimum claſſes digeſtæ ſunt, defendit. Prima claſſis duodecim objectiones contra ſupra adducta argumenta exhibet. Objicitur quippe 1), non tantum ad gratiam Dei, ſed etiam ad juſtitiam, quam in rejiciendis plurimis demonſtret, attendendum eſſe. Reſpondetur, illud vero ita fieri debere, ut æquilibrium & harmonia gratiæ & juſtitiæ, docendo, plures ex numero æqualiter lapſorum abſoluto decreto damnari, non aboleatur. Objicitur 2), libertati abſolutæ voluntatis divinæ tribuendum eſſe, quod paucos eligat, plures rejiciat: ſed reſpondetur, hanc non tolli, verum perfectionibus ſuis, potentiæ inprimis & benignitati, congruenter operari. Objicitur 3), mundum, imo totum mundum, notare electos, primitias generis humani, diverſæ gentis, conditionis & ætatis homines. Reſponſione contra docetur, nuſpiam in S. Scriptura ſolos hac voce electos ſignificari, cum & alienum a re ipſa ſit, hu-

Pag. 27 - 30. 30 - 35. 35 - 38. 39 - 50. 50 - 66. 69 - 73. 73 - 76. 76 - 79.

jus generis denominationem a paucioribus, licet nobilioribus,
Paa. 79 - 83. peti. Excipitur 4), vocem *omnes* non ſingula generum, *alle und jede*, ſed genera ſingulorum, *allerley*, & quidem electos ex omnibus populis, denotare: cui, quod nec totius humani generis, nec amoris Dei erga homines indoles, nec συναφειαι circumſtantiarum in locis S. Scripturæ, quæ huc pertinent, tale quid permittat, opponitur. Ad objectionem
83 - 85. 5), Deum velle omnium ſalutem, ſed poſita conditione, ſi omnes credant, reſpondet Autor, imo vero Deum & illud velle, ut omnes ad cognitionem veritatis perveniant, nec dici poſſe, quod finem ſerio velit, ſi quidem media dare no-
86 - 88. lit. Reſponſio ad objectionem 6) docet, vocem *multi*, pro quibus Chriſtus vitam poſuiſſe perhibetur, multitudinem hominum, cui ab unico redemtore Chriſto ſalus parta eſt, innuere, neminem vero illi numero eximere. Reſponſio ad ob-
88 - 90. jectionem 7) oſtendit, oves in ſimilitudine *Jo. X, 11, 15*, idem
90 - 94. notare, ac homines; nec magis objectio 8) de precibus Chriſti non pro mundo, ſed pro diſcipulis, locum habet, cum ſpeciales illæ pro conſervatione diſcipulorum in bono, aliam Chriſti pro mundo interceſſionem non aboleant. Neque ve-
95 - 96. ro 9) argumentari licet: Si Deus omnium hominum ſalutem ſerio vult, ſequitur, quod omnes ſalventur; atqui non omnes ſalvantur; E. omnium ſalutem non ſerio vult. Hoc enim tantum valeret de voluntate Dei abſoluta, minime vero de voluntate ſecundum conditionem cauſæ liberæ, qualis homo
97 - 102. eſt, ordinata. Objectio 10), qua, doctrinam de univerſali gratia vel prævisioni Dei contrariari, vel libertati voluntatis humanæ nimium tribuere, objicitur, diluit Autor, dum Pelagianiſmum non in eo, ſi quis voluntati libertatem ipſi eſſentialem relinquat, ſed ſi vires ejus proprias ad ſpirituale bonum extollat, quærendum, prævisionem vero, actum quippe non voluntatis operantis, ſed intellectus cognoſcentis, nullam prævisis actionibus hominum liberis neceſſitatem imponere, ſolide
102 - 109. oſtendit. Ad objectionem 11), quod fœderis gratiæ promiſſiones ſub conditione factæ quosdam tantum tanquam ſalutis hæredes reſpiciant, atque adeo gratiam ipſam particularem eſſe oſtendant, reſpondetur: diſtinguendam eſſe univerſalem regulam,

Digitized by Google

gulam,& ſpecialem ejus ad individua hominum applicationem; hanc vero non ab abſoluto decreto, ſed a conſtituto divinitus ordine ſalutis, quem alii ingrediantur, alii ſua culpa non ingrediantur,derivandam eſſe. Denique & objectioni 12) ſatisfacit Autor: dicunt, expoſitam hoc modo de univerſali gratia doctrinam eſſe rationi ſatis conſentaneam,at vero ſic aboleri myſterium fidei,quod tamen Apoſtolus *Rom. XI, 23*, tantopere in doctrina de electione miretur; reſpondetur: imo vero noſtram doctrinam recte ſe ex eo commendare, quod nihil ſanæ rationi adverſum complectatur,ſalvum tamen eſſe myſterium fidei,quippe in quo ex Scripturis cognoſcendo dijudicandoque multa rationi impervia nihilominus ſuperſint. Pag. 107 - 109. Secunda claſſis objectionum illas, quæ ab induratione petuntur, continet, quas ita diluit Autor,ut ad exemplum *Pharaonis*,qui *Exod. IV, 21*, a Deo induratus dicitur, reſpondeat: indurationem, Deo tributam,non operationem indurationis in animo *Pharaonis*, ſed permiſſionem ejus, notare, quæ more Hebræis uſitato hic loci verbo actionem alias ſignificante exprimatur, quod hæc permiſſio ſimul actum aliquem judicialem Dei, gratiam ſæpius contemtam,& quam porro contemtum iri novit, ſubtrahentis, conſtituat. 110 - 122. Tum vero ad objectiones,quæ ex *Rom. IX* petuntur,hunc in modum reſpondet,ut ex integra *Cap. IX, X & XI*, theoria,ductu *Rom. XI, 31*, oſtendat, *Paulum* cauſam electionis & reprobationis non in abſoluto Dei decreto, ſed in fide gentium & incredulitate Judæorum, quærere, nec ea, quæ de libera Dei in eligendo voluntate proponat, ordinem ſalutis a Deo conſtitutum, ſed vanam Judæorum propter externas prærogativas meriti opinionem, impugnare. 122 - 154. Pari ratione ea, quæ ex *Matth. XIV, 13*, & parallelis, item *Rom. I, 24 ſeq. 2 Theſſ. I, 11*, de induratione & excœcatione objiciuntur, non de divina effectus hujus operatione ſed de eventu, culpa incredulorum contingente, Prophetica prædictione & permiſſione,intelligenda ſunt: 154 - 163. locus vero *Deut. XXIX, 4*, non quod Deus propter ſuum abſolutum decretum noluerit, ſed quod propter contumaciam Judæorum cor ipſorum ad intelligendum inclinare non potuerit,innuit. Tertia objectionum claſſis illas exhibet, quæ a defectu mediorum gratiæ univerſalium & ſufficientium petuntur. Contra vero Ven. Autor, qua ratione oralis traditio 163 - 175.

defe-

defectum Scripturæ a tempore lapſus uſque ad diluvium, imo
Pag. 175 - uſque ad tempora *Moſis*, compenſaverit, erudite docet: porro
209. ſolide evincit, Deum inde a *Moſis* temporibus populum Judaicum in peculium ſelegiſſe, non ut reliquos terræ populos gratia ſua excluderet, ſed ut gentem, ex qua Meſſias naſciturus erat, accurate deſignaret: ſimul vero luculenter oſtendit, qua ratione providentia divina populi Judaici fata omni tempore ſic diſpenſaverit, ut verus Iſraelis Deus etiam hominibus extra Eccleſiam innoteſcere potuerit. In quo argumento expediendo & illam ſententiam, quæ ſalutem gentibus extra Chriſti cognitionem addidit, & alteram illam, quæ ſalutaris doctrinæ manifeſtationem anguſtis Judææ limitibus circumſcribit,
209 - 213. ſolicite cavendam eſſe monet. Denique, nec Chriſto nato ad noſtra uſque tempora ſufficientia ſalutaris cognitionis media gentibus defuiſſe, e præconio Evangelii, ubivis terrarum juxta
213 - 219. *Col. I, 23*, pervulgato, probat: porro vero, ut, qui ſuperſunt, ſcrupulos amoveat, gentes quasdam contemtu gratiæ, illius ulteriori promulgatione ſemet ipſas indignas reddidiſſe; aliis commercia, cum Chriſtianis inſtituta, viam ad doctrinam ſalutarem aperuiſſe: nonnullis cognitionis menſuram noſtra gradu inferiorem ſuffeciſſe: denique vero & alios forte, cum ordinaria media habere non potuerint, prævio loco *Jobi XXXIII, 16*, via extra ordinem ad Chriſti agnitionem perveniſſe, tutius credi, quam ſi omnibus ad ſalutem mediis abſoluto quodam Dei de-
219 - 230. creto prorſus excludantur, exiſtimat. Succedit *Sect. III*, qua practicam doctrinæ de univerſali gratia applicationem ex *Jo. I, 16*, *Matth. XIII, 12*, *2 Cor. VI, 1*, *Tit. II, 10, 11*, *Hebr. XIII, 9*,
231. ſerio omnibus inculcat. Subjuncta Tractationi Paræneſis tum Salisburgenſes in Pruſſia Eccleſias, tum earundem Paſtores & Scholarum Magiſtros ad ſolicitam gratiæ divinæ obſervantiam & uſum hortatur. Appendix de origine peccati, calci Tractationis annexa, ſcrupulos, a *Petro Bælio* in Dictionario Hiſtorico & Critico Art. de Manichæiſmo contra lapſum Adami motos, ſolide excutit. Quo in argumento ita verſatur Ven. Autor, ut, præmiſſa theoria de *χάρι* intellectus naturalis & voluntatis humanæ ad res ſpirituales ipſam de origine mali controverſiam diſtinctis hac de re quæſtionibus evolvat. Adjectus eſt colophonis loco brevis Elenchus introductionis in Scripturam & revelatam in illa ſecundum utramque Oeconomiam religionem Meſſianam & Chriſtianam, ex Iſagoge, Commentario in Pentateuchum præmiſſa, repetitus. His jam ſcriptis, editionem tertiam libelli de univerſali gratia prodiiſſe, videmus.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tomus X Sect. XII.

F. IGNATII HYACINTHI AMAT DE GRAVESON, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris, & Collegii Caſanatenſis Theologi, Ord. Prædicatorum, Epiſtolæ, ad Amicum ſcriptæ, Theologico-Hiſtorico-Polemicæ, in quibus doctrina de gratia ſe ipſa efficaci, & de prædeſtinatione gratuita ad gloriam ante omnem prævisionem meritorum, contra Scholæ Thomiſticæ Adverſarios aſſeritur ac vindicatur.

Tomi III.

Romæ, ex Typographia Rochi Bernabo, 1728, 1729, 1730, 4. Tom. I Alph. 2 pl. 7, Tom. II Alph. 2 pl. 11, Tom. III Alph. 2 pl. 14.

Auguſtinus Lib. I contra Pelagianum *Cæleſtinum Cap. 47 Tom. VII Op. f. 737 edit. Frobeen.* ex rei veritate, *Quæſtio*, inquit, *quando de arbitrio voluntatis & Dei gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, ut, ubi defenditur liberum arbitrium, gratia Dei negari videatur, quando autem aſſeritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri, ut, ſicubi contrariis occurrendum eſt morbis, ſic etiam in diverſitate opinionum non aperta, difficilis ad veritatis portum via.* Neque enim ſolum ipſe *Auguſtinus*, ubi contra Pelagianos

disputat, Prædestinatianus, ubi vero Manichæis contradicit, Pelagianizans multis videtur, verum etiam hujus doctrinæ difficultas omnibus seculis gravissimis contentionibus aperuit occasionem. Ex iis, qui ad hunc usque diem de hac materia summo cum fervore disceptant, Dominicanos & Jesuitas nunc tantum nominamus. Videlicet nemo est, qui ignoret, *Thomam de Aquino*, Dominicanum, tertio atque decimo seculo Pelagianis erroribus gravissime contradixisse, atque data opera propugnare, unice summi Numinis gratiæ conversionem hominis peccatoris esse adscribendam. *Thomæ* discipuli sequenti ætate cum *Joanne Duns Scoto* de hac materia gravissimas habuere controversias, quæ *Scotistarum* atque *Thomistarum* nominum causa fuere. Sec. XVI vero *Prudentius de Moratè Major* primus e Sociis Societatis Jesu, missa *Thomæ* doctrina, *Scoti* Pelagianam opinionem ex instituto tuitus est. Non defuere e Dominicanis, qui ejus ausus improbarent. At vero nullo propemodum loco habenda est hæc controversia, si comparetur cum gravissimis illis, quæ post editum *Ludovici Molinæ*, Jesuitæ, librum *de concordia liberi arbitrii cum gratiæ donis* inter Jesuitas & Dominicanos sunt agitatæ, Jesuitis *Molinæ*, Dominicanis *Thomæ* de gratia Dei sententiam defendentibus. Qui modo e Jesuitis Dominicanis præcipue publicis scriptis contradicunt, *Molinæ* causam quoad omnia agere reformidant. Illud enim, quod *Suarezius*, Societatis Jesu Theologus, excogitavit, de gratia Dei systema jam inter Jesuitas maximum plausum consecutum est. Quod etiam *P. Daniel* in suis ad *P. Natalem Alexandrum* datis Epistolis, *Levinus de Meyer* in Dissertatione de mente Concilii Tridentini de gratia per se ipsa efficaci, aliique Jesuitæ, contra Dominicanos disputantes, suum fecere. Atque, cum hi ipsi etiam sint, contra quos Cel. Autor noster in Epistolis suis præcipue disputat, hoc *Suarezianum* systema singulari industria sub examen vocat. Non solum vero Cel. Autor Jesuitarum errores refutare studet, sed id etiam omni agit solertia, ut ostendat, *Thomistarum* de gratia Dei doctrinam *Jansenistarum* perperam dici. Hoc nomine enim Jesuitæ *Thomistarum* systema in invidiam addu-

Digitized by Google

adducere, & *Janſeniſtæ* ſuis commodis conſulere voluerunt. Quo autem melius declaret, *Thomiſtas* cum *Janſeniſtis* non communem facere cauſam, probare annititur, ex *Thomiſtarum* principiis non ſequi theſes, libertatem hominis evertentes, quæ ex *Janſeniſtarum* doctrina non poſſint non ſequi. Eam in rem in *tres Partes* Epiſtolas ſuas divifit. In *prima Claſſe* illas collocavit, quæ vel ad adſtruendam, vel ad vindicandam doctrinam ſcholæ *Thomiſticæ* de Præmotione phyſica, ſeu de gratia per ſe efficaci, vel ad conciliandum liberum hominis arbitrium cum eadem gratia, referuntur. In *altera Claſſe* locum obtinent Epiſtolæ, quibus declaratur diſſenſus inter *Cornelii Janſenii* & *Thomiſtarum* poſitiones. In Epiſtolis vero, quæ *P. III* extant, Jeſuitarum de ſcientia media & gratia congrua ſyſtema evertere ſtudet. Exiſtimamus, nos brevius harum literarum rationem exponere non poſſe, quam recenſendo, quem de triplici de gratia Dei ſyſtemate Jeſuitarum, *Janſeniſtarum*, & *Thomiſtarum*, ſibi conceptum Cl. Autor formarit. De hoc enim ubi conſtat, de reliquis ejus Annotationibus inde poterit conjectura fieri. Antequam autem hoc faciamus, cum Cel. Autore obſervandum erit, omnes Theologos catholicos conſentire, Deum movere voluntatem & liberum hominis arbitrium non tantum per auxilia extrinſeca, v. g. per legem, doctrinam, prædicationes & exempla bonorum, verum etiam Deum movere liberum hominis arbitrium per auxilia intrinſeca. De eo vero movetur controverſia, cujus generis & virtutis ſint illa auxilia, quibus Deus liberum hominis arbitrium interius movet? Jeſuitæ contendunt, divina illa auxilia intrinſeca non eſſe ex ſe ipſis efficacia, nec per ſe hominem convertere, ſed pendere a libero hominis arbitrio, & a conſenſu & determinatione voluntatis humanæ ſuam haurire & habere efficaciam, Deumque non aliter prænoſcere, iſtiusmodi auxilia intrinſeca fore aliquando efficacia, quam quia per ſcientiam mediam prævidit & exploravit, voluntatem hominis his divinis intrinſecis auxiliis, moraliter ſolum moventibus, conſenſuram. Ad *Janſeniſtarum* doctrinam quod attinet, Cel. Autor, *Primum*, inquit, *doctrinæ*

Janſenii *ejusque diſcipulorum principium in hoc ſitum eſt, quod velint, gratiam in ſtatu naturæ lapſæ, quando ſuperior eſt gradibus cupiditatis, tunc eſſe per ſe & ab intrinſeco efficácem, eamque neceſſario per indeliberatam cœleſtem delectationem victricem determinare voluntatem humanam ad bonum; ſed verſa vice, quando terrena concupiſcentia, ſeu cupiditas, dominatur, & ſuperior eſt gradibus cœleſtis delectationis, tunc voluntatem hominis per victricem carnalis concupiſcentiæ delectationem neceſſario determinari ad malum, ita, ut in homine ſub motione gratiæ per ſe efficacis, ſeu ſub motione indeliberatæ cœleſtis delectationis victricis, & gradibus cupiditatis ſuperioris, vera ſit non quidem abſoluta, ſed relativa impotentia ad male agendum, & ſimiliter in homine, ſub concupiſcentia dominante, & gradibus cœleſtis delectationis ſuperiore, ſit etiam vera impotentia non quidem abſoluta, ſed relativa, eliciendi bonum, ſicque humana voluntas per illas delectationes indeliberatas, cœleſtem videlicet & terrenam, alternatim rapiatur neceſſario ad bonum vel ad malum.* Ab hoc *Janſeniſtarum* de gratia Dei ſyſtemate *Thomiſtarum* doctrinam maximopere diſſentire, Cel. Autor tuetur. *Thomiſtarum* autem ſententiam ſequentem in modum ediſſerit: *Docent*, inquit, *Thomiſtæ, intrinſeca illa auxilia, quibus Deus movet liberum hominis arbitrium, eſſe per ſe atque ab intrinſeco efficacia, quæ per virtutem, ſibi ab omnipotentia divina inditam, efficiant, ut voluntas hominis ad eliciendum hunc vel illum actum ſeſe libere inflectat, eaque inflexio talis ſit, ut hominis voluntas, remota non coactione modo, ſed neceſſitate, his divinis intrinſecis auxiliis, per ſe & ab intrinſeco efficacibus, impulſa, ſeſe determinet, ſuamque congenitam indifferentiam activam, ſeu potentiam agendi, vel non agendi, ſartam tectamque conſervet.* Contradictionem involvere utique videtur, gratiam Dei in convertendo peccatore per ſe atque ab intrinſeco eſſe efficacem, & tamen eandem non impedire, quo minus voluntas hominis ſeſe libere inflectat. Sed Cl. Autor exiſtimat, rem ſecus ſe habere, & magnam navat operam, ut declaret, *Thomiſtarum* poſitiones libertati

Digitized by Google

bertati hominum nihil detrahere. Quo ſucceſſu hoc præſtiterit, illi judicent ipſi, qui hunc libtum evolvere e re ſua ducunt. Nos tantum illud animadvertimus, Cl. Autorem in eo præcipue differentiam ſyſtematis *Janſeniſtici* & *Thomiſtarum* collocare, quod *Janſeniſtæ* defendant, gratiam ſufficientem a Deo tantum quibusdam concedi, in iis autem, quibus gratia ſufficiens concedatur, eandem ſemper quoque eſſe efficacem, cum contra *Thomiſtæ* propugnent, gratiam ſufficientem omnibus concedi, illique homines poſſe malitioſe repugnare, cum gratiam efficacem illi tantum accipiant, qui gratiæ ſufficienti non repugnarunt malitioſe, & re vera convertuntur. P. I pag. 20.

POETÆ MINORES SELECTI ET EMENDATI in uſum Scholarum.

Londini, impenſis Guil. Innys, 1728, 8.
Alph. 1 pl. 7.

Etſi in hac Poetarum minorum editione parum præſtitum eſt, quippe in uſum ſcholarum tantummodo procurata; tamen, ut quodammodo appareat, qui Poetæ & quales in Anglia diſcipulis in Lyceis a præceptoribus explicentur, non potuimus hujus libri in noſtris *Actis* non facere mentionem. Poetæ, qui in ipſo titulo vocantur minores, & in hoc Volumine pueris in manus traduntur, numero ſunt octo, inter quos primum locum ſuo jure obtinere videtur *Heſiodus*, cujus Opera, quæ extant, omnia, ſcilicet *opera & dies*, *ſcutum Herculis*, & *Theogonia*, quibus alia ex aliis quibusdam Aſcræi Poematis Carmina, *ex Eœis*, & *ex Melampodia*, accedunt. *Heſiodi* Opera excipiunt *Theocriti Syracuſani Idyllia* & *Epigrammata*, *Moſchi Idyllia*, *Bionis Smyrnæi Idyllia*, *Muſæi de Herone* & *Leandro*, *Theognidis Megarenſis Sententiæ*, *Phocylidis Poema Admonitorium*, ac denique *Pythagoræ aurea Carmina*. Cumque hi Poetæ, ut ipſe præ ſe fert titulus, in uſum ſcholarum editi ſint, omnibus fere paginis ſubjicitur vocum difficiliorum explicatio grammatica, qua de re ut unicuique liberam judicandi poteſtatem faciamus, hanc grammaticam

vocum expoſitionem ex una tantummodo pagina 4 ſpecimi-nis loco adducemus, ubi quidem hæc leguntur, τεῷ *Dorice* pro σῷ, ἐνικάτθεο poetice pro ἐνικατάθεσο, ἔσαν per Syncopen pro ἔσεσαν, ἰθείῃσι Ionice pro ἰθείαις, ἐισιν poetice pro εἰσι, ἐδασσάμεθ' poetice pro ἐδασσάμεθα pro ἐδασάμεθα, βασιλῆας Ionice pro βασιλέας, δικάσσαν poetice pro δικάσαν, ἀνθρώποισι pro ἀνθρώποις, ἠπιδίως Ionice pro ἠπίως. In *Heſiodo* tabulæ duæ æri inciſæ inſeruntur, quibus inſtrumenta veterum agris colendis inſervientia deſcribuntur. Prima exhibetur mortarium, jugum, aſcia, temo, malleus, ſcalprum, terebra, ligo, pala, bidens & furca; altera vero falx, ventilabrum, falx ſerrata, aratrum nativum, ſtira, temo, dentale, & aratrum denique compactum. Vix operæ pretium nobis facturi videmur, ſi monuerimus, has figuras ex editione *Heſiodi* a Cel. *Clerico* emiſſa repetitas eſſe. Illud autem potiore jure annotandum eſſe videtur, hos Poetas octo minores, ſi grammaticam illam vocum explicationem exceperis, ad verbum iterum typis exſcriptos eſſe, prout ſuperiore Seculo A. 1652 Poetæ minores Græci numero XXIV cum fragmentis quibusdam tam certorum, quam incertorum Autorum, *Cantabrigiæ* editi ſunt a *Radulpho Wintertono* in forma itidem octopartita.

ACTORUM MEDICORUM BEROLINENSIUM, in incrementum Artis & Scientiarum collectorum, Decad. III Vol. I.

Berolini, apud Godofr. Gedickium, 1731, 8.
Plag. 5.

Volumen hoc, cui imaginem *Auguſtini Steblii*, Archiatri Aulæ Electoralis Sereniſſimæ, tempore *Joachimi*, Marchionis Brandenb. præfixam cernimus, primo Articulo exhibet Obſervationes quasdam circa ſaponis alcalici confectionem, & inprimis dubia circa ſal volatile inde educendum. Quemadmodum ſaponis communis principia conſtituunt craſſa animantium ſeba, aut olea vegetabilium expreſſa: ita ad alcalinum

num ſaponem requiruntur olea deſtillata teneriora, ex reſinis, aromatibus, & plantis odoratis, item oleum expreſſum nucis moſchatæ, balſamum de Copaiba Indicum nigrum Tolutanum, & loco Salis alcalini cauſtici, Sal Tartari in igne fuſum. Primus eus inventor *Georgius Starckeyus*, Medicus Anglus, hic ab Autore celebratur, variique parandi ſaponis modi per viam ſiccam & humidam, & ex poſtrema inprimis *Stahlianus* & *Conradinus*, adducuntur, evictoque ad confectionem ſaponis calcem vivam non eſſe neceſſariam, & demonſtrata oleorum deſtillatorum ad coeundum cum alcali proclivitate, ipſa illa, qua Autor uti conſuevit, methodus declaratur. Nimirum Tartarum crudum cum nitro ana pulveriſatum in mortario ferreo, inferto candente baculo ferreo ex tempore detonavit. Maſſam in mortario relictam griſeam, calentem adhuc, confeſtim contudit in pulverem, & ſuperfudit oleum terebinthinæ non admodum recens ad ſupereminentiam duorum digitorum, & repoſuit in cella ad deliqueſcendum. Ibi ubi per menſem ſteterat ſine ulla maſſæ agitatione, nihilominus Sal in deliquium, ſuperſtante cremore ejusdem griſei coloris, ex oleo cum ſale concreto abierat. Eandem hanc maſſam ex cella depromtam, poſtea in altiori ædium contignatione repoſuit, ubi partes ſaponem conſtituentes porro tam promte cum oleo coiverunt, ut oleum denuo affundere neceſſe haud fuerit. Alio tempore rurſus Tartarum cum nitro æquali portione in ferreo mortario detonavit, maſſam inde natam griſeam contuſam ſtatim fudit in crucibulo candente, ſalque in mortarium calidum effuſum iterum contudit, & oleum terebinthinæ infudit. Stetit illa tantum per menſem extra cellam; interea autem ſæpius per bacillum agitata fuit, & coivit ſic jam tum in ſaponem, qui omnia ſaponis requiſita, ſcilicet ſolutionem promtam in aqua, cutis ſqualidæ abſterſionem cum ſpumeſcentia, poſſidebat. Repoſitum eſt reſiduum hujus ſaponariæ maſſæ, ſtetitque per integram hyemem. Ipſam hanc ſaponis confectionem continua agitatione evadere faciliorem, menſibusque vernis, utpote ſpiritus mundi, qui acidum ferat primigenium, feracioribus, admodum juvari, iisdemque menſibus

in

in ſapone aliquam velut fermentationem ſive efferveſcentiam eſſe, Autor contendit. Vocatur hic ſapo alcalicus a *Starckeyo* corrector univerſalis, ipſiusque etiam pilulis admiſcetur, quæ a nonnullis ad ſidera uſque extolluntur, ſine diſcrimine tamen adhibitæ, multum detrimenti afferunt. Utiles eas eſſe, Autor obſervavit, in affectibus viarum urinariarum, ubi inprimis ſenem, qui ex retrocedente podagra affectu veſicæ dyſuriode inflammatorio diu laboraverat, irritis omnibus, gradatim aucto harum pilularum uſu perſanavit. Neque minus & palliativam, ut vocant, opem ferunt in enormibus calculi veſicæ doloribus, habituales quoque febrium intermittentium motus coercent. In ulceroſis vero renum & veſicæ vitiis fruſtra adhibentur, atque in dyſuria & gonorrhœa inveterata non ſine noxa. Vim habet inprimis abſterſivo-tonicam, quæ alcali debetur, ſapo ſupra commemoratus, ſolutioque ejus ſpiritu vini facta. Elixir parvum ſapientum a *Boerhaavio* male tamen ſecundum Autorem vocatur, & velut quinta quædam eſſentia collaudatur, cum interne ſumtum tantum non ſemper noxas pariat; externe autem in partium ariduris, quæ anchyloſin cauſam habent, in juncturis partium præclariſſimos edit effectus. Remanet ab hac ſolutione oleum aliquod alcalinum, quod multum terræ albæ fert in ſinu, incerti tamen uſus. His peractis, progreditur Noſter ad eam diſquiſitionem, an ſapo alcalicus ſubminiſtret Sal volatile Tartari? & per elixirii quidem ſaponis deſtillationem elici Sal volatile, aut ante hujus præparationem in ſapone alcalico præextitiſſe negat, aliorum procedendi modos, inprimis *Caſſianum*, *Ludovicianum*, *Stahlianos*, *Becherianum*, *Hoffmannianum*, *Conradinum*, enarrat, de iisque fert ſententiam, ac tandem ita concludit, *Helmontium* & *Starckeyum* per ſaponificium nondum revelaſſe Salis Tartari volatilis geneſin, quatenus eſſe debeat inſtar liquoris alkaheſtici pro univerſali regni vegatabilis recluſione.

Art. II extat exemplum ſingularis convulſionis polymorphæ, in puella Gallica Münchbergenſi ex ſubito terrore ortæ. Vidit Autor in puella illa novam ſemper convulſivorum motuum ſpeciem, nunquam vero talem internorum ſenſuum ſuſpenſionem, qualis vere epilepticis familiaris eſſe ſolet; rariſſime

Digitized by Google

ſime pollicem in pugnam collexit, nunquam ore ſpumavit. Aliquando invenit illam, ubi lingua intra dentes ſine morſus periculo ſita, pedesque & manus laxæ erant, & puella iſto, quo prehenſa erat, in ſitu incurvata jacebat. Mox autem, mutata rerum facie, artus extendebantur cum mutatione ſitus. Alio tempore vidit illam inſtar cataleptiçæ prehenſam, totam rigidam, & in eo ſitu detentam & immobilem, ipſa etiam lingua rigente. Alia vice phantaſmatibus exercebatur terrificis, ut ne parentes quidem internoſceret, ſed pro feris animalibus haberet, quæ ſe impetitura eſſent. Medicus quidam Amſtelodamenſis, cujus hic conſilium repetitur, remediis ſuis ad uterum in tam tenera ætate reſpexiſſe videtur, Facultas autem Medica Lugdunenſis magis ad vermes, quod Noſter potius probat. Omnibus autem incaſſum adhibitis, acceſſit ea ad fontem ſacrum Freienwaldenſem, ubi Cl. Autor, qui morbum hunc non veram fuiſſe epilepſiam arbitratur, uſu cum evacuantis ex merc. dulc. cum ref. gal. ppt. & ſacchar. quod gr. I Trochiſc. Alhand. acuit, ſæpius repetiti, tum ipſius fontis interne externeque ſub balnei forma adhibiti, reſtituere puellam laboravit, ſed ſine præſenti levamine. Domi autem deinceps ſenſim ſenſimque ſine ulla medicina alia reſtituta fuit. In adjuncta epicriſi, animi pathemata non eſſe morborum cauſas phyſicas, Autor probatum ivit.

Art. III, de Epilepſiis gravidarum, gravida cum fœtu convulſa, ante partum mortua, alia ex convulſionibus obiens, filium tamen ſuperſtitem enixa, tertia convulſa, fœtu mortuo, & febri putrida lochiis retentis ſuperveniente, nihilominus conſervata, commemorantur: additurque, motus convulſivos in primiparis poſſe rationem difficilis dentitionis per analogiam habere, & motus eſſe arbitrarios, antepileptica vero caute eſſe porrigenda. Pulvis quoque pilularum *Becheri* correct. ea occaſione prædicatur.

Art. IV, ubi caſus quidam Chirurgici admodum commemorabiles ſiſtuntur, agitur de efficacia eryſimi in tumoribus ſcirrhoſis, affectibus mammarum cancroideis, & vaginæ uteri ſcirrhoſis, incontinentia urinæ ex difficili partu. Qua occaſio-

ne ſimul refertur, fœminam, rupto veſicæ collo præternaturali ratione, artretam factam & Chirurgi Opera reſtituendam, ſub ipſa autem operatione ex utero ejectum fuiſſe embryonem, forte trimeſtrem. inſcia factæ conceptionis matre, & ſimul alia quædam atretæ illegitimæ & gravidæ hiſtoria ex Bibliotheca Anglicana repetitur; denique etiam de extracto globo plumbeo, per triginta annos in pede geſtato.

Art. denique V binas depoſitiones Medico-legales, nimirum de homicidio ex raptu melancholico, cum Reſponſis Collegii Medici Regiomontani & Berolinenſis, & de ſuffocatione a carbonum vapore, annectit. Ceterum, cum conſtet, edito hoc Volumine Cl. *Goblium* diem ſuum obiiſſe, e re Medicorum erit, ſi Vir quidam doctus eo, quo decet, argumentorum ſelectu, eruditionisque medicæ apparatu, cœptum Opus perſequetur.

LETTRE DE Mr. L'ABBÉ S** A Mad. DE G** Beguine d'Anvers, &c.

h. e.

*EPISTOLA ABBATIS S** AD BEGUINAM Antverpienſem G** de Origine & Progreſſu iſtius Inſtituti.*

Pariſiis, apud Girardum, 1731, 8.
Plag. 4, cum Tabb. æn. 2.

Pervulgatum per omnem Italiam, Galliam, Alemanniam, adeoque etiam Saxoniam, Beguinarum inde a Sec. XII eſt nomen, adeoque crevit numerus, ut legibus cavendum eſſet publicis, ne otii ac deliciarum illecebris irretiti complures, juſto nimis numerum Beginorum Beginarumque augerent. Neque tamen uno eodemque veniunt nomine apud Scriptores. Itali *Beſochos* appellant, quaſi novum ſectæ genus, ignari ſcilicet vernaculi ſermonis, quo a viſitandi ægrotos officio denominabantur. *Sueſtrionum* appellationis non impar erit ratio.

Ham-

Digitized by Google

Hammaburgi Leccarios audiviſſe, tanquam a deliciis cupediisque, docet Max. Rev. *Nic. Staphorſt* in Hiſt. Eccleſ. Hamb. Diplomat. ad A. 1287, cum qua appellatione ubi *Felicis Malleoli*, inſectatoris iſtius religionis acerrimi, luſus comparentur, quibus ut rufi ac pulchri aſpectu, decori a facie, tanquam crapulati a vino, tumentes buccas, rubentia ora habentes, deſcribuntur, res erit omnis in propatulo. *Bremenſes* ac *Magdeburgicas* notat R. P. *Euſtachius Jancka*, Continuator Compendii Annal. Eccleſiaſt. *Odorici Raynaldi*, *Tom. XVI p. 86.* In *Brunonis* civitate complures Beginarum domos nominat Max. Rev. *Rethmayerus*; *Martisburgenſium* meminit Chronicon Epiſcoporum iſtius civitatis. Saxonia Electoralis easdem vidit Lipſiæ, quarum tandem domos in vultum alium reformavit olim Vir de hac Academia æternum promeritus, D. *Caſpar Bærnerus*, hoſpitiaque Doctoribus inde paravit, teſte Lic. *Joach. Fellero* in *Memoria Bærneri rediviva p. 39.* *Ilenburgum*, decora amplaque civitas, ſuas olim habuit Beginas, quarum Hoſpitale ad portam, qua Torgaviam itur, pontemque prope ſitum, peregrinos infirmosque ſuſcepit, quod inter Annales loci reperitur. *Roſwini* pars ſylvæ, ad Sanctimoniales Dœbelenſes olim pertinens, nomen a *Beguynins* hodienum obtinet.

Noſter Autor, Abbas Gallus anonymus, circa Belgicas ſigillatim Beguinas verſatur; qua in regione maxima earum copia reperitur, numero, ædificiis, opibus florens. Et *originem* quidem ſtatus Beginalis non audet ex Veteri Teſtamento cum aliis quibusdam repetere, ex *Judithæ* ſcilicet, *Deboræ*, *Jephtæ*, *Hannæ*, *Huldæ*, divinæ vatis, ædibus, neque ex Novo *Martham Tabithamque* in conſortium trahere, cui ſufficiat, ultra quingentos annos natales earum repeti non poſſe. Quanquam ſpecioſum aliquod Diploma de A. 1065, ex Archivo Beguinagii Vilvordienſis a *Ryckelio de Orbeck*, Abbate San-Gertrudenſi, protractum, antiquitatem longius protendere videatur, in quo *Magiſtra totusque Conventus Beghinarum de ſolatio B. Mariæ juxta Filvord*, pauperibus Beghinis, in curia iſta reſidentibus, duos modios ſiliginis in Natali Domini perpetuo ſol-

vendos promittit, quod legitur integrum *p. 3.* Obſtare autem huic ſilentium Scriptorum. Ut verius ſit, ante finem Sec. XII illas non inclaruiſſe, adeoque non *Beggam*, filiam *Pipini de Heriſtal*, circa A. 686 mortuam, (a qua non niſi gratis & ex nominis quadam ſimilitudine ſe fundatas credant,) ſed *Lambertum le Begue*, Patriarcham earum eſſe, cum cujus inſtitutis magis, quam cum lingua, quæ illis minime alligata videatur, eas convenire, jocatur Gallus Abbas. Eſſe non minus alios, qui fundationem adſcribant *Beatrici*, Bohemiæ Reginæ, ac utrique ejus filiarum, *Ghiſellæ* & *Nazarenæ*, quas priores ſyllabas qui conjunxerit primus, ex tribus nominibus unum, ſcilicet *Be. Gui. Na.* eum conflaſſe. Haberi etiam apud Flamingos vocem *beginnen*, quæ auſpicari, incipere, notat, qua argutiores initium ſaltem viæ ſpiritualis, mundique abdicationis, non progreſſus, indicarint. Alios a ratione comam componendi, caputque velandi, quæ illis plane ſingularis eſſet, ut a fronte roſtri inſtar deſcendat faſcia tenuis lintea intra mentum, quod genus *beguinne* vocatur, nomen derivare, cum tamen iſtud potius ab illis dictum videa-
Pag. 7. tur. Reliqua, quæ Panegyriſtæ hujus Inſtituti, quod medium forte quid tenet inter Regulares ac Seculares, propiusque ad tertium Franciſci Ordinem accedit, proferant in ejus antiquitatem, fruſtra dici. Nunc definienda erat Beguina, quæ eſt *Perſona libera certo reſpectu, faciens votum ſimplex caſtitatis & obedientiæ, de cetero ſe ad ſtatuta & regulas, aliunde ipſi præſcriptas, componens.* Prolixior eſt deſcriptio *Eryci Puteani*, ipſa tamen elegans, omnemque Beguiniſmi rationem abſolvens, quam ex *p. 10* hic adducemus: *Nullis alligatæ votis, niſi quæ loco & tempore continentur, libertatem Deo conſecrant, & ſic vel maxime ſervitutem evadunt; divinis quotidie curis occupatæ, utiles tamen Reipublicæ ſunt; hominibus magis, quam humanis officiis, mortuæ, quæ omni ſimplicitate & ſanctitate exercent. Nec rejiciunt fortunæ bona, ſed modeſte habent, & pie occupant. Mirantur exteri & ſub calidiori ſole conſtituti hanc in libertate innocentiam, in familiaritate ſanctimoniam, in communione diſci-*

ſciplinam; faciunt libere, quod ab adſtrictis alibi clauſtri neceſſitas exigit; ſimplices veſte, & tamen civiles: ſatis oſtendunt, cujus alumnæ ſint, & qua majeſtate modeſtia colatur. Fortunæ, cum cuique propriæ ac ſeparatæ ſint, nullo cœtum ſuum onere gravant; quando etiam parentum vivunt ſumtibus, ſua viciſſim induſtria ac diligentia parentes ſublevant; faciunt patrimonium, niſi accipiant. Si nubere quoque neceſſitas ſuadet, poſſunt ad nuptias vitæ ratione tranſire, ſed raro admodum, raro, hunc frigora Belgica ignem ſentiunt. Hæc ille. Habitus & veſtimentorum ratio quatuor colorum olim fuit, cœrulei, albi, fuſci & caſtanei: qui nunc ad nigrum reducti, modeſtiam commendant, Ordinemque decent, hac & Comendi ratione a reliquo ſexu diſtinguendum. Formula receptionis, fideique datæ, hæc eſt: Ego N. promitto tibi, meo Paſtori, & vobis, meis Dominabus, præſentibus & futuris, obedientiam & caſtitatem tam diu, quam diu in hoc Beguinagio ſum commoratura. Ita me Deus adjuvet. Qua tamen cerimonia non ubivis eſt opus, cum præſente ſaltem Confeſſionario votum fieri ſufficiat. Ceterum ſubjectæ ſunt Jurisdictioni Epiſcopali, ita, ut Politicum forum tantiſper non agnoſcant. Deſponſatæ legitime ex cellula poſſunt a ſponſo peti, cum neque profeſſio ſolennis, neque conſecratio interceſſerit, ſed perſona ſit libera. Nulla etiam gaudent *regula*, a ſede Romana approbata, ſed ſimplicibus ſaltem ſtatutis, a diverſis Epiſcopis in ſuis Diœceſibus deſcriptis, illis præterea, quæ Parochus earum, ex conſilio devotiſſimarum prudentiſſimarumque inter Beguinas, obſervari jubet. Cujus generis ſunt 1): Si quæ vel committendo, vel omittendo, peccaverit, campanula vocatur ad iſtud (quod Abbas ridendo vocat) tremendum tribunal, Paſtoris ſcilicet, ac Magiſtræ & Dominæ ſuæ, niſi per viam cenſuræ, ut veniat, cogi velit. De reliquo de pœnitentia impoſita neque verba facere ad alias, neque conqueri, eſt permiſſum. 2) Omnium criminum maximum eſt amiſſa pudicitia, cujus ſi convincatur, lectiſternia optima amittit, & cum infamia e Beguinagio ejici-

Pag. 17.

ejicitur ; 3) vetitum eſt illis cantillare, aut inſtrumentis muſicis cantare; 4) ſine permiſſu ſuperiorum domos Magnatum ingredi, nefas habetur ; 5) juvenes tecto menſaque pacta mercede ſecum habere, catellos item alere, nulli liceat, ſub multa trium florenorum; 6) de ſuo labore ad ornamenta nuptiarum & feſtorum aliquid conferre prohibetur, ſub multa
Pag. 18, 19. duorum florenorum. *Viſitationis* officio per ſingulas domus Beginales Dominæ & Præpoſitæ annuatim binis vicibus fungi debent, & pro lubitu diſciplinam in integrum reſtituere; ſigillatim ſuper novitias vigilare, ut cardinalibus virtutibus, humilitati & pœnitentiæ, quantocyus adſueſcant.

Ornat tandem Autor Epiſtolam ſuam a *p. 22* ad *53* ſerie ac ſyllabo *Beguinagiorum Belgicorum*, Alphabetico ordine conſtructo, ſeque purgat Beguinæ de eo, quod non plura adducat, ex Galliis, Alemannia, &c. Diabolum enim, addit, non ubivis locorum adeo eſſe phlegmaticum, uti quidem in Belgio, ſed calidiori inſervire temperamento, adeoque perdidiſſe innumeras colonias, famamque Beguinarum in Francia & alibi, utpote oſorem bonorum operum, & earum, quæ ea patrent. Quo factum ſit, ut Papa *Clemens V* in Concilio Viennenſi A. 1311 condemnarit eas, plurimasque ejecerit. Qui quidem malus genius ulterius & porro inſidietur imbelli ſexui; at enimvero ſupereſſe in provinciis Belgii ad quinquaginta Beguinagia, quæ venerandum quoddam corpus ac communitatem conſtituant, numeroque decem millium Beguinarum cenſeantur, numeroſarum ſatis ad debellandum malum ac infernalem hoſtem: quibus id quoque laudi detur, quod merita adeo *S. Urſulæ* ſororumque pietate ſua ac prudentia facile æquent. *Series Civitatum Belgii, in quibus Beguinagia hodienum florent* : *Aquisgranum*, urbs imperialis, duo habet, alterum *S. Stephani*, alterum *Matthæi*. *Aloſtum*. *Anderlacum* ad Bruxellas, ubi Hoſpitale in locum Beguinarum ſucceſſit, manſit tamen bonis vetulis hoc nomen ex prima fundatione. *Angia*, oppidulum Hannoniæ. *Antverpia*. In ſuburbio magnæ urbis magnum

gnum olim Beguinagium, titulis Decaniſſæ, Cantatricis, Scholaſticæ, Procuratricis, olim ſuperbiens, A. 1494 combuſtum. Cujus loco ſub *Carolo V* Imper. aliud optimo ſucceſſu exſtructum. *Atrebatum. Arſcotium* multa tulit durantibus bellis civilibus, quæ fata reliqua etiam Beguinagia uſſerunt. *Aldenara. Bethunum. Brugæ*, quarum Beguinagium nomen habet vineæ. *Bruxellæ.* Vetus Beguinagium templum habet vaſtum & ſpatioſum, Epitaphio Beguinæ perilluſtris, *Lambertæ de Croy*, notabile. *Cameracum. Colonia* oſtendit adhuc antiquæ domus Beginalis veſtigia, licet ante memoratis multo imparia. *Curtracum*, ubi *Joanna*, Comitiſſa Flandriæ, fundavit Beguinagia, eademque, & alibi, eſt tuita. Hic loci illud habetur ſingulare, quod Beguinis confiteri liceat, ubicunque voluerint. *Dieſta.* Ejus directorium geſſit olim *Eſchius*, Sacerdos juratus, a *S. Bernardo* Papæ *Eugenio* admodum commendatus. *Duacum. Gandavum. Grandimontium. Haſſeletum.* Beguinagium originem debet antiquis Comitibus *de Looz. Herentalia. Hochſtratium. Huum. Iſchia. Levæ. Leodium* fertur habere primum Beguinagium, utpote ab ipſo *Lamberto le Begue* A. 1183 cum templo in honorem *S. Chriſtophori* exſtructum. Ob pietatem ſpectatam a Pontifice Romano *Urbano VI* A. 1261 Privilegiis ornatum. Dantur autem ibi plura ejus generis domicilia, ac curiæ. *Lira. Inſulæ. Looſa.* Seculo XIII a *Ludovico*, Comite *de Looz*, fundatum Beguinagium. *Lovanium* duobus Beguinagiis inclytum. Illud, *ten Hove* dictum, comprehendit IX domos conventuales. Numerant ibi præterito Seculo ad duo millia Beguinarum. Habent Sacerdotem cum titulo *Plebacci*, & ſex Presbyteros, qui loco Vicariorum divinis vacant officiis. Notari meretur, Papam *Adrianum VI*, antequam ſolium Pontificale adſcenderet, *Curatum Sacerdotem* hujus Beguinagii fuiſſe, eundemque titulum in omnibus Indultibus ac Privilegiis retinuiſſe, neque Sacerdoti, in ejus locum ſuccedenti, alio, quam *Vicarii*, uti titulo licuiſſe. Aliud de Beguina quadam ſancta refertur, pelvim eam habuiſſe, quam, quoties piſces voluerit pro ſe & aliis habere, in flumen immiſerit, ut piſces eo invitarit, e quibus, quan- Pag. 42.

quantum in præſens opus eſſet, depromſerit, reliquos dimiſerit, addito voto: *Creſcite, & multiplicamini*. *Mechlinia*. Circa A. 1595 *Matthias Hovius*, Archi-Epiſcopus, præſcripſit illis regulam & ſtatuta, majus erexit ædificium, *Decalogus* appellatum, ideo, quod reditibus iſtius Prælati, ac bonis operibus, decem Beguinæ ſuſtentarentur. *Montes. Namurcum. Nivigella*, oppidulum, tantum non ex Beguinis conflatum, quarum aliquando ultra tria millia fuere, ut Rex *S. Ludovicus* inde coloniam deduceret in Franciam, religionis tranſplantandæ ergo. *Orcheſium. Ruræmonda*, ubi in manus Epiſcopi votum præſtant. *Teneramunda. S. Troni*, in cujus feſto Magiſtra domus Beguina annuatim Rectori Altaris ſe ſiſtit, aurique denarium offert. *Tungri*. Valetudinarium ibi perpulchrum viſitur, domusque pro novitiis ſeparata. *Tornacum. Tournhout*. Rectrices vel magnæ Dominæ iſtius loci, vigore Bullæ Papæ *Eugenii IV*, datæ A. 1431, poteſtatem habent Sacerdotem curatum denominandi & eligendi, quam Bullam explicat & ſugillat *Felix Hemmerlin*, raro iſtius ævi veritatis confeſſorum exemplo, in Gloſſa Bullarum, per *Beghardos* impetratarum, Edit. Opp. A. 1497. *Valentianæ. Venloa*, ubi menſa communi fruuntur, ſed intrantibus certa dos ſolvenda. *Vilvordia*. Hoc Beguinagium antiquiſſimum omnium foret, ſi quidem chartæ donationis ſupra allatæ fides conſtaret. Vivit ſub titulo *de Solatio B. Mariæ*, a *Sophia*, Haſſiæ Landgravia, exſtructum. Claudunt Opuſculum Approbatio Superiorum, ac Privilegium Regium; idem ornant duæ figuræ Beguinarum, æri inciſæ, *in civitate deambulantis*, & alterius *ad Eccleſiam procedentis, ex quibus omnis veſtiendi ratio conſtare poteſt. Ad p. 20* ſaltem notamus, digitum intendere Autorem ad fata Beguiniſmi; quæ cum per aliquot ſecula durent, multisque explicentur memorenturque libris, Lectorem remittimus ad fontes, Acta ſcilicet Concilii Viennenſis, ipſumque damnationis Decretum, in *Clementin. Lib. V Tit. III de Hæret. Cap. 3*, in quo octo præcipui errores recenſentur. Diſtinguendæ tamen ab iſtis Beguinis impuris aliæ ſunt *innocentes*, quibus favet ipſe *Joannes XXII, Clementis* ſucceſſor, in Extravagant. Com-

Commun. *Lib. III Tit. IX* de Religioſis Domibus. Moderate de iis ſcribit, & delectum Autorum habet P. *Antonius Pagi* in Breviar. Pontif. Rom. *Tom. IV Sec. XIV, §. LVI*, ſub *Clemente V.* Addimus ex *Helioti* Hiſtoria Ordinum monaſticorum, Gallice ſcripta, (in qua de *Lamberto* plura ac ſuavia habentur) quosdam, qui ex inſtituto in hoc argumento verſati ſunt: *Petrum Coens*, Canonic. Antverp. in Diſquiſitione hiſtorica, de Origine Beghinarum, A. 1629 edita, *Rikelium ab Oorbeck* in Hiſtoria Beguinagiorum Belgii, *Philippum d'Outreman* in Hiſtoria Valentianæ, *Aub. Miræum* in Chron. Ciſterc. *Thomaſſinum* de Diſciplin. Eccleſiaſt. *Lib. I Cap. 62.* Dogmata earum examinarunt *Conradus de Monte Puellarum* in libro de erroribus *Beghardorum*, a *Gretſero* edito, *Alvarus Pelagius*, Minorita, in libro de Planctu Eccleſiæ, *Tit. II Cap. 52*, & *Reginaldus Pavo* contra *Lollhardos*. *Malleolus*, vel *Hemmerlin*, multis Dialogis ſalſis & feſtivis eos inſectatus. Dogmata falſa perſtrinxit *Petrus van Maſtricht* in Theologia Theoretico-Practica *Lib. VIII Cap. 3.* Vera a falſis, qua ſolet, integritate judiciique acrimonia diſcrevit Cel. *Chriſt. Eberh. Weiſmannus* in Hiſt. Eccleſ. N. T. Sec. XIV § 10, qua, vix unum idemque de omnibus ferri judicium poſſe, exacte luſtratis Actis, arbitratur: cetera hiſtoriam errorum, notato exceſſu ac defectu, in miſero hominum genere corrigendo, explicat, eruitque accurate. Perfectioniſmum ac Quietiſmum paſſim denudarunt *Caſp. Calværius* in Fiſſuris Sion. Cap. de Beghardis, *Jo. Henr. Feuſtkingius* in Gynæceo Fanatico, tit. *die heiligen Begienen.* Alii pro Confeſſoribus veritatis eas habent, quo referri meretur *Georg. Henr. Gœzii* Diſſertatio de Lutheraniſmo Beghinarum, Lubec. 1719, 4. *Frid. Spanhemius* plerasque abominationum monachalium teſtes, plura etiam in odium earum conficta, putat in Hiſt. Eccleſ. Sec. XIV. Earum interim vitam in multis profligatam, erroresque Quietiſticos, ideo non negat *Zacharias Grapius*, exiſtimans, utrumque eſſe poſſe, Anti-Chriſto contradicere, & peſſime vivere, in Diſſ. de Philtris Enthuſiaſt. *p.* 7. De quibus & aliis forte doctus quidam Vir in Hiſtoria, quam de Beghinis, olim in Saxonia commorantibus, con-

ſcripſit, uti compertum habemus, uberius exponet, remque gratam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ amatoribus faciet, ſiquidem res ſparſas, nominaque Beghinis vere falſoque impoſita, & vage disjecta, colliget in unum, perſpectisque ſumma ratione actis, geſta priorum temporum nova luce colluſtrabit.

C. C. Reſtels Vernunftmäßiger Beweiß des Alterthums, der Wahrheit, und Göttlichkeit der Heil. Schrifft, ꝛc.

h. e.

CAROLI CHRISTIANI RESTELII DEMONſtratio Antiquitatis, Veritatis ac Divinitatis Scriptorum V. & N. Teſtamenti, ex principiis ſanæ rationis ducta, &c.

Tomi II.

Lipſiæ, impenſis Michaelis Blochbergeri, 1733, 8.
Tom. I Alph. 2 pl. 2, Tom. II Alph. 2.

Præmiſit Autor Præfationem lectu non indignam, in qua propriam religionis inveſtigationem, ſecundum principia ſanæ rationis inſtituendam, omnibus modis commendat. Inprimis magnitudinem operæ declarat, quam nullus non homo, ſigillatim eruditus, maxime vero Theologus, in ſacrarum literarum ſtudio rite verſaturus, ea in re ponere debet. His declaratis, in Introductionis Sect. I moralis, quam vocant, certitudinis naturam generatim, & hiſtoricæ ſpeciatim, explanat, atque generalem quandam res geſtas demonſtrandi viam aperiens, extra litem ponit, tam res hiſtoricas antiquas omnes certas & exploratas eſſe, ut ne minima quidem dubitandi ratio, quæ ſufficiens ſit, ſupereſſe queat. Tum vero in Sect. II genuinum veritatis amatorem deſcribit, ac tria ei ſuppeditat Principia, omni exceptione majora, quibus eruditur, quem ad modum in veritatum, moralem certitudinem præ ſe ferentium, exploratione verſari, iisque aſſentiri, vel non aſſentiri, conveni-

ens

ens ſit. Tractationis ipſius, quæ nunc ſequitur, ea eſt ratio, ut Autor ordinem, quem humanæ mentis accurata convictio poſcit, in connectendis ratiociniis ſuis per totum Opus exacte ſequatur, & omnes argumentationes ita concinne dirigat, ut ipſum rei cardinem contingant. Et quidem *Caput I* demonſtrationem exiſtentiæ Dei, magnam ad convincendum vim habentem, continet; *Cap. II* exhibet argumentum de neceſſitate peculiaris divinæ revelationis, quod partim ex eſſentiali & immutabili Dei erga ſe ipſum amore, partim ex innato hominibus omnibus ſummæ perfectionis deſiderio, quod ex nullius animo evelli eradicarique poteſt, ducitur. Addimus ſpecimen prioris demonſtrationis. Deus, cum ſummæ infinitæque in eo fulgeant perfectiones, quas omni ex parte perſpectas ipſe tenet, non poteſt non tanto ſeſe amore proſequi, nihil ut ſupra ſit. Ergo nihil unquam extra & præter ſe amat, niſi quatenus aliquid refertur ad ipſum. Ergo nec poteſt alium finem ultimum & ſummum in omnibus actionibus ſuis, niſi ſui amorem, ſibi præfixum habere. Ergo ſequitur, ut omnia, quæcunque creavit, eo creaverit conſilio, ut ad ſe, tanquam ultimum finem, referantur. Ergo & in hominis mente ratione ornanda eundem ſibi finem habuit propoſitum. His poſitis, certum eſt, finem Dei ſummum atque ultimum, ad quem in orbis opificio omnia retulit, eum fuiſſe unum, ut homo, in beatiſſima cum ipſo conſtitutus unione, infinitas & admirandas perfectiones divinas cognoſceret ac veneraretur. Jam vero omnis finis ea eſt natura, ut ſine ſufficientibus mediis nequeat obtineri. Itaque non potuit Deus, quin hominem neceſſariis ad hunc excellentem creationis finem mediis exornaret. Quamdiu igitur Deus hunc finem ſuum, qui immutari non poteſt, conſequi cupit, tam diu ſui ipſius cauſa media, quæ ad illum requiruntur, conferre debet. Jam per lemma quoddam metaphyſicum aſſumitur, finem conſervationis eundem, quem creationis, eſſe. Ex quo concluditur: Si Deus genus hominum in exiſtentia ſua conſervat, neceſſe eſt, ut continuo ſufficientia ipſi media largiatur, quæ ad finem illum conſervationis ſive continuatæ creationis obtinendum pertinent. At-

qui experientia declarat veritatem antecedentis. Itaque propter nexum eſſentialem conſequens nulla poteſt ratione negari. Neceſſaria hinc eſt conſecutio, ut Deus propter ſe ipſum, reſpectu hominis ex mera gratia, alia, quæ ſufficiunt, media ſtatim hominibus ſuppeditet, ſimul ac forſitan initio conceſſa facta ſint invalida. Hæc autem cum re vera reddita ſint infirma, perſpicuum omnino eſt, & res ipſa loquitur, alia hominibus collata divinitus eſſe media, fini ex omni parte reſpondentia. Iſta vero mediorum divinorum communicatio nulla cõmodius ratione fieri potuit, quam per ſpecialem revelationem. Ergo exiſtit neceſſario ſpecialis quædam revelatio divina. I. Q. E. D. In *Capite III* Autor naturam & qualitates hujus exponit revelationis, quæ ex totalibus & partialibus, ut vocat, naturæ & rationis defectibus ducuntur. Qua oblata occaſione, ſufficiens, quod vim placandi habet, medium, ex pædagogia rationis certis characteribus deſignatur. *Cap. IV* modos evolvit omnes, quibus divina ſpecialis revelatio fieri potuit. Eſt hic inprimis accurata, quæ inſtituitur *p. 190*, traditionis & per literas factæ revelationis comparatio, notatu quam maxime digna. Ex his præmiſſis principiis *Cap. V* univerſalis & omnibus numeris abſoluta divinæ alicujus revelationis ratio ducta ante oculos ponitur. Quomodo antiquitatis conſiderato rectam ducat rationem ad revelationem inveſtigandam, *Cap. VI* docetur. In *Capite VII* multis oſtenditur verbis, ſingularique argumentandi modo, in gente Hebraica antiquiſſima eam ipſam revelationem, & primam ejus originem, neceſſario inveniendam eſſe. In nota hujus Capitis, litera P ſignata, *τὸ θεῖον* iſtud ſingulare, quod in hoc populo & in ſacroſanctis ejus ſcriptis elucet, cum cura evolvitur. *Cap. VIII* rationes ex Hiſtoria & Chronologia petitæ adducuntur ad probandum, *Moſen* legislatorem ultimis temporibus in gente Hebraica vere vixiſſe. Ipſum hunc Virum divinum quinque Voluminum, quæ ejus honeſtat nomen, Autorem re vera eſſe, *Cap. IX* declarat; & eorundem *γνησιότητα* ſingulari argumentandi ratione demonſtrat. Ejusdem *Moſis ἀξιοπιστίαν* ſummam enucleat *Cap. X*; quemadmodum ſequens *Cap. XI* oſtendit, libros V. T. hiſtoricos & genuinos & veros eſſe. Hoc modo viam

ſibi

ſibi paravit Autor *Cap. XII* antiquitatem reliquorum librorum ſacrorum vindicandi, & *Cap. XIII* γνησιότητα eorundem ex principiis, in Introductione poſitis, generatim deducendi. In *Capite XIV* effecit, ſanam rationem Hebraica V. T. Volumina in magno pretio & præ ceteris omnibus lectu digniſſima habere, & ad ea diligenter evolvenda hominem devincire. *Cap. XV* veterum Judæorum convictionem, quam de divina V. T. origine habuerunt, recta prælucente ratione vindicat. In *ultimo* demum hujus Partis *Capite* plenius & curatius docetur, divinam librorum V. T. originem hiſce Novi Fœderis temporibus multo certius ex vaticinationibus, olim a Deo datis, cognitam perſpectamque eſſe. Hoc conſilio Philoſophica quædam Theoria præmittitur, quæ indicat rationem generalem vaticinia definite diſtincteque dijudicandi.

Alterius Partis ſummam breviter, more noſtro, recenſituri, Præfationem primo loco commemoramus; in qua de nexu atque conſenſu veritatum naturalium & revelatarum, nec non de neceſſitate uſus rectæ rationis in rebus, quas divina pandunt oracula, cum cura expoſuit Autor. Hanc ſequitur in *Capite I* demonſtratio de Jeſu Nazareno Chriſtianæ religionis autore, qui *Tiberii* Imperatoris ævo in Judæa vixiſſe probatur. In *Capite II* Scriptorum N. T. omnium γνησιότης duobus maxime argumentis extra controverſiam ponitur, quorum unum ex Hiſtoria, alterum vero ex ipſa rei natura petitum eſt. *Cap. III* eorundem Scriptorum Veritatem ex tribus hiſtoricis argumentationibus, quas ſana ratio ubivis explorat, ſtudioſe vindicat. Hujus Capitis, in *tres* quidem *Sectiones* diſtincti, *Sectio I* ea nititur theoria, quæ primam exhibet argumentationem, quam in Introductione ad *Part. I* fixam eſſe juſſit Autor. Iſtud inprimis vim addit demonſtrationi, quod convictionem primorum Chriſti teſtium non imaginariam, ſed veram, mentique humanæ convenientem fuiſſe, ſecundum omnes, quibus eam obtinere illi potuerunt, modos ac rationes examinatur. Altera argumentatio, in *Sectione II* prolata, ex ſumma eorum, qui Scripta N. T. literis mandarunt, ἀξιοπιστία, duce ſevera meditatione, arceſſitur. *Sectione* denique *III* Veritatem horum ipſorum N. T. librorum in eum

certitudinis gradum, qui ſummus eſt, deducitur, clariſſimis ipſorum hoſtium teſtimoniis in auxilium vocatis. In *Capite IV* divinitas ſacrorum Novi Fœderis Voluminum quatuor demonſtratur argumentis, inter ſe connexis. Et quidem *Sect. I* ex characteribus Meſſianis ſcite probatur, Jeſum Nazarenum verum eſſe Meſſiam, eundemque verum Deum. In *Sectione II* iis, quæ ad vera miracula requiruntur, ex Philoſophia præmiſſis, Chriſti & ejus Apoſtolorum miracula vere divina eſſe, ac divinam eorum legationem certiſſime teſtari, oſtenditur. Tum *Sect. III* ratio ex divinis vaticinationibus Chriſti ejusdemque Apoſtolorum ducitur; ſicut *Sect. IV* celerrimam rerum Chriſtianarum receptionem propagationemque, vi veritatis & hoſtium copiis, ea, quam Philoſophia poſcit, accuratione, in utramque partem ponderatis, enucleat. His finitis, *Cap. V* manifeſtum reddit, hanc ipſam Scriptorum V. & N. T. collectionem, eandemque ſolam & unam, veram a Deo datam continere revelationem. *Cap. VI* aperte demonſtrat, omnes hactenus adductas demonſtrationes, quas ſana ratio dedit, maxime ſufficientes eſſe, tantaque valere virtute, ut mentem humanam a præjudicatis opinionibus vacuam convincere queant. *Cap. VII*, idemque ultimum, veluti practicum eſt, eaque plene inculcat officia, quæ in hominem ſana ratione inſtructum cadunt, ex mutuo, quæ rationem inter ac revelationem datur, reſpectu emanantia. Accedit Index, qui utriusque Partis exhibens contenta, toti Operi imponit finem. Ceterum non dubitamus, quin omnes ſeriæ meditationi adſueti ex hujus lectione ſcriptionis eam ſint utilitatem percepturi, ut Chriſtianam, quam adhuc, de ea ſatis incerti, temere ſpreverunt & contemſerunt, religionem, in poſterum, de ejus indole ac veritate majorem hinc nacti convictionem, ſanctius venerentur.

LAUR. REINHARDI INSTITUTIONES THEologiæ dogmaticæ, ex Mandato Sereniſſimi Principis ERNESTI AUGUSTI, &c. conſcriptæ; cum Præfatione

tione JO. GE. WEBERI, *Consil. Eccles. & Concion. Aul. Supremi, & Superint. Generalis.*

Lipsiæ & Vinariæ, apud Sig. Henr. Hoffmannum, 1733, 8. Plag. 18.

Transit a Philosophia Cl. Autor ad Theologiam, quam eadem fere methodo, eadem certe brevitate, perspicuitate, & candida quadam simplicitate, pertractat. S. Rev. *Weberus* libentius se justis ex causis declinaturum fuisse præfandi laborem professus, nisi imperata facere suasisset obsequii pietas, eam quæstionem tractat, *quænam tractandi Theologiam methodus rebus divinis maxime sit accommodata & optima?* & post brevissimam de Theologia catechetica, acroamatica, fœderali, disputationem eo evadit, uti dicat, *optimam esse, quæ omnem veritatem ex solis fontibus verbi divini demonstrat, non solum ad gratiam per Christum fide apprehendendum consequendam, sed ad illum quoque finem deducit, secundum quem in religionis negotio gratiam oblatam & acceptam in vacuum non recipimus, sed amicum fidei veræ charitatisque conjugium! fixum & constantissimum stabilimus.* Hac deinde methodo usum prædicat Cl. Autorem, & addit: *Sin quædam forte quis deprehendat novo plane exemplo hic proposita, ocius ne ruat in contrarium judicium, sed ea omnia ipsi Autori doctissimo tribuat, ad defendenda, quæ statuit, paratissimo.* Poterant ista secus accipi, quasi nova dogmata hic tradantur: sed præter mentem certe Viri S. Rev. & res ipsa loquitur, caute admodum versari ea in re Cl. Virum, non modo, ne quid proponat ab ea, quam vocamus, analogia fidei recedens, verum etiam, ne in Controversiis recentioribus partium aliquod studium prodat. Itaque laudat Theologos promiscue, *Tros Rutulusve fuat*, & v. g. ne attingit quidem Controversiam de Descensu Christi ad inferos, quæ viciniam illam nuper exercitam habuit. Ubi sententiam de obsessionibus & spectris expectabas, *scite*, inquit, *de his exponunt Hollazius*

lazius & Buddeus. Illuminationis tres gradus proponit, fundamentum conciliandi controverſias, ea de re motas; tacet de ipſis controverſiis. De peccato in Spiritum Sanctum poſt definitionem conſuetam addit, eſſe, qui putent, hoc peccatum a ſolis Judæis, Jeſum reſpuentibus, perpetratum. Sed *novo* forte *exemplo*, bono quidem, hic propoſita ſunt argumenta XVI pro veritate religionis Chriſtianæ, in quantum ea Auguſtana Confeſſione continetur. Illud videmur liquido confirmare poſſe, dogmata Eccleſiæ noſtræ in hoc libello ordine admodum concinno atque dilucido proponi, & Autores laudari plurimos, ut non ſcholis tantum humilioribus prodeſſe queat, ſed iis etiam, qui recentiores de unoquoque argumento Scriptores ſibi indicari cupiunt, majoris momenti Operibus, *Buddeanis* præſertim theſauris, carere coguntur.

ELOGIUM ROSINI LENTILII, CONSILIARII & ARCHIATRI WÜRTEMBERGICI.

Natalem is lucem adſpexit Waldenburgi in Comitatu Hohenloico die 3 Januar. A. 1657. Patrem habuit *Davidem Samuelem Lentilium*, Cancellariæ Illuſtriſſimi Comitis Hohenloici Directorem. Abavus ejus inter Theologos Ratisbonenſes Formulæ Concordiæ ſubſcripſit ſub nomine M. *Linſenbarth*, quod poſtea in *Lentilii* appellationem commutatum. Matrem nactus eſt *Annam Roſinam*, cui pater erat *Sebaſtianus Albertus Sartorius*, Miniſter Verbi Divini Elrichshuſii, ditionis Brandenburgico-Onoldinæ, qui tori ſociam habuerat neptem Præpoſiti quondam Stuttgardienſis, Cel. *Joannis Brentii*. Jam A. 1661 Noſter, nondum quinque annorum puer, patre orbatus, Crailshemii, quod oppidum eſt Marchionatus Brandenburgico-Onoldini, ætatem egit apud D. *Maierum*, hujus civitatis Medicum Ordinarium, & loci ſcholam haud ignobilem frequentavit, donec A. 1668 *Maierus* inter mortales eſſe deſineret. Hoc mortuo, delatus eſt Noſter Onolsbacum, hoſpitio & convictu uſus D. *Rehmii*, Conſiliarii & Archiatri Onoldini, penes quem triennium commoratus, ibidem in Gymnaſio

Digitized by Google

mnaſio illuſtri literis, quibus ad humanitatem juventus formatur, operam dedit, animumque primis Philoſophiæ rudimentis imbuit, &, quoniam a quinto ætatis anno Medicorum fuerat alumnus, hujus ſtudii amorem hauſit, nec non in Phyſica & Botanica progreſſus fecit non contemnendos. Anno 1671 ſub initium Septembris eum ſibi vindicavit & Heidelbergam venire juſſit vitricus, *Erichius*, J. U. Licentiatus, & Dicaſterii Aulici Sereniſſimi Electoris Palatini Advocatus, ubi ſtatim animum ad ſtudium medicum excolendum adjecit, ac nondum 14 annos natus, in Diſputatione Inaugurali D. *Jüngken*, qui paucis ante annis apud Francofurtenſes Præſidii militaris Medicus ſeptuagenario major obiit, cum is die 8 Febr. A. 1672 ad capeſſendum Gradum Academicum cathedram conſcenderet, Opponentis partes in ſe ſuſcipere & tueri ſuſtinuit. Die 20 Nov. ejusdem anni ſub Profeſſore Medicinæ famigeratiſſimo, D. *Franckio*, qui tempore inſequenti a Potentiſſimo Danorum Rege Conſiliarius Juſtitiæ ac Archiater conſtitutus, equeſtri inſuper dignitate auctus, Hafniæ obiit, Satyram defendit medicam, *de Reſtitutione in integrum*, in qua de Chirurgia Curtorum tractatum, & die 2 Aug. A. 1673 aliam Diſſertationem, proprio marte elaboratam, ſub ejusdem Profeſſoris Præſidio habuit, *de Saliva & vaſis ſalivalibus*. Tunc Academiæ Heidelbergenſi valedicens, per Onolsbacum & Noribergam curru publico vectus, Jenam ſe contulit, ubi neceſſariis præſidiis deſtituto parce & tenuiter vivendum erat. Celeberrimo tamen *Wedelio* duce ſtudii medici curſum continuavit, & ultra annum ibi commoratus, ſub ejusdem Profeſſoris moderamine ex *Rolfincii* Ordine & methodo cognoſcendi & curandi affectus corporis humani particulares, Diſſertationem decimam quartam, *de Dolore lienis, affectione Hypochondriaca, & Scorbuto*, reſpondendo defendit. Cum vero vitricus ejus, menſe Februario A. 1674 Spira Heidelbergam iter faciens, fatali caſu interciperetur, ut, quid de eo factum, ad cognatorum ejus notitiam nondum pervenerit, ejusque matri cariſſimæ, cui ſex erant liberi nondum adulti, res eſſet anguſtior, & proli alendæ vix ſufficiens, de Pædagogi domeſtici munere obti-

nendo Noſter diſpiciebat, cui etiam adhibitus eſt a Viro Generoſiſſimo, *de Schœnfeld*, Lœbniziæ, pago tribus milliaribus Lipſia diſtante, ubi uſque ad A. 1677 hærens, praxi etiam medicæ operam dare cœpit, & primam remediorum formulam conſcripſit die 26 Aprilis A. 1675. Poſt triennii moram inde pedem promovens, ad oras magis remotas excurrere ſtatuit, & poſt nundinas Lipſienſes plauſtris onerariis ſe comitem adjungens, pedeſtri itinere Roſtochium contendit. Inde per Wismariam Lubecam profectus, quia navem expectare non poterat, Regiomontem Boruſſorum, quam urbem adire conſtituerat; ſolventem, celoci ſe committens, per mare Balticum Gedanum navigavit, inde per ſinum aquæ dulcis ad montem regium pergens, ubi circa feſtum Joannis Baptiſtæ dicti anni 1677 appulit. In hac urbe erudiendi pueros occaſionem aucupabatur, ſed voto non reſpondit eventus. Deſcribendis itaque Collegiis vitam tolerare, ac tam duriter vivere neceſſe habebat, ut longo temporis ſpatio cocto cibo veſci non daretur; tandem ſolicitudo animum ejus invaſit, cum crumenæ ære vacuæ fundum conſpiceret. Caſu autem accidit, ut in popina quadam innoteſceret Scribæ legionis cujusdam e munimento Memel, qui mandato inſtructus, ut ephorum quæreret tribus juvenibus, nobili loco natis, filiis Baronis *Lœbelii*, Præfecti ejus loci, Noſtro hanc provinciam obtulit, cum quo etiam lætabundus, per Lacum Curlandiæ, qui in mare Balticum prope Memelium exoneratur, eo profectus, quod eodem anno circa diem Divo Martino ſacrum fiebat. Siniſtro autem & plane adverſo ejus fato tunc factum videbatur, ut Præfectus ille cum liberorum ſuorum ephoro, cum quo lites ei interceſſerant, rurſus in gratiam redierit. Noſter enim, partim pudore ductus, partim vivendi præſidiis deſtitutus, Regiomontem redire neque voluit, neque potuit, & ita cum magna rerum ſuarum difficultate conflictabatur. Venit autem ibi in familiaritatem ſtudioſi cujusdam Theologiæ, qui ex Livonia duos juvenes nobiles, Barones *de Tauben*, in Academiam Regiomontanam deduxerat, quique jam in reditu verſabatur. Hic a Duce Curlandiæ literis munitus erat, quibus ditionis ſuæ ſubdi-

ſubditis injunctum de equis rhedæ ejus jungendis, & de commeatu libero illi proſpiciendo. Tam commoda occaſione Noſter uſus, per vicum Lithuaniæ Bulangen in Curlandiam delatus eſt, ubi apud Centurionem quendam *de Candau* & apud Dominum *de Fœlckerſam* ad tempus ſubſtitit, tandem a *Muſmanno*, indigenarum apud Doblenſes Paſtore, qui locus tertio lapide Mitavia, Ducis ſede, diſtat, liberis ejus inſtituendis admotus, apud quem per biennium hæſit, & Medicinam ibi feliciter exercens, tantam nominis famam aſſecutus eſt, ut Pharmacopola Aulicus Mitavienſis, *Albertus Kanberger*, victum & tectum gratis ipſi offerret, ut ægris ſanitati reſtituendis operam daret; unde factum, ut, fama ejus latius dimanante, ad viginti milliaria ad opem ægris ferendam evocaretur. Hoc ſucceſſu permotus, conſtitutum apud animum ſuum habebat, in hoc Ducatu fortunarum ſuarum ſedem figere. Mater autem illius cariſſima, ceterique cognati, ægre ferentes, eum tanto locorum intervallo ab ipſis ſejunctum, de illo propius arceſſendo conſilia agitarunt, &, cum Medici Ordinarii locus morte D. *Hornungi* Crailshemii vacaret, precibus a Sereniſſimo Marchione Onoldino impetrarunt, ut in locum illius Noſter ſurrogaretur, & ei vocationis tabulæ Mitaviam mitterentur. Quanquam vero admodum reluctante animo multis nominibus cariſſimam ſibi regionem relinquebat, graviſſimæ tamen cauſæ ei non permittebant, cognatorum voto ac voluntati deeſſe. Hinc igitur diſceſſum meditans, vere ineunte A. 1680 inter communes prolixiſſimi amoris & favoris ſignificationes dimiſſus, comite & auſpice Deo, primo terreſtri itinere uſque ad portum Curlandiæ Windaviam pervenit. Inde navem onerariam Batavicam conſcendens, verſus fretum Sundicum navigavit, & ad Inſulam Danicam Amaken fauſto itinere contendit; curru tandem Hafniam vectus, ubi decora & lumina hujus urbis ſalutavit, doctorumque hominum favorem ſibi collegit. Poſtea iter per mare Lubecam profecutus eſt, ubi, cum ob luem peſtiferam in Saxonia graſſantem viæ publicæ eſſent intercluſæ, ſocietas abeuntium ipſi expectanda, & juramentum ſanitatis præſtandum erat. Hinc equo vectus per

planitiem Luneburgenſem Helmſtadium, agrum Mansfeldenſem, Erfordiam, Sonnebergam, Coburgum, Bambergam, Noribergam, tranſiens, Altorffium petiit, &, examinibus ibi exantlatis, *de febre tertiana intermittente, præterito vere ſeptentrionem & ſub eo Curlandiam infeſtante*, pro Licentiæ Gradu diſputavit; mox per Onolsbacum Crailshemium attingens, demandatam ſibi ſpartam adiit, ibique degit uſque ad A. 1685, quo Medici Ordinarii provinciam in libera Imperii Romani civitate Nordlinga ſuſcepit, & ægrotorum ſanandorum cura nimis diſtrictum, imo fere obrutum, ſe ſenſit, longisque itineribus corpus fatigavit. Exactis ibi tredecim annis, A. 1698 ſe Stuttgardiam contulit, per biennium ibi ſubſiſtens, & praxi medicæ liberiori intentus, mox Archiatri dignitatem, a Sereniſſimo Marchione Durlaco-Badenſi clementiſſime ipſi oblatam, ſuſcepit. Cum vero Marchio Sereniſſimus cum familia ob irruptionem a Gallis factam ſolum vertere, ac, relictis provinciis ſuis, Baſileam migrare cogeretur; Noſter, Stuttgardiam reverſus, Medici Ordinarii provinciam capeſſivit, quam etiam, anno elapſo Archiatri titulo & loco auctam, uſque ad A. 1711 adminiſtravit. Poſtea, jubente Sereniſſimo Wurtembergiæ Duce, Principi ejus hæreditario Medicus itineris additus, ad eum profectus eſt Auguſtam Taurinorum, Italiæ civitatem ſplendidiſſimam. Circa idem tempus conſtitutus eſt verus Conſiliarius, & Archiater Wurtembergicus. Cum hoc Sereniſſimo Principe redux factus eſt in patriam A. 1712 præcipite. In autumno ſequentis anni autem eodem munere fungens, denuo adjunctus eſt Sereniſſimo huic Principi, & cum illo iter fecit per Hollandiam, Belgium, Hiſpaniam & Galliam. Tandem eum cum comitatu ſuo A. 1716 ſalvum & incolumem Sereniſſimorum Parentum amplexibus reſtituit. Bis Noſter matrimonium iniit, primo cum *Maria Eliſabetha Stüberia*, quæ patrem habuit Cl. *Joannem Erneſtum Stüberum*, Membrum Senatus arctioris, Cenſorem morum, & Præfectum rei frumentariæ, in libera Imperii civitate Eſslinga; matrem vero *Annam Mariam*, natam *Kielmanniam de Kielmanſeck*, cujus avus tribus Wurtembergiæ Ducibus a Conſiliis intimis fuerat.

fuerat. Ex hoc conjugio filium ſuſcepit, adhuc ſuperſtitem, M. *Wilhelmum Fridericum Lentilium*, qui Diaconus olim fuit Eccleſiæ Metropolitanæ Stuttgardienſis, nunc Profeſſoris ſupremi munere in Gymnaſio, quod Stuttgardiæ floret, Illuſtri fungitur. Altera conjux erat filia Profeſſoris Medici celeberrimi Academiæ Gieſſenſis ac Tubingenſis, nec non Academiæ Naturæ Curioſorum Sodalis, *Gregorii Balthaſaris Mezgeri*. Mater ejus *Anna Catharina*, filia M. *Küfneri*, Suinfurtenſium olim Superintendentis. Hæc ejus conjux poſterior jam antea juncta fuerat D. *Hillero*, Phyſico Marpacenſi, cum Noſtro autem matrimonium per 23 annos improlis coluit. A. 1681 Comes Franciæ Orientalis, *de Geyer*, eum Archiatrum ſuum conſtituit, ac Regi Boruſſiæ *Friderico* ita enixe commendavit, ut titulo Medici Aulæ Regiæ eum ornaret, addito promiſſo clementiſſimo, ut, ſi ob belli Imperio Romano a Gallis illati tempeſtatem ſe minus tutum in terris Suevicis crederet, confugeret in regnum ſuum, tanquam in portum, altiori muneri in quadam Academiarum ſuarum, aut in Aula regia, admovendus. A. 1683 membris Academiæ Leopoldino-Imperialis Naturæ Curioſorum adſcriptus eſt ſub nomine *Oribaſii*. A. 1693 functionem obtinuit Medici Ordinarii Abbatiæ Neresheimenſis, & eodem anno elogium Archiatri Sereniſſimi Principis Oettingenſis, anno vero inſequenti ipſam hanc dignitatem, non mutata tamen ſede ſua. A. 1696 collata eſt in eum ſparta Medici Ordinarii in Monaſterio *Maria-Mahingen*, & A. 1697 in Abbatia Keyſersheim. A. 1698 interrogatus fuit de ſuſcipiendo loco Medici Primarii apud Francofurtenſes ad Mœnum; A. 1700 de loco Medici in Aula Electorali Palatina; A. 1704 de loco Archiatri apud Illuſtriſſimum Comitem Naſſovio-Weilburgenſem; A. 1721 de eadem dignitate apud Marchionem Brandenburgico-Onoldinum, & quidem ſub conditionibus admodum opimis; quæ vero munera omnia Noſter modeſte declinavit. In quot doctrina eminentium & celeberrimorum Virorum notitiam Noſter in itineribus ſuis pervenerit, paucis pagellis enarrari non poteſt. Fidem facit ingens Epiſtolarum nume-

rus, ab illis ad eum ſcriptarum, & in ſcriniis defuncti relictarum. Scriptorum, ab eo in publicam lucem editorum, Catalogum qualemcunque hic exhibebimus. In Ephemeridibus Naturæ Curioſorum Obſervationes ei bene multæ debentur, eæque admodum eruditæ & lectu dignæ ſingulæ, ſed quas ſigillatim hic enumerari, non ſinit paginarum anguſtia. Præter has ſequentia eruditionis ſpecimina idem luci publicæ expoſuit: 1) *Conſilium ingenuum de venæ ſectionibus vernis & autumnalibus, præſervandæ ſanitatis cauſa utplurimum intempeſtive ſuſceptis, ac opportuniori tempore adhibendis*; Ulmæ A. 1693 vernaculo ſermone editum. 2) Τέχνημα πρακτικὸν, i. e. *Tabulam conſultatoriam medicam, exhibentem Quæſtiones maxime neceſſarias, ægrotis, conſilium exquirentibus, a Medico proponendas.* Ulmæ, 1696, 8. In Præfatione Quæſtionem decidit: An & quomodo eruditus Theoreticus infelix in arte medendi Practicus eſſe poſſit? 3) *Miſcellanea Medico-Practica tripartita.* Ulmæ, 4. 4) *De Hydrophobiæ natura & cura Diſſertatio Epiſtolica ad Dn.* Guckelinum, *Practicum olim Mæno-Francofurtenſem.* 5) Rurſus in vernacula ſcripſit ediditque juſſu Sereniſſimi Marchionis Badeno-Durlacenſis *Informationem de Febribus acutis, A. 1703 graſſantibus*; Durlaci, 8. 6) *Eteodromum Medico-Practicum A. 1709, exhibentem, quid ſingulis diebus per integrum illum Annum in functione ſua medica, tam in Praxi, quam rebus ad Phyſicatum pertinentibus, actum ſit, in uſum Practicorum juniorum.* Stuttgardiæ, 1711, 4. 7) *Iatremnemata Medico-Practica.* Stuttgardiæ, 1711. 8) *Novam acidularum Gœppingenſium Deſcriptionem, ita adornatam, ut ab omnibus, ejusmodi fontes medicatos alibi locorum frequentantibus ac potantibus, pro norma eſſe queat.* Stuttgardiæ, 1725, 8. 9) Anonymus elaboravit A. 1710 ſub titulo: *Fons aquæ vitæ Canſtadienſis*, Deſcriptionem iſtius Balnei & aquæ ſalinæ, in agro Wurtembergico non procul a Stuttgardia ſcaturientis. 10) Celeberrimi D. Pelargi *Obſervationum Clinicarum Eteodromo III* ad petitum Autoris præfixit *Anteloquium*, in quo

Quæ-

Quæſtionem arduam: *An Medicum libros praxi Clinicæ inſervientes in lingua Germanica divulgare deceat?* (ne ſcilicet auxilii quid inde ſibi parent Medicaſtri Latinitatis expertes,) in utramque partem ingenioſe ventilavit & affirmative dijudicavit. Lipſiæ, 1726, 4. In affectatis adhuc habuit Noſter 1) *Tractatum integrum de omnibus, quæ Medico in arte ſua ſcitu ſunt neceſſaria*; 2) *Medicinam moralem, aliquot Centurias Caſuum conſcientiæ Medicinalium complectentem, a demortuis aut adhuc viventibus Theologis, quibuscum Autor literarum commercium ſuper iis inſtituit, deciſorum*; 3) *Poſtillam Harmonico-Medico-Phyſicam, qua ex Pericopis Evangeliorum ac Epiſtolarum totius Anni ea ſeliguntur, quæ Medicus præcipue in uſus ſuos convertere poteſt*; 4) Acoluthum Lentilianum, *ſeu* Lentilii *Vade mecum Itinerarium, quo continentur, quæ Practico, iter facienti, & alia librorum ſupellectile deſtituto, inſervire poſſunt*; 5) *Solipſiſmum animæ rationalis, ubi de abſtractionibus ejus a corporis commercio & inde oriundis contemplationibus profundis ac ſublimioribus multa curioſa proponuntur*; 6) Itineraria ſua curioſa per Italiam, Galliam & Hollandiam. Efflagitata etiam fuit multorum precibus Continuatio *Eteodromorum*, ubi, ſi duorum modo annorum curricula conficere ei licuiſſet, facile praxin Medicam perfectam, & nullius morbi defectu laborantem, ſiſtere potuiſſet. Sed hæc, cum nondum ſatis exaſciata ſint, lucem publicam forte non adſpicient. Noſter enim, partim negotiorum multitudine obrutus, partim ſenectutis imbecillitate fractus, & ſe decertando cum iis committere renuens, qui juvenes gloriæ ſibi ducunt, adverſus Medicos ſeniores calamum ſtringere, his ultimam manum non impoſuit. Ceterum Noſter a teneris uſus eſt corpore robuſto & valetudine ſatis firma, adeo, ut nullo unquam morbo, exceptis iis, qui infantibus ſunt communes, tentatus fuerit. Exacto ætatis anno ſexageſimo demum nonnullis inſultibus arthiticis, utut levioribus, ſubinde infeſtari cœpit. Poſt autumnum vero anni præteriti ſenſit aſthma ſpaſmodico-flatulentum, quo tamen non obſtante, negotia domi & foras in agro Wurtembergico, viſi-

tando

tando pharmacopolia, examinandoque Chirurgos & obſtetrices, obire poterat, ægrisque, curationi ipſius ſe committentibus, mederi. Anno vero novo ineunte, morbus invaluit, medicamentis, ab eo ipſo aliisque experientiſſimis Medicis ordinatis, haud quidquam valentibus, adeo, ut lecto cubare & ſomno frui plane non liceret, ſed ex una ſella geſtatoria in alteram immitti neceſſe haberet. Acceſſit tandem aſcites & febris inflammatoria, quæ Noſtro vivendi finem attulerunt, ita tamen, ut placide, ſine motibus convulſivis, aut alia ratione vehementibus, exſpiraret die 12 Febr. Anni 1733, cum paulo ante ipſi a filio recitatus eſſet Jubilus *Bernhardi*, cumque a Theologo, qui confeſſiones ejus excipiebat, interrogatus, an etiam reliquas tentationes a Deo immittendas forti & patienti animo perferre vellet, reſpondiſſet: *ſine omni exceptione.* Annum ætatis ſeptuageſimum ſeptimum complevit, & natalem celebravit precibus & bene faciendo orphanis, quibus pecuniæ ſummam ſatis largam legavit, ultimo nativitatis die, quo jam emortuali lecto erat affixus. Textum funebrem ſibi non ſolum elegit, ſed & diſpoſuit, plurimisque meditationibus & collectaneis enucleavit, ex *Gen. V*, 21-24, non arrogantia quadam ductus, ſed quia die *Exaudi* ſacro olim hanc mundi lucem primum adſpexerat. Interim vitæ ejus curriculum luculento argumento eſſe poteſt providentiæ divinæ, iis præſertim literarum ſtudioſis, quibus cum egeſtate & rerum inopia conflictandum. Deus enim Noſtrum, tenuibus facultatibus inſtructum, per oras duxit remotiſſimas, ubi ſæpe ſubſiſtendi nullus videbatur locus, ſed auxilio ipſi præſto fuit, & luculenta nunquam non dedit gratiæ ſuæ ſpecimina. Ejus bonitati inprimis hæc tria tribuit: 1) Quod ab ineunte ætate firma valetudine ſit uſus; 2) quod in tot ac tantis itineribus, ubi commercium cum impiis hominibus declinare ſemper non potuit, in conſortium improbitatis non pertractus fuerit, ſed a flagitiis ac criminibus perpetrandis liber permanſerit; 3) quod ea ſorte & conditione ipſum eſſe voluit, ubi in aurea mediocritate commode vivere poterat, ubi carebat obſoleti ſordibus tecti, invidenda ſobrius aula, neque altum urgens, neque nimium premens littus iniquum, ut Venuſinus Poeta loquitur.

INDEX

INDEX AUTORUM,
quorum Libri aut Inventa in hoc Volumine recenſentur.

I *Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.*

Anonymi *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ a Chriſto nato ad noſtra uſque tempora Compendium.* 322

Dialogus patris cum filio de principio religionis & doctrina morum. 427

Teſtes reſurrectionis Jeſu Chriſti examinati & judicati ſecundum regulas forenſes; ex verſione A. le Moine. 503

Antiquitatum Chriſtianarum Compendium. 105

Aſſemani (*Joſephi Simonii*) *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana. Tomi III Pars I & II.* 193

Baueri (*Chriſtiani Frid.*) *Textus originalis ad Eccleſiaſtem Salomonis verſione ac notis illuſtratus.* 175

Benthemii (*Henr. Ludolphi*) *Status Eccleſiarum & Scholarum Anglicanarum.* 324

Breſthaupti (*Joach. Juſt.*) *Inſtitutiones Theologicæ de credendis atque agendis.* 56

Clodii (*Jo. Chriſtiani*) *Excerptum Liturgiæ Syriacæ ſeptimanæ paſſionis Jeſu Chriſti.* 83

Crügeri (*Theodori*) *Introductio in Chriſtologiam moralem.* 294

Drieſſen (*Antonii*) *Jeſus naſcens, patiens, & moriens, reſurgens, &c.* 512

Eckhardi (*Tobiæ*) *Henrici Leonis autoritas circa ſacra in conſtituendis atque confirmandis Epiſcopis.* 167

Obſervationes philologicæ ex Ariſtophanis Pluto, dictioni N. Fœderis illuſtrandæ inſervientes. 312

Gœtzii (*Frid. Lebrecht*) *de Noniſmo & Nihiliſmo, in Theologia ceterisque eruditionis partibus obvio.* 474

de Graveſon (*F. Ignatii Hyacinthi Amat*) *Epiſtolæ, ad Amicum ſcriptæ, Theologico-Hiſtorico-Polemicæ.* 529
Gürtleri (*Nic.*) *Inſtitutiones Theologicæ.* 115
Hilarii *Opera. Tomi II.* 337
Jablonski (*Dan. Erneſti*) *Hiſtoria Conſenſus Sendomirienſis.* 73
Ikenii (*Conr.*) *Antiquitates Hebraicæ.* 411
Lakemacheri (*Jo. Godofr.*) *Obſervationes philologicæ. Pars VII & VIII.* 376
Langemack (*Gregor.*) *Hiſtoriæ catecheticæ Pars I.* 38
Langii (*Caroli Henr.*) *Specimen Obſervationum philologicarum in Novum Fœdus, ex Luciano potiſſimum & Dionyſio Halicarnaſſeo.* 424
(*Joach.*) *Genuina & ad ædificationem directa Explicatio Pentateuchi.* 9
Doctrina Evangelica de univerſali Dei gratia ex Scriptura S. ſuffragio ſanæ rationis adſtructa 523
Zur Linden (*Jo. Georg.*) *de Jejuniis & ſacris religionis cerimoniis.* 479
Lütkens (*Nic.*) *Lux in tenebris, quam Zohar, antiquum Judæorum monumentum, genti ſuæ occæcatæ præbet ad myſterium SS. Trinitatis eo facilius apprehendendum.* 233
Oederi (*Georg. Lud.*) *Modeſta & ſolida Reſponſio ad Viri Clariſſ. Steph. Viti iniquiſſimum librum, quem inſcripſit Apologiam, &c.* 238
de Scopo Evangelii S. Joannis, Apoſtoli, certiſſime hæreſi Cerinthi & Ebionis oppoſiti. 377
Philalethis & *Antrophopiſtæ de Euchariſtia Dialogus.* 475
Placette (*Jo.*) *Monita ad Oratoriam ſacram attinentia.* 330
Reinhardi (*Laurentii*) *Inſtitutiones Theologiæ dogmaticæ.* 550
Reſtelii (*Caroli Chriſtiani*) *Demonſtratio antiquitatis, veritatis, ac divinitatis Scriptorum V. & N. Teſtamenti, ex principiis ſanæ rationis ducta. Tomi II.* 546
Roques (*Petri*) *Pietiſmus genuinus.* 414
Rusmeyeri (*Mich. Chriſtiani*) *Diſſ. de Palo Pauli, ſeu Angelo Satan Apoſtolum affligente.* 331
S. (*J. C.*) *Explanatio 2 Sam. VIII, 8.* 319
Rom. IX, 1-6. 469
Scharbau (*Henr.*) *Obſervationum ſacrarum Pars II.* 463

Schlich-

Schlichteri (*Chriſtiani Ludov.*) *Decimæ ſacræ.* 418
Schmidii (*Jo. Andr.*) *Hiſtoria Interimiſtica.* 33
Stollii (*Gottlieb*) *Sincera relatio de Vita, ſcriptis ac doctrinis Patrum Eccleſiæ quatuor priorum Seculorum.* 520
Walchii (*Jo. Georg.*) *Compendium Antiquitatum Eccleſiaſticarum.* 369
Zornii (*Petri*) *Opuſcula ſacra. Tomus I.* 77

II Libri Juridici.

Barthii (*Gothofredi*) *Diſſertationes juridicæ.* 397
Campagnolæ (*Bartholomæi*) *Liber Juris Civilis urbis Veronæ.* 433
Clauſingii (*Jo. Godeſchalci*) *Jus Publicum Romanorum. Faſciculus I & II.* 220
Conringii (*Hermanni*) *Opera. Tom. III - VI.* 97
Eſtor (*Jo. Georg.*) *Delineatio Juris publici Eccleſiaſtici Proteſtantium, exhibens jura & beneficia Auguſtanæ Confeſſionis.* 159
Fontanini (*Juſti*) *Codex Conſtitutionum, quas ſummi Pontifices ediderunt in ſolenni Canonizatione Sanctorum.* 385
Gothofredi (*Jac.*) *Opuſcula varia Juridica, Politica, Hiſtorica, Critica; ex ed.* Franc. Car. Conradi. 57
de Meier (*Jo. Godofr.*) *Meditationes de Juſtitia uſurarum ſemiſſalium in Germania.* 245
Pagenſtecheri (*E. A.*) *Obſervationum legum Juſtinianearum liber ſingularis.* 360
Pugillares Inſtitutiones Juris. 493
(*Henr. Theodori*) *Commentariorum ad Pandectas Juris Civilis Pars II & III.* 106
Pars IV. 357
Polac (*Jo. Frid.*) *Syſtema Jurisprudentiæ Civilis Germanicæ antiquæ.* 252
Puffendorffii (*Eſaiæ*) *Introductio in Proceſſum Civilem Electoratus Brunſuico-Luneburgici.* 447
Schwederi (*Gabrielis*) *Diſputationes juridicæ. Tomi II.* 304
Speneri (*Jac. Caroli*) *Plenior doctrina Juris publici Imperii Romano-Germanici. Tomus VII.* 242
Titii (*Gottlieb Gerh.*) *Diſputationes juridicæ.* 15
Wilde (*Jac.*) *Sueciæ Hiſtoria pragmatica, quæ vulgo Jus publicum dicitur.* 481

III Libri Medici & Physici.

Actorum Medicorum Berolinensium Decadis III Vol. I. 534
Alpini (*Prosperi*) *de Præsagienda vita & morte ægrotantium Libri VII.* 361
Barbeyracii *Dissertationes de Morbis pectoris, cordis, stomachi, &c.* 223
Boerhavii *Binæ Historiæ morborum, nondum descriptorum.* ib.
Bruckmanni (*Franc. Ern.*) *Epistolæ itinerariæ I-XII.* 84
XIII-XXIV. 454
Büchneri (*Andr. Eliæ*) *Miscellaneorum Physico-Medico-Mathematicorum integer Annus 1728.* 224
Douglassii (*Jac.*) *Historiæ lateralis ad extrahendum calculum sectionis Appendix.* 494
le Dran (*Henr. Franc.*) *Observationes Chirurgicæ. Tomi II.* 254
Fischeri (*Danielis*) *de Terra medicinali Tokayensi Tract.* 307
Giuntini (*Hieronymi*) *Epistola de causis terræmotuum, ad Illustriss. Equitem*, Josephum Ridolfum. 258
de Gorter (*Jo.*) *Morbi Epidemici brevis descriptio & curatio per diaphoresin.* 451
Kulmi (*Jo. Ad.*) *de Literis in ligno fagi repertis Diss.* 70
Tabulæ Anatomicæ. 449
Liebknechtii (*Jo. Georg.*) *Hassiæ subterraneæ Specimen.* 442
Magati (*Cass.*) *de Rara Medicatione vulnerum Libri II.* 402
(*Jo. Bapt.*) *Tractatus, quo rara vulnerum curatio contra Sennertum defenditur.* ib.
Mangeti (*Jo. Jac.*) *Bibliotheca Scriptorum Medicorum veterum & recentiorum.* 49
Mazini (*Jo. Bapt.*) *Mechanices morborum, desumtæ a motu febrium, Pars II.* 164
Richteri (*Adolph. Gottlob*) *de Corruptelis medicamentorum cognoscendis Tract.* 59
Ritteri (*Alberti*) *Epistolica Oryctographia Goslariensis.* 410
van Royen (*Adriani*) *Carmen elegiacum de Amoribus & connubiis plantarum.* 362
Schreiberi (*Jo. Frid.*) *Additiones necessariæ ad considerationem corporis ac motus, anno elapso coram Academia Petropol. institutam.* 455

S. hu-

Digitized by Google

Schurigii (*Martini*) *Syllepſilogia.* 110
Embryologia Hiſtorico-Medica. 404
Seuberlichii (*Frid. Güntheri*) *Obſervatio de XIX Calculis, in cadaveris cujusdam veſica fellea repertis, ſubſecuta hydrope.* 408
Sivers (*Henr. Jac.*) *Curioſorum Niendorpienſium Specimen II.* 72

IV Libri Mathematici.

Anonymi *de Pithometria Tract.* 113
Büchneri (*Andr. Eliæ*) *Miſcellaneorum Phyſico-Medico-Mathematicorum integer Annus 1728.* 224
Holzhey (*Jo. Conr.*) *Inventorum ſuorum Deſignatio.* 372
Pentheri (*Jo. Frid.*) *Praxis Geometriæ.* 226
Poleni (*Jo.*) *Epiſtolarum Mathematicarum Faſciculus.* 501
Richteri (*Georg. Frid.*) *Diarium Meteorologicum Lipſienſe ad A. 1731.* 61

V Libri Hiſtorici, Geographici &c.

Abelii (*Caſp.*) *Antiquitates Germanicæ & Saxonicæ.* 153
Saxonicæ Antiquitates. 156
Sylloge aliquot veterum Chronicorum. 157
Abudacni (*Joſephi*) *Hiſtoria Jacobitarum, ſeu Coptorum, in Ægypto &c. ex edit.* Jo. Henr. a Seelen. 466
de Amato (*Eliæ*) *Pantopologia Calabra.* 289
Anonymi *Elogium Nicolai Hieronymi Gundlingii.* 46
Gerhardi Noodtii, JCti Batavi. 86
Polycarpi Leyſeri, Polyhiſtoris Helmſtadienſis. 132
Joannis Hübneri, Lycei Hamburgenſis Rectoris. 183
Chriſtiani Gotthardti Wiliſchii, Med. Doct. 332
Roſini Lentilii, Conſiliarii & Archiatri Würtembergici. 552
Syllabus librorum, in Hiſpania editorum. 274
Ayrmanni (*Chriſtoph. Frid.*) *Introductio ad Hiſtoriam Haſſiacam priſci & medii ævi.* 314

Beyeri (*Aug.*) *Hiſtoria vitæ, fatorum atque meritorum Georgii Gentii.* 268

Bœhmeri (*Juſti Chriſtoph.*) *Memoriæ Profeſſorum Eloquentiæ, quos habuit Academia Helmſtadienſis.* 519

Bruckeri (*Jac.*) *Hiſtoria Philoſophica erotematice tradita. Pars II.* 81
Pars III. 169

Cleffelii (*Jo. Chriſtoph.*) *Antiquitates Germanorum.* 347

ab Henel (*Andr. Joach.*) *Deſcriptio plenior de prudenti ratione, ordine, ac ſtatu regiminis in regno Sueciæ.* 327

Hockeri (*Jo. Lud.*) *Theſaurus Antiquitatum Hailsbronnenſium.* 147

Ikenii (*Conr.*) *Antiquitates Hebraicæ.* 411

Islæi (*Claudii*) *Compendium Hiſtoriæ univerſalis. Tomi VIII.* 388

Kreyſigii (*Georg. Chriſtoph.*) *Spicilegium Hiſtoriæ Saxonicæ Diplomatico-curioſum.* 366

Laguillii (*Ludov.*) *Hiſtoria Provinciæ Alſatiæ.* 1

Mangeti (*Jo. Jac.*) *Bibliotheca Scriptorum Medicorum veterum & recentiorum.* 49

Pfeffingeri (*Jo. Frid.*) *Hiſtoria Domus Brunſuicenſis ac Luneburgenſis. Tomi II.* 210

Schœttgenii (*Chriſtiani*) *Spicilegium Hiſtoriæ Saxonicæ Diplomatico-curioſum.* 366

Struvii (*Burch. Gotthelf*) *Hiſtoria Imperii Germanici abſoluta.* 56

Stuſſii (*Jo. Henr.*) *Memoria B. Theodori Berckelmanni.* 514

Villanorum (*Joannis, Matthæi, & Philippi*) *Hiſtoria; ex edit.* Phil. Argelati. 145

Wackenroderi (*Ern. Henr.*) *Rugia vetus & nova.* 292

VI Libri Miſcellanei.

Agapeti, *Diaconi, Scheda regia Præceptorum de officio boni Principis; ex edit.* Auguſtini Græbelii. 309

Alvari (*Eman.*) *Regulæ de Syllabarum quantitate.* 131

Anonymi *Introductio in Scriptores Claſſicos.* 429
Tentamen de Ingenio, diverſis ejus virtutibus & operationibus. 456

Ariſto-

INDEX AUTORUM.

Aristotelis *de Rhetorica Libri tres.* 440
d'Arnaud (*Georgii*) *Lectionum Græcarum Libri duo.* 344
Assemanii (*Josephi Simonii*) *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana. Tomi III Pars I & II.* 193
Bellorii (*Jo. Petri*) *Annotationes in XII priorum Cæsarum Numismata, ab Æneа Vico olim edita.* 241
Benthemii (*Henr. Ludolphi*) *Status Ecclesiarum & Scholarum Anglicanarum.* 324
Bertrami (*Jo. Frid.*) *Meletemata literaria.* 80
Bruckeri (*Jac.*) *Historia Philosophica erotematice tradita. Pars II.* 81
Pars III. 169
Bruckmanni (*Franc. Ern.*) *Epistolæ itinerariæ I - XII.* 84
XIII - XXIV. 454.
Büuemanni (*Jo. Ludolphi*) *Catalogus MStorum membranaceorum & chartaceorum, &c.* 381
Carpophorophili *Novum inveniendæ Scripturæ œcumenicæ Consilium.* 42
Cebetis *Thebani Tabula; ex edit.* Thom. Johnson. 432
Conringii (*Herm.*) *Opera. Tom. III - VI.* 97
Cypriani (*Ern. Salom.*) *Bibliotheca Cyprianica.* 518
D. (*S. F.*) *de Solœcismis & Barbarismis Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ Observatio.* 227
Eckhardi (*Tobiæ*) *Observationes Philologicæ ex Aristophanis Pluto, dictioni N. Fœderis illustrandæ inservientes.* 312
Fabreti (*Christoph. Aug.*) Ἀνάκρισις *ad locum Plinii Hist. Nat. L. VIII Cap. 42.* 119
Gœtzii (*Frid. Lebrecht*) *de Nonismo & Nihilismo, in Theologia ceterisque eruditionis partibus obvio.* 474
H. (*C. A.*) *Dissertatiuncula, qua Paulo Orosio nomen tertium Hormisdæ restituitur.* 263
Hockeri (*Jo. Lud.*) *Thesaurus Antiquitatum Hailsbronnensium.* 147
Isocratis *Orationes VII & Epistolæ; ex rec.* Guil. Battie. 52
Lakemacheri (*Jo Godofr.*) *Observationes philologicæ. Pars VII & VIII.* 376
Placette (*Jo.*) *Monita ad Oratoriam sacram attinentia.* 330
Poetæ *minores, selecti & emendati in usum Scholarum.* 533
Reinhardi (*Laurentii*) *Synopsis Philosophiæ moralis.* 174

S. ** *Abbatii*, *Epiſtola ad Beguinam Antverpienſem G.*** *de Origine & progreſſu iſtius Inſtituti.* 538

Shaw (*S.*) *Græmmatica nova, compoſita ex Scriptoribus Claſſicis.* 129

de Voeux (*A. E. V.*) *Diſſ. de Miraculis, quæ Abbatis Paris reliquiis tribuuntur.* 477

Wagneri (*Jo. Gerh.*) *Arboreti ſacri perfectioris Specimen, ſiſtens Laurum ex omni antiquitate erutam.* 173

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

A.

Abbatiſſis *Aug. Conf. additis quæ ex eadem competant jura?* 162

Abelius (*Caſp.*) *laudatus.* 154

Abnegatio *ſui ipſius in quo conſiſtat?* 416 ſeq.

Abortus *frequens venæ ſectione ter repetita evitatus.* 407

involucris ſuis incluſus editus. 112

Abſtinentia *per aliquot annos a cibo & potu.* 226

Abudacni (*Joſephi*) *Hiſtoria Jacobitarum, ſive Coptorum, edita.* 446 ſeq.

vita. 467

Academiarum *Judaicarum quis ſtatus fuerit?* 413

Suecicarum ſtatus deſcriptus. 329 ſeq.

Accentuationis *Hebraicæ uſus.* 176

Acus *magneticæ declinatio quomodo corrigenda?* 374

Adamii (*Theodori*) *vita.* 519

Adiaphoriſtica *Hiſtoria promiſſa.* 38

Ænigmatum *ſympoſiacorum exemplum.* 132

Æquilibrium *nullo modo diſturbandum.* 375

Aeris *elaſticitas confirmata.* 262

Æxtimatores *quinam Veronæ magiſtratus fuerint?* 437

Agapeti, *Diaconi, Scheda Regia edita.* 309 ſeq.

Albarum *veſtium in ſacris Chriſtianorum veterum uſus.* 419 ſeq.

De Alexandrina *Schola Catechetica varia.* 40

De Alga *ſacharifera Diſſ.* 455

Alſatiæ *Duces quando primum extiterint?* 4

Hiſtoria deſcripta. 1 ſeq.

in ſuperiorem & inferiorem diviſio. 5

Landgravii quando primum extiterint? 4

Alſatiæ *nomen unde?* 1 ſeq.
Præfecti & Comites qui fuerint? 5
privilegia. 7
ſtatus Eccleſiaſticus. 2 ſeq.
de Amato (*Elias*) *notatus.* 291 ſeq.
ejus ſcripta. 290
De Amazonibus *fabuloſa multa traduntur.* 352
Ambaxatores *quinam Veronæ fuerint?* 437
Ammoniaci *ſalis ſpiritus extemporanei præparatio & uſus.* 452
Anglicanæ *Eccleſiæ & Scholæ deſcriptæ.* 324 ſeq.
Anhaltini *Principes num ex Urſinis ſtirpem ducant?* 219
Animæ *rationalis immortalitas demonſtrata.* 10
Animalia *quædam rariora recenſita.* 85
Annulis *ferreis veteres Catti uſi.* 446
Antiquitates *Chriſtianæ in Compendio propoſitæ.* 105 ſeq.
Per Anum *oſſa fœtus mortui excreta.* 225
De Apamenſi *nummo Diſſ.* 78
Apollonius *Thyanenſis num fuerit magus?* 171
ejus vita. ib.
De Aquæ *fluentis menſura libellus editus.* 502
De Aquinatis (*Th.*) *varia fortuna in ſcholis Pontificiorum Diſſ.* 79
Arbor *in mineram ferri mutata.* 443 ſeq.
Argentorati *antiquitas.* 2
Ariſtophanis *Plutus quantum conferat N. T. explicando?* 312 ſeq.
Ariſtotelicæ *Philoſophiæ ſub Imperatoribus Rom. ſectatores.* 172
Ariſtotelis *de Poetica editio nova promiſſa.* 442
Ariſtotelis *loca quædam emendata.* 441
Rhetorica denuo edita. 440
Armorum *jus num Statibus Imp. Germ. competat?* 21
d'Arnaud (*Georg.*) *notatus.* 344 ſeq.
Arndii (*Jo.*) *Diſſ. de ſtudio Theologiæ practico edita.* 57
Aſcanienſe *Chronicon editum.* 158
Aſteriæ *columnares.* 73
Aſtroites *ſingularis formæ.* ib.
Atheiſmi *damna.* 415
Cum Atlantico *Platonis collatio Paleſtinæ.* 406
Auguſtanæ *Confeſſionis Hiſtoria.* 159 ſeq.
Confeſſioni addictis quæ jura competant? 161

B.

Badenſis *domus unde ortum ducat?* 4
De Rambergæ *memorabilibus Diſſ.* 85
Baradæi (*Jac.*) *vita.* 468
De Barbaria *vera ævi medii Diſſ.* 80
De Barbariei *vero ſenſu ac diſcrimine Diſſ.* 81
Barbariſmi *& Solœciſmi Dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ.* 227 ſeq.
De Baronii *fide ipſis Pontificiis ſuſpecta Diſſ.* 79
Barthii (*Godofr.*) *vita & in Jurisprudentiam merita.* 397 ſeq.
Diſſertationes juridicæ editæ. ib.
Beguinagiorum *Belgicorum ſyllabus.* 542 ſeq.
Beguinarum *origo & ſtatus varii.* 538 ſeq.
Belgicarum ſtatus. 539 ſeq.
De Beguinis *qui ſcripſerint?* 545

De Bellariis *lapideis Liptovienſibus Hungaricis Diſſ.* 85
De Bellarmini *fide ipſis Pontificiis ſuſpecta Diſſ.* 79
Bellorii (*Jo. Petri*) *in Numiſmata Vici Annotationes.* 241 ſeq.
Berckelmanni (*Theodori*) *vita & ſcripta.* 514 ſeq.
Berothai *quæ urbs ſit?* 319 ſeq.
Betach *quæ urbs ſit?* ib.
Bibliotheca *Cyprianica edita.* 518
De Bibliothecis *Vindobonenſibus præcipuis Diſſ.* 84 ſeq.
Binghami (*Joſephi*) *Antiquitates Eccleſiaſticæ in Compendium redactæ.* 106
Bionis *Smyrnæi Idyllia recens edita.* 533
Briſſonii (*Barn.*) *cædes.* 395
Brunſuicenſes *Comites quo tempore primum dicti ſint Marchiones?* 213
Brunſuicenſis *domus Hiſtoria nova.* 210 ſeq.
Brunſuicenſium *Comitum Genealogia in tabula repræſentata.* 214
Brunſuico-Luneburgici *Electoratus Proceſſus Civilis illuſtratus.* 447 ſeq.
Buddæus (*Jo. Franc.*) *laudatus.* 514
Buteonis (*Jo.*) *de fluentis aquæ menſura libellus editus.* 502
Buzicus (*Theodoricus*) *num Autor fuerit Ducum Saxonicorum?* 158
van Bynckerſhœk (*Corn.*) *refutatus.* 17 ſeq.
laudatus. 58 ſeq.

C.

Cæſarum *XII priorum Numiſmata illuſtrata.* 241 ſeq.
Calabriæ *viri celebriores recenſiti.* 289 ſeq.
Calculorum *magna copia in veſicæ fellea reperta.* 408
Calculos *extrahendi variæ methodi enarratæ.* 495
Calmetus (*Auguſtinus*) *refutatus.* 464
Caloris *in febribus intermittentibus generatio.* 165
de Campen *Nobilium duplex genus.* 211
Canonicatus *quid ſit?* 24 ſeq.
veteris & hodierni diverſitas. 25
Canonicatuum *num capaces ſint Evangelici?* 163
In Canonizatione *Sanctorum Conſtitutiones editæ, & harum catalogus.* 385 ſeq.
Cantica *poetica in Eccleſia veteri uſitatiſſima.* 80
Catarrhalis *morbus A.* 1732 *totam Europam pervagatus.* 452
Catarrhi *cauſa materia inſenſibilis perſpirationis retenta.* ib.
Catecheſeos *Eccleſiaſticæ hiſtoria deſcripta.* 38 ſeq.
Catechetarum *illuſtriorum catalogus.* 42
Catechiſmi *rationalis fundamenta.* 427 ſeq.
Catechumenorum *veterum quæ fuerit ratio?* 41
Cebetis *Tabula recens edita.* 432
Cercatores *inquiſitorum genus Veronæ.* 438
Cerinthus *Hæreticus quo tempore vixerit?* 378 ſeq.
ejus doctrina num a Joanne fuerit oppugnata? 379
Charitativum *Colloquium Thorunienſe quale fuerit?* 76
Cheſeldeniana *methodus lapidem veſicæ ſectione laterali tollendi.* 494

Chriſti *ab obligatione legali immunitas.* 298
humana natura in quantum juri divino ſubjecta fuerit? 294
reſurrectio contra Woolſtonum vindicata. 503 ſeq.
Chriſtianæ *antiquitates in Compendio propoſitæ.* 105 ſeq.
A Chriſto *actorum Hiſtoria.* 512 ſeq.
De Chriſto *gentium deſiderio Diſſ.* 78
nos ab inferorum poteſtate redimente Diſſ. 77
Chriſtologia *moralis edita.* 294 ſeq.
Chronica *aliquot Saxoniæ Inferioris edita.* 157 ſeq.
Ex Chronico *Saxoniæ Inferioris Excerpta edita.* 154
Chronicon *Aſcanienſe editum.* 158
Emlebienſe editum. ib.
Halberſtadienſe editum. ib.
Quedlinburgenſe editum. ib.
Chronologia *Hebræorum veterum illuſtrata.* 390 ſeq.
Perſicorum Regum illuſtrata. 390
Tyriorum veterum illuſtrata. ib.
Chryſocolla *quid ſit?* 84
quomodo paretur? 84 ſeq.
De Ciceronis *vita & eruditione philoſophica Diſſ.* 170
Claſſicorum *Scriptorum præſtantia.* 430
verſiones improbatæ. 431
Claſſicos *Scriptores cum fructu tractandi præcepta.* 430 ſeq.
Cœnobiorum *Saxoniæ Inferioris Hiſtoria illuſtrata.* 218 ſeq.
Cogitare *quid ſit?* 457
Colloquium *Charitativum Thorunienſe quale fuerit?* 76
Columnares *aſteriæ.* 73
Conciliorum *VIII priorum generalium notitia.* 106
De Concionum *ſacrarum ritibus in ſacris veterum Diſſ.* 78
Conradi (*Franc. Car.*) *Opuſculorum Gothofredi editor.* 57 ſeq.
De Conradi, *Martyris Saxonici, morte relatio.* 368
Conringii (*Herm.*) *Opera Juridica & Politica recenſita.* 97 ſeq.
Conſenſus *Sendomirienſis Hiſtoria edita.* 73 ſeq.
Contractus *patris & liberorum quouſque ſit validus?* 31 ſeq.
Convulſionis *polymorphæ exemplum ſingulare.* 536
Convulſivi *motus partus tempore ſævientes.* 407
Convulſivorum *motuum per martialia cura.* 226
Coptorum *Hiſtoria edita.* 466 ſeq.
Corberi (*Caſp.*) *vita.* 519 ſeq.
Cornu *ammonis cochlea marina adhuc obductum.* 411
Corticis *peruviani defenſio.* 226
Coſchwitzianus *ductus ſalivalis in dubium vocatus.* 451
a Cruce (*Lothar. Mariæ*) *Catalecta in Th. Ittigii Diſſ. de Hæreſiarchis ævi Apoſtolici edita.* 78
Curvarum *tractoriæ atque logarithmicæ organica deſcriptio.* 503
De Cymbalorum *uſu in ſacris veterum Diſſ.* 78
Cynici *Philoſophi ſub Imperatoribus Rom. eminentiores recenſiti.* 172
Cypriani (*Ern. Sal.*) *Bibliothecæ Catalogus editus.* 518
Cyrilli *Hieroſolymitani vita deſcripta.* 40 *ſeq.*

D.

Dahlbergii, *Comitis, Suecia antiqua & hodierna promiſſa.* 492
Dei *exiſtentia demonſtrata.* 10
De Dei *cognitione viva quis ſcripſerit?* 295
gratia univerſali doctrina adſtructa. 523 ſeq.
Dentes *gigantum quid ſint?* 86
Deorum *apud veteres Græcos quot genera fuerint?* 377
Diabolicæ *tentationis memorabile exemplum.* 513
Dialogi *de cauſis corruptæ eloquentiæ Solœciſmi & Barbariſmi.* 227 ſeq.
ſtilus qualis ſit? 230 ſeq.
Diluvii *univerſalis teſtimonia in Haſſia.* 442
Diluvium *Deucalioneum in nummo repræſentatum.* 78
univerſale explicatum. 444 ſeq.
Diogenes *Laertius num inter Philoſophos ſit referendus?* 173
Dionyſius *Halicarnaſſeus quantum conferat ad N. T. interpretationem?* 424 ſeq.
Divortium *num ſit Jure naturali prohibitum?* 29 ſeq.
Dominium *num pereat amiſſione poſſeſſionis?* 17 ſeq.

E.

Ecbertus II *Brunſuicenſis quo in loco trucidatus fuerit?* 215
Eccleſiæ & *Scholæ Anglicanæ deſcriptæ.* 324 ſeq.
Eccleſiaſtæ *Salomonis textus originalis Latine verſus.* 175 ſeq.
Eccleſiaſtica *Hiſtoria in Compendio tradita.* 322 ſeq.
Eccleſiaſticæ *Antiquitates in Compendio traditæ.* 369 ſeq.
Echinites *cordatus.* 411
cruce quinquangula ſignatus. ib.
Eckhardus (*Teb.*) *laudatus.* 312
notatus. 313
Eclipſes *ſolis & lunæ Patavii obſervatæ.* 503
Eclipſis *ſolis A.* 1724 *Patavii obſervata.* 502
lunæ d. 31 *Oct. A.* 1724 *Patavii obſervata.* ib.
Educare *liberos ſuos quomodo conſueverint veteres Germani?* 353
In Electores *quæ jura redundent ex Auguſtana Confeſſione?* 161
Electorum *jura illuſtrata.* 243
jus præcedentiæ illuſtratum. 243 ſeq.
De Eloquentia *non ſcholæ, ſed vitæ, diſcenda Diſſ.* 80
Eloquentiæ *Profeſſores in Academia Helmſtadienſi recenſiti.* 519
Embryonis *caput in partu avulſum.* 407
Emigrandi *jus quibus competat in Imp. Germanico?* 163
Emlebienſe *Chronicon editum.* 158
Epicurei *Philoſophi ſub Imperatoribus Rom. illuſtriores recenſiti.* 173
Epicurus *num fuerit atheus?* 82 ſeq.
Epidemicorum *morborum ſingularis indoles indaganda.* 452
Epilepſiæ *gravidarum quales ſint?* 537
De Epiſcoporum *inveſtitura inter Imperatorem & Pontificem Rom. controverſia.* 392
In Epiſcopos *Aug. Conf. addictos quæ ex eadem jura redundent?* 161
Epſteinienſis *fons ſoterius disrupto monte exortus.* 225

Equo-

Digitized by Google

Equorum *cum fœminis concumbentium exempla.* 123
apud veteres honor. 124
Erico *Grubenhagico qui liberi fuerint?* 218
Evangelicæ *Ecclesiæ quo tempore in Polonia constitutæ fuerint?* 74
Evangelii *S. Joannis qualis scopus sit?* 377 seq.
Eventus *boni Numen descriptum.* 446
Excommunicatoria *Epistola valde notabilis.* 517

F.

Fabricii *(Theodosii) vita.* 517
In Fagi *ligno repertæ literæ.* 70
De Falcidia *in legatis ad pias causas cessante Diff.* 108
Falsiloquium *& mendacium num differant?* 16
De Farina *fossili Saxoniæ & Silesiæ Diff.* 454
Febris *definitio ad leges Mechanicæ constructa.* 164
Febrium *continuarum origo ab abundantibus particulis elasticis sanguinis.* 166
In Ferri *mineram mutata arbor.* 443
Ferrum *ex limo coquendi nova methodus.* ib.
Florentinarum *rerum Historia edita.* 145 seq.
Fœmina *nunquam menstruata sterilis.* 112
Fœminarum *cum jumentis concumbentium exempla.* 123
Fœtus *mortui ossa per anum excreta.* 225
Fontaninus *(Justus) laudatus.* 387
Foramen *Stenonis in palato an in sceletis solum pateat?* 451
Franckensteinii *(Jac. Aug.) in Speneri Jus Publicum Annotationes.* 243 seq.
du Frenoy *(Langletus) refutatus.* 128
Ad Fresnæi *Glossarium Supplementa.* 439
Friderici, *Burggraviorum Norimbergensium primi, sepulchrum.* 149
Frigoris *in febribus intermittentibus causa.* 165

G.

Garzonis *(Jo.) vita.* 369
Gebhardi *(Pauli) Descriptio urbis Laviæ edita.* 368
Geilfusii *(Jo.) de Terra sigillata Laubacensi Tract. editus.* 443 seq.
Gemellorum *similitudo exacta.* 112
Gentii *(Georg.) vita & merita.* 268 seq.
Georgii II, *Hassiæ Landgravii, in Augustanam Confessionem merita.* 160
Germanarum *mulierum quale puerperium olim fuerit?* 352
Germanicæ *Antiquitates editæ.* 153 seq.
Germanici *Imperii Historia edita.* 56
Germanicorum *Statuum quæ sit ratio?* 19 seq.
territoriorum quæ sit ratio? 19
Germanorum *Antiquitates descriptæ.* 347 seq.
veterum domicilia quæ fuerint? 354
in capillis apte disponendis cura. 355
leges in ordinem redactæ. 253
liberos suos educandi ratio. 353
matrimonia. 348 seq.

Germanorum *veterum res œconomica.* 355
Theologiæ præcognita. 356
veſtimenta & ornamenta quæ fuerint? 355
Gigantum *dentes quid ſint?* 86
Glandularum & *vaſculorum glandulas mentientium differentia.* 450
Gœtzii (*Frid. Lebrecht*) *ſcripta.* 475
Goslarienſis *oryctographia.* 410
Gothofredi (*Jac.*) *Opuſcula varia edita.* 57 ſeq.
Gottingenſis *Inſpectionis origo, progreſſus & Ephori.* 515 ſeq.
Græci *veteres quot genera Deorum habuerint?* 377
Grammatica *nova ex Autoribus Claſſicis compoſita.* 130
De Gratia *Dei univerſali doctrina adſtructa.* 523 ſeq.
per ſe ipſam efficaci doctrina explicata. 529 ſeq.
Gravidarum *epilepſiæ quales ſint?* 537
Grœbelii (*Jo. Auguſtini*) *ſcripta.* 311
Grucchii (*Nic.*) *de Comitiis Rom. Libri III recuſi.* 220
Gulæ *poſt crebra vomitoria in medio thoracis ruptura.* 224
Gundlingii (*Nic. Hier.*) *vita & ſcripta.* 46 ſeq.
Gürtleri (*Nic.*) *vita & ſcripta.* 116 ſeq.
Gymnaſii *Hailsbronnenſis Hiſtoria.* 153

H.

Hæmorrhagia *narium enormis.* 225
Hæreſium *inde ab incunabulis Chriſtianiſmi Catalogus.* 106
Haferungii (*Jo. Caſp.*) *cum Sebaſt. Edzardo & aliis controverſia.* 296 ſeq.
Hailsbronnenſis *Gymnaſii Hiſtoria.* 153
monaſterii origo. 150 ſeq.
privilegia. 151
jurisdictio civilis ac criminalis. ib.
cultus religioſus. 151 ſeq.
Hailsbronnenſium *Antiquitatum Collectio edita.* 147 ſeq.
Abbatum hiſtoria. 150 ſeq.
Nobilium catalogus. 150
Paſtorum primariorum vitæ. 152
Halberſtadienſe *Chronicon editum.* 158
Halberſtadienſis *Hiſtoria promiſſa.* 155
Harduinus (*Jo.*) *laudatus.* 120
refutatus. 120 ſeq.
Haſſiæ *Hiſtoria priſci & medii ævi deſcripta.* 314 ſeq.
incrementa. 316
nomen unde? ib.
Comites qui fuerint? 316 ſeq.
cum Thuringia conjunctio. 318
ſubterraneæ Specimen editum. 442 ſeq.
Haſſorum *origo.* 315
Chriſtianiſmi origo. 316
Hebraicæ *Antiquitates in Compendio traditæ.* 411 ſeq.
Heidmanni (*Chriſtoph.*) *vita & ſcripta.* 519 ſeq.
de Helden *Nobiles unde nomen duxerint?* 217 ſeq.
In Helmſtadienſi *Academia Profeſſores Eloquentiæ recenſiti.* 519
Henrici *Leonis Hiſtoria deſcripta.* 167 ſeq.

Henrici *Leonis cognomen Leonis unde?* 167
circa ſacra autoritas. 168
Epiſcopos conſtituendi & confirmandi poteſtas. 168 ſeq.
liberi. 215
Longi uxor prior quæ fuerit? ib.
Superbi Hiſtoria deſcripta. 169
De Henrici, *Angliæ Regis, excommunicatione quid ſentiendum?* 393 ſeq.
Henricus *Leo quo anno natus ſit?* 215
matrimonium inierit? ib.
Magnanimus quo anno Ducatum Saxoniæ per inveſtituram ſuſceperit? 213
Hermundurorum *quæ ſedes fuerint?* 367
Heſiodi *nova editio.* 533
Hetſtadii *urbis deſcriptio edita.* 368
De Hibernorum *Theologia Diſſ. promiſſa.* 295
Hierarchiæ *in Suecia incrementa.* 486
Hieronymi *hiſtoria deſcripta.* 523
Hilarii *Opera edita.* 337 ſeq
Operum editiones recenſitæ. 338
Hippocratis *vita deſcripta.* 82
Hiſpanicorum *librorum recentiſſimorum Catalogus.* 274
Hiſtoria *Eccleſiaſtica in Compendio tradita.* 322 ſeq.
Philoſophica erotematice tradita. 81 ſeq. 169 ſeq.
univerſalis in Compendio tradita. 388 ſeq.
Hiſtoriographorum *Saxonicorum notitia promiſſa.* 369
Hockeri (*Jo. Ludov.*) *in obitum Wilhelmi, Marggravii Onoldini, Oratio funebris edita.* 149
vita. 152 ſeq.
Holzhey (*Jo. Conr.*) *inventa Mathematica.* 372 ſeq.
Hoppenrodii (*Andr.*) *Oratio de Monaſteriis Manſfeldenſibus edita.* 368
Hormiſdæ *nomine num Paulus Oroſius uſus ſit?* 263 ſeq.
nomen unde ſit? 266 ſeq.
Horologiorum *ſolarium anomaliæ quomodo corrigendæ?* 374
Hübneri (*Jo.*) *vita & ſcripta.* 183 ſeq.
Hydatides *invicem connexæ poſt fœtum excluſæ.* 407
Hydrops *bilem corruptam excipiens.* 408
De Hymnorum *Latinæ Eccleſiæ collectionibus Diſſ.* 78

I.

Jacobitarum *Hiſtoria edita.* 466 ſeq.
Jani (*Henr. Chriſtoph.*) *vita.* 519
de Jejuniis *quid ſentiendum?* 480
Igneæ *particulæ ſubterraneæ variis cauſis accendi poſſunt.* 261
Ignis *religioſus cultus apud veteres.* 128
ſubterranei cauſæ. 259
Immortalitas *animæ rationalis demonſtrata.* 12
In Imperatorem *quæ jura redundent ex Aug. Confeſſione?* 161
Inceſtus *num ſit Jure naturali prohibitus?* 29
Ingenium *quid ſit?* 457 ſeq.
ejus ſagacitas in quo conſiſtat? 456 ſeq.
Inſtitutiones *Juris per breviores regulas traditæ.* 493
Interim *libri Hiſtoria tradita.* 34
Interimiſtica *Hiſtoria edita.* 34 ſeq.

Interimi-

Interimistica *controversia descripta.* 36 seq.
Inunctio *mercurialis præ interno mercurii usu commendata.* 223
S. Joannis *Evangelii qualis scopus sit?* 377 seq.
Irenæus *contra varios defensus.* 379 seq.
Islæus (*Claud.*) *partium studii accusatus.* 396
ejus in historiam merita. 388
filii. ib.
Isocratis *Orationes VII & Epistolæ recens editæ.* 52
loca quædam emendata. 52 seq.
Operum omnium editio promissa. 54
locus in Panathenaico emendatus. 54 seq
In Ittigii (*Th.*) *Diss. de Hæresiarchis ævi Apostolici Catalecta edita.* 79
Juliani *Imperatoris quæ fuerit religio?* 172
Juramenti *vocabulum barbarum.* 401
Jurisdictio *Ecclesiastica num competat Episcopis & Abbatissis Aug. Conf. addictis?* 162
Jus *Publicum Sueciæ illustratum.* 481 seq.

K.

De Koszodrewina *frutice Diss.* 455
Krausius (*Jo. Gottlieb*) *refutatus.* 158

L.

Læti (*Pomp.*) *de Magistratibus Rom. liber recusus.* 220
Laguillius (*Ludov.*) *refutatus.* 8
Lampius (*Frid. Adolph.*) *refutatus.* 378
Langius (*Car. Henr.*) *laudatus.* 425
notatus. 426
Lapidem *vesicæ sectione laterali tollendi methodus Cheseldeniana.* 494
Lapides *quidam curiosi Hanoverani recensiti.* 85
figurati Hungariæ recensiti. 86
mænium monasterii Loretti notabiles. ib.
De Lapidibus *odoratis Diss.* 454
Lapis *solaris.* 411
An Latinæ *linguæ puritatem conservandam quid conferat Poesis?* 80
De Laubacensi *terra sigillata Tract.* 443 seq.
Lauri *antiquitates expositæ.* 173 seq.
in tabulis veterum usus. 174
usus physicus & medicus. ib.
militaris. ib.
in triumphis & spectaculis. ib.
in coronandis Principibus. ib.
Lecticarii *servi apud Romanos qui fuerint?* 108
Legatum *pœnæ nomine quale sit?* 109
Leges *Germanorum veterum in ordinem redactæ.* 253
quædam Juris Civilis emendatæ. 360
Lehmanni (*Christ.*) *Descriptio urbis Schwartzenbergæ edita.* 368
Leisentritii (*Jo.*) *vita.* ib.
Lentilii (*Rosini*) *vita & in rem medicam merita.* 552 seq.
l'Esprit *quid Gallis dicatur?* 456 seq.
Leyserus (*Polyc.*) *refutatus.* 80
ejus in rem literariam merita. 132 seq.
Libonis *Puteal quid fuerit?* 358 seq.

Libro-

Digitized by Google

Librorum *ſub typographiæ inventæ tempora editorum Catalogus.* 381 ſeq.
In Ligno *fagi repertæ literæ.* 70
De Limbowe drewo *arbore Diſſ.* 455
Lindneri (*Jo.*) *vita.* 369
Lineæ *meridianæ expedita deſignatio.* 375
Lipothymia *gravidæ a ſpiritu putaminum ovorum.* 407
Lipſii (*Juſti*) *Tractatus VIII, Hiſtoriam Romanam illuſtrantes, recuſi.* 221
Literæ *in ligno fagi repertæ.* 70
Literarum *commutationes adulterinæ in Codicibus veterum perverſas excitarunt Autorum ſententias.* 121
Liturgiæ *Syriacæ ſeptimanæ Paſſionis Chriſti Specimen editum.* 83 ſeq.
Longitudinem *marinam & terreſtrem inveniendi modus.* 374
Lucianus *quantum conferat ad N. Teſt. interpretationem?* 424
In Lucis *cur veteres gentiles Deos ſuos coluerint?* 420
Ludovici XIV, *Regis Galliarum, geſta magnifice deſcripta.* 396
Luneburgenſis *domus Hiſtoria nova.* 210 ſeq.
Lutheri *ſententia de ratione humana quæ fuerit?* 81

M.

Maffei (*Scip.*) *in Opera Hilarii merita.* 339
Magati (*Cæſaris*) *vita & ſcripta.* 403
Magiſtri *vocabulum unde originem ducat?* 401
Magneticæ *acus declinatio quomodo corrigenda?* 374
Majeſtatis *nomen quando primum translatum ad Reges?* 244
Mangetus (*Jo. Jac.*) *notatus.* 51
De Mansfeldenſibus *Monaſteriis Oratio edita.* 368
Manuſcriptorum *ſelectiſſimorum Catalogus.* 381 ſeq.
Manutii (*Pauli*) *Antiquitatum Rom. Libri aliquot recuſi.* 222
De Mariæ, *Scotiæ Reginæ, cæde quid ſentiendum?* 394
Marinam *longitudinem inveniendi modus.* 374
De Marmore *variorum locorum Diſſ.* 455
Marmorum *ſpecies 65 in uno monte reperiundæ.* ib.
Martini (*Matth.*) *Epitome Theologiæ edita.* 118
Martis *planetæ phænomena Copernici ſyſtemati obſtant.* 225
Materia *inſenſibilis perſpirationis retenta catarrhi cauſa.* 452
transſpirationis quæ ſit? 453
Matrimonium *cum defunctæ uxoris ſorore num ſit permiſſum?* 13
Medici *ſcriptores veteres & recentiores recenſiti.* 49 ſeq.
num olim ſervi fuerint? 78. 79
De Medicis *ſanctis Diſſ.* 454
Viennenſibus Diſſ. ib.
Melancholiæ *hyſtericæ atque hypochondriacæ diſcrimen.* 225
Mendacium *& falſiloquium num differant?* 16
Menſium *ſuppreſſionis in monialibus cauſa.* 225
Mercurialis *inunctio præ interno mercurii uſu commendata.* 223
De Mercurio *in ſole viſo A.* 1723 *Diſſ.* 502
Meridianæ *lineæ expedita deſignatio.* 375

De Meſſiæ Θεανθρώπου *egreſſibus Diſſ.* 77
Meteorologicum *Diarium Lipſienſe ad A. 1731.* 61 ſeq.
S. Metronis *vita & translatio.* 439
De Miraculis *Abbatis Paris. quid ſentiendum?* 477 ſeq.
Miſſæ *antiquitas & veritas ex nummis probata.* 78
Mœnia *monaſterii Loretti curioſis lapidibus conſtructa.* 86
Moguntinis *cur typographiæ inventio tribuenda ſit?* 382
Mola *carnea embryonem tenellum continens.* 407
Moniardi (*Joſephi*) *Interpretatio Rubr. Cod. Publicæ Latitiæ &c. recuſa.* 222
Moralis *doctrinæ principia adſtructa.* 427 ſeq.
Philoſophiæ Synopſis edita. 175
fata deſcripta. ib.
Morborum *epidemicorum ſingularis indoles indaganda.* 452
Morbus *catarrhalis A. 1732 totam Europam pervagatus.* ib.
Morlini (*Joach.*) *vita.* 517
Epiſtola excommunicatoria valde notabilis. ib.
Moſchi *Idyllia recens edita.* 533
Motus *convulſivi partus tempore ſævientes.* 407
muſculorum cauſa. 502
terræ ignis effectus. 259
Motuum *convulſivorum per martialia cura.* 226
terræ cauſæ. 258
imitatio artificialis. 261
Mucilaginoſorum *expectorantium uſus in catarrhis acribus rejicitur.* 453
Muſæus *recens editus.* 533
Muſculorum *motus cauſa.* 502
Muſices *ſacræ in templo miniſterium num penes ſolos viros olim fuerit?* 464
Inter Myſterium *pietatis & myſteria paganorum collatio inſtituta.* 78

N.

Neſtorianæ *Eccleſiæ veteris facies repræſentata.* 193 ſeq.
Neſtorianorum *Syrorum hiſtoria.* ib.
poſt Chriſtum natum religio & ſtatus eccleſiaſticus. 198 ſeq.
De Nihil *& Non varia.* 474
Nobilibus *Imperii immediatis quæ jura competant ex Aug. Confeſſione?* 162
Nobilitatis *Lutheranæ ad immediatæ Germaniæ Capitula & Canonicatus jura explicata.* 24 ſeq.
Nobilium *Hailsbronnenſium catalogus.* 150
Saxoniæ Inferioris genealogiæ illuſtratæ. 218 ſeq.
Ex Nominibus *additis Principum dignitas probata.* 421
De Non *& Nihil varia.* 474
Noodtii (*Gerh.*) *vita & in Jurisprudentiam merita.* 86 ſeq.
Numiſmata XII *priorum Cæſarum illuſtrata.* 241 ſeq.
De Nummis *quibusdam antiquis Diſſ.* 78
Philoſophiæ interpretibus Diſſ. 81
ferratis & bigatis Diſſ. 443 ſeq.
De Nummo *Apamenſi Diſſ.* 78

O.

De Odontalgicis *quibusdam remediis Diss.* 454
Oederus (*Georg. Ludov.*) *laudatus.* 239 seq.
Oleorum *essentialium adulteratio quomodo detegenda?* 60
De Ὁμοίως *vocis fortuna varia Diss.* 78
Oppiani *loca quædam emendata.* 344
Oratoriæ *sacræ præcepta tradita.* 330
Orosio (*Paulo*) *nomen tertium Hormisdæ restitutum.* 263 seq.
Oryctographia *Goslariensis.* 410
Ossa *fœtus mortui per anum excreta.* 225
Ottonis IV *uxor prior quæ fuerit?* 216
Strenui Epitaphium. 219
De Ovo *gallinaceo figurato Diss.* 85

P.

De Pactis *tacitis Diss.* 110
Palæstinæ *cum Atlantico Platonis comparatio.* 466
Papini *machina aeris elastici effectus probat.* 262
De Paris *Abbatis miraculis quid sentiendum?* 477 seq.
Patres *Ecclesiæ veteris contra Jo. Dalæum defensi.* 79
Patris *& liberorum contractus quousque jure sit validus?* 31 seq.
Patrum *Ecclesiæ IV priorum Seculorum vitæ, scripta & doctrinæ.* 520 seq.
De Pauli *Apostoli eloquentia exteriori Diss.* 78
Pecuniæ *usus olim in Germania fuit rarissimus.* 247 seq.
Pegasus *Jureconsultus Rom. quis fuerit?* 109
Pentateuchus *explicatus.* 9 seq.
Persicæ *Monarchiæ Historia promissa.* 155
Personæ (*Christ.*) *de Medulla saxorum Opusculum editum.* 367
Peruviani *corticis defensio.* 226
Pfeffingerus (*Jo. Frid.*) *notatus.* 210 seq.
Phalloides *quid sit?* 85 seq.
Philippi (*Car.*) *Antiquitates Rom. recusæ.* 222
Hassiæ Landgravii, in Aug. Confessionem merita. 160
Philosophi *sub Imperatoribus Rom. illustriores recensiti.* 170 seq.
De Philosophia *per nummos illustrata Diss.* 81
Pythagorica parum certi constat. 81 seq.
Philosophiæ *ante Christum natum in Græcia florentis historia.* 81 seq.
in Theologia usus. 119
Moralis Synopsis edita. 175
fata descripta. ib.
Philosophica *Historia erotematice tradita.* 81 seq. 169 seq.
Phocylidis *Poema Admonitorium recens editum.* 533
Pietatis *solidæ natura & effectus.* 416
acquirendæ media. 417
Inter Pietatis *mysterium & mysteria paganorum collatio instituta.* 78
Pignoris *quæ Jure Germanico ratio sit?* 248 seq.
Pinguedo *ursina canitiem producit.* 113
Pithometriæ *fundamenta.* ib.
Pithometricæ *virgulæ constructio.* 114
Placette (*Jo.*) *vita & scripta.* 330 seq.
Plantarum *sexus diversus & fœcundatio carmine expressa.* 363

Platonici *ſub Imperatoribus Rom. illuſtriores recenſiti.* 171
Plaviæ *urbis deſcriptio edita.* 368
Plinius *in rebus phyſicis interdum fuit credulus.* 122
ejus locus quidam illuſtratus. 119 ſeq.
Plotini *vita.* 171
ſucceſſores. 172
De Poeſi *Latinitatis conſervatrice Diſſ.* 80
Poetica *cantica in Eccleſia veteri uſitatiſſima.* ib.
De Poetis *Chriſtianis quid ſentiendum?* ib.
In Polonia *quo tempore primum Eccleſiæ Evangelicæ conſtitutæ fuerint?* 74
Polygamia *num ſit Jure naturali prohibita?* 29 ſeq.
De Polypo *marino petrefacto Diſſ.* 455
Pomponii *Liber II ad Sabinum notis illuſtratus.* 106 ſeq.
IV ad Sabinum collectus & notis illuſtratus. 357 ſeq
Popperodii (*Andr.*) *Deſcriptio urbis Hetſtadii edita.* 368
Poſnanienſis *Synodus deſcripta.* 74
Poſta *legem municipalem ſignificat.* 438
Potamo *Eclecticæ ſectæ autor quo ævo vixerit?* 171
Potinii (*Jo.*) *vita.* 519
Præcedentiæ *jus quale ſit Electorum Imperii?* 243 ſeq.
De Prædeſtinatione *gratuita ad gloriam doctrina illuſtrata.* 529 ſeq.
De Principis *boni officio præcepta tradita.* 310
Probi (*Valer.*) *de Literis antiquis Libellus recuſus.* 221
Proceſſus *Civilis Electoratus Brunſuico-Luneburgici illuſtratus.* 447 ſeq.
Proſodia *metrice compoſita.* 132
Proteſtantibus *ſubditis quæ jura competant ex Aug. Confeſſione?* 162 ſeq.
Pſeudo-Feneſtellæ *de Sacerdotiis & Magiſtratibus Rom. liber recuſus.* 220
Puerperium *mulierum Germanicarum quale olim fuerit?* 352
Puffendorffiorum *gens laudata.* 448
Pulchrum *quid ſit?* 460 ſeq.
Punctorum *in vocalibus Hebræorum antiquitas probata.* 235
Puteal *Libonis quid fuerit?* 358 ſeq.
Pythagoræ *aurea carmina recens edita.* 533
vita jejune deſcripta. 292
ætas, peregrinatio & ſcripta. 82
Pythagoreæ *Philoſophiæ ſectatores recenſiti.* 170
De Pythagorica *Philoſophia parum certi conſtat.* 81 ſeq.

Q.

Quantitates *indeterminatas in algebraicis æquationibus inveniendi methodus.* 502
Quedlinburgenſe *Chronicon editum.* 158
De Quedlinburgenſibus *memorabilibus Diſſ.* 454

R.

De Ratione *humana ſententia Lutheri quæ fuerit?* 81
Rationis *rectæ in rebus divinis uſus.* 549
Religionis *principia adſtructa.* 427 ſeq.

Religio-

Religionis *Christianæ veritas demonstrata.* 11 seq.
Remedia *ex sale volatili promte ad partes affectas pertingunt.* 454
Resurrectio *Christi contra Woolstonum probata.* 503 seq.
Rhetorica *Aristotelis denuo edita.* 440
De Rochlicensi *alga Diss. edita.* 367
Romanorum *veterum Respublica illustrata.* 221
Rosenix *gentis fata illustrata.* 8
Rugiæ *veteris & novæ historia descripta.* 292 seq.
Ecclesiæ recensitæ. 293
De Rupibus *figuratis curiosis Diss.* 85
Rusius (*Wolfg.*) *quis fuerit?* 81

S.

Sacrorum *jus Principum Germaniæ quale fuerit ante Reformationem?* 160
Ex Sale *volatili remedia promte ad partes affectas pertingunt.* 454
Salis *ammoniaci spiritus extemporanei præparatio & usus.* 452
Salivalis *ductus Coschwitzianus in dubium vocatus.* 451
De Sanctis *Medicis Diss.* 454
In Sanctorum *canonizatione Constitutiones editæ, & harum catalogus.* 385 seq.
ordinem quis referendus sit ex doctrina Pontificiorum? 386
Sanctos *creandi potestas penes solum Pontificem.* ib.
Sanguinis *elementa duplicia, elastica & inertia.* 165
Sapiens *Aristotelicus qualis sit?* 81
Sapo *alcalicus quomodo paretur?* 534
ejus inventor quis? 535
Sardi (*Alex.*) *de Nummis liber recusus.* 221
de Moribus ac ritibus gentium Libri III recusi. 222
Saxoniæ *Inferioris Chronica aliquot edita.* 157 seq.
Ex Saxoniæ *Inferioris Chronico Excerpta edita.* 154
Saxonicæ *Antiquitates editæ.* 153 seq. 155 seq.
Saxonicorum *Historiographorum notitia promissa.* 369
Saxonum *veterum quæ sedes fuerint?* 367
Scepticorum *Philosophia qualis fuerit sub Imperatoribus Romanis?* 173
Schieferdeckeri (*Jo. Dav.*) *de Templo Parochiali Weissenfelsensi Schediasma editum.* 368
Schœnbergiorum *Nobilium genealogia illustrata.* ib.
Scholæ *& Ecclesiæ Anglicanæ descriptæ.* 324 seq.
De Scholæ *Christianæ finibus Oratio.* 80
Schraderi (*Christ.*) *vita & scripta.* 519 seq.
Schurzfleischii (*Conr. Sam.*) *Controversiæ & Quæstiones Antiquitatum Ecclesiasticarum editæ.* 371
Schwartzenbergæ *urbis descriptio edita.* 368
Schwederi (*Gabr.*) *Dissertationes juridicæ editæ.* 304 seq.
in Jurisprudentiam merita. 305
Scotistarum *atque Thomistarum controversia in quo consistat?* 530
Scribarum *veterum errores notabiles.* 121
Scripturæ *œcumenicæ inveniendæ novum consilium.* 42 seq.

Scripturæ S. antiquitas, veritas atque divinitas probata. 546 seq.
loca explicata aut illustrata:
Gen. I, 3. 444
V, 21 - 24. 560
VI, 11. 444
IX, 6. 17
XII, 3. 39
XVIII, 18, 19. 473
XIX, 24. 237
Exod. IV, 21. 527
VI, 3, 7, 8. 236
VII, 1. ib.
XII, 12. ib.
40. 390
XVI, 3. 465
XX, 21. 414
XXII, 7, 8. 236
26. ib.
XXIV, 10. 237
XXXIV, 6, 7. 236
Levit. V, 1. 17
XVI, 18. 236
Num. XI, 5. 465
XXXV, 31 seq. 17
Deut. XXIV, 4. 527
XXXII, 4. 302
Jos. XV, 9. 321
Judic. XV, 4. 376
XVI, 3. 377
1 Sam. X, 25. 414
2 Sam. VIII, 3. 320
8. 319
1 Reg. I, 39. 414
V, 4. 321
VIII, 9. 414
XIX, 14. 413
2 Chron. XVI, 22. 413
XXX, 10 seq. 237
2 Chron. V, 10. 414
Hiob XXXIII, 16. 528
Pſ. II, 9. 377
IX. 339
Pſ. XIII. ib.
XVI, 10. 303
XX, 4. 78
XXX. 465
LVI, 9. 78
LXIII. 339
LXIV. ib.
LXV. ib.
LXVIII, 20. 465
LXXXII, 6, 7. 236
LXXXVII, 6. 464
XCII, 16. 302
CI. 465
CII, 19. ib.
CV, 15. 413
CXIX. 339
CXX. ib.
CXXI. ib.
CXXIV. ib.
CXXXII. ib.
Prov. V, 19. 237
VIII, 4. 376
Eſ. VI, 3, 8. 337
XLIII, 11. 236
XLVIII, 16. 237
ib.
LIII, 6. 525
7. 464
9. 302. 377
LXVI, 11. 466
Jer. IV, 30. 421
LI, 15. 237
Thren. I, 9. 376
12. ib.
II, 15, 16. ib.
III, 46. ib.
IV, 1. ib.
V, 13. ib.
Ez. III, 17. 525
XX, 11. 413
25. ib.
XLIII, 7. 377
Dan. III, 1. 376
IV, 14. 78

Dan. IX, 24. 303
XII, 3. 235
Hoſ. XIII, 14. 77
Mich. V, 1. ib.
Hagg. II, 7. 78
Zach. IX, 12. 77
Matth. II, 11. 426
III, 9. 473
V. 431
VI. ib.
34. 465
VII. 431
IX, 20-22. 455
X, 14. ib.
XI, 28. 525
XII, 40. 509
XIII, 12. 528
XIV, 13. 527
XVI, 16. 302
XVII, 26. 304
XXI, 9. 423
XXIII, 5. 425
37. 525
37-39. 511
XXV. 431
XXVI. ib.
XXVII. ib.
63. 509
XXVIII. 431
9. 510
Marc. I. 431
II, 28. 300. 304
VIII, 31. 509
XI, 9. 10. 423
XIII. 431
Luc. I, 31. 302
35. ib.
II. 431
V. 479
VI, 3. 304
IX. 431
XII, 14. 423
58. 313
XIII, 34. 511
XV. 431
XVI. ib.
Luc. XVIII, 9 ſeq. 377
XIX, 38. 423
XXIII. 431
11. 419
XXIV. 431. 509
23. 511
49. ib.
Joh. I. 431
29. 525
36. ib.
II, 19. 509
III, 9. 466
16, 17. 525
IV, 42. ib.
VI, 51. ib.
70. 466
X, 18. 302
34. 236
XI. 431
XII, 13. 423
47. 525
XIV. 431
XV. ib.
26, 27. 511
XVI. 431
XVII. ib.
XIX. ib.
11. 304
XX. 431
17. 519
25. ib.
27. ib.
Act. I, 4. 511
8. 377
15. 511
21, 22. ib.
II, 31. 303
V, 32. 511
X, 41. 510
XVI, 22-24. 332
XVII, 30. 525
XIX, 39. 300
XXI, 27 ſeq. 332
XXIII, 11 ſeq. ib.
XXIV. 509
XXV, 19. ib.

Act. XXVI. 431
28. 509
30. ib.
38, 39. ib.
XXVII. 431
Rom. I, 24 seq. 527
II. ib.
17 - 29, 473
V, 18. 525
VII, 21. 300
27. 301
VIII, 32. ib.
IX. 527
1 - 6. 469
6 - 9. 473
30 - 32. ib.
X. 527
XI. ib.
23. ib.
31. ib.
32. 525
XIV, 15. ib.
1 Cor. II, 1 - 4. 332
III. 431
IV, 9 seq. 332
VI, 2. 343
VIII, 11. 525
IX. 431
21. 300. 301
XIII. 431
1. 78
10. ib.
XIV, 32. 301
XV. 431
6. 511
2 Cor. III, 1. 332
3. 466
IV. 431
3. 332
V, 15. 525
19. ib.
VI. 431
VII, 1. 528
5. 332
IX, 13. 301
X, 1 seq. 332
13. ib.
XI. 431
21. 332
23 - 27. ib.
28, 29. ib.
31 seq. ib.
XII, 7 - 10. ib.
16. ib.
XIII, 4. ib.
Gal. IV, 4, 5. 300
13, 14. 332
19. ib.
Eph. IV. 431
V. ib.
VI. ib.
Phil. I. 431
II. ib.
9, 10. 377
III. 431
Col. I. 431
19, 20. 525
23. 528
III. 431
IV, 14. 79
1 Theſſ. II. 431
2. 332
V. 431
2 Theſſ. I, 11. 527
1 Tim. I. 431
II, 4 - 6. 525
III, 16. 78
IV, 8. 425
V, 10. 525
12. 78
VI. 431
2 Tim. II. 431
23. 425
III. 431
Tit. II, 10, 11. 528
11. 525
Philemon. 431
1 Petr. init. 432
I, 15. 302
2 Petr. init. 432
II, 1. 525
16. 78
III, 9. 525

Digitized by Google

1 Jo. I. 432
II, 2. 525
III. 432
IV, 14. 525
V, 3. 302
9, 10. 511
Hebr. I. 431
II, 10. 302
IV. 431
15. 303
VI. 431
IX, 4. 414
X, 20, 21. 465
29. 525
XI. 432
XII. ib.
XIII, 9. 528
Jac. V, 14. 79
Ep. Jud. 1. 432
Apoc. I. ib.
XVIII. ib.
XIX. ib.
XX. ib.
Semina *rerum omnium in terra abſcondita.* 260
Semiramides *Aſſyriorum tres fuere.* 127
Semiramis *num equi amiſſi dolore in pyram ſe conjecerit?* 126
de ejus cum equo coitu quid ſentiendum? 121 ſeq.
Sendomirienſis *Conſenſus hiſtoria edita.* 73 ſeq.
Circa Sermonem *quæ ſit obligatio?* 16
Sermonis *natura explicata.* 15
finis in quo conſiſtat? ib.
Servitus *faciendi num detur?* 28
Servitutum *in Jure quæ ſit ratio?* ib.
Sextius (*Qu.*) *num autor fuerit ſententiarum moralium?* 170 ſeq.
Shaw (*S.*) *notatus.* 130 ſeq.
Sherlockius *autor Vindiciarum Reſurrectionis Chriſti contra Woolſtonum.* 512
De Sigillata *terra Laubacenſi Tract.* 443 ſeq.
Sileſiæ *farina foſſilis quid ſit?* 454
Simeon *R. autor Libri Zohar.* 235
Siverſii (*Henr. Jac.*) *libellorum catalogus.* 73
Skaldmœr *fœminæ bellatrices veterum Germanorum.* 352
Sluteri (*Godofr.*) *vita.* 517
Smalcaldicum *bellum deſcriptum.* 367
Smideſteti (*Hartoici*) *vita.* 519
Solaris *lapis.* 411
Solarium *horologiorum anomaliæ quomodo corrigendæ?* 374
Solœciſmi *& barbariſmi Dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ.* 227 ſeq.
Soraborum *quæ ſedes & res geſtæ fuerint?* 367
Spenceri (*Jo.*) *de LL. Ebræorum libri ſub examen vocati.* 14
Statibus *Imp. Germ. num competat jus armorum?* 21
qualis ſit cum Imperio nexus? 21 ſeq.
In Status *Imperii Proteſtantes quæ jura redundent ex Aug. Confeſſione?* 161
Statuum *Imp. Germ. quæ ſit ratio?* 19
Steotoma *internum thoracem occupans.* 224
Steinbergii *Comites unde ortum duxerint?* 217
Stellæ (*Eraſmi*) *vita.* 369
Stenonis *foramen an in ſceletis ſolum pateat?* 451
Sterilitas *ex defectu menſium.* 112
Stoici *Philoſophi ſub Imperatoribus Romanis illuſtriores recenſiti.* 172 ſeq.
Strasburg *unde dictum?* 3

Digitized by Google

Strigenitii (*Gregor.*) *vita.* 369
Struvii (*Burcb. Gotthelf.*) *Hiſtoria Imp. Germ. recens edita.* 56
Succeſſionis *in territoria Germaniæ quæ ſit ratio?* 22 ſeq.
Suecia *antiqua & hodierna promiſſa.* 492
In Suecia *incrementa Hierarchiæ.* 486
Sueciæ *Jus Publicum illuſtratum.* 481 ſeq.
Suecicarum *Academiarum ſtatus deſcriptus.* 322 ſeq.
Suecici *regiminis ſtatus deſcriptus.* ib.
Sulphur *ſolare idem eſt ac reliquorum metallorum.* 309
Supercilia *nigra in magno olim pretio fuere.* 421
De Symbolis *hæreticorum in veteri Eccleſia Diſſ.* 78
Sympoſiacorum *ænigmatum exemplum.* 132
Synodi *Sendomirienſis hiſtoria edita.* 74
Synodus *Poſnanienſis deſcripta.* ib.
Viennenſis fabulis annumeranda. ib.
Syriacæ *Liturgiæ ſeptimanæ paſſionis Chriſti Specimen editum.* 83 ſeq.
Syrorum *Neſtorianorum hiſtoria.* 193 ſeq.

T.

Taciti *locus quidam illuſtratus.* 443 ſeq.
Teleſii (*Bernardini*) *vita diligenter deſcripta.* 292
promiſſa. ib.
Telluris *forma quomodo indaganda?* 502
De Templo *cathedrali Viennenſi D. Stephani Diſſ.* 85
Tentationis *diabolicæ memorabile exemplum.* 513 ſeq.
Terræ *motus ignis effectus.* 259
motuum cauſæ. 258
imitatio artificialis. 261
Territoriorum *Germanicorum quæ ſit ratio?* 19
Teſtamenti *Veteris veritas demonſtrata.* 10
Novi veritas demonſtrata. 11
ad ejus interpretationem quantum conferat Ariſtophanis Plutus? 312 ſeq.
Lucianus & Dionyſius Halicarnaſſeus? 424 ſeq.
Theocriti *Idyllia & Epigrammata recens edita.* 533
Theognidis *Sententiæ recens editæ.* ib.
De Theologia *Hibernorum Diſſ. promiſſa.* 295
Theologiæ *tractandæ methodus naturalis.* 118 ſeq.
Dogmaticæ Inſtitutiones novæ editæ. 550 ſeq.
veterum Germanorum præcognita. 356
In Theologorum *foro quæ ſcripta adhuc deſiderentur?* 295
Thorunienſe *Colloquium Charitativum quale fuerit?* 76
Tokayenſis *terræ medicinalis natura.* 308
virtutes. 309
Tranſpirationis *materia inſenſibilis quæ ſit?* 453
De Tranſubſtantiatione *errores Pontificiorum deſtructi.* 475 ſeq.
Trift *vocabulum quid notet?* 401
Trinitatis *myſterium explicatum.* 12

De

Digitized by Google

De Tripodum *æneorum in ſacris veterum uſu Diſſ.* 78
Trochitæ *ſtellares & aſteriæ memorabiles.* 446
De Tuberibus *terræ Diſſ.* 454
Tumor *abdominis per 39 annos ſimulatus.* 225
Typi *in paroxyſmis intermittentium explicatio.* 166
Typographiæ *inventio cur Moguntinis tribuenda ſit?* 382
inventor quis? 383
Typographorum *errores notabiles.* 121

V.

Venæ *ſectione ter repetitæ abortus frequens evitatus.* 407
Veronæ *urbis Jus Civile correctum.* 433 ſeq.
Veronenſis *Juris a Jure Romano diverſitas.* 434 ſeq.
Verſiones *claſſicorum Autorum improbatæ.* 431
Veſica *membranis abortus cujusdam annexa.* 406
Vi *motrice una modificata univerſæ modificantur.* 455
Vici (*Æn.*) *Numiſmata XII priorum Cæſarum illuſtrata.* 241 ſeq.
De Viennenſibus *Medicis Diſſ.* 78
De Vigilum *Sanctorum Decreto Diſſ.* 454
Villanorum (*Jo. Matth. & Phil.*) *Hiſtoria Florentina edita.* 145 ſeq.
Vilnenſis *Synodus fabulis annumeranda.* 74
De Vindobonenſibus *Bibliothecis præcipuis Diſſ.* 84 ſeq
Vires *vivæ motorum corporum ab experimento æſtimandæ.* 503
Virgulæ *pithometricæ conſtructio.* 114
Vis *inertiæ eſt vis veri nominis.* 455
mortuæ & vivæ diſcrimen. ib.
Vis *derivativa quid ſit?* 456
Vitus (*Steph.*) *refutatus.* 238 ſeq.
De Ulricana *terra Diſſ.* 85
Urinæ *potum excedentis copioſa effuſio unde pendeat?* 166
Uſurarum *ſemiſſalium in Germania juſtitia.* 245 ſeq.
olim per Germaniam conditio. 248 ſeq.
Uteri *ruptura.* 406

W.

van der Waeyen *Oratio funebris in obitum Nic. Gürtleri edita.* 176
De Weiſſenfelſenſi *templo Parochiali Schediaſma editum.* 368
Wettewiciorum *Nobilium Genealogia illuſtrata.* ib.
In Wilhelmi, *Marggravii Onoldini, obitum Oratio funebris.* 149
Wiliſchii (*Chriſt. Gotthardti*) *vita & ſcripta.* 332 ſeq.
Winnigſtadii (*Jo.*) *Chronicon Halberſtadienſe & Quedlinburgenſe editum.* 158
Woolſtonus (*Th.*) *refutatus.* 503 ſeq.
ejus ſcripta & condemnatio. ib.
contra eum publicata ſcripta. ib.
Per Wulfildem *num jus ſuccedendi in Ducatum Luneburgicum translatum ſit in Henricum Nigrum?* 212

Z.

De Zionis *doctore altero Diſſ.* 77
Zohar, *antiquus Judæorum liber, cujus argumenti & ſtili fuerit?* 234 ſeq.
unde ſic dictus? 235
Zolleranorum *Principum Inſcriptiones ſepulchrales.* 148
Zornius (*Petr.*) *inter Pſeudonymos referendus.* 79

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z165790400

Digitized by Google

Google